Yaka NT

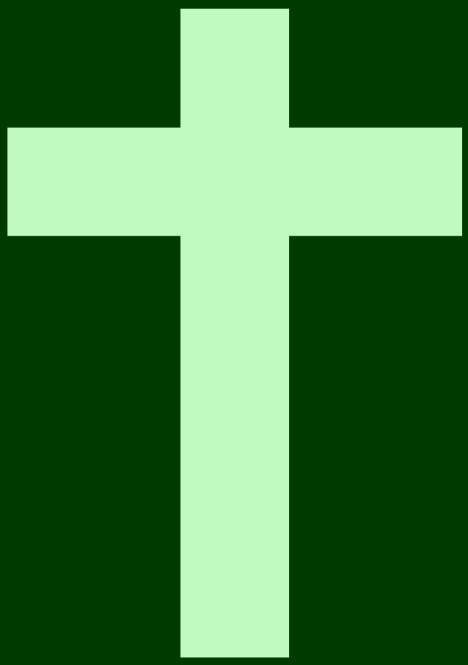

The New Testament in the Yaka language of the Democratic Republic of the Congo

Yaka NT

The New Testament in the Yaka language of the Democratic Republic of the Congo

copyright © 2022 The Seed Company in coordination with Forum Communautaire des Traducteurs de la Bible et Alphabétisation

Language: (Yaka)

Contributor: Coordination Inter-Eglises pour l'Alphabétisation et Traduction en Langues Gabonaises

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.
You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

- You include the above copyright and source information.
- If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.
- If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.
Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2025-07-10

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 19 Dec 2025 from source files dated 10 Jul 2025
bbfa98c9-db25-5a12-b9aa-d16c7103581d

Contents

MATHAYI 1
MALAKU 54
LUKA 87
YOWANI 139
MIHANGU 177
LOMA 228
Watheti wa Khoditu 250
Ngalatya 271
Efesu 279
Fidiphu 287
Kholosayi 293
Watheti wa Tesalonika 299
Wazodi wa Tesalonika 304
Watheti wa Thimoti 307
Wazodi wa Thimoti 313
Mukanda kwena Titi 318
FIDIMONI 321
Hebelu 323
Zyaki 339
Watheti wa Yowani 345
Wazodi wa Yowani 351
Watatu wa Yowani 352

Musamu kásonika Mathayi
Mathayi
Khotidi ya mukanda

Musamu wa Bukheti wa Mathayi wubati zonzila Bakidisitu babana benina Bayuta. Bawu bazayi mboti mboti mikanda mya Bulunda bwa Khulu. Mathayi kabati muzonzila Yesu hanga wuna wisi lungisa mana bázonzila muna mikanda meni mina. Kisi zonzilamya kosu tangwa. Tangwa kabati sonika Mathayi, bakidisitu babana ba kisina kya Bayuta bábakukwasa mu nzu za bisambu za Bayuta. Hanga bayidiki mangumba kikuma kya kuyambilaka batu babana bakondi kala Bayuta.

Kikuma kya Mathayi, Yesu kenina "Mulongi" wuna wenina yi hamu dya kuzimbula mambu mana kisi lomba Nzambi kwena bakwikidi. Mulongi meni wuna kabati songila phila ya pha ya kubakisila mitsiku mina myátuka ku Bulunda bwa Khulu. Yesu kenina "Kidisitu" ho loni "Masiya" wuna bisi hingila Bayuta. Mu kuzonzila Kipfumu kya mazilu, kabati zonza bwabu: Nzambi kenina Kyamvu, amana kipfumu kyandi kisi monika kedi ha tsi.

Musamu wa Bukheti wa Mathayi wisi landa nzila ya mikanda mitatu mya theti mya bulunda bwa pha.

Muna kati dya nzila meni yina, Mathayi wákhokika ndinga za Yesu mu mazimbu matanu: Dya theti: yandika khaphu ya tanu yi kuna tsambwadi, ho loni zimbu hana thandu ya mongu, mwamuna bazonzidi mutsiku wumosi kikuma kya luzingu lwa balonguki ba Yesu. Mutsiku wuna wutadidi hika luzingu mu kati dya batu, bawu yi bawu, mu kati dya batu yi Nzambi. Zimbu dya khaphu ya kumi dibati senda yi kuhana malongi kwena bana bisi kwenda mwanga Musamu wa Bukheti. Zimbu dya khaphu ya kumi yi tatu dibati wongika bingana bina kisi ta Yesu kikuma kya kuzayikisa mana misi luta yuka ni Nzambi kakala kyamvu. Zimbu dya khaphu ya kumi yi nana dibati tendula abweti bufwani kuzingila mu kimosi ha kati dya baphangi ba bayakala yi baphangi ba bakhetu muna kimvuka kya bakidisitu. Zimbu dya khaphu ya makumodi yi ya yi dina dya khaphu ya makumodi yi tanu dibati zimbula buna bafwani balonguki kuhingila kinunga kya tsuka kya Nzambi.

Ku thwala yi ku manima ma mazimbu mamana, mameni mabati tendula abweti Yesu kisi belula bambefu, kisi hana madya kwena milumba-lumba mya batu, kisi ta bingana bina byisi tuma mu kuyindula, kisi finda phaka yi bapfumu ba bayuta.

Ku luyandiku lwa Musamu wa Bukheti, Mathayi kabati zonzila lubutuku yi kileki kya Yesu, kyamvu wa Bayuta (khaphu ya 1 yi 2). Ku tsuka ya mukanda, Yesu, kyamvu wa bayuta, bamuzengidi lufwa ndangu bamukhoka ha kitakani (khaphu ya 27). Kaasi Nzambi wámufutumuna ku bafwa. Yesu wádimonikisa kwena balonguki bandi. Wubalombi kusamuna Musamu wa Bukheti kwena batu boosu ba tsi (khaphu ya 28).

Ku thwala lubutuku lwandi, Yesu bisi mutela "Manwedi", disongidila: «Nzambi ha kimosi yi betu.» (1:23) Musamu wa Bukheti wa Mathayi wumanisini yi lusilu lwalu lwa Yesu: «Amana meni yenina yi benu bilumbu byosu tii yi kuna tsuka ya tsi.» (28:20) Yesu kenina Nzambi mu kati dya batu.

Bakhaka ba Yesu (Luk 3:23-38)

1 Tala ndala ya Yesu Kidisitu[a], mwana wa Tavidi[b] yi mwana wa Bulahami.

2 Bulahami kábuta Yizaki amana Yizaki kábuta Yakobi; Yakobi kábuta Yuta yi baphangi bandi ba bayakala;

a **1:1 1:1** Muhowu wawu "Kidisitu" wubati hana kifwanisu kya kyamvu yi muhuludi wuna kasila Nzambi mu kutuma. b **1:1 1:1** Mu khama tsambwadi za mvula, ku thwala Yesu, Nzambi wasila ni Masiya mwana wa kyamvu Tavidi kakala. (Yes 9:6-7; 11:1-5; Yel 23:5)

3 Yuta kábuta Fwalesi yi Zala, ngudi wa
bawu Thamadi; Fwalesi kábuta Hesiloni;
Hesiloni kábuta Alami;
4 Alami kábuta Aminatabi; Aminatabi
wábuta Nasoni; Nasoni kábuta Salamani;
5 amana Salamani kábuta Bowasi, ngudi
wandi Lahabi; Bowasi kábuta Yobedi
ngudi wandi Luti; Yobedi kábuta Yese
6 Yese kábuta Tavidi wuna wákituka
kyamvu.

Tavidi Kábuta Solumoni, yi mukhetu wa
Wudiye;
7 Solumoni kábuta Lobuwami;
Lobuwami kábuta Abiya; Abiya kábuta
Azafu;
8 Azafu kábuta Yosafati; Yosafati kábuta
Yolami; Yolami kábuta Ozyasi;
9 Ozyasi kábuta Yowatami; Yowatami
kábuta Akhazi; Akhazi kábuta Ezekyasi;
10 Ezekyasi kábuta Manase; Manase
kábuta Amosi; Amosi kábuta Yozyasi;
11 Yozyasi kábuta Yekonya yi baphangi
bandi ba bayakala; mu tangwa bákala mu
tsi ya kinzenza ku Babiloni.

12 Amana kunima dya kukota mu
kinzenza ku Babiloni, Yekonya kábuta
Salasyedi; Salasyedi kábuta Zolubabedi;
13 Zolubabedi kábuta Abiwudi, Abiwudi
kábuta Edyakimi; Edyakimi kábuta Azolu,
14 Azolu kábuta Satoki; Satoki kábuta
Akimi; Akimi kábuta Ediwudi;
15 Ediwudi kábuta Eleyazadi; Eleyazadi
kábuta Matani; Matani kábuta Yakobi;
16 Yakobi kábuta Yozefu, yakala dya
Madiya, kwena Madiya kwábutuka Yesu,
wuna bisi tela Kidisitu.

17 Disongidila, makula kumi yi maya
máhita, tukidila Bulahami tii yi kuna
Tavidi, amana makula kumi yi maya
hika máhyoka, tukidila Tavidi tii yi kuna
kinzenza kya ku Babiloni, amana makula
kumi yi maya máhyoka tukidila mu
kinzenza kya ku Babiloni tii yi kuna Kidis-
itu.

Lubutuku lwa Yesu Kidisitu (Luk 2:1-7)

18 Amana tala buna lwákadila lubutuku
lwa Yesu Kidisitu. Madiya, ngudi wandi,
kákala mbayi wa Yozefu; ku thwala ya
kikhunda kya lutu lwa bawu, wádimona
ku vumu mu ngolu za Kitembu kyatoma.
19 Amana Yozefu, yakala dyandi[d],
kakala wabukheti yi wasungama amana
kátondaku kumuyukisa tsoni ha mbasi,
kahanga, wubongi dibanza dya ku-
muyambula mu kitsweki.
20 Bwosu kákalabwa banza, hanga
wanzyo wa Pfumu wumulubwakidi
mu ndosi amana wuzimbudi: «Yozefu,
mwana wa Tavidi, kalaku yi bweya
bwa kutambula, Madiya, hanga mukhetu
waku, mukuma kifundu kya mwana
wuna kayimiti, kwena Kitembu Kyatoma
kitukini.
21 Amana kabúta mwana mosi wa
yakala, amana wamutediki mu khumbu
ya Yesu[e], mukuma yandi wahúlula
kikanda kyandi ku masumu mandi.»
22 Moosu mana máhangama ndangu
malungila mana kázimbula Pfumu mu
nzila ya mbikudi:
23 «Ndumba wakonda kedi zaya yakala,
kayímita vumu amana kabúta
mwana mosi wa yakala,
amana bamútediki mu khumbu ya Man-
wedi.»
Disongidila: «Nzambi kenina ha kimosi
yi betu.»
24 Mu kutokama kwandi, Yozefu
wáhanga buna kámulongikila wanzyo
wa Pfumu, amana wátambula mukhetu
wandi.
25 Kaasi kámuzayaku lutu tii yi kuna
kabutila mwana mosi wa yakala, wuna
káheka yandi khumbu ya Yesu.

2

Banganga ba bathetimbwa bisi tala Yesu

1 Amana kunima lubutuku lwa Yesu,
ku Betelemi dya Yuteya, mu tangwa dya

d **1:19 1:19** Yozefu kabanza ni mbongi kata mukhetu wandi. Disongidila, kazolaku hika kumukwela. e **1:21 1:21** Disongidila dya khumbu ya Yesu «Nzambi kisi hulula».

kyamvu[a] Eloti, hanga banganga ba bathetimbwa bátuka ku Kola, bisa tula ku Yelusalemi;
2 amana bázimbula: «Akweti kenina kyamvu wa Bayuta wuna wubutukini? Mukuma tumonikini katumbwa kandi kuna Kola, amana thwisi fukama ku thwala ya yandi.»
3 Amana mu kuyuka musamu wuna, kyamvu Eloti wákituka yangalakanu, yi Yelusalemi dyosu kumosi yi yandi.
4 Amana wákhokisa bambuta ba banganga Nzambi boosu yi balongi ba mitsiku mya kanda, mu kubahyula keti kubiki kafwani kubutwakila Kidisitu?
5 Amana bawu bamuzimbwala: «Ku Betelemi dya Yuteya, mukuma tala mana másonama kwena mbikudi:»
6 "Amana ngeyi, Betelemi, mulambu wa Yuteya,
mu kyedika, weku wa khunda
muna kati dya mbanza za mbuta za Yuteya;
mukuma mwena ngeyi mwalúbwakila mutwadisi mosi
wuna wakála muhungudi wa Kiseledi, kanda dyama".
7 «Hanga Eloti wutedisi banganga ba bathetimbwa ku phengu amana wázikisa kwena bawu tangwa dya kumonika kwa katumbwa.»
8 Amana buna kábatuma ku Betelemi wuzimbudi: «Ndenu lwenda zikisa tsikiningi ya mambu kikuma kya mwana, amana, tangwa lwamúsengumuna, alwisa nzayisa, ndangu meni phi yisa fukama ku thwala yandi.»
9 Amana kunima dya kuyuka kyamvu, bénda. Kinga katumbwa kana bámona ku Kola wábatekidila kuna thwala; buna katula hana thandu ya homa hana kákala mwana, hanga wutelami.
10 Amana buna bámona katumbwa, báyuka kyesi kya lawu.
11 Bákota muna nzu, bámona mwana yi Madiya ngudi wandi, bábwa muna malu mandi, kikuma kya kufukama ku thwala yandi, kunima bákangula mafuka ma bawu amana bámulambwala makabu: wolu, pfwabidi yi mila[b].
12 Kunima, Nzambi wábalwengisa mu ndosi ni bavutwakilaku hika kwena Eloti; hanga, bávutwakila ku nzila ya hika ku tsi ya bawu.

Kutina ku Ngiphiti

13 Kunima kukwenda kwa bawu, wanzyo wa Pfumu wámonika kwena Yozefu, mu ndosi amana wámuzimbwala: «Telama, bonga mwana yi ngudi wandi, amana tina ku Ngiphiti, zakala kwakuna tii yi kuna yikúzimbwala mu kuvutwakisa. Mukuma ka thama ku, Eloti kasánda mwana mu kumuhondisa.»
14 Yozefu wátelama, wábonga muna phipha mwana yi ngudi wandi, watina ku Ngiphiti.
15 Hanga wuzakadini kwakuna tii yi kuna lufwa lwa Eloti. Mambu mana masalama ndangu malungila mana kázimbula Pfumu mwena mbikudi: «Yimútela mwana wama kalubuka ku Ngiphiti[d].»

Kuhonda kwa bana

16 Tangwa kádimona Eloti ni bamuhuni kwena banganga ba bathetimbwa, nganzi zandi zátombuka lawu. Wátuma bahonda bana ba bayakala boosu, yandikila mvula zodi yi kuna banda, bana bákala ku Betelemi yi kuna milambu myandi; bwosu tangwa dina kádizikisila kwena banganga ba bathetimbwa.
17 Kinga bwabuna málungila mana mázonzama kwena mbikudi Yelemiya:
18 «Ndinga mosi yibati yukalakana ku hata dya Lama;
bidilu yi makana ma lawu:
Lakhedi wuna wubati dila bana bandi;

a **2:1 2:1** Kyamvu: khumbu yina básonika mu mikanda mya kisina yibati zonzila "Thotila", kaasi ndinga ya betu bisiya yala kwena "bapfumu". Yi kikuma kina tuzodi kubalumuna khumbu ya "thotila" ha kifulu kya "kyamvu".
b **2:11 2:11** Wolu dyenina hanga tadi dya thalu ya lawu. Bisi sadiladya hanga mbongu yi kuyidikila bilunga. Pfwabidi yena kisi dya thalu ya lawu yina bisi yoka kikuma kya kulubula tsudi ya kitoku. Bisi yidikaya yi budimbu bwa miti myafwanakana. Mila mena mananasi ma thalu ya lawu bisi yidikama yi budimbu bwa miti wumosi.
d **2:15 2:15** Oze 11:1 e **2:18 2:18** Yel 31:15

katondiku ni bamuhomba kikuma bafini[e].»

Kuvutuka ku Ngiphiti

19 Kunima lufwa lwa Eloti, hanga,
wanzyo wa Pfumu wámonika mu ndosi
kwena Yozefu, muna Ngiphiti.
20 Wámuzibwala: «Telama[d], bonga
mwana yi ngudi wandi, amana vutuka
muna tsi ya Kiseledi, mukuma babana
bakala sanda moya wa mwana, bamani
fwa.»
21 Amana Yozefu wátelama, wábonga
mwana yi ngudi wandi wávutuka ku tsi ya
Kiseledi.
22 Kaasi, ha káyuka ni Alakelawusu
wuyadi ku Yuteya ha kifulu kya Eloti
tata wandi; wáyuka bweya mu kuvu-
tukakwa; bámulwengisa hika mu ndosi
amana wáyombuka ku milambu mya
Ngadidi.
23 Hanga, wisa kala muna mbanza
mosi bisi tela, Nazaleti, ndangu malungila
mana mázonzama mwena bambikudi:
«bamútediki Mwisi Nazaleti.»

3

Malongi ma Yowani Mubotiki
(Mlk 1:1-18; Luk 3:1-18; Ywn 1:19-28)

1 Kunima mvula za lawu, wátula Yowani
Mubotiki, kakala samuna muna nganga
ya Yuteya amana wekina zimbula:
2 «Balumunenu mbundu, mukuma Kip-
fumu kya mazilu kibwesukini[a].»
3 Kinga yandu kenina wuna kázonzila
mbikudi Yesaya:
«Ndinga mosi yibati kalunga muna
nganga:
Yidikenu nzila ya Pfumu[b],
sungikenu mikinda myandi.»
4 Yandi Yowani kákala yi muledi wa
mwika mya kamela[d] amana kakala vwata
mukaba wa tsibu muna mbunda; kakala
dya baphasu yi bwiki bwa mu tseki[e].
5 Bisi Yelusalemi yi bisi Yuteya yi bisi
mulambu wuna wosu wa kinzunga kya
Yolutani, bakala kwenda kwena yandi.
6 Amana bakala babotika muna nzadi
Yolutani bwabuna bakala funguna ma-
sumu ma bawu.
7 Amana bwosu kámona lawu dya
Bafwadisi[e] yi Basadise[f] bakala kwisa ku
mbotika ya yandi, kikuma kya kubotama;
amana wubazimbwadini: «Mbandu ya
masawa! Nati wululongisidi mu kutina
kyana, khabu za Nzambi zazi zakwísa?
8 Songilenu mu bibundu bya bukheti ni
lusobini bikalulu byenu;
9 amana lubanzaku mu kudizonzilaka:
"Thwenina yi tata wetu Bulahami[h]".

---

d **2:20 2:20** Muhowu wawu "telama" wusongidi hika: "tokama", "vumbuka" amana ndawenda. a **3:2 3:2** Kubalumuna kwa mbundu kubati songila kuluta «kuyanana» holo «kubalumuna mabanza»; nzonzidi yina yibati zonzila mbikutulu zina za bulunda bwa khulu, tangwa bakala mutela Kiseledi mu «kuvutuka kwena Nzambi», mu kuyambula mutwa wa ngolu ndangu kakala yi bulemvu bwosu buna bwálomba bulunda. Kubalumuna kwa mbundu kwisa mupfunu wa lawu ku mwini wa kukwisa kwa Kipfumu kya mazilu. b **3:3 3:3** Yayi yena phila ya kufwanikisa. Mathayi kazonzila Yesaya mu kuzimbula ni batu bafwana kuyilama ndangu Pfumu kisa. Bakala yi mupfunu wa kubalumuna mbundu yi kuyidika mbundu za bawu yi luzingu lwa bawu mu ngisilu yandi. Yesaya káfwanikisa mambu mamana yi kuyidika kwa nzila kikuma kya kuyambila Pfumu. d **3:4 3:4** Kamela kena mbisi mosi wa mbuta wa mu hata, kisi tikula batu yi bifunda mu nganga. e **3:4 3:4** Mbandu ya luzingu yi miledi mya Yowani myakala songila kwena batu ba bilumbu byabi ni yandi mbikudi kakala. Kakala fwanakana yi mbikudi Diya (2Th 1:8). e **3:7 3:7** Bafwadisi bakala dingumba dimosi dya basadi basambidi bana bakala lunda mitsiku mya bakhaka ba bawu. Bakala landila mboti-mboti mitsiku mya kuwakana kwa khulu yi kuyika mitsiku mya hika. Bakala mu dingumba dimosi dina dyakala dimonikisa lawu ku thwala ya Bayuta bahika amana bakala bazitisa phi lawu kwena Bayuta bahika. f **3:7 3:7** Basadise bakala dingumba dya basadi ba Nzambi bana bakala lunda mitsiku mya bakhaka ba Bayuta. Bawu bakala zitisa lwesi mitsiku mya bulunda bwa khulu kikuma bakosikila keti mutsiku mosi. Kaasi bakalaku kwikila mu mambu matadidi banzyo keti bitembu, keti mu lufutumuku lwa bafwa. Bawu phi batambwasa mabanza mahika ma baphani. Bakala kibuka kya khunda kaasi bakala yi ngolu mu mambu ma leta. Bawu bakala kaka bamvwama. h **3:9 3:9** Nzambi kámusola Bulahami kikuma kya kuyandika kanda dimosi dya batu bandi básolama. Kinga, mu tangwa dya Yowani, Bayuta balawu bazola ni, bwosu básolama kwena Nzambi, bakala kwikila ni batu ba masonga benina ku thwala ya Nzambi. Bakala banza ni Nzambi kabahekaku ndola ku pfundusu ya tsuka.

Mukuma, mbati luzimbwala ni Nzambi
wufwani, muna matadi mama, kukitula
bana ba Bulahami!
10 [i]Amana kisoka kya kusikula kedi
kyenina hana sina dya miti: disongidila
miti wosu wuna wisiku ha kibundu kya
bukheti bakwángawa amana balósawa ku
mbawu.
11 Meni, mbati lubotika mu mamba,
mu kusongila ni lubalumuni mbundu;
kaasi wuna wisi kwisa ku manima ma
meni, wunduti meni mu ngolu, [k]yeku
walunga mu kumuwomuna tsabatu
zandi, kalúbotika mu Kitembu kyatoma
yi mu mbawu.
12 Kenina yi muyungulu hana koku
dyandi kikuma kya kuhambula ngenza
yi tswala; kasóla ngenza za bukheti,
wulumbikiza muna khila, kaasi kayóka
tswala mu mbawu yina yisiku zima[l].»

Mbotika ya Yesu
(Mlk 1:9-11; Luk 3:21-22)

13 Hanga Yesu wutuki ku Ngadidi
yi kuna nzadi Yolutani; wenda kwena
Yowani ndangu bamubotika kwena yandi.
14 Yowani wábwisabwa amana
wámuzimbwala: «Meni yenina yi mup-
funu wa kubotama kwena ngeyi amana
ngeyi wisi kwena meni!»
15 Kaasi Yesu wámuvutwala: «Yam-
bula bwahangama bwabuna mu tangwa
dyadi. Mukuma muna phila meni yayina
twalúngisila mambu moosu mana kabati
lomba Nzambi.» Hanga yandi wutamb-
wasi.
16 Amana buna ká́botama Yesu,
wálubuka mu mamba. Muna tangwa
meni dyadina, mazilu má́kanguka:
wámona Kitembu wa Nzambi kukulu-
muka hanga yembi amana wisi hana
thandu ya yandi.
17 Ndinga mosi yátuka ku zilu yizonzi:
«Yandu kenina [m]Mwana wa meni waton-
dama; mwena yandi tsidini kyesi kyama.»

4

Kuhukumuka kwa Yesu
(Mlk 1:12-13; Luk 4:1-13)

1 Hanga Yesu bamunatisi, kwena
Kitembu, muna nganga, ndangu ba-
muhukumuna kwena kiphidi-mutu[a].
2 Amana kunima kuzila kudya bilumbu
makumaya bya mwini yi phipha maku-
maya, wáyuka nzala.
3 Amana muhukumuni[b] wisa bwesuka,
wámuzimbwala: «Yukani [d]Mwana wa
Nzambi wenina, zimbula kwena matadi
mama, makituka mapha.»
4 Amana, yandi wámuvutwala: «Tala
mana másonama: "Mutu kazingilaku mu
madya lwesi, kaasi mu ndinga yosu yina
yisi lubuka mu munwa wa Nzambi".»
5 Hanga Kiphidi-Mutu wumunati
ku Yelusalemi, mbanza yatoma, wu-
munenginiki hana kisoka kya mudilu wa
nzu ya Nzambi,

[i] **3:10 3:10** Yowani kakala zimbula ni bwosu kenina mutu wosu bela-bela mu kuzenga miti wosu wuna wisiku buta bibundu bya bukheti, Nzambi kenina bela-bela mu kuhana ndola kwena batu bana bisiku hanga mihangu mya mboti mina mibati songila ni babalumuni mbundu. [k] **3:11 3:11** Kuvwata tsabatu zandi: kyakala kisalu kimosi muna bisalu bya bahika. [l] **3:12 3:12** Yesu bakala mufwanikisa yi mukwa mahata. Musadi wa bilanga kisi hambula ngenza yi tswala. Kisi sweka ngenza amana wuyoki tswala. Buna kakwísa Yesu, kahámbula batu bana bá́soba bikalulu bya bawu mboti-mboti yi bana bakonda soba bikalulu bya bawu. Katámbula, muna Kipfumu kya Nzambi, boosu bana bá́soba bikalulu kaasi kazánga bana bakonda soba bikalulu. [m] **3:17 3:17** Nzambi kenina Tata wa Yesu Mwana mu phila yina yifwanakaniku yi yina ya batu, batata yi bana ba bawu. Bibila dibati sadila muhowu wa Mwana mu kusongila ni Yesu kena phila mosi yi Nzambi amana phi kwena Nzambi katuka. [a] **4:1 4:1** Kiphidi-mutu kenina pfumu wa bitembu bya mbi byosu. Kakala theti wanzyo mosi ku zilu, kaasi kahanga wusi lulendu ku thwala ya Nzambi. Nzambi wamukukwasa ku zilu amana buthwena kisi hukumuna batu ha tsi. Tala khumbu zandi za hika Satana zina zenina mu Bibila: «Belezebula»: «mbeni» yi «muhukumuni». [b] **4:3 4:3** Muhowu wawu muhukumuni wubati fwanakana yi kiphidi-mutu, pfumu wa bitembu bya mbi. Kulemvula batu kwena mosi wa mihangu myandi. Kosu tangwa, kisi meka kusumuna batu. [d] **4:3 4:3** Nzambi tata kenina Tata wa mwana wandi, Yesu Kidisitu, bweku phila mosi yi mutu wuna wena tata wa bana bandi. Bibila dibati muheka Yesu khumbu ya Mwana (Mwana wa yakala) wa Nzambi mu kusongila ni Yesu phila mosi kenina yi Tata wandi.

6 amana wumuzimbwadi: «Yukani
Mwana wa Nzambi wenina, tsutsuka ha
tsi, mukuma tala mana masonama:»
"Kahana kwena banzyo bandi miswa
kikuma kya ngeyi,
amana bakwisa kuyaka muna moku ma
bawu,
ndangu kitambi kyaku kidikhukulaku ku
tadi dimosi."
7 Yesu wumuvutwadi: «Tala mana
másonama hika: "Wamekaku Pfumu,
Nzambi waku."»
8 Kiphidi-mutu wámunata hika ha
mongu wa kaleyi lawu, wámusongila
bipfumu byosu bya tsi yi khembu ya
byawu,
9 amana wumuzimbwadi: «Yikuheka
bima bina byosu, yuka ni wabwa mu
bitambi byama mu kufukama ku thwala
meni.»
10 Hanga Yesu wumuzimbwadi: «Katuka
Satana! Mukuma tala mana másonama:
"Ku thwala Pfumu, Nzambi waku,
lwesi wafúkama amana yandi lwesi
wasámbila."»
11 Hanga kiphidi-mutu wumusisi.
Amana banzyo bábwesuka amana bekina
musadila.

Yesu wuyandikini kisalu kyandi ku Ngadidi (Mlk 1:14-15; Luk 4:14-15)

12 Amana buna káyuka ni Yowani bamulambudi, hanga wáyombuka ku Ngadidi.
13 Amana wákatuka ku Nazaleti, wenda
kala ku Kafadinawumu, ku mukinda wa
yanga dya mbuta, muna milambu mya
Zabuloni yi Nefutadi.
14 Ndangu dyalungila dyambu dina
bázimbula mwena mbikudi Yesaya:
15 «Tsi ya Zabuloni, tsi ya Nefutadi,
mukinda wa nzadi, yi kuna sambwa dya
Yolutani,
Ngadidi ya makanda ma batu!
16 Kanda dina dyákala mu phipha,
dimoni mutemu wa lawu!
Yi kwena bana bázakala mu kinzunga yi
mu kivula kya lufwa,
mutemu wumosi wumoniki kwena
bawu!»
17 Tuka tangwa meni dina, Yesu
wáyandika kusamuna yi kulonga: «Balumunenu mbundu zenu mukuma Kipfumu
kya mazilu kibwesukini!»

Balonguki baya batheti ba Yesu (Mlk 1:16-20; Luk 5:1-11)

18 Amana Yesu buna kakala kangala
muna mukinda wa yanga dya Ngadidi,
wámona baphangi bodi, Simoni, wuna
bisi tela Phetelu, yi Andele myaki wandi;
bakala losa wanda dimosi muna yanga
dya mbuta, mukuma balobi bákala.
19 Hanga wubazimbwadi: «Alwisa
ndanda, amana yilukitula balobi ba batu.»
20 Amana bawu, muna mbala mosi,
básisa mawanda, benda mulanda.
21 Amana buna kaphusana, wámona
baphangi bahika bodi, Zyaki mwana wa
Zebeteya yi Yowani, phangi wandi, bákala
muna mudimba yi tata wa bawu Zebeteya, bakala yilulula mawanda ma
bawu. Yesu wabatela;
22 Amana bawu muna mbala mosi
básisa mudimba yi tata wa bawu, amana
bámulanda.

Yesu kisi longa amana kisi belula

23 Amana kakala kwenda muna Ngadidi
yosu; mu kulonga muna nzu za kimvuka
za Bayuta za bawu yi kusamuna Musamu
wa Bukheti wa Kipfumu kya mazilu,
amana kakala belula maladi moosu yi
bimbefu byosu mu kati dya batu.
24 Amana khululuka ya yandi
yámwangana mu mulambu wosu wa
Sidiya. Amana bakala munatina batu
boosu babana bákala bela, babana bákala
yi makhasi ma mutindu yi mutindu yi
miyangu mya bitembu bya mbi yi bakwa
kikhoni, yi khonzu, amana wubabeludi.
25 Milumba-lumba mya batu bakala mulanda; tuka mu Ngadidi yi kuna mulambu
wa Mbanza Kumi yi ku Yelusalemi yi
ku Yuteya yi ku sambwa dikwawu dya
Yolutani.

5

Malongi hana thandu ya mongu (Mth 5-7)

1 Amana tangwa kámona milumba-
lumba mya batu, wátombuka ku mongu,
amana buna kázakala, balonguki bandi
bábwesuka kwena yandi
2 amana mu kukangula munwa wandi,
wáyandika kubalonga bwabu:

Mamboti ma kyedika
(Luk 6:20-23)

3 «Kyesi kwena bana bena baphutu mu
kitembu,
mukuma Kipfumu kya mazilu kyenina
kwena bawu!
4 Kyesi kwena bana bisi dila,
mukuma bakwisa bahomba!
5 Kyesi kwena bana benina balembama,
mukuma bavwáya tsi.
6 Kyesi kwena bana benina yi nzala yi
kihwinya kya masonga,
mukuma bawu bayúkuta!
7 Kyesi kwena bana bisi yukila bakwawu
kyadi,
mukuma Nzambi kyadi kabáyukila!
8 Kyesi kwena bana benina yi mbundu ya
hedila,
mukuma bawu bamóna Nzambi!
9 Kyesi kwena bana bisi yadisa ngemba,
mukuma bawu babátela bana ba Nzambi!
10 Kyesi kwena bana bisi nyokuna kikuma
kya masonga,
mukuma Kipfumu kya mazilu kyenina
kwena bawu!
11 Kyesi lwenina kyawu mu tangwa bisi
lutukwana amana bisi lunyokuna amana
bisi luhunina misamu mya mutindu yi
mutindu kikuma kya meni.
12 Sangwalenu, amana kalenu mu kyesi,
mukuma lufutu lwenu lwa lawu lwen-
ina mu mazilu, mukuma, yi bwabuna
phi bábanyokuna bambikudi bana ba-
lutekidila.»

Mungwa yi Kyesesi
(Mlk 9:50; Luk 14:34-35)

13 «Benu lwenina mungwa wa tsi. Kaasi
yukani mungwa wekina laku-laku, yi
biki balenda vutwalawa mutomu? Wa
phamba, weku hika mupfunu, ho kakulo-
sawoku ku nzila batu badyatikisawa[a].
14 «Benu lwenina kyesesi kya tsi.
Mbanza mosi bátunga ha thandu ya
mongu yifwaniku kuswamana[b].
15 Amana bisiku lemisa mwinda ndangu
bafidingawa ku tsya nzungu ya tuma;
kaasi bisiwa sya ha muzanga, amana
wulemi ndangu wayinika boosu bana
benina mu nzu.
16 Bwabuna kyakenzudiki kyesesi
kyenu ku thwala batu, ndangu bamona
miza myenu mya bukheti amana ba-
muzatulaka Tata wenu wuna wenina mu
mazilu.»

Malongi matadidi mitsiku

17 «Lubanzaku ni meni yisi zanga Mit-
siku holo Bambikudi. Yisaku kikuma kya
kuzanga, kaasi kulungisa.
18 Abwabuna, kikuma yiluzimbwadi:
yi kuna dyalútila zilu yi tsi, ka kisona
ku kimosi kya Mitsiku kyalúta, yi kuna
mabwíla mambu moosu.
19 Disongidila wuna wakúlula keti mosi
wa khunda muna mitsiku myami amana
kalonga bwabuna kwena batu, bamútela
wa khunda mu Kipfumu kya mazilu,
kaasi wuna wazítisamya, walóngamya
phi, yandi bamútela wa mbuta mu Kip-
fumu kya mazilu.
20 Mukuma, yiluzimbwadi, yuka ni ma-
songa menu malutiku mana ma balongi
ba mitsiku yi Bafwadisi, lwakótamwoku
mu Kipfumu kya mazilu.»

Malongi matadidi khabu

21 «Lwáyuka ni bázimbula bwabu
kwena bambuta: "Walendaku honda
mvumbi wa khengu; wuna wahonda
mvumbi wa khengu, bamunata ku
pfundusu".
22 Kaasi meni, yiluzimbwadi bwabu:
Wosu wuna wáyukila phangi wandi

a **5:13 5:13** Mungwa wisi yidika bima. Wawu wisi hana mutomu wa kitoku ku bisaka amana wisi sadisa ndangu bisaka bizanganaku. Phila mosi, bakwikidi bisi yidika tsi yi batu bana bisi zingilamwa, mu kuzinga bwosu kalombibwa Nzambi. Bisi sadisa phi batu ndangu bazanganaku.
b **5:14 5:14** Yesu kabafwanikisa balonguki bandi yi mwini. Kyesesi kimosi kyisi twa kikuma kya bana benina mu phipha yi kubasongila nzila ya bawu. Phila mosi, balonguki ba Yesu bafwana kusongila nzila yina yisi nata kwena Nzambi kikuma kya batu bana bena mu phipha ya kitembu.

khabu, bulungi bamunata ku pfundusu. Amana wuna wazímbula kwena phangi wandi: "Zoba", bulungi bamunata ku thwala kimvuka kya mbuta[d]; amana wuna wázimbula kwena phangi wandi "Kilawu", bulungi bamulosa ku bilungi.

23 Kisongidila, yukani wubati kwenda hana kabu dyaku ku mesa ma kimenga, amana kwakuna, yuka wayubuka ni phangi waku kena yi kima kitadi ngeyi,

24 sisa hana kabu dyaku, kuna thwala ya mesa ma kimenga, amana wenda theti kuvutula ngemba yi phangi waku, kunima awisa hana kabu dyaku.

25 «Yidika tswatsu yi mbeni waku, buna lwenina yi yandi mu nzila ya nganda ya bazusi; kondilo, kakúlambula nana kwena zusi, amana zusi kwena phumbulu, amana bakutimbula mu boloku.

26 Abwabuna yikuzimbwadi: walúbukamwoku kedi yuka wufutiku yi kuna dikuta dya tsuka.»

Malongi matadidini mbongi

27 «Lwayuka ni bazimbula bwabu: "Wataku mbongi."

28 Kaasi meni, yiluzimbwadi: Wosu wuna wataála mukhetu wa ngani mu phila ya kumukemba, wuti kedi mbongi yi yandi muna mbundu yandi.

29 [e]Amana yukani disu dyaku dya kitata dyakubwisaka mu masumu, lokuladya amana losadya kyana yi ngeyi! Mukuma bwena mboti kwena ngeyi watotisa lwesi kitini kimosi kya lutu lwaku, kaasi bweku mboti ni balosa lutu lwosu ku bilungi.

30 Amana yukani koku dyaku dya kitata dyakusumunaka, zengadya, losadya kyana yi ngeyi; mukuma bwena mboti kwena ngeyi watotisa lwesi kitini kimosi kya lutu lwaku, kaasi bweku mboti ni balosa lutu lwaku lwosu ku bilungi.»

Malongi matadidi kufwa kwa longu (Mth 19:9; Mlk 10:11-12; Luk 16:18)

31 «Amana bazimbula bwabu: "Ni wuna wayámbula mukhetu wandi, kamuheka mukanda wa kufwa kwa longu.

32 Kaasi meni, yiluzimbwadi: Wosu wuna wayámbula mukhetu wandi, katula kusala kindumba, wumukitudi kita kya mbongi, amana wuna wakwéla mukhetu bayambudi ku longu, yandi phi mbongi kisi ta.»

Malongi matadidi ndefi

33 «Lwáyuka hika buna bázonza kwena bambuta: "Waléwulaku ndefi yaku, kaasi walúngisa ku thwala Pfumu mana wasila mu ndefi yaku."

34 Kaasi meni yiluzimbwadi lwesi ni ludyaku ndefi kyamakulu: keti ku zilu, kikuma kina kyenina kiti kya Kipfumu kya Nzambi;

35 keti ha tsi, kikuma mafu yi kidyatilu kyandi; keti ku Yelusalemi, kikuma yina yenina mbanza ya Kyamvu wa Mbuta.

36 Wadyáku ndefi keti mu mutwa waku, mukuma walendaku balumuna lusuki lumosi mu katoki kondilo mu kaphindi.

37 Amana yambula nzonzidi yenu yakala: yukani "abwabuna", "abwabuna", ho "loni", "loni"; mana bisikwa yika, kwena kiphidi-mutu misi tuka.»

Kuvutula mbela (Luk 6:29-30)

38 «Lwáyuka ni bázimbula bwabu: "Disu muna disu amana dinu muna dinu[f]."

39 Kaasi meni, yiluzimbwadi: Luvutulaku mbela kwena mbeni. Honi mutu kakuta mbata ku tama dya kitata, mubalwamina hika dikwawu.

40 Amana yuka mutu wuzodi kakunatisa mukanu ndangu kalenga tambula

---

d **5:22 5:22** «Kimvuka kya mbuta» kina bisi tela ni Sanedeni, bisikya bongila hanga nganda ya mbuta ya basadi ba Nzambi ba Bayuta. Bapfumu ba bayuta makumi tsambwadi bakalaya tala, kaka banganga Nzambi yi balongi ba mitsiku yi bambuta ba dibundu bakala muna. Pfumu wa mbuta muna nganda meni kakala mbuta wa banganga Nzambi.

e **5:29 5:29** Mu nzila yayi yi yina yilandi, Yesu kasadidi bitini bya lutu bina thwisi sadila tangwa thwisi sumuka. Kasadila koku dya kitata yi disu dya kitata hanga bidimbu mu kusongila mana thwisi sala yi mana thwisi tala. Tangwa kazimbula ni tufwani kukatula koku dyetu dya kitata holo disu dyetu dya kitata, kazola kuzimbula ni twafwana kusya ngolu mu kubwisa masumu.

f **5:38 5:38** Mambu mama básonikama phi mu bulunda bwa khulu. Yuka watanga mukanda wa Kulonga 19:21

kikutu kyaku, muyambula katambula hika muzakah waku.
41 Amana yukani mutu kakulundika mu
kusala funda dya thambi, ngeyi fwokula
mu mbala zodi.
42 Kwena wuna wusi kulomba, hana,
amana kwena wuna wutondi kulefwa
kima kwena ngeyi, wuhungaku.»

Tonda dya bambeni (Luk 6:27-28,32-36)

43 «Lwáyuka ni bázimbula bwabu:
"Watónda khunda waku, amana
waménga mbeni waku."
44 Kaasi meni, yiluzimbwadi: Tondenu
bambeni benu amana lombilenu kikuma
kya bana bisi lunyokuna.
45 Bwabuna lwakítwakila bana ba Tata
wenu wuna wenina mu mazilu. Kikuma
kisi lubula tangwa kikuma kya batu ba
mbi yi batu ba mboti, amana kisi nokisa
mvula kikuma kya batu ba masonga yi
batu bakonda masonga.
46 Mukuma, yukani lwatondaka
lwesi bana bisi lutonda, khi ndandu
lwatámbula? Bakalaki ba phaku bisi
bwoku hanga bwabuna phila mosii?
47 Amana yukani benu lwahanaka
mboti kwena baphangi benu lwesi, khi
kima lwisi sala kya ngituka? Baphani
bawu phi bisi bwoku hanga bwabuna
phila mosi?
48 Disongidila, lwakala balungila bwosu
kenina Tata wenu, wa ku zilu, walungila.»

6

Malongi matadidi lusadisu lwa batsukami

1 «Kebenu mu kusadila masonga menu
ku thwala ya batu, mu kudimonikisa.
Kondilo, lwatámbulaku ndandu kwena
Tata wenu wuna wenina mu mazilu.
2 Disongidila tangwa wisi hana kabu
dya khenda, wutaku kindanda ku thwala
ya ngeyi meni, bwosu bisibwa sala
bakavungalosi mu nzu za kimvuka
za Bayuta yi muna phambu: ndangu
babazatula kwena batu. Mu kyedika
yiluzimbwadi, bátambula kedi hakana
ndandu ya bawu.
3 Kaasi tangwa wisi hana kabu dya
khenda, koku dyaku dya kimama diza-
yaku mambu mana dibati sala koku
dyaku dya kitata,
4 ndangu kabu dyaku dya khenda
dyasalama mu kitsweki; amana Tata
waku, wuna wisi mona mu kitsweki,
kakuvutwaladya.»

Malongi matadidi lombilu (Luk 11:2-4)

5 «Tangwa lubati lombila, lukalaku
hanga bakavungalosi: bana bisi zola
kulombila mutendendi muna nzu za
kimvuka za Bayuta yi muna pfumba za
mabala-bala ma mbuta, mu kudimonikisa
kwena batu. Mu kyedika, yiluzimbwadi:
bátambula kedi hakana lufutu lwa bawua.
6 Kaasi ngeyi, tangwa wubati lom-
bila, kota kuna suku dina dya tsuka,
phata mwelu amana lombila Tata waku
wuna wena mu kitsweki, wisi mona mu
kitsweki, kakuvutwala.»
7 «Amana mu kulombila, lulutikisakaku
ndinga, hanga baphani; bisi banza ni
mu kulutikisa ndinga babáyukila kwena
banzambi ba bawu.
8 Disongidila ni lubasokululaku,
mukuma Tata wenu wuzayi keti biki
lwenina byawu mupfunu ku thwala ya
kumulombabya.»
9 Disongidila talenu buna lufwani ku-
lombila:
"Tata wetu wenina muna mazilu,
yambula khumbu yaku batomisaya,
10 Kipfumu kyaku kisa,
luzolu lwaku lwahangama ha tsi, hanga
ku zilu.

h **5:40 5:40** «Kikutu» wena mbandu ya muledi wa batu bana bafwana kuzengila mukanu. Kuyika kima kubati songila lutondu kwena mutu wambi. i **5:46 5:46** Bakalaki ka phaku bababwisa kwena banduku ba bawu Bayuta kikuma kya mambu matatu: 1. Matangwa ma lawu bakala bonga makuta hana thandu ya makuta mana bazenga kikuma kya phaku, bakala swekama kikuma kya bawu meni amana bakala kituka bamvwama. 2. Bakala sadila bapfumu ba bisi Loma bana bakala nyokuna batu. 3. Bwosu bakala mu kikhunda yi bisi Loma bana bakonda kala bayuta, bawu phi bakala bamona, mu mitsiku mya bawu, hanga «batu ba mvindu, kikuma bakalaku zitisa mutsiku wa bayuta wuna wa kudisemisa». a **6:5 6:5** Luk 18:11

11 Tuheka lelu madya metu ma kosu
kilumbu.
12 Amana tulolula mitsoki myetu,
bwosu thwisi lolula betu phi kwena bana
bisi tukota mbi.
13 Amana wutuyambulaku ni twabwa mu
kimeka,
kaasi tuhulula kwa Mbi."
[b][Mukuma kwena ngeyi kwenina luyalu,
ngolu yi khembu, mvula muna
mvula, Abwabuna.]
14 «Amana, yukani lwisi lolula kwenu
bakwenu mitsoki mya bawu, Tata wenu
wenina ku zilu kalúlolula benu phi.
15 [d]Kaasi yuka lwisiku lolula kwena
batu, Tata wenu kalúlolulaku benu phi
mitsoki myenu.»

Mutindu wa kuzila madya

16 «Amana tangwa lwisi zila madya,
lukalakaku yi mbunzu ya kiwayi, bwosu
bisi hanga bakavungalosi: bisi kasa
mbunzu mu kusongila kwena batu ni
bawu bazidi madya. Mu kyedika, yiluz-
imbwadi, batambudi kedi ndandu ya
bawu.
17 Kaasi ngeyi, tangwa wubati zila
madya, tomisa khambu ku mutwa amana
sukula mbunzu,
18 ndangu wumonikisaku kwena batu
ni wubati zila madya, kaasi kwena Tata
waku wuna wenina hakana mu kitsweki
amana Tata waku wisi mona muna
kitsweki kakuvutwalakya.»

Bimvwama muna zilu (Luk 12:33-34)

19 «Ludilumbikilaku kuvwa ha tsi, henina
yi batseledi yi mboku byisi zanga yi befi
bisi lungula ndangu bayiba.
20 Kaasi dilumbikelenu kuvwa kwenu
muna zilu, mwamuna mwakonda kala
keti tseledi keti mboku bisi zanga, amana
kweku keti befi balenda lungula keti kuy-
iba.
21 Mukuma hana hena kuvwa kwaku,
hahana phi hakála mbundu yaku.»

Mwinda wa lutu (Luk 11:34-36)

22 «Disu dyenina mwinda wa lutu; ho
disu dyaku dyakala bukheti, lutu lwaku
lwosu lwakála mu mutemu[e].
23 Kaasi, yukani disu dyaku dyakala
dya mbi, lutu lwaku lwosu lwakála mu
phipha! Honi, disongidila, mutemu wuna
wenina mwena ngeyi wakala phipha, mu
khi mutindu wa phipha wakála!»

Nzambi ho mbongu (Luk 16:13)

24 «Ka mutu ku walenda kusadila
bapfumu bodi: Holo, kamumenga mosi
amana katonda mukwawu; holo, kad-
inama kwena mosi amana kamubusa
mukwawu. Lwalendaku, lwasadila
Nzambi yi mbongu.»

Kukala yi kivuvu mwena Nzambi (Luk 12:22-31)

25 «Yi hakana ni yiluzimbwadi bwabu:
ludiyangisaku, kikuma kya luzingu
lwenu, keti biki lwadya holo keti biki
lwanwa, keti kikuma kya lutu lwenu, keti
biki lwavwáta. Luzingu luhitiku madya,
amana lutu kuluta muledi?
26 [f]Talenu banuni ku zilu, bisiku kuna,
bisiku katula mbutu, bisiku sweka kima
mu khila; amana Tata wenu wenina ku
zilu kisi badisa! Benu lweku mupfunu
lawu kuluta bawu?
27 Amana nati mu kati dya benu wal-
enda, muna nyengi dyandi, kukosikila keti
koma ka tangwa ka luzingu lwandi?
28 «Amana biki lwisi dinyengina kikuma
kya muledi? Talenu abweti bisi mena
bithundu bya mu bilanga: bisiku sala,
bisiku londa,
29 amana yiluzimbwadi ni keti Solu-
moni[h], muna khembu yandi yosu,
kavwataku hanga mosi wa byawu.
30 Amana yukani Nzambi kisi vwatisa
buna mwangu wa bilanga wuna wena
hana lelu amana mbasi balosiwa ku

b **6:13 6:13** Mu ndambu ya mikanda mya tsukinina lwesi mwenina bisona byabi byenina mu khunga. d **6:15 6:15** Ywn 2:13 e **6:22 6:22** Mu tangwa dya Yesu, batu bakala bongila disu hanga kisina kya myesi. Bakala banza ni disu dyakala kitini kya lutu kina kisi yinika kitembu holo mbundu ya mutu. f **6:26 6:26** Mupfunu wa Yesu wakala ni balonguki babakisa, Nzambi kabaheka madya mana benina mawu mupfunu. h **6:29 6:29** Solumoni kakala mvwama wa mbuta ha kati dya bakyamvu boosu ba Kiseledi (1Ba 10:23). Solumoni kázinga mu tangwa dya mvula khama vwa ku thwala tangwa dya Yesu.

mbawu, abweti kalendabwoku sala kuluta, kikuma kya benu, batu ba lukwikilu lwa khunda?
31 Disongidila ni ludinyengaku, mu kuzonzaka: "Biki twadya? Biki twanwa? Holo biki twavwata?
32 Mukuma bima bina byosu, byabina bisi sanda batu ba makanda moosu, konda kulembwa. Mukuma Tata wenu wenina ku zilu wuzayi ni mupfunu luvwibya.
33 Kaasi sandenu theti Kipfumu kya Nzambi yi masonga mandi, amana bina byosu baluyikabya.
34 Disongidila ni ludinyengaku kikuma kya mbasi; mukuma mbasi kadínyenga kikuma kya yandi meni. Mu kosu kilumbu kifwanani yi phasi za kyawu.»

7

Lufundisaku bakwenu (Luk 6:37-38,41-42)

1 «Lufundisaku, ndangu Nzambi kalufundisaku phi.
2 Mukuma muna phila ya pfundusu yina lwisi fundisila bakwenu, mwamuna phi balúfundisila; amana mu kitesu kina lwisi tesila, kyakina phi kalútesila benu.
3 Amana kikuma kya biki wisi tadila kitswala kyenina mu disu dya phangi waku, kaasi wisiku mona kitini kya miti kyenina mu disu dyaku[a]?
4 Holo abweti wufwani kuzimbula kwena phangi waku: "Ngyambula yikatula kitswala kyenina muna disu dyaku", kinga ni muna disu dya ngeyi meni kibuku kya miti kyenina muna?
5 Kavungalosi, katula theti kitini kya miti kyenina muna disu dyaku, amana wamóna phila ya kukatula kitswala kya disu dya phangi waku.
6 «Luhanaku bina byena byatoma kwena bambwa kondilo baluvutwakila mu kululunza amana lulosaku misanga myenu ku thwala ya bangulu, kondilo badyatikisamya.»

Lombenu, sandenu, khokwatilenu (Luk 11:9-13)

7 «Lombenu amana lwatámbula; sandenu, amana lwaséngumuna; khokwatilenu, amana baluyafwadila.
8 Mukuma wosu wuna wisi lomba, kisi tambula, wuna wisi sanda kisi sengumuna, amana kwena wuna wisi khokutila, mwelu wakuyafulula wakála.
9 Holo nati ha kati dya benu, ho mwana wandi kamulomba dipha, amana kamuheka tadi?
10 Kondilo, yukani kalomba tsema, amana kamuheka nyoka[b]?
11 Yukani benu batu ba mbi, lwazayaka kuhana bima bya bukheti kwena bana benu, kikuma kya biki ni lo, Tata wenu wenina kuna mazilu kakonda sala kuluta mu kuhana bima bya bukheti kwena bana bisibya mulomba!
12 «Mambu mana moosu lwisi tonda ni batu bahangaka kikuma kya benu, benu phi hangakenuma phila mosi kikuma kya bawu: Amamana malongi moosu ma mitsiku yi bambikudi.»

Mwelu wafitakana (Luk 13:24)

13 «Kotilenu mu mwelu wafitakana; mukuma mwelu wuna wisi natisa ku bilungi wambuta wenina amana nzila yayalumuka, amana henina yi balawu bisimwa kotila;
14 Kaasi wa khunda wenina mwelu amana nzila yina yisi natisa batu ku luzingu, yafitakana yenina, amana bakhunda bena beninamwa.»

Miti yi bibundu byandi (Luk 6:43-44)

15 «Lwengenu kikuma kya bambikudi ba bukamvi. Bisi kwisa kwena benu bavwata

a **7:3 7:3** Kitswala kibati songila disumu dimosi dya khunda holo kifu holo thalu ya khunda ya masumu. Kibuku kya miti kibati songila disumu dya mbuta holo mbi holo thalu ya mbuta ya masumu. b **7:10 7:10** Bisi Kiseledi bakala dya batsema kosu tangwa. Mu bikalulu bya Bayuta, kuhana nyoka, kyakala kifu kya mbi kikuma mutsiku wa Bayuta wabwisisabwa. d **7:15 7:15** Bambwa-ngongu bana bisi vwata mukanda wa mukoku babati songila mambu ma bambikudi ba mbi bana bisi hunikisa kukala bakwikidi ba kyedika. Phila mosi yi bambwa-ngongu bana bavwata mikanda mya mikoku bisi huna amana kosu tangwa kihonza bisi kala, bambikudi ba mbi bisi huna. Malongi ma bawu menina kihonza.

miledi mya mikoku, kaasi mu kati bena bambwa-ngongud bisi vukula.
16 Muna bibundue bya bawu lwabázayila.
Bibundu bya vinu ha tsaku bisibya hedila?
Amana fwani bahela kibundu kya fiki ha
kivunza kya tsaku?
17 Ihana ni miti woosu wa bukheti
wisi ha bibundu bya bukheti, amana miti
wuna wambi, wisi ha bibundu bya mbi.
18 Miti wa bukheti wufwaniku kuha
bibundu bya mbi, keti miti mosi wabela
mu kuha bibundu bya bukheti.
19 Miti wosu wuna wisiku ha bi-
bundu bya bukheti, bakwángawa, amana
balósawa ku mbawu.
20 Disongidila, abwabuna lwabázayila
muna bibundu bya bawu.»

Kuzonza yi kusala
(Luk 13:25-27)

21 «Heku ni boosu bana bisi nzimbwala:
"Pfumu, Pfumu," bakota mu kipfumu kya
mazilu loni, kaasi bana lwesi bisi sala
luzolu lwa Tata wama wenina mu mazilu.
22 Balawu banzímbwala muna kilumbu
kina: "Pfumu, Pfumu, keku mu khumbu
ya ngeyi twakala bikwala, mu khumbu
ya ngeyi twakala kukwasila bitembu bya
mbi, amana mu khumbu ya ngeyi twakala
sadila biphadi?
23 Amana hanga yibazimbwadi: "Yiluza-
yaku keti mbala mosi, katukenu ku mesu
ma meni, benu lwisi sala mbi!"»

Nzu zodi
(Luk 6:47-49)

24 «Disongidila, wosu wuna wuyuki
kwena meni ndinga zazi amana kasadi-
laza kakála hanga mutu wuna wadimuka,
wátunga nzu yandi ha thandu ya tadi.
25 Amana mvula wánoka, kithombu
kyisa, pfunzi yátukula, byenda dita
kuna nzu meni yina: yábwaku; kikuma
bátungilaya ha thandu ya tadi.
26 Kaasi wosu wuna wuyuki kwena
meni ndinga zazi, konda kusadilaza,
yandi kakala hanga zoba wátunga nzu
yandi ha fusyangeni.
27 Amana mvula wánoka, kithombu ky-
isa, pfunzi yátukula kuna nzu meni yina,
yáwulumuka, amana kubwa kwa yawu
kwákala kwa mbuta.»

Hamu dya Yesu
(Mlk 1:22; Luk 4:32)

28 Amana tangwa kámanisa Yesu
mambu mana, milumba-lumba mya batu
báyituka lawu mu malongi mandi.
29 Mukuma kakala balonga hanga mutu
wenina yi hamu, heku ni hanga balongi ba
mitsiku.

8

Yesu wabuka mutu mosi wakala yi bwasi
(Mlk 1:40-45; Luk 5:12-16)

1 Amana buna kákulumuka ku mongu
milumba-lumba mya batu bámulanda.
2 Amana kuṭala mukwa bwasi mosi
wábwesuka, wamufukamina kuna thwala
mu kuzimbula: «Pfumu, yuka ni wu-
zodibwa, fwani watsemisa.»
3 Amana Yesu wáyuna koku, awámusimba
amana wuzimbudini: «Nzodibwa, sema!»
Muna tangwa meni dina wásema ku
bwasi bwandi.
4 Kunima Yesu wámuzimbwala: «Keba
mu kuzimbulabwa kwena mutu, kaasi
ndawenda disongila kwena banganga
Nzambi, amana tambika kabu dina ka-
sonika Moyize, kyakála kimbangi kikuma
kya bawu.»

Kubeluka kwa musadi mosi wa pfumu wa baphumbulu wa Baloma
(Luk 7:1-10; Ywn 4:43-54)

5 Amana bwosu kákota mu Kaphedi-
nawuma, satudiyonib mosi wábwesuka,
mu kumulomba
6 amana wumubokwadidi: «Pfumu, mu-
sadi wama kena walandalala kuna nzu,
wawokumuka amana wabela lawu.»

e **7:16 7:16** Bibundu byena mihangu mya batu. Buna thwisi mona mihangu mya mutu mosi, tuzayi yuka ni mutu wuna dyambu dimosi dya mboti holo dya mbi kasadi. Hanga buna thwisi mona bibundu muna miti amana tuzayi phi phila ya miti wandi. a **8:3 8:3** Bayuta bakala dikenga lawu mu kusimba mutu wena yi maladi ma mutindu wawu, mukuma mawu makala bakitula batu ba mvindu phi. Mu kuhanga bwabuna, Yesu kasongila ni hamu kakala dyawu ha thandu ya mutindu wa maladi mana. b **8:5 8:5** Satudiyoni disongidila ni pfumu wuna wakala twadisa baphumbulu khama ba Loma

7 Yesu wumuzimbwadi: «Meni, yikwisa
mubuka.»
8 Amana satudiyoni wuvutudi: «Pfumu,
yeku walunga mu kukukotisa mu nzu
yama; kaasi zonza lwesi ndinga mosi,
amana musadi wama kabéluka.
9 Mukuma yena meni meni mu tsya
hamu dya bambuta bama amana yena
yi baphumbulu bama bisi ndemvukila;
yisi zimbula kwena mosi: "Ndawenda!"
Amana wendi, kwena mukwawu: "nza-
wisa", amana wisi, amana kwena mu-
sadi wama: "hanga bwabu", amana
wuhangibwa.»[d]
10 Amana kunima dya kumuyuka, Yesu
wáyituka, wázimbula kwena bana bakala
mulanda: «Abwabuna, yiluzimbwadi:
khaku kedi mbona kwena mutu, mu
Kiseledi, yi lukwikilu lwa mbuta bwabu.
11 Amana yiluzimbwadibwa, lawu
bakwísa ku tsosu yi ku ndamba, mu
kutambula kizika ha mesa yi Bulahami
yi Yizaki yi Yakobi muna Kipfumu kya
mazilu[e].
12 Kaasi bana ba Kipfumu kya Nzambi
bábakukwasa ku phipha ya ku phenza;
kwakuna kwakála bidilu yi makwenzi.»
13 Amana Yesu wázimbula kwena sat-
udiyoni: «Ndawenda, bwosu wukwikidi,
yambula bwahangama bwabuna kikuma
kya ngeyi.» Amana muna tangwa meni
dina musadi wábeluka.

Yesu wubuki buko wa Phetelu (Mlk 1:29-34; Luk 4:38-41)

14 Kunima, Yesu wenda ku nzu ya
Phetelu. Wumoni mwamuna buko bwa
mukhetu walandalala hana thangi; yi
kikhafuma kákala kyawu.
15 Amana wumusimbini kuna koku,
kikhafuma kimuhwini, wutelamini,
wuyandikini phi kumuheka madya.
16 Amana masikidika ha mabwa, bisa
munatina batu ba lawu bákala yi bitembu
bya mbi. Kakala kukwasa bitembu ku
ndinga yandi amana wubabuki bambefu
bana boosu.
17 Ndangu malungila mana bázonza mu
nzila ya mbikudi Yesaya: «Wátambula
bifu byetu bya mu lutu amana wázangula
bimbefu byetu.»

Bana batondi kulanda Yesu (Luk 9:57-62)

18 Amana, Yesu, buna kamona
mulumba-lumba wa batu wumuzingi,
hanga wuhani muswa wa kusabuka ku
sambwa dikwawu.
19 Amana mulongi wa mitsiku mosi wisa
muzimbwala: «Mulongi, yikulanda kwosu
kuna wakwenda.»
20 Amana Yesu wumuvutwadi: «Mikengi
myenina yi binzenzi, banuni ba zilu ben-
ina yi mazamba, kaasi Mwana wa mutu
keku yi homa kazenzika mutwa wandi.»
21 Amana mukwawu hika, hana kati
dya balonguki, wumuzimbwadi: «Pfumu,
pheka nzila, theti, ya kukwenda zika tata
wama.»
22 Kaasi Yesu wumuzimbwadi: «Ndanda
amana yambula bamvumbi bazika
bamvumbi ba bawu.»[f]

Yesu wulembiki pfunzi (Mlk 4:35-41; Luk 8:22-25)

23 Amana buna kázanza mu mudimba,
balonguki bandi bámulanda.
24 Muna kithulumukina, kimbongila
kimosi kya ngolu kitukudi hana yanga
dyosu, mudimba wáyandika kubasa
mamba. Amana yandi, wanimba kákala.
25 Amana balonguki bábwesuka,
bámutokamisa mu kuzimbula: «Pfumu,
tuhulula; tukuluki!»
26 Amana yandi wubazimbwadi:
«Kikuma kya biki lwenina yi bweya,
batu ba lukwikilu lwa khunda!» Hanga
wutelami, wukayikya kimbongila yi
yanga, amana talala dya lawu dyávutuka.
27 Amana batu báyituka, badizimb-
wadi: «Khi mutindu wa mutu kenina,

[d] **8:9 8:9** Mu kuzimbula bwabuna, pfumu wa baphumbulu khama wákwikila ni Yesu kákala yi hamu yi ngolu za kubuka mu kumutuma. [e] **8:11 8:11** Bayakala baba batatu bakala bakhaka batheti ba Bayuta. Nzambi kabaheka lusilu lwandi. Bayuta boosu bakala hingila ni bawu batatu bakota mu phaladisu. [f] **8:22 8:22** Muhowu wa theti «bamvumbi» wubati zonzila batu bana bisiku landa Yesu. Bawu «bamvumbi» ku Kipfumu kya Nzambi. Bafwani kukala yi tangwa dya kuzika bamvumbi. Yesu kasadila nzonzidi yina kikuma kya kuzimbula kwena mutu ni mikuku mya kikanda kyandi, hanga mikuku mitadidi mambu ma khondu, myalendaku kumukandikisa mu kulanda Yesu.

yandu, mukuma yi pfunzi yi yanga byisi mulemvukila?»

Yesu wubuki batu bodi ba bitembu bya mbi
(Mlk 5:1-20; Luk 8:26-39)

28 Amana buna katula ku sambwa dik-
wawu, muna kinzunga kya Ngelasoni[h],
batu bodi ba bitembu bya mbi balubuka
mu mazyamu, bisa kuna thwala ya yandi.
Bakala babanga lawu, ka mutu ku wa
ngolu wakala luta muna nzila meni yina.
29 Amana báyandika kukalunga yi ku-
zonza: «Khi dyambu, yi betu yi ngeyi,
Mwana wa Nzambi? Wisa tula haha,
ku thwala tangwa[i], ndangu watuyangisa
betu?»
30 Amana kwákala, muna kyana yi
bawu, yi kibuka kimosi kya mbuta kya
bangulu bakala dya.
31 Amana bitembu bya mbi byákala
mubokwadila yandi mu kuzimbula:
«Yuka watukukwasa, tutuma kwetu muna
kibuka kina kya bangulu.»
32 Amana wuzimbwadibya: «Ndal-
wenda!» Amana byálubuka, byenda kota
phi muna bangulu. Kunima kibuka kya
bangulu kyosu kidisyetumuni muna beti
dya bitadi bya yanga amana báfwa muna
mamba.
33 Amana bana bakala bahungula
bátina; benda menika phi mu mbanza
moosu mana máhita yi kikuma kya batu
bana bodi ba bitembu bya mbi.
34 Amana kutala mbanza yosu
yilubuki, bendi tundakana yi Yesu; buna
bámumona, bámubokwadila kakatuka ku
mulambu wa bawu.

9

Yesu wubeludi mutu wawokumuka
(Mlk 2:1-12; Luk 5:17-26)

1 Amana bwosu kákota Yesu muna
mudimba wumosi, wásabuka yanga
amana wénda kuna [a]mbanza yandi.
2 Amana kutala bisi munatina mutu
mosi wawokumuka, walandalala hana
kiphoyu. Amana mu kumona lukwikilu
lwa bawu, Yesu wuzimbudi kwena mutu
wawokumuka: «Kala yi kikesa mwana!
Masumu maku makulolukini!»
3 Kutala, ndambu ya balongi ba mit-
siku badizimbwadi: «Yandu kabati lewula
Nzambi.»
4 Amana bwosu ká́bakula mabanza ma
bawu, Yesu wuzimbudi: «Kikuma kya
biki lwenina yi mabanza ma mbi muna
mbundu zenu?
5 Biki byakonda phasi mu kuzimbula:
"Masumu maku maloluki, ho kuzimbula:
"Telama amana kangala!"?
6 Amana ndangu lwazaya ni Mwana wa
mutu kenina yi hamu ha tsi mu kulolula
masumu.»[b] Hanga wuzimbudi kwena
mutu wuna wawokumuka: «Telama, zan-
gula kiphoyu kyaku amana ndawenda ku
nzu yaku!»
7 Amana buna kátelama, wénda ku nzu
yandi.
8 Amana mu kumona bwabuna,
milumba-lumba mya batu, bweya bubak-
wati amana báyandika kuzatula Nzambi
wuna wahana kwena batu hamu dya
mutindu wuna.

Yesu wutedini Mathayi
(Mlk 2:13-17; Luk 5:27-32)

9 Amana mu kuluta kwakuna, Yesu
wámona mutu mosi bakala tela Math-
ayi, wazakala hana homa hana kakala
futisila phaku. Wumuzimbwadi:
«Ndanda!» Yandu-yandu wátelama amana
wámulanda.
10 Amana bwosu ká́kala ku mesa, muna
nzu, kutala lawu dya bakalaki ka phaku yi
basumuki bahika bisa zakala ha kimosi yi
Yesu yi balonguki bandi.
11 Mu kumona bwabuna, Bafwadisi
bázimbula kwena balonguki bandi:
«Kikuma kya biki mulongi wenu kisi dya
homa ha mosi yi bakalaki ka phaku yi
basumuki?»

---

h **8:28 8:28** Tsi ya bisi Ngelasoni kyenina kinzunga kina bisi zingila baphani kuna banda dya malubwakidi ma tangwa ma yanga dya thibu dya Ngadidi. i **8:29 8:29** Muhowu wawu "tangwa" wubati zonzila tangwa dina kayidika Nzambi mu kuhana ndola kwena bitembu bya mbi. Bitembu bya mbi bazaya ni tangwa dya kuyangisa batu dyakwisa lungila. a **9:1 9:1** «Mbanza yandi» disongidila ni ku Kaphedinawumi. Kwakuna kakala zingila Yesu muna tangwa meni dina. b **9:6 9:6** Yesu wabelula mutu. Kiphadi kina kyasongila phi ni Yesu kakala yi hamu dya kulolula masumu.

12 Kinga Yesu wáyuka, amana wuzimbudi: «Kabanaku benina bakola mu lutu bisi vwa mupfunu wa munganga, kaasi bambefu[d].
13 Amana mu kukwenda, longukenu disongidila dya: "Yisi tonda khenda kaasi mikhayilu loni." Mukuma yísilaku mu kutela batu ba masonga, kaasi basumuki.»

Yesu yi kuzila
(Mlk 2:18-22; Luk 5:33-39)

14 Hanga balonguki ba Yowani babwesuki kwena yandi mu kumuhyula: «Kikuma kya biki ni betu yi Bafwadisi thwisi zila kosu tangwa kaasi balonguki ba ngeyi bisiku zila?»
15 Amana Yesu wuzimbudi kwena bawu: «Banduku ba kikwedi bafwani kukala mu khondu mu tangwa dina kenina kikwedi ha kimosi yi bawu mu mukinzi wa longu? Kaasi bilumbu byakwísa bina babákatula yandi kikwedi; hahana bazíla[e].

16 «Amana ka mutu ku wisi londa sengi dya muledi yi kitemba kya muledi wa pha, mukuma kitemba kya pha kyayáta sengi dya muledi amana hundu dyavúla hika.[f]
17 Amana bisiku longulula vinu dya pha mu bilungu bya khulu; kondilo; bilungu byabúdika, amana vinu dityakani, amana bilungu bizangani. Kaasi vinu dya pha bisidya longulula muna bilungu bya pha, amana bya byodi byalundama bukheti.»[h]

Mukhetu wuna wasimba muledi wa Yesu yi mwana mukhetu wa pfumu wa Bayuta
(Mlk 5:21-43; Luk 8:40-56)

18 Buna kakala bazimbwala bwabuna, pfumu mosi wa nzu ya kimvuka ya bayuta wátula; wáfukama kuna thwala yandi mu kuzimbula: «Mwana wama wa mukhetu wufini buthwena bwabu, kaasi awisa, thetika koku dyaku hana thandu ya yandi, amana kazínga.»
19 Amana buna kátelama Yesu wámulanda kumosi yi balonguki bandi.

20 Amana mukhetu mosi, wakala noka menga tukila mvula kumi yi zodi; wisa bwesuka kuna manima amana wasimba nzenzi ya muledi wandi.
21 Mukuma kakala dizonzila: «Yuka yisimba lwesi muledi wandi, yibéluka.»
22 Amana Yesu wábaluka, wámumona amana wázimbula: «Kala yi kikesa, mwana wama wa mukhetu! Lukwikilu lwaku lukuhuludini.» Muna tangwa meni dina mukhetu wuna wábeluka.

23 Amana buna kátula Yesu ku nzu ya pfumu wa bayuta, wumoni basiki ba mahongi yi mulumba-lumba wa batu mu bidilu,
24 wuzimbudi: «Lubukenu, mukuma mwana wa mukhetu kafiku, kaasi wanimba kenina.» Bawu bámuseya[i].
25 Amana tangwa bálubula ku phenza mulumba-lumba wa batu, buna kákota, wámusimba mwana wa mukhetu kuna koku, amana mwana wa mukhetu wátokama.

---

d **9:12 9:12** Yesu kasadila mihowu myami «bakola», «bambefu» yi «munganga» mu phila ya kitembu. Batu bana benina bakola babati zonzila bafwadisi. Bawu bisi banza ni bena «bakola» amana beku yi mupfunu wa lusadisu lumosi lwa kitembu. Batu bana bena «bambefu» disongidila ni bakalaki ka phaku yi basumuki. Bawu bazayi ni bena yi mupfunu wa lusadisu lwa Yesu. «Munganga» kenina Yesu, yandi wufwani kusadisa basumuki mu kukituka batu ba masonga.
e **9:15 9:15** Balonguki ba Yesu bazilaku kikuma yandi kakala ha kimosi yi bawu. Banduku bafwanaku kukala mu kiwayi ku longu mu tangwa dyosu dina kakala yakala kumosi yi bawu. Ku manima nana bayuka kyadi hahana nana bazíla, tangwa babakatula yandi yakala. Balonguki bafwana kukala mu kyadi yi kuzila mu tangwa dina, bambeni ba Yesu babakatula yandi.
f **9:16 9:16** Mu kingana kyaki, Yesu káfwanikisa malongi mandi yi muledi wa pha wuna bakonda sukula kedi kwena mutu. Káfwanikisa mikuku mya Bayuta yi muledi wa khulu. Ka mutu ku wisi sadila kitemba kya pha mu kulondila sengi dya khulu. Phila mosi ni, batu bafwanaku kuyika malongi mandi ku mikuku mya bawu mya khulu.
h **9:17 9:17** Muna kingana meni yina, Yesu wafwanikisa malongi mandi yi vinu dya pha yi bilungu bya pha. Káfwanikisa mikuku mya Bayuta yi bilungu bya khulu. Ka mutu ku wisi longulula vinu dya pha mu bilungu bya khulu. Phila mosi ni batu bafwanaku kuyika malongi mandi ku mikuku mya bawu mya khulu.
i **9:24 9:24** Yesu kakala zaya ni mwana wa mukhetu wafwa kakala, kaasi yandi lwesi wazaya ni lufwa lwandi lwakalaku kimakulu. Kakala zaya ni, ka thama ku, kamuvutula mu luzingu.

26 Amana khululuka yámwangana ku
mulambu wuna wosu.

Yesu wubeludi baphofu bodi

27 Amana bwosu kakala luta Yesu
kwakuna, baphofu bodi bamulanda mu
kukalunga mu ndinga ya ngolu: «Tuyukila
kyadi, Mwana wa Tavidi!»[k]
28 Amana tangwa kátula mu nzu,
baphofu bábwesuka bela-bela yi yandi,
amana Yesu wubahyudi: «Lukwikidi ni
fwani yisala bwabuna?» Bawu, bamuvut-
wadini: «Bwabuna, Pfumu.»
29 Hanga, Yesu wubasimbi kuna mesu,
wuzimbudi bwabu: «Bwaluhangamina
bwosu lwenina lukwikilu lwenu.»
30 Amana mesu ma bawu matemuka.
Yesu wábakebisa, wubazimbwadi phi:
«Kebenu! Ka mutu ku kazayabwa!»
31 Kaasi, buna bálubuka, bámuzonzila
muna mulambu wuna wosu.

Yesu wubeludi mutu mosi wakala muhunga

32 Amana bwosu bakala kwenda, Yesu yi
balonguki bandi, bámunatina mutu mosi
wakalaku zonza, wákala yi kitembu kya
mbi.
33 Amana buna kákuḳwasa kitembu
kya mbi, mutu wuna wázonza. Amana
milumba-lumba mya batu báyituka,
bakala zimbula: «Khaku kedi, dyambu dya
bwabu dyasalama mu Kiseledi!»
34 Kaasi bafwadisi bakala zimbula: «Mu
khumbu ya pfumu wa bitembu bya mbi,
kisi kukwasila bitembu bya mbi.»

Yesu wuyukidi batu kyadi

35 Amana Yesu kákala kwenda kangala
mbanza zoosu yi mahata; kákala longa,
kwena bawu, muna nzu za kimvuka
za Bayuta, kákala samuna Musamu
wa Bukheti wa Kipfumu kya mazilu yi
kubelula maladi mosu yi bimbefu byosu.
36 Amana buna kámona ́milumba-
lumba mya batu, kiwayi kyámukwata,
mukuma bakala balembwa, bakonda
kikesa, hanga mikoku mikondi kalema.
37 Hanga wuzimbudi kwena balonguki
bandi: «Mbongu ya lawu yenina, kaasi
basadi ba khunda benina.
38 Disongidila lombenu kwena Mukwa
mbongu kahitika basadi mu kukatula
mbongu yandi[l].»

10

Bathumwa kumi yi bodi
(Mlk 3:13-19; Luk 6:12-16)

1 Yesu wátela balonguki bandi kumi
yi bodi, wábaheka hamu dya kukuk-
wasa bitembu bya mbi yi kubelula maladi
moosu yi bimbefu byosu.
2 Amana tala khumbu za bathumwa
bana kumi yi bodi: Watheti Simoni, wuna
bisi tela ni Phetelu, yi myaki wandi An-
dele; Zyaki yi myaki wandi Yowani, bana
ba Zebeteya;
3 Fidiphu yi Batolomi; Tomasi yi Math-
ayi kalaki ka phaku; Zyaki mwana wa
Alufwe yi Thati;
4 Simoni wuna wákala mu kibuka kya
batu bana bakala wila diphanda yi Yutasi
Sikadyoti, wuna wálambula Yesu.

Kituma kya bathumwa kumi yi bodi
(Mlk 6:7-13; Luk 9:1-6)

5 Yesu wátuma ba kumi yi bodi mu
kisalu, amana wábaheka milongi myami:
"Lwendaku mu milambu mya baphani,
amana lukotaku phi mu mbanza mosi ya
bisi Samadiya,
6 kaasi ́ndenu lwenda kwena mikoku
mina myátota mya kanda dya Kiseledi[a].

[k] **9:27 9:27** Nzambi kasila ni mutekulu mosi wa kyamvu Tavidi wakala Masiya (Yes: 9:6-7; 11:1-5; Yel 23:5). Bayuta bakala hingila ni mutu wuna babasila kisa, amana bakala mutela mu khumbu ya «Mwana wa Tavidi». [l] **9:38 9:38** Kufwanikisa kwaku kwa kingana kubati tusongila ni batu ba lawu bena bela-bela mu kukwikila mwena Yesu, kaasi heku batu ba lawu babanata mu Kipfumu kya Nzambi. Yesu kazimbula kwena balonguki bandi ni balombilaka ndangu Nzambi kahitika batu ba lawu bana bakwenda basadisa mu kukala yi kivuvu mwena yandi. [a] **10:6 10:6** Bisi Samadiya babutuka ku ndambu mosi mu kimvuka kya Bayuta, ndambu yikwawu ya makanda ma kinzenza. Balandaku dingumba dimosi yi Bayuta. Bayuta bakala babongila hanga kibuka kimosi kya batu bana bakonda fwanana bawu amana bakala menga. Yesu wisa tuma ku nima balonguki mu bimvuka byosu bya batu (28:19), kaasi kakala zola ni balonguki bandi bayandikila mu kulonga kwena biwutu bya bawu Bayuta.

7 Amana muna nzila, longakenu mu
kuzimbula: Kipfumu kya mazilu kibwe-
suki!"
8 Belulenu bambefu, futumunenu
bamvumbi, semisenu bakwa bwasi, kuk-
wasenu bitembu bya mbi. Lwátambula
bya khatu, hanenu bya khatu.
9 Lunataku keti wolu, keti fwalanga, keti
ndisu muna khola yenu;
10 keti waba kikuma kya mu nzila,
keti bikutu byodi, keti tsabatu, keti koka.
Mukuma musadi wulungi mu kutambula
madya mandi.
11 Muna mbanza yosu holo hata dyosu
dina lwakóta, hyulenu ndangu lwazaya
yukani mutu wa bukheti weninamwa,
amana nangenu kuna nzu yandi tii yi
kuna lwakwendila.
12 Amana mu kukota mu nzu, hanenu
mboti kidimbu kya ngemba.
13 Amana yukani nzu yakala yafwana
mu kutambula ngemba, ngemba yenu
yayála mwamuna; kaasi yuka yeku
yafwana, ngemba yenu yaluvutwakila.
14 Amana wuna wakonda luyamba,
kayukiku phi ndinga zenu, mu kulubuka
mu nzu yandi, keti mu mbanza yina,
khukumunenu fusyangeni dya bitambi
byenu[b].
15 Mu kyedika yiluzimbwadi: mu
kilumbu kya pfundusu, phasi za mulambu
wa Sotomu yi Ngomolu[d] za khunda zákala
kuluta mbanza yina.

Minyanga myakwísa
(Mlk 13:9-13; Luk 21:12-17)

16 «Talenu! Meni yilutumini hanga
mikoku hana kati kya [e]bambwa-
ngongu. Disonga, kalenu balwenga hanga
banyoka, talala hanga mayembi.
17 Amana dikengenu yi batu, mukuma
balúlambula ku kimvuka kyambuta[f]
amana balúzyatula mafimbu muna nzu
za kimvuka za Bayuta za bawu.
18 Amana balúnatiki, kikuma kya meni,
ku thwala bapfumu ba mbanza, yi kwena
bakyamvu; kyakála kimbangi kikuma kya
bawu yi kikuma kya baphani.
19 Kaasi tangwa balúlambula, luyananaku
keti kikuma kya phila yina lwazónzila,
keti mana lwazímbula, kikuma mambu
mana lwazímbula Nzambi kalúhekama
muna tangwa meni dina,
20 mukuma kabenuku lwazónza, kaasi
Kitembu kya Tata wenu kyazónza mwena
benu.
21 Amana phangi kalámbula phangi
wandi ku lufwa, amana tata kalámbula
mwana wandi; bana bakítuka bambeni ba
bibuti bya bawu amana babáhondisa.
22 Amana balúmenga kwena batu boosu
kikuma kya khumbu ya meni; kaasi wuna
wakwámina tii yi kuna tsuka kahuluka.
23 Amana tangwa balúnyokuna mu
mbanza yayi, tinenu mu mbanza yik-
wawu. Amana mu kyedika yiluzimb-
wadi, lwamánisaku kedi mu kuluta mu
mbanza za Kiseledi ku thwala kukwisa
kwa Mwana wa mutu.»
24 «Mulonguki kalutiku mulongi wandi,
keti musadi kalutiku pfumu wandi.
25 Bulungi kwena mulonguki kak-
ituka hanga mulongi wandi, amana
kwena musadi kukituka hanga pfumu
wandi. Yukani bamutela mukwa nzu
ni [h]Belezebula, amana abweti bahanga
kwena batu bena mu nzu yandi[i]!»

Wuna bafwani kubanga
(Luk 12:2-7)

26 «Disonga, lubabangaku, mukuma
heku kima kyaswamana kyakónda
zayakana, ka kima ku kya kitsweki
kyakónda tunguluka.

---

b **10:14 10:14** Bayuta buna bakala zola kusongila ni babwisiha homa, bakala yi kikalulu kya kukhukumuna fusyangeni. d **10:15 10:15** Sotomu yi Ngomolu zenina khumbu za mbanza zoodi. Nzambi wazangaza mbanza zina zawu zoodi yi batu bana bakalamwa zingila kikuma kya lawu dya masumu ma bawu (Kuy 19). e **10:16 10:16** Mbwa-ngongu kyenina kifwanisu kya dyambu dya kihonza, mukuma bambwa-ngongu bisi kwata mikoku amana badimya. Kulonga Musamu wa Bukheti wa Yesu fwani kwakala kihonza mbala za hika. f **10:17 10:17** Mth 5:22 h **10:25 10:25** "Belezebula yena khumbu yina bakala sadila Bayuta, mbala za hika, mu kuzonzila Satana konda kumuzitisa ata batumbudi khumbu yandi. i **10:25 10:25** Muna kingana kyaki, Yesu kena hanga «pfumu wa nzu» amana balonguki bena hanga «batu bena mu nzu yandi». Phila mosi yi buna bámutukwana Yesu, balonguki phi babátukwana lawu.

27 Mana mbati luzimbwala mu phipha,
zimbulenumoku mu kati kya [k]mwini;
amana mana bisi lufwetisa mu kutu,
samunenuma hana thandu za [l]midilu.
28 Amana lubangaku bana bisi honda
lutu, kaasi balendaku kuhonda moya;
kaasi bangenu lwesi wuna wufwani kuto-
tisa yi moya yi lutu ku bilungi.
29 Luzayibwoku ni banuni ba khunda
bodi bisi batekisa mu fwalanga dimosi?
Kinga ka mosi ku wa bawu wisi bwa ha
tsi konda luzolu lwa Tata wenu.
30 Amana kwena benu, keti tsuki za
mutwa wenu zoosu za kutanga zenina.
31 Ihana ni lukalaku yi bweya: lwenina
yi mupfunu kuluta banuni ba khunda ba
lawu[m].

Kutambwasa ho kutuna Yesu
(Luk 12:8-9)

32 «Disonga, wosu mutu wuna
wathámbwasa meni ku mesu ma batu,
meni phi yimútambwasa ku thwala Tata
wama wenina mu mazilu;
33 kaasi yukani mutu kathuna ku thwala
batu, meni phi yimútuna ku thwala Tata
wama wuna wenina mu mazilu.»

Ka ngemba ku kaasi mbedi ya phoku
(Luk 12:51-53; 14:26-27)

34 «Lubanzaku ni ngemba yisa nata ha
tsi: yisaku nata ngemba, kaasi mbedi ya
phoku.
35 Mukuma ngyengu yisa nata ha kati
dya mwana mosi wa yakala yi tata wandi,
ha kati dya mwana mosi wa mukhetu yi
ngundi wandi, ha kati dya mukhetu mosi
wa mwana yakala yi buko bwa mukhetu
wandi.
36 Amana bambeni ba mutu bakála bi-
wutu byandi.
37 Wuna wisi zola tata wandi holo
ngundi wandi kuluta meni, yandi
kafwaniku kala nduku wa meni, amana
wuna wisi zola mwana wandi wa yakala
holo mwana wandi wa mukhetu kuluta
meni kafwaniku kala mulonguki wama.
38 Amana wuna kanatiku kitakani
kyandi mu kundanda, keku mulonguki wa
meni[n].
39 Wuna wasánda kuhululula luzingu
lwandi, katótisalwa; kaasi wuna watótisa
luzingu lwandi kikuma kya meni
katámbulalwa hika.»

Ndandu
(Mlk 9:41)

40 Wuna walúyamba, wungyambini,
amana wuna wungyambini, wuyambini
phi wuna wáthuma.
41 Wuna wuyambi mbikudi mosi muna
khumbu yandi ya kimbikudi katámbula
ndandu ya mbikudi, amana wuna
wuyambi mutu wa masonga mu khumbu
yandi ya mutu wa masonga katambula
ndandu yimosi ya mutu wa masonga.
42 Amana wuna wahána kunwa keti
kopha dya mamba ma tsimina kwena
mosi wa baleki baba mu khumbu yandi
ya mulonguki, mu kyedika, yiluzimbwadi,
katótisaku ndandu yandi.

11

Bambambala ba Yowani Mubotiki
(Luk 7:18-35)

1 Amana tangwa kámanisa Yesu mu
kuhana milongi kwena balonguki bandi
kumi yi bodi, wákatuka hana, wenda
longa yi kusamuna mu mbanza za bawu.
2 Amana Yowani, muna boloku dyandi,
wáyuka kuzonzila mihangu mya Kidisitu.
Wátuma balonguki bandi
3 benda muhyula: «Ngeyi wenina wuna
walunga kwisa, ho twahingila wahika?»[a]

---

k **10:27 10:27** Muma mwahika, Yesu kasadila muhowu wawu phipha kikuma kya «kingenga» amana muhowu wuna mwini kikuma kya «ha mesu ma thona». l **10:27 10:27** Muna tangwa dina, nzu za bayuta zakala yi midilu mya kitsendendi. Batu bakala zanza mbala za lawu hana thandu za midilu meni mina kikuma kya kuta mitangu. m **10:31 10:31** Bwana bubati songila ni Nzambi katala mambu ma kanda dyandi. n **10:38 10:38** Mu tangwa dya Yesu, mutu wuna bazengila ni bamukhoka ha kitakani bakala mulundika mu kunata kitakani. Kanatakya tii yi hana bamukhokila. Disongidila, mambu mana kabati zola kuzimbula haha Yesu, mazonzi ni mutu wuna zodi kukala mulonguki wandi kafweti kala wayilama mu kunyokuka yi kufwa kikuma kya kulanda Yesu. a **11:3 11:3** Mu mbikutulu zina za bulunda bwa khulu, Bayuta bakala hingila ni Nzambi kahitika mutu mosi wa mbuta wuna fwani kabahululula. Mutu meni wuna bakala mutela «Kidisitu». Mihowu myami «wuna walunga kwisa» mibati zonzila Kidisitu.

4 Amana Yesu wábavutwala: «Alwenda
samuna kwena Yowani mana lubati yuka
yi mana lubati mona:
5 Baphofu babati mona, bakwa khonzu
babati kangala, bakwa bwasi basemi,
tuhuwa tubati yuka, bamvumbi bafu-
tumuki, amana Musamu wa Bukheti
basamuniwa kwena batsukami[b].
6 Amana kyesi kwena wuna yikonda
kadila kisinza mwena meni!»
7 Amana mu kukwenda kwa bawu, Yesu
wáyandika kuzonza kwena milumba-
lumba mya batu kikuma kya Yowani: «Biki
lwendi talaka mu nganga? Muswangina
wuna wubati ningana ku muphephi?
8 Amana biki lwendi talaka? Mutu wuna
wuvwatiki miledi mya khembu? Kaasi
bana bisi vwata miledi mya khembu, mu
nganda za bakyamvu benina.
9 Kaasi nati lwendi talaka? Mbikudi
mosi? Kyedika, yiluzimbwadibwa, kuluta
phi mbikudi mosi.
10 Kikuma kya yandi, tala mana
másonama: "Tala, meni thumini, ku
thwala ya ngeyi, mbambala wama
ndangu kakuyidikila nzila ku thwala
ngeyi[d].
11 Abwabuna yiluzimbwadi: ha kati
dya bana bábutuka kwena bakhetu, heku
mutu watélama kuluta Yowani Mubotiki.
Ihana ni wuna wenina wakhunda mu
Kipfumu kya mazilu kenina mbuta kuluta
Yowani.
12 Tukidila mu tangwa dya Yowani
Mubotiki tii yi kuna lelu dyadi, bakwa
kingolu-ngolu bisi nwanisa Kipfumu kya
mazilu amana bisi sanda mu kubotulakya.
13 Mukuma bambikudi boosu yi mitsiku
bábikula tii yi kuna Yowani.
14 Amana yuka luzodi kumuyamba,
yandi kenina Diya wuna wálunga mu kuk-
wisa.
15 Wuna wenina yi matu, kayuka!
16 «Amana yi banani pfwani kufwanikisa
mbandu yayi? Bafwanani yi bana ba
khunda benina bazakala ku zandu, babati
tamikina bakwawu khunda
17 bazimbudi: "Tulusikidi mahongi,
amana lukiniku! Tuluyimbididi makana
ma kudidila kaasi lusiku khondu!"
18 Mukuma Yowani wísa, kakalaku dya
keti kunwa, amana bazimbudi: "Kitembu
kya mbi kenina kyawu!"
19 Mwana wa mutu wísa, yi kudyaka
yi kunwaka, amana bisi zimbula: "Yandu
madya-madya yi kinwa-malafu, nduku
wa bakalaki ka phaku yi basumuki!"
Kaasi nduka zibati monika mu mihangu
myandi.»

Mbanza zina babusa kukwikila (Luk 10:13-15)

20 Hanga wuyandiki kukaya bisi
mbanza zina zámona lawu dya biphadi,
mukuma bábalumunaku mbundu za
bawu!
21 «Khi kyadi kwena ngeyi, Kolazini! Khi
kyadi kwena ngeyi, Betisayita! Mukuma
wadi biphadi bina byáhangama theti
kwena benu, byáhangamaka ku Tidi
yi ku [e]Sitoni, tuka thama, wadi batu
ba bawu, bákala balumuna mbundu za
bawu, bávwata tsaki amana bádifuba mu
mbombi[f]!
22 Kaasi yiluzimbwadibwa, mu kilumbu
kya pfundusu, phasi za Tidi yi Sitoni za
khunda zakála kuluta benu.
23 Amana ngeyi Kaphedinawuma,
wadíthumba yi kuna zilu? Wakúlumuka
yi kuna kalunga. Mukuma wadi ni
biphadi bina byáhangama kwena ngeyi
byáhangamina ku Sotomu, wadi kákala
zinga yi lelu dyadi.
24 Kaasi, yiluzimbwadibwa, mu
kilumbu kya pfundusu, phasi za khunda

b **11:5 11:5** Mihangu mina bazonzidi mu khaphu ya 11:5 myena mihangu mina kahanga Yesu. Mihangu meni mina mifwanani yi mbikutulu zina za bulunda bwa khulu kikuma kya Kidisitu. Kidisitu kakala mutu wa mupfunu wa lawu wuna bakala hingila Bayuta kwena Nzambi kikuma kya kubahulula. Mihangu meni mina, myasongila ni Yesu wakala mutu meni wuna wa mupfunu wa lawu bakala hingila. d **11:10 11:10** Mihowu myami mibati tendula ni Yowani kayidika mbundu ya batu mu kukwisa kwa Kidisitu. e **11:21 11:21** Kolazini yi Betisayita zakala mbanza za Bayuta. Tidi yi Sitoni zakala mbanza za baphani. Yesu kakala songila ni baphani bakalaku yi phasi mu kubalumuna mbundu yi kukwikila mwena yandi kuluta Bayuta. f **11:21 11:21** Mutsiku wa batu bana muna tangwa meni dina wakala kudifidinga miledi mya mbi yi kudifuka mu mbombi. Bwana bwakala songila ni bayambudi masumu ma bawu.

zakála kikuma kya tsi ya Sotomu kuluta ngeyi.»

Alwisa kwena meni ndangu lwalembwa (Luk 10:21-22)

25 Muna tangwa meni dina, Yesu wábonga ndinga, wázimbula: «Yikukumisi, Tata, Pfumu wa zilu yi tsi, kikuma wásweka mambu mama kwena batu badimuka yi batu ba ngangu, amana wusongidima kwena bana bakhunda.
26 Abwabuna, Tata, watya mu weti dyaku.
27 «Byosu Tata wama wáphekabya. Amana ka mutu ku wuzayi nani kenina Mwana ho ka tata ku, ka mutu ku phi wuzayi nati kenina Tata ho ka Mwana ku yi kwena mutu wuna kazodi Mwana mu kumusongila[h].
28 «Alwisenu kwena meni benu boosu lwenina balembwa yi zitu, meni, yilúlembwasa.
29 Zangulenu muteti wuna mbati luheka amana longukenu kwena meni, mukuma meni yenina yi mbundu ya lembama yi yadikulumuna, lwalémbwa[i].
30 Mukuma muteti wama weku phasi mu kunata, amana zitu dyama dyenina hengi-hengi.»

12

Yesu yi kilumbu kya sabata (Mlk 2:23-28; Luk 6:1-5)

1 Muna tangwa meni dina, Yesu kakala luta muna bilanga bya ngenza zimosi zenina hanga losu, kyákala kilumbu kya [a]sabata. Balonguki bandi báyuka nzala, báyandika kuhela misambu yi kudyaka ngenza zandi.
2 Amana Bafwadisi, mu kumona bwabuna, bamuzimbwadini: «Balonguki baku babati hanga mambu mana mafwaniku kuhanga mu kilumbu kya sabata[b]!»
3 Kaasi yandi wubazimbwadini: «Benu lwátangaku mambu kahanga Tavidi, tangwa káyuka nzala, yandi yi batu bana bákala yi yandi?
4 Bwosu kákota mu kikumbu kya Nzambi, badya mapha báhana mikhayilu, mbatanana bizila bizonzi ni ka yandi ku keti kwena batu bana bákala yi yandi, báfwana kudyama kaasi banganga-Nzambi lwesi[d].
5 Holo, lwátangaku kedi mu mitsiku ni mu bilumbu bya sabata, banganga Nzambi bana bisi sala kisalu mu nzu ya Nzambi, bisi kulula kizila kya sabata kaasi ka mutu ku wisi bafundisa?
6 Kinga, yiluzimbwadibwa, dyadi dyena haha kuluta nzu ya Nzambi.
7 Wadi lwazaya biki thendula yayi: "Nzodi khenda kuluta mikhayilu, lwakalaku bazengila mukanu batu bana bakonda zaya kima.
8 Mukuma Mwana wa mutu yandi wenina pfumu wa kilumbu kya sabata.»

Mutu yi koku dyayumuka (Mlk 3:1-6; Luk 6:6-11)

9 Bwosu káluta, homa meni, wénda kota mu nzu ya kimvuka ya Bayuta ya bawu.
10 Amana tala mutu mosi wákala yi koku dyayumuka. Bafwadisi bamuhyudi, mu kuzimbula: «Mitsiku myetu mihani muswa

h **11:27 11:27** Yesu kikuma kya yandi meni kakala zonzila tangwa kazonzila «Mwana». i **11:29 11:29** Mu kuzonza: Zangula muteti wama. Muteti wenina kidimbu kya luzitu kwena mukwa kima mosi yi kisalu kikuma kya yandi. a **12:1 12:1** (Ngenza zina bisiza tela bule). Muhowu wawu Sabata yenina khumbu ya kilumbu kya tsambwadi yi kya tsuka muna phosa ya Bayuta. Kilumbu kya Sabata kyenina kilumbu kya mupfunu wa lawu kya phosa kina bakala lembwa Bayuta yi kufukamina Nzambi. b **12:2 12:2** Nzambi wahana muswa kwena batu mu kuhela yi kudya koku dya ngenza muna bilanga bya batu bahika (Klg 23:25). Kaasi bafwadisi bazimbula ni kuhela kuna kwa ngenza kwakala kisalu amana bwáfwanaku kusalama mu kilumbu kya Sabata. d **12:4 12:4** Yesu wavutula mvutu ku dyambu dina bamufundila bafwadisi, hanga fwanikisi yi mambu matadidi kyamvu Tavidi. (1Sa 21:1-6). Tavidi yi batu bandi bakala yi nzala mu kutina kyamvu Sawulu. Hanga kuna kikumbu, Tavidi walomba madya kwena banganga Nzambi. Kima kyakala hana lwesi mapha mana ma kusakumuna. Banganga Nzambi lwesi bafwana kudya mapha mana. Kaasi, nganga Nzambi wayuka kyadi amana wámuheka Tavidi mapha mana yi batu bandi. Nzambi kayukaku khabu kikuma kya nganga Nzambi wuna holo Tavidi. Bwosu batendudibwa mu 12:7 kisina kya mitsiku kukala yi kyadi kwena baphutu yi kubasadisa tangwa benina yi mupfunu wa lusadisu.

wa kubelula mu kilumbu kya sabata?» Ndangu bamufunda.
11 Amana yandi wubavutwadi: «Khi
mutu ha kati dya benu, yuka ni kenina yi
mukoku wandi mosi lwesi, amana kabwa
mu kati dya dibulu dimosi mu kilumbu
kya sabata, wakonda mulubula?
12 Kinga mutu kenina yi mupfunu wa
lawu kuluta mukoku! Aketi mitsiku
myetu mihani nzila mu kusala mboti mu
kilumbu kya sabata.»
13 Hanga wuzimbudi kwena mutu:
«Yuna koku dyaku.» Wuyunidya amana
divutukisi dya mboti hanga dina dik-
wawu.
14 Amana Bafwadisi bálubuka,
bámukasila fwongu mu phila ya ku-
muhondisila.

Musadi wa Nzambi kasola

15 Amana buna kábakulabwa Yesu,
wákatuka homa meni hana. Amana batu
balawu bamulanda; wábabuka boosu;
16 amana yandi wábakandisa ni ba-
menikaku kwena batu keti nati kenina
yandi.
17 Bwásalama bwabuna ndangu
yalungila ndinga yina kázonza mbikudi
Yesaya:
18 «Tala musadi wa meni wuna yísola,
wuna yisi tonda, mwena yandi yisi mon-
ina tsambu yama.
Mwena yandi yisya Kitembu kyama,
amana yandi wakwisa samuna masonga
kwena makanda ma batu.
19 Yandi kayúmanikiku, kathútaku
ndinga,
amana ka mutu ku wamúyuka ndinga
yandi mu mabala-bala ma mbuta.
20 Katólulaku muswangina wafutama
kedi,
amana kazímaku musinga wa mwinda
wuna wisi lubula[e] mwisi.
Yi kuna kakwisa nungisina masonga.
21 Amana makanda ma baphani masya
kivuvu kya bawu mu khumbu
yandi.»

Yesu kisi yukana yi bitembu bya mbi? (Mlk 3:22-30; Luk 11:14-23)

22 Hanga bamunatini mutu mosi wákala
yi kitembu kya mbi kyámuhonda kiphofu
yi kamama, amana wámubuka mu phila
ni mukwa kamama wáyandika kuzonza yi
kumona[f].
23 Amana milumba-lumba mya batu
boosu báyituka, bekazimbula: «Ka yandi
ku wuna Mwana wa Tavidi?»
24 Amana tangwa báyukabwa, bafwa-
disi bázimbula: «Kisi kukwasa bitembu
bya mbi mu ngolu za Belezebula, pfumu
wa bitembu bya mbi.»
25 Bwosu kázaya mabanza ma bawu;
wubazimbwadi: «Kipfumu kyosu kina
kyadíkabisa kyawu meni, kyazíluka,
amana mbanza yosu keti nzu yadíkabisa
yawu meni yatélamaku.
26 Yuka ni Satana kakukwasaka Satana,
wadikabisa kenina yandi meni; amana
abwetisi kipfumu kyandi kyazyámina?
27 Amana yukani, meni, yisi kuk-
wasa bitembu bya mbi mu hamu dya
[h]Belezebula, bana benu, mu hamu dya
nati bisi kukwasibya? Disonga bakála
bawu meni, bazusi benu!
28 Kaasi yukani mu Kitembu kya
Nzambi yisi kukwasila bitembu bya mbi,
kisongidila ni Kipfumu kya Nzambi kyisa
kedi yi kuna kwena benu.
29 «Holo abweti mutu kalenda kota mu
nzu ya yakala phandi ndangu kamuyiba
bima byandi, konda kusanda theti ni ka-
mukasa, mu misinga, yakala phandi meni
wuna? Amana kunima kalunga tambula
byosu mu nzu yandi[i].

[e] **12:20 12:20** Yenina nzonzidi mu kifwani kya kuzimbula ni musadi wa Nzambi kakala yi tsambu ya bakwawu. Kasadisa bawayi yi bana bakatudi kikesa. [f] **12:22 12:22** Yesu wabelula mutu mu kumulubula ndangu kitembu kyambi kimukwataku hika. [h] **12:27 12:27** Yesu kakukwasaku bitembu bya mbi mu hamu dya Satana. Yesu káhyula kyufu kyaki «yuka ni» kikuma kya kusongila ni dibanza dya bafwadisi mbi dyakala. [i] **12:29 12:29** Muna kingana kina, Satana kenina yakala phandi. Nzu ya yakala phandi kyenina kipfumu kya Satana. Bimvwama bya yakala phandi byena bima bina kisi kengidila Satana. Yesu kenina wuna wisi kota mu kipfumu kya Satana amana wukatudi holo wukutumuni batu bana kisi kengidila.

30 Wuna weku yi meni, yandi mutendi
wama; amana wuna kisiku khoka yi meni,
kisi mwanga.
31 Yi hakana ni, yiluzimbwadibwa: dis-
umu dyosu yi ngusi zoosu balólulabya
kaasi disumu dya kulewula Kitembu,
dyalólukaku.
32 Amana wuna walewula Mwana wa
mutu bamulólula; kaasi wuna walewula
Kitembu kyatoma yandi kalólukaku
keti mu tsi yayi, keti mu tangwa dina
dyakwísa.»

Miti yi bibundu byandi (Luk 6:43-45)

33 «Holo yukani miti wa bukheti wenina,
kibundu kyandi phi kya bukheti; yuka ni
miti wa mbi wenina, kibundu kyandi phi
kya mbi kyenina; mukuma miti, bisiwa
zayila ku kibundu kyandi.
34 Mbandu ya masawa! Abweti lufwani
kuzonza bima bya mboti, bwosu lwenina
batu bambi? Mukuma mu kulutuka kwa
mambu ku mbundu wisi zonzila munwa.
35 Mutu wa mboti kisi hola mambu ma
mboti mu kimvwama kya bukheti kina
kyenina muna fuka dya mbundu yandi;
mutu wa mbi, kisi hola mambu ma mbi
muna kimvwama kya mbi kina kyenina
muna fuka dya mbundu yandi.
36 Amana yiluzimbwadibwa: mu
kilumbu kya pfundusu, batu bámenika
kikuma kya ndinga zoosu zakonda
mupfunu bakala zonza.
37 Mukuma muna ndinga zaku
bakúnungisina, amana muna ndinga zaku
bakúbedisila.»

Kulomba kwa kidimbu (Mlk 8:11-12; Luk 11:29-32)

38 Hanga ndambu ya balongi ba mitsiku
yi bafwadisi bazimbudi: «Mulongi, tuzodi
kumona kiphadi kimosi kyatuka kwena
ngeyi.»
39 Hanga yandi wubavutwadi: «Mbandu
yayi ya mbi amana beku basiphi
kwena Nzambi! Yibati sosa kiphadi;
batámbulaku kiphadi kya hika, kaka
kyakina kya mbikudi Yonasi.
40 Mukuma bwosu kánanga Yonasi
bilumbu bitatu yi phipha tatu mu kundu
dya tsema wa mbuta, phila mosi Mwana
wa mutu kanánga bilumbu bitatu yi
phipha tatu mu tsi ya mafu.
41 Muna kilumbu kya pfundusu, bisi
Ninive bátelama ha kimosi yi batu ba
mbandu yayi, amana babábedisa, kikuma
bawu bábalumuna mbundu mu malongi
ma Yonasi. Kinga dyadi dyenina haha
diluti Yonasi!
42 Pfumu wa mukhetu wa banda
katélama, muna kilumbu kya pfundusu,
ha kimosi yi batu ba mbandu yayi, amana
kabábedisa, kikuma yandi, mu binzunga
bya kyana bya tsi kátuka kikuma kya
kuyuka mudimu wa Solumoni. Kinga
dyadi dyenina haha, diluti Solumoni!»

Kuvutuka kwa kitembu kya mbi (Luk 11:24-26)

43 «Tangwa kisi lubuka kitembu kya mbi
mu kati dya mutu, kisi luta mu kati
dya tseki, kyasánda homa ha kulembwila,
amana kimonihoku.
44 Hanga kizimbudini: "Yikwenda
vutuka, muna nzu kyama, muna
yilubuka." Amana ha kyatúla, kiwani nzu
yakonda kima, yakukombula bukheti yi
yakunenga.
45 Hanga kyendi amana kitambudi
bitembu bikwawu tsambwadi bya mbi
kuluta kyawu. Amana bikoti mwamuna,
bisikidini. Amana khadidi ya mutu wuna
yekina hika ya mbi lawu, kuluta yina ya
theti. Phila mosi bwakála kikuma kya
mbandu yayi ya mbi.»

Ngudi yi baphangi ba Yesu (Mlk 3:31-35; Luk 8:19-21)

46 Bwosu kakala zonza hika kwena
milumba-lumba mya batu, ngudi wandi yi
baphangi bandi bákala kuna nzila amana
bekasanda phila ya kumuzonzisa.
47 [Mutu mosi wumuzimbwadi: «Ngudi
waku yi baphangi baku ku nzila ben-
ina, amana babati sanda phila ya kuku-
zonzisa.»]

---

k **12:44 12:44** Kitembu kya mbi tangwa kyisi zonzila «nzu yandi», disongidila ni mu kati dya mutu wuna kakala.

48 Kaasi Yesu wávutula bwabu: «Nati
wenina ngudi wama? Banani benina
baphangi bama?»
49 Hanga lambudi koku kwena ba-
longuki bandi amana wuzimbudi: «Tala
yandu ngudi wama yi baphangi bama.
50 Mukuma wosu wuna wisi hanga lu-
zolu lwa Tata wama wuna wenina mu
mazilu, yandi kenina phangi wama wa
yakala yi phangi wama wa mukhetu yi
ngudi wama.»

13

Bingana kya kipfumu kya mazilu
(Mlk 4:1-9; Luk 8:4-8)

1 Muna kilumbu meni kina, Yesu
walubuka mu nzu[a] amana wenda zakala
ku kabeta ka yanga.
2 Amana milumba-lumba mya batu
myenda khokana bela-bela yi yandi,
hanga yandi wazanza muna mudimba,
wazakala mwamuna. Amana mulumba-
lumba wa batu batelama kuna kabeta ka
mamba.

Kingana kya mukuni

3 Amana wábazimbwala mambu ma
lawu mu bingana; wubazimbwadini:
«Mukuni mosi wálubuka mu kukwenda
kuna[b].
4 Buna kakala mwanga kheni, ndambu
yahika yenda bwila mu nzila; banuni
bisiya dya.
5 Amana ya hika yenda bwila muma
mwa matadi, muna mwakonda kala mafu
ma lawu. Hanga yibufudi tswalu, kikuma
mafu mákalaku lawu;
6 kaasi ha kisa bala tangwa, yáyokama
amana yáyumuka mukuma yákalaku yi
misodi.
7 Amana yahika yenda bwila mu
kati dya tsaku. Tsaku záleya amana
zákakidisaya.
8 Kaasi mbutu yikwawu yibwi mu mafu
ma bukheti, yibuti phi bibundu yimosi
khama yikwawu makumasambanu, yik-
wawu hika makumatatu.[d]
9 Wuna wenina yi matu ma kuyukila,
kayuka!»

Kikuma kya biki Yesu kakala zonzila mu bingana
(Mlk 4:10-12; Luk 8:9-10)

10 Balonguki babwesuka, hanga
[e]bamuhyudini: «Kikuma kya biki wisi
bazonzila mu bingana?»
11 Amana yandi wubavutwadi bwabu:
«Mukuma yuka lwátambula, benu, mazaya
ma bitsweki bya Kipfumu kya mazilu;
bawu bátambulamoku.
12 Mukuma bisi yika kwena mutu wuna
wenina kedi yi bima ndangu kakala
byawu lawu; kaasi kwena wuna wukondi
kima bamutambula keti kina kena kyawu.
13 Ihana mbati bazonzila mu bingana,
kikuma mu kumona, bisiku mona, amana
mu kuyuka, bisiku yuka, bisiku bakula.
14 Amana yilungidi, kikuma kya bawu,
mbikutulu ya Yesaya yina kazimbula:
«Lwayuka kwenu mboti-mboti, kaasi
lwabakisaku;
amana lwatala kwenu mboti-mboti kaasi
lwalendaku mona.
15 Mukuma mbundu ya batu bana
yizitami;
bakituki bizika matu amana bazibiki
mesu,
ndangu bamona nana mu mesu ma bawu,
bayuka nana mu matu ma bawu,
babakisa nana yi mbundu ya bawu,
wadi bamvutwakila, yikhana babelula.»
16 «Kaasi kyesi kwena benu, kikuma:
mesu menu misi mona, matu menu phi
misi yuka!
17 Mu kyedika yiluzimbwadi: mukuma
lawu dya bambikudi yi batu ba masonga
bátonda kumona mana lubati mona,
amana bámonamoku; bátonda kuyuka
mana lubati yuka kaasi báyukamoku.»

---

a **13:1 13:1** Mlk 2:1 b **13:3 13:3** Kikalulu kya bayuta kyakala kya kumwanga ngenza muna mafu mana kabundula mukuni. Muna phila meni yina, mukuni wa kilanga kafwana kukuna yi tswalu kyati kya mbuta, ata bweti mbongu yibwini muma mwa phasi. d **13:8 13:8** Mbutu zina bakatula zoosu zakala za bukheti kuluta. Kitesu kya ndambu yina bakala hela batu ku kinzunga kya Ngadidi yi Yuteya muna tangwa meni dina, kyakala kya ngenza kumi muna kosu ngenza yina bakuna. e **13:10 13:10** Balonguki bisa kwena yandi mu kitsweki ku nima kukwenda kwa mulumba-lumba wa batu (Mlk 4:10).

Yesu wubangumuni kingana kya mukuni
(Mlk 4:13-20; Luk 8:11-15)

18 «Yukenu si thendula ya kingana kya
mukuni.
19 Wosu wuna wayuka ndinga ya Kip-
fumu kya Nzambi kaasi kabakisiyoku,
mbeni wisi, amana wubwotudiya yina
bakuni mu mbundu yandi: yandi kenina
hanga yina bamwanga mu kati dya nzila.
20 Amana yina bamwanga muma mwa
matadi, yi wuna wayuka Ndinga amana
wutambwasiya yi kyesi,
21 kaasi keku yi misodi mwena yandi
meni, kisi zyama lwesi mu tangwa dimosi;
amana yukani kiwayi holo munyanga
wisa kikuma kya Ndinga ya Nzambi, kyek-
ina kisinza kikuma kya yandi.
22 Amana yina bamwanga mu kati kya
tsaku, yi wuna wuyuki Ndinga, kaasi ki-
wayi kya tsi yi luvunu lwa kimvwama
bifitikisiya Ndinga, kaasi konda kubuta
keti kibundu.
23 Amana yina bámwanga mu mafu
ma bukheti, yi wuna wisi wuka Ndinga
amana wubakisiya; kisi hana kheni, yisi
butuka homa khama, homa makumasam-
banu, ha kwawu yika makumatatu.»

Kingana kya mbodi

24 Wubatidi hika kingana kikwawu
mu kuzimbula: «Kipfumu kya mazilu
kifwanakani yi mutu mosi wamwanga
mbutu ya bukheti ya ngenza bisi tela bule
muna kilanga kyandi.
25 Kaasi mu tangwa dina bakala nimba
batu, mbeni wisa, wumwangi ngenza za
mbodi hana kati dya bule, amana wenda
kwandi.
26 Amana tangwa wamena mwangu wa
bule, wubuti phi ngenza, hanga mbodi
yawu phi yilubuki.
27 Amana buna bábwesuka basadi ba
mukwa nzu, bamuzimbwala: "Pfumu,
ngeyi wámwangaku mbutu ya bukheti mu
kilanga kyaku? Amana ku biki yituki hika
mbodi?
28 Yandi wubavutwadi: "Mbeni mosi
yana wuhangi bwabuna." Amana basadi
bandi bamuzimbwadini: "Wuzodi ni
thwendaya vusa?"
29 Amana yandi wubazimbwadi: "Loni,
mu kuvusa kwa mbodi, hanga lwavusa
nana phi bule.
30 Yambulenu byakola ha kimosi tii
yi kuna kuledika; amana mu tangwa
dya kuledika, yizímbula kwena basadi:
Vusenu theti mbodi; amana kasenuya mu
mikuta kikuma kya kuyokaya; kunima,
lumbikenu bule muna khila yama."»

Kingana kya kheni ya tidi
(Mlk 4:30-32; Luk 13:18-19)

31 Wubatidi hika kingana kikwawu
mu kubazimbwala: «Kipfumu kya mazilu
kifwanani yi ngenza ya tidi kabonga
[f]mutu mosi amana wukuniya muna ki-
langa kyandi.
32 Yi mbutu yiluti kukeya, mu ngenza
zoosu; kaasi tangwa yisi kola, yikituki
miti wa mbuta kuluta mikhengedi mina
myakala mu kilanga amana banuni ku
zilu bisi tunga mazamba ma bawu muna
mihandi myandi.»[h]

Kingana kya muvimbu wa mapha
(Luk 1:20-21)

33 Yandi wubatidi hika kingana kimosi:
«Kipfumu kya mazilu kifwanani yi mu-
vimbu kabonga, mukhetu mosi, amana
wukotisi muna ndambu ya lawu ya pfuba
tii yi kuna kyathutumuka kithoba kyosu.»[i]

Kikuma kya biki Yesu kakala zonzila mu bingana
(Mlk 4:33-34)

[f] **13:31 13:31** Kikuma kya Bayuta, ngenza ya tidi yakala kidimbu kya kima kimosi kya khunda. Kaasi ngenza ya tidi yina bakuna mu tsi ya Bayuta yakituka miti mosi wa mbuta wuna wafwana kuleya kitesu kya moku matatu.

[h] **13:32 13:32** Mu bulunda bwa khulu, Nzambi wafwanikisa bipfumu bya mbuta bya lawu yi miti mya mbuta muna bakala kwisa tungila banuni mazamba. Tangwa kazonzila Yesu Kipfumu kya Nzambi hanga miti wa mbuta banuni yi kuzembilaka muna mihandi myandi, Bayuta babakula tswatsu ni phila mosi phi Kipfumu kya Nzambi kyisi kitukila kya mbuta.

[i] **13:33 13:33** Koma ka muvimbu kafwani kumwangana muna kati dya pfuba za lawu. Phila mosi, Kipfumu kya Nzambi kyayandika kya khunda yi ndambu ya balonguki lwesi amana kivudi. Kibati kwenda mwangana mu tsi yosu amana yitambudikya.

34 Byosu bina, Yesu kakala zonzila
kwena milumba-lumba mya batu mu bin-
gana; kakalaku bazimbwala kima konda
ni kata kingana.
35 Ndangu malungila mana básamuna
mu nzila ya mbikudi:
«Yitambula ndinga ndangu yizonzila mu
bingana;
yisamuna, mu munwa wama, mambu
mana maswamana tuka ku
luyandiku lwa tsi.»

Yesu wubangumuni kingana kya mbodi

36 Hanga wasisa milumba-lumba mya
batu amana wavutuka ku nzu. Balonguki
bandi babwesuka, mu kumuzimbwala:
«Tubangwamina kingana kya mbodi mu
kilanga.»
37 Amana yandi wubavutwadi: «Wuna
wisi kuna mbutu ya bukheti, kenina
Mwana wa mutu;
38 amana kilanga, kyenina tsi; mbongu
ya bukheti yenina bana ba Kipfumu kya
mazilu; mbodi yenina bana ba mbeni;
39 amana mbeni wuna wakunaya
kenina kiphidi-mutu; kuledika, kwenina
tsuka ya tsi; bakwa kuledika benina
banzyo.
40 Disongidila, phila mosi yi buna bisi
vusa mbodi ndangu balosaya ku mbawu,
yi bwabuna phi bwakala mu tsuka ya tsi.
41 Mwana wa mutu katuma banzyo
bandi, bana bakwisa vusa mu Kipfumu
kyandi boosu bana bisi bwisisa bakwawu
mu masumu yi bana bisi hanga mbi,
42 amana babatimbula ha ziku dya
mbawu; amana kwakala bidilu yi khwek-
isa za menu.
43 Hanga batu basungama balema
hanga tangwa mu Kipfumu kya Tata wa
bawu. Wuna wenina yi matu kayuka!»

Kingana kya kimvwama kya kusweka

44 «Kipfumu kya mazilu kifwakani yi
kimvwama kya kusweka muna kilanga
kimosi. Mutu wuna wusengumunikya
kahanga wuswekikya hika. Muna kyesi
kyandi, kakwenda tekisa kyosu kina ken-
ina kyawu mu kusumba kilanga kina[k].
45 «Kipfumu kya mazilu kifwanani hika
yi muteki mosi wakala sosa misanga mya
kitoku.
46 Amana buna kamona musanga wu-
mosi wa thalu ya lawu, wenda tekisa
kyosu kina kakala kyawu amana wasum-
bawa.»

Kingana kya wanda dya batsema

47 «Kipfumu kya mazilu kifwanani hika
yi wanda dina batimbudi mu yanga
amana dyakhoka batsema ba phila zoosu.
48 Tangwa dibasi, balubudidya ku tseki,
amana bazakadi, bahungudi batsema
bana ba bukheti mu kitunga, amana
balosi bina byenina bya mbi.
49 Phila mosi bwakala phi ku tsuka ya
tsi: banzyo bakwenda yekula batu ba mbi
yi batu ba masonga;
50 amana babalosa ku ziku dya mbawu;
kwakuna kwakala bidilu yi khwekisa za
menu.»

Bimvwama bya khulu yi bina bya pha

51 «Lubakisiki mambu mana mosu?» Ba-
muvutwadini: «Eeh»
52 Amana yandi wubazimbwadi: «Ihana
ni mulongi wa mitsiku wosu wukituki
mulonguki wa Kipfumu kya mazilu, yandi
wufwanani yi mukwa nzu mosi wisi
lubula muna fuka dyandi bima bya pha yi
bima bya khulu.»[l]

Bisi Nazaleti babusi kukumbwala mwena Yesu
(Mlk 6:1-6; Luk 4:16-30)

53 Amana tangwa kamanisa, Yesu, bin-
gana bina, wákatuka kuna,
54 amana buna kísa ku mbanza yandi
yina kákodila, wuyandiki kulonga muna
nzu za kimvuka za Bayuta za bawu;
báyituka lawu, batu bákala dihyula: «Ku
biki zibati mutuka nduka zazi yi biphadi?
55 Ka yandi ku mwana wa musadi wa
mabaya? Ngudi wandi ka wuna ku bisi

[k] **13:44 13:44** Kingana kyaki kibati songila ni kima kiluti mupfunu mu luzingu lwa mutu kyenina kukala mu Kipfumu kya Nzambi. Kingana kizimbudiku ni mutu wulungi kasumba nzila yandi mu Kipfumu kya Nzambi.

[l] **13:52 13:52** Mu phila ya kingana, muhowu wawu "pha" wubati songila malongi ma Yesu. Muhowu wuna "khulu" wubati songila malongi ma Bulunda bwa Khulu. Mya myodi mya bukheti myenina.

tela Madiya, amana Zyaki, Yozefu, Simoni yi Yuta kabawuku baphangi bandi.
56 Amana baphangi bandi ba bakhetu benahoku boosu ha kati dya betu? Amana ku biki si misi mutuka mana mosu?»
57 Amana bwabuna bwakala bakandikisa mu kukumbwala mwena yandi. Yesu wubazimbwadi: «Mbikudi bisiku mukanda lukumu, kaasi kisiku lumina mu tsi yandi yi mu kikanda kyandi.»
58 Amana kasalakwoku biphadi bya lawu, kikuma kya kukonda kwa lukwikilu lwa bawu.

14

Lufwa lwa Yowani Mubotiki (Mlk 6:14-29; Luk 9:7-9)

1 Muna tangwa meni dina, wáyuka [a]Eloti, wuna wákala mosi wa bakyamvu baya, kuzonzila Yesu;
2 amana wázimbula kwena basadi bandi: «Yandu-yandu kenina Yowani Mubotiki: yandi wufutumuki ku bafwa! Amana kikuma kya bwabuna kenina yi hamu dya kusadila biphadi.»

3 Mukuma Eloti wámukwatisa Yowani, wámukasisa mu miyololu amana wámukotisa mu boloku, kikuma kya Elodyadi mukhetu wa Fidiphu phangi wandi.
4 Kikuma Yowani kakala muzimbwala: «Weku yi muswa wa kumubonga hanga mukhetu waku.»[b]
5 Amana bwosu kázola kumuhondisa, wáyuka bweya bwa mulumba-lumba wa batu, mukuma bakala mumona Yowani hanga mbikudi.
6 Kinga, kuna mukinzi wa lubutuku lwa Eloti, mwana wa mukhetu wa Elodyadi wákina hana kati dya batu amana wámusephidisa lawu Eloti;
7 Hanga mu kudya ndefi, wábonga lukanu lwa kumuheka kina kámulomba.
8 Amana mwana wa mukhetu bámukoma kwena ngudi wandi, wumuzimbudi: «Pheka hakaka, mutwa wa Yowani Mubotiki, ha dilonga!»[d]
9 Amana kyamvu mu kiwayi, kikuma kya ndefi yina kadya ku thwala ya babana kátedisa, wáhana muswa bamuhekawa.
10 Amana wátuma kubukuna mutwa wa Yowani muna boloku.
11 Amana banata mutwa wandi hana dilonga, báhanawa kwena mwana wa mukhetu, amana yandi wánatawa kwena ngudi wandi.
12 Amana balonguki bandi bisa bonga mvumbi yandi, bámuzika; buna bisa, básamunabwa kwena Yesu.

Yesu wudisi mafunda matanu ma batu (Mlk 6:30-44; Luk 9:10-17; Ywn 6:1-14)

13 Buna káyuka musamu wuna, Yesu wákatuka hana, wábonga mudimba wumosi ndangu kendila mu nganga ku phungamu; amana buna báyuka milumba-lumba mya batu, bámulanda mu malu, tuka ku mbanza.
14 Amana buna kálubuka mu mudimba, wámona mulumba-lumba mosi wa batu, wáyuka kyadi kikuma kya bawu amana wábuka bambefu ba bawu.
15 Buna mábwa masikidika, balonguki bábwesuka kwena yandi, bazimbudini: «Homa thwenina ha tseki, tangwa phi diluti. Sula milumba-lumba mya batu, ndangu benda mu mahata, badisumbila bima bya kudya.»
16 Kaasi Yesu wubazimbwadi: «Beku yi mupfunu wa kukwenda; bahekenu benu-benu bima bya kudya.»
17 Kaasi bamuzimbwadini: «Thwenina lwesi haha yi mapha matanu yi batsema bodi!»
18 Amana yandi wuzimbudi: «Ndatinenubya kwaku.»
19 Amana wuhani muswa kwena milumba-lumba mya batu bazakala muna mwangu, buna kátambula mapha mana

[a] **14:1 14:1** Bwabu bubati songila Eloti Atiphasi, mosi wa bana ba kyamvu wa mbuta (2:1). [b] **14:4 14:4** Longu meni luna lwakalaku mu ndonga ku thwala mitsiku mya Bayuta (Lev 20:21), mukuma Eloti wakwela Elodyadi kinga phangi wandi Fidiphu hana mu luzingu kakala. [d] **14:8 14:8** Kuzenga mutwa kwakala phila mosi bakala sadila, muna tangwa dina, kwena bisi Loma mu kuhonda mutu. Elodyadi kakala zola mutwa hana dilonga ndangu kalenga mona ni Yowani bamuhonda. Hanga mutwa walosama.

matanu yi batsema bodi, wusekudi mesu ku zilu, wuvutudi matondu kwena Nzambi, wubukuni mapha amana wuhanibya kwena balonguki; bawu bákabisibya kwena milumba-lumba mya batu.
20 Boosu bádya amana báyukuta. Bánata bitunga kumi yi byodi bya kabasi yi bitini bina byálutukae.
21 Batu bana badya, bákala kitesu kya mafunda matanu ma bayakala, konda kutanga bakhetu yi bana.

Yesu wukangadi ha thandu ya yanga (Mlk 6:45-52; Ywn 6:15-21)

22 Amana buna bámanisa batu, wásenda kwena balonguki mu kukota mu masuwa, bámutekila kuna sambwa dina dikwawu, kithama kina kasudila yandi meni milumba-lumba mya batu.
23 Kunima dya kusula milumba-lumba mya batu, wátombuka ku mongu kikuma kya kulombila ku phungamu; amana ha kwáyila kuma, yandi buhika kákala kwakuna.
24 Amana masuwa mekina kedi kyana kya lawu yi mafu, makaka makala dibunda kuna masuwa mukuma pfunzi yakala tadisa kuna bakala kwisila bawu.
25 Amana muna khoku wa theti, Yesu wísa mu kukangala hana thandu ya yanga, kuna bákala bawu.
26 Amana balonguki buna bámumona yandi ni ha thandu ya yanga kabati kangala, bweya bwábakwata lawu amana bazimbudi: «Kiphedikisa kina!» Bakalunga kikuma kya bweya.
27 Muna mbala mosi, Yesu wábazimbwala: «Kalenu yi kikesa! Meni yandu, luyukaku bweya!»
28 Amana Phetelu wumuvutwadi: «Pfumu, yukani ngeyi wuna; pheka muswa ndangu meni phi yisa kwena ngeyi hana mukanda wa mamba.»
29 Amana yandi wuvutudi: «Awisa!»

Buna kátuluka mu mudimba, Phetelu wákangala hana mukanda wa mamba mu kukwenda kwena Yesu.
30 Kaasi mu kumona muphephi wuna wa ngolu, wáyuka bweya. Amana buna káyandika kutika, wákalunga: «Pfumu, phulula!»
31 Amana muna mbala mosi, Yesu wáyuna koku, wámusimba wumuzimbwadi: «Mutu wa lukwikilu lwa khunda! Kikuma kya biki wenina yi keti-keti?»
32 Amana bákota mu mudimba, pfunzi yálembama.
33 Amana bana bákala mu mudimba báfukama kuna thwala yandi, bázimbula phi: «Kyedika ngeyi wenina Mwana wa Nzambi!»

Yesu wubeludi bambefu ku mulambu wa Ngenezaleti (Mlk 6:53-56)

34 Buna básabuka, bátula ku mulambu wa Ngenezaletif.
35 Amana batu ba mulambu meni wuna bámubakula, bayadingisa phi musamu muna mulambu wuna wosu, amana bámunatina bambefu boosu.
36 Amana bamubokwadila ni basimba lwesi keti nzenzi ya muledi wandi; amana boosu bana básimbawa, bábeluka.

15

Malongi mana básisa bakhaka (Mlk 7:1-13)

1 Hanga Bafwadisi yi balongi ba mitsiku bana bátuka ku Yelusalemi bisa bwesuka kwena Yesu amana bazimbula:
2 «Kikuma kya biki balonguki ba ngeyi bisi kulula bizila bya bakhaka? Mukuma bisiku sukula moku mu tangwa dya kudyaa.»
3 Yandi wubavutwadi: «Amana benu, kikuma kya biki lwisi kulula mitsiku mya Nzambi, lwazitisaka lwesi mitsiku myásisa bakhaka benu?
4 Mukuma Nzambi kázimbula: "Zitisa tata waku yi ngudi waku," amana phi "wuna wasínga tata wandi holo ngudi wandi bamuhondisab."
5 Kaasi benu, lwisi zimbula: Wuna wazímbula kwena tata wandi kondi lo kwena ngudi wandi: "Kina yikhana

e **14:20 14:20** 2Th 4:42-44. f **14:34 14:34** Mlk 6:53. a **15:2 15:2** Luk 11:38 b **15:4 15:4** Kul 20:12; Klg 5:18 yi Kul 21:17 yi Lev 20:9

kuheka mu kukusadisa kyenina kya kulambula kikuma kya Nzambid!"
6 Mutu wuna keku hika yi mupfunu wa
kusadisa tata wandi holo ngudi wandi.
Bwabuna lubati lewula Ndinga ya Nzambi
kikuma kya bizila byenu!»
7 «Bakavungalosi! Yesaya mboti kábikula
mu kuzimbula:»
8 "Kanda dyadi dyisi nzitisa lwesi ha
munwa,
kaasi mbundu yandi yenina kyana yi
meni.
9 Amana mu phamba bisi khumisina,
mukuma bawu bisi longa malongi mata-
didi bizila bya kimutu hanga mit-
siku mya Nzambi."

Mambu mana misi sumuna mutu (Mlk 7:14-23)

10 Kunima wátela mulumba-lumba wa
batu amana wuzimbudi: «Yukenu amana
bakisenu!
11 Heku ni kima kina kisi kota mu
munwa kisi sumuna mutu. Kaasi kima
kina kisi lubuka mu munwa kyakina kisi
sumuna mutu.»
12 Hanga buna bábwesuka balonguki,
bamuzimbwadini: «Wuzayi ni ndinga
yina, khabu lawu yabaheki Bafwadisi?»
13 Amana yandi mu kuvutula, wuzim-
budi: «Miti wosu wuna kákonda kuna Tata
wama wena ku zilu bavusawa.
14 Bayambulenu: benina baphofu bisi
natisa baphofu! Amana yukani phofu
kanatisa phofu mukwawu, bawu boodi
babwa mu dibulu.»
15 Amana Phetelu wumuzimbwadi:
«Tubangwamina kingana kina.»
16 Yandi wubazimbwadi: «Benu phi, yi
buthwena bwabu, lweku yi mbakisilu?
17 Lwisiku zaya ni kyosu kina kisi kota
mu munwa, mu kundu kisi kwenda, ku-
nima kilubukini?
18 Kaasi kina kyisi lubuka mu munwa,
ku mbundu kyisi tuka, amana kyakina
kyisi sumuna mutu.
19 Mukuma ku mbundu misi tuka ma-
banza ma mbi, khengu, mbongi, kin-
dumba kya kisaka-saka, bwifi, bukamvi yi
ngusi.
20 Byabina bima byisi sumuna mutu;
kaasi kudya konda kusukula moku
kwisiku sumuna mutu!»

Mukhetu mosi wa nzenza wukwikidi mwena Yesu (Mlk 7:24-30)

21 Buna kálubuka kwakuna, Yesu wénda
ku milambu mya tsi ya Tidi yi Sitoni.
22 Amana kutala mukhetu mosi, mwisi
Kanana, wátuka kuna mulambu meni
wuna yi kukalungaka: «Pfumu, Mwana
wa Tavidi, ngyukila kyadi! Mwana wama
wa mukhetu babati muyangisa kwena
kitembu kya mbi!»
23 Kaasi yandi kámuvutwalaku keti
ndinga. Amana buna bábwesuka ba-
longuki bandi, bakala muhyula mu ku-
muzimbwala: «Mukula, mukuma kabatiku
lembwa kukalunga mu kutulanda.»
24 Amana yandi mu kuvutula
wázimbula: «Báṭhuma lwesi kwena
mikoku mina myatota mya kanda dya
kiseledi.»
25 Kaasi mukhetu wisa fukama kuna
thwala ya yandi mu kuzimbula: «Pfumu,
awisa tsadisa!»
26 Amana yandi mu kuvutula,
wázimbula: «Ka mboti ku mu kutambula
madya ma bana amana batimbulama
kwena bana ba bambwa.»
27 Amana mukhetu wuvutudi: «Kyedika,
Pfumu, aketi bana ba bambwa phi bisi dya
pfuku-pfuku zina zisi bwa mu tsi ya mesa
ma bapfumu ba bawu.»
28 Hanga Yesu mu kuvutula, wuzim-
budi: «Oh mukhetu! Lukwikilu lwaku
lwa lawu lwenina! Bwalungila bwosu
buna wuzodi.» Amana mwana wandi wa
mukhetu wabeluka muna tangwa meni
dina.

Yesu wubeludi bambefu ba lawu

29 Yesu wákatuka hakana, wenda ku
kabeta ka yanga dya Ngadidi. Wátombuka
ku mongu amana wásikuka kwakuna.
30 Amana milumba-lumba mya batu
mya lawu bisa bwesuka kwena yandi
mu kunata bifwa malu yi baphofu yi
bikata yi mihunga yi bambefu bahika.

d **15:5 15:5**Bayuta bakala yi kikalulu kya kuhanaka bima kikuma kya kisalu kya Nzambi. Yuka ni balambudi kima kikuma kya kisalu kya Nzambi, bafwanikyoku basadila hika mu mutindu wukwawu.

Bábasikula bela-bela yi malu ma Yesu amana wábabelula.
31 Batu bayituka, mu kumona mihunga kuzonza, bikata kubeluka, bifwa malu kukangala yi baphofu kumona amana báyandika kuzatula Nzambi wa Kiseledi.

Yesu wudisi mafunda maya ma bayakala
(Mlk 8:1-10)

32 Yesu wátela balonguki bandi wuzimbudi: «Yenina yi kiwayi kikuma kya mulumba-lumba wa batu, mukuma tala bilumbu byekina bitatu bena kumosi yi meni amana beku yi kima kya kudya. Nzodiku ni yibasula yi nzala; hanga balembwa nana mu nzila.»
33 Hanga balonguki bamuzimbwadini: «Ku biki twawana madya ma lawu ma kudisila mulumba-lumba wa batu babana bayukuta, mu kati kya tseki?»
34 Amana Yesu wuzimbudi kwena bawu: «Mapha makwa lwenina mawu?» Bawu bazimbudi: «Tsambwadi yi tuma twa batsema.»
35 Hanga wusendi kwena mulumba-lumba wa batu ni bazakala muna mafu.
36 Wábonga mapha mana tsambwadi yi batsema, wávutula matondu kwena Nzambi, wábukununabya amana wáhanabya kwena balonguki, amana balonguki bákabisabya kwena milumba-lumba.
37 Amana badya boosu, báyukuta phi. Amana bákatula bitunga tsambwadi bya kabasi yi bitini bina byásala.
38 Amana bana badya bákala mafunda maya ma bayakala, konda kutanga bakhetu yi bana.
39 Amana buna kásula mulumba-lumba wa batu, wákota mu mudimba, wenda mu milambu mya Makatani.

16

Bafwadisi yi Basadise balombi kiphadi kimosi
(Mlk 8:11-13; Luk 12:54-56)

1 Amana buna bábwesuka, Bafwadisi yi Basadise, mu kumuleya. Bámulomba kiphadi kyatuka ku zilu.
2 Kaasi yandi mu kuvutula, wázimbula kwena bawu: «Mu masikidika, lwisi zimbula: "Kuma kwasemunuka, mukuma zilu dya kabengi dyenina."
3 Amana mu suka, lwisi zimbula: "Lelu kwatómakanaku mukuma zilu dya kaphindi dyenina." Benu luzayi kubangumuna mitindu mya zilu; amana abweti lwisiku lenda kubakula bidimbu bya tangwa dyadi?
4 Mbandu ya mbi amana yakonda basiphi yibati sosa kiphadi, yamónaku kiphadi kya hika kaka kyakina kya Yonasi[a].» Kunima Yesu wábasisa amana wenda kwandi.

Muvimbu wa mapha ma Bafwadisi yi Basadise
(Mlk 8:14-21)

5 Balonguki, mu kukwisa ku sambwa dikwawu, bázimbakana mu kunata mapha.
6 Amana Yesu wubazimbwadi: «Dikengenu ku muvimbu wa mapha wa Bafwadisi yi Basadise.»
7 Amana balonguki bakala banza, yi kudiwininaka: «Kikuma tunatiku mapha.»
8 Yesu wábakulabwa amana wazimbula: «Kikuma kya biki lubati banzila bwabuna, batu ba lukwikilu lwa khunda! Kikuma lukondi mapha?
9 Khaku kedi lubakisa? Lubatiku yubuka mapha matanu ma mafunda matanu yi thalu ya bitunga bina lwátonguna?
10 Keti mapha tsambwadi ma mafunda maya yi thalu ya bitunga bina lwátonguna?
11 Abweti lubatiku bakula ni ka kikuma ku kya mapha yíkala luzonzila? Kaasi dikengenu ku muvimbu wa mapha ma Bafwadisi yi Basadise?»
12 Hanga babakudi ni kakala zimbula: badikengaku ku muvimbu wa mapha, kaasi ku malongi ma Bafwadisi yi Basadise.

Phetelu wusamuni ni Yesu kenina Kidisitu
(Mlk 8:27-30; Luk 9:18-21)

13 Yesu, buna kátula ku mulambu wa Sezale dya Fidiphu, hanga wuyandiki

a **16:4 16:4** Fwanikisa yi 12:39-40.

kuhyula kwena balonguki bandi: «Abweti bisi zonza batu kikuma kya Mwana wa mutu?»
14 Amana bawu bázimbula: «Bahika bisi zimbula ni ngeyi wena Yowani Mubotiki, bakwawu ni Diya, amana bahika ni, Yelemiya holo mosi wa bambikudi.»
15 Yandi wubazimbwadi: «Amana kikuma kya benu, nati yenina?»
16 Amana mu kuvutula, Simoni Phetelu wuzimbudi: «Ngeyi wu Kidisitu, Mwana wa Nzambi wa moyu.»
17 Amana mu kuvutula, Yesu wámuzimbwala: «Kyesi kwena ngeyi, Simoni, mwana wa Yonasi; mukuma heku ni menga yi musuni bikuzayisima mambu mana, kaasi Tata wama wuna wenina mu mazilu.
18 Amana meni phi, yikuzimbwadi ni ngeyi wenina Tadi, amana hana thandu ya tadi meni dina yitungila Dibundu[b] dyama. Amana ngolu za lufwa zahángaku kima kwena dyawu.
19 Yikuheka tsabi za Kipfumu kya mazilu: ámana mana wakása ha tsi, makásama mu mazilu, mana wakútumuna ha tsi makútumuka mu mazilu[d].»
20 Hanga wubabwisisi balonguki bazimbulaku kwena mutu ni yandi Kidisitu kenina.

Yesu wutekidi samuna lufwa yi lufutumuku lwandi
(Mlk 8:31; 9:1; Luk 9:22-27)

21 Tuka buna, Yesu wáyandika kusongila kwena balonguki bandi: «Bulungi, yenda ku Yelusalemi, kunyokuka lawu mu nzila ya bambuta ba Bayuta yi bambuta ba banganga Nzambi yi balongi ba mitsiku, baphonda amana kilumbu kya tatu, yifutumuka.»
22 Amana Phetelu wumunati ku phungamu, wuyandiki kumukaya, wumuzimbwadi: «Pfumu, Nzambi kakulunda! Mambu mana mafwaniku kukubwila!»
23 Kaasi yandi buna kábaluka wázimbula kwena Phetelu: «Katuka, awenda ku manima ma meni, Satana! Ngeyi wenina kisinza kikuma kya meni mukuma wisiku banza hanga Nzambi, kaasi hanga batu.»
24 Hanga Yesu wuzimbudi kwena balonguki bandi: «Yukani mutu wuzodi kundanda, kadibwisa yandi meni, katikula kitakani kyandi amana kisa ndanda.
25 Ihana ni, wosu wuna wazóla kuhulula luzingu lwandi, katótisalwa kaasi wuna watótisa luzingu lwandi kikuma kya meni, katámbulalwa hika.
26 Khi mupfunu si kwena mutu kavwa tsi yosu amana katotisa luzingu lwandi? Kondilo, biki kafwani kuhana mutu mu kusobisa yi luzingu lwandi?
27 Mukuma Mwana wa mutu kakwísa mu khembu ya Tata wandi, yi banzyo bandi, amana kafúta kwena mutu wosu bwosu myenina mihangu myandi[e].
28 Abwabuna, yiluzimbwadi: bahika mu kati dya baba benina haha, badífwilaku kedi ku thwala kumona Mwana wa mutu kukwisa mu kipfumu kyandi.»

17

Kudibalumuna kwa Yesu
(Mlk 9:2-13; Luk 9:28-36)

1 Kunima bilumbu bisambanu, Yesu wábonga hakimosi yi yandi Phetelu, Zyaki yi Yowani phangi wandi hanga wutombuki yi bawu ku mongu mosi wa kaleyi; mu kingenga.
2 Yandi wásoba kuna thwala ya bawu; mbunzu yandi yakala kedyamina hanga tangwa, miledi myandi phi mikituki phembi hanga mwini.
3 Amana kutala Moyize yi Diya bádimonikisa kwena bawu, yi kuyambilaka yi yandi.
4 Amana mu kuvutula, Phetelu wázimbula kwena Yesu: «Pfumu, bwena mboti twakalenu kwetu kwakuku. Yuka wuzodi, yitunga hahaha masombolu matatu, dimosi kikuma kya ngeyi, dimosi

b **16:18 16:18** Efeso 2:20. d **16:19 16:19** «Kukasa» yi «kukutumuna» myenina mihowu mina bisi sadila kwena balongi ba Bayuta mu kuzimbula ni «kukandisa» yi «kuhana nzila». "Kina wukandisi keti kina wuhanini nzila kwena batu ndangu basala ha tsi, Nzambi phi ku zilu kahana tangwa dyandi". e **16:27 16:27** Mikunga 62:13; Loma 2:6.

kikuma kya Moyize amana dimosi kikuma kya Diya.»
5 Bwana kakala zonza hika, kutala tuti dimosi dya mitsyenzya dyisi bafidinga kuna kininga kyandi, amana ndinga mosi yátuka muna tuti mu kuzonza: «Yandu kenina Mwana wa meni watondama; mwena yandi tsini tsambu yama. Muyukilenu!»
6 Amana buna báyuka bwabuna, balonguki, bábukama, báyuka bweya bwa lawu.
7 Kaasi Yesu wábwesuka yi kubasimbaka wuzimbudi: «Telamenu, luyukaku bweya.»
8 Amana buna básekula mesu, bámonaku mutu, Yesu lwesi yandi hika.
9 Mu kukulumuka kwa bawu ku mongu, Yesu wábalongikila mu kuzonza: «Luzonzilaku kwena mutu mbona mesu yayi, yikuna kafútumukina, Mwana wa mutu, ku bafwa.»
10 Amana balonguki bámuyufula: «Kikuma kya biki balongi ba mitsiku bisi zimbwala ni Diya kafweti kwisa theti?»
11 Amana yandi mu kuvutula, wázimbula: «Mu kyedika ni Diya wisi amana kayílulula bima byosu.
12 Kaasi yiluzimbwadi: Diya wisa kedi, kaasi bámubakulaku, bámuhanga bwosu buna bázola. Bwabuna phi bamúnyokuna Mwana wa mutu.»
13 Hanga balonguki babakudi ni kikuma kya Yowani Mubotiki kakala bazonzila.

Yesu wubeludi mwana mosi wakala bela kikhoni
(Mlk 9:14-29; Luk 9:37-43)

14 Amana buna bisa kwena mulumbalumba wa batu, mutu mosi wisa fukama kuna thwala ya yandi
15 yi kuzimbulaka: «Pfumu, muyukila kyadi mwana wa meni. Kikuma mukwa kikhoni kenina amana kisi bela lawu, mukuma matangwa mahika kisi bwa ku mbawu, matangwa mahika phi mu mamba.
16 Yimunatiki kwena balonguki baku, amana balendikiku mu kumubuka.»
17 Amana mu kuvutula, Yesu wuzimbudi: «Mbandu yakonda lukwikilu yi yavwalangana! Yi kuna khi tangwa yikádiki yi benu? Yi kuna khi tangwa yilútambwasiki? Mundatinenu kwaku.»
18 Yesu wakayakya kitembu kya mbi; amana mwana wa yakala wábeluka muna tangwa meni dina.
19 Hanga balonguki babwesuki kwena Yesu mu kingenga bazimbudi: «Kikuma kya biki tufwanikiku kumulubulakya?»
20 Amana yandi wuzimbudi kwena bawu: «Kikuma kya lukwikilu lwenu lwa khunda. Kikuma, mu kyedika yiluzimbwadi: Yuka ni lwakala yi lukwikilu hanga ngenza ya tidi, wadi lukhani zimbula kwena mongu wawu: "Katuka haha, wenda hana", amana wendi. Amana heku kima kyakonda lendakana. [
21 Kaasi mbandu yina yisi lubuka lwesi mu bisambu yi kuzila madya.]»

Yesu wusamuni hika lufwa yi lufutumuku lwandi
(Mlk 9:30-32; Luk 9:43-45)

22 Kilumbu kimosi bákala bawu ku Ngadidi, Yesu wábazimbwala: «Mwana wa mutu bámulambula ku moku ma batu;
23 amana bámuhonda; kilumbu kya tatu, kafutumuka. Báyuka kiwayi kya lawu.»

Phaku ya nzu ya Nzambi

24 Amana buna bisa ku Kaphedinawuma, bana bakala bonga mbongu za nzu ya [a]Nzambi bábwesuka kwena Phetelu, amana bazimbudi: «Mulongi wenu kisiku futa phaku za nzu ya Nzambi?»
25 Wuzimbudi «eeh!» Amana buna kisa kota mu nzu, Yesu wamukesidila mu kuzimbula: «Simoni, abweti wubati banza? Bakyamvu ba tsi, kwena nati bisi futisa phaku? Kwena bana ba bawu ho kwena banzenza?»

---

a **17:24 17:24** Mukanda wa Kulubuka 30:13 wuzonzi ni phaku ya tsuka mvula bakalaya futisa kwena kosu yakala wa muyuta tukidila mvula makumodi kikuma kya kuyidikila nzu ya Nzambi. b **17:26 17:26** Muna tangwa meni dina, bakyamvu bakala futisa lwesi phaku kwena bakwa tsi yina babotula bawu, kaasi bakwa hata dya bawu loni.

26 Amana yandi wávutula: «Kwena banzenza», Yesu wámuzimbwala: «Disongidila bana ba kuyekula benina[b].
27 Mukusya ni tukalaku kisinza kwena bawu, ndawenda ku yanga, timbula ndobu amana wakwata tsema watheti wuna wakwísa, amana buna wamúhadikisa munwa wanḍi: wawána fwalanga dimosi; buna wabongadya hana kwena bawu kikuma kya ngeyi yi meni.»

18

Nati wenina mbuta wa mukwandi mu Kipfumu kya mazilu?
(Mlk 9:33-37; Luk 9:46-48)

1 Muna tangwa meni dina, balonguki bábwesuka kwena Yesu mu kuzimbula: «Nati si wenina mbuta wa mukwandi mu Kipfumu kya mazilu?»
2 Hanga wutedi mwana mosi, wámusya hana kati dya bawu,
3 amana wuzimbudi: «Mu kyedika yiluzimbwadi, yukani lusobiku, amana lwakituka hanga bana, lwakótamwoku mu Kipfumu kya mazilu.
4 Disongidila, wosu wuna wadíkulumuna hanga mwana yandu, kakála mbuta wa mukwandi mu Kipfumu kya mazilu.
5 Amana wosu wuna wuyambi mwana mosi mu khumbu ya meni, meni kayambini.

Kebenu mu kusumuka
(Mlk 9:42-48; Luk 17:1-2)

6 «Amana wuna wuhukumuni mosi wa bana bakhunda baba bisi kwikila mwena meni, bulungi kwena yandi bamuzitikila kalunga tadi hana tsingu amana bamudibula muna dingu dya yanga dya mbuta.
7 Khi kyadi kwena tsi kikuma kya bisinza, mu kyedika, bwalendaku salama ni kukalaku mambu mana misi sumuna; kaasi kyadi kwena wuna kyalúbwakila kisinza!
8 Amana yukani koku dyaku holo kulu dyaku dyakusumunaka, bukunadya amana losadya ku kyana yi ngeyi; bulungi kwena ngeyi wakota mu luzingu yi koku dimosi holo kulu dimosi, ka mboti ku ni wakala yi malu modi holo moku modi amana bakulosa ku mbawu ya mvula yi mvula.
9 Amana yuka ni disu dyaku dyakusumunaka, lokuladya amana losadya ku kyana yi ngeyi; bulungi kwena ngeyi wakota mu luzingu lwakonda tsuka yi disu dimosi, ka mboti ku ni wakala kwaku yi mesu modi amana bakulosa ku bilungi.»

Kingana kya mukoku watota amana wamonika
(Luk 15:3-7)

10 «Talenu, lulewulaku mosi wa bana bakhunda baba; mukuma yiluzimbwadi ni banzyo ba bawu muna mazilu bisi tala kosu tangwa mbunzu ya Tata wama wuna wenina mu mazilu.
11 [Mukuma Mwana wa mutu kisa hulula bana bátota.]
12 «Abweti lwisi banza? Yukani mutu mosi kavwa mikoku khama, amana mosi muna kati dya myawu katota, kasísaku makumi vwa yi vwa muna mongu ndangu kenda sanda wuna wátota?
13 Amana yuka ni kasengumunawa, mu kyedika, yiluzimbwadi, kasángwala kikuma kya wawu kuluta makumi vwa yi vwa ma mina myakonda tota.
14 Phila mosi, lweku luzolu lwa Tata wenu wuna wenina muna mazilu, ni mosi mu kati dya baleki baba katota.»

Buna phangi mosi kakuhanga mbi

15 «Yukani phangi waku kasumuka [kwena ngeyi], ndawenda, mumona, kalenu benu boodi lwesi. Yukani kakuyukila, wumunungini phangi waku.
16 Kaasi yukani kayukiku, bonga hika mutu mosi kondilo boodi ha kimosi yi ngeyi, ndangu mu ndinga ya bambangi boodi kondilo batatu dyambu dyosu dyayilama."
17 Kaasi yukani kabwisa kubayukila, zimbula ku Dibundu; amana yuka ni kabwisa phi kuyukila Dibundu, kakala kikuma kya ngeyi hanga muphakanu yi kalaki ka phaku.
18 «Mu kyedika, yiluzimbwadi, moosu mana lwakása ha tsi makásama ku zilu, amaṇa moosu mana lwakútumuna ha tsi makutumuka ku zilu.

19 «Mu kyedika, yiluzimbwadi hika ni
yuka boodi ha kati dya benu bayukana,
ha tsi haha, mu kulomba kyosu kima,
kyakina kabáheka Tata wama wenina mu
mazilu.
20 Mukuma hana henina bodi holo
batatu bakhundakana mu khumbu yama,
meni yenina hana kati dya bawu.»

Kingana kya musadi mosi wisiku zola kulolula

21 Hanga buna kábwesuka Phetelu wu-
muzimbwadi: «Pfumu, mbala kwa pfwani
kulolula kwena phangi wama yandu
wuphangi mbi, amana yimúlolula tii yi
kuna mbala tsambwadi?»
22 Yesu wumuzimbwadi: «Yikuzimb-
wadiku ni yi kuna mbala tsambwadi, kaasi
yi kuna mbala makumi tsambwadi yi
tsambwadi.
23 Ihana ni, Kipfumu kya mazilu
kifwanakani yi kyamvu mosi wázola
kutala mambu ma pfuka zandi kwena
basadi bandi.
24 Amana buna káyandika mu kusal-
abwa, bisa munatina mosi wáfwana
kufuta mafunda yi mafunda ma mbongu.
25 Bwosu kakalaku yi kima kya kufuta,
pfumu wandi wáhana muswa ndangu ba-
mutekisa yandi yi mukhetu wandi yi bana
bandi yi bima byosu bina káka la byawu,
ndangu bafuta pfuka yandi.
26 Musadi wábwa muna malu mandi
amana wafukama kuna thwala yandi mu
kuzonza: "Sipha mbundu pfumu, kikuma
kya meni, yikufuta pfuka yosu!"
27 Kiwayi kyámukwata pfumu wa
musadi wuna, wámusula kenda amana
wámuyambwadilaya pfuka.
28 Mu kulubuka, musadi wuna
bátundakana yi mosi wa banduku ba
kisalu wuna wafwana kumufuta mbongu
za khunda. Musadi wámukwata, amana
wáyandika mu kumukama hana dinga
mu kuzimbula: "Futa pfuka yama!"
29 Hanga nduku wa kisalu wubwi muna
malu mandi, kakala mubokwadila: "Sipha
mbundu kikuma kya meni, yikufuta!"
30 Kaasi yandi kázolaku; wenda mutim-
bula mu boloku, yi kuna kafútila pfuka
yina.
31 Mu kumona mana mabwa, banduku
bandi ba kisalu kyadi kyábakwata lawu;
hanga bendi menika kwena pfumu wa
bawu mosu mana máluta.
32 Hanga pfumu wumutedisi amana
wumuzimbwadi: "Musadi wa mbi!
Yikuyambwadidiki pfuka yaku kikuma
wumbokwadidiki;
33 wulungikiku, ngeyi phi kuyukila
nduku waku wa kisalu kiwayi, bwosu
yikuyukidiki phi ngeyi kiwayi?"
34 Amana pfumu wandi, mu khabu,
wámulambula mu boloku tii yi kuna
kafútila byosu bina káfwana mu kufuta.»
35 «Yi bwabuna phi Tata wama wenina
ku zilu kalúhanga yukani mosi-mosi wa
benu kaloludiku kwena phangi wandi yi
mbundu yandi yosu.»

19

Yesu yi kufwa kwa longu
(Mlk 10:1-12)

1 Tangwa kámanisa Yesu ndinga zazi,
wákatuka ku Ngadidi amana wenda ku
milambu mya Yuteya, kuna sambwa dik-
wawu dya Yolutani.
2 Milumba-lumba mya batu lawu
bámulanda, amana kwakuna, wábuka
bambefu.
3 Amana ndambu ya Bafwadisi
bábwesuka kwena yandi, mu kumuleya
yi kumuhyula: «Yakala kenina yi muswa
wa kuyambula mukhetu wandi mu kosu
kikuma?»
4 Amana yandi mu kuvutula, wuzim-
budi: «Lwátangaku ni, "ku luyanduku,
kábahanga mukhetu yi yakala",
5 amana kázimbula: "Ihana ni, yakala
kasísa tata wandi yi ngudi wandi, amana
kakhúndakana yi mukhetu wandi, amana
bakítuka, bawu bodi, musuni wumosi".
6 Ndangu bakálaku hika bodi, kaasi
mutu mosi. Disongidila, kina kakasi
Nzambi, mutu kahambulaku.»
7 Bafwadisi bamuzimbwadini: «Kikuma
kya biki Moyize kahanina muswa ni
bahana, kwena mukhetu, mukanda wa
kufwa kwa longu amana bamukula?»
8 Yandi wubazimbwadi: «Moyize,
kikuma kya mbundu ya tadi yina lwenina

yawu, káluhekila muswa wa kukula bakhetu benu; ku luyandiku, bwákalaku buna.
9 Kaasi, yiluzimbwadibwa: wuna wayámbula mukhetu wandi, katula kusala kindumba, amana kakwela wa hika, mbongi katini.»

10 Balonguki bandi bámuzimbwala: «Yuka ni yi bwana dyenina dyambu dya yakala yi mukhetu, bulungi kakwelaku kwandi.»
11 Amana yandi wábazimbwala: «Boosu bafwaniyoku kutambwasa ndinga yayi, kaasi kwena bawu bana lwesi bahekaya!
12 Mukuma henina yi bayakala bafwaniku kukwela kikuma bwabuna babutuka, henina yi bakwawu batyelabwa kwena batu, amana henina yi bakwawu bábwisa kukwela, kikuma kya Kipfumu kya mazilu. Wuna wufwani kutambwasa, katambwasa!»

Yesu yi bana bakhunda (Mlk 10:13-16; Luk 18:15-17)

13 Hanga bamunatini bana, ndangu kabathetika moku amana kalombila kikuma kya bawu, kaasi balonguki bakala bakaya.
14 Amana Yesu wázimbula: «Yambulenu bana, lubakandisaku mu kukwisa kwena meni, mukuma Kipfumu kya mazilu kyenina kikuma kya bana benina hanga bawu.»
15 Amana wábathetika moku, wákatuka hana.

Yesu yi ngunza wa mvwama (Mlk 10:17-31; Luk 18:18-30)

16 Hanga mutu mosi wisa bwesuka kwena yandi, wuzimbudi: «Mulongi, biki bya bukheti pfwani kuhanga mu kutambula luzingu lwa mvula yi mvula?»
17 Amana yandi wumuzimbwadi: «Kikuma kya biki wungyufwadi mu mambu ma bukheti? Mosi lwesi wenina wa bukheti. Amana yuka ni wazola kukota mu luzingu lwa mvula yi mvula, lunda mitsiku.»
18 Wumuhyudi: «Khi myawu?» Amana Yesu wuzimbudi: «Wahóndaku mvumbi wa khengu; wataku mbongi; wayíbaku; wahúnaku musamu;
19 zitisa tata waku yi ngudi waku; amana wazóla mukwenu khunda hanga ngeyi meni.»
20 Ngunza wumuzimbwadi: «Mambu mana moosu, yisima zitisa, biki hika bikhondi?»
21 Yesu wumuzimbwadi: «Yukani wuzodi wakala walungila, ndawenda, tekisa bima byaku, amana wahana mbongu kwena batsukami, amana wátambula kuvwa kumosi mu mazilu, kunima, nzawisa amana wandanda.»
22 Amana mu kayuka, ngunza, ndinga yina, wenda yi kiwayi mukuma kimvwama kya lawu kakala kyawu.

23 Yesu wázimbula kwena balonguki bandi: «Mu kyedika, yiluzimbwadi: phasi bwenina kwena mvwama mosi mu kukota mu Kipfumu kya mazilu.
24 Amana yiluzimbwadi hika: bweku phasi kwena kamela mu kulobuka ha hundu dya ndongu, kuluta mvwama mu kukota mu Kipfumu kya Nzambi.»
25 Amana mu kuyuka bwabuna, balonguki báyituka lawu, bakala zimbula: «Nati si wufwani kuhuluka?»
26 Amana Yesu buna kabatala, wubazimbwadi: «Mana misiku lendakana kwena batu, misi lendakana kwena Nzambi.»
27 Hanga Phetelu wumuzimbwadi: «Tala betu, tusisi bima byetu byosu amana tulandi ngeyi. Abweti dyakála kikuma kya betu?»
28 Amana Yesu wábazimbwala: «Mu kyedika yiluzimbwadi: kwena benu lwisa ndanda: mu tsi ya pha, tangwa kazákala Mwana wa mutu hana kiti kyandi kya luyalu lwa khembu, benu phi lwakála bazakala muna biti kumi yi byodi bya luyalu mu kufundisa bikanda kumi yi byodi bya Kiseledi.
29 Amana kosu mutu wuna wásisa nzu holo baphangi ba bayakala holo baphangi ba bakhetu, holo tata holo ngudi holo bana holo mafu kikuma kya khumbu ya meni, katámbula mbala khama kuluta amana kavwa luzingu lwa mvula yi mvula.
30 Lawu bakála batheti, basúkinina amana lawu bakála batsuka, batékila.»

20

Kingana kya basadi mu kilanga kya vinu

1 «Mukuma, Kipfumu kya mazilu
kifwanakani hanga: mutu mosi, pfumu
wa kilanga wálubuka muna suka-suka
kusanda basadi kikuma kya kilanga
kyandi kya vinu.
2 Amana wáyukana yi basadi mu
fwalanga dimosi muna kilumbu amana
wábatuma mu kilanga kyandi kya vinu.
3 Wálubuka hika mu tangwa dya vwa
dya suka, wumoni bahika bakala kuna
zandu bakonda kisalu.
4 Kwena batu bana wuzimbudi: "Al-
wenda benu phi muna kilanga kya vinu,
amana yiluheka lufutu luna lufwani."
5 Bawu benda kwakuna. Wálubuka hika
mu tangwa dya tsinzi, yi mu tangwa dya
tatu dya masikidika, wusadi phila mosi.
6 Amana mu tangwa dya tanu dya
masikidika, buna kálubuka, wáwana
hika bakwawu bakala batelama hana,
amana wubazimbwadi: "Kikuma kya biki
luwheniki kilumbu kya muthu konda
kisalu?"
7 Bamuzimbwadini: "Kikuma heku
mutu wutubongi mu kisalu." Yandi
wubazimbwadi: "Ndenu lwenda benu phi
mu kilanga kya vinu."
8 «Kuma buna kwáyila, pfumu wa ki-
langa kya vinu wuzimbudi kwena kaphita
kandi: "Tela basadi amana wabafuta lu-
futu lwa bawu. Wayandikila kwena bana
batsuka yi kuna kwa bana batheti."
9 Amana buna bisa bana báyandika
mu tangwa dya tanu dya masikidika,
bátambula kosu mutu fwalanga dimosi.
10 Amana buna bisa bana batheti,
bakala banza ni batámbula kuluta, kaasi
batambudi, bawu phi, fwalanga dimosi
kosu mutu.
11 Buna bátambula, báyandika mu
kubokuta kikuma kya pfumu wa kilanga
12 yi kuzonzaka: "Baba bisiki batsuka,
tangwa dimosi lwesi basadini, amana
wubafuti kitesu kimosi yi betu tuhy-
ombidi kilumbu kyosu yi mwini wu-
tuwhidi!"
13 Kaasi yandi mu kuvutula kwena
mosi wa bawu, wuzimbudi: "Mukwetu,
yikuhangiku mbi; tuyukanikiku yi meni
kikuma kya fwalanga dimosi?
14 Tambula kina kyenina kya ngeyi
amana ndawenda. Yukani nzodi yihana,
kwena wuna wenina watsuka, kitesu ki-
mosi yi ngeyi, mana matadi meni-meni.
15 Yeku yi hamu dya kusadila mbongu
zama bwosu nzodini? Kondilo kikudi-
kudi wungyukidi kikuma kya buna yen-
ina mutu wa mboti?"
16 Ihana ni, batekila bakála batsuka
amana batsuka bakála batheti.»

Yesu wusamuni hika mbala ya tatu lufwa yi lufutumuku lwandi
(Mlk 10:32-34; Luk 18:31-34)

17 Bwosu kakala tombuka ku
Yelusalemi, Yesu wabanata ku phungamu
balonguki kumi yi bodi amana muna
nzila, wubazimbwadi:
18 «Talenu, ku Yelusalemi tubati
tombuka; Mwana wa mutu bamúlambula
kwena mbuta wa banganga Nzambi yi
balongi ba mitsiku. Ndola ya lufwa
bamúzengila
19 amana bamúlambula kwena
baphani, ndangu bamuseya, bamuzyat-
ula, bamukhoka hana kitakani. Amana
mu kilumbu kya tatu, kafútumuka.»

Kulomba kwa ngudi wa Zyaki yi Yowani
(Mlk 10:35-45)

20 Hanga ngudi wa bana ba Zebeteya
wábwesuka kwena Yesu yi bana bandi
ba bayakala amana wáfukama ndangu
kamulomba kima kimosi.
21 Amana yandi wumuzimbwadi: «Biki
wuzodini?» Mukhetu wámuzimbwala:
«Zonza ni bana bama baba bodi bazakala
mosi kuna kitata kyaku, amana mosi ku
kimama kyaku muna Kipfumu kyaku.»
22 Amana Yesu mu kuvutula, wuzim-
budi: «Lwisiku zaya mambu mana lwisi
lomba. Lwalénda kunwa mbungu yina
yinwa meni?» Bawu bamuzimbwadini:
«Twalenda.»
23 Yandi wubazimbwadi: «Mbungu yama
lwanwáya. Kaasi kuzakala ku kitata
kyama yi ku kimama kyama, ka meni
ku yihana muswa; kaasi bizika byenina
kikuma kya babana kayidikilabya Tata
wama.»

24 Bakwawu bana kumi, ha bá́yuka
bwabuna, hanga babayukidi khabu
baphangi bana bawu bodi.
25 Amana Yesu wá́batela boosu wubaz-
imbwadi: «Luzayi ni malemba ma
makanda bisi yala hana thandu ya batu
hanga bapfumu, amana bambuta bisi
songila kwena bakwawu hamu dya bawu.
26 Bwaká́laku buna ha kati dya benu,
kaasi wuna wazó́la, ha kati dya benu,
kukituka mbuta, kaká́la musadi wenu,
27 amana wuna wazó́la kukala watheti
mu kati dya benu kakala muhika wenu:
28 Bwosu Mwana wa mutu, yandi kí́saku
ndangu bamusadila, kaasi kikuma kya
kusadila yi kulambula luzingu lwandi mu
phila ya kukatula batu balawu mu ki-
hika.»

Yesu wubeludi baphofu bodi
(Mlk 10:46-52; Luk 18:35-43)

29 Buna bá́lubuka mu Yediko, mulumba-
lumba wa batu wá́mulanda.
30 Amana baphofu bodi bazakala kuna
kabeta ka nzila, buna bá́yuka ni Yesu
kakala luta, bá́kalunga mu kuzonza:
«Tuyukila kyadi, Pfumu, Mwana wa
Tavidi!»
31 Amana mulumba-lumba wa batu
wá́yandika kubakandikisa ndangu badi-
bata, kaasi bawu bá́kalunga hika ngolu:
«Tuyukila kyadi, Pfumu, Mwana wa Ta-
vidi!»
32 Amana Yesu buna ká́telama, wá́batela
amana wá́bahyula: «Biki luzodi ni yilu-
sadila?»
33 Bamuzimbwadini: «Pfumu, mesu
metu matemuka!»
34 Amana yi kyadi kya lawu, Yesu
wá́basimba muna mesu; muna mbala
mosi, bá́yandika kumona hika, amana
bá́mulanda.

21

Yesu wukoti mu Yelusalemi
(Mlk 11:1-11; Luk 19:28-40; Ywn 12:12-19)

1 Tangwa bá́tula bela-bela yi Yelusalemi,
amana bá́tula ku hata dya Betifasi, bela-
bela yi mongu wa Olive, hanga Yesu
wá́tuma balonguki bodi,
2 mu kubazimbwala: «Alwenda kuna
hata dina dyenina ku thwala ya benu,
amana lwawá́na ane wa kibuti wakuzitika
yi mwana wa anea hakimosi yi yandi;
bakutumunenu, amana bandatinenu.
3 Amana yuka ni mutu kaluzimbwala
kima, zimbulenu: "Pfumu mupfunu
kabavwini." Amana, muna mbala mosi,
kabá́sula.»
4 Amana mambu mana má́bwa ndangu
dyalungila dyambu dina dyá́zonzama
kwena mbikudi:
5 «Zimbulenu kwena mwana wa mukhetu
wa Siyoni:
Tala kyamvu waku wisi kwena ngeyi,
wabasa yi ngemba, wazanza hana
thandu ya ane wa kibuti,
yi hana thandu ya mwana wa ane, mwana
wa mbisi mosi.»
6 Buna benda balonguki, bá́hanga phi
bwosu ká́balongila Yesu.
7 Bisa munata ane wa kibuti yi mwana
wandi, amana hana tandu ya bawu,
bá́thetika miledi mya bawu; amana Yesu
wá́zakala hana thandu.
8 Amana mulumba-lumba wa batu
bakala yala miledi mya bawu muna nzila;
bahika bakala hawula mihandi ku miti yi
kuyalakamya muna nzila.
9 Milumba-lumba mya batu bakala
kwenda kuna thwala ya yandi amana
bana bakala landa yi kukalungaka mu
kuzimbula: «Ozana kwena Mwana wa
Tavidi! Kasambuka wuna wisi kwisa mu
khumbu ya Pfumu! Ozana kwena Nzambi
muna bisoka!»
10 Amana buna kakala kota mu
Yelusalemi, mbanza yosu yánikana mu
kuzimbula: «Nati kenina yandu?»
11 Amana milumba-lumba mya batu
bakala vutula: «Yandu kenina mbikudi
Yesu, mwisi Nazaleti dya Ngadidi.»

a **21:2 21:2** Muna bikalulu bya bikanda byahika, mbisi wuna ane bakala musadila hanga mbisi wuna wisi tikula mazitu. Kenina wakhunda kuluta baphunda bana bakodini. Bisi muzayila muna matu mandi ma kaleyi. Ane kenina kidimbu kya kudikulumuna kwa Masiya.

Yesu muna nzu ya Nzambi (Mlk 11:15-19; Luk 19:45-48; Ywn 2:13-22)

12 Yesu wákota kuna nzu ya Nzambi, wákukwasa boosu bana bakala tekisa yi
bana bakala sumba kuna nzu ya Nzambi,
amana wámwanga mesa ma bakwa tsyen-
zya yi biti bya bateki ba baphombu.
13 Amana wubazimbwadini: «Tala mana
másonama: "Nzu yama batédikiya nzu ya
bisambu." Kaasi benu, lukitudiya saka dya
bandwandwa!»
14 Baphofu yi bifwa malu bábwesuka
kwena yandi muna nzu ya Nzambi.
Amana wábabuka.
15 Kaasi bambuta ba banganga Nzambi
yi balongi ba mitsiku buna bámona
mambu ma khumbwa mana kahanga, yi
bana bakhunda buna bakala kalunga mu
nzu ya Nzambi: «Ozana kwena Mwana wa
Tavidi!» Hanga báfunga khabu
16 amana bamuzimbwadini: «Wubati
yuka mana babati zonza bana baba?»
Yesu wubazimbwadi: «Eeh. Lwátangaku
kedi ndinga zazi: "Muna munwa mya
bana bakhunda yi bana ba lubutu
wádiyidikila lukumu?"»
17 Amana buna kábasisa, wálubuka mu
mbanza, ndangu kenda ku hata dya Be-
taniya, wanimba kwakuna.

Yesu wusingi miti wa fiki (Mlk 11:12-14; 11:20-24)

18 Muna suka, mu kuvutuka ku mbanza,
wáyuka nzala.
19 Amana buna kámona miti wa fiki wu-
mosi muna nzila, wábwesuka kwakuna;
kaasi wuwani lwesi khaya; amana
wázimbula kwena miti wa fiki: «Ka ki-
bundu kimosi ku hika kyabutuka mwena
ngeyi, mu kimakulu!» Amana muna
tangwa meni dina, mufiki wáyumuka.
20 Buna bámona bwabuna, balonguki
báyituka lawu: Abweti miti wa fiki wawu
wuyumukini mu mbala mosi?
21 Amana mu kuvutula, Yesu wubaz-
imbwadi: «Mu kyedika, yiluzimbwadi,
honi lwakala yi lukwikilu, lwisiku banga
phi, lwasalaku lwesi mana masalami ku
miti wa fiki, kaasi lufwani phi kuzim-
bula kwena mongu wawu: "Kinduka
hana, amana dilosa mu yanga dya mbuta",
bwana bwahángama."
22 Kyosu kina lwalómba mu lombilu yi
lukwikilu, lwatámbulakya.»

Akweti disi tuka hamu dya Yesu? (Mlk 11:27-33; Luk 20:1-8)

23 Buna kákota mu nzu ya Nzambi,
tangwa kakala longa, bapfumu ba ban-
ganga Nzambi yi bambuta ba Bayuta
bisa muhyula: «Mu hamu dya nati wu-
bati hangila mambu mana? Amana nati
wákuheka hamu meni dina?»
24 Amana mu kuvutula, Yesu wuzim-
budi kwena bawu: «Meni phi yiluhyula
kyufu kimosi lwesi; yukani lwamvútwala,
yilúzimbwala keti mu hamu dya nati yisi
sadila mambu mana.
25 Mbotika yina ya Yowani, ku zilu
yátuka ho kwena batu?» Kaasi bawu
bakala diwinina bawu yi bawu, yi kudiz-
imbwalaka: «Yuka twazimbula: "Ya ku
zilu", katúzimbwala: "Amana kikuma
kya biki lwakonda sila lukwikilu mwena
yandi?"
26 Amana yuka twazimbula: "Kwena
batu", tufwani kubanga mulumba-lumba
wa batu, mukuma boosu bisi kwikila ni
Yowani mbikudi kákala.»
27 Amana mu kuvutula kwena Yesu, baz-
imbudi: «Tuzayiku.» Yandi phi wubavut-
wadi: «Meni phi yiluzimbwalaku keti mu
hamu dya nati yisi sadila mambu mana.»

Kingana kya bana ba bayakala bodi

28 «Abweti lubanzi? Mutu mosi wákala
yi bana ba bayakala bodi; hanga wubwe-
suki kwena wuna wa tsomi wuzimbudi:
"Mwana awenda, lelu, wasala mu kilanga
kya vinu."
29 Amana yandi, mu kuvutula, wuz-
imbudi: "Nzodiku;" kaasi kunima
wázosulula, wenda ku kilanga.
30 Amana buna kábwesuka kwena muk-
wawu, wuzimbudi phila mosi. Amana
yandi mu kuvutula wuzimbudi: "Eeh, yik-
wenda, tata" kaasi kendaku ku kilanga.
31 Nati mu kati dya bawu boodi wásala
luzolu lwa tata?» Bavutudi: «Watheti»,
Yesu wubazimbwadi: «Mu kyedika, yiluz-
imbwadi, bakalaki ka phaku yi bandumba
balutekididi mu Kipfumu kya Nzambi.

32 Mukuma Yowani kisa kwena benu
mu kulusongila nzila ya masonga, amana
benu lwámukwikilaku, Kaasi bakalaki ka
phaku yi bandumba bamukwikila, amana
keti buna nana lwámona mambu mana,
lwázosululaku kwenu ndangu lwamuk-
wikila.»

Kingana kya basadi bambi ba kilanga kya vinu
(Mlk 12:1-12; Luk 20:9-19)

33 «Yukenu kingana kya hika: Mutu
mosi wákala pfumu wa nzu wákuna ki-
langa kya vinu. Wukakikya mu luphangu,
wáyidika kinyongi kya vinu muna kati,
wátunga kinongi kikuma kya kutadikina
vinu, kunima wáluwisakya kwena basadi
ba vinu, amana wenda mu kitambu.
34 Amana ha dyálungila tangwa dya
bibundu, wátuma basadi bandi kwena
basadi bana bákala mu kilanga kya vinu
ndangu bamubongila ndambu yandi ya
bibundu.
35 Kaasi buna bábakwata basadi bandi
kwena basadi bana bakala sala mu ki-
langa kya vinu; mosi bámubeta, mosi
hika bámuhonda, amana mukwawu hika
bámuzukwamina matadi.
36 Wáhitika hika basadi bakwawu
kuluta thalu ya bana batheti, amana
bábahanga hika phila mosi.
37 Amana ku tsuka, wábahitika mwana
wandi wa yakala, yi kubanzaka: "Bamuzi-
tisa mwana wama."
38 Kaasi tangwa bámumona basadi bana
bákala mu kilanga kya vinu, badizimb-
wadi bawu yi bawu: "Yandi kenina
swana! Alwisenu, twamuhonda ndangu
twabonga kuvwa kwandi!"
39 Hanga bamukwati, bámutimbula
ku phenza ya kilanga kya vinu amana
bámuhonda.
40 «Amana tangwa kakwísa mukwa ki-
langa kya vinu, abweti kabáhanga basadi
bana?»
41 Bamuvutwadini: «Batu bana bambi,
kabáhonda konda kubayukila kyadi,
amana kilanga kya vinu kalúwisakya
kwena batu bahika, bana bamúheka
bibundu muna tangwa dyandi.»
42 Yesu wubazimbwadi: «Khaku kedi
lutanga muna Masonuku:»
"Tadi bálosa bana bakala tunga
dyadyadi dikituki kisina kya mupfundila;
Dyambu dina dyátuka kwena Pfumu,
dyena dyambu dya kuyituka ku mesu ma
betu!"
43 «Ihana ni, yiluzimbwadi: Kipfumu kya
Nzambi bálukatulakya amana báhanakya
kwena kanda dya hika dina dyábutilakya
bibundu. [
44 Amana wosu wuna wabwa ha tadi dina
katoluka; ha thandu ya wuna dyabwíla,
dyamúnikumuna.]»
45 Amana buna báyuka bwabuna mbuta
wa banganga Nzambi yi bafwadisi bin-
gana byandi, bábakisa ni kikuma kya
bawu kakala zonzila.
46 Bakala sanda phila ya kumukwatisila,
báyuka bweya bwa milumba-lumba mya
batu, kikuma bakala mubongila hanga
mbikudi.

22

Kingana kya mukinzi wa longu
(Luk 14:15-24)

1 Yesu wázonzila hika mu bingana; wuz-
imbudi:
2 «Kipfumu kya mazilu kifwanakani yi
kyamvu mosi wáta mukinzi wa longu lwa
mwana wandi wa yakala.
3 Amana wátuma basadi bandi benda
tela batu bana katedisa ku mukinzi wa
longu; kaasi bazolaku kukwisa.
4 Wátuma hika basadi bakwawu, mu
kuzimbula: "Zimbulenu kwena bana the-
disiki: Tala, ngidiki kedi madya mama,
miluma mya bangombi yi bambisi bahika
ba senga babahondi, byosu byayilama;
alwisenu ku mukinzi wa longu!"
5 Kaasi bawu bálewula, benda
kwabawu, mosi wenda ku kilanga kyandi,
mukwawu wenda ku kikhita kyandi;
6 amana bakwawu, bábakwata basadi
bandi, bábatukwana, amana bábahonda.
7 Kyamvu wáyuka khabu: amana buna
kátuma baphumbulu bandi, wáhondisa
bandwandwa bana yi mbanza ya bawu
phi wáyokisaya.

8 Hanga wuzimbudi kwena basadi bandi: "Mukinzi wa longu wuyilami, kaasi batu babana bátedisa bákalaku kwatakani kikuma kya wawu.
9 Hangenu lwenda muna phambu za nzila, amana tedisenu, ku mukinzi wa longu, boosu bana lwawána."
10 Buna bálubuka basadi bana mu nzila, bákutikisa batu boosu bana báwana, ba mbi yi ba mboti; nzu ya mukinzi yábasa yi batu.
11 Amana buna kákota kyamvu mu kutala batu bana kátedisa, wámona mwamuna mutu mosi wakonda vwata muledi wa mukinzi wa longu.
12 Amana wumuzimbwadi: "Mukwetu, abweti wukotidi mwamu konda muledi wa mukinzi wa longu?" Kaasi yandi kámonaku kima kya kuvutula.
13 Hanga kyamvu wuzimbudi kwena basadi: "Mukasenu moku yi malu, amana mulosenu ku nzila kwena phipha; kwakuna kwakála bidilu yi makwenzi."
14 Mukuma balawu bátela, kaasi bakhunda básolama.»

Phaku ya Khayisala (Mlk 12:13-17; Luk 20:20-26)

15 Hanga bafwadisi bendi kasa kifwandu, bamuleya ndangu bamukwatila mu ndinga.
16 Amana batumini balonguki ba bawu kwena yandi ha kimosi yi ndambu ya batu bana bakala landa Helodi, mu kuzimbula: «Mulongi, tuzayi ni kyedika wisi zonza ngeyi amana wisi longa nzila ya Nzambi mu masonga. Weku yi bweya bwa mambu mana bisi banza batu mukuma wisiku tala mbunzu za batu.
17 Tuzimbwaleti si buna wisi banza ngeyi: bulombi mu kufuta phaku ya Khayisala[a] ho loni?»
18 Kaasi Yesu, bwosu kázaya mabanza ma bawu ma mbi; wuzimbudi: «Kikuma kya biki lubati ndeyila, bakavungalosi?
19 Tsongilenu mbongu zina bisi futa phaku.» Bawu bámusongila fwalanga dimosi,
20 amana wábahyula: «Mbunzu yi khumbu yayi básonika haka, bya nati?»
21 Bamuzimbwadini: «Bya Khayisala». Hanga wubazimbwadi: «Disongidila, hanenu mambu ma Khayisala kwena Khayisala, amana mambu ma Nzambi kwena Nzambi.»
22 Buna báyuka bwabuna, báyituka, amana bámusisa, benda kwa bawu.

Kyufu kimosi kikuma kya lufutumuku (Mlk 12:18-27; Luk 20:27-40)

23 Muna kilumbu meni kina, ndambu ya Basadise, bana bisi zimbula ni kweku lufutumuku, bábwesuka kwena yandi, amana bámuhyula
24 mu kuzimbula: «Mulongi, Moyize kázimbula: "Yuka ni mutu mosi kafwa konda kubuta mwana, myaki wandi kafweti kwela mufwidi ndangu katombula kikanda kya phangi wandi."
25 Kinga, kwákala kwena betu, yi baphangi ba bayakala tsambwadi; amana watheti wákwela, wáfwa; amana konda kusisa dibuta, wásisa mufwidi wandi kwena myaki wandi.
26 Busalami phila mosi kwena wuna wazodi, yi watatu, yi kuna kwa wuna watsambwadi.
27 Amana kunima dya bawu boosu, mukhetu wáfwa.
28 Mu kilumbu kya lufutumuku, mukhetu wa nani kakala, ha kati dya bąwu tsambwadi? Mukuma boosu bamukwela!»
29 Amana mu kuvutula, Yesu wubazimbwadi: «Luditotisi kikuma lwisiku bakisa keti Masonuku keti ngolu za Nzambi.
30 Mukuma, ku lufutumuku lwa bafwa kwakálaku yi bayakala keti bakhetu bakwélana, kaasi bakala hanga banzyo mu zilu.
31 Amana kikuma kya lufutumuku lwa bafwa, lwátangaku mana báluzimbwala kwena Nzambi:
32 "Meni yena Nzambi wa Bulahami yi Nzambi wa Yizaki yi Nzambi wa Yakobi"? Keku Nzambi wa bafwa kaasi wa bana ba moya.»

a **22:17 22:17** Ku kisina, Khayisala yákala khumbu ya mutu, kaasi ku manima báyandika kusadilaya hanga khumbu ya «mwata-yamvu», bwosu bazonzidiya haka: «mwata-yamvu wa Loma»

33 Amana buna bá́yuka bwana,
milumba-lumba mya batu bá́yituka lawu
ku malongi mandi.

Mutsiku wuluti mupfunu
(Mlk 12:28-34; Luk 10:25-28)

34 Buna bá́yuka Bafwadisi ni Yesu
wá́batsukisa Basadise, bá́kutakana.
35 Amana mosi hana kati dya bawu,
mulongi wa mitsiku, kakala muleya mu
kumuhyula:
36 «Mulongi, khi wawu mutsiku wa
mbuta mu mitsiku?»
37 Yandi wumuvutwadi: «"Watónda
Pfumu Nzambi waku yi mbundu yaku
yosu, yi moya waku wosu yi ngangu zaku
zoosu."
38 Wawu wenina mutsiku wa mbuta yi
watheti.
39 Amana mutsiku wa zodi, phila mosi
yi wuna wa theti: "Tonda khunda waku
hanga ngeyi meni."
40 Mitsiku myami myodi mivungi mit-
siku yi Bambikudi.»

Kidisitu yi Tavidi
(Mlk 12:35-37; Luk 20:41-44)

41 Bwosu bá́kutakana Bafwadisi, Yesu
wá́bahyula
42 mu kuzimbula: «Biki lwisi banza
kikuma kya Kidisitu? Mwana wa nati
kenina?» Bamuvutwadini: «Wa Tavidi.»
43 Yandi wubazimbwadi: «Abweti si Ta-
vidi, mu Kitembu kisi mutela ni Pfumu,
tangwa kisi zimbula:»
44 "Pfumu ká́zimbula kwena Pfumu
wama":
Sikuka ku kitata kyama,
yi kuna yibá́sila bambeni baku ku sina
dya bitambi byaku."
45 «Disonga yuka ni Tavidi kisi
mutela "Pfumu", abweti kakadila mwana
wandi?»
46 Amana ka mutu ku walenda kumu-
vutwala ndinga mosi. Tuka kilumbu
meni kina, ka mutu ku wá́meka hika
kumuhyula kyufu.

23

Yesu wubalukisi kikuma kya balongi ba mitsiku yi Bafwadisi
(Mlk 12:38-39; Luk 11:43-46; 20:45-46)

1 Hanga Yesu wá́zonza kwena milumba-
lumba mya batu yi kwena balonguki
bandi
2 mu kuzimbula: «Balongi ba mitsiku yi
Bafwadisi badizakadisi ha kiti kya Moy-
ize.a
3 Disongidila ni, mambu moosu mana
balúzimbwala, salenu, swekenu phi, kaasi
benu luhangaku mihangu mya bawu.
Mukuma bisi zonza kaasi bisiku sadila.
4 Amana bisi wongika miteti mya zitu,
myena yi phasi mu kunata, mu mahembu
ma batu; kaasi bawu meni bisiku zola
kuningisa keti ku mulembu.
5 Amana bisalu bya bawu byosu, bisi
sala, ndangu badimonikisaka kwena batu.
Ihana ni, bisi nata biphakala bya mbuta
bya mavwelesi hana mbunzu yi muna
moku ma bawu yi miledi mya mbuta
amana baleyisi yi misinga.
6 Amana bazodi kuzakala mu bifulu bya
theti mu mikinzi yi bifulu bya theti mu
nzu za kimvuka za Bayuta;
7 yi mboti mu mazandu, yi kubatelaka
kwena batu ni "Mulongi."
8 Kaasi benu, luzolaku ni balutela "Mu-
longi", mukuma mosi lwesi wena mulongi
wenu, amana benu, benu boosu lwena
baphangi.
9 Lutelaku mutu, ha tsi haha, ni "Tata",
mukuma mosi lwesi wena tata wenu, Tata
wa ku zilu.
10 Luzolukaku ni balutela "Mutwadisi",
mukuma mosi lwesi wena Mutwadisi
wenu Kidisitu.
11 Amana mbuta mu kati dya benu
kakala musadi wenu.
12 Wuna wadítombula yandi meni,
bamúkulumuna amana wuna wadíkulumuna
yandi meni, bamutombula.»

Yesu wutunguludi bukavungalosi bwa balongi ba mitsiku yi bwa Bafwadisi
(Mlk 12:40; Luk 11:39-52; 20:45-47)

a **23:2 23:2** Malongi mana ma bayuta makalaku ma kusonika mu mikanda, makala samuna: «Moyize katambula mitsiku mya Sinayi amana wahanamya kwena Yoswa, Yoswa wahanamya kwena bambuta, bambuta bahanamya kwena bambikudi; amana bambikudi bahanamya kwena batu ba nzu ya kimvuka ya bayuta.»

13 «Amana khi kyadi kwena benu, ba-
longi ba mitsiku yi Bafwadisi, bakavun-
galosi! Kikuma lwisi yafikila kyafulu
kya Kipfumu kya mazilu ku thwala ya
batu; amana lwisimwoku kota benu-benu,
lwisiku bayambula phi mu kukota babana
bazola kukota.»
[
14 «Khi kyadi kwena benu, balongi
ba mitsiku yi Bafwadisi, bakavungalosi!
Mukuma lwisi botula kwena bafwidi bima
bya bawu amana, mu kudihunikisa, lwisi
sala malombilu ma kaleyi; kikuma kya
bwabuna, lwatámbula pfundusu mosi yi-
luti kitesu.]
15 «Khi kyadi kwena benu, balongi
ba mitsiku yi Bafwadisi, bakavungalosi!
Kikuma lwisi kangala muna yanga dya
mbuta yi muna tsi ndangu lwakotisa
muphakanu mosi ku dingumba dyenu,
amana buna lwamúnunga, lumukitudi
mutu mosi wa bilungi mbala zodi kuluta
benu.
16 «Khi kyadi kwena benu bathwadisi
baphofu, lwisi zimbula: "Honi mutu
kadya ndefi mu khumbu ya nzu ya
Nzambi, ka kima ku; kaasi yuka ni mutu
kadya ndefi mu wolu dina dyenina mu
nzu ya Nzambi, kafweti lungisa ndefi
yandi."
17 Bilawu yi baphofu! Biki biluti mup-
funu, wolu ho nzu ya Nzambi yina yisi
sakumuna wolu?
18 Amana lwisi zimbula hika: "Honi
mutu kadya ndefi mu khumbu ya mesa
ma kimenga, ka kima ku; kaasi yuka ni
mutu mosi kadya ndefi mu khumbu ya
kabu dina dyenina ha mesa ma kimenga,
kafweti lungisa ndefi yandi."
19 Baphofu! Amana biki biluti mupfunu,
kabu ho mesa ma kimenga mana misi
sakumuna kabu?
20 Disongidila, wuna wisi dya ndefi mu
khumbu ya mesa ma kimenga kisiya dya
mu khumbu ya mesa ma kimenga yi mu
khumbu ya bima byosu byenina hana
thandu;
21 amana wuna wisi dya ndefi mu
khumbu ya nzu ya Nzambi, kisiya dya mu
khumbu ya nzu ya Nzambi yi mu khumbu
ya wuna wisimwa kala.
22 Amana wuna wisi dya ndefi mu
khumbu ya zilu, kisiya dya mu khumbu ya
kiti kya luyalu kya Nzambi yi mu khumbu
ya wuna wenina hana wazakala.
23 «Khi kyadi kwena benu, balongi
ba mitsiku yi bafwadisi, bakavungalosi!
Kikuma lwisi hana kimosi kya kumi[b] kya
khaya za tsudi ya kitoku yi bithundu
yi miti mya kitoku, kaasi lusisi bima
bya mupfunu mu mitsiku: kusungama,
khenda yi lukwikilu; byabina biluti mboti
mu kusala, konda kusisa bina bisadi.
24 Bathwadisi baphofu, lwisi kenza
malafu mu kukatula biyingayinga kaasi
lwisi mina Kamela wa muthu!
25 «Khi kyadi kwena benu, balongi
ba mitsiku yi bafwadisi, bakavungalosi!
Kikuma lwisi semisa phenza ya kopha
yi dilonga, amana mu kati bya kabasi
yi bima bina lwisi yiba yi kukonda kwa
kusipha kwa mbundu.
26 Mufwadisi phofu! Semisa theti kati
dya kopha ndangu phenza yandi phi
yasema.
27 «Khi kyadi kwena benu, balongi
ba mitsiku yi Bafwadisi, bakavungalosi!
Kikuma lufwanani yi mazyamu basiti
phemba mabati monika kitoku ku phenza,
kaasi mu kati mabasa yi mifufwa mya
bamvumbi yi bima byosu bya mvindu.
28 Phila mosi phi yi benu, lwisi monika
batu ba masonga kwena batu, kaasi
mu kati lwabasa yi mvunga yi mambu
mambi.
29 «Khi kyadi kwena benu, balongi
ba mitsiku yi Bafwadisi, bakavungalosi!
Lwisi tunga mazyamu ma bambikudi, yi
kunenga mazyamu ma batu ba masonga,
30 amana lwisi zimbula: "Wadi betu phi
twazingila mu tangwa dya batata betu,
wadi twakanaku kala mu kithwadi kya
mbi yi bawu kikuma kya kunokisa menga
ma bambikudi."
31 Abwabuna lwisi ta kimbangi kwena
benu-benu ni lwenina bana ba batu bana
bahonda bambikudi.

b **23:23 23:23** Lwisi hana kwena Nzambi kimosi kya kumi kya khaya za bilumbwadi bina byisi yidika bisaka. Bilumbwadi bina lwisi kuna, «katsangwa, malumba-lumba, mamvumbi-mvumbi, kikaya-kaya.»

32 Amana benu, landenu, manisenu
mana báyandika batata benu!
33 Banyoka, mbandu ya masawa! Ab-
weti lubati banza kutina kyana pfundusu
ya bilungi?
34 Ihana ni tala meni phitiki kwena
benu bambikudi yi batu ba nduka
yi balongi ba mitsiku. Muna kati
dya bawu, bahika, lwabáhonda amana
lwabákhoka ha kitakani, bakwawu hika,
lwabázyatula muna nzu za kimvuka za
Bayuta zenu amana bakwawu hika phi,
lwabányokuniki mbanza muna mbanza;
35 ndangu yalubwila mbesi ya menga
moosu ma batu ba masonga mana
mátyakana ha tsi tukidila ku menga ma
Abelu mutu wa masonga yi kuna menga
ma Zakadiya, mwana wa yakala wa
Balakiya, wuna lwáhonda ha kati dya nzu
ya Nzambi yi mesa ma kimenga.
36 Mu kyedika yiluzimbwadi: mambu
mana moosu mabwíla kwena batu ba
mbandu yayi.»

Yesu yi Yelusalemi
(Luk 13:34-35)

37 «Yelusalemi, Yesulusalemi, ngeyi
wisi honda bambikudi yi kubatimbwala
matadi bana bisi kutumina! Mbala kwa
nzodi kedi kukutikisa bana baku bwosu
kisi kutikisa, ngudi wa khoku, bana
bandi ku tsi ya mahela mandi, kaasi
lwázolabwoku.
38 Tala buthwena, balúyambwadidiya
nzu yenu, yakítuka zumbu!
39 Mukuma, yiluzimbwadi, mu kyedika:
Tuka lelu dyadi lwambónaku hika tii yi
kuna lwazímbwala: "Kasakumuka wuna
wukwisila mu khumbu ya Pfumu!"»

24

Yesu wusamuni kubulumuka kwa nzu ya Nzambi
(Mlk 13:1-2; Luk 21:5-6)

1 Mu kulubuka kwa Yesu mu nzu
ya Nzambi, balonguki bandi babwesuka
ndangu bamusongila thungidi ya nzu ya
Nzambi.
2 Amana yandi mu kubavutwala,
wuzimbudi: «Lwisibyoku tala bima byabi
byosu? Mu kyedika, yiluzimbwadi,
hasálaku keti tadi dimosi ha thandu ya
tadi dikwawu dyakonda wulumuka.»

Phasi yi minyanga
(Mlk 13:3-13; Luk 21:7-19)

3 Amana buna kázakala yandi hana
mongu wuna bisi tela ni mongu wa Olive,
balonguki bábwesuka kwena yandi, mu
kingenga bazimbudi: «Tuzimbwala khi
tangwa makála mambu mana amana khi
kidimbu kyasóngila ngisilu yaku yi tsuka
ya tsi?»
4 Amana mu kubavutwala, Yesu wuzim-
budi: «Kebenu, ka mutu ku kalutotisa!
5 Kikuma lawu bakwísa mu khumbu
ya meni, mu kuzimbula: "Meni yenina
Kidisitu" amana lawu babátotisa.
6 Amana lwayuka kuzonzila mvita yi
pfweta-pfweta za mvita: talenu, lukalaku
mu bidilu; mukuma mboti mambu mana
masalama, kaasi yakálaku kedi tsuka.
7 Mukuma tsi yimosi yanwánisa
tsi yikwawu, amana kipfumu kimosi
kyanwánisa kipfumu kikwawu; amana
nzala yi kunikana kwa mafu byakála
muma mwahika.
8 Amana mambu mana moosu makála
hanga misongu mya theti.
9 Hanga balulambudi ku kiwayi amana
balúhonda amana balúmenga muna
makanda moosu kikuma kya khumbu ya
meni.
10 Muna tangwa meni dina, kyakála
kisinza kikuma kya batu balawu, amana
bamosi badílambula bawu yi bawu,
amana bahika badímenga bawu yi bawu.
11 Amana bambikudi ba bukamvi lawu
batélama, bahukumuna batu balawu.
12 Kikuma kya mambu mambi mana
ma lawu; lungongu lwa batu balawu
lwakúlumuka.
13 Kaasi wuna wakwámina tii yi kuna
tsuka, yandi kahúluka.
14 Musamu wa Bukheti wawu wa Kip-
fumu kya mazilu basámunawa muna tsi
yosu yina bisi zingila, kyakála kimbangi
kikuma kya makanda moosu, hanga tsuka
yisi.»

Kiwayi kya lawu
(Mlk 13:14-23; Luk 21:20-24)

15 «Tangwa lwamóna muzangi wanzanzi
wakutelamisa muna kizika kyahedila,
bwosu kázonza mbikudi Tanyela, mutu
wuna wubati tanga kabakula!
16 Hanga bana bakala mu kinzunga kya
Yuteya batini muna myongu;
17 wuna wakála ha thandu ya mudilu,
katulukaku kikuma kya kulubula bima
mu nzu yandi;
18 amana wuna wakala mu kilanga
kavutukaku kikuma kya kubonga muledi
wandi.
19 Khi kyadi kwena mukhetu wuna
wakala ku vumu yi kwena wuna wakala
yemika muna bilumbu meni bina!
20 Lombilenu ndangu lutinaku mu
tangwa dya kyosi kya lawu, keti mu
kilumbu kya sabata!
21 Mukuma, kiwayi kya lawu kyakála,
hanga kina kyakonda kedi kala tuka ku
luyandiku lwa tsi yi buthwena bwabu,
amana zakálaku hika.
22 Wadi ni bilumbu bina byákalaku
bya khufi, wadi keti mutu káhulukaku,
kaasi kikuma kya bana básolama
bákhufikisilabya bilumbu bina.
23 Yuka ni mutu kaluzimbwala: "Kidis-
itu haha kenina!" Holo: "Kuna kenina!"
Lukwikilaku.
24 Mukuma bamasiya[a] ba bukamvi
yi bambikudi ba bukamvi balúbuka;
basóngila biphadi yi mambu ma kuy-
ituka mukuma, yuka bwalendakana,
bahúkumuna keti bana kásola Nzambi.
25 Tala buna thekidi luzimbwala.
26 «Disongidila yuka ni baluzimbwala:
"Talenu, mu nganga kenina, lulubukaku;
holo, talenu ku suku kenina, lukwikilaku.
27 Kikuma bwosu wisi lubuka mut-
syenzya tuka ku malubwakidi amana
wukenzudi yi kuna mazyokidi, bwabuna
kwakála kukwisa kwa Mwana wa mutu.
28 Kuna kwakála kivundisila, kwakuna
bakútakanina bangandwanganga.»

Kwisa kwa Mwana wa mutu
(Mlk 13:24-27; Luk 21:25-28)

29 «Hanga kunima dya bilumbu bina
bya kiwayi, tangwa kaphínda, ngondi
kaséngulaku myesi myandi, bathetimbwa
babwa tukidila ku zilu, amana ngolu za
mazilu zaníkana.
30 Hanga kidimbu kya Mwana wa mutu
kimoniki muna zilu; amana bikanda
byosu bya tsi mu khondu byakála,
bamóna Mwana wa mutu buna kakwísa
hana matuti ma zilu yi ngolu yi khembu
ya lawu.
31 Katúma banzyo bandi yi phungi ya
mbuta, amana bakútikisa batu ba tselu ya
bana kásola tukidila tselu ya tsi yi tselu ya
zilu.»

Kingana kya mufiki
(Mlk 13:28-31; Luk 21:29-33)

32 «Mbandu ya kingana kya mufiki
yaluheka dilongi: tangwa lwamóna ni
miti wusawakidini, zayenu ni tsungi ya
pha yibwesukini.
33 Phila mosi yi kwena benu, tangwa
lwamóna bima bina byosu, zayenu ni
Mwana wa mutu wekina mu kukwisa.
34 Mu kyedika, yiluzimbwadi: mbandu
yayi, yahítaku kedi yi kuna masálamina
mambu mana mooşu.
35 Zilu yi tsi byatota, kaasi ndinga zama
zalendaku tota.»

Nzambi lwesi wuzayi tangwa dya tsuka
(Mlk 13:32-37; Luk 21:26-30; 21:34-36)

36 «Kikuma kya kilumbu meni kina yi
tangwa, ka mutu ku wuzayibya, keti
banzyo muna mazilu, keti Mwana; kaasi
Tata yandi hika.
37 Mukuma bwosu bwákala mu tangwa
dya Nowa, yibwana phi bwakála mu kuk-
wisa kwa Mwana wa mutu.
38 Amana bwosu bwákala muna
bilumbu meni bina byátekila kithombu,
batu bakala dya yi kunwa, bakala
kwelana yi kukwedisa, tii yi kuna kilumbu
kina kákota Nowa mu nzasa;
39 amana bakalaku bakula kima tii
yi kuna kyisila kithombu amana kinati
byosu, yibwabuna phi bwakála mu kuk-
wisa kwa Mwana wa mutu.
40 Hanga batu bodi bakála muna ki-
langa: mosi batámbula amana mosi
bamúsisa.

a **24:24 24:24** Bamasiya ba bukamvi babati zonzila batu bana bisi zimbula ni bawu benina Kidisitu kaasi benina bwoku.

41 Bakhetu bodi bakala toka muna
yanda, mosi bamunata, mukwawu
bamúsisa.
42 Disongidila kalenu batemuna,
mukuma luzayiku keti khi kilumbu
kakwísa Pfumu wenu.
43 Amana zayenu bwabu: Wadi mukwa
nzu kazayaka tangwa dina kakwisa mwifi,
kakhanaku nimba amana kakhanaku
yambwadila ni kalungula nzu yandi.
44 Yihana ni, kalenu bayilama, benu phi,
mukuma Mwana wa mutu kakwísa muna
tangwa dina lukondi yindula benu.»

Kingana kya musadi wa kwikama (Luk 12:41-48)

45 «Nati si musadi wakwikama yi
wa ngangu? Wuna káheka mukwa
nzu kiyeka kya basadi bahika ndangu
kabahekaka kudya muna tangwa dina
difwani?
46 Kyesi kwena musadi wuna, buna
kakwísa mukwa nzu, kamuwana
bwabuna mu kisalu!
47 Mu kyedika, yiluzimbwadibwa:
kamúheka kiyeka kya bima byandi byosu.
48 Kaasi yuka ni yandina kakala mu-
sadi wa mbi amana kadibanzila muna
mbundu yandi: "Pfumu wama kalengaku
kwisa,"
49 kayandika kubabeta banduku ba
kisalu, amana kadyaka, kanwaka phi ku-
mosi yi babana bisi zela malafu,
50 kyedika mukwa nzu wuna katúla
muna kilumbu kimosi kina kakalaku way-
ilama musadi wuna yi mu tangwa dina
kakondiku zaya;
51 kamúheka ndola ya mbuta amana
kámusya mu ndonga ya bakavungalosi,
kuna kwakala bidilu yi makwenzi.»

25

Kingana kya bana ba bandumba kumi

1 «Kinga Kipfumu kya mazilu kifwanani
yi bana ba bandumba kumi bábonga
mwinda mya bawu, benda tundakana yi
yakala dya longu.
2 Batanu, hana kati dya bawu,
báyilamaku amana batanu bahika
báyilama.
3 Bana bakonda yilama, buna bábonga
mwinda mya bawu, bánataku masi ma
bawu.
4 Kaasi batanu bana bayilama bánata
masi muna bilekwa yi mwinda mya bawu.
5 Bwosu kázingidila yakala mu kuk-
wisa, boosu bahanga balembwi kwabawu
amana bánimba.
6 Amana mu kisuku kya phipha, kin-
danda kiditi: "Talenu yandu yakala,
lubukenu, lwenda mutundakana!"
7 Hanga bandumba bana boosu ba-
tokami, amana báyidika mwinda mya
bawu.
8 Hanga bana bakonda yilama bazim-
budi kwena bana báyilama: "Tuhekenu
masi menu, kikuma mwinda mya betu
mizimi."
9 Bana ba mayedi bavutudi: "Loni,
meku mafwana kikuma kya betu yi benu;
mboti lwenda kwena bana bisima tekisa
ndangu lwasumba kikuma kya benu."
10 Bwabuna benda bawu mu kusumba,
yakala wátula. Amana bana bakala bayil-
ama bakota yi yandi muna nzu ya mukinzi
wa longu, hanga bayafikidi mwelu.
11 Amana kunima dya tangwa, bisa ban-
dumba bana bakwawu, mu kuzimbula:
"Tata, Tata, tuyafwadila!"
12 Kaasi yandi mu kuvutula, wuzim-
budi: "Mu kyedika, yiluzimbwadi: Yiluza-
yiku."
13 Disongidila, kalakenu bayilama,
kikuma luzayiku keti kilumbu keti
tangwa.»

Kingana kya basadi batatu (Luk 19:11-27)

14 «Kipfumu kya mazilu kifwanakani
hanga mutu mosi, mu kukwenda mu
kitambu: watéla basadi bandi amana
wábaheka bima byandi.
15 Kwena mosi, mikuta mitanu mya
wolu, kwena mukwawu, mikuta my-
odi mya wolu, amana kwena wuna wa
tatu mukuta wumosi, kwena kosu mutu
muna ngolu zandi, amana kunima, wenda
kwandi mu kitambu.
16 Buna kenda, musadi wuna wábonga
mikuta mitanu, wásadilamya amana
wálumbula mitanu myahika.

17 Phila mosi yi wuna wábonga mikuta
myodi, wálumbula myodi myahika.
18 Kaasi wuna wátambula mukuta wu-
mosi wenda wawu, wasima muna mafu
amana wázikawa mukuta wa wolu wa
pfumu wandi.
19 «Amana kunima dya tangwa dya
lawu, pfumu wa basadi bana wisa, hanga
wubatedi ndangu kazaya mutindu wuna
básadiladya wolu.
20 Amana buna kábwesuka wuna
wátambula mikuta mitanu, wusongidi
hika mitanu mikwawu mu kuzimbula:
"Pfumu, mikuta mitanu wapheka, tala
mitanu mikwawu ndumbudi."
21 Pfumu wandi wumuzimbwadi: "Bwa
bukheti! Ngeyi wenina musadi wa
bukheti yi wa bulemvu. Muna bima bya
khunda wukadiki mulemvu, yikúyadika
ha thandu ya bima bya lawu, kota mu
kyesi kya pfumu waku."
22 Buna kábwesuka wuna wátambula
mikuta myodi wuzimbudi: "Pfumu,
mikuta myodi wápheka, tala, mikwawu
myodi mina ndumbudi!"
23 Pfumu wandi wumuzimbwadi: "Bwa
bukheti! Musadi wa bukheti yi wa
bulemvu, mu bima bya khunda, wisi
dikadila wa bulemvu, yikúyadika ha
thandu ya bima bya lawu; kota mu kyesi
kya pfumu waku.
24 Amana buna kábwesuka wuna
wátambula mukuta wumosi, wuzimbudi:
"Tata, bwosu yikuzaya ni ngeyi mukwa
mathata, wisi hela muna wakonda kun-
ina, amana wisi wongika hana wakonda
mwanga;
25 amana mu kubanga, yihanga,
tswekiwa mukuta waku mu mafu; tala
wawu mukuta waku."
26 Amana pfumu wandi wumuvut-
wadini: "Musadi wambi, mubolu!
Wázayabwa ni yisi hela muna yikonda
kunina, yisi wongika muna yikonda
mwanga?
27 Wadi wakala kwenda sikula mukuta
wa wolu dyama kwena bana bisi sala ku
banki, amana mu kuvutuka kwama, khadi
tambula bina byenina bya meni yi muluta.
28 Disongidila ni mutambulenu mukuta
wuna wa wolu amana hanenu kwena
wuna wenina myawu kumi.
29 Mukuma bahána kwena wuna wen-
ina kyawu, ndangu kakala yi bima bya
lawu, kaasi kwena wuna wukondi kima,
bamútambula keti kina kenina kyawu.
30 Amana musadi wuna wakonda mup-
funu, mulosenu ku phenza, muna phipha
ya ku phenza; kwakuna kwakala bidilu yi
makwenzi."»

Pfundusu ya tsuka

31 «Tangwa kakwísa Mwana wa mutu
mu khembu yandi yi banzyo boosu ha
kimosi yi yandi, hanga wuzakadi hana kiti
kyandi kya khembu.
32 Makanda moosu makhúndakana
kuna thwala ya yandi, amana kabahambula
bamosi yi bakwawu, bwosu kisi hambula
kalema mikoku yi bakhombu:
33 hanga wulongiki mikoku kuna koku
dyandi dya kitata, amana bakhombu
kuna koku dyandi dya kimama.
34 Hanga kyamvu wuzimbudi kwena
bana bakála ku koku dyandi dya kitata:
"Alwisa, benu kásambula Tata wama,
tambulenu Kipfumu kya mazilu kina
bá́luyidikila tukila buna káhanga tsi.
35 Mukuma, yíkala yi nzala, benu
lwápheka bya kudya; yíkala yi kihwinya,
benu lwápheka bya kunwa; yíkala mun-
zenza amana benu lwángyamba;
36 yíkala khonga, benu lwámvwatisa;
yikala bela, benu lwátsadisa; yíkala mu
boloku, amana lwisa thala."
37 Amana batu ba masonga bamúvutwala
mu kuzimbula: "Pfumu, khi tangwa
twákumona ngeyi wákala yi nzala, amana
twákuheka bya kudya, holo wákala yi
kihwinya, twákuheka bya kunwa?
38 Khi tangwa twákumona, wákala
munzenza amana twákuyamba, holo
wákala khonga amana twákuvwatisa?
39 Amana khi tangwa twákumona
wakala bela holo mu boloku, amana
thwisa kutala?"
40 Kyamvu kabávutwala: "Mu kyedika
yiluzimbwadi: mbala zoosu zina
lwásalabwa kwena mosi wa baphangi
bama baba benina bakhunda, kwena
meni lwásalabwa!"

41 «Hanga wuzimbudi hika kwena bana
bakala ku koku dyandi dya kimama:
"Katukenu haha, batu basingama! Al-
wenda kuna mbawu ya mvula yi mvula
yina bá́yidika kikuma kya kiphidi-mutu yi
banzyo bandi.
42 Mukuma, yíkala yi nzala kaasi
lwáphekaku bya kudya, yíkala yi kih-
winya kaasi lwáphekaku bya kunwa;
43 yíkala munzenza kaasi lwángyambaku;
yíkala khonga kaasi lwámvwatisaku;
yíkala wabela yi mu boloku kaasi
lwáthalaku."
44 Hanga bawu phi bavutudi mu kuzim-
bula: "Pfumu, khi tangwa si twákumona
ngeyi wákala yi nzala holo wákala yi
kihwinya, holo munzenza, holo kikhonga,
holo wabela, holo mu boloku amana
twakonda kusadisa?"
45 Hanga wubavutwadi mu kuzonza:
"Mu kyedika, yiluzimbwadibwa, mbala
zoosu zina lwásadi̱labwoku kwena mosi
wa baleki baba, lwasalabwoku phi kwena
meni."
46 Amana baba bákwenda ku ndola ya
mvula yi mvula, kaasi batu ba masonga,
mu luzingu lwa mvula yi mvula.»

26

Yesu bamukasidi kifwandu
(Mlk 14:1-2; Luk 22:1-2; Ywn 11:45-53)

1 Tangwa ká́manisa Yesu ndinga zazi
zoosu, wuzimbudi kwena balonguki
bandi:
2 «Luzayi ni kunima bilumbu byodi muk-
inzi wa phaki wakála: amana Mwana wa
mutu bamúlambula ndangu bamukhoka
ha kitakani.»
3 Hanga bambuta ba banganga Nzambi
yi bambuta ba Bayuta bakutakani muna
kyanzala kya mbuta wa banganga
Nzambi, wuna bakala tela ni Khayifu;
4 Bakasi kifwandu kya kumukwatisa
Yesu mu kitsweki yi kumuhondisa.
5 Bakala zimbula: «Heku ni mu tangwa
dya mukinzi, ndangu mvwalangani
yikalaku ha kati dya batu.»

Yesu bamusiti mananasi
(Mlk 14:3-9; Ywn 12:1-8)

6 Yesu ku Betaniya ká́kala, muna nzu ya
Simoni mukwa bwasi,
7 mukhetu mosi wisa bwesuka kwena
Yesu, kakala yi mulangi wa mananasi ma
thalu ya lawu amana wázunzilama hana
mutwa wa yandi bwabuna ká́kala kuna
mesa.
8 Amana balonguki buna bámona
bwabuna, bámonaku kyesi, hanga baz-
imbudini: «Kikuma kya biki kuzanga kwa
bwabu?
9 Bufwaniki basumbisama mu thalu ya
lawu, amana mbongu bahanaza kwena
batsukami!»
10 Kaasi Yesu buna ká́bakulabwa,
wubazimbwadi: «Kikuma kya biki lu-
bati muhekila phasi mukhetu yandu?
Mukuma dyambu dya kitoku kasadi
kwena meni;
11 mukuma batsukami lwaká́diki̱ bawu
kosu tangwa, kaasi meni twaká́dikiku
yenu kosu tangwa.
12 Yandi kanzunzidi mananasi mama
mu lutu, ndangu katekila yidika kuzika
kwama.
13 Mu kyedika yiluzimbwadi: kuna
basámuna Musamu wa Bukheti wawu,
mu tsi yosu, bamé́nikiki phi mambu
mama kasadi yandu, kikuma kya ku-
mubambuka yandi.»

Yutasi wumulambudi Yesu
(Mlk 14:10-11; Luk 22:3-6)

14 Hanga mosi wa bawu kumi yi bodi,
wuna bakala tela ni Yutasi Sikadyoti,
wendi kwena bambuta ba banganga
Nzambi
15 wuzimbudi: «Biki luzodi kupheka,
amana meni yilulambwala yandi?»
Hanga bawu bamufuti makuta maku-
matatu.
16 Amana tuka tangwa meni dina,
kakala sanda tangwa dya mboti ndangu
kamulambula Yesu.

Yesu wudini mukinzi wa Phaki
(Mlk 14:12-21; Luk 22:7-14,21-23; Ywn 13:21-30)

17 Mu kilumbu kya theti kya mukinzi wa
mapha makonda kisi dya muvimbu, ba-
longuki bábwesuka kwena Yesu mu kuz-
imbula: «Ku biki wuzodi ni twakuyidikila
madya ma mukinzi wa Phaki?»

18 Hanga yandi wuzimbudini: «Alwenda
muna mbanza kwena mutu mosi, amana
muzimbwalenu: "Mulongi kazimbudini:
Tangwa dyama dibwesukini; ku nzu ya
ngeyi yidila madya ma Phaki yi balonguki
bama."»
19 Balonguki bahanga bwosu kaba-
longikila Yesu, amana bayidika madya ma
Phaki.
20 Masikidika ha mabwa, ku mesa
kakala yi bawu kumi yi bodi.
21 Amana buna bakala mu kudya, yandi
wuzimbudi: «Mu kyedika, yiluzimbwadi:
mosi mu kati dya benu kandambula.»
22 Hanga bayuki kiwayi kya lawu,
bayandika kumuhyula mosi kunima muk-
wawu: «Ka meni ku, Pfumu, kabwaku?»
23 Yandi, mu kuvutula, wuzimbudi:
«Wuna wuvundiki koku ha longa dimosi yi
meni, yandi wuna wandambula.
24 Mwana wa mutu kabati kwenda, tala
mana masonama kikuma kya yandi; kaasi
khi kyadi kwena mutu wuna wulambudi
Mwana wa mutu! Bwalunga ni mutu
wuna kabutukaku kwandi!»
25 Amana mu kuvutula, Yutasi, wuna
wamulambula wuzimbudi: «Ka meni ku,
Mulongi, kabwaku?» Yesu wumuvutwadi:
«Ngeyi meni wuzimbudibwa.»

Mesa ma Pfumu
(Mlk 14:22-26; Luk 22:14-20; 1Ko 11:23-25)

26 Buna bakala dya, Yesu wabonga
dipha, wasambuladya amana wabukunadya,
wahanadya kwena balonguki, amana
wuzimbudi: «Bongenu, dyenu, lwalu
lwena lutu lwa meni.»
27 Amana wabonga mbungu mosi, ku-
nima dya kuvutula matondu, wabahekaya
mu kuzonza: «Nwenuya benu boosu,
28 mukuma mama menina menga ma
meni, ma bulunda bwa Nzambi, mana
matyakani kikuma kya batu lawu mu ku-
loluka kwa masumu.
29 Amana yiluzimbwadi, mukyedika:
tuka buthwena, yinwaku hika vinu dina,
tii yi kuna kilumbu kina yinwadya ha
kimosi yi benu muna Kipfumu kya Tata
wama.»
30 Amana buna bayimbila mikunga mya
mukinzi, balubuka, benda ku mongu wa
Olive.

Yesu wusamuni ni Phetelu kamutuna
(Mlk 14:27-31; Luk 22:31-34; Ywn 13:36-38)

31 Hanga Yesu wubazimbwadi:
«Benu boosu lwathina muna phipha
yayi, mukuma tala mana masonama:
"Yimuhonda kalema, amana kibuka kya
mikoku kyamwangalakana."
32 Kaasi kunima kufutumuka kwama,
yilutekidila kuna Ngadidi.»
33 Amana mu kuvutula, Phetelu wumuz-
imbwadi: «Yuka ni boosu bakutina, meni,
ketibwe, yikutinaku.»
34 Yesu wumuvutwadini: «Mu kyedika
yikuzimbwadi: mu phipha yayi, khoku
kakokulaku kedi, wathuna mbala tatu.»
35 Phetelu wumuzimbwadi: «Keti
kufwa, yifwa kumosi yi ngeyi, yikutunaku.»
Balonguki boosu bazimbudi phi phila
mosi.

Yesu wusambidi kuna Ngetisemani
(Mlk 14:32-42; Luk 22:39-46)

36 Hanga Yesu wisa yi bawu, homa
hamosi bisi tela ni Ngetisemani, amana
wuzimbudi kwena balonguki bandi: «Za-
kalenu hahaha, kithama kina yikwenda
lombila meni kuna.»
37 Wanata Phetelu yi bana ba Zebeteya
bawu bodi, wayandika kuyuka kyadi yi
kiwayi.
38 Hanga wubazimbwadi: «Mbundu
yama mu kiwayi yenina yi kuna lufwa;
salenu haha, amana kalenu batokama ku-
mosi yi meni.»
39 Wahaluka koma, wafukama, mbunzu
mu mafu, mu kulombila yi kuzimbula:
«Tata wama, yuka ni bwalendakana, khat-
wala bungu dyadi; salaku bwosu buna
nzodi meni, kaasi bwosu wuzodi ngeyi.»
40 Tangwa kisa vutuka kwena ba-
longuki, kabawana baleka; amana
wuzimbudi kwena Phetelu: disongidila
lulendiku kutokama keti tangwa dimosi
kumosi yi meni?

41 Tokamenu, lombilenu phi, ndangu lubwaku mu kimeka. Kitembu kyazyama kyenina kaasi lutu lwalembwa lwenina.

42 Wáhaluka hika mbala ya zodi mu kulombila bwabu: «Tata wama, bufwaniku ni mbungu yayi ndwayoku, mbatanana buna, yambula luzolu lwaku lwasalama!»

43 Amana wisa vutuka hika, wubawani baleka, mukuma mesu ma bawu zitu mákala.

44 Yesu wábasisa, wáhaluka hika, wulombidi mbala ya tatu mu kulandulula ndinga meni zimosi.

45 Hanga wisi vutuka kwena balonguki amana wubazimbwadi: «Lunimbi hika, lulembwi kwenu! Talenu, tangwa dibwesuki, amana Mwana wa mutu bamulambudi ku moku ma basumuki.

46 Telamenu, thwendenu! Tala, wekina bela-bela wuna ndambudiki!»

Yesu bamukwati
(Mlk 14:43-50; Luk 22:47-53; Ywn 18:3-12)

47 Muna tangwa meni dina kakala zonza Yesu, Yutasi, mosi wa bawu kumi yi bodi wátula hakana, hakimosi yi mulumba-lumba wa batu bakala yi mbedi za vita yi khindi muna moku. Bwosu bábatuma kwena bambuta ba banganga Nzambi yi bambuta ba bayuta.

48 Amana wuna wámulambula, wábasongila kidimbu kimosi mu kuzimbula: «Wuna yibúmbakana, yandi wuna, mukwatenu.»

49 Amana buna kábwesuka kwena Yesu, wuzimbudini: «Mboti, Labuni!» Amana wámubumbakana.

50 Amana Yesu wumuzimbwadi: «Mukwetu, kikuma kya dyambu dina wisidi, saladya.» Hanga buna bábwesuka, bamusimbi Yesu amana bamukwati.

51 Amana mosi wa bana bakala yi Yesu, wálubula mbedi ya phoku yandi, hanga wuhuti kutu dya musadi wa mbuta wa banganga Nzambi.

52 Hanga Yesu wumuzimbwadi: «Vutula mbedi yaku ya phoku muna kilalu kyandi, mukuma boosu bana banwánina ku mbedi, ku mbedi phi bafwíla.

53 Kondilo wubanzi ni pfwaniku yimubokwadila Tata wama, amana kaphitika bibuka bya banzyo kuluta kumi yi bodi?

54 Abweti si malúngila Masonuku? Mana mabati zonza ni bulungi ni masalama bwabuna.»

55 Muna tangwa meni dina, Yesu wuzimbudi kwena milumba-lumba mya batu: «Lwisi khwata yi mbedi yi khindi, hanga wuna yenina ndwandwa? Kinga yikala zakala bilumbu byosu mu nzu ya Nzambi mu kulonga, amana lwákhwataku.

56 Kaasi mana moosu mabwini ndangu malungila Masonuku ma bambikudi.» Hanga balonguki boosu bamusisi, batini phi.

Yesu ku thwala ya kimvuka kya mbuta
(Mlk 14:53-65; Luk 22:54-55,63-71; Ywn 18:13-14; 18:19-24)

57 Bana buna bámukwata Yesu, bámunata ku nzu ya Khayifu, mbuta wa banganga Nzambi, kuna bákutakanina balongi ba mitsiku yi bambuta ba Bayuta.

58 Amana Phetelu, yandi, kakala landa muna kyana, yi kuna kyanzala kya mbuta kya mbuta wa banganga Nzambi. Amana buna kákota muna kati, wuzakadi yi batsinzidi ndangu kazaya buna mamánisina.

59 Amana bambuta ba banganga Nzambi yi balongi ba mitsiku yi kimvuka kyambuta[a] bakala sanda kimbangi kya mbi kikuma kya Yesu, ndangu bamuzengila mukanu wa lufwa.

60 Kaasi bámonaku, mbatanana lawu dya bambangi ba luvunu bisa funda, kaasi ku tsuka, bisa bwesuka bodi,

61 bazimbudi: «Yandu-yandu kakala zimbula: Pfwani yiwulumuna nzu ya Nzambi yayi, amana thunguludiya mu bilumbu bitatu."»

62 Amana mbuta wa banganga Nzambi buna kátelama, wázimbula kwena yandi: «Keti kima wubatiku vutula? Biki wuzonzi kikuma kya bimbangi byabi babati kufundila baba?»

63 Kaasi Yesu wádibata. Amana mbuta wa banganga Nzambi wumuzimbwadi: «Mu khumbu ya Nzambi wa moya mbati

a **26:59 26:59** Mth 5:22

zenga, wátuzimbwala yuka ni ngeyi, wenina Kidisitu, Mwana wa Nzambi?»
64 Yesu wumuzimbwadi: «Ngeyi meni wuzimbudibwa. Kaasi yiluzimbwadi hika: tuka buthwena, lwamúmona Mwana wa mutu wazakala kuna koku dya kitata dya Mukwa Ngolu zoosu yi mu kukwisa hana thandu ya matuti ma zilu.»
65 Hanga mbuta wa banganga Nzambi wuyati miledi myandi, amana wuzimbudi: «Nzambi kabati tukwana! Kikuma kya biki twasosila hika bambangi? Talenu buthwena luyuki benu-benu ngusi;
66 Abweti lubanzi benu?» Amana boosu mu kuvutula, bazimbudi: «Bulombi kafwa.»
67 Hanga bamuhumi metya kuna mbunzu yandi amana bamuti makufi bahika phi bamuti mbata,
68 mu kuzonza: «Bikuleti, kamba ngeyi Kidisitu wenina, keti nati wukubeti!»

Phetelu wumutuni Yesu (Mlk 14:66-72; Luk 22:56-62; Ywn 18:15-18)

69 Phetelu ká́kala wazakala kuna phenza, hana kyanzala. Amana musadi wa mukhetu mosi wábwesuka kwena yandi mu kuzimbula: «Ngeyi phi, wakala yi Yesu, mwisi Ngadidi.»
70 Kaasi yandi wátuna ku thwala ya batu boosu, mu kuzimbula: «Nzayimoku mana wubati zimbula.»
71 Buna kakala kwenda kuna mwelu wa kyanzala, wumoni hika musadi wahika wa mukhetu amana yandu-yandu wuzimbudi kwena bakwawu: «Yandu phi ká́kadikini yi Yesu mwisi Nazaleti.»
72 Amana wutuni hika yi ndefi: «Yimuzayiku mutu yandu.»
73 Kunima dya mwana tangwa, bábwesuka batu bá́kala hana, bazimbudi kwena Phetelu: «Mu kyedika, ngeyi wenina phi mosi hana kati dya bawu; mukuma nzonzidi yaku yibatibwa songila mboti-mboti.»
74 Hanga Phetelu wuyandiki kudya ndefi: «Yukani meni yimuzayi mutu yandu, Nzambi kapheka ndola!» Amana muna tangwa meni dina, khoku mosi wá́kokula,
75 Amana Phetelu wáyubuka ndinga yina ya Yesu: «Ku thwala ya kukokula kwa khoku, mbala tatu wathúna meni.» Amana wálubuka, wádila phi lawu.

27

Yesu bamunati ku nganda ya Philatu (Mlk 15:1; Luk 23:1-2; Ywn 18:28-32)

1 Kuma buna kwakhya, lukutakanu lwásalama, bambuta ba banganga Nzambi boosu yi bambuta Bayuta bá́kasa fwongu kikuma kya Yesu ndangu bamuhondisa.
2 Amana buna bámukasa, bámunata, bámulambula kwena Philatu,[a] kilolu mwisi Loma.

Lufwa lwa Yutasi (Mhb 1:18-19)

3 Hanga buna ká́mona Yutasi, wuna wámulambula, ni bamuzengidi lufwa, wázosuluka, wávutula makuta makumatatu kwena bambuta ba banganga Nzambi yi bambuta ba Bayuta.
4 Wubazimbwadi: «Tsumuki mu kulambula menga ma mutu wakonda sala mbi.» Bawu bazimbudi: «Khi mambu ngeyi yi betu! Makutadi ngeyi meni!»
5 Amana buna ká́losa makuta meni mana muna nzu ya Nzambi, wenda, amana wádikudika.
6 Bambuta ba banganga Nzambi buna bátonguna makuta meni mana, bazimbudi: «Bulombiku kutimbulama mu sanduku dya nzu ya Nzambi, kikuma thalu ya menga.»
7 Lukutakanu buna lwásalama, makuta mana básumbilama kilanga kya mutu wuna wakala bumba nzungu za tuma, kikuma kya mazyamu ma banzenza.
8 Ihana bátedilakya, «Kilanga kya menga» yi lelu dyadi.

a **27:2 27:2** Philatu kakala kilolu mwisi Loma mu kinzunga kya Yuteya tukila mvula 26-36 ku nima lubutuku lwa Yesu Kidisitu. Philatu kakala yi mikanu mya lawu kwena Bayuta muna tangwa dina kakala kilolu kya mbanza. Mbala za lawu, kakala tonda kulungisa luzolu lwa Bayuta kikuma kya mikanu. Kakhana totisa kifulu kyandi kya kilolu mu mbanza wadi ni kakalaka yi mikanu.

9 Hanga malungidi mana mázonzama
mu nzila ya mbikudi Yelemiya: «Bábonga
makuta makumatatu, yena thalu yina
bázenga bana ba Kiseledi kikuma kya
yandi;
10 Hanga bahanima kikuma kya kilanga
kya wuna wisi bumba nzungu, bwosu
kátsilabwa yandi meni Pfumu.»

Yesu ku thwala ya Philatu
(Mlk 15:2-5; Luk 23:3-5; Ywn 18:33-38)

11 Yesu buna kákala ku thwala ya Phi-
latu, hanga wumuhyudi: «Ngeyi, kyamvu
wa Bayuta wena?» Amana Yesu wuvu-
tudi: «Ngeyi meni wuzimbudibwa.»
12 Kaasi mu tangwa dina bakala
mufunda kwena bambuta ba banganga
Nzambi yi bambuta ba Bayuta, Yesu
kávutulaku kima.
13 Hanga Philatu wumuzimbwadi: «Wu-
batiku yuka mambu moosu mana babati
zonza kikuma kya ngeyi?»
14 Kaasi kávutulaku ndinga keti mu
dyambu dimosi, hanga Philatu yituki
lawu.

Yesu bamuzengidi lufwa
(Mlk 15:6-15; Luk 23:13-25; Ywn 18:39-40; 19:1-16)

15 Bwosu bwákala mu mukinzi wosu,
Philatu kakala yambwadila mutu wa
boloku mosi kikuma kya mulumba-lumba
wa batu, wosu wuna bakala lomba.
16 Kinga, muna tangwa dina, kwákala yi
mutu wa boloku mosi watoma zayakana,
khumbu yandi [Yesu] Balabasi.
17 Bwosu bákala bakutakana, hanga Phi-
latu wubahyudi: «Nati luzodi yiluyamb-
wadila, [Yesu] Balabasi ho Yesu yandi bisi
tela Kidisitu?»
18 Mukuma wázaya kwandi ni kikuma
kya kiphala bámulambwala.
19 Amana buna kázakala ha kiti kya
nganda, mukhetu wandi wumutumini
ndinga: «Wukotaku mambu ma mutu wa
masonga wuna, mukuma lelu, phasi lawu
mboni mu ndosi, kikuma kya yandi.»
20 Bambuta ba banganga Nzambi yi
bambuta ba Bayuta bálwengisa milumba-
lumba mya batu ndangu balomba Bal-
abasi, amana bámuhondisa Yesu.
21 Amana mu kuvutula, Philatu
wubahyudi: «Nati, mu kati dya bawu
bodi luzodi ni yiluyambwadila?» Bawu
bavutudi: «Balabasi!»
22 Philatu wábazimbwala: «Abweti si
yimuhanga Yesu yandi bisi tela Kidisitu?»
Boosu bavutudi: «Mukhoka ha kitakani!»
23 Yandi wávutwakila: «Kikuma kya khi
mbi kasadi?» Kaasi bawu báyandika
kukalunga ngolu mu kuzimbula: «Ba-
mukhoka ha kitakani.»
24 Amana Philatu buna kámona ni
heku kima kahanga, kaasi bwosu
yálutakana mvwalangani, hanga wubongi
mamba, wásukula moku kuna thwala ya
mulumba-lumba wa batu, mu kuzonza:
«Nzayiku dyambu ditadidi menga mama;
benu, malutadi benu-benu!»
25 Amana mu kuvutula, batu boosu
bázimbula: «Menga mandi makala hana
thandu ya betu yi bana betu!»
26 Hanga wubalubwadi Balabasi; amana
Yesu buna kamubetisa fimbu, wumulam-
budi ndangu bamukhoka ha kitakani.

Baphumbulu bamuseyi Yesu
(Mlk 15:16-20; Ywn 19:2-3)

27 Hanga baphumbulu ba Philatu ba-
mubulumuni Yesu yi muna nganda ya
yandi Philatu, amana bákhokika kibuka
kya baphumbulu.
28 Bámuwomuna miledi, bámuvwatisa
muzaka wumosi wa kabengi.
29 Bátunga mukhonzi wumosi wa
tsaku, bámuvwatisaya kuna mutwa yi
muswangina kuna koku dya kitata,
amana, bwosu báfukama ku thwala ya
yandi, bakala museya mu kuzimbula:
«Mboti, kyamvu wa Bayuta!»
30 Bakala muhuma metya bábonga
muswangina amana beka muzyatula
muna mutwa.
31 Kunima dya kumuseya, bámukatulawa
muzaka wuna, bámuvwatisa hika miledi
myandi, amana bámunata ndangu benda
mukhoka ha kitakani.

Yesu bamukhoki ha kitakani
(Mlk 15:21-32; Luk 23:26-43; Ywn 19:17-27)

32 Mu kulubuka, bátundakana mutu
mosi, mwisi Sileni, khumbu yandi Simoni;

hanga bamulundiki ndangu kanata kitakani kya Yesu.
33 Batula homa hana bisi tela ni Ngolungota, disongidila: «Kizika kya Kibelengenzi kya mutwa.»
34 Bamuheki kunwa vinu dya kubundikisa yi kisi dya khadi; buna kayedika, kazolaku kunwa.
35 Kunima dya kumukhoka ha kitakani, baphumbulu bakabana miledi myandi mu kubetilamya zeki.
36 Kunima, bazakala hahana mu kumutanikina.
37 Amana bathetika hana thandu ya mutwa wandi bisona bina byakala tendula kikuma kya lufwa lwandi: «Yandu kenina Yesu, kyamvu wa Bayuta.»
38 Hanga bakhokini hana kitakani bandwandwa bodi ha kimosi yi yandi, mosi ku koku dya kitata, mukwawu ku koku dya kimama.
39 Bana bakala mu kuluta, bakala mutukwana yi kunikisaka mutwa mya bawu;
40 amana bazimbudi: «Ngeyi wakala zimbula ni wawulumuna nzu ya Nzambi amana mu bilumbu bitatu watungululaya, dihulula ngeyi meni, yuka ni Mwana wa Nzambi wenina, amana tuluka ha kitakani!»
41 Phila mosi phi bambuta ba banganga Nzambi yi balongi ba mitsiku yi bambuta ba Bayuta bakala museya yi kuzonzaka:
42 «Batu bahika kakala hulula, kafwaniku kudihulula yandi meni! Kyamvu wa Kiseledi kenina: katuluka buthwena bwabu ha kitakani amana twakwikila mwena yandi.
43 Kakala dihana kwena Nzambi, buthwena, kamuhulula yuka ni kisi muzola; mukuma kakala zimbula: "Mwana wa Nzambi yenina"!»
44 Amana phila mosi yi bandwandwa bana bamukhoka bawu ha kitakani bakala mutukwana.

Lufwa lwa Yesu
(Mlk 15:33-41; Luk 23:44-49; Ywn 19:28-30)

45 Tuka tangwa dya tsinzi, phipha yabwa mu tsi yina yosu tii yi kuna tangwa dya tatu dya masikidika.
46 Amana bela-bela yi tangwa tatu dya masikidika, Yesu wakalunga mu ndinga ya ngolu: «Diya, Diya, lema sabakatani?» Disongidila: «Nzambi wama, Nzambi wama, kikuma kya biki wungyambwadidi?»
47 Amana bahika, mu kati dya bana bakala hakana, buna bayuka, bazimbudi: «Diya, kabati tela yandu.»
48 Mosi muna kati dya bawu, wenda thinu, wabonga kitini kya dinyuka, wavundikikya muna vinu dya ngani, amana wakasadya ku miti, kamuheka yandi ndangu kanwa.
49 Kaasi bahika bakala zimbula: «Yambulenu, twatala kamba Diya kakwisa muhulula hahana!»
50 Amana Yesu wakalunga hika mu ndinga ya ngolu, watabula moya.
51 Kutala muledi wa zitu wuna wakala kabisa kizika kyahedila yi kina kyakala kyahedila lawu mu nzu ya Nzambi wuyatukini mu byati byodi tuka ku londi yi kuna banda. Amana mafu manikana, matadi phi mayatuka[b],
52 mazyamu masabuka, bamvumbi ba lawu ba batu ba Nzambi bafutumuka.
53 Balubuka mu mazyamu, kunima dya lufutumuku lwa Yesu, bakota mu Yelusalemi, mbanza yatoma amana badimonikisa kwena batu ba lawu.
54 Satudiyoni yi bana bakala kengila bawu Yesu, buna bamona ni mafu manikani yi mambu mana maluta; bayuka bweya bwa lawu, bazimbudi: «Mu kyedika, yandu Mwana wa Nzambi kakadi!»
55 Amana hakala hakana bakhetu balawu, babana bamusindikila Yesu tukidila ku Ngadidi mu kumusadila, bakala tala kuna kyana.
56 Ha kati dya bawu, hakala Madiya

[b] **27:51 27:51** Nzu ya Nzambi yakala yi miledi myodi. Watheti wakala mu mwelu wa kizika kyahedila. Kizika kyahedila kyakala mbasi ya theti muna nzu ya Nzambi. Muledi wa zodi wakala ha kati dya kizika kyahedila yi kina kyahedila kuluta. Mbuta wa banganga-Nzambi lwesi wakala kota muna kizika kina kyahedila kuluta, mbala mosi muna mvula. Nzila yayi yibati zonzila muledi wa zodi. (Khaphu ya 26:3; Heb 9:3)

mwisi Makatala yi Madiya ngudi wa Zyaki yi Yozefu yi ngudi wa bana ba Zebeteya.

Yesu bamuziki
(Mlk 15:42-47; Luk 23:50-56; Ywn 19:38-42)

57 Masikidika ha mábwa, wisa tula mvwama mosi, mwisi Adimate, khumbu yandi Yozefu, wuna wákala phi mulonguki wa Yesu.
58 Wenda kwena Philatu, wálomba lutu lwa Yesu. Hanga Philatu wáhana muswa ni bamuhekalwa.
59 Amana Yozefu wábonga lutu lwa Yesu, wávungalwa ha muledi wa phad,
60 wásikulalwa muna mazyamu mandi ma pha mana kásima muna ditadi, amana buna kábundumuna kalunga tadi ku mwelu wa mazyamu, wenda kwandi.
61 Madiya mwisi Makatala yi Madiya wuna mukwawu, hana bákala, bazakala kuna thwala ya mazyamu.

Batshinzidi ba mazyamu

62 Kilumbu kyalanda kifwani. Kyákala ku manima ma kilumbu kina bakala yidikila sabata, bambuta ba banganga Nzambi yi Bafwadisi bákutakana kuna nzu ya Philatu
63 mu kuzimbula: «Mbuta-mutu, tubati bambuka ni mukwa bukamvi wuna, buna kákala wa moya, kázimbula: "Kunima bilumbu bitatu, yifútumuka."
64 Disongidila ni senda bakengidila mboti-mboti mazyamu yi kuna kilumbu kya tatu, kondi lo, balonguki bandi bisa muyiba nana. Hanga bahuna kwena batu: "Wufutumuki ku bafwa." Holoni, bukamvi bwabu bwa tsuka bwalúta buna bwa theti.»
65 Philatu wubazimbwadi: «Talenu baba baphumbulu; ba kitshinzidi. Alwendenu, kengidilenu mboti-mboti mazyamu bwosu luzodidi.»
66 Hanga bendi, mu kukengila mboti-mboti, basya kidimbu kuna tadi dina dyákala fidinga mazyamu amana básisa batsinzidi.

28

Lufutumuku lwa Yesu
(Mlk 16:1-10; Luk 24:1-12; Ywn 20:1-10)

1 Kunima dya sabata, muna suka-suka dya kilumbu kya theti kya phosa, Madiya mwisi Makatala yi Madiya wuna mukwawu benda tala mazyamu.
2 Kutala mafu manikani ngolu; mukuma wanzyo mosi wa Pfumu wákulumuka ku zilu, wisa bundumuna tadi amana kákala wazakala hana thandu ya dyawu.
3 Kifwani kyandi kyakala kedyamina hanga mitsyenzya, miledi myandi myákala mya phembi ya lawu.
4 Kikuma kya bwabuna, batsinzidi báyuka bweya bwa lawu. Bakala tekita amana bákituka hanga batu bafwa.
5 Mu kutambula ndinga, wanzyo wázimbula kwena bakhetu: «Lukalaku yi bweya, benu, mukuma nzayi ni Yesu wuna bákhoka ha kitakani lubati sanda;
6 keku haha, wufutumukini bwosu kázimbula. Alwisa, talenu homa hana kakadikini walandalala.
7 Alwenda tswatsu, zimbulenu kwena balonguki bandi: "Wufutumuki ha kati dya bafwa, amana tala wulutekididi kedi mu Ngadidi; kwakuna lwámumona." Tala, mana khádiki mawu mu kuluzimbwala.»
8 Amana bakatuka tswatsu ku mazyamu, bákala bazakama yi kitswi yi kyesi kya lawu amana bakhetu benda thinu kusamuna kwena balonguki bandi.
9 Kutala, Yesu wisi batundakana mu kuzimbula: «Kimboti kyenu!» Bawu bábwesuka, bámubumbakana muna malu mu kumufukamina.
10 Hanga Yesu wubazimbwadi: «Lukalaku yi bweya. Alwenda, samunenu kwena baphangi bama ni benda kuna Ngadidi: amana bangwána kwakuna.»

Meni dya batsinzidi

11 Tangwa bakala mu nzila, ndambu ya batshinzidi ba mazyamu, bisa mu mbanza, basamuni kwena bambuta ba banganga Nzambi moosu mosu mana máluta.

d **27:59 27:59** Muna tsadidi ya Bayuta, bakala vuya mananasi ma mutindu yi mutindu amana basitima kuna muledi wa kuvungila mvumbi kikuma kya kumufundika (Ywn 19:39-40).

12 Buna bákutakana yi bambuta ba
Bayuta, lukutakanu lwásalama: bábonga
lukanu, amana bahana mbongu za lawu
kwena baphumbulu
13 mu kuzimbula: «Zimbulenu: "Ba-
longuki bandi bisi muyibaka muna
phipha, bwosu tukadiki betu banimba."
14 Amana yuka ni kilolu mwisi Loma
kayukabwa, betu twamúlembika, ndangu
benu baluyangisaku.»
15 Batsinzidi bátambula mbongu,
báhanga bwosu bábazimbwala. Amana
ndinga yayi yámwangana kwena Bayuta
tii yi kuna lelu dyadi.

Kituma kya Yesu kwena balonguki (Mlk 16:14-18; Luk 24:36-49; Ywn 20:19-23; Mhb 1:6-8)

16 Balonguki kumi yi mosi benda
ku Ngadidi, kuna mongu wuna
kábazimbwala Yesu ni benda[a].
17 Tangwa bamumona, bafukama, kaasi
bahika bákala yi keti-keti.
18 Yesu wábwesuka, wuzimbudi kwena
bawu: «Kipfumu kyosu báphekakya muna
zilu yi ha tsi.
19 Disongidila alwendenu, kitulenu batu
ba makanda moosu balonguki bama;
babotikenu mu khumbu ya Tata yi ya
Mwana yi Kitembu Kyatoma;
20 balongenu mu kusadila moosu mana
yilulongikidi. zayenubwoku, meni yenina
yi benu bilumbu byosu tii yi kuna tsuka ya
tsi.»

a **28:16 28:16** Tala muna nzila ya 26:32.

Musamu kásonika Malaku
Malaku
Khotidi ya mukanda

Musamu wa Bukheti kásonika Malaku wubati zonza kwena bakidisitu bana bakonda kala boosu mu kisina kya bayuta. Wenina Musamu wa Bukheti wa khufi kuluta. Mu kati dyandi mweku meni ditadidi kileki kya Yesu. Mweku phi keti malongi ma kaleyi mana ma Yesu. Kaasi Malaku yandi kabati hana phi mameni ma lawu ma kutundakana, kubeluka yi matendu. Muna mambu mahika, wubati hana tsikiningi ya mambu yina yikondi muna Misamu mya Bukheti myahika.

Musamu wa Bukheti kásonika Malaku wubati landa, mu kimvuka, ndonga ya mambu bwosu básonikabwa muna Misamu mya Bukheti mya Mathayi yi Luka. Kaasi meni dyenina hanga mukhenda wa kuyitwakisa. Tukidila mulonga wa theti, wubati songila Yesu hanga «Mwana wa Nzambi» (1:1). Bela-bela yi tsuka ya Musamu wa Bukheti, Mwana wa Nzambi wufwini, wa kukhoka ha kitakani kimosi (15:39).

Muna kyati kya theti muna byodi bya mukanda (1:1—8:26), Yesu kazodiku ni batu batekila bakula bwa buthwena keti nati kenina yandi. Kabati buka bambefu, kabati kukwasa bitembu bya mbi, kabati zonza yi hamu. Batu babati dihyula: «Nati kenina mutu yandu?» Kaasi Yesu wuzimbudini kwena baba bisi dibanzila ni bamuzayi: «Luzimbulaku kwena mutu keti nati yenina.»

Kyati kya zodi muna byodi bya mukanda (8:27—16:20) yibati natisa mu kubakula keti bweti kenina Yesu mwana wa Nzambi.

Batu ba bunzambi ba bisi Loma ba̧kala sangwadila batu bambuta babana ba̧kala koma hanga banzambi. Batu meni babana bakala hanga mambu hanga ma kuyituka, bázayakana lawu, bákala yi kinunga muna mambu ma phasi moosu.

Kinga, Yesu kenina Mwana wa Nzambi, mu kutambwasaka mu kukala mutu wa kyedika yi mu kulemvukaka kwena Nzambi. Bwabuna, bwámunatisa mu kunyokuka yi kufwa. Kwakala balonguki ba Yesu bábakulabwoku bwabuna mu mbala mosi; bamulosidini Yesu mu tangwa dina babati muzengila lufwa. Satudiyoni mosi wa ku Loma wubati zimbula, mu kumumona Yesu kufwa: «Mu kyedika, mutu yandu, Mwana wa Nzambi kakadikini!»

Yesu, tangwa kabati dizonzila yandimeni, kabati disongila hanga Mwana wa mutu. Nzonzidi meni yayina yibati songila mutu wuna káheka Nzambi hamu dyosu, dyakala hamu dya kufundisa yi dya kulolula. Yibati songila hika ni Yesu kákala mutu kyedika. Nzonzidi meni yayina yibati songila diswekamu dina dibati zinga kimutu kyandi yi kitumu kyandi.

Musamu wa Bukheti kásonika Malaku wubati hyula kyufu: «Nati kenina Yesu?» Heku mutu wufwani mu kuvutula mvutu bwa buthwena. Mukanda wa Malaku wubati landisa nzila yina kálanda Yesu. Wubati sadisa mu kubakula, malembimalembi, keti nati kenina Yesu.

Malongi ma Yowani Mubotiki
(Mth 3:1-12; Luk 3:1-18; Ywn 1:19-28)

1 Luyandiku lwa Musamu wa Bukheti wa Yesu Kidisitu, Mwana wa Nzambi
2 bwosu bwásonama mwena Mbikudi Yesaya:
«Phitikini mbambala wama ku thwala ya ngeyi,
kikuma kya kukuyidika nzila.
3 Yi yandi wuna wubati kalunga muna nganga:
Yidikenu nzila ya Pfumu,
sungikenu mikinda myandi.»
4 Bwabuna kálubuka Yowani, kakala botika muna nganga, amana weka longa mbotika ya kusoba bikalulu kikuma kya ndoluka ya masumu.
5 Bisi kinzunga kya Yuteya boosu yi bisi Yelusalemi boosu bakala kwenda kwakuna kwena yandi amana bakala tambula mbotika kwena yandi, muna Yolutani, yi kufungunaka masumu ma bawu.
6 Yowani[a] kákala wavwata muledi wa mwika mya kamela yi mukaba wa tsibu

a **1:6 1:6** Yowani Mubotiki

muna mbunda; kakala dya baphasu yi bwiki bwa mu tseki.
7 Kakala longa: «Kabati kwisa kuna manima ma meni, wuna wenina yi ngolu kuluta meni; amana kutu meni ndungiku mu kuzenzama amana yikutumuna musinga wa tsabatu zandi.
8 Meni yikala lubotika mu mamba, kaasi yandi kakwisa lubotika mu Kitembu Kyatoma.»

Mbotika yi kimeka kya Yesu Kidisitu (Mth 3:13; 4:11; Luk 3:21-22; 4:1-13)

9 Muna bilumbu meni bina Yesu kátuka ku Nazaleti, hata dya Ngadidi, hanga bamubotiki kwena Yowani muna Yolutani.
10 Buna kalubuka Yesu mu mamba, kámona zilu dikanguki yi Kitembu Kyatoma kukulumuka kwena yandi hanga yembi.
11 Ndinga yáyukalakana kuna zilu: «Ngeyi wenina Mwana wama watondama; mwena ngeyi tsini kyesi kyama.»
12 Muna tangwa meni dina, Kitembu wámunatisa mu nganga.
13 Kánanga bilumbu makumaya muna nganga, bisa muleya kwena Satana. Kakala zinga kumosi yi bambisi ba mu tseki; amana banzyo bakala musadila.

Yesu wutedi balobi baya (Mth 4:2-22; Luk 4:14-15; 5:1-11)

14 Kunima dya kumukwatisa Yowani mu boloku, Yesu wísa kuna Ngadidi, kakala longa Musamu wa Bukheti wa Nzambi.
15 Kakala zimbula: «Tangwa difwani amana Kipfumu kya Nzambi kibwesukini! Balumunenu mbundu amana kwikilenu mu Musamu wa Bukheti!»
16 Buna kakala luta muna kabęta ka yanga dya mbuta dya Ngadidi, wamona Simoni yi Andele, phangi wa Simoni, bakala timbula wanda dya bawu muna yanga, mukuma balobi bákala.
17 Yesu wubazimbwadini: «Ndandenu amana yilukitula balobi ba batu.»
18 Muna mbala mosi, básisa mawanda ma bawu amana benda mulanda.
19 Buna kaphusana ndambu, wámona Zyaki, mwana wa Zebeteya, yi phangi wandi Yowani, bákala phi muna masuwa ma bawu, beka yidika mawanda.
20 Muna mbala mosi wábatela; bámusisa tata wa bawu Zebeteya muna masuwa yi basadi bandi, amana bámulanda.

Kubeluka kwa mukwa kitembu kya mbi (Luk 4:31-37)

21 Bákota mu Kaphedinawuma. Muna kilumbu kya sabata, wákota muna nzu ya kimvuka ya Bayuta amana wáyandika mu kulonga.
22 Bakala yituka kikuma kya malongi mandi; mukuma kakala longa hanga mutu wenina yi hamu, heku ni hanga balongi ba mitsiku.
23 Kinga muna nzu ya kimvuka ya Bayuta meni yina, mwákala yi mutu mosi wákala yi kitembu kya mbi, hanga wukalungini:
24 «Kikuma kya biki wudikotisidini mu mambu ma betu, Yesu mwisi Nazaleti? Wisini ndangu watuzanga? Nzayi mboti nani ngeyi wenina: Watoma bátuma kwena Nzambi!»
25 Yesu wakayakya, mu kuzimbula: «Dibata amana lubuka mwena mutu yandu!»
26 Kitembu kya mbi kyálubuka mwena yandi mu kumuningisa ngolu yi kukalunga ngolu.
27 Boosu báyituka lawu; bakala dihyula bawu yi bawu: «Biki byabi? Malongi mapha, yi hamu dyosu! Kabati senda kwena bitembu bya mbi, amana bibati mulemvukila!»
28 Amana khululuka yandi yámwangana yi tswatsu muna kinzunga kya Ngadidi kyosu.

Yesu wubeludini lawu dya bambefu (Mth 8:14-17; Luk 4:38-41)

29 Mu kulubuka mu nzu ya kimvuka ya bayuta, wénda ha kimosi yi Zyaki yi Yowani ku nzu ya Simoni yi Andele.
30 Buko bwa mukhetu bwa Simoni, walandalala kákala hana thangi, kikhafuma kákala kyawu; muna mbala mosi, bámumenikina yandi Yesu.
31 Yandi wábwesuka amana wumusimbini kuna koku, wumutelamisini phi; kikhafuma kimuhwini, amana wuyandikini mu kubaheka madya.

32 Masikidika ha mábwa, kunima
kuzyoka kwa tangwa, bakala munatina
bambefu boosu yi bakwa bitembu bya
mbi.
33 Mbanza yosu yákhokana kuna thwala
ya mwelu wa nzu.
34 Kábelula bambefu balawu bakala
bela maladi ma mutindu yi mutindu
amana wákukwasa bitembu bya mbi
byalawu; Kákalaku sisa tangwa ni
bitembu bya mbi byayakula, kikuma
byákala muzaya keti nati kákala.

Yesu wukangadi muna Ngadidi (Luk 4:42-44)

35 Muna suka, bwosu kwákala phipha,
Yesu wátokama, wálubuka ndangu kenda
ku phungamu amana kwakuna kikuma
kya kulombila.
36 Simoni yi bana kákala bawu benda
musanda;
37 Tangwa bámusengumuna, bamuz-
imbwadini: «Boosu babati kusanda.»
38 Yandi wubavutwadini: «Thwen-
denu kuma kwahika, muna mahata
ma kinzunga, ndangu kwakuna phi
yisamuna musamu; kikuma kya bwabuna
yisidikini.»
39 Amana wénda muna kinzunga kya
Ngadidi kyosu; mu kusamuna musamu
muna nzu za kimvuka za Bayuta za bawu
yi kukukwasaka bitembu bya mbi.

Yesu wubeludini mbefu wákala yi bwasi (Mth 8:1-4; Luk 5:12-16)

40 Mukwa bwasi mosi wísa kwena
Yesu, wáfukama amana wámubokwadila:
«Yuka ni wuzodibwa, fwani watsemisa.»
41 Yesu yi kiwayi kyosu, wálambula
koku, wámusimba amana wuzimbudini:
«Nzodibwa, sema!»
42 Muna mbala mosi, bwasi bwámuwaluka;
wásema.
43 Yesu wámukebisa, wámulubula
44 mu kuzimbula: «Dikenga mu ku-
menika kwena mutu. Kaasi ndawenda
disongila kwena nganga Nzambi, amana
tambika kabu dyaku kikuma kya kudis-
emisa kwaku bwosu kálongabwa Moyize;
kyakála kimbangi kikuma kya bawu.»
45 Kaasi yandi, buna kenda, wáyandika
mu kumenika mambu mana mámubwila
kwena batu mu ndinga ya ngolu yi kikesa
yi kuyadingisaka Ndinga mu phila ni Yesu
kálendaku hika mu kukota buna bufwani
keti mu mbanza yimosi. Kakala watelama
kuna phenza, kuna phungamu, amana
bakala tuka tselu yi tselu yi kwisaka
kwena yandi.

2

Yesu wubukini kiwokoku (Mth 9:1-8; Luk 5:17-26)

1 Kunima ndambu ya bilumbu, Yesu
wávutuka ku Kafadinawumi. Báyuka ni
kuna nzu[a] kenina.
2 Amana hawongama thalu ya lawu dya
batu, kwásalaku keti homa, keti ku thwala
ya mwelu. Kakala balonga Ndinga.
3 Hákala hana kati dya bawu yi batu
bisa mu kunata kiwokoku mosi bátikula
kwena batu baya.
4 Bwosu bakalaku lenda mu kumutud-
isa kwena Yesu, kikuma kya mulumba-
lumba wa batu, bálungula hana thandu
ya mudilu wa nzu yina[b] kákala amana
báyidika hundu hahana, bákulumuna
kiphoyu kina kákala walandalala ki-
wokoku.
5 Mu kumona lukwikilu lwa bawu, Yesu
wázimbula kwena kiwokoku: «Mwana
wama, masumu maku makulolukini.»
6 Hákala hakana yi ndambu ya balongi
ba mitsiku, bazakala, bekina dizonzila
muna mbundu za bawu meni:
7 «Kikuma kya biki kabati zonzila
bwabuna? Nzambi kabati sawula? Nani
wufwani kulolula masumu, yuka ni ka
yandi meni ku Nzambi lwesi?»
8 Muna mbala mosi, Yesu wábakula,
muna kitembu kyandi, mabanza bákala
mawu; wubazimbwadini: «Kikuma kya
biki lwenina yi mabanza ma bwabuna?
9 Biki byakonda kala phasi, mu kuz-
imbula kwena kiwokoku: "Masumu

a **2:1 2:1** Mutindu wuna bazonzidi mu khaphu dya 1:29, fwani wabanza ni nzu ya Simoni yi Andele babati zonzila.
b **2:4 2:4** Mudilu wa nzu za bisi Phalesitini, wákala wadiyala hanga kitala, bátungawa yi lundu.

maku makulolukini" ho mu kuzimbula: "Telama, bonga thangi yaku amana kangala"?
10 Kaasi bulungi, ndangu lwazayabwa ni Mwana wa mutu kenina yi hamu dya kulolula masumu ha tsi.» Wuzimbudi kwena kiwokoku:
11 «Yikuzimbwadibwa, telema, bonga thangi yaku, amana vutuka ku nzu yaku.»
12 Muna mbala mosi, mutu wuna wátelama, wábonga thangi yandi, wálubuka kuna thwala ya batu boosu, amana báyituka lawu, boosu bakala zatula Nzambi mu kuzimbula: «Khaniku tumona kedi dyambu dya mutindu wawu!»

Yesu wumutedi Lefi
(Mth 9:9-13; Luk 5:27-32)

13 Yesu wálubuka hika ku kabeta ka yanga dya mbuta; mulumba-lumba wa batu wosu wakala kwisa kwena yandi, amana kakala balonga.
14 Mu kuhita, wámona Lefi, mwana wa yakala wa Alufwe, wazakala hana mesa ma kisalu. Wumuzimbwadini: «Ndanda!» Yandu-yandu watelema amana wámulanda.
15 Bwosu kákala ku mesa kuna nzu ya Lefi, tulaki twa phaku lawu yi basumuki bákala hana mesa hakimosi yi Yesu yi balonguki bandi, mukuma lawu bákala mu kumulanda.
16 Balongi ba mitsiku ba bafwadisi buna bámumona mu kudya hakimosi yi bakalaki ka phaku yi basumuki, beka zimbula kwena balonguki bandi: «Kikuma kya biki kabati dila homa hamosi yi bakalaki ba phaku yi basumuki?»
17 Kinga Yesu wáyuka, hanga wubazimbwadini: «Kabanaku benina bakola mu lutu bisi vwa mupfunu wa munganga, kaasi bambefu. Yísaku tela batu ba masonga, kaasi basumuki.»

Yesu yi kuzila kwa madya
(Mth 9:14-17; Luk 5:33-39)

18 Balonguki ba Yowani yi bafwadisi bakala zila kudya. Batu bahika bisa zimbula kwena Yesu: «Kikuma kya biki balonguki ba ngeyi bisiku zila bawu, kinga balonguki ba Yowani yi balonguki ba bafwadisi bisi zila madya?»
19 Yesu wávutula: «Banduku ba kikwedi bafwani kuzila madya mu tangwa dina kenina kikwedi hakimosi yi bawu, ku mukinzi wa longu? Tangwa dyosu dina kakála kikwedi hakimosi yi bawu, balendaku kuzila madya.»
20 Bilumbu byakwísa bina babákatula yandi kikwedi; hahana nana bazíla kudya, muna kilumbu meni kina.
21 «Heku mutu wisi londa kitemba kya muledi wa pha yi muledi wakhulu; kondilo kitemba kya pha kyayáta muledi wuna wakhulu, amana kuyatuka kwa muledi kwakala kwalawu.
22 Amana kweku mutu wisi longulula vinu dya pha mu bilungu bya khulu; kondilo vinu dyabúla bilungu, yi vinu yi bilungu bizangani; vinu dya pha, difwani mu bilungu bya pha!»

Yesu yi sabata
(Mth 12:1-8; Luk 6:1-5)

23 Buna kakala hita muna bilanga bya bule kilumbu kimosi kya sabata, balonguki bandi, báyandika kuhela misambu myandi, kinzila-nzila.
24 Bafwadisi bamuzimbwadini: «Tala, kikuma kya biki babati hangila mambu mana mafwaniku kuhanga mu kilumbu kya sabata?»
25 Yesu wubazimbwádini: «Benu lwatangaku mambu kahanga Tavidi, tangwa kákala yi lungwa amana wáyuka nzala, yandi yi bana kákala bawu?
26 Bwosu kákota muna kikumbu kya Nzambi mu tangwa dina kákala Abyatadi mbuta wa banganga Nzambi, wádya mapha ma mulambu. Kinga bulombi ni banganga Nzambi lwesi balendama dya, amana wábahekama phi ndambu bana kákala bawu.»
27 Amana wubazimbwadini: «Sabata básaladya kikuma kya mutu, kaasi mutu káhangamaku kikuma kya sabata.
28 Yihana ni Mwana wa mutu kenina kibeni pfumu wa kilumbu sabata.»

3

Yesu wubeludi mutu mosi mu kilumbu kya sabata
(Mth 12:9-14; Luk 6:6-11)

1 Yesu wávutuka hika ku nzu ya kimvuka ya Bayuta. Kwákala kwakuna yi mutu mosi wákala yi koku dyawokumuka.
2 Batu bakala musimbulula Yesu mu kuzaya kinga kamubelula mu kilumbu kya sabata, balenga mufunda
3 Hanga wuzimbudini kwena mutu wuna wákala yi koku dyawokumuka: «Telama hana, ha kati.»
4 Kunima wubazimbwadini: «Biki bilungi mu kusala mu kilumbu kya sabata? Kusala mboti ho mbi? Kuhulula luzingu lwa mutu ho kuzanga?» Kaasi báhwena talala.
5 Hanga wubatadini boosu yi khabu; mu kiwayi kikuma kya mbundu ya ngolu ya bawu. Wuzimbudini kwena mutu wuna: «Yuna koku dyaku.» Wayunadya, amana koku dyandi dyátoma.
6 Buna bálubuka, bafwadisi, benda kutakana yi bakwa kibuka kya Elotia kikuma kya yandi, kikuma kya kusanda phila yina bamúhondisila.

Milumba-lumba mya batu myisi kwena Yesu

7 Yesu wenda hunga ku bela-bela yi yanga dya mbuta kumosi yi balonguki bandi. Mulumba-lumba wa batu lawu bamulanda. Batuka ku kinzunga kya Ngadidi, ku kinzunga Yuteya,
8 ku Yelusalemi, ku kinzunga kya Yitumeyab kuna Sambwa dya Yolutani dya kinzunga kya Tidi yi Sitoni. Batu balawu meni bana, bisa kwena yandi mukuma báyuka moosu mana kakala hanga.
9 Yesu wázimbula kwena balonguki bandi ni bamuyidikila masuwa mamosi, ndangu mulumba-lumba wa batu wumulundikisaku.
10 Mukuma, bwosu kakala belula batu balawu, boosu bana bákala yi makhasi bakala dilosa kwena yandi ndangu bamusimba.
11 Bitembu bya mbi, tangwa byákala mumona, bakala bwa kuna thwala ya yandi amana bakala kalunga: «Ngeyi wenina Mwana wa Nzambi!»
12 Kaasi yandi wákandisabya ni bamenikaku kwena batu keti nati kenina yandid.

Yesu wubasodini bawu kumi yi bodi
(Mth 10:1-4; Luk 6:12-16)

13 Yesu wátombuka ku mongu; wátela bana kázola amana bisa kwena yandi.
14 Kumi yi bodi kábasola, babana káheka khumbu ya bathumwa, ndangu bakala hakimosi yi yandi amana kábatuma mu kusamuna Musamu wa Bukheti,
15 yi hamu dya kukukwasila bitembu bya mbi.
16 Kábasola bawu kumi yi bodi: Simoni wuna káheka khumbu ya Phetelu,
17 Zyaki, mwana wa Zebeteya yi Yowani phangi wa Zyaki, kwena bawu káhana khumbu ya Bowanedizi, disongidila: «Mwana wa mubandanu»
18 Andele, Fidiphu, Batolomi, Mathayi, Toma, Zyaki, mwana Alufwe, Thati yi Simoni mwisi kibuka kya bana bisi nwanina diphanda,
19 yi Yutasi Sikadyoti wuna wámulambula Yesu.

Biwutu bya Yesu bazodi bisa mubonga

20 Kunima, Yesu wávutuka kuna nzu, amana mulumba-lumba wa batu wákhokama hika, mu mutindu wumosi ni bawu balendaku keti kudya.
21 Buna báyuka bwabuna, biwutu byandi bénda ni bamubonga, mukuma bakala zimbula: «Kabatiku dizaya hika!»

---

a **3:6 3:6** Kibuka kya Eloti: dingumba meni dina dyákala dyakuyidika yi banduku ba Eloti Atiphasi yi batu bahika bakala mulumisa (mvula 4 ku thwala ya lubutuku lwa Yesu yi kuna mvula 39 kunima dya lubutuku lwa Yesu). Bakala hingila ni bamona keti mutekulu mosi wa kyamvu Eloti Wambuta mu kubayala ndangu kahingana ha kifulu kya pfumu wa mbanza mwisi Loma.
b **3:8 3:8** Yitumeyi: kinzunga meni kyaki kyákala kuna banda dya Yuteya amana mwamuna yákala mbanza ya Heboni.
d **3:12 3:12** Yesu buna kákandikisabya bitembu bya mbi ni bayambula kuzonzila ni Mwana wa Nzambi kákala, buna buzonziku ni Yesu kákalaku mwana wa Nzambi. Mwana wa Nzambi kákala. Kaasi, kázolaku ni bamusamuna mu phila meni yina kondilo muna tangwa meni dina.

Yesu wusambi mu dyambu dimosi ba-mufundila
(Mth 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)

22 Balongi ba mitsiku bana bátuka ku
Yelusalemi bakala zimbula: «Belezebula
kenina yandi, mu ngolu za pfumu wa
bitembu bya mbi kisi kukwasila bitembu
bya mbi!»
23 Yesu wábatela amana wáyandika mu
kubazimbwala mu bingana: «Abweti Sa-
tana kalenda kukwasa Satana?
24 Honi kipfumu kimosi kyadikabisa
kyawu meni, kipfumu meni kina
kyazíluka;
25 amana honi nzu yimosi yadikabisa
yawu-meni, nzu meni yina yaléndaku
hika kuzyama.
26 Amana yuka ni Satana kadinwanisa
yandi meni, wa kudikabisa kenina amana
kazyamaku, yimeni wukulukini kwandi.
27 «Ka mutu ku wakóta mu nzu ya
yakala-phandi ndangu kamuyiba bima
byandi konda katekila mukasa yakala-
phandi wuna; amana kunima kalunga
tambula byosu mu nzu yandi.
28 Abwabuna yiluzimbwadini: Moosu
kalólulama kwena bana ba batu, masumu
yi ngusi zina bahitikisini.
29 Kaasi wosu wuna wulewudi Kitembu
Kyatoma, kalendaku tambula ndoluka,
mukuma wuhodi disumu dimosi dya
mvula yi mvula.»
30 Yesu kakala bazonzila bwabuna
kikuma bakala zimbula: «Kitembu kya mbi
kenina kyawu.»

Ngudi yi baphangi ba Yesu
(Mth 12:46-50; Luk 8:19-21)

31 Ngudi wa Yesu yi baphangi bandi
batudini. Batelamikini hana phenza, ba-
mutedisini.
32 Batu balawu bakala bazakala mu
kabeta ka yandi amana bamuzimbwa-
dini: «Ngudi waku yi baphangi baku ba
bayakala yi baphangi baku ba [e]bakhetu
ha nzila benina, amana babati kusanda.»
33 Yesu wuvutudi: «Banati ngudi wama
yi baphangi bama?»
34 Kunima, wásimbulula kwena babana
bákala bazakala mu kabeta ka yandi,
wuzimbudini: «Talenu: ngudi wama yi
baphangi bama.
35 Kikuma, wosu wuna wisi hanga lu-
zolu lwa Nzambi, yandi wuna phangi
wama wa yakala yi phangi wama wa
mukhetu yi ngudi wama.»

4

Kingana kya mukuni wa kheni
(Mth 13:1-9; Luk 8:4-8)

1 Yesu wáyandika hika mu kulonga
kuna khungu ya yanga dya mbuta.
Mulumba-lumba wa batu balawu
wamuzyeta yandi. Hanga wuzanzi
mu masuwa wuzakadini mwamuna.
Mulumba-lumba wa batu wosu ku tseki,
bela-bela yi yanga dya mbuta.
2 Kakala balonga mambu ma lawu
mu bingana amana wekina bazimbwala
muna malongi mandi:
3 «Hinikinenu! Mukuni wálubuka mu
kwenda mwanga mbutu.
4 Buna kakala mwanga kheni, ndambu
yahika yenda bwila mu nzila: banuni
bisiya dya.
5 Ndambu ya hika yenda bwila muma
mwa matadi, muna mwakonda kala mafu
ma lawu. Hanga yibufudi tswatsu,
kikuma mafu mákalaku lawu;
6 kaasi ha kwátwa mwini, yáyokama
amana yáyumuka mukuma yákalaku yi
misodi.
7 Yahika yenda bwila ha kati kya tsaku.
Tsaku záleya amana zákakidisaya, amana
konda kuha keti kheni.
8 Kaasi kheni yikwawu yábwila mu
mafu ma bukheti; yámena, yákola phi, ku
tsuka yihe kheni: yimosi yálubula maku-
matatu, yikwawu makumasambanu, yik-
wawu hika khama[a].»
9 Amana kakala zimbula: «Wuna wen-
ina yi matu ma kuyukila, kayuka!»

Kikuma kya biki Yesu kakala zonzila mu bingana
(Mth 13:10-17; Luk 8:9-10)

---

e **3:32 3:32** Muna masonuku mahika, mihowu myami, "baphangi baku ba bakhetu", myena mwoku.

a **4:8 4:8** Mbutu zina bakatula zoosu zakala za bukheti kuluta. Kitesu kya ndambu yina bakala hela batu ku kinzunga kya Ngadidi yi Yuteya muna tangwa meni dina, kyakala kya ngenza kumi muna kosu ngenza yina bakuna.

10 Buna kákala kuna phungamu, bana bámuzyeta, hakimosi yi bawu kumi yi bodi, báyandika mu kumuhyula kikuma kya bingana.
11 Amana kakala bazimbwala: «Kwena benu, kitsweki kya Kipfumu kya Nzambi kyáhanamina; kaasi kwena babana benina ku phenza, moosu misi hitila mu bingana,
12 ndangu:

«Basímbulula kwa bawu, kaasi bamónaku kima;
bahínikina kwa bawu, kaasi babákulaku kima;
hanga bavutukisa nana kumanima amana masumu mabaloluka nana.»

Yesu wubangumuni kingana kya mukuni (Mth 13:18-23; Luk 8:11-15)

13 Yesu wubazimbwadi hika: «Lubatiku bakula kingana kyaki? Amana abweti lwalenda bakula bingana byosu?
14 Mukuni kabati mwanga Ndinga ya Nzambi.
15 Bana benina mu kati kya nzila, mwena bawu yámwanganina Ndinga, kaasi muna kuyukilaya phi Satana wisi katula Ndinga meni yina bámwangiki mwena bawu.
16 Amana kwena yina bámwanga muna muma mwa matadi, yi batu babana, buna bisi yuka Ndinga, batambwasiya yi kyesi,
17 kaasi beku yi misodi mwena bawu meni, bisi zyama lwesi mu tangwa dimosi; amana yukani kiwayi kondilo munyanga wisa kikuma kya Ndinga ya Nzambi, kyekina kisinza kikuma kya bawu.
18 Yikwawu yina yábwila ha kati kya tsaku; benina babana bisi yuka Ndinga,
19 kaasi phasi za tsi, byesi bya bimvwama bya luvunu yi mabanza mahika ma mutindu yi mutindu bisiya kakidikisa Ndinga, amana yihesiku.
20 Kaasi yahika yina yámwangana mu mafu ma bukheti; benina babana bisi yuka Ndinga ya Nzambi, batambudiya amana yibuti kheni; yimosi makumatatu, yikwawu makumasambanu, yikwawu khama.»

Kingana kya mwinda (Luk 8:16-18)

21 Yesu wábazimbwala hika: «Mwinda, ku sina dya nzungu ya tuma bisiwa sya kondilo ku tsi ya thangi? Keku ha thandu ya muzanga wa mwinda?
22 Mukuma heku kima kyaswamana, kyakonda zayakana, heku kitsweki kyakonda tunguluka mu kati kya mwini.
23 Honi mutu wenina yi matu ma kuyukila, kayuka!»
24 Kakala bazimbwala hika: «Kebenu mu mana lwisi yuka! Bakwisa lutesila muna kitesu kina lwisi tesila benu-benu; amana bayíka hika kikuma kya [b]benu.
25 Mukuma bahána kwena wuna wenina kedi yi kima; kaasi kwena wuna wukondi kima, bamúkatula keti kina kenina kyawu.»

Kingana kya mbodi

26 Yesu kakala zimbula hika: «Phila mosi yi Kipfumu kya Nzambi, kyenina hanga mutu wubati mwanga kheni mu kilanga kyandi.
27 Kanimba kondilo katokama, phipha yi mwini, kheni yisi mena amana yikodi konda kazaya keti khi mutindu.
28 Mafu mabati menisa kheni mawu meni: theti ngwalengi, kunima misambu, tsuka-tsuka mbongu yikodi.
29 Buna kyisi benga kibundu, batambudi mbedi, mukuma tangwa dya kuhelakya dilungidini.»

Kingana kya kheni ya mutadi (Mth 13:31-32,34; Luk 13:18-19)

30 Yesu kakala zimbula hika: «Yi biki twalenda fwanikisa Kipfumu kya Nzambi? Yi khi mutindu wa kingana twalenda fwanikisakya?
31 Kifwanani yi kheni ya tidi, buna batimbudiya muna mafu, yenina kukeya kuluta kheni zoosu za mu mafu.
32 Kaasi buna bakuniya, yileyi, mihandi mikodi kuluta miti myosu myenina mu masamba amana yilubudi mihandi mya mbuta, keti banuni ba ku zilu bafwani

b **4:24 4:24** Kingana kyaki kibati songila, haha, ni bwosu bisi dihana batu mu kuyuka yi kubakula malongi ma Yesu, bwabuna phi Nzambi kayíkila mbakisilu ya bawu.

kutunga mazamba ma bawu muna tsya kivula kyandi.»
33 Muna lawu dya bingana bya mutindu meni wuna mwa mwamuna Yesu kakala balongila Ndinga ya Nzambi, bwosu buna bafwana kuyukila.
34 Kakalaku bazonzisa konda ni kata kingana; kaasi mu kingenga, kakala tendula moosu kwena balonguki bandi.

Yesu wulembikini kimbongila
(Mth 8:23-27; Luk 8:22-25)

35 Muna masikidika ma kilumbu meni kina, Yesu wubazimbudi kwena balonguki bandi: «Tulabukenu ku sambwa dina.»
36 Kunima dya kusula mulumba-lumba wa batu, bámunata muna masuwa mana kákala. Hákala phi yi masuwa mahika hakimosi yi yandi.
37 Kimbongila kimosi kya ngolu kyátukula, makaka menika dibunda kuna masuwa, hanga masuwa mazodi mabasa yi mamba.
38 Yandi wanimba kákala kuna manima ma masuwa, mutwa hana mbumbi ya mutwa. Bámutokamisa amana bámuzimbwala: «Mulongi, tukulukini amana ngeyi bubatiku kuheka pasi?»
39 Yesu wátokama, wákaya kimbongila, amana wáhana muswa kwena yanga dya mbuta: «Kala talala, dibata!» Kimbongila kyádibata amana talala dya lawu dyákota.
40 Kunima Yesu wábazimbwala: «Kikuma kya biki lwenina yi bweya bwabuna? Lweku kedi yi lukwikilu?»
41 Hanga kitswi kibakwati, bábanga lawu, bakala dizimbwala bawu yi bawu: «Amana nati kenina yandundu, ni keti kimbongila, keti yanga dya mbuta bya-mulemvukilaka?»

5

Yesu wubukini mutu mosi wákala yi bitembu bya mbi
(Mth 8:28-34; Luk 8:26-39)

1 Kunima Yesu yi balonguki bandi benda ku sambwa dikwawu dya yanga dya mbuta, ku kinzunga kya bisi Ngelasoni[a].
2 Buna kátuluka mu masuwa, mutu mosi wálubuka muna mazyamu[b], kákala phi wazakama yi kitembu kya mbi wísa kuna thwala ya yandi.
3 Kakala zingila hana kati dya mazyamu, amana keti mutu kálendaku hika kumukasa, keti mu muyololu;
4 Mukuma, mbala za lawu bakala muzitikila mitaku kuna malu yi miyololu muna moku, kaasi kákalamya tabula yi kutolulaka mitaku. Kwakalaku keti mutu wakala yi ngolu za kumulembikila.
5 Kosu tangwa, phipha keti mwini, kakala kangala muna mazyamu yi muna mongu, mu kukalungaka yi kudityonunaka yandi meni ku matadi.
6 Buna kámona Yesu muna kyana; wénda thinu, wáfukama kuna thwala ya yandi,
7 amana wákalunga: «Khi dyambu wumvwini ngeyi, Yesu, Mwana wa Nzambi Kahungu? Yikubokwadidini, muna khumbu ya Nzambi, wungyangisaku!»
8 Mukuma Yesu kakala muzimbwala: «Kitembu kya mbi, lubuka mwena mutu yandu!»
9 Kakala muyufula: «Biki khumbu yaku?» Yandi wávutula: «Khumbu yama "Khwingi", mukuma lawu thwenina.»
10 Amana mutu wuna wámubokwadila Yesu yi nziki-nziki ni katumaku bitembu bya mbi ku phenza ya kinzunga.
11 Kinga kwákala kwakuna, bela-bela yi mongu, yi kibuka kimosi kyambuta kya bangulu bakala dya[d].
12 Bitembu bya mbi byámubokwadila: «Tutuma mwena bangulu bana. Tuyambula thwenda kota mwena bawu!»
13 Yesu wátambwasabwa. Hanga bitembu bya mbi bilubukini mwena mutu, byenda kota mwena bangulu,

a **5:1 5:1** Ngelasoni: Mbanza ya baphani yina yenina kuna beti dya malubwakidi ma tangwa dya yanga dya thibu dya Ngadidi. b **5:2 5:2** Mbala za lawu, mazyamu bakalama yidikila muna bitadi kondilo bakalama tokula mu kati dya kalunga tadi. d **5:11 5:11** Bayuta bákala mubongila ngulu hanga mbisi mosi wa sumuka amana bákala kandisa kwena batu ni bamudyakaku. Mambu mama moosu babati songila ni mu tsi ya baphani makala hitila.

amana kibuka kyosu kyádidindumuna muna mungulunga yi kuna yanga dya mbuta. Hákala kitesu kya mafunda modi ma bangulu; bázyonda muna yanga dya mbuta.
14 Babana bakala hungula bangulu bátina, benda nata tsangu muna mbanza yi muna mahata amana batu bisa tala mana máhita.
15 Buna bátula bela-bela yi Yesu, bámona mutu wuna wákala yi bitembu bya mbi wazakala, wuvwatikini miledi yi mabanza ma kimutu. Yandi wuna wákala wazakama yi khwingi ya bitembu bya mbi hanga báyuka bweya.
16 Babana bámona mana máhita, bakala bamenika mana mámubwila mutu wuna wákala yi bitembu bya mbi yi meni dya bangulu.
17 Hanga bayandikini mu kubokwadila Yesu ni kakatuka mu kinzunga kya bawu.
18 Buna kakala kota mu masuwa, mutu wuna bálubula bitembu bya mbi wámubokwadila ndangu kakalaka yi yandi.
19 Kaasi Yesu kátambwasaku, wumuzimbwadini: «Vutuka ku nzu yaku, kwena biwutu byaku amana wabámenika moosu mamana kakuhangidini Pfumu yi buna kakuyukidini kiwayi.»
20 Wénda kwandi amana wáyandika mu kusamuna muna Mbanza kumi[e] moosu mana kahanga Yesu kikuma kya yandi. Amana boosu báyituka lawu.

Mukhetu wuna wasimba muledi wa Yesu yi mwana wa mukhetu wa Yayilusi (Mth 9:18-26; Luk 8:40-56)

21 Yesu wávutwakisa hika ku sambwa dikwawu dya yanga dya mbuta muna masuwa. Mulumba-lumba wa batu lawu bisa wongama bela-bela yi yandi. Ku khungu ya yanga dya mbuta kákala.
22 Mosi wa bapfumu ba nzu ya kimvuka ya Bayuta, khumbu yandi Zayilusi, wátula. Buna kámona Yesu, wábwa muna malu mandi
23 amana wámubokwadila lawu: «Mwana wama wa mukhetu mu kulakana kenina. Awisa, muthetika moku ndangu kabeluka amana kazinga!»
24 Yesu wénda hakimosi yi yandi. Mulumba-lumba wumosi wa batu balawu bakala mulanda yi kumufitikisaka tselu yi tselu.
25 Kinga hákala hakana yi mukhetu mosi wakala noka menga tukidila mvula kumi yi zodi.
26 Kányokuka lawu mu kukwendaka kwena bandomvi balawu, amana, wámanisa kuvwa kwandi kwosu konda kutambula ndandu; kaasi phasi zakala muvula hika.
27 Buna káyuka kuzonzila Yesu, wísa bwesuka muna mulumba-lumba wa batu, kuna kunda dya Yesu, wásimba muledi wandi.
28 Mukuma kakala dizimbwala: «Yukani yisimba lwesi myawu meni miledi myandi, yíkola.»
29 Muna mbala mosi, menga mámukangama amana wádiyuka muna lutu lwandi, ni wukodi mu makhasi mandi.
30 Muna mbala mosi, Yesu wádiyuka mwena yandi-meni ni ngolu zimosi zimulubukini. Kahanga wubalungini muna mulumba-lumba wa batu amana wuyandikini mu kuzimbula: «Nati wusimbi miledi myama?»
31 Balonguki bandi bamuzimbwadini: «Wubati mona mulumba-lumba wa batu baba babati kufitikisa tselu yi tselu, amana wubati zimbula hika: "Nati wutsimbini?"»
32 Kaasi kakala simbulula muna ḳabeta ka yandi mu kumona wuna wahanga bwabuna.
33 Mukhetu wuna, bwosu kázaya mana mámubwila, yi tsula yosu, wisa bwa muna malu mandi hanga wumuzimbwadi kyedika kyosu.
34 Kaasi Yesu wumuzimbwadini: «Mwana wama wa mukhetu, lukwikilu lwaku lukuhuludini[f]. Ndawenda mu ngemba amana kola mu makhasi maku.»
35 Muna tangwa dina kakala zonza

[e] **5:20 5:20** Mbanza kumi: Kimvuka kimosi kya mbanza za luyalu za baphani. Mbanza vwa, muna kimvuka meni kina, zákala kuna sambwa dikwawu dya Yolutani.
[f] **5:34 5:34** Fwani twazimbula ni "lukuhuludini" kondilo "lukubeludini".

bwabuna, kutala batu bátuka ku nzu ya Zayilusi bisi zimbula: «Mwana waku wa mukhetu wufini. Kikuma kya biki wubati muyangisila hika Mulongi?»

36 Kaasi Yesu kálandaku mana bakala zonza, wazimbula kwena Zayilusi: «Wuyukaku bweya, kwikila lwesi.»

37 Kaasi Yesu kátambwasaku ni benda musindikila kwena mutu, kwena Phetelu lwesi, Zyaki yi Yowani phangi wa yakala wa Zyaki.

38 Ha bátula ku nzu ya Zayilusi; kwakuna, wámona mvwalangani, batu babati dila yi kukalungaka mu miboku.

39 Wákota amana wábazimbwala: «Kikuma kya biki mvwalangani yayi yi bidilu byabi? Mwana kafiku, wunim-bikih.»

40 Bawu bakala museya. Kaasi yandi wábakukwasa boosu, wutambudi lwesi tata yi ngudi wa mwana, yi balonguki bana bakala musindikila; amana wákota muna kákala mwana.

41 Yesu wámusimba mwana kuna koku amana wumuzimbwadi: «iTadita kum!» Disongidila: «Mwana wa mukhetu, yikuz-imbwadibwa, telama!»

42 Muna mbala mosi, mwana wa mukhetu wátelama amana wáyandika kukangala; mvula kumi yi zodi kákala zawu. Mabanza mábavwalangana boosu.

43 Kaasi Yesu wátoma bakandisa ni keti mutu kazayabwoku, amana wuzimbu-dini: «Muhekenu bima bya kudya.»

6

Bakwa Nazaleti babwisi mu kukwikila mwena Yesu
(Mth 13:53-58; Luk 4:16-30)

1 Ha kákatuka hakana, wenda ku mbanza yina kákodila; amana balonguki bandi bámulanda.

2 Tangwa kyáfwana kilumbu kya sabata, wáyandika mu kulonga muna nzu ya kimvuka ya Bayuta. Batu balawu bana bakala hinikina, báyituka lawu. Beka dihyula: «Ku biki mamutukidi mamana? Khi mutindu wa mudimu wana bamuheka? Abweti biphadi bya mutindu wuna bifwani kusalamina mu moku mandi?

3 Ka yandi ku musadi wa mabaya, mwana wa Madiya, phangi wa Zyaki, Zoze, Yuta, yi Simoni? Baphangi bandi ba bakhetu benahoku ha kati dya betu?» Ká́kala kisinza kikuma kya bawu.

4 Yesu kakala bazimbwala: «Mbikudi bisiku mukanda lukumu, kaasi kisiku lumina mu tsi yandi yi muna kikanda kyandi.»

5 Yesu kalendaku kusala keti kiphadi kimosi kwakuna, kaasi kábuka lwesi ndambu ya bambefu mu kubathetika moku.

6 Kakala yituka kikuma kya kukonda kwa lukwikilu kwa batu ba ku tsi yandi.

Kituma kya bathumwa kumi yi bodi
(Mth 10:5-15; Luk 9:1-6)

Kunima kakala kangala muna mahata ma kinzunga mu kulongaka.

7 Buna kátela bawu kumi yi bodi, wáyandika mu kubatuma bodi-bodi yi kubaheka hamu hana thandu ya bitembu bya mbi.

8 Wábaheka mutsiku wawu: «Lunataku kima mu nzila, koka lwesi; keti dipha, keti waba, keti dikuta dya phalata muna khola.

9 Vwatenu tsabatu, kaasi lunataku bikutu byodi.»

10 Kakala bazimbwala hika: «Muna nzu yina lwakota, kalenu mwamuna kilumbu yi kuna lwakátwakila homa meni hana.

11 Amana yukani batu babusa mu kuluyamba keti mu kuluhinikina, mu kukatuka hana meni, khukumunenu fusyangeni dya bitambi byenu: kyakála kimbangia kikuma kya bawu.»

h **5:39 5:39** Yesu kakala zaya ni mwana wa mukhetu wafwa kakala, kaasi yandi lwesi wazaya ni lufwa lwandi lwakalaku kimakulu. Kakala zaya ni, ka thama ku, kamuvutula mu luzingu. i **5:41 5:41** Tadita kum: mihowu myodi mya ndinga ya Bayuta, yina bakala zonza Bayuta mu tangwa dya Yesu. a **6:11 6:11** Kukhukumuna fusyangeni dya bitambi bya bawu, kyákala kidimbu mu kusongila ni batu bana babwisiwa musamu. Mambu mana matadiku hika bamwangi tsangu, kaasi matadi batu meni bana. Disongidila ni mbambala kafwaniku hika kabahangila kima batu babana, keti fusyangeni dya mbanza ya bawu dina dyáfwana kunama ku tsabatu zandi. Kufwanikisa yi Mhb 13:51; 18:6

12 Amana buna bénda balonguki,
bálonga kwena batu ni mboti babalu-
muna mbundu.
13 Bakala kukwasa bitembu bya mbi
lawu yi kusita masi kwena bambefu
amana bakala kola.

Lufwa lwa Yowani Mubotiki
(Mth 14:1-12; Luk 9:7-9)

14 Kinga kyamvu Eloti wáyuka buna
yakala kwenda khumbu ya Yesu khulu-
luka. Bahika bakala zimbula: «Yowani,
wuna wakala botika, wufutumuki ha kati
dya bafwa! Hahana kenina yi ngolu za
kuhangila biphadi.»
15 Bahika bakala zimbula: «Yandu Diya.»
Bahika phi: «Yandu mosi wa bambikudi
bana bakhulu.»
16 Kaasi Eloti mu kuyuka bwabuna,
kakala zimbula: «Yowani wuna yibukwasa
meni mutwa, yandi wufutumukini!»
17 Mukuma yandi-meni Eloti wámukwatisa
Yowani, wámukasisa miyololu mu boloku.
Kikuma kya Elodyadi, mukhetu wa
Fidiphu, phangi wandi wa yakala, wuna
kákwela.
18 Kikuma Yowani kakala zimbula
kwena Eloti: «Wulungiku mu kukwela
mukhetu wa phangi waku!»
19 Elodyadi kikudi-kudi kya Yowani
kákala kyawu amana kakala zola ni ka-
muhondisa. Kaasi kakalaku lenda.
20 Mukuma Eloti bweya bwa Yowani
kákala bwawu, bwosu kázaya ni mutu wa
masonga yi watoma kákala amana kakala
musweka. Tangwa kakala muyuka,
kakalaku mona kima kya kuhanga; kinga
kakala muhinikina yi tsambu.
21 Kaasi phila yámonika mu kilumbu
kya mukinzi wa lubutuku lwa Eloti,
kásadisa mukinzi kikuma kya batu bandi
ba luzitu yi bapfumu ba baphumbulu yi
bapfumu ba mahata ma kinzunga kya
Ngadidi.
22 Mwana wandi wa mukhetu, Elodyadi,
wákota hana mbasi amana wákina; Eloti
yi batu bana kátedisa bwábasephidisa
lawu. Kyamvu wázimbula kwena mwana
wa mukhetu: «Ndomba kyosu kina wuzo-
dini, amana yikúhekakya.»
23 Hanga wudi ndefi ya mukwandi
kwena mwana wa mukhetu: «Kina
wandomba, yikuhekakya keti kyati kya
kipfumu kyama.»
24 Mwana wa mukhetu wálubuka
amana wázimbula kwena ngudi wandi:
«Biki yilómba?» Yandu-yandu wávutula:
«Mutwa wa Yowani, wuna wakala botika.»
25 Mwana wa mukhetu wénda tswasu
kwena kyamvu mu kumulomba: «Nzodi
ni wapheka, buthwena meni bwabu, ha
dilonga, mutwa wa Yowani Mubotiki.»
26 Kyamvu Eloti wáyuka kiwayi kya
lawu; kaasi, kikuma kya ndefi yina kádya
ku thwala ya babana kátedisa, kázolaku
mu kumutuna.
27 Muna mbala mosi, kyamvu wátuma
tsinzidi mosi yi muswa wa kunata mutwa
wa Yowani. Tsinzidi wenda mubukuna
Yowani mutwa muna boloku.
28 Kunima wisa nata mutwa wandi hana
dilonga. Wahanawa kwena mwana wa
mukhetu, amana mwana wa mukhetu
wáhanawa kwena ngudi wandi.
29 Buna báyuka musamu wuna, ba-
longuki ba Yowani, bisa bonga mvumbi
yandi amana bázikaya muna mazyamu.

Yesu wudisini bayakala mafunda matanu
(Mth 14:13-21; Luk 9:10-17; Ywn 6:1-14)

30 Bathúmwa bákutakana kuna kakala
Yesu, bamumenikina mambu moosu
mana báhanga yi moosu mana bálonga.
31 Hanga wubazimbwadini: «Al-
wisenu ku phungamu, homa hamosi
hakálaku batu, amana lwalembwa
koma.» Mukuma lawu bakala kwisa yi
kukwendaka, amana bawu bakalaku keti
tangwa dya kudya.
32 Bahanga bakoti mu masuwa ndangu
benda ku phungamu, kuma kumosi kwa
talala.
33 Balawu bábamona mu kukwenda
amana bababakula mu mahata moosu ma
kinzunga muna bakala kwenda. Bakala
takula mu malu, amana bakala bakesidila
kuna thwala.
34 Tangwa kátuluka Yesu mu masuwa,
wámona mulumba-lumba wa batu lawu;
kiwayi kyámukwata, kikuma bákala
hanga mikoku mikondi kalema. Amana

wáyandika mu kubalonga mambu ma lawu.
35 Buna kwáyila kuma, balonguki bandi bisa muzimbwala: «Homa thwenina ha tseki, kuma phi kuyidini.
36 Basula batu, ndangu benda muna mafedime yi muna mahata ma kinzunga, ndangu badisumbila bima bya kudya.»
37 Kaasi Yesu wubavutwadini: «Bahekenu benu-benu madya.» Bawu bamuzimbwadini: «Thwenda sumba mapha ma khama zodi za phata[b] ndangu thwisa badisila?»
38 Yandi wubahyudini: «Alwenda taleti, mapha makwa lwenina mawu?» Kunima dya kuzikisa, bávutula: «Mapha matanu yi batsema bodi.»
39 Hanga wubasendi ni babazakadisa boosu mu bibuka muna mwangu watsi.
40 Amana batu bázakala mu bibuka bya khama yi bya makumatanu.
41 Wátambula mapha mawu matanu yi batsema bawu bodi, wásekula mesu kuna zilu, wuvutudini matondu kwena Nzambi. Wábukuna mapha amana wáhanama kwena balonguki bandi; ndangu bakabisama. Wákabisa phi batsema bawu bodi hana kati dya bawu boosu.
42 Boosu bádya amana báyukuta.
43 Amana balonguki bánata bitunga kumi yi byodi bya bitini bya mapha yi bya batsema.
44 Babana bádya mapha bákala mafunda matanu ma bayakala.

Yesu wukangadi ha thandu ya yanga dya mbuta
(Mth 14:22-33; Ywn 6:15-21)

45 Muna tangwa meni dina, kunima wásenda balonguki bandi bakota mu masuwa amana bamutekidilaka kuna sambwa dya Betisayita, kithama kina kasúdila yandi-meni mulumba-lumba wa batu.
46 Kunima dya kubasula, wenda ku mongu kikuma kya kulombila.
47 Ha yábwa phipha, masuwa makala matudi kedi ha kati kya yanga dya mbuta. Yesu yandi buhika kákala muna mafu.
48 Mu kumona ni balonguki bandi mu phasi bakala sabwakila, mukuma pfunzi yakala bakakidikisa; muna khoku wa theti, Yesu wísa kwena bawu mu kukangala hana yanga dya mbuta, hanga wuna wabahita.
49 Tangwa bámumona kukangala ha thandu ya yanga dya mbuta, bakala banza ni kiphedikisa amana báyandika mu kukalunga;
50 mukuma bakala mumona bawu boosu amana mabanza mabavwalangana. Muna mbala mosi, Yesu wázonza kwena bawu: «Kalenu yi kikesa, meni yandu, luyukaku bweya!»
51 Kunima wákota muna masuwa ha kimosi yi bawu, amana pfunzi yalembama. Báyituka lawu, mwena bawu meni
52 mukuma bábakisaku keti kima kikuma kiphadi kina kya mapha: mbundu za bawu zitu zákala.

Yesu wubuki bambefu ku Ngenezaleti
(Mth 14:34-36)

53 Buna bámanisa mu kusabuka, bátula ku Ngenezaleti[d] amana bátuluka mu mafu.
54 Buna bátuluka mu masuwa, batu bámubakula Yesu.
55 Batu batuka mu kinzunga meni kina kyosu amana báyandika mu kunata bambefu hana biphoyu, mwosu muna bakala muyukila khululuka.
56 Mwosu muna kakala kota Yesu, mahata, mbanza, keti mu mafedime, batu bakala sikula bambefu muna mbasi yi kumubokwadilaka ni kabayambwadila ndangu balenga simba keti nzenzi ya muledi wandi. Amana bambefu boosu bana bakalaya simba, bákola.

7

Malongi ma bakhaka
(Mth 15:1-9)

b **6:37 6:37** Phata zazi bakalaza tela ni "dinadiyo". Dinadiyo dimosi dyákala lufutu lwa musadi mosi muna kilumbu. Khama zodi za dinadiyo zákala lufutu lwa batu khama zodi muna kilumbu.
d **6:53 6:53** Kinzunga kya Ngenezaleti: mafu masikunuka mana misi kala kuna banda dya mazyokidi ma tangwa ma Kaphedinawumi.

1 Bafwadisi yi ndambu ya balongi ba
mitsiku bátuka ku Yelusalemi bisa ku-
takana kuna kakala Yesu.
2 Babati mona ni ndambu ya balonguki
bandi bekina dya yi moku ma mvindu,
disongidila ni makonda kusukula[a].
3 Mukuma Bafwadisi yi Bayuta boosu
bisiku dya kedi konda kusukula moku,
kikuma bisimya zitisa mikuku mya
bakhaka;
4 amana tangwa batukini ku zandu,
bisiku dya lwesi kunima dya kudisemisa.
Bisi zitisa lawu mikuku myahika mya
bakhaka, mu mbandu kusukula kwa
makopha, malonga, tulondu, nzungu za
bisengu yi [thangi[b]].
5 Bafwadisi yi balongi ba mitsiku
bámuhyula kwena Yesu: «Kikuma kya biki
balonguki baku bisiku landila mikuku
mya bakhaka, bawu kudyaka moku yi
mvindu?»
6 Yandi wubazimbwadini: «Bakavunga-
losi, Yesaya mboti kázonza mu kubikula
kwena benu! Bwosu bwásonama:
"Kanda dyadi dyisi nzitisila ha munwa,
kaasi mbundu yandi kyana yenina yi
meni.
7 Mu phamba bisi pfukamina,
mukuma malongi ma bawu
myenina mikuku mya batu."
8 Lwisi losila mitsiku mya Nzambi amana
ludihani ku mikuku mya batu.»
9 Kakala bazimbwala: «Benu lwisi toma
losila mitsiku mya Nzambi ndangu lwaha-
laminaka mu kikhaka kyenu!"
10 Moyize kázimbula: "Zitisa tata waku
yi ngudi waku", amana phi: "Wuna
wasínga tata wandi kondilo ngudi wandi
bamuhondisa[d]."
11 Kaasi benu, lwisi zimbula: Wuna
wazímbula kwena tata wandi kondilo
kwena ngudi wandi: "Kina yikhana mu
kukuheka kikuma kya kukusadisa kyen-
ina kyakutambika kikuma kya Nzambi[e],
12 lwisiku sisa hika kima kya kusala
kikuma kya tata wandi kondilo ngudi
wandi.
13 Bwabuna lwisi zimbikisila ndinga
ya Nzambi kikuma kya kikhaka
kina lwásambwakisila kwena batu.
Amana mambu mahika lawu lwisi sala
mafwanakana yi mamana.»

Bima bina byisi sumuna mutu (Mth 15:10-20)

14 Yesu wátela hika mulumba-lumba wa
batu amana wazimbula: «Ngyukenu benu
boosu amana bakisenu:
15 Kweku kima kyatuka ku phenza,
kyakota mwena mutu kyalenda musumuna.
Kaasi kima kina kyisi lubuka mwena
mutu, kyakina kyisi musumuna. [
16 Yuka ni matu ma kuyukila lwenina
mawu, yukenu mboti.»][f]
17 Buna kásisa mulumba-lumba wa
batu, kavutuka ku nzu, balonguki bandi
bámuhyula thendula ya kingana kina.
18 Yandi wubazimbwadini: «Benu phi
lweku yi ngangu? Lwisiku zaya ni heku
kima kya ku phenza, kikoti mwena mutu
kyalenda musumuna,
19 mukuma kyawu kyisiku kota ku
mbundu yandi; kaasi mu kundu dyandi,
ku thwala kukwenda mu kabini?» Muna
ndinga meni zina, mwamuna Yesu kakala
zimbwala ni madya moosu ma kasemi
menina.
20 Kakala zimbula hika: «Kina ky-
isi lubuka mwena mutu kyakina kyisi
musumuna.
21 Mukuma muna mbundu ya mutu,
mwamuna mwisi tuka mabanza mambi:
kindumba kya kisaka-saka, bwifi, khengu,
22 mbongi, lukusu, khu, nduka za mbi,
bizumba, ngusi, kukenga mesu, kuhuna

a **7:2 7:2** Kikalulu kimosi muna bikalulu bya Bayuta kyakala lomba mu kusukulaka moku muna mutindu wumosi wuswaswani yi mina myahika ku thwala ya kudya. Bakala kwikila ni wawuna wakala mutindu wumosi wa kusadila ndangu babatambwasa kwena Nzambi. Kaasi Bulunda bwa khulu bwákalaku zimbula ni bwabuna bwakala mboti mu kusukulaka moku ku thwala ya madya moosu ndangu Nzambi katambwasa. b **7:4 7:4** Muna masonuku mahika, muhowu wawu thangi weninamwoku. d **7:10 7:10** Kul 20:12; Klg 5:16 yi Kul 21:17 yi Lev 20:9 e **7:11 7:11** Bayuta bakala yi kikalulu kya kuhanaka bima kikuma kya kisalu kya Nzambi. Yuka ni balambudi kima kikuma kya kisalu kya Nzambi, bafwanikyoku basadila hika mu mutindu wukwawu. f **7:16 7:16** Nzila ya mukanda yayi yenamwoku muna masonuku ma lawu mana ma khulu.

musamu, lulendu, kukonda kubakisa mambu.
23 Mambu mama moosu mambi myisi
lubuka mu kati dya mutu amana myisi
sumuna mutu.»

Lukwikilu lwa mukhetu mosi wa munzenza
(Mth 15:21-28)

24 Buna kákatuka Yesu hahana, wénda
ku kinzunga kya Tidi. Wákota muna nzu
yimosi, kátondaku ni bamuzaya kwena
mutu; kaasi kálendaku mu kuswama.
25 Muna tangwa meni dina mukhetu
mosi, mwana wandi wa mukhetu kákala
yi kitembu kya mbi kimosi. Buna káyuka
kuzonzila Yesu, wisa dilosa muna malu
mandi.
26 Mukhetu meni wuna kákalaku
Muyuta, mwisi Silo-Fenisi kakala. Kakala
mubokwadila ni kakukwasa kitembu kya
mbi kina kya mwana wandi.
27 Kaasi Yesu kakala muzimbwala:
«Yambula theti bana bayukuta; mukuma
ka mboti ku mu kutambula madya
ma bana, amana batimbulama kwena
bambwa.»
28 Kaasi mukhetu kámuvutwala:
«Pfumu, aketi bambwa phi bisi dya bizotu
bina bisi bwisisa bana mu tsya mesa.»
29 Yandi wumuzimbwadini: «Kikuma
kya ndinga yina, vutuka ku nzu yaku,
kitembu kya mbi kilubukini mwena
mwana waku wa mukhetu.»
30 Tangwa kavutuka ku nzu yandi,
káwana mwana walandalala hana thangi,
kitembu kya mbi kilubuki kedi.

Yesu wubeludi muhunga mosi

31 Buna kálubuka ku kinzunga kya Tidi,
wáhitila ku Sitoni amana wávutwakila ku
yanga dya mbuta dya Ngadidi, wahitila
mu kinzunga kya Mbanza Kumi.
32 Bámunatina muhunga mosi
wákala babakana mu kuzonza; amana
bámubokwadila ni kamusya moku.
33 Yesu wámunata ku kingenga kyana
yi mulumba-lumba wa batu; wámusya
milembu myandi muna matu, wálokula
metya amana wámusimba lulaka yi
metya mandi.
34 Kunima wásekula mesu kuna zilu,
wáhumwakina amana wázimbula kwena
kahuwa: «Efwata!» Disongidila: "Kanguka!"
35 Muna mbala mosi, matu ma
mutu wuna mákanguka, lulaka lwandi
lwákutumuka, wáyandika mu kuzonza
buna bwa bukheti.
36 Yesu wabakandikisa ni bazonzilabwoku kwena mutu; kaasi mbatanana
kábakandisabwa, báyadingisawa hika
lawu, musamu, kuluta.
37 Batu báyituka lawu, bakala zimbula:
«Moosu kabati hanga menina ma bukheti
lawu! Kabati yukisa tuhuwa yi kuzonzisa
mihunga!»

8

Yesu wudisini mafunda maya ma bayakala
(Mth 15:32-39)

1 Muna bilumbu meni bina, há́kala
yi mulumba-lumba wa batu wumosi
wambuta bakhokana hika, Bakalaku keti
kima kya kudya. Yesu watela balonguki
bandi amana wábazimbwala:
2 «Kiwayi yenina kyawu kikuma
mulumba-lumba wa batu wawu. Tala
bilumbu byekina bitatu tukidila buna
benina hakimosi yi meni amana beku keti
kima kya kudya.
3 Yukani yibasula yi nzala, bakwenda
lengalakana muna nzila, mukuma bahika
hana kati dya bawu kyana batukini.»
4 Balonguki bandi bamuvutwadini: «Kubiki twawana mapha ma kubadisila mu
tseki mwamu?»
5 Yesu wubahyudini: «Mapha makwa
lwenina mawu?» Bazimbudini: «Tsambwadi.»
6 Kahanga wulombi kwena mulumba-
lumba wa batu ni bazakala muna
mafu. Kunima wábonga mapha tsambwadi amana wávutula matondu kwena
Nzambi. Wabukununama amana
wahanama kwena balonguki bandi
ndangu bakabisa kwena mulumba-lumba
wa batu. Balonguki phi bahangini
bwabuna.
7 Bákala hika yi tuma twa batsema.
Kunima dya kubasakumuna, wázimbula
ni babakabisa hika.

8 Batu bádya amana báyukuta. Bátonguna bitunga tsambwadi bya kabasi yi bitini bina byásala.
9 Bákala kitesu kya mafunda maya. Kunima Yesu wábasula.
10 Muna mbala mosi, yandi wákota mu masuwa yi balonguki bandi amana bénda muna kinzunga kya Talamanuta.

Bafwadisi balombi kiphadi (Mth 16:1-4)

11 Bafwadisi bátula, báyandika kutendana yi Yesu. Amana, kikuma kya kumuleya, hanga bamulombi kiphadi kimosi kyatuka ku zilu.
12 Yesu wáhumwakina amana wuzimbudini: «Kikuma kya biki batu ba mbandu yayi babati lombila kiphadi? Mukyedika yiluzimbwadini: yamónaku keti kiphadi kimosi, batu ba mbandu yayi!»
13 Kunima wábasisa amana wákota muna masuwa mu kukwenda ku sambwa dikwawu dya yanga dya thibu.

Muvimbu wa Bafwadisi yi wa Eloti (Mth 16:5-12)

14 Balonguki bázimbakana mu kunata mapha. Dipha dimosi lwesi bákaladyawu mu masuwa.
15 Yesu wábakebisa: «Kebenu! Dikengenu ku muvimbu wa bafwadisi yi muvimbu wa Eloti.»
16 Balonguki bakala tendana bawu yi bawu kikuma bákalaku yi mapha.
17 Yesu wábakulabwa amana wábazimbwala: «Kikuma kya biki lubati tendanina ni lweku yi mapha? Khaniku kedi lubakisa? Khaniku kedi lumona? Mbundu zazitama ziluyenina?
18 Lwenina yi mesu amana lwisiku mona? Lwenina yi matu amana lwisiku yuka? Lwisiku yubuka:
19 ha yíbukuna mapha matanu kikuma kya bayakala mafunda matanu, bitunga bya kabasi bikwa bya bitini bya mapha bina lwátonguna?» Bavutudini: «kumi yi byodi».
20 «Amana tangwa yíbukuna mapha tsambwadi kikuma kya mafunda maya ma bayakala; bitunga bya kabasi bikwa bya bitini bya mapha bina lwatonguna?» Bavutudini: «Tsambwadi.»
21 Amana kakala bazimbwala: «Khaniku kedi lubakisa kwenu?»

Yesu wubukini phofu

22 Buna bátula ku Betisayita, bamunatini phofu mosi, bamubokwadidi ni kamusimba.
23 Yesu wámusimba phofu muna koku amana wámulubula mu hata. Kunima wamusya metya muna mesu amana wámusya moku, wumuhyudini: «Kima wubati mona?»
24 Phofu watemuna mesu amana wuzimbudini: «Mbati mona batu, mbati bamona hanga miti kaasi babati kangala.»
25 Yesu wámusya hika moku muna mesu; phofu wákola amana wekina mona mboti-mboti bima byosu.
26 Hanga wumusendi ni kavutuka ku nzu yandi, mu kuzimbula: «Vutukaku ku hata.»

Phetelu wusamuni ni Yesu kenina Masiya (Mth 16:13-20; Luk 9:18-21)

27 Yesu yi balonguki bandi bénda ku mahata mana menina bela-bela yi Sezale dya Fidiphu[a]. Muna nzila, wáyandika mu kuhyula kwena balonguki bandi: «Biki bisi zonza batu kikuma kya meni?»
28 Bamuzimbwadini: «Bahika bisi zonza ni ngeyi wenina Yowani Mubotiki, bakwawu ni ngeyi Diya, bakwawu hika phi ni ngeyi wenina mosi hana kati dya bambikudi.»
29 Yandi wubahyudini: «Amana kwena benu, nati lwisi zimbula yenina meni?» Phetelu wumuzimbwadini: «Ngeyi wenina Kidisitu.»
30 Yesu watomabakandisa ndangu bazimbulaku kima kitadidi yandi kwena mutu.

Yesu wusamuni lufwa yi lufutumuku lwandi (Mth 16:21-28; Luk 9:22-27)

31 Hanga Yesu wuyandikini kubalonga: «Bulungi ni Mwana wa mutu kanyokuka lawu, bamulosila kwena bambuta ba

a **8:27 8:27** Sezale dya Fidiphu: Mbanza mosi yenina kuna kabeta ka mamba ma Yolutani, Eloti Fidiphu wátungaya. Buthwena bisiya tela ni Banyasi.

Bayuta, bambuta ba banganga Nzambi yi balongi ba mitsiku, bamúhondisa amana kafútumuka kunima dya bilumbu bitatu.»
32 Yesu kákalabwa zonza wengele. Hanga Phetelu wumunati ku kabeta wekina mukaya.
33 Kaasi Yesu wábaluka, wábatala balonguki bandi amana wámukaya Phetelu: «Katuka, awenda ku manima ma meni, Satana! Mukuma wisiku banza hanga Nzambi, kaasi hanga batu.»
34 Kunima Yesu kahanga wutedi mulumba-lumba wa batu yi balonguki bandi amana wubazimbwadini: «Yuka ni mutu wuzodini kandanda, kadizimbakana yandi meni, katikula kitakani kyandi amana kandanda.
35 Mukuma, wosu wuna watónda mu kuhulula luzingu lwandi, katótisalwa; kaasi wosu wuna watótisalwa kikuma kya meni yi kikuma kya Musamu wa Bukheti kahúlulalwa.
36 Amana khi wawu mupfunu kwena mutu wa kuvwila kwandi tsi yosu amana katotisa luzingu lwandi?
37 Mutu, biki kafwani mu kuhana tambwa-tambwa yi luzingu lwandi?
38 Mukuma, wuna wangyúka tsoni yi ndinga zama ku mesu ma batu ba mbandu yayi bakonda kwikama yi ya basumuki, Mwana wa mutu phi tsoni kamúyuka tangwa kakwísa mu khembu ya Tata wandi yi yina ya banzyo ba Nzambi.»

9

1 Yesu wábazimbwala hika: «Mu kyedika yiluzimbwadini, ndambu ya batu mu kati dya baba benina haha benina haha bafwaku kedi konda kumona Kipfumu kya Nzambi buna kyakwísila yi ngolu.»

Kudibalumuna kwa Yesu
(Mth 17:1-13; Luk 9:28-36)

2 Kunima dya bilumbu bisambanu, Yesu wábonga Phetelu, Zyaki yi Yowani phangi wandi, hanga wubanati bawu buhika ku phungamu hana mongu wumosi wa kaleyi. Kwakuna, ku phungamu. Yesu wábalumuka hana mesu ma bawu;
3 miledi myandi myakala kedyamina mu phembi yimosi yina kalendaku mu kusemisa kwena mutu wa ha tsi yayi.
4 Diya yi Moyize bádimonikisa kwena bawu, yi kuyambilaka yi Yesu.
5 Phetelu wázimbula kwena Yesu: «Mulongi, bulungi ni twakala kwetu kwakuku. Tutungenu masombolu matatu, dimosi kikuma kya ngeyi, dikwawu kikuma kya Moyize, dikwawu hika kikuma kya Diya.»
6 Kámonaku mayakwadi, mukuma bweya bwábakwata.
7 Hanga kwisi tuti dimosi dyábafidinga yi kivula kya dyawu, amana ndinga yáyukalakana: «Yandu kenina Mwana wama watondama, muyukilenu!»
8 Muna mbala mosi, bátala hana bákala, kaasi bámonaku hika mutu mukwawu; Yesu lwesi yandi buhika yi bawu meni.
9 Mu kukulumuka kwa bawu kuna mongu, Yesu wabakandisa mu kumenika kwena mutu mana bámona yikuna kafutumukina Mwana wa mutu, ku bafwa.
10 Basimbidilaya ndinga meni yayina, kaasi kuna yi kudihyulaka bawu yi bawu: «Biki disongidila dya "kufutumuka ku bafwa"?»
11 Bakala muhyula: «Kikuma kya biki balongi ba mitsiku bisi zimbwala ni Diya fwani mu kutekila kwisa?»
12 Yandi wábavutwala: «Diya kafweti tekila kwisa ndangu kalongika byosu. Amana kikuma kya biki básonikina ni Mwana wa mutu kanyókuka amana kaléwuka?
13 Kaasi yiluzimbwadini ni Diya wísa kedi amana bámuhanga buna bázola, bwosu buna básonika kikuma kya yandi.»

Yesu wubuki mwana wakala yi kitembu kya mbi
(Mth 17:14-21; Luk 9:37-43)

14 Buna bátula bela-bela yi balonguki bahika, bámona mulumba-lumba wa batu lawu babazingiki balongi ba mitsiku bakala tendana yi balonguki.
15 Buna bámumona Yesu, báyituka lawu amana bénda thinu ndangu bamuheka mboti.

16 Yandi wábahyula balonguki bandi:
«Biki lukadi tendanina yi bawu?»
17 Yakala mosi, muna mulumba-lumba
wámuvutwala: «Mulongi, yikunatini
mwana wama wuna wenina yi kitembu
kya kamama.
18 Kwosu kuma kimukwatidini, kyisi
mulemba ha tsi, hanga mwana wuyandiki
kulubuka mafulu-fulu yi kudyaka mak-
wenzi, amana yandi mutu wekina su-
nunu. Yibabokwadidiki balonguki baku
mu kukukwasa kitembu kina, kaasi bal-
endikisikikyoku.»
19 Yesu wábazimbwala: «Benu mbandu
yakonda lukwikilu! Yi kuna khi tangwa
yikadiki yi benu? Yi kuna khi tangwa
yilutambwasiki? Mundatinenu.»
20 Bámunatina yandi. Buna kámona
Yesu, kitembu kyambi kyámunikisa
ngolu; wábwa ha tsi amana weka
dibundumuna yi mafulu-fulu kaki-kaki.
21 Yesu wáhyula kwena tata wandi:
«Tukidila mvula kwa kedi kiṣi bela
bwabubu?» Tata wandi wavutula:
«Tukidila kimwana kyandi.
22 Mbala za lawu, kitembu kyisi mu-
lundika ku mbawu ho loni mu mamba
ndangu kyamuhonda. Kaasi yuka ni
wufwani mu kuhanga kima, tuyukila ki-
wayi amana awisa tusadisa.»
23 Yesu wumuzimbwadini: «Ho wal-
enda! Moosu malendakana kwena wuna
wisi kwikila.»
24 Muna mbala mosi, tata wa mwana
wákalunga: «Khwikidini, awisa tsadisa
kikuma kya kukonda kwa lukwikilu
kwama!»
25 Yesu buna kámona mulumba-lumba
wa batu wakala yikama hika; kahanga
wukayi kitembu kya mbi mu kuzimb-
walakya: «Kitembu kya muhunga yi
kahuwa, meni yikuhekini muswa, lubuka
mwena mwana yandu amana wuvu-
tukamwoku hika!»
26 Kitembu kyálubuka mu kukalunga yi
kukonya kwa lawu. Mwana wekina hanga
wuna wufini; muna phila meni yana, batu
bahika bakala zimbula: «Mwana wufini.»
27 Kaasi Yesu, buna kámusimba mwana
kuna koku, wámutelamisa, mwana phi
wekina mutendendi.
28 Tangwa kávutuka Yesu ku nzu, ba-
longuki bandi báyandika mu kumuhyula
mu kingenga: «Kikuma kya biki tulen-
didikiku mu kukukwasakya betu-betu
kitembu meni kina?»
29 Yesu wábazimbwala: «Mbandu ya
kitembu kina yisi lubukila lwesi mu lom-
bilu.»

Yesu wusamuni hika lufwa lwandi yi lufutumuku lwandi
(Mth 17:22-23; Luk 9:43-45)

30 Buna bákatuka hahana, báhitila mu
Ngadidi. Yesu kázolaku ni bamubakula
kuna kenina.
31 Mukuma kakala balongisila ba-
longuki bandi yi kubazimbwalaka:
«Mwana wa mutu bámulambula ku moku
ma batu, bamuhonda amana kunima
dya bilumbu bitatu bya lufwa lwandi,
kafútumuka.»
32 Kaasi balonguki bakalaku bakisa
thendula ya ndinga yina; amana bákala yi
bweya bwa kumuhyula byufu.

Nani wenina mbuta mu kati kya ba-longuki?
(Mth 18:1-5; Luk 9:46-48)

33 Bátula ku Kafadinawumi. Tangwa
bákala muna nzu, Yesu wáhyula kwena
balonguki: «Tendu dya biki lukadiki
dyawu mu nzila?»
34 Kaasi bawu bádibata, mukuma, mu
nzila, bakala tendana bawu yi bawu mu
kuzaya keti nati wenina mbuta.
35 Hanga wuzakadini, wátela bawu
kumi yi bodi amana wábazimbwala:
«Yuka mutu wuzodi kukala watheti,
kakala watsuka ha kati dya batu boosu
yi musadi wa batu boosu.»
36 Hanga wubongi mwana wakhunda
mosi, wámusya hana kati dya bawu
amana, kunima dya kumuzangula,
wábazimbwala:
37 «Wosu wuna wayámba mwana mosi
wakhunda, hanga yandu, mu khumbu
ya meni, meni-meni kayambini; amana
wosu wuna wungyambini, kayambiku
lwesi meni, kaasi wuyambi phi wuna
wáthuma.»

Wuna wukondi mubwisa Yesu kenina yi Yesu
(Luk 9:49-50)

38 Yowani kázimbula kwena Yesu: «Mulongi, tumonikini mutu mosi wisi kukwasa bitembu bya mbi mu khumbu ya ngeyi, amana tusandikini mu kumukandisabwa, kikuma kisiku landa betu.»
39 Yesu wuvutudini: «Lumukandisabwoku, mukuma heku mutu wasala kiphadi mu khumbu yama amana muna mbala mosi kenda zonza hika mambu mambi matadidi meni.
40 Kikuma, wuna wisiku tubwisa, hakimosi kenina yi betu.

41 Amana wosu wuna walúheka kopha dya mamba mu khumbu ya buna lwenina kwena Kidisitu; abwabuna, yiluzimbwadini, kalendalwoku totisa lufutu lwandi.»

Bikuma bya phukumunu
(Mth 18:6-9; Luk 17:1-2)

42 «Wosu wuna wuhukumuni mosi wa bana ba khunda baba bisi kwikila mwena meni, bulungi kwena yandi bamuzitikila kalunga tadi hana tsingu amana bamudibula muna dingu dya yanga dya mbuta.
43 Yukani koku dyaku dyakusumunaka, bukunadya; bulungi kwena ngeyi wakota mu luzingu yi koku dimosi, ka mboti ku ni wakala yi moku maku modi amana wenda ku bilungi, kuna kwisiku zima mbawu. [
44 Kuna, "mimvidya mina misi vukula lutu misiku fwa amana mbawu yisiku zima."][a]
45 Yukani ni kitambi kyaku kyakusumunaka, bukunakya; bulungi kwena ngeyi wakota mu luzingu yi kitambi kimosi, ka mboti ku ni wakala yi bitambi byaku byodi amana bakulosa ku bilungi. [
46 Kuna, "mimvidya mina misi vukula lutu misiku fwa amana mbawu yisiku zima."][b]
47 Yuka phi ni disu dyaku dyakusumunaka, vusadya, bulungi kwena ngeyi wakota mu Kipfumu kya Nzambi yi disu dimosi; ka mboti ku ni wakala yi mesu modi amana bakulosa ku bilungi.
48 Kwakuna, "mimvidya mina misi vukula lutu misiku fwa, amana mbawu yisiku zima."
49 Kikuma, kosu mutu katwa mungwa wa mbawu[d].
50 «Mungwa wenina kima kya bukheti; kaasi yuka ni munzenzu wuhwini, yi biki bavútwalawa hika? Kalenu yi mungwa mwena benu-benu, amana zingilakenu mu ngemba benu yi benu.»

10

Malongi ma Yesu kikuma kya kufwa kwa longu
(Mth 19:1-12; Luk 16:18)

1 Yesu buna kákatuka hahana, wisa ku kinzunga kya Yuteya yi kuna sambwa dikwawu dya Yolutani. Milumba-lumba mya batu myákhokama hika bela-bela yi yandi; bwosu kyákala kikalulu kyandi, wáyandika mu kubalonga.
2 Bafwadisi bisa muhyula, ndangu bamuleya. Bámuhyula: «Yakala kenina yi muswa wa kuyambula mukhetu wandi?»
3 Yesu wábavutwala: «Khi mutsiku káluheka Moyize?»
4 Bawu bázimbula: «Moyize wáhana muswa wa kusonikina mukanda wa kufwa kwa longu yi wa kukula.»
5 Yesu wubazimbwadini: «Moyize, kikuma kya mbundu ya tadi yina lwenina yawu, káluhekila mutsiku wuna."
6 Kaasi ku luyandiku lwa phangamu, Nzambi kábahanga yakala yi mukhetu.
7 "Kikuma kya bwabuna, yakala kasísa tata wandi yi ngudi wandi amana kadínama yi mukhetu wandi,

a **9:44 9:44** Nzila yani yenina mu khunga, muna masonuku ma lawu mana ma thama, yisimwoku kala. b **9:46 9:46** Nzila yani yenina mu khunga, muna masonuku ma lawu mana ma thama, yisimwoku kala. d **9:49 9:49** Nzonzidi yayi "Kutwa mungwa wa mbawu" yibati fwanakana yi bimenga bya bayuta bina byákala yi mungwa (Lev 2:13). Bimenga byalawu bakalabya yoka yi mbawu. Mbawu yenina kidimbu kya phasi holo bimeka bina bakala kukula balonguki boosu. Phasi meni zina zálunga mu kubakitula batu ba Nzambi kuluta amana zakala basadisa mu kutadilaka lwesi mwena Nzambi. a **10:8 10:8** Masonuku mahika meku yi mihowu myami, kaasi mya kuhingisa mu mihowu myahika: "mu kukhundakana kwena mukhetu wandi".

8 amana bawu bodi bakítuka mutu
mosi." Yihana ni beku hika bodi kaasi
mutu[a] mosi.
9 Mutu kahambulaku kina kakhundik-
isini Nzambi.»
10 Buna bátula ku nzu, balonguki
bámuhyula hika byufu kikuma kya
dyambu meni dina.
11 Yesu wábazimbwala: «Wuna
wayámbula mukhetu wandi amana
kakwela wahika, wuti mbongi ku thwala
wuna watheti;
12 amana yuka ni mukhetu kadiham-
bula yi yakala dyandi amana kakwela
wahika, wuti mbongi.»

Yesu wusakumuni bana bakhunda (Mth 19:13-15; Luk 18:15-17)

13 Batu bakala munatina bana ndangu
kabasimba kuna moku, kaasi balonguki
bakala bakaya.
14 Mu kumona bwabuna, Yesu wáyuka
khabu amana wábazimbwala: «Yambu-
lenu bana bakhunda bisa kwena meni!
Lubakandisaku, mukuma Kipfumu kya
Nzambi kyenina kikuma kya batu bana
benina hanga bawu.
15 Abwabuna, yiluzimbwadi: wosu
wuna wakonda yamba Kipfumu kya
Nzambi hanga mwana wakhunda,
kakótamwoku.»
16 Kunima wábazangula muna moku
mandi amana wábasakumuna mu kuba-
thetikaka moku.

Yesu yi Mutu wa mvwama (Mth 19:16-30; Luk 18:18-30)

17 Bwosu kakala kwenda muna nzila,
yakala mosi wísa thinu amana wáfukama
kuna thwala ya Yesu mu kumuhyula: «Mu-
longi wa bukheti, biki pfwani yihanga mu
kuvwa luzingu lwa mvula yi mvula?»
18 Yesu wámuzimbwala: «Kikuma kya
biki wuthedidini wa bukheti? Heku mutu
wenina wa bukheti ho ka Nzambi lwesi
ku.
19 Wuzayi mitsiku myami: "Wuhondaku
mvumbi ya khengu, wutaku mbongi, wuy-
ibaku, wutaku kimbangi kya bukamvi,
wuhunaku musamu, zitisa tata waku yi
ngudi waku.»
20 Yandi wumuvutwadini: «Mulongi,
mambu mana mosu yisima zitisa tukidila
kileki kyama.»
21 Yesu wámutala amana wámutonda,
wumuzimbwadini: «Kima kimosi
kikukondini: ndawenda, tekisa byosu
bina wenina byawu, hanabya kwena
batsukamini, amana watámbula kuvwa
ku zilu; kunima nzawisa amana ndanda.»
22 Kaasi yandi buna káyuka ndinga
meni yina, kiwayi kyámukwata amana
wénda mu kyadi, mukuma bima bya lawu
kákala byawu.
23 Yesu buna kátala muna kabeta kandi,
wuzimbudini kwena balonguki bandi:
«Phasi bwenina kwena bana benina yi
bimvwama mu kukota mu Kipfumu kya
Nzambi!»
24 Balonguki báyituka lawu kikuma kya
ndinga zandi. Kaasi Yesu wávutwakila:
«Bana bama, phasi[b] bwenina mu kukota
mu Kipfumu kya Nzambi!
25 Bweku phasi kwena kamela mu ku-
lobuka ha hundu dya ndongu, kaasi phasi
lawu kwena mvwama mu kukota mu Kip-
fumu kya Nzambi.»
26 Balonguki báyituka hika lawu, bakala
dihyula bawu yi bawu: «Amana nati wal-
enda huluka?»
27 Yesu wábatala amana wuzimbudini:
«Mana malendakanaku kwena batu, mal-
endakana kwena Nzambi; mukuma heku
dyambu dyakonda lendakana kwena
Nzambi.»
28 Phetelu wáyandika mu kumuzimb-
wala: «Tala betu, tusisini bima byetu
byosu amana tulandi ngeyi.»
29 Yesu wávutula: «Abwabuna, yiluz-
imbwadibwa: heku mutu wásisa nzu,
baphangi ba bayakala, baphangi ba
bakhetu, ngudi, tata, bana kondilo mafu,
kikuma kya meni yi kikuma kya Musamu
wa Bukheti;
30 amana kakonda tambula mbala
khama[d] buthwena bwabu: nzu, baphangi
ba bayakala, baphangi ba bakhetu,

b **10:24 10:24** Phasi: masonuku mahika mabati hana tsikiningi ni kwena babana bisi dihana mu bimvwama.

d **10:30 10:30** Khama yibati songila lufutu luna lwa mbuta kahána Nzambi kwena bana bisi musadila muna phila meni yayi.

bangudi, bana, yi mafu yi munyanga phi; amana muna tsi yina yakwísa, kakonda tambula moya wa mvula yi mvula.
31 Lawu bakala batheti, basúkinina amana lawu bakala batsuka, batékila.»

Yesu wusamuni mu mbala ya tatu lufwa lwandi yi lufutumuku lwandi (Mth 20:17-19; Luk 18:31-34)

32 Mu nzila bákala mu kutombuka ku Yelusalemi. Amana Yesu kakala kwenda ku thwala ya bawu. Balonguki mu tsumbi bákala, bana bakala mulanda phi, bweya bakala bwawu. Yesu wábonga hika bawu kumi yi bodi, bela-bela yi yandi, amana wáyandika mu kubazimbwala mambu mama makhana mubwila.
33 Kabazimbwala: «Talenu, ku Yelusalemi tubati tombuka; Mwana wa mutu bamúlambula kwena bambuta ba banganga Nzambi yi kwena balongi ba mitsiku. Ndola ya lufwa bamúzengila, bamúlambula kwena baphani.
34 Bamúseya, bamúlokwala metya, bamúzyatula amana bamúhonda. Amana kunima bilumbu bitatu, kafútumuka.»

Kilomba kya Zyaki yi Yowani (Mth 20:20-28)

35 Bana ba Zebeteya bodi, Zyaki yi Yowani, bísa muzimbwala: «Mulongi, twazóla ni wahanga kikuma kya betu mana twakúlomba.»
36 Yandi wubahyudini: «Biki luzodi ni yihanga kikuma kya benu?»
37 Bawu bamuzimbwadini: «Tuheka nzila ni twazakala mosi kuna koku dyaku dya kitata, mukwawu kuna koku dyaku dya kimama muna khembu yaku.»
38 Kaasi Yesu wubazimbwadini: «Lwisiku zaya mambu mana lwisi lomba. Lwalenda kunwa bungu dyadi yinwa meni, kondi loni kutambula mbotika yayi yitámbula meni?»
39 Bawu bamuzimbwadini: «Twalendabwa.» Yesu wubavutwadini: «Bungu dyadi nzodi yinwa meni, lwanwádya, amana balubotika phi mu mbotika yayi yitámbula meni.
40 Kaasi mana matadidini kuzakala ku kitata kyama holo ku kimama kyama, ka meni ku yisima hana; bifulu bina byenina kikuma kya bana báyidikilabya.»
41 Kumi bana bahika báyuka bwabuna, hanga babafungidi khabu Zyaki yi Yowani.
42 Yesu wábatela amana wubazimbwadini: «Luzayi ni malemba ma makanda bisi yala batu hanga bapfumu, amana bambuta bisi songila kwena bakwawu hamu dya bawu.
43 Dyeku buna mu kati dya benu, kaasi wuna wazola, mu kati dya benu, kukituka mbuta, kakála musadi wenu,
44 amana wosu wuna wuzodi kukala watheti mu kati dya benu, kakala muhika wa batu boosu.
45 Mukuma keti yandi meni Mwana wa mutu kísaku ndangu bamusadila, kaasi kikuma kya kusadila yi kulambula luzingu lwandi mu phila ya kukatula batu balawu mu kihika.»

Yesu wubukini phofu Balatimeya (Mth 20:29-34; Luk 18:35-43)

46 Bisi ku Yediko. Amana buna kálubuka Yesu mu Yediko, yi balonguki bandi yi mulumba-lumba wa batu, phofu mosi wakala lomba bima muna nzila, khumbu yandi Balatimeya, mwana wa Timeya, kákala wazakala kuna kabeta ka nzila.
47 Wayuka ni wuna Yesu mwisi Nazaleti amana wáyandika kukalunga: «Yesu, Mwana wa Tavidi, ngyukila kyadi!»
48 Balawu bakala mukaya ndangu kadibata, kaasi yandi wákalunga hika ngolu: «Mwana wa Tavidi, ngyukila kyadi!»
49 Yesu wátelema amana wuzimbudini: «Mutelenu.» Bámutela phofu yi kumuzimbwalaka: «Sya kikesa, telema, kabati kutela.»
50 Wálosa muzaka wandi, wátelama mbala mosi amana wísa kuna kákala Yesu.
51 Yesu wámuhyula: «Biki wuzodi yikuhangila?» Phofu wámuzimbwala: «Mulongi, nzodi yimona hika.»
52 Yesu wámuzimbwala: «Ndawenda, lukwikilu lwaku lukuhuludini[e].» Muna

[e] **10:52 10:52** Fwani twazonza ni "lukuhuludini" kondilo "lukubeludini".

tangwa meni dina, wáyandika kumona, amana wámulanda muna nzila.

11

Yesu wukoti mu Yelusalemi
(Mth 21:1-11; Luk 19:28-40; Ywn 12:12-19)

1 Amana Tangwa bábwesuka yi Yelusalemi, mu kukwenda ku hata dya Betifasi yi Betaniya, bela-bela yi mongu wa Olive, Yesu wátuma bodi ba balonguki bandi
2 mu kubazimbwala: «Alwenda kuna hata dina dyenina ku thwala ya benu, buna lwakóta, lwawána mwana wa ane[a] wakuzitikila, wuna bakonda kedi zakala kwena mutu; mukutumunenu, amana mundatinenu.
3 Amana yuka ni mutu kaluzimbwala: kikuma kya biki lubati hangila bwabuna?" Zimbulenu: "Pfumu mupfunu kamuvwini." Amana, muna mbala mosi, kamúsula.»
4 Bénda amana báwana mwana wa ane wa kuzitikila hana nzila, bela-bela yi mwelu wumosi, muna nzila. Bamukutumuni.
5 Ndambu ya batu bana bákala hana báyandika mu kubazimbwala: «Biki lubati hanga? Kikuma kya biki lubati mukutwamina mwana wa ane wuna?»
6 Babavutwala bwosu kazimbulabwa Yesu, amana babasula.
7 Bámunata mwana wa ane kwena Yesu; báthetika miledi mya bawu hana thandu ya yandi, Yesu wázakala hana thandu.
8 Batu balawu báyala miledi mya bawu muna nzila, amana bahika yi ndala zina bákesa[b] mu bilanga.
9 Bana bakala kwenda ha thwala yi bana bakala landa bakala kalunga: «Ozana[d]! Kasakumuka wuna wubati kwisa mu khumbu ya Pfumu!
10 Lwasakumuka luyalu luna lubati kwisa, luyalu lwa Tavidi tata wetu! Ozana muna bisoka!»
11 Yesu wákota mu Yelusalemi, kuna nzu ya Nzambi. Kunima dya kusimbulula-laya bima byosu yi bwosu kwáyila kuma, wénda ku Betaniya kumosi yi bawu kumi yi bodi.

Yesu wubundidini mufiki
(Mth 21:18-19)

12 Kilumbu kyálanda, bwosu kakala lubuka ku Betaniya, Yesu wáyuka nzala.
13 Buna kámona muna kyana mufiki wávwota yi khaya, wenda tala akolu kawanakwa kima; kaasi buna katula hahana, káwanaku keti kima, khaya za khatu, mukuma yákalaku tsungi ya bibundu bya fiki.
14 Hanga wuzimbudi kwena mufiki: «Mvula yi mvula, ka mutu ku wadya hika kibundu kyatúka mwena ngeyi!» Amana balonguki bandi bámuyuka.

Yesu kuna Nzu ya Nzambi
(Mth 21:12-17; Luk 19:45-48; Ywn 2:13-22)

15 Bátula ku Yelusalemi. Yesu wákota kuna nzu ya Nzambi, wayandika mu kukwasa bana bakala tekisa yi bana bakala sumba kuna nzu ya Nzambi, wámwanga mitalaka mya bakwa tsyenzya yi biti bya bateki ba baphombu,
16 konda kusisa mutu kanata kima muna luphangu lwa nzu ya Nzambi.
17 Kakala balonga yi kuzimbulaka: «Bwásonamaku bwabu: "Nzu yama batédikiya ni nzu ya bisambu kikuma kya bikanda byosu?" Kaasi benu, lukitudiya saka dya bandwandwa!»
18 Bambuta ba banganga Nzambi yi balongi ba mitsiku bámuyuka; bakala sanda phila ya kumuhondisila; bweya bwa yandi bákala bwawu, kikuma mulumbalumba wa batu wosu wakala yituka kikuma kya malongi mandi.
19 Ha mabwa masikidika, Yesu yi balonguki bandi bálubuka mu mbanza.

---

a **11:2 11:2** Muna bikalulu bya bikanda byahika, mbisi wuna ane bakala musadila hanga mbisi wuna wisi tikula mazitu. Kenina wakhunda kuluta baphunda bana bakodini. Bisi muzayila muna matu mandi ma kaleyi. Ane kenina kidimbu kya kudikulumuna kwa Masiya. b **11:8 11:8** Bwosu bwenina muna mukanda wazodi wa bathotila 9:13, wuna wenina mutindu wa kikalulu kya luzitu. d **11:9 11:9** Muna ndinga ya Bayuta, Ozana yenina nzonzidi yibati tendula lwesi ni "Hulula, yikubokwadidini."

Yesu yi mufiki wayumuka (Mth 21:20-22)

20 Buna bakala hita muna suka, balonguki bámona mufiki wayumuka yi kuna misodi.
21 Phetelu, bwosu káyubuka mana máhita, wumuzimbwadini: «Mulongi, talandi, mufiki wawu wábundila wosu wuyumukini.»
22 Yesu wábazimbwala: «Kwikilenu mwena Nzambi!
23 Abwabuna, yiluzimbwadibwa, wuna wazímbula kwena mongu wawu: "Kinduka hana, dilosa mu yanga dya mbuta," konda keti keti muna mbundu yandi, kaasi kakwikilaka ni mamana kabati zimbula malúngila, mamana mamúhangamina.
24 Yihana yiluzimbwadini: "Kyosu kina lwalómba mu kulombila, kwikilenu ni lutambudikya kedi amana balúhekakya."
25 "Amana buna lutelamikini mu kulombila, yuka ni dyambu lwenina dyawu yi mukwenu, mulololenu, ndangu Tata wenu wenina muna mazilu kalulolula phi mitsoki myenu. [
26 Kaasi yukani lubaloludiku, Tata wenu wuna wenina mu mazilu, ketibwe kalúlolulaku mitsoki myenu.]e»

Ku biki disi tuka hamu dya Yesu? (Mth 21:23-27; Luk 20:1-8)

27 Yesu yi balonguki bandi bávutuka ku Yelusalemi. Bwosu kakala kangala muna luphangu lwa nzu ya Nzambi, bambuta ba banganga Nzambi, balongi ba mitsiku yi bambuta ba dibundu bisa muwana.
28 Amana bamuhyudini: «Mu hamu dya nati wisi hangila bwabuna? Nati wukuhekini hamu dya kuhangilabwa?»
29 Yesu wubavutwadini: «Meni phi yilúhyula kyufu kimosi; yuka ni lwamvutwala, yiluzimbwala keti mu hamu dya nati yisi hangila mambu mana.
30 Mbotika yina ya Yowani, ku zilu yátuka ho kwena batu? Phekenu mvutu.»
31 Kaasi báyandika kutendana bawu yi bawu yi kudizimbwalaka: «Yuka ni twavutula: "Ya ku zilu", kazímbula: "Kikuma kya biki lwakonda mukwikidila?"
32 Kaasi yuka twazimbula: "Kwena batu", hanga...» Bweya bwa mulumbalumba wa batu bákala bwawu, mukuma boosu bakala mubongila Yowani hanga mbikudi mosi wa kyedika.
33 Hanga bavutudi kwena Yesu: «Tuzayiku.» Hanga Yesu wubazimbwadini: «Meni phi yiluzimbwalaku keti mu hamu dya nati yisi hangila mambu mana.»

12

Kingana kya basadi bambi ba kilanga kya vinu (Mth 21:33-46; Luk 20:9-19)

1 Hanga Yesu wuyandikini mu kubazonzila mu bingana: «Mutu mosi wákuna kilanga kya vinu. Wákakakya mu luphangu, wásima buku dya kinyongi kya vinu, wátunga kinongi kikuma kya kutanikinaka vinu, kunima wáluwisakya kwena batu, amana wénda mu kitambu.
2 Tangwa dya mbongu buna dyálungila, wátuma musadi mosi kwena basadi ba vinu ndangu bamubongila ndambu yandi ya bibundu bya vinu.
3 Bámukwata, bámubeta amana bámukukwasa moku ma khatu.
4 Mukwa kilanga wábahitika hika musadi wahika; bámukhokula muna mutwa amana bámutukwana.
5 Wátuma hika musadi wahika, bámuhonda; kunima balawu bábeta bwabuna, bahika bábahonda.
6 Mwana wandi wa yakala wuna watondama lwesi wásala; ku tsuka, wábahitika yandi mu kudizimbwala: "Bámuzitisa mwana wama wa yakala!"
7 Kaasi basadi babana ba kilanga kya vinu bádizonzila: "Yandu swana! Alwisenu, tumuhondenu, ndangu kuvwa kwasadila betu!"
8 Bámukwata, bámutimbula ku phenza ya kilanga kya vinu amana bámuhonda.

e **11:26 11:26** Nzila yayi yenamwoku muna masonuku ma lawu mana ma khulu.

9 «Amana biki kahánga mukwa kilanga kya vinu? Kakwísa, wubahondisini basadi bana, amana kiyeka kya kilanga kya vinu kahánakya kwena basadi bahika.
10 Benu lwátangaku Masonuku mama:
"Tadi dina bálosa batungi,
dyákituka tadi dya theti dya mupfundila.
11 Mambu mama kwena Pfumu mátuka,
dyambu dya ngituka ku mesu metu!"»
12 Bapfumu ba bayuta bakala sanda phila ya kumukwatila, kaasi báyuka bweya bwa mulumba-lumba wa batu. Bábakula ni kikuma kya bawu kátila kingana kina. Bámusisa amana bénda kwabawu.

Phaku ya Khayisala
(Mth 22:15-22; Luk 20:20-26)

13 Bamuhitikini ndambu ya bafwadisi yi bakwa kibuka kya Eloti, ndangu bamuleya Yesu muna ndinga zandi.
14 Baba bisa muzimbwala: «Mulongi, tuzayi ni ngeyi kyedika wena amana weku yi bweya bwa mambu mana bisi banza batu kikuma, wisiku tala mbunzu za batu, kaasi wisi longa nzila ya Nzambi buna bufwani. Bulungi mu kufuta phaku ya Khayisala[a]? Tufweti futa ho tufutaku?»
15 Bwosu kázaya bukavungalosi bwa bawu, wábavutwala: «Kikuma kya biki lubati ndeyila? Ndatinenu kuta dimosi, nzodi yimonadya.»
16 Bámunatinadya dimosi, Yesu wábahyula: «Mbunzu yi khumbu yayi básonika haha bya nati?» Bámuvutwala: «Bya Khayisala.»
17 Hanga Yesu wubazimbwadini: «Hanenu mambu ma Khayisala kwena Khayisala, amana mambu ma Nzambi kwena Nzambi.» Amana báyituka lawu kikuma kya mvutu ya Yesu.

Kyufu kitadidi kufutumuka kwa bafwa
(Mth 22:23-33; Luk 20:27-40)

18 Kunima, Basadise bana bisi zimbula ni kweku lufutumuku lwa bafwa, bisa muhyula:
19 «Mulongi, Moyize kátusonikina bwabu: "Yuka ni yakala mosi kafwa konda kubuta mwana, myaki wandi kalunga kwela mufwidi ndangu katombula kikanda kya phangi wandi."
20 Kinga kwákala yi baphangi ba bayakala tsambwadi. Tsomi za bawu wákwela mukhetu amana wáfwa konda kusisa mwana.
21 Wazodi wámukwela mufwidi amana wáfwa konda kusisa keti mwana. Phila mosi yi wuna watatu;
22 amana keti mosi wa bawu tsambwadi kasisaku mwana. Kunima dya bawu boosu, mukhetu phi wáfwa.
23 Muna kilumbu kya lufutumuku lwa bafwa, tangwa batókama, wa nati kakála mukhetu meni wuna? Mukuma bawu tsambwadi bámukwela!»
24 Yesu wubazimbwadini: «Taleti! Yi hakana lwisi ditotisila kwenu, lwisiku bakisa keti Masonuku, keti ngolu za Nzambi.
25 Mukuma, ku lufutumuku lwa bafwa, kwakálaku yi bayakala keti bakhetu bakwé́lana, kaasi bakála hanga banzyo muna mazilu.
26 Kikuma kya kufutumuka kwa bafwa, khaniku kedi lutanga, muna mukanda wa Moyize, mana bámuzimbwala belabela yi kivunza kya mbawu? Nzambi kázimbula: "Meni yenina Nzambi wa Bulahami, Nzambi wa Yizaki yi Nzambi wa Yakobi."
27 Disongidila ni keku Nzambi wa bafwa, kaasi wa batu bana benina mu luzingu. Luditotisi kwenu kimakulu.»

Mutsiku wulutini mupfunu
(Mth 22:34-40; Luk 10:25-28)

28 Mosi wa balongi ba mitsiku, wuna wábayuka buna bakala tendana yi phila kámona ni mboti kábavutwala, wísa hyula kwena Yesu: «Khi wawu mutsiku watheti wuhitini muna mitsiku myosu?»

a **12:14 12:14** "Khayisala" yákala khumbu yina bakala hana kwena pfumu wa mbanza ya Loma. Káyala phi muna tsi za lawu zina zákala mu kihika kya Loma, yi muna tsi za Bayuta. b **12:29 12:29** Basoniki bahika básonika ni Pfumu kenina Nzambi wetu, Pfumu yandi mosi.

29 Yesu wuvutudini: «Watheti: "Hinikina,
Kiseledi, Pfumu Nzambi wetu, yandi lwesi
wenina Pfumu[b].
30 Amana wazóla Pfumu Nzambi waku,
yi mbundu yaku yosu yi moya waku wosu,
yi ngangu zaku zoosu, yi ngolu zaku
zoosu."
31 Wazodi: "Wazóla mukwenu hanga
ngeyi meni." Kweku hika mutsiku wuluti
myami myawu myodi.»
32 Mulongi wa mitsiku wumuzimbwa-
dini: «Bwa bukheti, Mulongi! Kyedika
wuzimbudini ni Pfumu Nzambi yandi
mosi kenina amana heku wahika hanga
yandi.
33 Amana ni kumuzola yi mbundu yandi
yosu, yi ngangu zandi zoosu, yi ngolu
zandi zoosu; yi kuzola mukwenu hanga
yandi meni, buluti kimenga kya kuyoka
kya muthu yi mikhayilu.»
34 Yesu buna ká́mona ni ká́vutula yi
mayedi moosu, hanga wumuzimbwa-
dini: «Ngeyi weku kyana yi Kipfumu kya
Nzambi.» Amana keti mutu ká́mekaku
hika kumuhyula kyufu.

Masiya yi Tavidi
(Mth 22:41-46; Luk 20:41-44)

35 Yesu kakala longa kuna nzu ya
Nzambi, kahanga wubahyudini: «Abweti
balongi ba mitsiku balenda zonzila ni
Masiya kenina mwana wa Tavidi?
36 Yandi meni Tavidi, muna Kitembu
Kyatoma, ká́zimbula:
"Pfumu ká́zimbula kwena Pfumu wama:
sikuka kuna kitata kyama,
yi kuna yisíla bambeni baku ku sina dya
bitambi byaku."
37 Yandi meni Tavidi kabati mutela:
"Pfumu" Amana mu biki kalenda kadila
hika mwana wandi?»

Yesu wubalukisi kikuma kya balongi ba mitsiku
(Mth 23:1-36; Luk 20:45-47)

Amana mulumba-lumba wa batu bal-
awu bakala muhinikina yi tsambu.
38 Muna malongi mandi, Yesu kakala
bazimbwala: «Dikengenu yi balongi ba
mitsiku; bazodi kukangala yi mvwela
za kaleyi amana batu babahekaka mboti
muna mazandu;
39 bazodi kuzakala mu bifulu bya theti
muna nzu za kimvuka za Bayuta, bazodi
phi bifulu bya lukumu mu mikinzi.
40 Bisi botula bima muna nzu za
bafwidi, bisi samba malombilu ma
kaleyi kikuma kya kudimonikisa. Bawu
batámbula pfundusu yina yalúta kitesu.»

Kabu dya mufwidi wa phutu
(Luk 21:1-4)

41 Kunima Yesu bwosu ká́kala wasikuka
kuna thwala ya mukunzu wa nzu ya
Nzambi, kakala simbulula mulumba-
lumba wa batu buna bakala sya mbongu.
Bamvwama balawu bakala sya lawu.
42 Mufwidi mosi wa phutu wísa, yandi
phi wá́sya makuta modi ma khunda mahi-
tini dikuta dya tsuka.
43 Hanga wubatedi balonguki bandi
amana wubazimbwadini: «Mu kyedika,
yiluzimbwadibwa, mufwidi yandu wa
phutu kasini kuluta boosu bana basini mu
mukunzu.
44 Mukuma boosu bana bá́hani muna
kulutuka kwa kuvwa kwa bawu; kaasi
yandi, ká́sini muna kiphutu kyandi,
kyosu kina ká́kadiki kyawu, kyosu kina
kafwaniki mu kuzingila.»

13

Yesu wusamuni kubulumuka kwa nzu ya Nzambi
(Mth 24:1-2; Luk 21:5-6)

1 Bwana kakala lubuka Yesu mu nzu
ya Nzambi, mosi wa balonguki bandi
wá́muzimbwala: «Mulongi! Talandi, khi
mutindu wa matadi, khi thungidi!»
2 Yesu wá́muvutwala: «Wumoni thungidi
zazi za mbuta? Kwasálaku keti tadi
dimosi hana thandu ya tadi dikwawu
dyakonda wulumuka.»

Phasi yi minyanga
(Mth 24:3-14; Luk 21:7-19)

3 Buna ká́kala wazakala kuna mongu
wa Olive, kuna thwala ya nzu ya
Nzambi, Phetelu, Zyaki, Yowani yi Andele
bá́muhyula mu kingenga:
4 «Tuzimbwala, khi tangwa masálama
mambu mama, khi kyawu kidimbu

kyasóngila tsuka ya mambu mana moosu?.»
5 Hanga Yesu wuyandiki mu kubazimbwala: «Kebenu, mutu kaluhukumunaku.
6 Lawu bakwísa mu khumbu ya meni, mu kuzimbula: "Meni yenina Kidisitu" amana batu balawu babáhukumuna.
7 Tangwa lwayúka kuzonzila mvita yi pfweta-pfweta za mvita: luvumukaku mbundu; bulungi ni mambu mana masalama, kaasi yakálaku kedi tsuka.
8 Mukuma kanda dimosi dyanwánisa kanda dikwawu, amana luyalu lumosi lwanwánisa luyalu lukwawu; amana kunikana kwa mafu yi nzala byakála muma mwahika. Lwakála luyandiku lwa misongu.
9 Dikengenu benu-benu; balúlambula mu nganda amana balúbeta muna nzu za kimvuka za Bayuta; lwatélama kuna thwala ya bapfumu ba mbanza yi bakyamvu kikuma kya meni, kyakála kimbangi kikuma kya bawu.
10 Bulungi theti Musamu wa Bukheti basamunawa kwena makanda moosu.
11 Tangwa balúnata mu kululambula, lutekilaku diyangisa kikuma kya mana lwazímbula, kaasi zimbulenu mana balúheka muna tangwa meni dina, mukuma ka benu ku lwazónza, Kitembu Kyatoma.
12 Phangi kalámbula phangi wandi ku lufwa, amana tata kalámbula mwana wandi; bana babáthutukila bibuti bya bawu amana babáhondisa.
13 Balúmenga kwena mutu wosu kikuma kya khumbu yama. Kaasi wuna wakwámina tii yi kuna tsuka, yandi kahúluka.»

Kiwayi kya lawu
(Mth 24:15-28; Luk 21:20-24)

14 «Buna lwamóna muzangi wanzanzi wakutelamisa muna kafwaniku kukala, mutu wuna wubati tanga kabakula! Hanga, bana bakála mu Yuteya batína mu myongu;
15 wuna wakála ha mudilu katulukahoku, kavutukaku kikuma kya kutambula kima ku nzu yandi;
16 amana wuna wakála ku bilanga kavutukaku ku manima kikuma kya kutambula muledi wandi.
17 Khi phasi kikuma kya bakhetu bana bakála ku bifundu yi kwena bana bakála mu kuyemika muna bilumbu meni bina!
18 Lombilenu ni mambu mama mabwaku mu tangwa dya kyosi kya lawu!
19 Mukuma, bilumbu meni bina byakála bilumbu bya kiwayi kya lawu, kiwayi kimosi, hanga kina kyakonda kedi kala tukidila ku luyandiku lwa phangamu yina káhangila Nzambi tsi yi buthwena bwabu, amana zakálamwoku hika buna kuluta.
20 Wadi ni Pfumu kákufikisaku bilumbu bina, wadi keti mutu kakhanaku zinga hika, kaasi kákufikisilabya kikuma kya bana básolama.
21 Amana ho mutu kaluzimbwala: "Kidisitu haha kenina!" Holo: "kuna kenina!" Lumukwikilaku.
22 Mukuma bamasiya[a] ba bukamvi yi bambikudi ba bukamvi balúbuka; basóngila biphadi yi mambu ma kuyituka kikuma kya kuhukumuna, yuka bwaléndakana, bana kásola Nzambi.
23 Kebenu kwenu! Thekidi luzimbwala moosu.»

Kwisa kwa Mwana wa mutu
(Mth 24:29-31; Luk 21:25-28)

24 «Kaasi muna bilumbu bina, kunima dya kiwayi meni kina, tangwa kaphínda, ngondi kasengulaku myesi myandi,
25 bathetimbwa babwa tukidila ku zilu, amana ngolu za mazilu zaníkana.
26 Hanga bamoni Mwana wa mutu buna kakwísa muna matuti yi ngolu za lawu, yi khembu.
27 Hanga wutumi banzyo amana bakútikisa batu ba tselu ya bana kásola, tukidila tselu ya tsi yi kuna tselu ya ku zilu.»

Kingana kya mufiki
(Mth 24:32-33; Luk 21:29-33)

a **13:22 13:22** Bamasiya ba bukamvi babati zonzila batu bana bisi zimbula ni bawu benina Kidisitu kaasi beninabwoku.

28 «Mbandu ya kingana kya mufiki yaluheka dilongi: buna lwamóna ni miti wusawakidini, lwisi zaya ni tsungi ya pha yibwesukini.
29 Phila mosi yi kwena benu, tangwa lwamóna bima bina byosu, zayenu ni Mwana wa mutu wekina bela-bela, muna mwelu.
30 Mu kyedika, yiluzimbwadibwa: mbandu ya batu baba, yahítaku kedi yi kuna masálamina mambu mana moosu.
31 Zilu yi tsi byatota, kaasi ndinga zama zalendaku tota.»

Nzambi lwesi wuzayidya tangwa dya tsuka
(Mth 24:36-44)

32 «Kikuma kya mana matadidini kilumbu yi tangwa, ka mutu ku wuzayibya, keti banzyo muna zilu, keti Mwana; kaasi Tata yandi lwesi.
33 Kebenu, temunenu mesu, mukuma luzayiku mu khi tangwa mabwa.
34 Dyakála hanga mutu mosi wénda mu kitambu: wusisini nzu yandi, wuhanini kiyeka kwena basadi bandi; kosu mutu yi kisalu kyandi, amana wásenda kwena tsinzidi kakala watemuna.
35 Disongidila, kalenu batemuna, mukuma luzayiku keti khi tangwa kakwísa mukwa nzu: mu masikidika, ho mu kati kya kisuku, ho mu khoku wa theti, ho mu suka.
36 Kalenu mu bweya kinga katula mu kithulumukina amana kisa luwana banimba.
37 Mana mbati luzimbwala, nzimbudima kwena batu boosu: "Kalenu batemuna!»

14

Yesu bamukasidi kifwandu
(Mth 26:1-5; Luk 22:1-2; Ywn 11:45-53)

1 Bilumbu byodi byásala mu kuta mukinzi wa Phaki yi mukinzi wa mapha makonda muvimbu. Bambuta ba banganga Nzambi yi balongi ba mitsiku bakala sanda phila ya kumukwata Yesu mu mayedi mambi ndangu bamuhonda.
2 Bakala zimbula: «Heku ni mu tangwa dya mukinzi, hanga kwakala nana mvwalangani mu kati dya batu.»

Mukhetu mosi wusitini mananasi hana mutwa wa Yesu
(Mth 26:6-13; Ywn 12:1-8)

3 Yesu ku Betaniya kákala muna nzu ya Simoni mukwa bwasi. Buna kákala ku mesa mukhetu mosi wákota amana kákala yi mulangi wabasa yi mananasi ma mukwandi, ma thalu ya lawu. Wábula mulangi amana wázunzila mananasi hana mutwa wa Yesu.
4 Ndambu ya batu bahika báyuka kikudi-kudi, hanga beka dizimbwala bawu yi bawu: «Kikuma kya biki kuzanga mananasi mama bwabu?
5 Wadi bakhanima sumbisa mananasi mana mu thalu ya khama tatu za phata[a], amana mbongu bahana kwena batsukami!» Amana bakala mukumba mukhetu wuna.
6 Kaasi Yesu wázimbula: «Muyambulenu. Kikuma kya biki lubati muyangisila? Dyambu dya bukheti kahangini kwena meni.
7 Mukuma, batsukami lwakadiki bawu kosu tangwa, amana lufwani kubasadisa tangwa dina lumoni; kaasi meni twakádikiku yenu kosu tangwa.
8 Yandi kahangi buna kálendidini: katekidi zunzila mananasi mu lutu lwama kikuma kya kuyidika kuzika kwa lutu lwama.
9 Mu kyedika yiluzimbwadini: kwosu kuna básamuna Musamu wa Bukheti, muna tsi yosu, baménikiki phi mambu mama kahangini mukhetu yandu, kikuma kya kumubambuka.»

Yutasi wuyilamini mu kulambula Yesu
(Mth 26:14-16; Luk 22:3-6)

10 Yutasi Sikadyoti, mosi wa bawu kumi yi bodi, wénda kwena bambuta ba banganga Nzambi ndangu kabalambwala yandi Yesu.
11 Buna bámuyuka, básangwala lawu amana básila ni bamuheka mbongu. Yutasi kakala sanda tangwa dya mboti ndangu kamulambula Yesu.

a **14:5 14:5** Mlk 6:37 lufutu lwa basadi khama tatu muna kilumbu.

Yesu wudi madya ma Phaki yi balonguki bandi
(Mth 26:17-25; Luk 22:7-14,21-23; Ywn 13:21-30)

12 Kilumbu kya theti kya mukinzi wa mapha makonda muvimbu, muna kilumbu kina bakala tambika kimenga kya mukinzi wa Phaki, balonguki bandi bamuzimbwadini: «Kubiki wuzodi ni thwenda kuyidikila madya ma mukinzi wa Phaki?»
13 Hanga Yesu wátuma bodi mu kati dya balonguki bandi amana wubazimbwadini: «Alwenda kuna mbanza, lwatúndakana yakala mosi wubati nata kalondu kenina yi mamba. Mulandenu.
14 Amana muna kakóta, zimbulenu kwena mukwa nzu: "Mulongi kazimbudini: Kubiki wenina mwanza wuna yidíla madya ma Phaki yi balonguki bama?"
15 Kalúsongila mwanza wumosi wenina wambuta kuna zilu, wenina wakuyidika kedi yi bima byosu. Yi mwamuna lwayídikila mambu kikuma kya betu.»
16 Balonguki bénda, buna bátula ku mbanza, báwana phi mambu bwosu kábazimbwala amana báyidika madya ma Phaki.

17 Ha mábwa masikidika, Yesu wátula hakimosi yi bawu kumi yi bodi.
18 Buna bákala kuna mesa yi kudyaka, Yesu wuzimbuni: «Mu kyedika, yiluzimbwadini: mosi mu kati dya benu, wubati dya yi meni, kandámbula.»
19 Kiwayi kyábakwata lawu, báyandika mu kumuzimbwala mosi kunima mukwawu: «Ka meni ku, bweku?»
20 Yandi wábavutwala: «Kenina mosi muna kati dya benu kumi yi bodi, wuna wuvundikini koku ha longa dimosi yi meni, yandi wuna wandámbula.
21 Mwana wa mutu kabati kwenda, bwosu bwásonama kikuma kya yandi; kaasi khi kyadi kwena mutu wuna wamúlambula Mwana wa mutu! Bwalunga ni mutu wuna kabutukaku kwandi!»

Mesa ma Pfumu
(Mth 26:26-30; Luk 22:14-20; 1Ko 11:23-25)
22 Buna bákala dya, Yesu wátambula dipha, wásambuladya, wábukunadya amana wáhanadya kwena balonguki mu kuzimbula: «Tambulenu, lwalu lwenina lutu lwama.»
23 Kunima, wátambula bungu dimosi, kunima dya kuvutula matondu, wábahekadya, amana bánwaya boosu.
24 Hanga wubazimbwadini: «Mama menina menga mama, ma bulunda bwa Nzambi, mana matyakani kikuma kya batu lawu.
25 Mu kyedika, yiluzimbwadini: yinwaku hika vinu dina, tii yi kuna kilumbu kina yinwádya, dya pha, muna luyalu lwa Nzambi.»

Yesu wusamuni ni Phetelu kámusuwangana
(Mth 26:31-35; Luk 22:31-34; Ywn 13:36-38)
26 Kunima dya kuyimbila mikunga[b], bálubuka, benda ku mongu wa Olive.
27 Hanga Yesu wubazimbwadini: «Kisinza kyakála kikuma kya benu boosu, mukuma bwásonama bwabu: "Yimúhonda kalema, amana mikoku myamwángalakana."
28 Kaasi kunima dya kufutumuka kwama, yilútekidila kuna Ngadidi.»
29 Phetelu wumuzimbwadini: «Tangwa kyakála kisinza kikuma kya boosu, kyakálaku kikuma kya meni.»
30 Yesu wámuvutwala: «Mu kyedika yikuzimbwadini: lelu, muna phipha meni yayi, khoku kakókulaku kedi mbala zodi, ngeyi watsúwangana mbala tatu.»
31 Kaasi Phetelu wávutula yi ngolu zoosu: «Keti kufwa, yifwa hakimosi yi ngeyi, yikusuwanganaku.» Balonguki boosu bázimbula phi phila mosi.

Lombilu lwa Yesu kuna Ngetisemani
(Mth 26:36-46; Luk 22:39-46)
32 Bisa tula homa hamosi bisi tela mu khumbu ya Ngetisemani, amana Yesu

b **14:26 14:26** Kyákala kikalulu kya kuyimbilaka mikunga ku madya ma Phaki.

wázimbula kwena balonguki bandi: «Zakalenu haha, kithama kina yikwata lombila.»
33 Wábonga ha kimosi yi yandi Phetelu, Zyaki yi Yowani. Amana wáyandika kuyuka kyadi yi kiwayi.
34 Hanga wubazimbwadini: «Mbundu yama mu kiwayi yenina yi kuna lufwa; salenu haha, amana kalenu batokama.»
35 Buna káphusana ndambu, wábwa ha tsi amana wálombila ni, yuka bwalendakana, tangwa meni dina dyahaluka yi yandi.
36 Kakala zimbula: «Aba, Tata, moosu maléndakana kwena ngeyi; halula kwena meni bungu dyadi. Kaasi ka luzolu lwa meni ku kaasi luzolu lwaku lwahangama.»
37 Yesu wísa kwena balonguki bawu batatu amana kábawana banimba; wázimbula kwena Phetelu: «Simoni, wunimbi? Wulendiku mu kutokama keti tangwa dimosi?
38 Kalenu batemuna, lombilenu phi, ndangu lubwaku mu kimeka. Kitembu kyazyama kyenina kaasi lutu lwalembwa lwenina.»
39 Wáhaluka hika amana wálombila mu kulandulula ndinga zimosi meni.
40 Kunima wisa vutuka hika, wubawani ku kilu, mukuma mesu ma bawu zitu mákala. Bámonaku biki bamuzimbwala.
41 Yesu wisa vutuka mu mbala ya tatu amana wábazimbwala: «Lunimbi hika, lulembwiki kwenu? Yimeni, tangwa dibwesukini. Mwana wa mutu bamulambudi ku moku ma basumuki.
42 Telamenu, thwendenu! Tala, wekina bela-bela wuna ndambudini!»

Yesu bamukwatini (Mth 26:47-56; Luk 22:47-53; Ywn 18:3-12)

43 Muna tangwa meni dina kakala zonza Yesu, Yutasi, mosi wa bawu kumi yi bodi wátula hahana, hakimosi yi mulumbalumba wa batu bakala yi mbedi za phoku yi khindi hana moku. Bábatuma kwena bambuta ba banganga Nzambi, balongi ba mitsiku yi bambuta ba bayuta.
44 Yutasi wuna wakala mulambula, watekila basongila kidimbu kimosi mu kuzimbula: «Wuna yibumbakana, yandi wuna. Mukwatenu amana munatenu buna bwa bukheti.»
45 Buna katula, wubwesukini kuna kákala Yesu, wuzimbudini: «Labuni!» Amana wámubumbakana.
46 Hanga batu meni bana bamubwidini Yesu amana bamunatini.
47 Mosi wa bana bákala hahana, wáhola mbedi ya phoku, wámutapha musadi wa mbuta wa banganga Nzambi amana wámuhuta kwiti.
48 Yesu wábazimbwala: «Lwisi khwata yi mbedi yi khindi, hanga mbedi ni ndwandwa yenina?
49 Yíkala yenu bilumbu byosu kuna nzu ya Nzambi mu kulongaka, amana lwákhwataku. Kaasi mamana mabwini ndangu malungila Masonuku.»
50 Hanga boosu bamusisini, amana batini kwabawu.
51 Ngunza mosi wakala mulanda, wadivunga muledi wa thangi. Bámukwata,
52 kaasi yandi wásutula muledi amana wátina kikhonga.

Yesu ku thwala ya kimvuka kya mbuta (Mth 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Ywn 18:13-14; 18:19-24)

53 Yesu, bamunata ku nzu ya mbuta wa banganga Nzambi, kuna bákutakanina bambuta ba banganga Nzambi boosu, bambuta ba bayuta yi balongi ba mitsiku.
54 Phetelu kakala mulanda kuna kyana, yi kuna kyanzala kya nzu ya mbuta wa banganga Nzambi. Buna kákota muna kati, wázakala yi batsinzidi[d], kikuma kya yikuyeta mbawu.
55 Bambuta ba banganga Nzambi yi kimvuka kyambuta[e] bakala sanda kimbangi kya mbi kikuma kya Yesu, ndangu bamuzengila ndola ya lufwa, kaasi bámonakyoku.

d **14:54 14:54** Muhowu wa ngeleki wuna bábindula mu "batsinzidi" wenina muhowu wumosi wuna wubati zonzila "basadi". Batu ba mayedi ma lawu bana ba Bibila bisi kumbwala ni bayakala meni babana bawu bákala batsinzidi ba nzu ya Nzambi ya bayuta. Babana bakala lemvuka ku milongi mya mbuta wa banganga Nzambi. Bákalaku baphumbulu ba bisi Loma.
e **14:55 14:55** Mth 5:22.

56 Mukuma lawu dya bambangi ba
luvunu bisa funda, kaasi bimbangi
byáfwananaku.
57 Ndambu ya batu bálubuka mu kumu-
tila kimbangi kyaki kya luvunu:
58 «Twámuyuka yandu mu kuzim-
bula: "Yiwúlumuna nzu ya Nzambi yayi
bátunga ku moku ma batu, amana mu
bilumbu bitatu, yitúngulula yikwawu
yina yakonda tungama ku moku ma
batu."»
59 Amana mbatanana buna, bimbangi
bya bawu byákalaku fwanana.
60 Hanga mbuta wa banganga Nzambi
wutelami hana kati dya lukutakanu,
wáyufula kwena Yesu: «Keti kima wu-
batiku vutula? Biki wuzonzi kikuma kya
bimbangi byabi babati kufundila baba?»
61 Kaasi Yesu kakalaku yakula, kakalaku
vutula keti ndinga. Mbuta wa banganga
Nzambi wámuhyula hika: «Ngeyi wen-
ina Kidisitu, Mwana wa Nzambi wasam-
buka?»
62 Yesu wávutula: «Meni yandu. Amana
lwamóna Mwana wa mutu wazakala
kuna koku dya kitata dya Nzambi mukwa
Ngolu zoosu amana kakwísa muna matuti
ma zilu.»
63 Hanga mbuta wa banganga Nzambi
wuyati miledi myandi[f], amana wuzimbu-
dini: «Kikuma kya biki twasandila hika
bambangi?
64 Luyuki benu-benu ngusi katukwani
Nzambi; Abweti lubanzi benu?» Boosu
bázimbula ni kufwa muna kufwa.
65 Hanga batu bahika bamuhumi metya
kuna mbunzu, bamufidingi mbunzu
amana bamuti makufi mu kuzimbula:
«Bikuleti, keti nati wukubetini!» Amana
batsinzidi bamuti mbata.

Phetelu wumutuni Yesu
(Mth 26:69-75; Luk 22:56-62; Ywn 18:15-18,25-27)

66 Buna kákala Phetelu wazakala kuna
phenza, hana kyanzala, musadi mosi wa
mukhetu wa mbuta wa banganga Nzambi
wátula.
67 Buna ká́mona Phetelu wakala yeta
mbawu, wámutala amana wuzimbudini:
«Ngeyi phi, wukadikini yi Yesu, mwisi
Nazaleti.»
68 Kaasi yandi wásuwangana mu
kuzimbula: «Nzayiku, mbatiku bakula
mana wuzodi wazimbula, ngeyi.» Ku-
nima wálubuka ndangu kenda ku
mwelu wa kyanzala; [hanga khoku mosi
wukokuni.][h]
69 Musadi wa mukhetu wámumona hika
amana wayandikila mu kuzimbula kwena
babana bákala hakana: «Yandu phi kenina
mosi wa bawu!»
70 Amana yandi wásuwangana hika.
Kunima dya tangwa dya khunda, babana
bákala hakana bázimbula hika kwena
Phetelu: «Kyedika, ngeyi wenina mosi wa
bawu, mukuma mwisi Ngadidi phi wen-
ina.»
71 Hanga Phetelu wuyandiki mu kudya
ndefi: «Yukani meni yimuzayi mutu
yandu, Nzambi kapheka ndola!»
72 Amana muna tangwa meni
dina, khoku wákokula mu mbala
ya zodi. Phetelu wáyubuka ndinga
yina ká́muzimbwala Yesu: «Khoku
kakókulaku kedi mu ya mbala zodi, ngeyi
watsúwangana meni mbala tatu.» Hanga
wuyandiki mu kudila.

15

Yesu bamunati ku nganda ya Philatu
(Mth 27:1-2,11-14; Luk 23:1-5; Ywn 18:28-38)

1 Kuma buna kwákhya, bambuta ba
banganga Nzambi bákutakana hakimosi
yi bambuta ba bayuta yi balongi ba mit-
siku mu kimvuka kya mbuta. Kunima

[f] **14:63 14:63** Kyá́kala kikalulu kya bayuta, kikuma kya mutu mosi, mu kuyata miledi myandi tangwa kayukini ni mutu wahika ngusi kabati tukwana Nzambi. Mbuta wa banganga Nzambi ká́songila haha bwosu ká́kwikila yandi ni Yesu ngusi ká́tukwana Nzambi. [h] **14:68 14:68** Mihowu myami myenina mu khunga, myenamwoku muna masonuku mahika. [a] **15:1 15:1** Philatu kakala kilolu mwisi Loma mu kinzunga kya Yuteya tukila mvula 26-36 ku nima lubutuku lwa Yesu Kidisitu. Philatu kakala yi mikanu mya lawu kwena Bayuta muna tangwa dina kakala kilolu kya mbanza. Mbala za lawu, kakala tonda kulungisa luzolu lwa Bayuta kikuma kya mikanu. Kakhana totisa kifulu kyandi kya kilolu mu mbanza wadi ni kakalaka yi mikanu.

dya kumukasa Yesu, bámunata amana bámulambula kwena Philatu[a].
2 Amana Philatu wámuhyula: «Ngeyi, kyamvu wa Bayuta wenina?» Yesu wumuvutwadini: «Ngeyi meni wuzimbudibwa.»
3 Bimbangi lawu bakala mutila kwena bambuta ba banganga Nzambi.
4 Philatu wámuhyula hika: «Wubatiku vutula keti kima? Tala moosu mana babati kufundila!»
5 Kaasi Yesu kávutulaku hika keti kima, amana Philatu wáyituka lawu.

Yesu bamuzengidi ndola ya lufwa (Mth 27:15-26; Luk 23:13-25; Ywn 18:39; 19:16)

6 Bwosu bwákala ni mu mukinzi wosu wa Phaki, Philatu kakala sula mutu wa boloku mosi, wosu wuna bakala lomba batu.
7 Kinga yakala mosi, khumbu yandi Balabasi, wákala mu boloku hakimosi yi bandwandwa, kikuma kya buna káhonda mutu mu tangwa dya mvwalangani.
8 Mulumba-lumba wa batu bénda kuna nzu ya Philatu amana bayandika mu kumulomba ni kabahangila bwosu kyákala kikalulu kya bawu.
9 Philatu wábahyula: «Luzodi yiluyambwadila kyamvu wa Bayuta?»
10 Mukuma wázaya kwandi ni, bapfumu ba banganga Nzambi, kikuma kya kiphala bámulambwala yandi.
11 Kaasi bambuta ba banganga Nzambi bálundika batu ndangu balenga bayambwadila kaka Balabasi.
12 Philatu wáhyula hika: «Amana biki yihanga buthwena kikuma kya yandu lwisi tela ni kyamvu wa Bayuta?»
13 Bákalunga hika: «Mukhoka ha kitakani!»
14 Philatu wábahyula: «Khi mbi kahangini?» Kaasi bawu bákalunga hika ngolu: «Mukhoka ha kitakani!»
15 Philatu wázola kasephidisa mulumba-lumba wa batu, wábasudila yandi Balabasi. Kunima dya kumuzyatwasa mafimbu Yesu, wámulambula ndangu bamukhoka ha kitakani.

Baphumbulu bamuseyi Yesu (Mth 27:27-31; Ywn 19:2-3)

16 Baphumbulu bámubulumuna Yesu yi muna kyanzala kya nganda ya pfumu wa mbanza, amana bákhokika kibuka kya baphumbulu.
17 Bámuvwatisa mvwela ya kabengi[b] amana bátunga mukhonzi wumosi wa tsaku, bávwatisawa kuna mutwa wandi.
18 Kunima báyandika mu kumuheka mboti: «Mboti, kyamvu wa Bayuta!»
19 Bakala muzyatula muswangina muna mutwa, kumuhuma metya yi kufukamaka kuna thwala ya yandi.
20 Tangwa bamanisa mu kumuseya, bámukatulaya mvwela yina ya kabengi amana bámuvwatisa hika miledi myandi. Kunima bámunata ku phenza ndangu benda mukhoka ha kitakani.

Yesu bamukhoki ha kitakani (Mth 27:32-44; Luk 23:26-43; Ywn 19:17-27)

21 Mu kunata kitakani kyandi, baphumbulu bálundika mutu mosi wakala hita, wátuka ku bilanga, Simoni mwisi Sileni, tata wa Alekizande yi Lufwi.
22 Amana bámunata Yesu yi hana homa hana bisi tela ni Kolukota, disongidila: «Kizika kya Kibelengenzi kya mutwa.»
23 Bázola ni bamuheka vinu dya kusanga mila[d], kaasi yandi wábwisadya.
24 Bámukhoka ha kitakani, amana bákabana miledi myandi mu kubetilamya zeki ndangu bazaya kina káfwana kubonga kosu mutu.
25 Dyákala tangwa dya vwa dya suka, ha bámukhoka ha kitakani.
26 Bisona bina banamika byákala tendula kikuma kya ndola yandi, byákala yi mihowu myami: «Kyamvu wa Bayuta.»
27 Hakimosi yi yandi, bákhoka hana kitakani bandwandwa bodi, mosi ku koku

b **15:17 15:17** Mvwela ya kabengi: muledi wumosi wa thalu wa kabengi, wuna bakala vwatisa lwesi kwena bakyamvu yi kwena batu ba mupfunu wa lawu. d **15:23 15:23** Mila yi vinu bakalabya sadila hanga bilongu mu kulembika phasi za mutu wuna bakhokini ha kitakani.

dyandi dya kitata, mukwawu ku koku dyandi dya kimama. [
28 Bwabuna malungila mana basonika mu nzila ya Masonuku: «Bámusya mu kanga dya batu bambi.»]e
29 Bana bakala mu kuhita, bakala mutukwana yi kunikisaka mutwa mya bawu; yi kuzimbulaka: «He! Ngeyi wakala zimbula ni wawulumuna nzu ya Nzambi amana mu bilumbu bitatu wutunguludiya,
30 dihulula ngeyi meni amana tuluka ha kitakani!»
31 Phila mosi phi kwena bambuta ba banganga Nzambi yi kwena balongi ba mitsiku bakala museya yi kuzonzaka: «Batu bahika kakala hulula amana kafwaniku kudihulula yandi meni!
32 Kidisitu, kyamvu wa Kiseledi, katuluka buthwena ha kitakani, ndangu twamona amana twakwikila.» Batu bana bamukhoka bawu ha kitakani bakala mutukwana phi.

Lufwa lwa Yesu
(Mth 27:45-56; Luk 23:44-49; Ywn 19:28-30)

33 Tuka tangwa dya tsinzi, phipha yabwa muna kinzunga kina kyosu tii yi kuna tangwa dya tatu dya masikidika.
34 Muna tangwa dya tatu dya masikidika, Yesu wakalunga mu ndinga ya ngolu: «Eloyi, Eloyi, lema sabakatani?» Disongidila: «Nzambi wama, Nzambi wama, kikuma kya biki wungyambwadidini?»
35 Bahika, mu kati dya bana bakala hahana, bamuyuka, bazimbudini: «Talandi, Diya, kabati tela yandu!»
36 Mutu mosi watyakula thinu, wabonga kitini kya vuya, wavundikikya muna vinu dya ngani, amana wazitikadya ku muswangina, kamuheka yandi ndangu kanwa. Amana wuzimbudini: «Yambulenu, twatala kamba Diya kakwisa mutululahahana!»
37 Kaasi Yesu wakalunga hika mu ndinga ya ngolu amana watabula moya.
38 Kutala muledi wa zitu wuna wakala kabisa kizika kyahedila yi kina kyakala kyahedila kuluta mu nzu ya Nzambi wuyatukini mu byati byodi tuka ku londi yi kuna bandaf.
39 Buna kamona phila yina kafwila, hanga satudiyoni wuna wakala hakana, kuna thwala yandi, wuzimbudini: «Mu kyedika, mutu yandu Mwana wa Nzambi kakadikini!»
40 Hakala phi yi bakhetu bakala tala kuna kyana. Hana kati dya bawu, hakala yi Madiya mwisi Makatala, Madiya ngudi wa Zyaki wakhunda yi Zoze yi mukhetu wahika Salomeyi.
41 Babana bakala mulanda, bakala musadila phi tuka ku Ngadidi. Hakala hika yi bakhetu balawu bana batombuka hakimosi yi yandi ku Yelusalemi.

Yesu bamuzesi mu mazyamu
(Mth 27:57-61; Luk 23:50-56; Ywn 19:38-42)

42 Masikidika hana mabwi kedi, yi bwosu kyakala kilumbu kina kyatekidila sabata, kina bakala yidikila mukinzi,
43 wisa tula Yozefu, mwisi Adimateya, wuna bakala zitisa phi ku kibuka kyambuta. Kakala hingila yandi phi Kipfumu kya Nzambi. Wenda kwena Philatu mu kulomba lutu lwa Yesuh.
44 Philatu wayituka lawu mu kuyuka ni wutabudiki kedi moya, watedisa satudiyoni amana wamuhyula yuka ni thama katabwadikini moya.
45 Buna kayuka meni dya satudiyoni, wahana muswa kwena Yozefu mu kubonga mvumbi.

---

e **15:28 15:28** Nzila yayi yeninamwoku muna masonuku ma lawu mana ma thama. f **15:38 15:38** Nzu ya Nzambi yakala yi miledi myodi. Watheti wakala mu mwelu wa kizika kyahedila. Kizika kyahedila kyakala mbasi ya theti muna nzu ya Nzambi. Muledi wa zodi wakala ha kati dya kizika kyahedila yi kina kyahedila kuluta. Mbuta wa banganga-Nzambi lwesi wakala kota muna kizika kina kyahedila kuluta, mbala mosi muna mvula. Nzila yayi yibati zonzila muledi wa zodi. (Khaphu ya 26:3; Heb 9:3) h **15:43 15:43** Kulomba lutu: muna kikalulu kya bawu, mutu wuna wufwidini ha kitakani mu mesu ma thona, bisiku muzika yi luzitu. i **15:46 15:46** Muna tsadidi ya Bayuta, bakala vuya mananasi ma mutindu yi mutindu amana basitima kuna muledi wa kuvungila mvumbi kikuma kya kumufundika (Ywn 19:39-40).

46 Yozefu wásumba muledi wa thangi, wámutulula Yesu ha kitakani, wámuvunga hana muledi wa thangi amana wámusikula muna mazyamu mana básima muna kitadi. Kunima wakidika kalunga tadi kuna mwelu wa mazyamu.
47 Madiya mwisi Makatala yi Madiya ngudi wa Zoze bakala simbulula bamona homa hana bámusya.

16

Lufutumuku lwa Yesu
(Mth 28:1-8; Luk 24:1-12; Ywn 20:1-10)

1 Buna dyáhita sabata, Madiya mwisi Makatala, Madiya ngudi wa Zyaki yi Salomeyi básumba mananasi kikuma kya kusita lutu lwa Yesu.
2 Muna kilumbu kyatheti kya phosa, muna kati kya suka tangwa weka lubuka, bénda ku mazyamu.
3 Bakala dihyula bawu yi bawu: «Nati watúbundwamina tadi dina dyenina dyakukidika ku mwelu wa mazyamu?»
4 Kaasi buna bávumbula mesu, bámona ni kalunga ka tadi dina, dyakubundumuna kedi kuna kabeta.
5 Buna bakota muna mazyamu; bámona hakana mwana wa yakala mosi, wasikuka kuna koku dya kitata, wávwata mvwela yimosi ya katoki amana báyuka bweya.
6 Kaasi wubazimbwadini: «Lukalaku yi bweya; Yesu mwisi Nazaleti lubati sanda, wuna bákhokiki ha kitakani. Wúfutumuki ku bafwa, kenahoku haka. Talenu homa hana bámusikudikini.
7 Kaasi alwenda zimbula kwena balonguki bandi yi kwena Phetelu: "Wulutekididini muna Ngadidi; kwakuna lwamúmonina, bwosu kálu zimbwalabwa."»
8 Bálubuka mu mazyamu, amana benda thinu, bakala tekita yi kitswi. Amana bámenikinaku keti kwena mutu mukuma bweya bakala bwawu.

Yesu wudimonikisi kwena Madiya mwisi Makandala
(Mth 28:9-10; Ywn 20:11-18)

[a
9 Kunima dya lufutumuku lwandi, muna suka-suka dya kilumbu kyatheti kya phosa, Yesu wádimonikisa theti kwena Madiya mwisi Makatala, mwena yandi kálubula bitembu bya mbi tsambwadi.
10 Madiya wenda nata musamu kwena babana bákala yi Yesu. Mu khondu bákala yi kudilaka.
11 Tangwa báyuka kuzimbula ni Yesu mu luzingu kákala amana wámumona, bawu bákwikilaku.

Yesu wudisongidi kwena balonguki bodi
(Luk 24:13-35)

12 Kunima dya bwabuna, Yesu wádimonikisa, mu mutindu wahika kwena balonguki bodi hana kati dya bawu bakala kwenda mu mahata.
13 Bisa vutukisa bawu phi mu kusamunabwa kwena bakwawu, kaasi keti bawu phi bábakwikilaku kaka.

Yesu wudisongidi kwena balonguki kumi yi mosi
(Mth 28:16-20; Luk 24:36-49; Ywn 20:19-23; Mhb 1:6-8)

14 Ku tsuka, Yesu wisa disongila kwena balonguki kumi yi mosi buna bákala kuna mesa; amana wábakaya kikuma kya kukonda kwa lukwikilu lwa bawu yi mbundu ya tadi ya bawu, kikuma bákwikilaku mwena batu bana bámumona kunima dya kufutumuka kwandi.
15 Kunima wubazimbwadini: «Alwenda muna tsi yosu amana samunenu Musamu wa Bukheti kwena phangamu yosu.
16 Wuna wakwíkila, watámbula phi mbotika kahúluka; kaasi wuna wakwíkilaku bamúzengila ndola.
17 Talenu bidimbu babázayila bana bakwíkila: bakúkwasa bitembu bya mbi mu khumbu ya meni; bazónza mu ndinga za pha;
18 Bakwáta banyoka kuna moku, honi banwini ndikila, keti ya khi mutindu, yabáhangaku keti kima; bathétika moku

a **16:8 16:8** Tukila nzila ya vwa yi kuna nzila ya makumodi zenamwoku muna masonuku ma lawu mana ma khulu.

kwena bambefu amana bawu phi bak-
wata kola.»

Thombuka ya Yesu
(Luk 24:50-53; Mhb 1:9-11)

19 Kunima dya kubazonzisa, Pfumu Yesu
bámutombula ku zilu, amana wázakala
kuna koku dya kitata dya Nzambi.
20 Amana balonguki benda mwangisa
musamu muma mwosu. Pfumu kákala
hakimosi yi bawu amana kakala lungisa
Ndinga muna bidimbu bya khumbwa
bina kákala byawu.]

Musamu kásonika Luka
Luka
Khotidi ya mukanda

Bakidisitu ba theti bátambwasa mu kuzimbula ni Luka yi yandi musoniki wa Musamu wa Bukheti wa Luka yi mukanda wa Bisalu bya bathumwa. Básonikawa ku thwala Bisalu bya Bathumwa (Mhb 1,1).

Yandi, munganga kákala yi nduku wa kisalu wa Pholu.

Luka kákala mosi wa bana bakonda kala Bayuta, mwisi Atyosi, amana yandi kátambwasa malongi ma bathumwa ba Yesu ku thwala kusala kisalu kyandi yi thumwa Pholu. Homa hana kakala yi mvula yina kásonika mukanda wawu bizayakaniku mboti-mboti. Mukuma Luka wákangala nzila za lawu za kaleyi ha kimosi yi Pholu, batu balonguka balawu bisi zonza ni ngatu ku Loma kakala, bwosu bisi banzila phi ni ngatu kwakuna kásonikina mukanda wa Bisalu bya bathumwa. Batu balonguka, balawu bi̱si banza ni Musamu wa Bukheti wawu ba̱sonikawa mu luyanduku lwa mvula za makumi sambanu (60) holo ku thwala mvula me̱ni zina.

Luka kásonika mukanda wawu kikuma kya biwutu byandi bana bakonda kala Bayuta yi kikuma kya Bayuta. Yi bawu phi báyukawa lawu kwena baphani bwosu: Mu kuzonzila mambu matadi Lubutuku lwa Yesu, Luka kabati bonga mbandu kwena bapfumu ba Loma (2:1) yi luyanduku lwa kisalu kya Yowani Mubotiki (3:1); Wukyatiki butuka dya Yesu tuka kwa Atamu (3:23-38) yi kima kibati songila ni Yesu kena kiwutu kya tsi yosu; Luka kásonika mukanda wawu mu mihowu mina bisi sadila baphani, hanga: "mulongi". Mbatanana kásonikawa kikuma kya baphani kaasi malongi mena muna kati matadi batu bana bisi tela ni ba Thyofila, disongidila: batu bana batomi zola Nzambi holo bana kazodi Nzambi.

Kisina kya mbuta kya Luka kizimbudi ni Nzambi mu khenda zandi (1,50, 54, 72, 78), wátuma Yesu ndangu kisa sosa yi kuhulula batu bana bátota (19:10).

Mu kati dya mukanda wawu, mwena yi mambu mahika mana tufwani twamona phi hanga mu mukanda wa Mathayi yi wuna wa Malaku; bwosu tufwani twatanga mambu matadidi Yowani Mubotiki; kumekama kwa Yesu ku tseki ya kisombi; luzingu lwa Yesu ku Ngadidi; Mihangu mya Yesu ku mbanza Yelusalemi; Mukinzi wa Phaki, lufwa lwa Yesu ha kitakani, kufutumuka kwandi yi kudimonikisa kwandi kwena balonguki yi kwena batu bahika yi kutombuka kwandi ku zilu. Hena yi mambu mahika kásonika Luka, makondi kala mu mikanda mya hika hanga: Yesu ku nzu ya Malata yi Madiya baphangi ba Lasalu (10, 38-42); Mukhenda wa Mwisi Samadiya wa bukheti (10, 29-37); Mukhenda wa Mwana wa vila (15, 11-32).

Musamu wa Luka wawu wuzonzi phi ni Yesu kenina kikuma kya batu boosu. Kikuma kya yandi, Yesu kisa kikuma kya batu babana bakonda kala Bayuta yi kikuma kya Bayuta, basumuki yi batu basungama, batsuka̱mi yi bamvwama.

Mu kulanda yi masingitini mukanda wawu, Luka kabati musongila Mwana mutu hanga muhuludi wa batu boosu.

Khotidi

1 [a]Muzitu Thyofila,

Batu ba lawu bámeka̱ kusonika meni dya mambu mana maluta ha kati kya betu.

2 Básonikama bwosu bátuzimbwala betu, batu bana bámona mambu mana yi mesu ma thona tuka ku luyandiku, amana phi babana basadi ba ndinga ya Nzambi.

3 Ihana ni kwena meni phi, phyudiki bwa bukheti, [b]meni dina dyosu, buna dyálutila, tuka ku luyandiku yi kuna tsuka, ihana mbonibwa bwa bukheti mu kukusonikina ngeyi muzitu Thyofila,

a **1:1 1:1** Mukanda wawu, Luka kásonikawa mu zina dya mukidisitu mosi wa luzitu, Thyofila, yi kikuma kya bakidisitu bahika.
b **1:3 1:3** Ku nima dya kulonguka mambu moosu tuka ku luyanduku. Khaphu zodi za theti za Musamu wa Bukheti wawu, zibati zonzila lubutuku lwa Yowani mubotiki yi lubutuku lwa Yesu.

4 tsadibwa ndangu wazaya hika
tsikiningi ya malongi mana wátambula.

Wanzyo wusamuni lubutuku lwa Yowani Mubotiki

5 Tangwa dina, Eloti ká́kala pfumu wa
mulambu wa Yuteya. Kwá́kala yi nganga
Nzambi mosi, khumbu yandi Zakadiya,
wuna wá́kala mu mukanzu wa Abiya.
Mukhetu wandi kakala mosi muna bu-
tuka dya Loni, yi mbuta wa theti, wa
banganga Nzambi, bakala tela: Dizebeti.
6 Bá́kala bawu bodi batu basungama
ku thwala ya Nzambi, bakala lemvuka
phi buna bufwani ku mitsiku yi malongi
moosu ma Pfumu.
7 [d]Kaasi bá́kalaku yi mwana, mukuma
Dizebeti kisita ká́kala, amana bawu bodi
phi binunu bá́kala.
8 Kilumbu kimosi, Zakadiya kakala sala
bisalu byandi bya kinganga ku thwala
ya Nzambi mukuma dyá́kala tangwa dya
mukanzu wa yandi mu kusalakya.
9 Bwosu yá́kala tsadidi ya banganga
Nzambi, hanga babetini zeki mu kumu-
sola ndangu kakota mu kikumbu kya
Nzambi, kayoka phi pfwabidi.
10 Mulumba-lumba wa batu wosu
wakala lombila ku phenza, mu tangwa
dya kuyoka pfwabidi.
11 Hanga wanzyo mosi wa Pfumu wu-
mulubwakidi Zakadiya: wutelamiki kuna
lweka lwa kitata lwa mesa mana ma
kuyokila pfwabidi.
12 Zakadiya buna kamúmona, hanga
mabanza mamuvwalangani, bweya bu-
mukwatini.
13 Kaasi wanzyo wumuzimbwadi:
«Yukaku bweya, Zakadiya, mukuma
Nzambi wuyuki lombilu lwaku: mukhetu
waku, Dizebeti, mwana wa yakala
kakúbutila; wamúheka khumbu, Yowani.
14 Kaká́la tho ya kyesi kya lawu yi
tsambu kikuma kya ngeyi, amana batu
balawu phi basá́ngwala kikuma kya lubu-
tuku lwandi.
15 Mukuma yandi kaká́la mutu wa
mbuta ku thwala ya Pfumu. Kanwikiku
vinu keti malafu ma kufundika lo. Kaká́la
wabasa yi Kitembu kyatoma tuka mu
vumu dya ngudi wandi.
16 Kavútula batu ba lawu ba Kiseledi
kwena Pfumu Nzambi wa bawu.
17 [d]Kakwísa hanga mbambala wa
Nzambi yi kitembu yi ngolu hanga
mbikudi Diya, kikuma kya kukhundikisa
batata yi bana ba bawu amana kasá́disa
batu bana bá́hakuka, mu kutambula
ngangu za batu basungama; ndangu
kayidika kikanda kya batu kina kyá́yilama
kikuma kya Pfumu.»
18 Kaasi Zakadiya wuzonzi kwena
wanzyo: «Abweti yizá́yila ni mambu mana
menina ma kyedika? Mukuma meni
yekina mbuta, mukhetu wama phi wekina
mbuta.»
19 Wanzyo wumuvutwadi: «Meni yen-
ina Ngabudyela; wuna wisi telama ku
thwala ya Nzambi mu kumusadila; yandi
kathumini ndangu yikuzimbwala amana
yikunatina Musamu wa Bukheti wawu.
20 Kaasi ngeyi, wukwikidiku mu ndinga
za meni zina zakwísa lungila mu tangwa
dyandi; ihana ni kamama wakítuka,
kilumbu yikuna malúngila mambu
mama.»
21 Muna tangwa meni dina, batu bakala
hingila Zakadiya, hanga bekayituka
bwosu ká́zingidila mu kati dya kikumbu.
22 Kaasi ha ká́lubuka, ká́lendaku
kubazonzisa amaṇa batu babakisa ni
mbona mesu kamoni mu kikumbu.
Kakala basongila mu bidimbu, kuna yandi
mutu, wusadi kamama.
23 Ha ká́manisa, Zakadiya, tangwa
dyandi dina kafwana kasala bisalu mu
nzu ya Nzambi, hanga wuvutuki ku nzu
yandi.

[d] **1:7 1:7** Dizebeti kisita ká́kala. Bwosu bakala Sala mukhetu wa Bulahami yi Lebeka mukhetu wa Kizaki yi Lakhedi, bakhaka ba bana ba Kiseledi holo bwosu kakala Ana ngudi wa mbikudi Samwela. Mbala za hika kisita kina kibati songila khenda za Nzambi kwena batu bana badikulumuna yi bana bisi lewula. [d] **1:17 1:17** Wanzyo watekila zonza buna kyakala kisalu kya Yowani mwana wa Zakadiya. Batu babakula ni mbikudi Diya wuna watombuka ku zilu mu zanga dya mbawu kakwisa vutuka hika ha tsi mu kuyidika kukwisa kwa Yesu.

24 Kunima dya matangwa, mukhetu
wandi Dizebeti wáyimita vumu amana
wuswami ngonda tanu muna nzu. Wudi-
zonzidi yandi meni ni
25 «Tala mambu kasadi Pfumu kikuma
kya meni: buthwena, wutambwasini
kukhutumuna mu dyambu dina dyakala
pheka tsoni ku mesu ma batu.»

Wanzyo mosi wusamuni lubutuku lwa Yesu

26 Muna ngonda ya sambanu, Nzambi
wáhitika wanzyo Ngabudyela muna
mbanza mosi ya Ngadidi, khumbu ya
yawu Nazaleti,
27 kwena ndumba wa mukhetu mosi
bázitikila mu kimbayi kwena yakala mosi
bakala tela Yozefu. Mutu yandu káka la
mosi muna butuka dya kyamvu Tavidi.
Khumbu ya ndumba wa mukhetu wuna
Madiya.
28 Wanzyo wákota muna nzu yandi, wu-
muzimbwadi phi: «Mboti Madiya! Pfumu
wukusadidi mamboti ma lawu, yandi ken-
ina yi ngeyi.»
29 Madiya buna káyuka mambu mana,
wekina yangalakanu; wekadihyula then-
dula ya mboti meni yina.
30 Hanga wanzyo wumuzimbwadini:
«Tekitaku[e], Madiya, mukuma Nzambi
wukusadidi mambu ma bukheti.
31 Ka thama ku, vumu wayímita,
wabúta mwana mosi wa yakala amana
wamúheka khumbu, Yesu.
32 Ḳakála mutu wa mbuta amana
bamutela ni mwana wa Nzambi wa
Phungu wuluti. Pfumu Nzambi
kamúheka, yandi, kiti kya kipfumu kya
khaka wandi Tavidi
33 amana yandi, kayadiki mu matangwa
moosu muna kikanda kya Yakobi, kip-
fumu kyandi kyakálaku yi tsuka.»
34 [f]Madiya wuhyudini kwena wanzyo:
«Abweti mahángamina, mambu mana
kikuma meni, nzayiku kedi yakala?»
35 Wanzyo wumuvutwadini: «Kitembu
Kyatoma kakúkulumukina amana ngolu
za Nzambi wa Phungu wuluti zakúfidinga
hanga kivula. Ihana ni Mwana wuna
wabútuka, bamútediki: watoma, Mwana
wa Nzambi.
36 Kiwutu kyaku Dizebeti, yandi phi ku
vumu kenina, mwana wa yakala kabúta,
mbatanana kinunu; yandi wuna bakala
tela ni kisita, buthwena, vumu dilungisini
ngonda sambanu.
37 Mukuma heku kima kyakonda
lendakana kwena Nzambi.»
38 Hanga Madiya wuzimbudini: «Meni,
yenina musadi wa Pfumu; yambula
moosu malungila kikuma kya meni,
bwosu wuzimbudibwa.» Amana wanzyo
wumusisi.

Madiya wendi tala Dizebeti

39 Muna bilumbu byálanda, Madiya
wubwi mu nzila wendi tswasu ku malondi
ma Yuteya.
40 Wákota muna nzu ya Zakadiya amana
wámuheka Dizebeti mboti.
41 Muna tangwa meni dina káyuka,
yandu, mboti ya Madiya, mwana
wuzatukini muna vumu dyandi. Dizebeti
káka la wabasa yi Kitembu Kyatoma
42 amana wuzimbudi mu ndinga ya
ngolu: «Nzambi wukusakumuni kuluta
bakhetu boosu, mwana wuna wabúta phi
kenina wa kusakumuna.
43 Nani yenina meni ndangu, ngudi wa
Pfumu wama, kisa thala?
44 Mukuma, tala, muna tangwa meni
dina ngyukiki mboti yaku, mwana
wuningani mu kyesi muna kati dya meni.
45 Mu kyedika, mu kyesi wenina,
mukuma wukwikidini mambu mana
kazonzikini Pfumu kikuma kya ngeyi ni
malúngila.»

Mukunga wa Madiya

46 Hanga Madiya wuzonzi:
«Yibati mutsikisa Pfumu yi mbundu yama
yosu, kikuma kenina wa mbuta,
47 Moya wama, wenina wabasa yi kyesi
kikuma kya Nzambi muhuludi wama;
48 Mukuma wuthadi meni musadi wandi
wadikulumuna.
Yi bwabuna ni, tuka lelu, batu boosu
bayándika kuthela ni mukwa kyesi,

[e] **1:30 1:30** "Tekitaku" disongidila: "Madiya, wuyukaku bweya, holo wubangaku. Nzayiku kedi yakala. Nzayiku lutu lwa mutu wa yakala. Yina yena nzonzidi ya ba Hebelu.

[f] **1:34 1:34** Nzayiku kedi

49 mukuma Nzambi mukwa ngolu zoosu
wutsadidi mambu ma mbuta.
Khumbu yandi yenina yatoma,
50 matangwa moosu kisi songila khenda
zandi
kwena batu bana bisi muzitisa.
51 Wusongidi ngolu za koku dyandi:
wukudi batu bana benina yi mbundu za
lulendu,
52 Wubakatudi bapfumu mu biti bya bawu
bya kipfumu
amana wubahingisi kwena batu badikulu-
muna bakala mu ndonga ya theti.
53 Wuhani mamboti ma lawu kwena batu
bana bakala mawu nzala,
amana wubakukwasi bamvwama moku
ma khatu.
54 Wisa yakidila kikanda kya Kiseledi, mu-
sadi wandi:
kázimbakanaku mu kusongila khenda
zandi
55 kwena Bulahami yi kikanda kyandi, mu
matangwa moosu
bwosu kásila kwena bakhaka betu.»
56 Madiya wánanga yi Dizebeti, ngonda
tatu, ku nima wávutuka kuhata dyandi.

Lubutuku lwa Yowani Mubotiki

57 Ha dyálunga tangwa dya kubuta,
Dizebeti wábuta mwana wa yakala.
58 Bakwa mukombu wandi yi bi-
wutu byandi bu bayuka ni Pfumu,
wumusongidi khenda zandi mu mambu
ma mbuta, ma bukheti kamusadidini,
básangwala lawu ha kimosi yi yandi.
59 Kilumbu kya nana ha kyálunga, ku
nima lubutuku, bisa ndangu bamuko-
tisa mwana mukhanda; bazodi bamuheka
khumbu ya tata wandi Zakadiya.
60 Kaasi ngudi wandi, kuna kákala,
wuzimbudi: «Loni, khumbu yandi yakála
Yowani.»
61 Bawu bamuvutwadini: «Muna
kikanda kyaku mweku mutu wenina yi
khumbu yina!»
62 Hanga bahyudi, mu bidimbu, kwena
tata keti khi khumbu kazodi bamuheka
mwana.
63 Zakadiya wálomba dibaya wu-
sonikini: «Khumbu yandi Yowani.» Batu
boosu báyituka.
64 Muna tangwa meni dina, Zakadiya
wávutukila kuzonza: wekamukumisa
Nzambi mu ndinga ya ngolu.
65 Bakwa mukombu boosu báyuka
bweya amana mu kinzunga kina kyosu
kya malondi ma Yuteya, báyandika
kudimenika mambu mana másalama.
66 Batu boosu bana bakalama yuka,
báyandika kuyindula muna mbundu
ya bawu yi kudihyulaka: «Buthwena
bwabu, nani kakwisa kituka mwana meni
yandu?» Mu kyedika ngolu za Pfumu,
wakala zawu mwana wuna.

Mukunga wa Zakadiya

67 Zakadiya, tata wa mwana meni
yandu, kakala wabasa yi Kitembu Ky-
atoma; wáyandika kubikula bwabu:
68 «Lukumu kwena Pfumu, Nzambi wa
kikanda kya Kiseledi,
mukuma yandi kisa, ndangu kayakidila
kikanda kyandi amana kahulu-
lakya phi.
69 Kahangi wisi lubula Muhuludi wa ngolu
kikuma kya betu,
mu kati kya kikanda kya kyamvu Tavidi,
musadi wandi.
70 Mamana katekila zonza kwena bam-
bikudi bandi ba Nzambi:
71 luhulusu lumosi lwisi tukatula kwena
bambeni betu
yi mu luyalu lwa batu bana bisi tumenga.
72 Wásongila kyadi kyandi kwena
bakhaka betu
amana kázimbakanaku kuyukana
kwandi kwatoma.
73 Ihana ni Nzambi wázenga ndefi kwena
Bulahami, tata wetu,
74 ni wátuhulula mu luyalu lwa bambeni,
ndangu twamusadila konda bweya,
75 ndangu twalenga kala batu ba Nzambi
yi batu ba masonga ku thwala yandi
mu bilumbu byosu bya luzingu lwetu.
76 Amana kwena ngeyi mwana wama,
bakutediki ni mbikudi wa Nzambi
wa Phungu wuluti,
mukuma wahíta ku thwala Pfumu mu
kwenda muyidikila nzila
77 yi kusamuna kwena kikanda kyandi ni
wisi bahulula
mu kubalolula masumu ma bawu.

78 Nzambi wa betu, wabasa yi lungongu yi kyadi:
katúkenzula mu mwini wandi wuna wisi tuka ku zilu bwosu kisi lubuka tangwa,
79 Kikuma kya kukenzula baba benina mu phipa yi mu kivula kya lufwa,
mu kutwadisa bitambi byetu mu nzila ya ngemba.»

80 Mwana kakala kola, kakala phi ngolu mu kitembu. Kakala zingila mu nganga tii yi kuna kilumbu kina kisa disongila kwena batu ba kikanda kya Kiseledi.

2

Lubutuku lwa Yesu (Mth 1:18-25)

1 Muna tangwa meni dina, pfumu wa mbuta wa mulambu wa Loma, Khayisala[a] Okisiti, káhanga wulubudi mutsiku ni batu boosu benda disonikisa khumbu.
2 Yi mbala ya theti ya kusonikisa khumbu, yásalama mu tangwa meni dina kákala Kidinwusi pfumu wa mukombu wa Sidiya.
3 Amana batu boosu bákala kwenda mu kudisonikisa khumbu, kosu mutu, kuna mbanza yandi ya kisina.
4 Yozefu, yandi phi, wutuki ku Nazaleti, mbanza ya Ngadidi, wendi ku Betelemi, mbanza yimosi ya Yuteya, kuna kábutwakila kyamvu Tavidi; mukuma yandi phi kákala mu kikanda kya Tavidi.
5 Kenda disonikisa khumbu yi mbayi wandi, Madiya, wákala ku kifundu.
6 Muna tangwa medina bákala ku Betelemi, hanga kilumbu kya kubuta kifwani.
7 Madiya wubuti mwana wandi wa yakala, mwana wandi wa theti; wumuvungi ha miledi, wumunimbiki muna bangwa dina bidila bambisi, kikuma mwákalaku kizika, mu nzu ya banzenza kikuma kya bawu.

Wanzyo wubalubwakidi bakalema

8 Muna kinzunga mekina, mwákala yi bakalema bakala leka mu tseki, mu kukinda bibulu bya bawu.
9 Wanzyo mosi wa Pfumu wubalubwakidi, khembu ya Pfumu yibayiniki hana bákala boosu. Hanga bweya bubakwati lawu.
10 Kaasi wanzyo wubasamwani: «Luyukaku bweya, mukuma Musamu wa Bukheti yilunatini, wuna wásephidisa lawu, batu boosu:
11 mu phipha ya lelu, muna mbanza ya Tavidi, mubutukidini Muhuludi kikuma kya benu; yi Kidisitu, Pfumu.
12 Talenu bidimbu lwamúzayila: lwamóna mwana mosi wa khunda, wa kuvunga ha miledi, wa kunimbika phi muna bangwa dimosi.»
13 Muna mbala mosi, khumbi-khumbi ya banzyo ba ku zilu, kumosi yi wuna wa theti, bakala zatula Nzambi, bakala zimbula:
14 «Khembu kwena Nzambi muna kisoka kya mazilu
yi ngemba hana tsi kwena batu babana kisi tonda!»

Bakalema bendi ku Betelemi

15 Tangwa bávutuka, banzyo, ku zilu, hanga bakalema ba mikoku bazimbudi bawu yi bawu: «Thwendenu tii yi kuna Betelemi, ndangu twamona mambu mana mabwi kuna, mana katusamwani Pfumu, twazaya.»
16 Hanga bakinani kukwenda, bamuwani phi Madiya yi Yozefu yi mwana khunda wa kunimbika muna bangwa.
17 Tangwa bámumona, bayandiki kumenika mambu mana kábasamwana wanzyo, matadidi mwana.
18 Batu boosu bana báyuka meeni dya bakalema, hanga bayituki.
19 Madiya, yandi, kakala zindika mambu mana moosu muna mbundu amana kakala yindula lawu.
20 Ku nima, bakalema bávutuka kwena bawu, báyandika kuzatula yi kukumisa Nzambi kikuma kya mambu mana

a **2:1** Ku kisina, Khayisala yakala khumbu ya mutu, kaasi ku manima bayandika kusadilaya hanga khumbu ya «mwata-yamvu», bwosu bazonzidiya haka: «mwata-yamvu wa Loma»

bá́yuka yi mana bá́mona, mukuma moosu
má́luta bwosu ká́basamwana wanzyo.

Bamuheki Yesu khumbu

21 Kilumbu kya nana ha kyá́lunga,
kunima lubutuku, hanga bá́mukotisa
mwana mukhanda, bamuheki phi
khumbu ya Yesu, yina ká́hana wanzyo
kwena Madiya, hana khaku kayimita
vumu.

Yesu bamusakumuni mu nzu ya Nzambi

22 Amana tangwa ha dyá́lungila ndangu
Yozefu yi Madiya balungisa lukanu lwa
kudisemisa bwosu buna myakala lomba
mitsiku mya Moyize. Hanga bamunati
mwana ku nzu ya Nzambi ya Yelusalemi
ndangu bamutambika kwena Pfumu,
23 kikuma bá́sonika mu mitsiku mya
Pfumu: «Mwana wosu wa yakala wa theti
wabú́tuka, kaká́la watoma kikuma kya
Pfumu.»
24 Bibuti byandi bisa tambika mukhay-
ilu bwosu bwakala lomba mu mitsiku mya
Pfumu, mbwela boodi holo phombu boodi
ba matuku.
25 Kwá́kala, kuna Yelusalemi, mutu mosi
khumbu yandi Simeyoni. Ká́kala mutu
wasungama; ká́kala muzitisa Nzambi,
ká́kala hingila yandi wafwana kwisa mu
kuhulula Kiseledi. Kitembu Kyatoma
ká́kala yi yandi.
26 Amana Kitembu Kyatoma ká́tekila
muzimbwala ni kakhanaku fwa kedi,
konda kumona Kidisitu wa Pfumu.
27 Kitembu wumunatisi Simeyoni,
wénda ku nzu ya Nzambi. Muna tangwa
meni dina, bibuti bya Yesu bamunati
ndangu balungisa lukanu bwosu milom-
bini mitsiku,
28 Simeyoni wumuzangudi muna
moku mandi, wuvutudi matondu kwena
Nzambi mu kuzonza bwabu:
29 «Buthwena, Pfumu, wulungisi lusilu
lwaku: wufwani
wamuyambula muhika waku kafwa mu
ngemba.
30 Mukuma mesu mama mamoni luhulusu
lwaku,
31 luhulusu luna wá́tekila yidika ku thwala
ya bikanda byosu:
32 lwenina mutemu wa kuzayikisa kwena
batu ba tsi yosu;
wawuna wá́kala lukumu lwa kikanda
kyaku kya Kiseledi.»

Mbikutulu ya Simeyoni

33 Tata yi ngudi wa Yesu bá́yituka
mu mambu mamana ká́zonza Simeyoni
kikuma kya yandi.
34 Simeyoni wá́basakumuna, wuzonzi
phi kwena Madiya, ngudi wa Yesu:
«Nzambi wá́musola mwana yandu kikuma
kya yandi, batu ba lawu bá́bwa, bahika
phi bá́tombuka, mu Kiseledi. Kakala
kidimbu kya Nzambi kaasi batu ba lawu
bamubwisa,
35 amana mabanza ma batu ba lawu
má́swama mu mbundu, kalúbulama ha
tseki. Kwena ngeyi, Madiya, phasi za
lawu wá́yuka ku mbundu hanga ngumba
yikutubudi mbundu.»

Ana mbikudi

36 Kwá́kala hika yi mbikudi mosi wa
mukhetu, khumbu yandi Ana, mwana
mukhetu wa Phanuwedi, mukwa kikanda
kya Asidi. Wanuna ká́kala, ká́zinga yi
yakala dyandi wa kingunza, mvula tsamb-
wadi,
37 ku nima, wasala mufwidi, ká́nanga
mvula makumi nana yi ya. Kakalaku
tina nzu ya Nzambi, kaasi kakala sadila
Nzambi phipha yi mwini mu kuzila kudya
yi mu kulombila.
38 Yandi phi wá́tula mu tangwa med-
ina, yandiki kuvutula matondu kwena
Nzambi. Wumuzonzidi mwana kwena
batu boosu, bana bakala hingila ni
Nzambi kahulula Yelusalemi.

Kuvutuka kwa ku Nazaleti

39 Tata yi ngudi wa Yesu, ha bá́lungisa
lukanu lwosu, bwosu milombi mitsiku
mya Pfumu, bá́vutuka yi yandi ku Nga-
didi, ku mavula ma bawu ma Nazaleti.
40 Mwana kakala kola yi kikesa, wá́basa
yi mudimu, khenda za Nzambi zá́kala yi
yandi.

Yesu, mu mvula kumi yi zoodi, mu nzu ya Nzambi

41 Kosu mvula, bibuti bya Yesu bakala
kwenda ku Yelusalemi kikuma kya muk-
inzi wa Phaki.
42 Ha kalungisa Yesu mvula kumi yi
zoodi, bamunati bwosu kyakala kikalulu
kya bawu.
43 Ha bamanisa kuta mukinzi,
bavutuka, kaasi mwana sanda, Yesu,
wasala ku Yelusalemi; bibuti byandi
bazayaku.
44 Babanza ni Yesu kakala yi bakwawu
khunda ba mu nzila, bana bakala kangala
bawu amana basala kilumbu kimosi mu
nzila. Hanga bayandiki kumusanda hana
kati kya biwutu yi banduku ba bawu,
45 Kaasi bamusengumunaku. Bavutuka
hika ku Yelusalemi yi kwenda musosaka,
kinzila-kinzila.
46 Kilumbu kya tatu, bamusenguna
muna nzu ya Nzambi: wasikuka hana kati
dya balongi ba mitsiku, mu kubahinikina
yi mu kubahyula byufu.
47 Batu boosu bana bakala muhinikina,
bakala yituka kikuma kya ngangu zandi yi
mvutu zina kakala bavutwala.
48 Ha bamusenguna, bibuti byandi,
bayituka lawu amana ngudi wandi wu-
muzimbwadi: «Mwana wama, kikuma
kya biki wutuhangidi bwabuna? Tataku
yi meni, mu kiwayi kya lawu tukaku-
sandila.»
49 Yandi wubavutwadini: «Kikuma kya
biki lubati tsandila? Lwazayabwoku ni
yifweti landila mambu ma Tata wama?»
50 Kaasi babakulaku mambu mana
kakala bazimbwala.
51 Yesu wakulumuka nzila mosi yi bawu
ku Nazaleti. Kakala balemvukila. Ngudi
wandi kakala sweka mambu mana moosu
muna mbundu yandi.
52 Amana Yesu kakala kola yi mu
mudimu yi mu malutu, kakala hana phi
tsambu kwena Nzambi yi kwena batu.

3

Malongi ma Yowani mubotiki (Mth 3:1-12; Mlk 1:1-8; Ywn 1:19-28)

1 Yakala mvula ya kumi yi tanu, ya
luyalu lwa Khayisala Tibela. Hana Phosi
Philatu kakala muyadi wa kinzunga kya
Yuteya. Eloti yandi kayala ku Ngadidi,
amana phangi wandi wa yakala Fidiphu
ha kinzunga kya Kitudi yi Talakonititi. Lu-
sanyasi kakala tala kinzunga kya Abileni.
2 Ana yi Khayifu bakala bambuta ba
banganga Nzambi. Ndinga ya Nzambi
yayukalakana kwena Yowani, mwana wa
yakala wa Zakadiya, muna nganga.
3 Yowani wayandika kukangala
kinzunga kina kyosu kyatalana yi nzadi
Yolutani. Weka longa mbotika ya kusoba
bikalulu kikuma kya ndoluka ya masumu.
4 Bwosu buna bwasonama mu mukanda
wa ndinga za mbikudi Yesaya:
«Ndinga mutu wubati bekitila muna
nganga:
Yidikenu nzila ya Pfumu,
musungikilenu tuma twa nzila bukheti!
5 Beti dyosu dyazikama
yi mongu yi matunda byosu byasikunuka;
nzila zina za khonda zasungama,
nzila za mabulu basengwadilaza.
6 Amana mutu wosu kamona luhulusu
kahana Nzambi.»
7 Mulumba-lumba wa batu bakala
kwisa kwena Yowani ndangu kababotika.
Kakala bazimbwala: «Mbandu ya masawa!
Nati wulusongidi ni lwatina khabu za
Nzambi zina zibati kwisa?
8 Salenu mambu ma bukheti, hanga
miti wuna wisi ha bibundu bya bukheti,
mu kusongila ni benu, lusobini bikalulu
byenu amana ludizonzilaku: "Betu,
khaka wetu Bulahami." Mukuma, yiluz-
imbwadibwa ni Nzambi kalenda kitula
matadi mama, bana ba Bulahami!
9 Amana kisoka bela-bela kyenina mu
kukwanga miti tuka ku misodi: miti wosu
wuna wisiku buta bibundu bya bukheti
bakwangawa, balosiwa phi ku mbawu.»
10 Kibuka kimuhyudi: «Amana biki
fwani twahanga?»
11 Wubavutwadi: «Wuna wenina yi
miledi myodi, kakabisa yi wuna kondi
muledi, mutindu mosi phi yi mutu wuna
wenina yi bima bya kudya, kahanga
bwabuna.»
12 Bakalaki ba phaku bisa ndangu bab-
otama amana bahyudi kwena Yowani:
«Mulongi, biki fwani twahanga?»

13 Yowani wubavutwadini: «Lulutulaku
thalu yina bazenga kikuma kya phaku.»
14 Baphumbulu, bawu phi bamuhyu-
dini: «Amana betu, biki twaháńga?»
Wubavutwadi mvutu: «Lubwotulaku
mbongu kwena mutu, keti kumuhunina
musamu, kaasi tambwasenu yi kyesi
lufutu lwenu.»
15 Batu boosu bakala hingila yi kivuvu
kyosu, bekadihyula kuna mbundu ni
ngatu Yowani, fwani kakala Masiya.
16 Hanga Yowani wubazimbwadi bawu
boosu: «Meni, yibati lubotika mu mamba;
kaasi wuna wisi kwisa, wuphiti meni mu
ngolu: yeku walunga mu kukutumuna
misinga mya tsabatu zandi. Kalubotika
mu Kitembu Kyatoma yi mu mbawu.
17 Wusimbi muyungulu muna moku
mandi ndangu kasola ngenza za bukheti
yi tswala. Kawóngika ngenza za bukheti,
wuswekiza muna khila, kaasi, tswala,
kayókaza mu mbawu yina yisiku zima.»
18 Yowani kakala basidingisa batu yi
milongi mya hika mya lawu.
19 Kaasi Yowani kakala mukaya Eloti,
wuna wakala yala ku Ngadidi, kikuma
wákwela Elodyadi, mukhetu wa phangi
wandi wa yakala; mambu mambi ma
lawu hika káhanga.
20 Hanga Eloti wuyiki hika dyambu di-
mosi dya mbi lawu: wumukwatisi, mu
boloku, Yowani.

Mbotika ya Yesu
(Mth 3:13-17; Mlk 1:9-11)

21 Batu ba lawu bakala botama, Yesu phi
wábotama. Muna tangwa medina kakala
lombila, zilu dyákanguka,
22 amana Kitembu Kyatoma wákulumuka
kwena yandi mu kimwesa mutu kya
Phombu. Amana ndinga yimosi yituki
ku zilu, yizonzi: «Ngeyi wenina Mwana
wama watondama; mwena ngeyi mwena
kyesi kyama.»

Ndala ya Yesu
(Mth 1:1-17)

23 Bela-bela yi mvula makumatatu Yesu
káyandika kisalu kyandi. Bwosu bakala
mubanzila, batu, ni mwana Yozefu; tala
mulonga wa butuka dya bakhaka bandi:
Hedi;
24 Mathata, Lefi, Meleki, Yanayi, Yozefu,
25 Matatyasi, Amosi, Nawumi, Esidi,
Nakhayi,
26 Mati, Matatyasi, Semeyini, Yoseki,
Yota,
27 Yowana, Lesa, Zolubabedi, Salasyedi,
Nedi,
28 Mediki, Adi, Kosami, Edimatami, Elu,
29 Yesu, Edyezedi, Yodimi, Mathata, Lefi,
30 Simeyoni, Yuta, Yozefu, Yonami,
Edyakimi
31 Meleya, Mena, Mathata, Natani, Ta-
vidi,
32 Yese, Obedi, Bozi, Sala, Nasoni,
33 Aminatabi, Adimini, Adini, Hesiloni,
Phelesi, Yuta,
34 Yakobi, Kizaki, Bulahami, Tela, Na-
hodi,
35 Seluki, Lewu, Pheleki, Hebedi, Syela,
36 Kayinami, Alipakisati, Semi, Nowa,
Lameki,
37 Matusalemi, Enoki, Yaleti, Maleleyedi,
Kayinami,
38 Enosi, Seti, Atamu wuna kahanga
Nzambi.

4

Phukumunu ya Yesu
(Mth 4:1-11; Mlk 1:12-13)

1 Yesu, ha kálubuka mu nzadi Yolutani,
wubasi yi Kitembu kyatoma, yandi wu-
munatisi mu nganga.
2 Kwakuna, kasala bilumbu makumaya,
Satana wendi ndangu kamuhukumuna.
Kakalaku dya keti kima, bilumbu meni
byabina byosu, amana kunima nzala
yimukwati.
3 Hanga kiphidi-mutu[a] wumuzimb-
wadi: «Kamba ngeyi Mwana Nzambi
wena, zimbula kwena tadi dyadi dyaki-
tuka dipha!»
4 Yesu wumuvutwadi: «Básonika mu
mukanda wa Nzambi: "Mutu kazingilaku
lwesi mu mapha."»
5 Kiphidi-mutu wumunati ha tunda, mu
tangwa dimosi, wumusongidi bipfumu
bya tsi byosu,

a **4:3 4:3** Kiphidi-mutu disongidila zabulu.

6 amana kiphidi-mutu wumuzimbwadi:
«Yikuheka ngolu zoosu yi khembu ya
luyalu lwa tsi yayi. Mu kyedika, meni
baheka kiyeka kya bima bina byosu,
yihánabya phi kwena mutu wuna thondi
meni-meni.
7 Honi wapfukamina, byabi byosu bya
ngeyi byakituka.»
8 Yesu wumuvutwadi: «Básonika mu
mukanda wa Nzambi: "Fukamina lwesi
Pfumu Nzambi waku, yandi, yandi mosi
lwesi wasadila."»
9 Kiphidi-mutu wumunati hika ku
Yelusalemi, wumunenginiki kuna kisoka
kya mudilu wa nzu ya Nzambi amana
wumuzimbwadi: «Honi ngeyi, wu Mwana
wa Nzambi, ditsusula tuka haha yi hana
tsi;
10 Mukuma básonika mu mukanda wa
Nzambi: "Nzambi kahána muswa kwena
banzyo bandi ndangu bisa kulema."
11 Amana phi "bakulela muna moku ma
bawu ndangu kulu dyaku didikhukulaku
ku tadi dimosi."»
12 Yesu wumuvutwadi: «Básonika mu
mukanda wa Nzambi: "Wamekaku Pfumu
Nzambi waku."»
13 Ha kásanda kuhukumuna Yesu,
mitindu myosu, kunima, kiphidi-mutu
wumusisi kikuma kya tangwa dya hika.

Kisalu kya Yesu ku Ngadidi
(Mth 4:12-17; Mlk 1:14-15)

14 Yesu, wabasa yi ngolu za Kitembu Ky-
atoma, wávutuka ku Ngadidi. Khululuka
ya khumbu ya Yesu, yáyalangana muna
mulambu wa Ngadidi wosu.
15 Kwakuna, kakala longa mu nzu za
kimvuka za Bayuta amana mutu wosu
kakala muzatula.

Yesu ku Nazaleti
(Mth 13:53-58; Mlk 6:1-6)

16 Yesu wénda ku Nazaleti, kuna
kátsatsukila. Kilumbu kya sabata, wákota
mu nzu ya kimvuka ya Bayuta bwosu
kyákala kikalulu kyandi. Telami kikuma
kya kutanga masonuku
17 amaṇa bamuheki mukanda wa ku-
vunga kasonika mbikudi Yesaya. Hanga
vungumuniwa, wumoni homa hana
básonika:
18 "Kitembu kya Pfumu kyenina ha thandu
ya meni,
wátsita masi ndangu yinata Musamu wa
Bukheti kwena baphutu.
Wáthuma ndangu yisamuna kwena batu
ba boloku ni lulubuki,
kwena baphofu, ni bamóna hika wanga,
kiphwanza kwena batu bena mu kihika,
19 kikuma yisamuna mvula ya mamboti
ma Pfumu kwẹna batu."
20 Kunima Yesu wávungawa mukanda,
wuhekiwa kwena musadi amana wuza-
kadi. Batu boosu bakala mu nzu ya
kimvuka ya Bayuta, bahungudi mesu
kwena yandi.
21 Hanga wuyandiki kubasamwana: «Ma-
sonuku mama, tutangi mu kitini kyaki,
kwena benu, lelu malungidi.»
22 Boosu báyandika kuta kimbangi kya
bawu kikuma kya Yesu amana báyandika
kuyituka ku mambu ma bukheti kakala
zonza. Bakala zonza: «Yandu, ka mwana
Yozefu ku?»
23 Yesu wubazimbwadi: «Mu kyedika,
kilumbu, lwathíla kingana kyaki:
"Munganga, dibuka ngemeni." Lwanzímbwala
hika: "Twáyuka mambu moosu wáhanga
ku Kaphedinawuma, hangeti mambu
mana, buthwena, mu mbanza ya ngemeni
yayi."»
24 Kunima, wukosikidini: «Mu kyedika
yiluzimbwadi ni kweku mbikudi wisi lu-
mina mu tsi yandi.
25 Mu kyedika, yiluzimbwadi ni mu
tangwa dya mbikudi Diya, bafwidi lawu
bákala mu Kiseledi; zilu dyánokisaku
mvula, mu mvula tatu yi ngonda sam-
banu, nzala lawu yákota muna mulambu
wosu.
26 Kinga, Nzambi, kámutumaku Diya
kwena mosi wa bawu, kaasi kwena
mufwidi mosi lwesi wuna wakala zingila
ku hata dya Salepita, mu kinzunga kya
Sitoni.
27 Kwakala phi yi bakwa bwasi balawu mu
tangwa dya mbikudi Disa, mu Kiseledi;
kinga keti mosi wa bawu kásemaku lutu,
kaasi Namani, lwesi, mwisi Sidya wásema
lutu.»

28 Ha bá́yuka ndinga meni zina, boosu bá́kala muna nzu ya kimvuka ya Bayuta, bahanga, bamingi.
29 Bá́telema, bamulubudi, Yesu, kufula dya mbanza amana bamunati ku londi dya mongu wuna bá́tunga Nazaleti, ndangu bamununguna ha tsi.
30 Kaasi wubalwetuki hana kati wenda kwandi.

Mutu wa kitembu kyambi
(Mlk 1:21-28)

31 Hanga, Yesu wénda ku Kaphedinawuma, mbanza ya Ngadidi; kakala longa malongi mandi mu kilumbu kya sabata.
32 Batu bakala yituka mu phila kulonga kwandi, kikuma kakala zonza yi hamu.
33 Mu nzu ya kimvuka ya Bayuta, mwá́kala yi mutu mosi bakala yangisa kwena kitembu kya mbi. Wakala kalunga:
34 «Ah! Yesu mwisi Nazaleti! Khi mambu ngeyi yi betu? Wisi ndangu watuzanga? Nzayi mboti keti nani wenina ngeyi: Watoma bá́tuma kwena Nzambi!»
35 Yesu wá́kayakya kitembu kina yi ngolu. Wuzonzi: «Dibata! Lubuka phi mwena mutu yandu!» Kitembu kya mbi kimubwisi ha tsi mutu wuna ku mesu ma batu boosu, amana kilubuki kwena yandi, konda kumuhanga kima kya mbi.

36 Amana batu boosu bá́kala hana bá́yituka lawu bekadihyula bawu yi bawu: «Khi mutindu wa ndinga yana? Mutu yandu kabati hana muswa yi ngolu yi hamu amana bitembu bya mbi bilubuki!»
37 Amana khululuka ya Yesu yámwangana muna mulambu meni wawuna wosu.

Kubuka kwa bambefu
(Mth 8:14-17; Mlk 1:29-34)

38 Yesu wulubuki muna nzu ya kimvuka ya Bayuta, wendi ku nzu ya Simoni. Buko bwa mukhetu wa Simoni ká́kala wabela yi kikhafuma amana balombi kwena Yesu ndangu kahanga dyambu kikuma kya yandi.
39 Wuzenzamini kwena mukhetu wuna, amana muna ndinga ya ngolu, wukayikya kikhafuma kina. Muna mbala mosi, kimukatukini, wutelamini wuyandikini phi kubaheka madya.
40 Ha kwá́yila kuma, boosu bana bá́kala yi bambefu ba bawu bana bá́kala yi makhasi ma mutindu yi mutindu, babanati kwena Yesu, yandi weka bathetika moku amana wubabuki.
41 Amana bitembu bya mbi bilubuki kwena bambefu balawu, mu kukalunga: «Ngeyi wenina Mwana wa Nzambi!» Kaasi Yesu wá́yandika kukayabya yi kukandikisabya ndangu bizonzaku hika, mukuma byawu phi byazaya ni Yesu, Masiya ká́kala.

Malongi ma Yesu mu nzu za kimvuka za Bayuta
(Mlk 1:35-39)

42 Buna kwá́khya kuma, Yesu wá́lubuka mu mbanza, wenda hunga mu tseki. Mulumba-lumba wa batu wá́yandika kumusosa; ha bá́mumona, bá́zola kazakala yi bawu.
43 Kaasi Yesu ká́bazimbwala: «Bufwani kwena meni yenda samuna Musamu wa Bukheti wa kipfumu kya Nzambi ku mbanza za hika, kikuma kya bwabuna bá́thumina.»
44 Amana Yesu kakala longa mu nzu za kimvuka za Bayuta za Yuteya.

5

Balonguki batheti
(Mth 4:18-22; Mlk 1:16-20)

1 Kilumbu kimosi, Yesu wá́telama kuna kabeta ka yanga dya mbuta dya Ngenezaleti amana kibuka kya batu bakala lundakana mu kuwongama kikuma kya kuyuka ndinga ya Nzambi.
2 Yesu wá́mona midimba myodi kuna khungu ya mamba: balobi ba batsema bá́tuluka mu midimba, bekasukula mawanda ma bawu.
3 Yesu wázanza muna mudimba wumosi, wuna wá́kala wa Simoni, wumulombi ni kanunguna koma ku mamba, kakatuka mu tsenga. Yesu wázakala muna mudimba, wá́yandika kulonga malongi mandi kwena kibuka kya batu.

4 Tangwa kámanisa kulonga, wázimbula
kwena Simoni: «Phusana kuna dingu dya
ndindi amana losenu mawanda menu
ndangu lwaloba.»
5 Simoni wumuvutwadini: «Mulongi,
tunyokuki phipha yosu mu kuloba, keti
kima tukwatiku. Kaasi muna ndinga ya
ngeyi, yitímbula mawanda.»
6 Buna bátimbulama, bákwata mbumba
yi mbwiti ya batsema: mawanda
máyandika kutheta.
7 Hanga batekudi bakwawu khunda
bana bákala mu mudimba wahika
ndangu bisa basimbisa. Ha bísa
bawu, bámona amana mu kimosi bawu
boosu, bábasisa midimba myodi, hanga
miyandiki kuzyonda.
8 Simoni Phetelu, ha kámona bwabuna,
wáfukama kuna mesu ma Yesu, wu-
zonzi phi: «Haluka, kwena meni, Pfumu,
mukuma yenina musumuki!»
9 Amana Simoni yi boosu bana bákala
bawu, hanga kitswi kibakwati lawu,
kikuma kya mbumba yi mbwiti ya
batsema yina bákwata.
10 Phila mosi phi kwena bakwawu
khunda ba kisalu bana bákala bawu Si-
moni, Zyaki yi Yowani bana ba Zebeteya.
Bawu phi kitswi kyábakwata lawu. Kaasi
Yesu wuzimbudi kwena Simoni: «Yukaku
bweya; tuka lelu, ngeyi, batu walobiki.»
11 Bazakudini midimba mya bawu ku
tseki, basisi bima bya bawu byosu, bendi
landa Yesu.

Kusema kwa mukwa bwasi (Mth 8:1-4; Mlk 1:40-45)

12 Amana Yesu kákala muna hata
dimosi, mutu mosi, wákala lutu yi
bwasi, wutudini. Yandi ha kámona Yesu,
wudilosi kuna mesu mandi, mbunzu
mu mafu, wuyandiki kumubokwadila:
«Pfumu, yuka ni wuzodibwa, fwani
watsemisa.»
13 Yesu wálambula koku, wámusimba,
wuzonzi phi: «Nzodibwa, sema!» Muna
mbala mosi bwasi bumuwaluki.
14 Yesu wumuheki mulongi wawu:
«Wuzimbulaku kwena mutu, mambu
mama. Kaasi ndawenda disongila kwena
banganga Nzambi amana hana makabu
ma kudisemisa bwosu kásilabwa Moyize,
kyakála kimbangi kikuma kya bawu.»
15 Muna tangwa medina, khululuka
ya Yesu yáyalangana muma mwosu;
milumba-lumba mya batu myakala
khokana mu kumuyuka yi kubeluka mu
makhasi ma bawu.
16 Kaasi Yesu kakala hunga mu tseki yi
kulombilaka.

Kubeluka kwa mukwa khonzu (Mth 9:1-8; Mlk 2:1-12)

17 Amana kilumbu kimosi, Yesu kakala
longa ha mesu ma Bafwadisi yi balongi
ba mitsiku; bakala tuka mu mahata ma
lawu ma Ngadidi yi ma Yuteya yi ma
Yelusalemi. Ngolu za Pfumu zákala ku-
mosi yi Yesu, zazina kakala bukilaka bam-
befu.
18 Batu bisa nata kiphoyu kyákala
mukwa khonzu; bakala sanda phila ya
kumukotisila mu nzu ndangu bamutulula
kuna mesu ma Yesu.
19 Kaasi bakalaku lenda kikuma kya
mulumba-lumba wa batu. Hanga bazanzi
yandi ha mudilu wa nzu, batubudi hundu
hana kati dya matolu amana bamukul-
wamini hana kiphoyu kyandi hana kati
dya lukutakanu kuna mesu ma Yesu.
20 Buna kámona lukwikilu lwa bawu,
Yesu wuzimbudi kwena mbefu: «Yakala,
masumu maku makulolukini.»
21 Balongi ba mitsiku yi Bafwadisi
báyandika kudihyula: «Nati kenina mutu
yandu wubati lewula Nzambi? Nani
fwani kalolula masumu, yukani ka yandi
meni ku Nzambi lweși!»
22 Kaasi Yesu wazaya mabanza ma
bawu, hanga wubazimbwadi phi:
«Kikuma kya biki lwenina yi mabanza ma
buna mu mbundu zenu?
23 Biki byakonda phasi mu kuzonza?:
"Masumu maku malolukini", ho "Telama,
kangala"?
24 Ndangu lwazayabwa ni Mwana wa
mutu kenina yi hamu ha tsi haha, dya
kulolula masumu.» Hanga wuti ndinga
kwena mukwa khonzu: «Yikuzimbwadi,
telama, bonga kiphoyu kyaku, vutuka ku
nzu yaku!»
25 Muna mbala mosi, mutu wátelema ku
mesu ma batu boosu, wázangula kiphoyu

kyandi, hana kakala waleka amana wendi ku nzu yandi yi kuzatulaka Nzambi.

26 Boosu bá́yituka lawu, bá́muzatula Nzambi, bá́yuka bweya bwa lawu, bazonzi phi: «Lelu, tumoni mambu ma kuyituka!»

Yesu wumutedi Lefi
(Mth 9:9-13; Mlk 2:13-17)

27 Kunima dya mambu mana, Yesu wá́lubuka, wá́mona phi kalaki ka phaku mosi, khumbu yandi Lefi, wasikuka muna nzu ya kisalu ya yandi. Yesu wumuzimbwadi: «Ndanda!»

28 Amana Lefi wá́telama, wá́sisa byosu, wenda mulanda phi.

29 Ku nima, Lefi wá́muyidikila lawu dya madya muna nzu yandi; tulaki twa phaku lawu yi batu bahika bakala kuna mesa.

30 Bafwadisi yi balongi ba mitsiku bakala hana, kuna dingumba dya bawu, bá́yandika kubakumba; bendi zonza kwena balonguki ba Yesu: «Kikuma kya biki lubati dila yi kunwa ha kimosi yi tulaki twa phaku yi batu bahika basumuki?»

31 Yesu wubavutwadi: «Batu bana bena mu malutu yi ngolu, bisiku kala yi mupfunu wa munganga; kaasi bambefu bisi kala yi mupfunu wa munganga.

32 Meni yisaku tela batu basungama, kaasi basumuki yisa tela ndangu basoba bikalulu.»

Yesu yi kuzila madya
(Mth 9:14-17; Mlk 2:18-22)

33 Bafwadisi bá́hyula kwena Yesu: «Balonguki ba Yowani yi bana ba betu bayikana kuzila kudya yi kulombila; Kaasi balonguki ba ngeyi, bawu, bisi dya yi kunwa.»

34 Yesu wubavutwadini: «Pfwani lwabazidisa kudya, banduku ba kikwedi mu tangwa dina kenina kikwedi hakimosi yi bawu? Bwalendaku salama!

35 Kaasi tangwa dyakwísa dina babakatula yandi kikwedi, hahana nana bazíla kudya.»

36 Yesu wubatidi kingana kyaki: «Kweku mutu wayata muledi wa pha, kitemba kalondila muledi wa khulu, kondilo, kayata muledi wandi wa khatu, mukuma kitemba kya muledi wa pha kisiku kwelana yi sengi dya khulu.

37 Amana ka mutu ku wulongulula vinu dya pha mu bilungu bya khulu; kondilo, vinu dya pha dyabula bilungu, vinu dityakani amana bilungu bizangani.

38 Kaasi loni! Vinu dya pha, mboti mu bilungu bya pha!

39 Ka mutu ku wá́tonda kunwa hika vinu dya pha yukani wunwi kedi mulala. Mukuma, bisi zonza: "Mulala wenina wa bukheti."»

6

Yesu yi sabata
(Mth 12:1-8; Mlk 2:23-28)

1 Amana kilumbu kimosi kya sabata, Yesu kakala luta mu bilanga bya ngenza zimosi zenina hanga losu. Balonguki bandi bakala hela misambu, bá́yandika kunika ngenza zandi muna moku yi kudyaka.

2 Ndambu ya Bafwadisi bá́kala hakana hanga bazimbudi: «Kikuma kya biki lubati hangila mambu mafwaniku mu kuhanga, mu kilumbu kya sabata?»

3 Yesu wubavutwadini: «Benu lwá́tangaku mambu ká́hanga Tavidi tangwa ká́yuka nzala yandi yi batu bana bá́kala yi yandi?

4 Kakota mu kikumbu kya Nzambi, wubongi mapha bahana mikhayilu kwena Nzambi, wudima amana wubaheki phi bakwawu bana ká́kala bawu, mbatanana bizila bizonzi ni, kaka banganga Nzambi batu lwesi bafwani kudya mapha mana bahani kwena Nzambi.»

5 Yesu wubazimbwadi hika: «Mwana wa mutu yandi wenina pfumu wa kilumbu kya sabata.»

Yesu yi mutu wayumuka koku
(Mth 12:9-14; Mlk 3:1-6)

6 Kilumbu kikwawu kya sabata, Yesu wá́kota mu nzu ya kimvuka ya Bayuta, wá́yandika kulonga. Mwakala mwamuna yi mutu mosi wá́kala koku dya kitata dyayumuka.

7 Balongi ba mitsiku yi Bafwadisi bakala
mulandila Yesu mu kiswiswiswi, batala
ho mutu kakhana belula mu kilumbu kya
sabata, mukuma phila bakala sanda ya
kumufunda.
8 Kaasi Yesu wázaya mabanza ma bawu.
Hanga wuzimbudi kwena mutu yandu
wákala koku dyayumuka: «Telama, awisa
haha, ha mbasi.» Mutu, kahanga wute-
lami, wendi kwakuna.
9 Kunima Yesu wázimbula: «Yiluhyudibwa
ni abweti milombi mitsiku myetu, mu
kilumbu kya sabata? Kuhanga bukheti
ho mbi? Kuhulula moya wa mutu ho
kutotisawa?»
10 Kahanga, batadi boosu, kunima
wázimbula kwena mutu wụna: «Yuna
koku dyaku.» Mutu wuna wayuna, koku
dimutomini.
11 Kaasi balongi ba mitsiku yi Bafwa-
disi báfunga khabu, bekatendana bawu yi
bawu keti bweti bafwana muhanga Yesu.

Kusola kwa bathumwa kumi yi bodi (Mth 10:1-4; Mlk 3:13-19)

12 Muna tangwa meni dina, Yesu
wátombuka ku mongu wumosi kikuma
kya kulombila Nzambi, kásala phipha ya
muthu, mu kulombila.
13 Kuma ha kwákhya, wubatedi ba-
longuki bandi amana wusodini kumi yi
bodi, wubahekini khumbu ni bathumwa.
14 Simoni wuna káheka, yandi, khumbu
ya Phetelu yi myaki wandi wa yakala An-
dele, Zyaki yi Yowani, Fidiphu yi Batolomi,
15 Mathayi yi Tomasi, Zyaki mwana
Alufwe yi Simoni wuna wákala mu kibuka
kya batu bana bakala wila diphanda,
16 Yuta mwana wa Zyaki yi Yutasi
Sikadyoti, wuna wálambula Yesu.

Malongi yi kubeluka kwa batu (Mth 4:23-25)

17 Yesu kákulumuka ku mongu yi
bathumwa bandi, hanga wutelami ha
musenzi, hana hákala kibuka kya ba-
longuki bandi yi mulumba-lumba wa batu
bátuka ku mulambu wa Yuteya dyosu yi
ku Yelusalemi yi ku mahata ma Tidi yi
Sitoni;
18 Bísa ndangu bamuyuka amana
kababuka, bana bákala yi bisambu bya
maladi. Batu bana bakala yangisa kwena
bitembu bya mbi, bawu phi bákola.
19 Batu boosu bakala sanda tswetswa ya
kumusimba kikuma ngolu zimosi zakala
lubuka mu lutu lwandi, zakala babuka
boosu.

Byesi yi kyadi (Mth 5:1-12)

20 Yesu wubatadini balonguki bandi
amana wuzonzi:
«Kyesi, kwena benu baphutu,
mukuma kipfumu kya Nzambi kyenina
kwena benu!
21 Kyesi kwena benu lubati fwa nzala
buthwena,
mukuma lwavwa madya ma lawu!
Kyesi kwena benu lubati dila buthwena,
mukuma lwaséya!»
22 «Kyesi kwena benu bisi menga, bisi
kukwasa, bisi sawula amana bisi kumba
khumbu zenu kwena batu kikuma kya
Mwana wa mutu!
23 Sangwalenu mu kilumbu kina
malúngila mambu mana amana kinenu
makinu ma muzandu mukuma lufutu
lwa mbuta lubati luhingila kuna zilu.
Mukuma, bwabuna, bakhaka ba bawu,
bakala nyokuna bambikudi.»
24 Kaasi kyadi kwena benu bamvwama,
kikuma lutambudi kedi mamboti menu,
lwahíngilaku hika kima!
25 Kyadi kwena benu ludiyukwatidi kedi,
buthwena, kikuma nzala lwayúka!
Kyadi kwena benu lubati seya, buthwena,
mukuma mu khondu yi matsanga
lwakála!
26 «Kyadi kwena benu bisi zatula kwena
batu mukuma bwabuna bakhaka ba bawu
bakala zatula bambikudi ba bukamvi!»

Kutya bambeni (Mth 5:38-48; 7:12)

27 «Kaasi nzimbudi kwena benu lu-
bati ngyuka ni tondenu bambeni benu,
hangenu bukheti kwena batu bana bisi
lumenga,
28 sambulenu batu bana bisi lusinga
amana lombilenu kikuma kya batu bana
bisi lunyokuna.

29 Honi mutu kakuta mbata ku tama
dimosi, musila hika dikwawu; honi mutu
katambula muzaka waku, muyambula
katambula hika kikutu kyaku.
30 Wosu wuna wakulomba kima,
muheka. Futisaku kima kwena mutu
wuna wukubwotudikya.
31 Hangenu kwena bakwenu bwosu
lwisi tya benu phi baluhangila.
32 Honi lwatondaka lwẹsi batu bana
bisi lutonda, biki hika lwatánikina kwena
Nzambi? Phila mosi yi basumuki bana
bisi tonda batu bana bisi batya bawu phi.
33 Amana yuka ni lwahangaka bukheti
lwesi kwena batu bana bisi luhanga
mboti, biki hika lwatánikina kwena
Nzambi? Phila mosi yi basumuki bana
bisibwa hanga!
34 Amana ho ni lwalefisaka lwesi kwena
batu bana lwisi sya mbundu ni balu-
vutwala, biki hika lwatanikina kwena
Nzambi? Phila mosi yi basumuki bisi dile-
fisa bawu yi bawu amana badivutwadi!
35 Kaasi benu, tondenu bambeni
benu, bahangilenu bukheti, balefisenu
phi konda kusya mbundu ni kima
balúvutwala. Amana lufutu lwenu
lwakala lwa mbuta, benu lwakala phi
bana ba Nzambi wa Phungu, mukuma
yandi wamboti kikuma kya bakonda-
kabanzi yi bakholwa.
36 Kalenu babasa yi khenda bwosu
kábasa tata wenu yi khenda.

Lufundisaku mutu
(Mth 7:1-5)

37 «Lufundisaku amana benu phi
balúfundisaku; luzengilaku bakwenu
ndola amana benu phi balúzengilaku
ndola; lolulenu bakwenu, bawu phi
balúlolula.
38 Kabilenu bakwenu amana Nzambi
kalúkabila benu phi: kabasisa mawaba
menu yi kuvwa kwa lawu. Kasómama,
wuningisima ndangu masomama yi hana
thandu. Nzambi katésa makabu menu
bwosu lwisi tesila benu phi bakwenu.»
39 Yesu wubazonzidi hika mu kingana:
«Phofu kafwaniku kusongila mukwawu
phofu nzila, Kondilo, babwa mu dibulu
babodi. Kabwaku?
40 Kweku mulonguki wuluti mulongi
wandi; kaasi mulonguki wuna baswaniki
bwa bukheti, kafwánana hanga mulongi
wandi.
41 Kikuma kya biki wisi tadila kitswala
kyenina mu disu dya phangi waku amana
wubatiku mona mudikita miti wenina mu
disu dyaku?
42 Abweti walenda zimbula kwena
phangi waku: "Mukwetu, yambula
yikukatula kitswala kyaki kyenina mu
disu", ngeyi wusiku mona mudikita
miti wenina mu disu dya ngeyi meni?
Kavungalosi, katula theti miti wena mu
disu dyaku amana wamona wanga mu
kukatula kitswala kyenina mu disu dya
phangi waku.»

Miti yi bibundu byandi
(Mth 7:16-20; 12:33-35)

43 «Miti wamboti wisiku ha bibundu bya
mbi, mutindu mosi yi miti wambi, wisiku
ha bibundu bya mboti.
44 Miti wosu bisiwa zayila ku bibundu
byandi: kibundu kya fiki bisiku helakya
mu minzumbila amana phi bisiku hela
kibundu kya vinu mu miti mya tsaku.
45 Mutu wamboti kisi hola mambu
mamboti mu kimvwama kya bukheti
kina kyenina mu mbundu yandi; mutu
wambi phi kisi hola mambu mambi mu
kimvwama kya mbi kina kyenina mu
mbundu yandi; mukuma mutu wosu kisi
lubula mu munwa, mambu moosu mana
mabasa muna fuka dya mbundu yandi.»

Nzu zodi
(Mth 7:24-27)

46 Kikuma kya biki lwisi thedila:
«Pfumu, Pfumu, kaasi lwisiku hanga
mambu mana yisiluzimbwala?
47 Yilúsongila yi nati kafwanani mutu
yandu wisi kwena meni, wuyuki ndinga
za meni amana wusiza mu bisalu:
48 yandi kenina hanga mutu mosi
wátunga nzu; kahanga simi lawu
mumbulu-mbulu amana wutungi mup-
fundila hana thandu ya tadi. Ha kisa
dinata kizalu, mamba ma nzadi maditi
kuna nzụ kaasi konda kunikana kikuma
kitoku batungaya.

49 Kaasi wosu wuna wuyuki ndinga za
meni, kalundizoku phi, fwanani yi mutu
wuna mukwawu wátunga nzu yandi ha
thandu ya fusyangeni, yakonda mup-
fundila. Ha mísa mamba ma nzadi, maditi
kuna nzu, yosu yiwulumukini: yimwan-
gani.»

7

Yesu wubukini musadi wa pfumu wa baphumbulu
(Mth 8:5-13)

1 Ha kámanisa, Yesu, kuzonza mambu
mana kwena batu bákala hana, wénda ku
mbanza ya Kaphedinawumi.
2 Kwakuna, kwákala yi satudiyoni[a]
mosi kákala yi musadi wandi wuna kakala
tonda lawu. Musadi meni wuna kákala
wabela mu kulakana.
3 Mu tangwa káyuka, kaphiteni, khu-
luluka ya Yesu, hanga wutumi ndambu
ya bambuta ba Bayuta ndangu benda
mubokwadila Yesu, kisa mubuka musadi
wandi.
4 Ha bátula kwena Yesu, báyandika ku-
mubokwadila yi nziki-nziki: «Mutu wuna
bulungi wenda musadisa.
5 Mukuma kisi tonda kikanda kyetu,
yandi phi wátutungila nzu ya kimvuka ya
Bayuta.»
6 Hanga Yesu wendi bawu nzila
mosi. Kakalaku kyana yi nzu, tangwa
kámutumina, satudiyoni, banduku
bandi ndangu bamuzimbwala: «Pfumu,
diyangisaku. Yeku walungila mu kuku-
tambwasa ni wakota mu nzu ya meni;
7 hahana khondi kwisilaka meni-meni,
mu kimwesa mutu, kwena ngeyi. Kaasi
zonza ndinga mosi amana musadi wama
kábeluka.
8 Mukuma, meni-meni yenina mu sina
dya hamu dya bapfumu bama amana
yena yi baphumbulu bama bisi ndemvuk-
ila. Ho ni yizimbula kwena mosi:
"Ndawenda!", wendi; ho ni yizimbula
kwena mukwawu wa hika: "Nzawisa!"
amana wisi; amana kwena musadi wama:
"Hanga bwabu!" amana wuhangibwa.»
9 Ha kayuka mambu mana, ma
Kaphiteni, Yesu wáyituka. Kahanga
wubaluki kwena kibuka kina kyakala mu-
landa amana wuzonzi: «Yiluzimbwadibwa
ni keti mu Kiseledi, khaku kedi mbona
kikumbwala kya mbuta, kya mutindu
wawu.»
10 Ha bisa vutuka bambambala, bana
bátuma, ku nzu ya Kaphiteni, bisa wana
musadi wuna wukodi kedi.

Yesu wufutumuni mwana wa mufwidi

11 Hanga Yesu wendi ku hata dimosi bisi
tela Nayini; balonguki bandi yi mulumba-
lumba wa batu bakala kwenda nzila mosi.
12 Tangwa katula ku fula dya hata dina,
bekanata mvumbi mosi ku mazyamu:
kákala mwana yakala wa mufwidi mosi,
yandi hika. Batu balawu ba hata medina
bákala yi ngudi wuna.
13 Pfumu, ha kámumona mufwidi, ki-
wayi kimukwati kikuma kya yandi amana
wumuzimbwadi: «Wudilaku!»
14 Kahanga wubwesuki, wusimbi phi
mukunzu; batu bana bakalawa nata bate-
lami. Yesu wuzonzi: «Mwana yakala,
yikuzimbwadi: tokama!»
15 Amana mvumbi wásikuka, wáyandika
phi kuzonza. Yesu wámuhana kwena
ngudi wandi.
16 Batu boosu bweya bwábakwata,
báyandika kumuzatula Nzambi mu ku-
zonza: «Mbikudi wambuta wulubukini ha
kati kya betu!» Amana phi «Nzambi wisi
yakidila batu bandi!»
17 Amana muna tsi ya Yuteya yi
binzunga byandi byosu báyuka khululuka
ya mambu mana káhanga Yesu.

Bambambala ba Yowani Mubotiki
(Mth 11:2-19)

18 Balonguki ba Yowani bázimbula,
kwena mulongi wa bawu, mambu mana
moosu buna málutila. Yowani wátela bodi
muna kati kya balonguki ba bawu;
19 amana wábatuma kwena Pfumu
benda muhyula: «Ngeyi, yi Masiya wuna
wakwísa, ho twahingila mutu wa hika?»
20 Ha bátula kwena Yesu, bamuzimb-
wadini: «Yowani Mubotiki wututumi

a **7:2 7:2**Satudiyoni disongidila ni pfumu wuna wakala twadisa baphumbulu khama ba Loma

twakuhyula: "Ngeyi, Masiya wuna wufwani mu kukwisa, ho twahingila mutu wa hika?»
21 Muna tangwa medina, Yesu wábuka batu balawu bákala yi bisambu bya maladi, minyanga, wákukwasa bitembu bya mbi bákala byawu yi kutemuna mesu kwena baphofu ba lawu.
22 Kahanga bavutwadi mvutu, batu babana kátuma Yowani: «Ndalwenda, lwamusamwana, Yowani, mambu mana lumoni yi mana luyuki ni baphofu babati mona hika, bakwa khonzu babati kangala, bakwa bwasi basemi, tuhuwa tuyuki, bamvumbi bafutumuki, Musamu wa Bukheti balongiwa kwena baphutu.
23 Kyesi kwena mutu wuna wakonda yambula kikumbwala kyandi mwena meni!»
24 Tangwa bávutuka bathumwa ba Yowani, Yesu wáyandika kuzonzila kikuma kya Yowani kwena mulumbalumba wa batu: «Biki lwendi talaka mu nganga? Koma ka muswangina kana kabati ningana ku muphephi, kabwaku? Loni?
25 Amana biki lwendi talaka? Mutu mosi wuvwatiki miledi mya kitoku? Kaasi batu baba bisi vwata miledi mya kitoku, bisi zinga luzingu lwa lukumu, mu nzu za bathotila bisi kala.
26 Biki lwendi talaka? Mbikudi mosi? Bwana, bwosu yiluzimbwadi, yandi wuluti mbikudi.
27 Kikuma kya yandi básonika mu mukanda wa Nzambi»:
«Yitúma mbambala wama ha thwala ngeyi,
mu kukuyidikila nzila.»
28 Yesu yiki hika: «Yiluzimbwadibwa ni heku mutu, ha kati dya baba bábutuka kwena mukhetu, wuluti Yowani; kinga wuna wena wa khunda mu kipfumu kya Nzambi wumuluti.
29 Batu boosu bana bámuyuka yi tulaki twa phaku, boosu bákwikila ni Nzambi kenina wasingama amana babaludi mbundu, batambwasi phi kutambula mbotika kwena Yowani.
30 Kinga Bafwadisi yi balongi ba mitsiku bana bákala hana, hanga babwisi mambu kazola kubahangila Nzambi; bábwisa kutambula mbotika ya Yowani.»
31 Yesu wuzonzi hika: «Yi banani pfwani yifwanikisa batu ba buthwena bwabu? Bafwanani yi banani?
32 Bafwanakani yi bana baba bazakadi hana zandu, babati dizonzila: "Tulusikidi mahongi ma kyesi kaasi lukiniku! Tulusidi biwolu, ludidiku!
33 Kikuma, Yowani Mubotiki wisi, kisiku dya dipa keti kunwa vinu, amana benu yikuzonzaka: "Kitembu kya mbi kena kyawu!"
34 Ha yisi meni Mwana wa mutu, yibati dya yi kunwaka, amana benu yikuzimbulaka: "Talenu mutu yandu wisi banza lwesi kudya yi kunwaka vinu, yameni nduku wa tulaki twa phaku yi basumuki.
35 Kaasi boosu bana bisi landa mudimu wa Nzambi bisi songila ni zasungama zenina.»

Yesu muna nzu ya Simoni Mufwadisi

36 Mufwadisi mosi wálomba kwena Yesu ndangu kenda dya ku nzu yandi. Yesu wákota muna nzu, wubongi homa phi kuna mesa.
37 Kinga mwákala yi mukhetu mosi muna mbanza meni yayina, musumuki. Ha káyuka ni Yesu ku mesa kena muna nzu ya Mufwadisi, wisi nata nganza yimosi ya kabasi yi mananasi ma tsunga ma thalu ya lawu.
38 Wisi telama kuna kunda dya Yesu, kuna bitambi byandi. Wekadila, kitsanga kyandi kiyandiki kunoka muna bitambi bya Yesu; kunima, wuphangusibya yi khambu zandi, wunukibya amana phi wusitibya mananasi.
39 Buna kamona bwabuna, Mufwadisi wuna wámutedisa, wáyandika kudizonzila kuna mbundu: «Wadi mutu yandu kákala mbikudi, kakhani bakula keti nati kenina mukhetu yandu wubati musimba yi buna kenina: musumuki.»
40 Amana Yesu wátambula ndinga, wuzimbudi kwena Mufwadisi: «Simoni, dyambu yena dyawu thondi yikuzimbwala.» Simoni wumuvutwadi: «Zonza Mulongi.»

41 Hanga Yesu wuzonzi: «Batu bodi
bafwana kufuta pfuka za makuta ma lawu
kwena mukwa zawu. Mosi kafwana kavu-
tula khama tanu za mafwalanga amana
mukwawu makumatanu.
42 Babodi, bwosu bakalaku yi kima kya
kufuta pfuka zina, hanga mukwa pfuka
wábayambwadilaza. Nati, hana kati kya
babodi wahita kumutonda?»
43 Simoni wumuvutwadi: «Meni mboni
ni wuna kayambwadila yi pfuka ya lawu.»
Yesu wumuzimbwadi: «Mboti wuzengi.»
44 Yesu kábaluka kwena mukhetu wuna,
wuzimbudi phi kwena Simoni: «Wu-
moni mukhetu yandu? Meni khoti mu
nzu yaku, kaasi wuphekiku keti mamba
kikuma kya bitambi byama; kaasi yandi
wutsukudi bitambi yi matsanga mandi
kusumunima phi yi khambu zandi.
45 Wungyambiku, tangwa khotiki mu
nzu yaku; kaasi yandi kabatiku lembwa
kunuka bitambi byama, tuka buna kho-
tidiki.
46 Wutsitikiku masi ku mutwa wama,
kaasi yandi wutsiti mananasi ma tsunga
ku bitambi byama.
47 Ihana yikuzimbwadi ni masumu
mandi ma lawu, mamuloluki kikuma
tonda dyandi dya lawu kasongidi. Kaasi
mutu wuna baloludi masumu ma khunda,
kisi songila phi tonda dya khunda.»
48 Amana Yesu wázimbula kwena
mukhetu: «Masumu maku malolukini.»
49 Bana kakala bawu ku mesa
báyandika kudizonzila: «Nati kenina
mutu yandu, walenda lolula yi masumu
ma batu?»
50 Kaasi Yesu wázimbula kwena
mukhetu: «Lukwikilu lwaku lukuhuludini:
ndawenda mu ngemba.»

8

Bakhetu bana bakala mulanda Yesu

1 Kunima, Yesu wénda mu mbanza
yi mu mahata kikuma kya kulonga,
mwamuna, yi kusamunaka Musamu wa
Bukheti wa Kipfumu kya Nzambi ha ki-
mosi yi bawu Kumi yi bodi,
2 yi ndambu ya bakhetu bahika bana
bábeluka mu bitembu bya mbi yi mu
bisambu bya maladi: hanga Madiya
wuna bisi tela: Makatala, mwena yandu
mwálubuka bitembu bya mbi tsambwadi;
3 Zyani mukhetu wa Kuza, yandu
wákala pfumu wa bakalaki mu nzu ya
kisalu ya thotila Eloti; Suzani yi bakhetu
bahika balawu, boosu, bakala hana bima
bya bawu ndangu byamusadisaka Yesu yi
bathumwa bandi.

Kingana kya mukuni wa bilanga
(Mth 13:1-9; Mlk 4:1-9)

4 Batu balawu bakala tuka mu mbanza
za mutindu yi mutindu, bisi kutakana
kuna kakala Yesu, wubatidi kingana
kyaki:
5 «Mukuni mosi wenda kuna kheni, kuna
kilanga kyandi. Ha kakala mwanga kheni,
ndambu yahika yenda bwila mu nzila:
hanga batu bamaniya dyatikisa, banuni
bátuka ku zilu, bisiya dya.
6 Ndambu ya hika yenda bwila mu mafu
ma matadi: ha yamena, miti myáyumuka
kikuma myákalaku mu mafu ma tsimina.
7 Ndambu yahika yenda bwila ha kati
kya tsaku. Tsaku ziyandiki kukola ha
kimosi yi ngwalengi ya bukheti; hanga
zikakidikisiya.
8 Kaasi kheni yikwawu, yábwila mu
mafu ma bukheti, yákola, yihe phi kheni
khama ku khama.» Kunima dya kuzonza
bwabuna, Yesu yiki hika: «Wuna wenina
yi matu ma kuyuka, kayuka!»

Kikuma kya biki kakala zonzila Yesu mu bingana
(Mth 13:10-17; Mlk 4:10-12)

9 Balonguki bandi bámuhyula, biki
kisongidila kya kingana kyaki.
10 Yandi wubavutwadi: «Nzambi
wáluheka, benu, mbakisilu ya kubakula
bitsweki bya Kipfumu kya Nzambi; kaasi
kwena bahika, wábazimbwalama mu
bingana, ihana»:
"Bafwani kumona kaasi bisiku mona
kima,
bafwani kuyuka kaasi bisiku bakula."

Yesu wubangumuni kingana kya mukuni
(Mth 13:18-23; Mlk 4:13-20)

11 «Yukenu kisongidila kya kingana
kyaki: mbutu, yenina ndinga ya Nzambi.

12 Yina yábwila mu kabeta ka nzila: yenina batu bana bisi yuka ndinga ya Nzambi, kunima kiphidi-mutu wisi katulaya muna mbundu za bawu ndangu bakwikilaku hanga bahuluka nana.
13 Bahika benina hanga mafu ma matadi: bisi yuka ndinga ya Nzambi amana bisiya tambula yi kyesi kyosu. Kaasi yisiku zika misodi, kikumbwala kya bawu kyenina mu tangwa dya khunda, mu tangwa dya phasi, balosikya.
14 Kheni yina yábwila ha kati kya tsaku, benina babana bisi yuka Ndinga, kaasi kunima mayanu yi kimvwama yi byesi bya luzingu, bisiya kakidikisa ndangu yihaku bibundu byakola.
15 Kheni yina yábwila mu mafu ma bukheti, benina batu babana bisi yuka Ndinga ya Nzambi, balundiya muna mbundu yafwana yi ya bukheti; amana yibuti kheni yi kusipha kwa mbundu.»

Kingana kya mwinda (Mlk 4:21-25)

16 «Ka mutu ku wisi lemisa mwinda amana kendawa fidinga katini kondilo kendawa sweka ku tsi ya thangi. Kaasi bisiwa tudika hana thandu ya muzanga wa mwinda ndangu batu boosu bakóta mu nzu bamona mutemu.
17 Mukuma kweku kima kyaswamana, kyakonda zayakana, kweku kitsweki kyakonda tunguluka amana byosu byámonika ha kitelengeni.
18 Kebenu mu mana lwisi yuka, mukuma bakósikila kwena mutu wuna wenina kedi yi kima kyandi kaasi kwena mutu wuna weku yi kima, bamúbwotula keti koma kana kasi sila mbundu.»

Ngudi wa Yesu yi baphangi bandi (Mth 12:46-50; Mlk 3:31-35)

19 Ngudi wa Yesu yi baphangi bandi bisa bamumona; kaasi bálendaku kutula kuna kákala yandi kikuma kya mulumba-lumba wa batu.
20 Bendi muzibwala Yesu bwabu: «Ngudi waku yi baphangi baku, ha nzila benina, bazodi ni bakumoṇa.»
21 Kaasi Yesu wazimbula kwena bawu boosu: «Ngudi wama yi baphangi bama, benina batu bana bisi yuka ndinga ya Nzambi, bisiya sadila phi.»

Kulembama kwa pfunzi (Mth 8:23-27; Mlk 4:35-41)

22 Kilumbu kimosi, Yesu wákota mu mudimba yi balonguki bandi, kahanga wubazimbwadi: «Tulabukeṇu ku sambwa dina dya yanga.» Amana benda.
23 Ha bakala labuka, Yesu wánimba. Muna kithulumukina, kimbongila kyátukula hana mukanda wa mamba; masuwa máyandika kukota mamba, mu kihonza bákala.
24 Balonguki bábwesuka kwena Yesu, bámutokamisa mu ndinga ya ngolu: «Mulongi, mulongi tukuluki betu!» Yesu wátokama, wákayaya pfunzi yi mamba, byádibata. Talala dyávutuka.
25 Yesu wábazimbwala balonguki bandi: «Akweti kyenina kikumbwala kyenu?» Kaasi bweya bwábakwata, báyituka lawu, amana bekazonza: «Nati kenina mutu yandu? Kabati hana muswa kwena pfunzi yi mamba amana byosu, bimuyukidi!»

Kubeluka kwa mutu mosi wa bitembu bya mbi (Mth 8:28-34; Mlk 5:1-20)

26 Yesu yi balonguki bandi bátula mu tsi ya bisi Ngelasoni, yina yenina ku sambwa dyatalana yi Ngadidi.
27 Tangwa kátuluka Yesu ha tsi, mutu mosi wa ku mbanza meni yana, kákala yi bitembu bya mbi wísa kuna thwala ya yandi. Tuka thama kakalaku vwata hika miledi, amana kakalaku nimba hika mu nzu yandi, kaasi muna mazyamu.
28 Tangwa kámona Yesu, wákalunga, wádilosa muna malu mandi, wuzonzi phi yi ngolu zoosu: «Biki wisi kotila mambu ma meni, Yesu Mwana Nzambi wa ku zilu? Yikubokwadidi, ngyangisaku!»
29 Mukuma Yesu kakala kukwasa kitembu kya mbi kwena mutu ndangu kyalubuka mwena yandi, kyamusisa. Kitembu kina tangwa dya lawu kyákala mu kati dya yandi, kyámukotila tuka thama; kakala zingila wakukasa mu miyololu yi bisengu kuna malu yi ku moku yi kumutanikina, kaasi kakala

tabulamya, amana phi kitembu kyákala mutuma katinaka mu tseki.
30 Hanga Yesu wumuhyudi: «Biki khumbu yaku?» Yandi wuvutudi: «Khumbu yama "Khwingi".» Mukuma bitembu bya mbi lawu byákota mwena yandi.
31 Hanga bitembu bimubokwadidi Yesu ndangu kabatumaku mu kalunga.

32 Hakana, hákala yi kibuka kya bangulu bakala sosa madya muna mongu. Bitembu bina byámubokwadila Yesu ni kabatuma benda kota muna bangulu meni babana. Hanga Yesu wubaheki muswa.
33 Bitembu bya mbi byálubuka mwena mutu, byákota mu bangulu. Hanga kibuka kya bangulu kyosu kikatuki ku mongu, kyendi kota mu yanga dya thibu, báfwa phi.
34 Batu bana bakala hungula bangulu, buna bámona mambu mana, bátina, bendi nata tsangu mu mbanza yi mu mahata.
35 Hanga batu balubuki mu kutala mana máhita. Bísa kuna kákala Yesu, báwana phi mutu wuna bálubula bitembu bya mbi: wuzakadiki muna malu ma Yesu, wuvwatiki miledi, mabanza ma kimutu mamuvutwakisi. Hanga batu, bweya bubakwati.
36 Babana bámona mambu moosu mana máhita, bamenika buna kábelukila mutu wuna wákala yi bitembu bya mbi.
37 Bakwa kinzunga kina kya Ngelasoni bálomba kwena Yesu ni kakatuka ku mulambu wa bawu, kikuma bweya bwa lawu bákala bwawu. Yesu wákota mu mudimba, wávutuka phi.
38 Mutu wuna bálubula bitembu bya mbi wámubokwadila Yesu ndangu kakalaka yi yandi. Kaasi Yesu wámukula, wuzimbudi phi:
39 «Vutuka ku nzu yaku, ndawenda samuna mambu moosu mana kasadi Nzambi kikuma kya ngeyi.» Mutu wuna wénda, wásamuna phi mambu mana moosu kámusadila Yesu.

Mwana wa Zayilusi wa mukhetu yi mukhetu wuna wasimba mvwela ya Yesu (Mth 9:18-26; Mlk 5:21-43)

40 Tangwa kávutwakisa, Yesu, ku sambwa dya yanga dya thibu, bámuyamba kwena mulumba-lumba wa batu, mukuma boosu bakala muhingila.
41 Mutu mosi, khumbu yandi Zayilusi, wátula. Yandi kákala pfumu wa nzu ya kimvuka ya Bayuta. Hanga wudilosi muna malu ma Yesu, wumubokwadidi ndangu kenda ku nzu yandi,
42 kikuma kákala yi mwana wandi yandi mosi wa mukhetu, wekalungisa mvula kumi yi zodi, kakala lakana.

Mu tangwa kakala kwenda, Yesu, mulumba-lumba wa batu wakala mukakidikisa, tselu yi tselu.
43 Kinga hákala hana meni, yi mukhetu mosi wakala noka menga tukila mvula kumi yi zodi. Wámanisa kuvwa kwa luzingu lwandi kwosu kwena bandomvi, kaasi keti mutu kálendaku kumubelula.
44 Kahanga wisi bwesuka kuna kunda dya Yesu, amana wusimbi nzenzi ya muledi wa Yesu. Muna mbala mosi, menga mámukangama.
45 Hanga Yesu wuhyudi: «Nati wutsimbi?» Boosu báyandika kutuna ni basadibwoku, Phetelu wuzonzi phi: «Mulongi, mulumba-lumba wa batu wawu wukuzyetiki, yi babana babati kufitikisa tselu zoosu.»
46 Kaasi Yesu wuvutudini: «Mutu wutsimbi, mukuma ngyuki ni ngolu zimosi zilubuki kwena meni.»
47 Mukhetu kadimona ni wutunguluki, hanga wisi yi tsula zoosu, wádilosa kuna bitambi bya Yesu. Wáyandika kuzimbula, hana mesu ma batu boosu, kikuma kina kámusimbila Yesu yi buna kábeluka mu mbala yimosi.
48 Yesu wumuzimbwadi: «Mwana wama wa mukhetu, lukwikilu lwaku lukuhuludini. Awenda mu ngemba.»

49 Muna tangwa dina kakala zonza Yesu, bwabuna, mutu mosi wátuka ku nzu ya Zayilusi wisa muzimbwala: «Mwana waku wa mukhetu wufini. Wumuyangisaku hika Mulongi.»

50 Kaasi Yesu wámuyuka, amana wuzimbudi kwena Zayilusi: «Yukaku bweya! Kwikila lwesi, amana mwana waku wa mukhetu kahúḷuka.»
51 Tangwa katula Yesu ku nzu, wábwisa batu bakotaku mu nzu. Hanga kotisi lwesi Phetelu yi Yowani yi Zyaki yi tata yi ngudi wa mwana.
52 Batu boosu bakala dila yi kuyanana kikuma kya mwana wa mukhetu. Hanga Yesu wuzimbudi: «Loni, ludilaku. Mwana kafiku, wanimba kenina.»
53 Kaasi batu bayandiki kumuseya mukuma bázaya ni mwana wufiki kedi.
54 Kaasi Yesu wumusimbi mu koku, wuzonzi phi mu ndinga ya ngolu: «Tokama kwaku mwana!»
55 Moya wandi wuvutuki, wutokami, muna mbala mosi. Yesu wubazimbwadi ni bamuheka bima bya kudya.
56 Tata yi ngudi wa mwana wa mukhetu báyituka lawu, kaasi Yesu wábakandisa ni bazimbulaku kwena mutu mambu mana maluta.

9

Yesu wutumi balonguki kumi yi bodi (Mth 10:5-15; Mlk 6:7-13)

1 Yesu wátela bawu Kumi yi bodi, amana wábaheka ngolu yi hamu hana thandu ya bitembu bya mbi byosu yi mu kubuka bisambu bya kubela.
2 Amana wábatuma kusamuna Kipfumu kya Nzambi yi kubuka bambefu.
3 Wubazimbwadi: «Lunataku kima mu nzila: keti koka, keti waba, keti kudya, keti makuta, amana mutu kakalaku yi miledi myodi.
4 Amana yosu nzu yina lwakóta, kalenu mwamuna yi kuna lwalubwakilamwa.
5 Amana muma mwosu muna baluyambiku batu, mu kulubuka mu mbanza, khukumunenu fusyangeni dya bitambi byenu: ndangu kyakala kambangu kikuma kya bawu.»
6 Amana bwana bálubuka; báyandika kuluta hata muna hata; mu kusamuna Musamu wa Bukheti yi kubuka kwa bambefu muma mwosu.

Mabanza ma Eloti mayangalakani (Mth 14:1-12; Mlk 6:14-29)

7 Eloti wuna wákala mosi wa bakyamvu baya, wuna wakala yala ku Ngadidi wuyuki mosu mana makala luta, amana mabanza mamuyekina yangalakanu, kikuma bahika bakala zonza: «Yowani wufutumuki ku bafwa.»
8 Bahika bakala zimbula: «Diya wuna wulubukini». Bakwawu phi: «Mosi wa bambikudi bakhulu wufutumuki.»
9 Kaasi Eloti kakala zimbula: «Yowani, meni-meni yímubukwasa mutwa. Amana nati kenina, yandu mbati yuka kuzonzila mambu mana?» Amana kakala sanda kumumona.

Yesu wudisi batu mafunda matanu (Mth 14:13-21; Mlk 6:30-44; Ywn 6:1-14)

10 Amana bathumwa, mu kuvutuka kwa bawu, bámuzimbwala Yesu moosu mana báhanga. Wubabongi amana wendi ku phungamu, ku sambwa dya mbanza yimosi bisi tela ni Betisayita.
11 Amana milumba-lumba mya batu ha bábakulabwa, hanga bamulandi. Yandi wubayambi, wuyandiki kubazonzila Kipfumu kya Nzambi, amana wubuki batu, bana bákala yi mupfunu wa kubeluka.
12 Kaasi kuma kwáyandika kuyila; bawu Kumi yi bodi bisa bwesuka, bámuzimbwala: «Kula mulumba-lumba wa batu, ndangu benda sanda bizika mu mahata yi mafedime ma bela-bela ndangu bamona muma mwa kuleka yi bima bya kudya, mukuma homa thwena ku phungamu, ha kati kya tseki».
13 Kaasi wubazimbwadi: «Bahekenu kudya benu-benu!» Bavutudi: «Thweku yi mapha maluti matanu yi batsema bodi. Akolu ni thwenda sumba madya, betubetu kikuma kya batu baba boosu.»
14 Mu bwana, hákala kitesu kya mafunda matanu ma bayakala. Yesu wázimbula kwena balonguki bandi: «Bazakadisenu mu bibuka bya batu makumatanu.»
15 Bahangi bwabuna, amana bábazakadisa boosu.
16 Yesu wábonga mapha matanu yi batsema bodi, wásekula mesu ku zilu amana wásakumunabya. Kunima, wábukununabya amana wáhanabya

kwena balonguki ndangu bakabisabya kwena mulumba-lumba wa batu.
17 Boosu badya amana bayukuta. Banata bitunga kumi yi byodi bya bitini bina byasala.

Phetelu wusamuni ni Yesu kenina Kidisitu
(Mth 16:13-19; Mlk 8:27-29)

18 Amana kilumbu kimosi, Yesu kakala lombila ku phungamu amana balonguki bakala kumosi yi yandi. Hanga wubahyudi: «Biki misi zonza milumba-lumba mya batu kikuma kya meni?»
19 Bawu bavutudi: «Bahika bisi zonza ni ngeyi wena Yowani Mubotiki, bakwawu hika ni ngeyi, wena Diya, bakwawu bana bahika ni ngeyi, wenina mosi hana kati kya bambikudi bana ba khulu, wuna wufutumukini.»
20 Yesu wubahyudi: «Amana kikuma kya benu, nati yenina?» Phetelu wuvutudi: «Ngeyi wena Kidisitu wa Nzambi.»

Yesu wusamuni lufwa yi lufutumuku lwandi
(Mth 16:20-28; Mlk 8:38; 9:1)

21 Yesu kabasidingisa ni bazimbulabwoku kwena mutu;
22 wuyiki: «Bulungi, Mwana wa mutu kanyokuka lawu; bamulosila kwena bambuta ba Bayuta, bambuta ba banganga Nzambi yi balongi ba mitsiku; bamúhonda amana kilumbu kya tatu, kafútumuka.»
23 Amana kakala zimbula kwena boosu: «Yuka ni mutu wuzodini kandanda, kadizimbakana yandi meni, katikula kitakani kyandi kosu kilumbu amana kandanda.
24 Mukuma wuna watónda kuhulula moya wandi, mu kyedika katotisawa; kaasi wuna watótisa moya wandi kikuma kya meni, yandi kahúlulawa.
25 Amana khi mupfunu kwena mutu kavwa tsi yosu, ho kaditotisa kwandi yandi wosu, kondilo kadizanga?
26 Mukuma wuna wangyúka tsoni yi ndinga zama, Mwana wa mutu tsoni kamúyuka, tangwa kakwisa vutuka muna khembu yandi yi mu khembu ya Tata yi yina ya banzyo ba Nzambi.
27 Amana, mu kyedika yiluzimbwadi, ndambu ya batu, mu kati dya babana benina haha, badifwilaku, konda kumona Kipfumu kya Nzambi.»

Khembu ya Mwana wa Nzambi
(Mth 17:1-8; Mlk 9:2-8)

28 Amana bilumbu keti nana byáluta, kunima ndinga zina, Yesu wábonga Phetelu, Yowani yi Zyaki, amana wátombuka yi bawu ku mongu kikuma kya kulombila.
29 Amana tangwa kakala lombila, mbunzu yandi yásoba, amana miledi myandi myekina mya phembi yimosi yakala kedyamina.
30 Amana, kutala, batu bodi bákala hahana, yi kuyambilaka yandi: bakala Moyize yi Diya,
31 bakala monika mu kati dya khembu yi kuzonzilaka kwenda kwa yandi, kuna kwafwana kusalama ku Yelusalemi.
32 Phetelu yi bakwawu khunda ku kilu kya ngolu bákala; kaasi ha bátokama, bámona khembu ya yandi yi batu bodi bana bákala yi yandi.
33 Tangwa bakala hambwasana batu bana yi Yesu, Phetelu wumuzimbwadi: «Mulongi, bwena mboti ni twakalenu kwetu haka. Tutungenu masombolu matatu, dimosi dya ngeyi, dimosi dya Moyize yi dimosi dya Diya.» Kakalaku zaya mana kakala zonza.
34 Buna kakala zonza bwana, tuti dimosi dyisi bafidinga ku kininga kyandi. Hanga balonguki bweya bubakwati, tangwa dyábafidinga tuti.
35 Amana ndinga yimosi yálubuka muna tuti: «Yandu-yandu kenina Mwana wa meni, wuna yisola. Muyukilenu!»
36 Tangwa yáyukalakana ndinga, Yesu yandi hika kakala. Balonguki badibati, amana konda kuzimbula kwena mutu mosi, mu bilumbu meni byabina, mu mana bamona.

Yesu wubuki mwana mosi wakala yi kitembu kya mbi
(Mth 17:14-21; Mlk 9:14-29)

37 Kilumbu kyálanda, tangwa bakulumuka ku mongu, mulumba-lumba wa batu wisa mutundakana.
38 Hana kati dya mulumba-lumba wa batu, mutu mosi wákalunga: «Mulongi, yikubokwadidi, mutala mwana wama wa yakala, mukuma mwana wama yandi mosi lwesi.
39 Kosu tangwa kitembu kimosi kisi mukwata, mu mbala mosi, wáyandika kukalunga, kyámuningisa ngolu yi kumulubwasa mafulu-fulu, amana kisi mukatuka mu phasi, kunima dya kumuzokisa yandi wosu.
40 Yíbabokwadila balonguki baku ndangu bakukwasakya kaasi bálendaku.»
41 Yesu wáhumwakina: «Mbandu yakonda lukwikilu yi yavwalangana! Yi kuna khi tangwa yikwata kadiki yi benu yi kulutambwasaka? Mutwala mwana waku kwaku.»
42 Bwana kakala bwesuka, kitembu kya mbi kyámubwisa ha tsi amana kyáyandika kumuningisa hika lawu. Kaasi Yesu, wákayakya kitembu kyambi, wámubelula mwana, wámuvutula phi kwena tata wandi.
43 Amana boosu báyituka kikuma kya kineni kya Nzambi.

Yesu wusamuni hika lufwa lwandi
(Mth 17:22-23; Mlk 9:30-32)

Bwosu bakala yituka boosu mu mana kakala hanga, wázimbula kwena balonguki bandi:
44 «Kwena benu, tekikenu mboti matu ku ndinga zazi: Mwana wa mutu sanda bamulambula ku moku ma batu.»
45 Kaasi balonguki babakisayoku ndinga yina: yákala yakububika kikuma kya bawu, ndangu babakulaku ntendula yandi, amana bweya bákala bwawu mu kumuyufula kikuma kya dyambu medina.

Nati wena mbuta?
(Mth 17:22-23; Mlk 9:33-37)

46 Balonguki bekatendana bawu yi bawu ndangu bazaya keti nati mbuta mu kati dya bawu.
47 Amana Yesu bu kázaya kutendana kwákala mu mbundu za bawu, wátambula mwana, wámusya bela-bela yi yandi,
48 amana wábazimbwala: «Wuna wamuyamba mwana yandu, mu khumbu ya meni, meni-meni kayambini; amana wuna wangyámba meni, wumuyambi wuna wáthuma. Mukuma, wuna wenina wakhunda kuluta benu boosu, yandi wuna phi wenina mbuta.»

Wuna wisiku lumenga, ha kimosi lwena yandi
(Mlk 9:38-40)

49 Kaasi Yowani wuzimbudi: «Mulongi, betu tumoniki mutu mosi wukakukwasaka bitembu bya mbi mu khumbu ya ngeyi, amana tusosiki kumukandisa, kikuma kisiku landa ngeyi ha kimosi yi betu.»
50 Kaasi Yesu wumuvutwadi: «Lumukandisabwoku, mukuma wuna kisiku lumenga, ha kimosi lwena yandi.»

Hata dimosi dya ku Samadiya dibusi kumuyamba Yesu

51 Bwosu byákala kwisalungila bilumbu bina kakala zanguka ku zilu, Yesu wábonga lukanu lwa ngolu lwa kukwenda ku Yelusalemi.
52 Amana wátuma bambambala ku thwala yandi. Baba babwa mu nzila amana bákota ku hata dimosi dya bisi Samadiya ndangu bamuyidikila kutula kwandi.
53 Kaasi bámuyambaku, kikuma ku Yelusalemi kaḳala kwenda.
54 Buna bámona bwana, balonguki bandi, Zyaki yi Yowani, bazonzi: «Pfumu, wuzodi ni twalomba kwena mbawu yatuka ku zilu ndangu yabazinisa?»
55 Yesu wábaluka kwena bawu amana wábakaya.
56 Amana benda ku hata dya hika.

Bana batondi kulanda Yesu
(Mth 8:19-22)

57 Buna bákala muna nzila, mutu mosi wázimbula kwena Yesu: «Yikúlanda kwosu kuma ḳuna wakwenda.»
58 Yesu wávutula: «Mikengi myena yi binzenzi, banuni, ku zilu, bena phi yi mazamba, kaasi Mwana wa mutu, keku yi homa kazenza mutwa wandi.»

59 Amana wázimbula kwena mutu wa
hika: «Ndanda.» Mutu yandu wavutula:
«Pfumu, pheka muswa yenda zika theti
tata wama.»
60 Kaasi Yesu kámuzimbwala: «Yambula
bamvumbi badizika bawu yi bawu, kaasi
ngeyi ndawenda samuna Kipfumu kya
Nzambi.»
61 Mukwawu kázimbula: «Pfumu,
yikúlanda meni; kaasi pheka muswa
yenda bonga theti ndenga kwena biwutu
bya mu nzu yama.»
62 Yesu wámuvutwala: «Wuna wusimbi
tsengu mu kubundula, amana katala ku
manima, kafwaniku mu Kipfumu kya
Nzambi.»

10

Yesu wutumi balonguki makumi tsambwadi yi bodi

1 Kunima dya bwabuna, Pfumu wásola
balonguki makumi tsambwadi yi boodi
bahika, amana kábatuma bodi-bodi, ku
thwala yandi, muna kosu mbanza yi kosu
homa hana kafwana kenda yandi meni.
2 Kakala bazimbwala: «Mbutu ya
lawu yenina, kaasi basadi, bakhunda.
Mulombenu pfumu wa mbutu kahitika
basadi mu mbutu yandi.
3 Ndalwenda! Yilutumi hanga bana ba
mikoku hana kati dya bambwa-ngongu.
4 Lunataku keti dikuta, keti waba, keti
tsabatu; luhekaku mutu mboti mu nzila.
5 Muna nzu yosu yina lwakóta,
samunenu theti: "Ngemba yakala mu nzu
yayi."
6 Amana yukani mwakala mutu mosi
wa ngemba, ngemba ya benu yaká́la yi
yandi; kondilo, yalúvutwakila.
7 Nangenu muna nzu meni yayina,
dyenu, nwenu phi bina balúheka; kikuma
bulungi musadi katambula lufutu lwandi.
Lwendaku nzu muna nzu.
8 Muna mbanza yosu yina lwakóta
yi muna balúyamba, dyakenu bina
balúheka;
9 bukenu bambefu bana bakala muna,
amana bazimbwalenu: "Kipfumu kya
Nzambi kibwesukini kwena benu."
10 Kaasi muna kosu mbanza yina
lwakóta, yuka baluyambiku, ndalwenda
muna mabala-bala, zimbulenu:
11 "Keti fusyangeni dya mbanza yenu
dina dinamiki ku bitambi byetu, tukhuku-
munidya ndangu twaluvutwaladya. Za-
yenu phi ni Kipfumu kya Nzambi kibwe-
suki."
12 Yiluzimbwadi ni mu kilumbu kina,
phasi za Sotomu, za khunda zaká́la kuluta
mbanza meni yina.»

Mbanza zina zibusi kukwikila Yesu (Mth 11:20-24)

13 «Khi kyadi kwena ngeyi, Kolazini! Khi
kyadi kwena ngeyi, Betisayita! Mukuma
wadi biphadi bina byásalama theti kwena
benu wadi ni byásalama ku Tidi yi ku
Sitoni, tuka thama, wadi batu ba bawu,
bákala bábalula bifu bya bawu, bavwata
tsaki amana badifuba mu mbombi!
14 Ihana ni mu kilumbu kya pfundusu,
phasi za Tidi yi Sitoni za khunda zákala
kuluta benu.
15 Amana ngeyi Kaphedinawuma,
wadíthumba yi kuna zilu? Loni!
Wakúlumuka yi kuna kalunga.»
16 Yesu wuzimbudi hika kwena ba-
longuki: «Wuna wuluyukidi benu,
wungyukidi meni, wuna wulubusi
benu, wumbusi phi meni; amana wuna
wumbusi meni, wumubusi phi wuna
wáthuma.»

Kuvutuka kwa balonguki makumi tsambwadi yi bodi

17 Balonguki bana makumi tsambwadi
yi boodi bávutuka yi kyesi, amana
bázimbula: «Pfumu, keti bitembu bya mbi
bitulemvwakidiki mu khumbu ya ngeyi!»
18 Yesu wábavutwala: «Yikala mumona
Satana kubwa ku zilu hanga mutsyenzya.
19 Talenu: yíluheka hamu dya kudyatik-
isa banyoka yi bikhala-khala yi ha thandu
ya ngolu zoosu za mbeni, amana ka kima
ku kyáfwana kuluhanga mbi.
20 Ihana ni lusangwalaku kikuma kya
bitembu bya mbi bilulemvwakidi; kaasi
sangwalenu kikuma khumbu zenu zison-
ami mu mazilu.»

Yesu sangwadi
(Mth 11:25-27; 13:16-17)

21 Muna tangwa meni dina, Yesu wázakama yi kyesi, mu lusadisu lwa Kitembu kyatoma, amana wázimbula: «Yikukumisi, Tata, Pfumu wa zilu yi tsi, kikuma wásweka mambu mama kwena batu badimuka yi batu ba ngangu, amana wásongilama kwena bana bakhunda. Yibwabuna Tata, kikuma bwabuna wátya mu tonda dyaku.»

22 «Byosu Tata wama wáphekabya. Amana ka mutu ku wuzayi nani kenina Mwana ho ka Tata ku, ka mutu ku phi wuzayi nati kenina Tata ho ka Mwana ku yi kwena mutu wuna kazodi, Mwana, kumusengwamina.»

23 Wubaluki kwena balonguki, wábazimbwala mu kingenga: «Kyesi kwena mesu mana misi mona mambu mana lubati mona!
24 Mukuma yiluzimbwadi ni bambikudi lawu yi bakyamvu bázola kumona mana lubati tala benu, kaasi bámonamoku, bázola kuyuka phi mana lubati yuka, kaasi báyukamoku.»

Kingana kya Musamadiya mosi wa mboti

25 Mulongi mosi wa mitsiku wátelama amana wámuhyula, ndangu kamumeka: «Mulongi, biki pfwani yihanga mu kutambula luzingu lwa mvula yi mvula?»

26 Yesu kámuzimbwala: «Biki básonika mu mitsiku? Abweti wisi tanga?»

27 Yandi wuvutudi: «"Watónda Pfumu Nzambi waku, yi mbundu yaku yosu, yi moya waku wosu, yi ngolu zaku zoosu, yi ngangu zaku zoosu". Amana khunda waku hanga ngeyi meni.»

28 Amana Yesu wámuzimbwala: «Bwabuna wuvutudi. Hanga bwabuna, amana wazínga.»

29 Kaasi yandi kázola kadinungisa, hanga wuhyudi kwena Yesu: «Amana nani wenina khunda wama?»

30 Yesu wavutwakila: «Mutu mosi wátuka ku Yelusalemi, wákulumuka ku Yediko; wábwa ha moku ma bandwandwa, bámutambula bima byosu, bámubeta amana bénda, bámusisa mu kulakana.

31 Nganga Nzambi mosi wakala kulumuka, bwana lwesi, muna nzila meni yina; wámumona, amana wutembi ku kyana.

32 Amana mutindu mosi, mulefi mosi wátula hakana, wámumona amana wátemba ku kyana.

33 Kaasi Musamadiya mosi wákala mu kitambu, wátula bela-bela yi yandi amana wámuyukila kiwayi kya lawu, buna kámumona.

34 Wábwesuka, wámuzunzila masi yi vinu muna phuta amana wámukasaza. Kunima, wámuzanzisa hana thandu ya Phunda wa yandi meni, wámunata ku nzu ya banzenza amana wámusadisa.

35 Amana kilumbu kyálanda, wálubula mafwalanga modi, wáhanabya kwena mukwa nzu ya banzenza, amana wámuzimbwala: "Musadisa mutu yandu; amana byosu bina walútikisa, yíkuvutwalabya ha yikwisa vutwakisa."»

36 «Khi mutu, mu kati dya bawu batatu, fwani kakala khunda wa mutu wuna babeta kwena bandwandwa?»

37 Mulongi wa mitsiku wuvutudi: «Wuna wámuyukila kyadi.» Yesu wámuzimbwala: «Ndawenda, amana ngeyi phi, sala bwabuna.»

Yesu ku nzu ya Malata yi Madiya

38 Amana tangwa bákala muna nzila, Yesu yi balonguki bandi, wákota mu hata dimosi, amana mukhetu mosi, khumbu yandi Malata, wámuyamba kuna nzu yandi.

39 Myaki wandi wa mukhetu, bakala tela Madiya, kákala wasikuka ha kabeta muna malu ma Pfumu, yi kuhinikinaka phi ndinga yandi.

40 Malata yandi wudisakikiki mu bisalu bya lawu. Wisa kota amana wázimbula: «Pfumu, wubatiku mona kyadi bwana katsudikidiki, myaki wama wa mukhetu, kisalu meni hika? Muzimbwala ni katsadisa.»

41 Pfumu wámuvutwala: «Malata, Malata, wubati nyengalakana yi kudiyangisa kikuma kya bima bya lawu,
42 kaasi dyambu dimosi lwesi diluti mupfunu. Madiya wusodi dyambu dya bukheti dina bafwaniku bamubwotula.»

11

Mutindu wa kulombila (Mth 6:9-13; 7:7-11)

1 Kilumbu kimosi, Yesu kakala lombila homa ha mosi. Tangwa kámanisa, mosi wa balonguki bandi wámuzimbwala: «Pfumu, tulonga kulombila, bwosu kálongabwa Yowani kwena balonguki bandi.»
2 Yandi wábazimbwala: «Tangwa lubati lombila, zimbulakenu bwabu»:
"Tata,
khumbu yaku batomisaya;
Kipfumu kyaku kyisa.
3 Tuheka, lelu, madya metu ma kosu kilumbu.
4 Tulolula mitsoki myetu,
mukuma betu phi, tuloludi kwena batu boosu bana bisi tukota mitsoki.
Amana tusadisa ndangu tubwaku mu phukumunu."
5 Kábazimbwala hika bwabu: «Nati muna kati dya benu, wakála yi nduku wandi, amana kamuyendila muna kati dya kisuku, mu kumuzimbwala: "Nduku, ndefisa khwanga tatu;
6 mukuma mosi wa banduku bama wutuki mu kitambu, wuthudidi kuna nzu, amana yeku yi kima yimúheka."
7 Amana yuka ni, muna kati, mukwawu kamuvutwala: "Yambula kutsya malokosi! Mwelu wakubindika wenina, bana bama yi meni-meni ha thangi thwenina; pfwaniku yivumbuka kikuma kya kukuheka khwanga."
8 Yiluzimbwadibwa ni, yuka kavumbukiku mu kumuhekama, kikuma nduku wandi kenina, kavúmbuka kikuma kya nziki-nziki yina kasikhokwatila amana kamúheka kyosu kina kavi mupfunu.
9 Amana meni, yiluzimbwadi ni lombenu, amana balúheka, sandenu amana lwaséngumuna, khokwatilenu amana balúyafwadila.
10 Mukuma mutu wosu wuna wisi lomba, bisi muheka; wuna wisi sanda, kisi sengumuna; amana phi kwena wuna wisi khokwatila, bayáfulula.
11 Khi tata mu kati dya benu, yukani mwana wandi kamulomba tsema, amana kamuheka nyoka ha kifulu kya tsema?
12 Kondilo, yuka kalomba dyaki, kamuheka kikhala-khala?
13 Yukani benu bakholwa, lwazayaka kuheka bima bya bukheti kwena bana benu, Tata wenina kuna zilu, kahána phi Kitembu Kyatoma kwena bana bisikya mulomba!»

Mvutu ya Yesu kwena bambeni bandi (Mth 12:22-30; Mlk 3:22-27)

14 Yesu kakala kukwasa kitembu kya mbi kyáhonda mutu kamama. Ha kyálubuka kitembu kya mbi, mukwa kamama wázonza. Amana mulumbalumba wa batu wayituka.
15 Kaasi batu bahika bázimbula bwabu: «Mu hamu dya Belezebula, pfumu wa biphidi-mutu, kabati kukwasila biphidi-mutu.»
16 Amana bahika, mu kumuleya, hanga bamulombi kiphadi kyatuka ku zilu.
17 Amana bwosu kázaya mabanza ma bawu, wábazimbwala: «Kipfumu kyosu kina kyadíkabisa kyawu meni, kyazíluka, nzu zawúlumuka zimosi ha thandu ya zikwawu.
18 Honi Satana kakala wadikabisa yandi meni, abweti kipfumu kyandi kyazyamina? Kikuma lubati zonza ni mu hamu dya Belezebula mbati kukwasila biphidi-mutu.
19 Amana yukani meni, mu hamu dya Belezebula mbati kukwasila biphidi-mutu, bana benu, mu hamu dya nati bisi kukwasilabya? Ihana bakádila bawu meni bazusi benu!
20 Kaasi yukani mu mulembu wa Nzambi yisi kukwasila biphidi-mutu, kisongidila ni Kipfumu kya Nzambi kyisa kedi yi kuna kwa benu.
21 «Yukani mutu wa ngolu, wenina yi binwaninu, muna kati dya nzu yandi, bima byandi byosu byenina bya kusweka mboti-mboti.

22 Kaasi yukani mosi wahika wumuluti
yandi mu ngolu kisa tula, amana kamu-
beta, kamúbotula binwaninu byosu bina
kakala sila mbundu, fwani phi kabisibya
bima bina kamubongi.»
23 «Wuna weku yi meni, yandi mutendi
wama; amana wuna kisiku khoka yi meni,
kisi mwanga.»

Kuvutuka kwa kitembu kya mbi (Mth 12:43-45)

24 «Tangwa kilubuki kitembu kya mbi
mu kati dya mutu, kisi luta mu kati
dya tseki, kyasanda homa ha kulembwila.
Amana bwosu kimonihoku, kidizimbwa-
dini: "Yikwenda vutuka, muna nzu yama,
muna yílubuka."
25 Amana ha kyatúla, kiwani nzu ya
kukombula bukheti yi yakunenga.
26 Hanga, kyendi amana kitambudi
bitembu bikwawu tsambwadi bya mbi
kuluta kyawu. Bikoti mwamuna amana
bisikidi. Tsuka-tsuka, khadidi ya mutu
wuna yekina hika ya mbi lawu, kuluta
yina yatheti.»

Kyesi kya kyedika

27 Buna kakala zonza bwana, mukhetu
mosi wáthuta ndinga hana kati dya
mụlumba-lumba wa batu amana
wámuzimbwala: «Kyesi kwena kundu
dina dyákuyimita yi mayeni mana
mákuyemika!»
28 Kaasi yandi wávutula: «Kyesi, kaasi
kyesi kya lawu kwena bana bisi yuka
ndinga ya Nzambi amana bisiya sadila.»

Kulomba kwa kidimbu (Mth 12:38-42)

29 Bwosu wakala bạsa mulumba-lumba
wa batu, yandi wayandika kuzimbula:
«Mbandu yayi, ya mbi yenina! Yibati
lomba kidimbu. Batámbulaku kidimbu
kya hika, kaka kyakina kya Yonasi.
30 Mukuma, bwosu kákala, Yonasi,
kidimbu kikuma kya bisi Ninive, phila
mosi Mwana wa mutu kakála kidimbu
kikuma kya mbandu yayi.
31 Pfumu wa mukhetu wa ku banda
katélama, mu kilumbu kya pfundusu, ha
kimosi yi batu ba mbandu yayi, amana
kabáfunda, kikuma yandi, mu binzunga
bya kyana bya tsi kátuka kikuma kya
kuyuka mudimu wa Solumoni. Kinga
yandi wenina haha, wuluti Solumoni.
32 Batu ba ku Ninive batélama, kilumbu
kya pfundusu, ha kimosi yi mbandu yayi,
amana bafúndaya, kikuma bawu básoba
bikalulu, mu malongi ma Yonasi. Kinga
yandu wenina haha, wuluti Yonasi.»

Mwinda wa lutu (Mth 5:15; 6:22-23)

33 «Ka mutu ku walemisa mwinda
kikuma kya kuswekawa holo kusyawa
ku tsi ya nzungu ya tuma; kaasi bisiwa
sya hana muzanga; ndangu bana bakóta
bamona kyesesi.
34 Disu dyaku dyena mwinda wa lutu;
yukani disu dyaku dyakala bukheti, lutu
lwaku lwosu lwakuyinika lwenina; kaasi
yukani dyakukala dyafwa, lutu lwaku phi
mu phipha lwenina.
35 Ihana ni zaya kulunda kyesesi kina
kyenina mwena ngeyi ndangu kikalaku
phipha.
36 Honi lutu lwaku lwosu lwena lwa
kuyinika, konda kukala keti kitini kimosi
mu phipha, lwakála lwosu mu mwini,
hanga mwinda wukulemini mu mitsyen-
zya myandi.»

Yesu bafundi Bafwadisi yi Balongi ba mitsiku (Mth 23:1-36; Mlk 12:38-40)

37 Buna kakala zonza, mufwadisi mosi
mutedisi kenda dya ku nzu yandi. Yesu
wákota, wénda hana mesa.
38 Mufwadisi wáyituka mu kumona ni
Yesu kadisukudiku, bwosu buna myakala
lomba mitsiku mya bawu, ku thwala
kudya.
39 Kaasi Pfumu kámuzimbwala: «Benu,
Bafwadisi, lwisi semisa phenza ya kopha
yi ya longa, kaasi ku tsya mbundu,
lwabasa yi nzala bwifi yi khu.
40 Batu bakonda ngangu! Wuna
wáhanga phenza, ka yandi ku phi
wáhanga kati?
41 Kaasi hanakenu hanga makabu ma
khenda, bina byena mu kati, amana byosu
byakála bya kasemi kikuma kya benu.

42 «Kaasi khi kyadi kwena benu, Bafwadisi, kikuma lwisi futa kimosi kya kumi kya khaya za tsudi ya kitoku yi zina za mu musitu yi ndunda zoosu za khunda-khunda. Kaasi lwisi lenza masonga yi lungongu lwa Nzambi. Mamana mambu mafwani kusalaka, konda kuzimbakana mana masadini.
43 «Khi kyadi kwena benu, Bafwadisi, kikuma lwisi tonda kuzakala ha kiti kya theti, mu nzu ya kimvuka ya Bayuta yi kubongaka mboti mu mazandu.
44 Khi kyadi kwena benu! Kikuma lwena hanga mazyamu malamba amana batu bisi dyatama hana thandu konda kuzaya.»
45 Mosi wa balongi ba mitsiku wámuzimbwala: «Mulongi, mu kuzonza bwabuna, wututukwani betu phi!»
46 Amana yandi wávutula: «Khi kyadi kwena benu phi balongi ba mitsiku! Mukuma lwisi longidila, kwena batu, bizitu bya phasi mu kunata, amana lwisibyoku simba, benu-benu, keti ku mulembu wumosi.
47 Khi kyadi kwena benu! Lwisi tunga mazyamu ma bambikudi, kinga batata benu bábahonda!
48 Ihana lubati ta kimbangi, amana lubati sikununa mihangu mya batata benu, mukuma bawu báhonda bambikudi, amana ihana benu lwisima batungila!
49 Ihana ni mudimu wa Nzambi wuzimbudi: "Mbati hitika bambikudi yi bathumwa; amana bahika hana kati dya bawu, babáhonda, babányokuna phi."
50 Ndangu bafutisa, kwena mbandu yayi, menga ma bambikudi boosu, mana mátyakana tuka ku luyanduku lwa tsi,
51 tuka ku menga ma Abelu tii yikuna menga ma Zakadiya, wuna báhonda ha kati dya mesa ma kimenga yi nzu ya Nzambi. Kyedika, yiluzimbwadibwa, bafútisama kwena mbandu yayi.
52 «Khi kyadi kwena benu balongi ba mitsiku! Kikuma lwákatula tsabi ya mazaya; benu-benu lukotiku, amana bana bazola kukota, lwábakandikisa.»
53 Tangwa kálubuka kwakuna, balongi ba mitsiku yi Bafwadisi báyandika kumulundika yi kumuhyula mambu ma phila yi phila;
54 bámuleya ndangu bamukwata mu dyambu dimosi dyalubuka mu munwa wandi.

12

Bana bisi disamuna ni bakwa Yesu (Mth 10:26-27)

1 Muna tangwa meni dina, mulumbalumba wa batu wáwongama mu mafunda kumi-kumi, hanga batu bekadidyatikisa bawu yi bawu. Yesu wáyandika kuzimbula, theti, kwena balonguki bandi: «Dikengenu yi muvimbu wa Bafwadisi, wuna wa disu ku tsi ya lukaya.
2 Amana heku kima kyáswamana, kyakonda sengumuka; ka kima ku kya kitsweki kyakonda zayakana.
3 Yi hakana ni mambu moosu lwazónza mu kisuku, mayukalakana mu kati dya mwini; amana mana lwafwéta mu matu, mu masuku ma kuphata, mayúkalakana mu ndinga ya ngolu, mu midilu mya nzu.»

Wuna bafwani kubanga (Mth 10:28-31)

4 «Yiluzimbwadibwa, kwena benu banduku bama ni lubangaku bana bisi honda lutu kaasi kunima dya bwana, bafwaniku kusala kima kiluti.
5 Yilusongila nani lufwani kubanga: Bangenu mutu wuna wena ti kunima dya kuhonda, kena yi hamu dya kululosa ku bilungi. Yi bwabuna, yiluzimbwadibwa ni yandi lufwani kubanga!»
6 «Luzayibwoku ni makyokya matanu balendama tekisa mu mafwalanga modi? Kinga keti mosi hana kati dya mawu, kazimbakaniku ku thwala ya Nzambi.
7 Keti tsuki za mutwa myenu, zoosu za kutanga zenina. Lubangaku, lwena mupfunu, kuluta lawu dya banuni ba khunda!»

Kutambwasa ho kubwisa Yesu (Mth 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 «Yiluzimbwadibwa ni wuna wathámbwasa ku thwala ya batu, Mwana wa mutu kamútambwasa phi ku thwala ya banzyo ba Nzambi.

9 Kaasi wuna wathúna ku thwala ya
batu, bamútuna ku thwala banzyo ba
Nzambi.
10 Wosu wuna wazónza mbi kikuma
kya Mwana wa mutu, kalóluka; kaasi
kwena wuna wasáwula Kitembu Ky-
atoma, kalólukaku.»
11 «Amana tangwa balúnata mu nzu
za kimvuka za Bayuta, keti ku thwala
ya bapfumu yi bambuta, mu kulusam-
bisa, ludiyangisaku kikuma kya phila yina
lwadíthatumuna, keti buna lwazímbula,
12 mukuma, Kitembu Kyatoma
kalúlonga, muna tangwa medina, mana
mafwani kuzimbula.»

Kingana kya mvwama wa konda mayedi

13 Mutu mosi, muna kati dya mulumba-
lumba, wámuzimbwala: «Mulongi, muz-
imbwala phangi wama twakabana yi
meni kuvwa kwetu.»
14 Yesu wumuvutwadi: «Mukwetu, nati
wungyadiki meni zusi dya benu holo muk-
abudi wa kuvwa kwenu?»
15 Hanga wubazimbwadi: «Dikengenu
mu lukusu lwa mbongu, mukuma keti mu
kuvwa kwa lawu, luzingu lwa mutu lweku
mu bima byandi.»
16 Kahanga wubatidi kingana kimosi:
«Mafu ma mutu mosi wa mvwama hanga
malubudi mbutu ya lawu.
17 Kakala yindula amana wudizonzidi:
"Biki yihánga? Mukuma yeku yi homa
hafwani mu kulumbika mbutu yama."
18 Hanga wuzonzi hika: "Tala buna
yihánga: Yimwanga khila zama, amana
thungi za hika za mbuta; ndangu
yilumbika ngenza zama zoosu yi bima
byama bya hika.
19 Amana yidizonzidi: Moya wama,
bima bya lawu wenina byawu bya
kusweka kikuma kya mvula za lawu;
lembwa kwaku, dya, nwa amana ta
mukinzi."
20 Kaasi Nzambi wumuzimbwadi: "Zoba
dya mutu! Mu phipha meni yayi
bakúlombalwa luzingu lwaku. Amana
bima byabi wulumbiki, byana byákala?»
21 «Phila mosi bwena kwena mutu wuna
wisi lumbika kimvwama kikuma kya
yandi meni; kaasi keku mvwama kikuma
kya Nzambi.»

Kusya mbundu mwena Nzambi (Mth 6:25-34)

22 Kunima Yesu wázimbula kwena ba-
longuki bandi: «Ihana yibati luzimbwala:
Ludiyangisakaku kikuma kya luzingu
lwenu ni biki lwadya, keti kikuma kya
lutu lwenu, ni biki lwavwáta.
23 Mukuma, luzingu luluti kudya,
amana lutu luluti muledi.
24 Simbululenu Bangandwanganga:
bisiku kuna, bisiku hela; beku keti fuka,
keti khila, amana Nzambi kisi badisa!
Kinga benu, lwenina yi mupfunu wa lawu,
kuhyoka banuni!
25 Nati muna kati dya benu, mu nyengi
dyandi, fwani kaleyisa keti koma ka
luzingu lwandi?
26 Yuka ni lubatiku lenda keti dyambu
dya khunda, kikuma kya biki lubati
diyangisila mu mambu mana masadini?
27 Simbululenu bithundu buna bisi
lubuka: byawu byisiku sala, bisiku tunga
muledi; kaasi yiluzimbwadibwa ni keti
Solumoni, muna khembu yandi yosu,
kávwataku hanga bithundu bina.
28 Yukani Nzambi kavwatisaka bwana
mwangu wenina lelu mu bilanga amana
mbasi balosiwa ku mbawu, mukyedika,
kahángabwa kikuma kya benu phi, batu
ba lukwikilu lwakhunda!
29 Amana benu, lusandaku bina lwadya
keti bina lwanwa, lukalaku phi yi kiwayi.
30 Kikuma yibyana bima bisi sanda,
konda kulembwa, batu ba tsi yosu bana
bakondi zaya Nzambi. Kaasi benu, Tata
wenu wuzayi ni mupfunu biluyenina.
31 Sandenu benu theti Kipfumu kya
Nzambi, amana balúkosikila bikwawu.»

Kuswekila bimvwama ku zilu (Mth 6:19-21)

32 «Bangaku, koma ka kibuka kya
mikoku! Mukuma busephidisi kwena
Tata wenu mu kuluheka Kipfumu kya
Nzambi.
33 Tekisenu kuvwa kwenu amana
hanenukwa mu makabu ma khenda.
Diyidikilenu benu-benu tsaki za makuta
mana misiku zangana, kimvwama kina
kisiku mana mu mazilu, kuna keti mwifi

mosi kisiku tula, amana keti tseledi mosi kadyakyoku.
34 Mukuma, hana henina kimvwama kyenu, hahana hakála mbundu yenu.»

Batsinzidi ba kitsungila

35 «Kalakenu bayilama, mukaba muna luketu amana mwinda myenu mya kulemisa.
36 Amana kalenu hanga batu babati hingila ni pfumu wa bawu, kavutuka ku mukinzi wa longu; ndangu bamukangwala ha kakwisa khokwatila.
37 Kyesi kwena basadi bana kawána pfumu, mu kutula kwandi, bakála batokama! Mu kyedika, yiluzimbwadibwa ni kavwáta yameni miledi mya kisalu, kabáheka kifulu ha mesa, amana kakwisa basila bima.
38 Kisa mu kisuku holo mu khoku watheti, yukani kabawana bwabuna, khi kyesi kwena bawu!»
39 «zayenubwoku mboti ni wadi mukwa nzu kazayaka khi tangwa kakwísa mwifi, kakhanaku yambwadila bakota mu nzu yandi.
40 Benu phi, kalenu bayilama, mukuma Mwana wa mutu kakwísa mu tangwa dina lukondi yindula.»

Musadi wa bukheti yi wa mbi (Mth 24:45-51)

41 Hanga Phetelu wáhyula: «Pfumu, wuti kingana kina kikuma kya betu lwesi ho kikuma kya batu boosu?»
42 Amana Pfumu wávutula: «Nati kalema wa ngangu yi wuna bisi sila mbundu? Wuna kenda sanda pfumu wandi amana wámuheka kiyeka kya kutadikilaka nzu yi basadi bahika mukusya ni kabahekaka ndambu ya bawu ya madya mu tangwa dina difwani.
43 Kyesi kwena musadi wuna yukani pfumu, mu kutula kwandi, kisa muwana muna kisalu meni kina!
44 Mu kyedika, yiluzimbwadi: kamúswanika kalenga talaka bima byandi byosu.
45 Kaasi ho musadi wuna kadizonzila: "Pfumu wama zingididi mu kukwisa", kayandika kubabetaka basadi ba bayakala yi basadi ba bakhetu; kadyaka, kanwaka amana kazelaka malafu,
46 pfumu wa musadi meni yayina kakwísa kilumbu kimosi kina kamuhingidiku yandi yi mu tangwa dina kazayiku; amana pfumu kamúheka ndola yiluti kitesu kunima, kamúsya mu kanga dya bana bisiku lemvuka.
47 Musadi wuna wisi dizayila luzolu lwa pfumu wandi, kaasi konda kuyidika kima holo konda kusala luzolu lwa pfumu wandi, bamuzyatwasa mafimbu ma lawu.
48 Kaasi, musadi wuna wukondibwa zaya amana kisi hanga mambu mana mafwani mamuzyatwasa, katámbula mafimbu ma khunda. Kwena wuna báheka lawu, bámulomba phi lawu; kwena wuna báswekisa lawu, bamúlomba hika kuluta.»

Yesu, kisina kya ngyengu (Mth 10:34-36)

49 «Yisa sya mbawu ha tsi; bwosu thondibwa ni yatekila lema!
50 Yena yi mbotika yimosi mu kutambula amana mbundu ha thandu yingyena tii yi kuna bwalungila!
51 Benu lubanzi ni ngemba yisa nata ha tsi? Loni, kaasi yiluzimbwadibwa ni ngyengu.
52 Mukuma tuka buthwena, batu batanu, muna nzu yimosi bahámbana, batatu mu kimbeni yi bodi amana bodi mu kimbeni yi batatu.
53 Bakala badihambula: tata mu kimbeni yi mwana wa yakala, amana mwana wa yakala mu kimbeni yi tata, ngudi mu kimbeni yi mwana wandi wa mukhetu amana mwana wa mukhetu mu kimbeni yi ngudi, buko bwa mukhetu mu kimbeni yi mukhetu wa mwana wandi amana mukhetu wa mwana mu kimbeni yi buko bwandi bwa mukhetu.»

Kubakula bidimbu bya matangwa (Mth 16:2-3)

54 Yesu kázonza hika kwena mulumbalumba wa batu: «Tangwa lwisi mona tuti dimosi tungamu kuna mazyokidi ma tangwa, lwisi zonza: "Mvula wisi," amana bwana bulungidi.
55 Amana tangwa yisi fula pfunzi ya ku banda, lwisi zonza: "Mwini lawu kwakála", amana bwana bulungidi.

56 Bakavungalosi! Luzayi kubanguna
mitindu mya tsi yi mya zilu; amana ab-
weti lwisiku lenda kubakula mutindu wa
tangwa dyadi?»

Kuyukana yi mbeni waku
(Mth 5:25-26)

57 «Amana kikuma kya biki lwisiku
zengila mwena benu-benu mambu mana
mena masungama?
58 Tangwa lwendi mu kibangi yi
mbanda waku ku nganda, dikasikisa
lwayukana yandi buna lwenina mu nzila.
Sandaku ni mbanda waku kakunata ku
thwala banganzi, amana nganzi wuku-
lambudi kwena baphumbulu, baphum-
bulu ndangu bakutimbula mu luzumu.
59 Yikuzimbwadibwa ni mwamuna
walúbukamwoku yuka ni khaku kedi
wufuta pfuka yina yi kuna dikuta dya
tsuka.»

13

Kubalula mbundu ho kufwa

1 Muna tangwa medina, ndambu ya
batu bámenika kwena Yesu buna kátuma
mbala yimosi Philatu batu mu kuhonda
bisi Ngadidi bamosi bana bakala yoka
mikhayilu.
2 Yandi wubavutwadi: «Benu lubanzi ni
bakwa Ngadidi meni babana, basumuki
bákala kuluta bisi Ngadidi bahika, kikuma
kya buna banyokuki mu mutindu wuna?
3 Loni, yiluzimbwadibwa; kaasi ho
ni lubaludiku bikalulu byenu, lwazíluka
benu boosu hanga bawu.
4 Ho phi lo, batu bana kumi yi nana
bábwila kibaka kya kaleyi kya Silowe
kina kyábahonda phi, lubanzi basumuki
bákala kuluta batu boosu bahika ba ku
Yelusalemi?
5 Loni, yiluzimbwadibwa; kaasi ho ni
lubaludiku bikalulu byenu, phila mosi
lwafwa benu boosu.»

Kingana kya mufiki wákonda ha

6 Yesu wábatila kingana kyaki: «Mutu
mosi kákala yi miti, wafwanana yi
mumanga, bisi tela ni mufiki kákuna
muna kilanga kyandi kya vinu. Wisa
sanda kibundu kya fiki kwakuna, kaasi
kawanakyoku.
7 Hanga wuzonzi kwena musadi wa
vinu: "Tala, mvula tatu kedi yisi kwisa
sanda kibundu kya fiki ku mufiki wawu,
amana yisikyoku wana. Kisongidila,
kwangawa! Kikuma kya biki wisa tam-
bula mafu ma khatu konda kikuma?
8 Musadi wa vinu wumuvutwadi:
"Pfumu, yambwadilawa hika mvula yayi;
tangwa yisíma hika mu kabeta amana
yimana sya mvumvu.
9 Mbanzi, walenda ha bibundu mvula
yakwísa; holo, wakwángawa.»

Yesu wubeludi mukhetu mu kilumbu kimosi kya sabata

10 Kilumbu kimosi kya sabata, Yesu
kakala longa muna mosi ya nzu ya
kimvuka ya Bayuta.
11 Kinga mukhetu mosi wa mbefu
wákala hana, báloka mulumba kwena
kitembu kya mbi, tuka mvula kumi
yi nana; wavwembama kákala amana
kakalaku lenda kuvumbuka buna
bufwani.
12 Tangwa kámumona Yesu, wámutela
amana wázimbula: «Mukhetu, wukutu-
muki mu kimbefu kyaku.»
13 Amana wámuthetika moku. Muna
mbala mosi mukhetu wasungama amana
wuyandiki kuzatula Nzambi.
14 Kaasi pfumu wa nzu ya kimvuka
ya Bayuta, kásephilaku kikuma Yesu
wálungisa kubelula kuna, mu kilumbu
kya sabata. Wuzimbudi kwena kibuka
kya batu kina kyákala hakana: «Hena
yi bilumbu bisambanu bya kisalu, alwisa
dibukisaka muna bilumbu meni byabina,
kaasi lwisaku mu kilumbu kya sabata.»
15 Pfumu wumuvutwadini: «Ha lwen-
ina benu bakavungalosi, kosu mutu wa
benu kisiku kutumuna ngombi kondilo
ane[a] wandi muna dinda, mu kilumbu
kya sabata, mu kumunata ndangu benda
munwisa mamba?

a **13:15 13:15** Muna bikalulu bya bikanda byahika, mbisi wuna ane bakala musadila hanga mbisi wuna wisi tikula mazitu. Kenina wakhunda kuluta baphunda bana bakodini. Bisi muzayila muna matu mandi ma kaleyi. Ane kenina kidimbu kya kudikulumuna kwa Masiya.

16 Amana mukhetu yandu, mwana kena
muna butuka dya Bulahami, amana Sa-
tana wámukasa tuka mvula kumi yi
nana, kisongidila bulungiku ni bamukutu-
muna misinga myandi, mu kilumbu kya
sabata?»
17 Buna kakala zonza bwabuna, bana
bakala mutendisa tsoni zábakwata;
amana kibuka kyosu basephidi kikuma
kya mambu moosu ma khembu kakala
hanga.

Kingana kya ngenza za mutadi
(Mth 13:31-32; Mlk 4:30-32)

18 Yesu kakala zimbula: «Yi biki
kifwanakani Kipfumu kya Nzambi? Yi
biki pfwani yifwanikisakya?
19 Kifwanakani yi ngenza ya tidi
kábonga mutu mosi amana wátimbulaya
muna masamba mandi; yimeni, yákituka
miti, amana banuni ba ku zilu bisa
tunga mazamba ma bawu muna mihandi
myandi.»

Kingana kya muvimbu
(Mth 13:33)

20 Yesu wuzimbudi hika: «Yi biki pfwani
yifwanikisa Kipfumu kya Nzambi?
21 Kifwanakani yi muvimbu kábonga,
mukhetu mosi, amana wákotisa
muna ndambu ya pfuba tii yi kuna
kyáthutumuka kithoba kyosu.»

Mwelu wafitakana
(Mth 7:13-14; 7:21-23)

22 Yesu kakala luta mavula yi ma-
hata yi kwendalongaka musamu wa
Nzambi kinzila-nzila mu kukwenda ku
Yelusalemi.
23 Mutu mosi wámuhyula: «Pfumu,
baṭu ba khunda lwesi bahúluka?» Yesu
wabavutwala:
24 Syenu khwakasu lwakotila ku mwelu
wafitakana; mukuma, yiluzimbwadi
ni, balawu basánda mu kukota amana
balendabwoku.
25 «Buna katelama mukwa nzu amana
kayáfikila mwelu, kuna benu, lwasala
ku nzila, lwayándika kukhokwatila
kuna mwelu yi kuzonzaka: "Pfumu,
tuyafwadila!" Kalúvutwala: "Benu, nza-
yiku keti ku biki lutuki!"
26 Hanga luyandiki kuzimbula:
"Twakala dya yi kunwa ku thwala ngeyi,
amana ngeyi wakala longa muna nzila za
mbuta za mavuḷa ma betu."
27 Amana kaluvutwala: "Nzayiku keti ku
biki lutuki. Halukenu yi meni, benu boosu
lwisi hanga mbi!"
28 Hahana kwakála bidilu yi makwenzi,
tangwa lwamóna Bulahami, Kizaki,
Yakobi yi bambikudi boosu muna Kip-
fumu kya Nzambi, amana balúkukwasa
ku nzila!
29 Batúka ku tsosu yi ku ndamba, ku
londi yi ku banda mu kutambula kifulu ku
mesa mu Kipfumu kya Nzambi.
30 Amana, hakála yi batu bat-
suka batékila, amana batu batheti,
basúkinina.»

Yesu yi Yelusalemi
(Mth 23:37-39)

31 Muna tangwa medina, ndambu ya
Bafwadisi bisa muzimbwala: «Ndawenda,
katuka haha, mukuma Eloti kabati tonda
kukuhonda.»
32 Wubavutwadi: «Ndenu lwenda zim-
bula kwena mukengi wuna wa nduka
za mbi: "Yikúkwasa biphidi-mutu amana
mbeludi lelu yi mbasi; kilumbu kya tatu
mbanisibya."
33 Kaasi bufwani yilanda nzila yama
lelu, mbasi yi kilumbu kyalanda; mukuma
bufwaniku ni mbikudi bamuhondila
kuma kwahika ho ka ku Yelusalemi ku.»
34 «Yelusalemi, Yesulusalemi, ngeyi wisi
honda bambikudi yi kuhondila ku matadi
bana bisi kuhitika! Mbala kwa nzodi kedi
kukutikisa bana baku bwosu kisi kutikisa,
ngudi wa khoku, bana bandi ku tsi ya
mahela mandi, kaasi lwázolabwoku!
35 Yi bwabuna, nzu yenu yiki-
tuki yamba. Yiluzimbwadibwa ni
lwambónaku kedi tii yi kuna dyakwísila
tangwa dina lwazímbula: Kasakumuka
wuna wukwisa mu khumbu ya Pfumu!»

14

Yesu buki mutu

1 Kilumbu kimosi kya sabata, Yesu wisa
dya ku nzu ya mosi wa bapfumu ba

Bafwadisi, amana bawu bakala musimbulula yi tsikiningi.

2 Mukwa maladi ma zatu mosi wákala kuna thwala yandi.

3 Yesu wuhyudi kwena Bafwadisi yi balongi ba mitsiku: «Mitsiku mibati hana muswa ho lo, wa kubuka mutu mu kilumbu kya sabata?»

4 Kaasi báhwena talala. Hanga wumubongi mbefu, wámubuka amana wámusula kenda.

5 Kunima, wábazimbwala: «Nati ha kati dya benu, yukani mwana wandi ho lo ngombi wandi kabwa mu buku dimosi, kakonda mulubula yi tswatsu, mu kilumbu kya sabata?»

6 Kaasi bálendaku kuvutula ku kyufu kina.

Phila ya kusola kifulu yi phila kutedisa

7 Yesu wáta kingana kwena batu bana bátedisa, kikuma kámona buna bakala sola bifulu bya theti. Kábazimbwala:

8 «Yukani bakutela, kwena mutu, ku mikinzi mya longu, wendaku dizakadisa ha kifulu kya theti. Hakala nana ni mutu mosi kuhyoki ngeyi mu lukumu kátedisiki;

9 amana, wuna wulutedisiki benu boodi, kisa kuzimbwala: "Sisila yandi kifulu." Tsoni wayúka mu kwenda dizakadisa ku kifulu kya tsuka.

10 Kaasi tangwa bákutedisi, ndawenda sikuka ku kifulu kya tsuka, ndangu mu tangwa dina kakwísa wuna kutedisiki, kakuzimbwala: "Nduku wama, tombuka ku thwala." Amana bwakála kikuma kya ngeyi lukumu ku thwala batu boosu bana bakála ku mesa ha kimosi yi ngeyi.

11 Kikuma, "wuna wadítombula bamukulumuna; amana wuna wadíkulumuna, bamútombula.»

12 Yesu wázimbula phi kwena wuna wámutedisa: «Tangwa wisi hana madya ma mu suka keti ma mu masikidika, wutedisaku banduku baku, keti baphangi baku, keti bakwa kikanda kyaku, keti bamvwama babana lwabandakana bawu; bakuvutwala nana, kilumbu kina kyakála kya bawu, hanga bakuvutwadi ngeyi phi buna wubasadidi.

13 Kaasi yuka ni wuzodi kuta mukinzi, tedisa baphutu yi bakwa bifu bya mutindu yi mutindu yi bifwa malu yi moku phi yi baphofu.

14 Wakála yi kyesi, kikuma beku yi kima bakuvutwala. Mukuma, wafútama tangwa bafútumuka batu basungama.»

Kingana kya mukinzi wa mbuta (Mth 22:1-10)

15 Buna káyuka bwabuna, mosi wa batu bana bakala ku mesa wázimbula kwena Yesu: «Kyesi kwena mutu wuna wadya mu Kipfumu kya Nzambi!»

16 Yandi wámuvutwala: «Mutu mosi wáta mukinzi wa mbuta, amana watedisa lawu dya batu.

17 Mu tangwa dya kudya, wátuma musadi wandi kenda bazimbwala batu bana katedisa yandi: "Alwisenu! Bima byosu bya kuyidika kedi byena."

18 Kaasi bawu boosu, mutu yi mutu, kakala lomba ndoluka. Watheti kamuzimbwala: "Kilanga kimosi thuki mu kusumba, buluti mboti, yenda talakya; ndolula."

19 Mukwawu kámuzimbwala: "Bangombi kumi thuki mu kusumba, yendi bameka phi; Yikulombibwa, wandolula."

20 Wahika wuzimbudi: "Buthwena khwediki, pfwaniku kwisa."

21 Musadi, mu kuvutuka, wázimbula mambu mana kwena pfumu wandi. Hanga pfumu wa nzu, mu khabu, wuzimbudi kwena musadi wandi: "Awenda tswatsu muna mabala-bala ma mbuta keti mana ma khunda, ma mbanza, amana nata kwaku baphutu yi batu bana bena yi bifu bya lutu, mutindu yi mutindu yi bifwa mesu yi bana bisi tinguna."

22 Hanga kunima, musadi wisa zimbula: "Pfumu, buna wulombiki busalami, kaasi bizika bisadi hika bya khatu."

23 Hanga pfumu wuzimbudi kwena musadi: "Awenda muna nzila yi mu mikinda mya bilanga, balundika batu mu kukota ndangu nzu yama yabasa.

24 Mukuma, yiluzimbwadibwa: ka mosi ku, wa batu bana bátedisa wayédika madya ma meni."»

Abweti kukituka mulonguki wa Yesu (Mth 10:37-38)

25 Milumba-lumba mya batu myakala kangala yi Yandi. Yandi wubaluki amana wubazimbwadi:
26 «Yuka mutu wisi kwena meni amana konda kabwisa tata wandi yi ngudi wandi yi mukhetu wandi yi bana bandi yi baphangi bandi ba bayakala yi baphangi ba bakhetu, keti luzingu lwa yandi meni, kafwaniku kukala mulonguki wa meni.
27 Wuna wukondi nata kitakani kyandi amana kandanda, kafwaniku kukala mulonguki wa meni.
28 Amana nati hana kati dya benu, wázola katunga nzu ya musyetebengi, wakonda zakala theti kikuma kya kutala ho mbongu zafwana kena zawu mu kumanisina kisalu.
29 Kondilo, kunima dya kusikula mupfundila, konda kalenda kumanisaya, amana bana boosu bakwisa mumona bakonda museya
30 mu kuzimbula: "Mutu yandu wáyandika kutunga kaasi kálendaku mu kumanisa!"
31 Holo, khi pfumu, yuka ni kendanwana yi pfumu wahika, kazakalaku theti mu kudihyula yuka wufwani, yi bayakala mafunda kumi, kunwanisa wuna wubati kwisa ku thwala yandi yi mafunda makumodi?
32 Yuka loni, buna kenina hika wuna kyana, kamútumina mbambala mu kulomba ngemba.
33 Yi bwabuna ni, ha kati dya benu, wuna wukondi kudibwisa yi bima byandi byosu kapfwaniku kala mulonguki wa meni.»

Mungwa wakonda mupfunu (Mth 5:13; Mlk 9:50)

34 «Mungwa kima kya mboti. Kaasi honi munzenzu wukondi, yi biki bavútwalawa?
35 Weku hika mboti keti kikuma kya mafu, keti kikuma kya mvumvu; bisiwa losa ku nzila. Wuna wena yi matu ma kuyuka, kayuka!»

15

Kingana kya mukoku watota, wumoniki phi (Mth 18:12-14)

1 Bakalaki ba phaku yi basumuki boosu, bábwesuka kwena Yesu ndangu bamuyuka.
2 Bafwadisi yi balongi ba mitsiku bázimbula mu kumukumba: «Kisi yamba basumuki, kisi dya ha kimosi yi bawu!»
3 Hanga Yesu wábatila kingana kyaki:
4 «Khi mutu ha kati dya benu, yuka kákala yi mikoku khama, amana katotisa wumosi, kasísaku makumi vwa yi vwa mahika muna nganga ndangu kenda sanda wuna wutotiki, tii yi kuna kaséngumunawa?
5 Amana buna kaséngumunawa, kasyáwa ha mahembu mandi yi kyesi kyosu.
6 Amana mu kuvutuka ku nzu yandi, kátela banduku yi bana kábandakana bawu mu kubazimbwala: "Sangwalenu yi meni, mukuma tsengumuniwa mukoku wama wuna wátota!"
7 Yiluzimbwadi: "Phila mosi, kyesi kya lawu kyakála mu zilu, kikuma kya musumuki mosi wubaludi mbundu, kuluta batu bana basungama makumi vwa yi vwa bana beku yi mupfunu wa kubalula mbundu.»

Kibendi kya makuta kyátota, kimoniki

8 «Holo, khi mukhetu, yuka kakala yi bibendi kumi amana katotisa kibendi kimosi, kakwikaku yi mwinda, kakombulaku nzu amana wusandi bukhetibukheti, yi kuna kamónikya?
9 Buna kamónakya, katédisa kuna nzu yandi, banduku yi bakhetu bana kábandakana bawu, amana mu kabázimbwala: "Sangwalenu yi meni kikuma tsengumunikya kibendi kya makuta kina yítotisa!"
10 Phila mosi, yiluzimbwadibwa, kyesi bwena ku thwala banzyo ba Nzambi kikuma kya musumuki mosi wubaludi mbundu.»

Mwana wátota amana wumoniki

11 Yesu kázimbula hika: «Mutu mosi wákala yi bana bodi ba bayakala.
12 Amana wuna wa muleki kuluta wázimbula kwena tata wandi: "Tata, pheka ndambu ya kimvwama yina pfwani yibonga." Hanga tata wukabisi kuvwa kwandi kwena bawu.
13 Amana kunima koma ka bilumbu, mwana wuna wa muleki, wábalula mu makuta bima byosu bina kakala byawu, amana wénda ku tsi yimosi ya kyana. Kwakuna, wázanga kimvwama kyandi mu luzingu lwa kisaka-saka.
14 Buna kámanisa byosu, nzala ya lawu yákota muna tsi meni yana, amana wáyandika kukonda mu byosu.
15 Wádikotisa ku kisalu kya mutu mosi, wa ku tsi meni yayina, wámutuma muna bilanga byandi mu kuhungula bangulu.
16 Amana kázola bwabuna ndangu kayukutaka mu bibundu bina bakala dya bangulu, kaasi keti mutu kámuhekabyoku.
17 Muna kati dya yandi meni, kádizimbwala: "Bakwa, basadi ba tata wama, benina yi mapha malutuki, amana meni, haha, mbati fwa ku nzala?
18 Yitélama, yikwénda kwena tata wama amana yimúzimbwala: Tata, yísumuka ku thwala Nzambi yi ku thwala ngeyi.
19 Pfwaniku hika mu kuthela mwana waku. Mbongila hanga mosi wa basadi baku."
20 Amana wátelama mu kukwenda kwena tata wandi.

«Buna kákala kuna kyana, tata wandi mumoni amana wuyuki kiwayi kya lawu: wénda thinu, wámubumbakana amana wámuyamba phi.
21 Mwana kámuzimbwala: "Tata, yísumuka ku thwala Nzambi yi ku thwala ngeyi. Pfwaniku hika kukala hanga mwana waku wa kubuta."
22 Kaasi tata wázimbula kwena basadi bandi: "Natenu tswatsu mvwela yina yiluti bukheti amana muvwatisenuya; musyenu ndamba yimosi kuna mulembu yi tsabatu kuna malu.
23 Natenu mwana ngombi wa senga, muhondenu phi; tudyenu, twata mukinzi,
24 mukuma, mwana wama yandu kadikini wafwa, amana wuvutwakidi luzingu; kákadiki wátota, amana wusengumuki." Amana báyandika kuta mukinzi.
25 «Kinga, mwana wa tsomi, ku bilanga kákala. Buna kávutuka, amana wátula bela-bela yi nzu, wáyuka kizamba yi makinu.
26 Wátela mosi wa basadi mu kumuhyula mambu mana makala luta.
27 Amana yandu wámuzimbwala: "Myaki waku wuvutuki, amana tata waku wumuhondisidi mwana ngombi wa mafuta, kikuma kamuvutwakidi yi lutu lwa ngolu."
28 Kaasi mbuta wáfunga khabu; kázolaku kukota. Tata wandi wálubuka mu kumubokwadila.
29 Hanga wuvutudi kwena tata wandi: "Mvula za lawu kedi tsadi kikuma kya ngeyi hanga musadi, yisalaku kolama ku mitsiku myaku. Amana wasalaku pheka keti mwana phunda ndangu yita mukinzi yi banduku bama.
30 Kaasi tangwa kisi vutuka, mwana waku yandu wénda fwasa kuvwa kwaku yi bakhetu ba bandumba; kikuma kya yandi wumuhondisidi mwana ngombi wa mafuta!"
31 Tata wámuzimbwala: "Ngeyi, mwana wama, wenina bilumbu byosu yi meni, amana kyosu kyenina kya meni, kyenina phi kya ngeyi.
32 Kaasi bulungiki twata bukheti mukinzi yi kusangwala, mukuma myaki waku yandu wumoni, kákadiki wafwa, amana wuvutwakidi luzingu; kákadiki watota amana wusengumuki!"»

16

Kalema wa bikwaki yi wadimuka

1 Yesu kakala zimbula hika kwena balonguki: «Mutu mosi wa mvwama wakala yi kalema mosi; wuna bátungulula, wakala fwasa bima byandi.
2 Hanga mvwama wumutedi amana wumuzimbwadi: "Biki mbati yuka kuzonzila kikuma kya ngeyi? Tsongila phila yina wukasadilaka kisalu kyaku; mukuma wufwaniku hika kukala kalema ka meni."

3 Kaphita wudizonzidi yandi meni: "Biki yihánga, kikuma pfumu wama mbo-tudikya kisalu kya kalema? Kusala bilanga? Yeku yi ngolu za kudima. Kulomba-lomba? Yiyúka tsoni."
4 Nzayi buna yihánga, ndangu kwakala batu bana bangyámba, kwena bawu, tangwa bakhátula mu kisalu kyama kya kalema!"
5 Hanga wutedisi kosu mutu wuna wákala yi pfuka ya pfumu wandi. Wuhyudi kwena watheti: "Thalu kwa wufwani kufuta kwena pfumu wama?"
6 Yandi wávutula: "Mindungu khama mya masi." Amana Kalema wámuzimbwala: "Bonga mukanda waku wa pfuka; zakala tswasu, sonika: maku-matanu."
7 Kunima wáhyula kwena mukwawu wahika: "Amana ngeyi thalu kwa wufwani kufuta?" Yandi wávutula: "Tsaki khama za bule." Kalema wamuzimbwala: "Bonga mukanda waku wa pfuka sonika: makumi nana.
8 Amana pfumu wámuzatula kalema wuna wa bikwaki kikuma kásala mambu hanga mutu wadimuka mukuma batu ba tangwa dyadi, benina badimuka lawu mu mambu ma batu bana bafwanana bawu, kuluta bana benina mu mwini.»
9 Yesu wáyika: «Amana meni yiluzimb-wadi: lakamenu kikhunda yi bimvwama bya mbi bya tsi yayi, ndangu tangwa byafwa, baluyamba mu bifulu bya luzingu lwakonda tsuka.
10 Wuna wena mwani mu bima bya khunda, kakála phi mwani mu bima bya mbuta. Amana wuna wukondi masonga mu bima bya khunda, keku phi yi ma-songa mu bima bya mbuta.
11 Yuka ni lwakálaku masonga mu kimvwama kya mwani kya tsi yayi, nati walúheka bimvwama bya kyedika?
12 Amana yukani lweku yi mwani ku kima kya mukwenu, nati walúheka kima kya benu-benu?
13 «Ka musadi mosi ku wufwani kakala muhika wa bapfumu bodi: holo kamenga mosi amana katónda mukwawu; kondilo kadínama yi mosi amana wumumengi mukwawu. Lufwaniku kusadila Nzambi yi mbongu.»

Mutsiku yi kipfumu kya Nzambi (Mth 11:12-13; 5:31-32; Mlk 10:11-12)

14 Bafwadisi, bázoluka mbongu, bakala yuka mambu mana mosu amana báyandika kuseya Yesu.
15 Yesu wábazimbwala: «Benu lwisi dimonikisa batu ba bukheti, ku thwala batu, kaasi Nzambi wuzayi mbundu zenu. Mukuma, mambu mana menina ma mbuta ku mesu ma batu, mena nzanzi ku mesu ma Nzambi.
16 «Yi kuna tangwa dya Yowani, mitsiku yi Bambikudi kwákala. Tuka buna, Kip-fumu kya Nzambi básamunakya hanga Musamu wa Bukheti; amana kosu mutu kisi sya ngolu mu kukotamwa.
17 Kinga bweku phasi kikuma kya zilu yi tsi mu kuhyoka, kuluta kwa kisona kimosi kya mitsiku mu kubwa.
18 «Wosu wuna wukatudi mukhetu wandi, amana kakwela wahika, mbongi kati. Amana wuna wukwedi mukhetu wuna bakatula ku longu kwena yakala dyandi, mbongi kati.»

Kingana kya Mvwama yi Lasalu

19 «Hákala yi mutu mosi wa mvwama; wakala vwata miledi mya bukheti yi mya thalu kuluta; amana wakala ta kizamba yi kunata luzingu lwa khembu.
20 Phutu mosi wákala lutu yi bitoni-bitoni, khumbu yandi Lasalu, kákala wan-imba muna mwelu wa yandi.
21 Kakala zola kuyukuta bizotu bina byákala bwa mu tsi ya mesa ma mvwama. Bambwa bakala henda bitoni byandi.
22 Phutu wáfwa amana bámunata kwena banzyo bela-bela yi Bulahami. Mvwama phi wáfwa amana bámuzika.
23 Muna kalunga, kávumbula mesu, yi minyanga myandi, wámona kuna kyana Bulahami yi Lasalu hana kabeta ka yandi.
24 Hanga wubekitidi: "Tata Bula-hami, ngyukila kyadi! Mutuma Lasalu kavundika tsongi ya mulembu wandi muna mamba, ndangu kandokisina ha lulaka mukuma mbati nyokuka mu mbawu yayi."

25 Kaasi Bulahami wámuvutwala: "Mwana wama, bambuketi ni ngeyi wátambula mboti yaku mu luzingu lwaku, kaasi Lasalu, yandi, munyanga kávwa. Buthwena bwabu, kwaku, yandi kena walembwa, kaasi ngeyi wubati nyokuka.
26 Amana mu byana byosu, mbenga mosi ya mbuta basya ha kati dya betu yi benu, ndangu bana bazóla kuluta tuka kwaku yi kuna lwena benu, balendaku salabwa; amana ni balábukaku phi tuka kuna lwena benu yi kwena betu."
27 Mvwama wázimbula: "Yikubokwadidi ngeyi tata mu kutuma Lasalu muna nzu ya tata wama;
28 mukuma yena yi baphangi batanu. Kenda banatina kimbangi kyandi ndangu bisaku, bawu phi, kuma kwaku kwena yi minyanga."
29 Kaasi Bulahami kázimbula: "Bena yi Moyize yi Bambikudi: babayukila!"
30 Mvwama wulanduludini: "Loni, tata Bulahami. Kaasi yuka ni mutu mosi wa ku bafwa kenda kwena bawu, babálumuna mbundu."
31 Kaasi Bulahami wámuzimbwala: "Yukani bayukidiku Moyize yi Bambikudi, bakwíkilaku, keti mwena mutu wafútumuka ha kati dya bafwa."»

17

Disumu yi mulemvu
(Mth 18:6-7; 18:21-22; Mlk 9:42)

1 Yesu wázimbula kwena balonguki bandi: «Bwalendaku salama ni kukalaku mambu mana misi hukumuna; kaasi kyadi kwena mutu wuna mabwidi!
2 Bulungi kwena yandi bamuzitikila, muna tsingu, kalunga tadi amana bamudibula muna yanga dya mbuta, ndangu kahukumuna nana mosi wa baleki baba.
3 Dikengenu!

«Yuka ni phangi waku kasumuki, musongila mbi yandi. Honi kabalula mbundu, mulolula.
4 Yukani kasumuki, kwena ngeyi, mbala tsambwadi muna kilumbu, amana ni mbala tsambwadi wisi vutuka kwena ngeyi, mu kuzimbula: "Yibálula mbundu", wamúlolula.»

Kikumbwala

5 Bathumwa bázimbula kwena Pfumu: «Tuyika lukwikilu lwa lawu.»
6 Pfumu wávutula: «Wadi lwakala yi lukwikilu hanga ngenza ya tidi, lukhani zonza kwena kalamba ka miti wawu: "Divusa, awenda dikuna muna yanga dya mbuta", amana wululemvukidi.»

Kisalu kya musadi

7 «Nati ha kati dya benu, yukani kakala yi musadi wisi bundula holo wisi hungula kibuka kya mikoku, tangwa kisi vutukisa ku bilanga, kamúzimbwala: "Awisa tswatsu wasikuka ha mesa"?
8 Kaasi kamúzimbwalaku bwabu: "Ndambila kudya kwa meni, vwata miledi mya kisalu kikuma kya kungidikila mesa, yi kuna yidya amana ndwi, kunima, ngeyi phi wafwana dya, wanwa phi"?
9 Yandi, keku yi mupfunu wa kumuvutwala matondu musadi wuna tangwa kamuhangidi bwosu kámulomba?
10 Phila mosi yi benu phi tangwa lwasála mosu mana kalúlomba, zimbulenu: "Betu, basadi kwetu thwenina; twásala lwesi mana twáfwana kusala."»

Yesu wubuki bakwa bwasi kumi

11 Bwosu kakala kwenda ku Yelusalemi, kakala hyokila hana kati dya Samadiya yi Ngadidi.
12 Amana mu kukota kwandi mu hata dimosi, bakwa bwasi kumi bisa mutundakana. Bátelama kuna kyana,
13 báthuta ndinga amana bázimbula: «Yesu, Mulongi, tuyukila kyadi!»
14 Amana tangwa kábamona, wábazimbwala: «Ndenu lwenda disongila kwena banganga Nzambi.» Buna bakala kwenda kwakuna, básema.
15 Mosi wa bawu, buna kádimona ni wusemi, wisa vutukisa, mu kuzatula Nzambi mu ndinga ya ngolu.
16 Wábwa mbunzu mu ṉafu muna bitambi bya Yesu amana wamuvutwala matondu. Mwisi Samadiya kákala.

17 Amana Yesu wáhyula: «Ka boosu ku
bawu kumi basemi? Amana vwa dyahika,
ku biki dyenina?
18 Kaka munzenza meni yandu lwesi
wudimonikisi mu kwisa vutuka kuhana
khembu kwena Nzambi?»
19 Kunima, wamuzimbwala: «Telama,
ndawenda. Lukwikilu lwaku lukuhulu-
dini.»

Kukwisa kwa kipfumu kya Nzambi (Mth 24:23; 24:37-41)

20 Bamuhyudi kwena Bafwadisi ndangu
bazaya ho mu khi tangwa kyakwísa Kip-
fumu kya Nzambi. Yandi wábavutwala:
«Kipfumu kya Nzambi kisiku kwisa mu
phila yina bafwani bamoninakya.
21 Bazímbulaku ni "Talenu, haka kyen-
ina!" Holo "Kuna kyenina!" Mukuma Kip-
fumu kya Nzambi, hana kati dya benu
kyenina.»
22 Amana wázimbula hika kwena
balonguki: «Bilumbu byakwísa bina
lwasánda ndangu lwamóna keti kimosi
kya bilumbu bya Mwana wa mutu, kaasi
lwamónakyoku.
23 Balúzimbwala: "Kuna kenina!" Holo,
"Kwaku kenina!" Kaasi lwendakwoku, lut-
syakulakwoku.
24 Mukuma, bwosu wisi kenya mun-
yenya, tselu yi tselu ya zilu, yibwana buna
kakála Mwana wa mutu mu kilumbu
kyandi.
25 Kaasi buluti theti, kanyokwama lawu;
amana bamulosila kwena mbandu yayi.
26 Mana máluta mu bilumbu bya Nowa;
phila mosi malúta mu bilumbu bya
Mwana wa mutu.
27 Batu bakala dya, bakala nwa,
bayakala yi bakhetu bakala kwela yi
ku dikwela tii yi kuna kakótila Nowa
mu nzasa: hanga kithombu kisi zaluka,
kibatotisi boosu.
28 Bwana, bwabuna bwákala phi hanga
mu bilumbu bya Loti: batu bakala
dya, bakala nwa, bakala sumba, bakala
sumbisa, bakala kuna amana bakala
tunga phi;
29 kaasi kilumbu kina kalubuka Loti mu
Sotomu, mvula mosi wanoka wa mbawu
yi bupfundu bwakala lema ku zilu, amana
wábatotisa boosu.
30 Phila mosi malúta kilumbu kina kak-
wisa sengumuka Mwana wa mutu.
31 «Muna kilumbu kina, wuna wakála
ku nzila hana mudilu, wakála yi bima
byandi mu nzu, katulukaku kikuma kya
kubongabya; amana wuna wakála phi ku
bilanga, kavutukaku mu manima.
32 Bambukenu mukhetu wa Loti!
33 Wuna wasanda kusweka luzingu
lwandi, katótisalwa, kaasi wuna
watótisalwa, kahúlulalwa.
34 "Yiluzimbwadibwa ni, muna phipha
meni yina, ha kati dya batu bodi bakála ha
thangi yimosi, mosi bamútambula amana
mukwawu kasála.
35 Mu kati dya bakhetu bodi bakwata
toka mu kindundu, mosi bamúnata, muk-
wawu kasála.
36 Bayakala bodi bakála mu kilanga ki-
mosi, mosi bamúnata, mukwawu kasála.»
37 Balonguki bámuzimbwala: «Ku
biki, Pfumu?» Amana yandi wávutula:
«Kuna kwakála mvumbi, yi kwakuna phi
bakútakanina bangandwanganga.»

18

Kingana kya mufwidi yi zusi

1 Yesu kakala batila kingana kyaki mu
kusongila ni bulungi, kulombila bilumbu
byosu amana konda kulembwa.
2 Kázimbula bwabu: «Kwákala, ku
mbanza mosi, yi zusi mosi, wákalaku
banga Nzambi amana kakala lewula mutu
woosu.
3 Mwákala phi, muna mbanza meni
yana, yi mukhetu mosi wa mufwidi
wuna wakala kwisa mu kumuzimb-
wala: "Nzengila mukanu wawu, kikuma
baphangi mbi."
4 Tuka thama, zusi kázolaku; kaasi ku-
nima, wádizimbwala: "Ketibwe yisiku
banga Nzambi amana yisi lewula batu,
5 kaasi kikuma mufwidi yandu kabati
ngyangisa, yimúzengila mukanu ndangu
kisaku ngyata mutwa."»
6 Pfumu wáyika: «Yukenu buna kazim-
budi zusi wa mbi.

7 Amana Nzambi, kakonda zengila, batu
bandi kásola, mukanu, tangwa babati
mutela phipha yi mwini? Kabáhingidisa?
8 Yiluzimbwadibwa, kabázengila
mukanu yi tswatsu. Kaasi tangwa
kakwísa Mwana wa mutu, lukwikilu
kakwisa wana ha tsi?»

Kingana kya Mufwadisi yi kalaki ka phaku

9 Yesu wáta hika kingana kyaki, kikuma
kya batu bahika bisi dibanzila ni ba-
sungama kaasi bisi lewula bakwawu:
10 «Bayakala bodi bakala kwenda ku nzu
ya Nzambi mu kulombila; mosi kákala
mufwadisi, mukwawu, kalaki ka phaku.
11 Mufwadisi wátelama, wálombila
bwabu yandi meni: "Ah! Nzambi,
yikuvutwadi matondu kikuma yeku
hanga bayakala bahika, bena befi yi batu
bakonda sungama, bita-mbongi; holo
hanga kalaki ka phaku yandi.
12 Yisi zila kudya, mbala zodi muna
phosa, yisi futa kimosi kya kumi kya bima
byama byosu."
13 Kalaki ka phaku, yandi, kákala wate-
lama kuna kyana; kálendaku kuvumbula
mesu ku zilu, kaasi kákala bunda hana
thulu yi kuzonzaka: "Ah! Nzambi, ngyuk-
ila kyadi, musumuki yenina."
14 Kyedika yiluzimbwadibwa, yandu-
yandu wákulumuka hika ku nzu yandi,
mu ndonga yi Nzambi; kaasi ka wuna ku
mukwawu. Mukuma wuna wadítombula,
kakúlumuka; kaasi wuna wadíkulumuna,
katómbuka.»

Yesu yi bana bakhunda
(Mth 19:13-15; Mlk 10:13-16)

15 Batu bakala nata kwena Yesu keti
bana bakhunda ba lubutu, ndangu
kabasimba yi koku. Balonguki, mu
kumona bwabuna, báyandika kubakaya.
16 Kaasi Yesu wáhana ṃuswa ni bamu-
natina bawu amana wazimbula: «Yam-
bulenu bana bisa kwena meni. Lubakan-
disaku, mukuma Kipfumu kya Nzambi
kyenina kikuma kya bana bena hanga
bawu.
17 Mu kyedika yiluzimbwadi: wuna
wakonda yamba Kipfumu kya Nzambi
hanga mwana wa khunda, kakótamwoku,
swa!»

Yesu yi mvwama
(Mth 19:16-30; Mlk 10:17-31)

18 Pfumu mosi wáhyula kwena Yesu:
«Mulongi wa bukheti, biki pfwani yihanga
mu kubonga luzingu lwakonda tsuka?»
19 Yesu wámuzimbwala: «Kikuma kya
biki wuthedidi wa bukheti? Heku mutu
wenina wa bukheti ho ka Nzambi lwesi
ku.
20 Wuzayi mitsiku: "Taku mbongi, hon-
daku, yibaku; taku kimbangi kya luvunu,
zitisa tata waku yi ngudi waku.»
21 Mutu wuna wávutula: «Yisi lemvuk-
ilamya myana myosu tukidila kileki
kyama.»
22 Yesu buna kámuyuka bwabuna,
wázimbula: «Kima kimosi hika kikukondi;
tekisa byosu bina wena byawu, kabis-
abya kwena baphutu amana watámbula
kimvwama mu mazilu. Kunima, nzawisa
ndanda.»
23 Kaasi buna káyuka bwabuna, wekina
mu kiwayi kya lawu, mukuma mvwama
wambuta kákala.
24 Yesu ṃuna kámumona bwabuna mu
kiwayi, wazimbula: «Phasi bwena kwena
bana benina yi kimvwama mu kukota mu
Kipfumu kya Nzambi.
25 Mukuma bweku phasi kwena Kamela
mu kulobuka ha hundu dya ndongu, ku-
luta mvwama mu kukota mu Kipfumu kya
Nzambi.»
26 Bana bakala muyuka bázimbula:
«Amana nati wufwani kahuluka?»
27 Yesu wavutula: «Mambu mana
malendakanaku kwena batu, malendakana
kwena Nzambi.»
28 Phetelu wázimbula: «Talandi, betu
twásisa bima byákala bya betu, mu kuku-
landa ngeyi.»
29 Yesu wábazimbwala: «Mu kyedika
yiluzimbwadibwa, heku mutu wásisa,
kikuma kya Kipfumu kya Nzambi, nzu
yi mukhetu yi baphangi, yi tata yi ngudi
wandi, holo bana,
30 kakonda tambula, bya lawu kuluta
mu tangwa dyadi yi muna tsi yina yisi
kwisa, luzingu lwakonda tsuka.»

Yesu samuni mu mbala ya tatu lufwa lwandi yi lufutumuku lwandi
(Mth 20:17-19; Mlk 10:32-34)

31 Yesu wábonga bawu Kumi yi bodi amana wábazimbwala bwabu «Tubati tombuka ku Yelusalemi. Mambu moosu mana masonama mu nzila ya bambikudi kikuma kya Mwana wa mutu, malúngila.
32 Mukuma bamúlambula ku moku ma baphani, bamuseya, bamutukwana, bamúlokwala metya.
33 Bamúzyatula, kunima bamúhonda. Amana kilumbu kya tatu, kafútumuka.»
34 Kaasi bawu bábakisaku keti kima mu moosu mana; thendula ya ndinga yina yabákadila yakufidinga, bázayaku keti biki bwazola kuzonza.

Yesu wubuki phofu mosi
(Mth 20:29-34; Mlk 10:46-52)

35 Bwosu kakala phusana bela-bela yi Yediko, phofu mosi kakala wasikuka kuna kabeta ka nzila yi kulombaka.
36 Wáyuka mulumba-lumba wa batu wákala hyoka amana wáhyula keti biki byabina.
37 Bámuvutwala: «Yesu mwisi Nazaleti wubati luta.»
38 Kahanga wukalungi: «Yesu, Mwana Tavidi, ngyukila kyadi!»
39 Bana bákala ku thwala, báyandika kumukaya ndangu kadibata. Kaasi wákalunga hika ngolu: «Mwana wa Tavidi ngyukila kyadi!»
40 Yesu wátelama, amana wásenda ni bamunatina yandi. Tangwa kábwesuka, Yesu wámuhyula:
41 «Biki wuzodi yihanga kikuma kya ngeyi?» Yandi wávutula: «Pfumu, nzodi yimona hika.»
42 Hanga Yesu wumuzimbwadi: «Mona hika. Lukwikilu lwaku lukuhuludini.»
43 Muna tangwa meni dina, wáyandika kumona amana wámulanda mu kuzatula Nzambi. Batu boosu, mu kumona bwabuna, báyandika mu kukumisa Nzambi.

19

Yesu yi Zakhayi

1 Yesu wákota mu Yediko amana wáhyokila muna mbanza.
2 Kwákala kwakuna yi mutu mosi, khumbu yandi Zakhayi; wákala pfumu wa bakalaki ka phaku, mvwama phi kákala.
3 Kakala sanda mu kumona keti nati kákala Yesu, kaasi kikuma kya mulumba-lumba wa batu, kálendaku kumumona, mukuma wakhufi kákala.
4 Hanga wenda thinu kuna thwala amana wázanza muna miti mosi ndangu kamumona, kikuma mwamuna kafwana kulutila.
5 Amana buna kátula Yesu homa meni yayina, wáthuta mesu ku zilu amana wámuzimbwala: «Zakhayi, tuluka tswatsu, bulungi, yikala lelu ku nzu yaku.»
6 Zakhayi wátuluka tswasu mu ku-muyamba yi kyesi kyosu.
7 Amana mu kumona bwabuna, boosu bányengalakana: «Wendi kala ku nzu ya musumuki.»
8 Kaasi Zakhayi, wamutendendi, wuz-imbudi kwena Pfumu: «Pfumu, yihána kwena batsukami kati-kati dya kuvwa kwama, amana yukani yihuna mu kulu-tula thalu ya kosu kima kina kwena mutu, yimúvutwala mbala ya.»
9 Yesu kámuzimbwala: «Lelu luhulusu lwisi kikuma kya nzu yayi, mukuma yandi phi kenina mwana mosi wa Bulahami.
10 Mukuma, Mwana wa mutu kisa sanda yi kuhulula kina kyátota.»

Kingana kya makuta ma wolu
(Mth 25:14-30)

11 Bwosu bakala yuka bima bina, Yesu wáyika hika kingana kimosi kikuma bela-bela yi Yelusalemi kákala, amana bakala banza ni Kipfumu kya Nzambi fwani kya-monika muna tangwa meni dina.
12 Hanga wuzimbudi bwabu: «Mutu mosi wa kikanda kya lukumu wénda ku tsi ya kyana, mu kumuyadika kipfumu kya hata dyandi; ku nima dya kuvutuka.
13 Amana kahanga wutedi kumi dya basadi bandi, wubaheki mafwalanga kumi ma wolu. Amana wábazimbwala: "Sadilenuzoku bikhita tii yi kuna yikwisa vutwakila."

14 Kaasi bakwa mulambu wandi bakala
mumenga, amana batuma kibuka kimosi
kya bambambala ku manima ma yandi,
ndangu benda zimbula kuna mbanza yina
kenda: "Betu tuzodiku: mutu yandu
katuyala."
15 "Buna kavutuka, kunima dya ku-
muyadika kipfumu, hanga wutedisi
basadi bana kaheka makuta, ndangu
kazaya keti bweti basadilama.
16 Watheti wisa amana wazimbula:
"Pfumu, fwalanga dyaku dya wolu dilum-
budi makwawu kumi."
17 Pfumu wamuzimbwala: "Bwa
bukheti, wenina musadi mosi wa bukheti
kikuma wuhwidi mwani mu mambu ma
khunda; watambula kipfumu ha thandu
ya mbanza kumi."
18 Wazodi wisa amana wazimbula:
"Pfumu, fwalanga dyaku dya wolu
dilumbudi matanu makwawu."
19 Pfumu wamuvutwala: "Ngeyi, phila
mosi, wakala pfumu wa mbanza tanu."
20 Wahika wisa, amana wazimbula:
"Pfumu, tala di, fwalanga dyaku dya wolu
dina yizindika ha kitemba.
21 Mukuma ngeyi mbangiki, kikuma
ngeyi wena mutu wa mathata. Wisi bonga
bima bina wusikudiku amana wisi hela
bina wukuniku."
22 Pfumu wamuzimbwala: "Muna
ndinga zaku meni zina yi mwana
yikufundisila, musadi wa mbi! Wazaya
ni meni mukwa mathata. Yisi bonga bima
bina tsikudiku; yisi hela phi bina khuniku.
23 Amana kikuma kya biki wakonda sila
mbongu zama mu nzu yina bisi vudisila
mbongu? Mu kuvutuka kwama yikak-
wenda bongaza yi muluta."
24 Kunima wazimbula kwena batu
bana bakala hana: "Mubotulenudyoku
fwalanga dya wolu amana hekenudya
kwena wuna wena yi mafwalanga kumi."
25 Bamuzimbwala: "Pfumu, yandi
mafwalanga ma wolu kumi kenina mawu
kedi!"
26 Yandi wavutula: "Yiluzimbwadibwa:
bayika kwena wuna wena yi bima; kaasi
wuna kondi kima, bamubwotula keti kina
kena kyawu.
27 Kaasi kwena bambeni bama, bana
bazodikiku ni yibayala, banatenu kwaku
amana bazengenu tsingu ha mesu
mama."»

Yesu wukoti mu Yelusalemi (Mth 21:1-11; Mlk 11:1-11; Ywn 12:12-19)

28 Kunima dya kuzimbula bwabuna,
Yesu wenda ku thwala bawu amana
watombuka ku Yelusalemi.
29 Tangwa katula bela-bela yi mahata
mama: Betifasi yi Betaniya, bela-bela yi
mongu wa Olive, watuma bodi ba ba-
longuki bandi,
30 wubazimbwadi: «Alwenda kuna hata
dina dyenina kuna sambwa; ha lwakota,
lwamona mwana wa ane mosi wuna bisi
zanza batu, wakuzitikila; wuna bakonda
zanza kedi keti mbala mosi kwena mutu.
Mukutumunenu amana munatenu.
31 Yukani mutu kaluhyula: "kikuma
kya biki lubati mukutwamina?",
lwamuzimbwala bwabu: "Pfumu mup-
funu kamuvi."»
32 Bana katuma benda amana bawana
mambu bwosu kabazimbwala.
33 Tangwa bakala kutumuna mwana
anea, bakwa yandi babazimbwala:
«Kikuma kya biki lubati kutwamina
mwana wa ane?»
34 Bavutula: «Pfumu mupfunu kamuvi.»
35 Amana bamunata mwana wa ane
kwena Yesu, kunima batimbula miledi
mya bawu hana kunda dya mwana wa
ane, amana bamuzanzisa Yesu.
36 Tangwa kakala kwenda, batu bakala
yala mizaka mya bawu muna nzila.
37 Amana kakala bwesuka ku khulu-
muka ya mongu wa ba Olive tangwa
bakala sangwala kibuka kya balonguki,
bakala zatula Nzambi mu ndinga ya
ngolu, kikuma kya biphadi byosu bina
bamona.
38 Bakala zimbula: «Kasakumuka wuna
wisi kwisila mu khumbu ya Pfumu!
Ngemba mu zilu yi khembu muna
bisoka!»

a **19:33** **19:33** Muna bikalulu bya bikanda byahika, mbisi wuna ane bakala musadila hanga mbisi wuna wisi tikula mazitu. Kenina wakhunda kuluta baphunda bana bakodini. Bisi muzayila muna matu mandi ma kaleyi. Ane kenina kidimbu kya kudikulumuna kwa Masiya.

39 Amana ndambu ya Bafwadisi,
muna mulumba-lumba wa batu,
bámuzimbwala: «Mulongi, bakaya ba-
longuki baku.»
40 Yandi wábavutwala: «Yiluzimb-
wadibwa, yukani bawu badibata, matadi
makálunga!»

Yesu wudidi kikuma kya Yelusalemi

41 Amana mu kubwesuka, Yesu wámona
mbanza amana wádila kikuma kya yawu,
42 mu kuzimbula: «Wadi ngeyi phi
wázaya, mu kilumbu kyaki, abweti ku-
tambula ngemba! Kaasi buthwena moosu
makusweka mena ku mesu maku.
43 Mukuma bilumbu byakwisa, kwena
ngeyi, bina bakúzyeta buna bufwani
kwena bambeni baku amana bakúzinga
yi kukufitikisa muma mwosu.
44 Bakúbula, ngeyi yi bana baku mu
kati dya ngeyi, amana basísaku mu kati
dya ngeyi keti tadi ha thandu ya tadi,
kikuma wázayidilaku tangwa dina kisi
kutala Nzambi!»

Yesu muna nzu ya Nzambi
(Mth 21:12-17; Mlk 11:15-19; Ywn 2:13-22)

45 Amana buna kákota mu nzu ya
Nzambi, wáyandika kukula batu bana
bakala tekisa bima.
46 Mu kubazimbwala: «Básonika
bwabu: "Nzu yama, yakála nzu yimosi
ya bisambu." Kaasi benu, lukitudiya saka
dya bandwandwa.»
47 Yesu kakala longa bilumbu byosu
muna nzu ya Nzambi. Amana bambuta ba
banganga Nzambi yi balongi ba mitsiku yi
bapfumu ba bikanda bakala sanda phila
ya kumuhondila.
48 Kaasi bázayaku ketibwe bahanga,
mukuma batu boosu bákangama yi yandi
mu kumuyuka.

20

Nati wumuheki Yesu kipfumu?
(Mth 21:23-27; Mlk 11:27-33)

1 Mosi kya bilumbu meni byabina,
bwosu kakala longa batu mu nzu ya
Nzambi yi kusamuna Musamu wa
Bukheti, bambuta ba banganga Nzambi
yi balongi ba mitsiku yi bambuta bátula
hakana
2 amana bámuzimbwala: «Tuzimbwala,
mu hamu dya nati wubati sadila bwana;
nati kena wuna kuheki hamu meni
wuna?»
3 Yesu wábavutwala: «Meni phi, yiluyu-
fula kyufu kimosi. Nzimbwalenu:
4 Mbotika ya Yowani, ku zilu yátuka ho
kwena batu?»
5 Kaasi bawu báyandika kudiwinina
bawu yi bawu bazimbudi: «Yuka twavu-
tula ni "Ya ku zilu", kazimbula bwabu:
"Biki lwakonda mukwikidila?"
6 Yuka phi twazimbula: "Ya batu", batu
boosu batuhonda ku matadi, mukuma
bwa kyedika ni Yowani mbikudi kákala.»
7 Hanga bavutudi: «Tuzayiku keti nati
wámutuma.»
8 Hanga Yesu wubazimbwadi: «Meni phi
yilúzimbwlaku keti mu hamu dya nati yisi
sadila bwabuna.»

Kingana kya basadi bambi ba kilanga kya vinu
(Mth 21:33-46; Mlk 12:1-12)

9 Kunima, Yesu wáyandika kuta kingana
kyaki kwena batu: «Yakala mosi wákuna
kilanga kya vinu, wáluwisakya kwena
batu, amana yandi wénda kuma kwa
kyana, wázingidila kwakuna.
10 Tangwa ha dyalungila, wátuma mu-
sadi mosi kwena batu bana bakala tala
kilanga kya vinu, ndangu bawu bahi-
tika ndambu yandi ya vinu. Kaasi batu
bana bakala tala kilanga bámubeta mu-
sadi wuna amana bámuvutula moku ma
khatu.
11 Wátuma hika musadi mukwawu,
kaasi bámubeta, bámutukwana, kunima
bámukukwasa moku ma khatu.
12 Wátuma hika musadi wa tatu; yana
phi bámulweka amana bámukukwasa.
13 Hanga mukwa kilanga kya vinu wuz-
imbudi: "Bweti yihanga? Yitúma mwana
wama wazolwa; ngatu bamúzitisa."
14 Kaasi tangwa bámumona, batu
babana bákala futila mu kilanga,
bádizonzila: "Tala yandu swana! Tu-
muhondenu ndangu kuvwa kwakituka
kwa betu."

15 Hanga bamulosi ku manima ma kilanga kya vinu amana bámuhonda.
«Amana bweti kakwisa bahanga mukwa kilanga kya vinu?
16 Kakwísa, hanga bahondi batu bana bisi futila mu kilanga kya vinu amana kilanga kahánakya kwena batu bahika.» Buna báyuka ndinga zazina, batu bázimbula: «Mambu mama fwaniku masalama!»
17 Kaasi Yesu wábatala, wubazimbwadi: «Biki disongidila dya ndinga yayi básonika»:
"Tadi dina bálosa batungi ba nzu
dikituki tadi dya mupfundila wa nzu."
18 «Wosu wuna wabwa hana tadi medina, dyamana mutolula; amana wuna dyabwíla tadi dina, dyamúfukumuna.»

Phaku ya pfumu wa Loma (Mth 22:15-22; Mlk 12:13-17)

19 Muna tangwa medina, balongi ba mitsiku yi Bambuta ba banganga Nzambi, bakala sanda ni bamukwata Yesu, kaasi báyuka bweya bwa batu. Bábakula ni bawu kátila kingana kina.
20 Báyandika kumukengidila. Bátuma batu bana bakala disongila hanga batu basungama. Batu bana bazodi bamuleya Yesu mu kyufu kimosi, ndangu bamulambula kwena bayadi ba kinzunga.
21 Bámuhyula: «Mulongi, tuzayi ni wisi zonza, wisi longa phi yi singu. Wisiku hambula mbunzu, kaasi wisi songila mu kyedika nzila ya Nzambi.
22 Tufwani kufuta phaku ya Khayisala ho loni?»
23 Amana bwosu ká bakula mabanza ma bawu ma mbi, wábavutwala:
24 «Tsongilenu fwalanga dimosi. Mbunzu yi khumbu yayi básonika haka, bya nati?» Bawu bávutula: «Bya Khayisala.»
25 Amana Yesu wábazimbwala: «Ho yi bwabuna, hanenu kwena Khayisala bina byena bya yandi amana kwena Nzambi bina byena bya Nzambi.»
26 Balendaku kumukwata keti mu ndinga yandi mosi ku thwala batu. Kaasi mvutu yandi yábayitwakisa amana bádibata.

Kyufu kikuma kya lufutumuku (Mth 22:23-33; Mlk 12:18-27)

27 Ndambu ya Basadise bana bisi kwikila ni kweku lufutumuku, hanga bisi muhyula:
28 Bazonzi: «Mulongi, Moyize kátuheka mutsiku wawu básonika: "Yukani yakala mosi, wena yi myaki wandi honi kafwa amana kasisa mukhetu kaasi konda kubuta mwana yi yandi, bulungi kakwela mufwidi wuna ndangu kabuta bana ba thayi wandi."
29 Kinga, kwákala yi baphangi ba bayakala tsambwadi. Watheti wákwela mukhetu, wáfwa konda mwana.
30 Wazodi,
31 kunima, wuna wa tatu wákwela mukhetu; bwásalama phila mosi kwena bawu tsambwadi, báfwa konda kusisa bana.
32 Kunima, mukhetu phi wáfwa.
33 Kilumbu kya lufutumuku, mukhetu wuna wa nati, kakála? Mukuma boosu tsambwadi, bamukwela hanga mukhetu wa bawu!»
34 Yesu wábavutwala: «Mu bulunda bwabu, bakhetu yi bayakala bisi dikwela;
35 kaasi bana bázengila ni bafwana kukota mu bulunda buna yi ku lufutumuku lwa bafwa, bawu, badíkwelaku hika.
36 Bafwánaku hika mu kufwa, kikuma bafwanani yi banzyo amana bekina bana ba Nzambi, hanga bana ba lufutumuku.
37 Bafwa bafútumuka, bwosu katekila zimbula Moyize kikuma kya zanga dya mbawu dyákala mu miti, tangwa kámutela Pfumu: "Nzambi wa Bulahami, Nzambi wa Kizaki yi Nzambi wa Yakobi."
38 Kinga keku Nzambi wa batu bafwa, kaasi wa batu bana bena mu luzingu, mukuma boosu bisi zinga kikuma kya yandi.»
39 Ndambu ya balongi ba mitsiku bahika bávutula: «Mulongi, mboti wuzonzi.»
40 Amana bámekaku hika kumuhyula keti kyufu kimosi.

Masiya yi Tavidi (Mth 22:41-46; Mlk 12:35-37)

41 Yesu wábazimbwala: «Abweti
bafwani kuzimbula ni Kidisitu kenina
mwana wa Tavidi?
42 Mukuma yandi meni Tavidi, bwabu
kásonika muna mukanda wa mikunga»:
"Pfumu kázimbula kwena Pfumu wama:
"Sikuka ku kitata kyama;
43 Yikuna yikítwala bambeni baku,
kidyatilu kyaku."
44 «Amana Tavidi kisi mutela ni "Pfumu";
amana abweti kafwani kukala hika
mwana wandi?»

Kulwengisa kikuma kya balongi ba mitsiku
(Mth 23:1-36; Mlk 12:38-40)

45 Buna bakala muyuka batu boosu,
Yesu wázimbula kwena Balonguki bandi:
46 «Kebenu yi balongi ba mitsiku. Bazodi
kukangala yi malophu ma kaleyi. Bisi zola
ni batu babahekaka mboti mu mazandu.
Bisi zola kuzakala ha bifulu bya theti mu
nzu za kimvuka za Bayuta, bazodi phi
bifulu bya lukumu mu mafeti.
47 Bisi botula bima mu nzu za bafwidi,
bisi samba malombilu ma kaleyi kikuma
kya kudimonikisa. Bawu batámbula pfun-
dusu yina yalúta kitesu.»

21

Kabu dya mufwidi mosi wa phutu
(Mlk 12:41-44)

1 Yesu wáthuta mesu; wumoni
bamvwama bana bakala sya kuvwa kwa
bawu mu mukunzu wa nzu ya Nzambi,
2 wumoni phi mufwidi mosi wa phutu,
wásyamwa ndisu zodi.
3 Amana wuzimbudi: «Mu kyedika,
yiluzimbwadibwa: mufwidi yandu wa
phutu kasini kuluta boosu.
4 Mukuma, boosu bana báhani muna
kulutuka kwa kuvwa kwa bawu; kaasi
yandi, kahani muna kiphutu kyandi,
kyosu kina kafwaniki mu kuzingila.»

Yesu wusamuni kubwa kwa nzu ya Nzambi
(Mth 24:1-2; Mlk 13:1-2)

5 Bwosu bakala zonzila ndambu ya
batu kikuma kya nzu ya Nzambi yi buna
bátungilaya mu matadi ma kitoku yi mak-
abu mana bánenginaya. Hanga Yesu wuz-
imbudi:
6 «Bilumbu byakwísa, mu byosu byabi lu-
bati mona, kwasálaku keti tadi ha thandu
ya dikwawu, dina bakonda wulumuna.»

Phasi yi minyanga
(Mth 24:3-14; Mlk 13:3-13)

7 Amana bámuhyula: «Mulongi, khi
tangwa malúta mambu mana? Khi
kidimbu kyatékidila mu kusongila
mambu meni mana?»
8 Yandi wávutula: «Kebenu, luhu-
nakanaku. Mukuma balawu bakwísa
mu khumbu ya meni, bazonza: "Meni
yenina Kidisitu!" bathétika hika: "Tangwa
dibwesuki!" Kaasi lubalandaku.
9 Tangwa lwayúka: kuzonzila mvita yi
mvwalangani, lubangaku; mukuma bu-
lungi mambu mana maluta theti, kaasi
tsuka yeku kikuma kya tangwa dyadi.»
10 Yesu kakala zimbula hika: «Kanda di-
mosi dyanwánisa kanda dikwawu amana
kipfumu yi kipfumu kikwawu;
11 kwakála yi kunikana kwa lawu kwa
mafu amana mu binzunga bya lawu,
nzala yi kiphuphu byakóta. Mambu ma
lawu ma bweya makála yi bidimbu bya
mbuta byatúka ku zilu.
12 Kaasi ku thwala bina byosu,
balúkwata, balúnyokuna, balúlambula
mu nzu za kimvuka za Bayuta, amana
balúsya mu boloku; balúnata ku thwala
bakyamvu[a] ba tsi yi bapfumu ba
binzunga kikuma kya khumbu ya meni.
13 Yakála nzila kikuma kya benu ndangu
lwata kimbangi kya khumbu ya meni.
14 Zayenu mboti ni lufwaniku
kudiyangisa kikuma kya phila yina
lwakwenda sambila.
15 Mukuma meni-meni, yilúheka ndinga
mosi yi mudimu wumosi wuna balen-
daku kunanama kwena bambeni benu
keti kubalumuna.
16 Balúlambula kwena batata benu yi
bangudi benu, baphangi benu, biwutu

a **21:12 21:12** Hana babati zonzila "bathotila" mu mikanda mya kisina, yi hakana tubati zonzila betu "bakyamvu" kikuma ndinga ya betu bayalayoku kwena bathotila. Tala muna Mth 10:17-22.

byenu yi banduku benu phi; amana balawu babáhondisa ha kati kya benu.
17 Balúmenga kwena batu boosu kikuma kya khumbu ya meni.
18 Kaasi ḳeti lusuki lumosi lwa mutwa wenu lwatótaku.
19 Muna kikwamina kyenu, lwatámbula luzingu.»

Yesu wuzonzidi kuzangana kwa Yelusalemi
(Mth 24:15-21; Mlk 13:14-19)

20 «Tangwa lwamóna basuta bazingidya Yelusalemi, zayenu ni kuzangana kwandi kubwesuki.
21 Amana bana bakála ku Yuteya, batína mu malondi; bana bakála ha kati dya mbanza, balúbuka; amana bana bakála mu bilanga, bakotaku mu mbanza.
22 Mukuma byakála bilumbu bya ndola, ndangu malungila moosu mana menina ma kusonika.
23 Khi kyadi kwena bakhetu bana bakála ku mavumu, yi bana bakala yemika muna bilumbu meni byabina! Phasi lawu zakála mu tsi, khabu zamónika kwena batu ba tsi meni yana.
24 Babwa ku mbedi ya phoku, babánata hanga bakwa boloku mu tsi zoosu, amana Yelusalemi badyátadya kwena tsi zoosu za baphani, yi kuna byamánisina bilumbu bina bábaheka.»

Kukwisa kwa Mwana mutu
(Mth 24:29-31; Mlk 13:24-27)

25 «Bikhwidimba byamónika kuna tangwa yi kuna ngondi yi muna bambweteti. Ha tsi, batu bawókumuka yi tsula ya lawu kikuma kya malokosi ma pfunzi ya yanga dya mbuta yi kimbongila.
26 Batu balawu badímina ku bweya bwa mambu mana mabwíla tsi, mukuma ngolu za mazilu, zaníkana lawu.
27 Amana bamóna Mwana wa mutu kabati kwisa hana thandu ya dituti, yi ngolu za lawu yi khembu.
28 Tangwa mayandiki kusalama mambu mana, vumbukenu, thutenu mutwa kuna zilu, kikuma luhulusu lwenu lubwesukini.»

Kingana kya miti mosi bisi tela wufiki
(Mth 24:32-35; Mlk 13:28-31)

29 Kunima, Yesu wábatila kingana kyaki: «Talenu mufiki yi miti myosu:
30 Buna misi yandika kulubula khaya, muna kutala kwa khatu, lwisi bakula ni tsungi ya bukheti yibwesuki.
31 Phila mosi yi benu phi, tangwa lwamóna mambu mana kuluta, zayenu ni Kipfumu kya Nzambi kibwesuki.
32 Mu kyedika yiluzimbwadibwa: mbandu ya batu baba yahítaku kedi yi kuna masálamina mana moosu.
33 Zilu yi tsi byatota, kaasi ndinga zama zalendaku tota.»

Mupfunu wa kukala kosu tangwa watemuna
34 «Dikebisenu! Mbundu yenu yikalaku mu tsumbi ya mikinzi yi kuzela kwa malafu, yi mu kikuma kya luzingu, ndangu kilumbu kina kiluwanaku mu kithulumukina,
35 hanga wanda; mukuma kyakwísa hana thandu ya boosu bana bisi zinga ha tsi yosu.
36 Kalenu batemuna amana lombilakenu kosu tangwa, ndangu lwakala yi ngolu za kutinina mambu moosu mana malúta, lwalenda telama phi ku thwala Mwana wa mutu.»
37 Amana kosu kilumbu, mu mwini, Yesu kakala longa muna nzu ya Nzambi, amana kakala lubuka ndangu kenda nimba, mu phipha, ku mongu wuna bisi tela ni wa ba Olive.
38 Amana muna suka batu boosu bakala kwisa kwena yandi, muna nzu ya Nzambi, ndangu bamuyuka.

22

Bamukasidi fwongu Yesu
(Mth 26:1-5; Mlk 14:1-2; Ywn 11:45-53)

1 Mukinzi wa mapha makonda muvimbu, wuna bisi tela ni Phaki, hanga wákuma belabela.
2 Bambuta ba banganga Nzambi yi balongi ba mitsiku beka sanda phila ndangu bamuhondisa, mukuma bweya bwa batu bákala bwawu.

Yutasi wuyilami mu kumulambula Yesu kwena bapfumu
(Mth 26:14-16; Mlk 14:10-11)

3 Hanga Satana wukoti mwena Yutasi wuna bakala tela ni Sikadyoti, wákala phi ha kati dya bawu Kumi yi bodi.
4 Hanga yandi, wendi yukana yi bambuta ba banganga Nzambi yi bapfumu ba batsinzidi ba nzu ya Nzambi mu phila yina káfwana kubalambwala yandi.
5 Básangwala lawu, báyukana phi ni bamuheka mbongu.
6 Yutasi wátambwasa, wáyandika phi kusanda tangwa dya bukheti ndangu kabalambwala yandi, mu kitsweki, konda bazayabwa kwena mulumba-lumba wa batu.

Yesu yidikisi madya ma Phaki
(Mth 26:17-25; Mlk 14:12-21; Ywn 13:21-30)

7 Kilumbu kya mukinzi wa mapha makonda muvimbu, wuna bafwana kutambika kimenga kya Phaki, wálungila.
8 Hanga Yesu wutumi Phetelu yi Yowani, wubazimbwadi: «Alwenda tuyidikila Phaki ndangu twenda dyaya.»
9 Bawu bamuzimbwadini: «Ku biki wuzodi thwenda yidikilaya?»
10 Yandi wubavutwadi: «Tangwa lwakóta mu mbanza, mutu mosi lwatúndakana yi kalondu kandi ka mamba; mulandenu yi muna nzu muna kakóta,
11 amana lwazímbula kwena mukwa nzu: "Mulongi kabati kuhyula ni khi mwanza pfwani yidila Phaki, meni yi balonguki bama?"
12 Kalúsongila mwanza wumosi wena wa mbuta kuna zilu, wena wakuyidika kedi. Yi mwamuna lwayídikila mambu.»
13 Hanga bendi, bawani phi mambu bwosu kábazimbwala, bayidika phi mukinzi wa Phaki.

Madya ma Pfumu
(Mth 26:26-30; Mlk 14:22-26; 1Ko 11:23-25)

14 Amana tangwa ha dyalungila, Yesu kakala kuna mesa, amana bathumwa bákala kumosi yi yandi.
15 Wubazimbwadi: «Yi mbundu yama yosu thondikini kudya mukinzi wawu wa Phaki kumosi yi benu, ku thwala kunyokuka,
16 mukuma yiluzimbwadibwa ni yidya woku hika tii yi kuna bwalúngila mu Kipfumu kya Nzambi.»
17 Hanga wubongi mbungu yimosi, kunima kumuvutwala Nzambi matondu wuzimbudi hika: «Bongenu yayi, kabulenuyoku muna kati dya benu;
18 mukuma, yiluzimbwadibwa: tukila lelu, yinwáku hika malafu ma vinu, tii yikuna kyakwísila Kipfumu kya Nzambi.»
19 Kunima, wubongi dipha; kunima kuvutula matondu, wubukunidya amana wubahekidya mu kuzimbula: «Lwena lutu lwama, luna lulambuki kikuma kya benu. Salakenu bwabuna mu kumbambukaka meni.»
20 Wáhanga bwabuna phi kima kya mbungu, kunima dya kudya, wuzimbudi: «Mbungu yayi yena kuyukana kwa pha kwa Nzambi, mu nzila menga ma meni, mana matyakani kikuma kya benu.
21 Kaasi talenu: wuna wuzodi kathekisa haha kena, ha mesa yi meni!
22 Mukuma, Mwana wa mutu kabati kwenda, bwosu buna bwáyilama; kaasi kyadi kwena mutu wuna wamúlambula!»
23 Amana báyandika kudihyula bawu yi bawu keti nati wufwani kasala dyambu dya buna.

Nati wenina mbuta?

24 Hanga balonguki bayandiki kutendana hana kati dya bawu ndangu bazaya keti nati wufwani batela mbuta.
25 Yesu wubazimbwadi: «Bakyamvu ba tsi za baphani bisi bayala mu kingolungolu amana batu bana bena phi yi kiyeka kya kudyatisa tsi bisi zola: batu bahika babatelaka basadi basadi ba mamboti.
26 Kaasi benu, kabunaku. Wuna wena mbuta ha kati dya benu, kakala hanga muleki wa benu, amana wuna wisi yidika ndonga kakala hanga wuna wubati sadila.
27 Amana, nati wena mbuta? Wuna wena ha mesa ho wuna wubati musadila? Ka wuna ku wena ha mesa? Amana meni yena ha kati dya benu hanga wuna wisi sadila!

28 Benu lwena batu bana bakwamini yi
meni, mu bimeka byama;
29 amana meni yiluheki Kipfumu kya
Nzambi, bwosu káhanakya tata kwena
meni,
30 ndangu lwadya, lwanwa phi ha mesa
mama muna Kipfumu kyama, ndangu
lwazakala mu biti bya kipfumu mu
kusambisa bikanda kumi yi byodi bya
Kiseledi.»

Yesu wuzimbudi ni Phetelu kamutuna (Mth 26:31-35; Mlk 14:27-31; Ywn 13:36-38)

31 «Simoni, Simoni! Tala: Satana wu-
lombidi nzila mu kuluhenga bwosu bisi
hengula losu yi tswala.
32 Kaasi meni ndombidiki kikuma kya
ngeyi, ndangu lukwikilu lwaku luman-
isaku. Amana ngeyi, tangwa wavú́tukisa,
basyamisa baphangi baku.»
33 Phetelu wumuzimbwadi: «Pfumu,
yena wayilama mu kukwenda kumosi yi
ngeyi yi mu boloku, yi ku lufwa.»
34 Yesu wumuvutwadi: «Yiḳuzimb-
wadibwa, Phetelu, khoku kakokulaku
kedi, lelu, ngeyi wathú́na mbala tatu ni
wunzayiku.»

Mbongu, waba yi mbedi ya phoku

35 Hanga Yesu wubazimbwadi hika:
«Tangwa yílutuma konda makuta keti
waba, keti tsabatu, Kima kyahika
kyá́lukonda?» Bawu bavutudi: «Ioni, ka
kima ku.»
36 Hanga yandi wubazimbwadi: «Kaasi
buthwena, wuna wena yi makuta, kanata,
wuna wena phi yi waba, kanata, phila
mosi yi wuna wukondi mbedi ya phoku,
katekisa muzaka wandi ndangu kasumba
mbedi ya phoku.
37 Mukuma yiluzimbwadibwa ni bu-
lungi ni buna bá́sonika, bwalungila
mwena meni: "bamukotisi mu ndonga ya
bandwandwa." Mukuma, mana mathadi
meni malungila.»
38 Balonguki bazimbudi: «Ah Pfumu,
tala zazi mbedi zodi.» Amana yandi
wubavutwadi: «Zazina zifwani.»

Yesu wusambidi ku mongu wa ba Olive (Mth 26:36-46; Mlk 14:32-42)

39 Bwosu ká́lubuka, hanga wé́nda
ku mongu wa ba Olive, bwosu buna
kayikana. Balonguki bandi bamulandi.
40 Buna katula homa meni hana, wubaz-
imbwadi: «Lombilenu, ndangu lubwaku
mu phukumunu.»
41 Kunima, wá́dihambula kwena bawu
kitesu kya thambi makumatatu. Amana
bwosu kafukama, wá́yandika phi kulom-
bila,
42 mu kuzimbula: «Tata, yuka ni wuzodi,
thinisina kyana mbungu yayi. Kaasi ka lu-
zolu ku lwa meni, yambula luzolu lwaku
lwahangama.»
43 Hanga wanzyo mosi wá́tuka ku
zilu, wumulubwakidi, ndangu kamuheka
kikesa.
44 Yesu wuyuki kiwayi kya lawu, ka-
hanga wusi hika ngolu mu kulombila.
Kyusa kyandi kiyandiki kuhoma muna
mafu hanga matonzi ma menga.
45 Buna katelama mu lombilu,
wá́vutukisa kuna bakala balonguki,
wubawani baleka kikuma kya kyadi kina
bá́kala kyawu.
46 Hanga Yesu wubazimbwadi: «Abweti
lubati leka buna? Tokamenu, lombilenu
phi ndangu lubwaku mu phukumunu.»

Bamukwati Yesu (Mth 26:47-56; Mlk 14:43-50; Ywn 18:3-11)

47 Buna kakala zonza bwana, kibuka
kya batu kitudi. Yutasi wuna wá́kala ha
kati dya bawu Kumi yi bodi, yandi wakala
natisakya. Wá́bwesuka kwena Yesu mu
kumuyamba.
48 Kaasi Yesu wumuzimbwadini: «Yu-
tasi, mu kuyamba wuzodi wamutekisila
Mwana wa ṃutu?»
49 Buna bámona mana má́zola kubwa,
bana bakala yi yandi bamuhyudini:
«Pfumu, tufwani mu kubeta yi mbedi?»
50 Amana, mosi wa bawu, wubeti mu-
sadi mosi wa bambuta ba banganga
Nzambi amana wá́muhuta kutu dya ki-
tata.
51 Kaasi Yesu wuzimbudi: «Yambulenu,
bwana bufwani.» Kunima wusimbi kutu
dya mutu wuna, wumubeludi phi.
52 Kunima, hanga Yesu wuzimbudi
kwena bambuta ba banganga Nzambi yi

kwena pfumu wa batsinzidi ba nzu ya Nzambi yi bambuta ba dibundu bana bisa mukwata: «Lwisi ndatina mbedi yi miti hanga mbedi yena ndwandwa.
53 Bilumbu byosu khadiki yi benu mu nzu ya Nzambi, amana lwásandaku ni lwakhwata. Kaasi tangwa dyadi dyena dya benu yi ngolu za phipha.»

Phetelu wumutuni Yesu
(Mth 26:57-58; 26:69-75; Mlk 14:53-54; 14:66-72; Ywn 18:12-18; 18:25-27)

54 Kunima dya kumukwata, bamunati, bamukotisi phi mu nzu ya mbuta wa banganga Nzambi. Phetelu kakala landa muna kyana.
55 Hanga balemisi mbawu mu kati dya kyanzala amana bazakadi. Phetelu wendi zakala hana kati dya bawu.
56 Musadi mosi wa mukhetu wumumoni kuna kyesesi kya mbawu, wumusimbuludi yi kiswiswiswi, wuzimbudi: «Yandu phi ká́kadiki yi yandi.»
57 Kaasi Phetelu wutuni, wuzonzi phi: «Mukhetu, yimuzayiku!»
58 Kunima dya koma ka tangwa, mutu wahika wumumoni amana wuzimbudi hika: «Ngeyi phi wena mosi hana kati dya bawu!» Kaasi Phetelu wumuvutwadi: «Loni, ka meni ku!»
59 Ku nima dya tangwa dimosi, mutu mosi wahika wumuzimbwadi yi singu dyosu: «Mu kyedika, mutu yandu phi ká́kadiki yi yandi mukuma mwisi Ngadidi kenina yandi phi.»
60 Kaasi Phetelu wuvutudi: «Buna wubati zola kuzonza, nzayibwoku meni.» Muna tangwa meni dina ká́kala zonza, khoku wá́kokula.
61 Hanga Pfumu wá́baluka amana wá́mutala Phetelu, hana Phetelu wuyubuki ndinga yina ká́muzimbwala Pfumu: «Khoku kakó́kulaku kedi, lelu, ngeyi wathúna mbala tatu.»
62 Hanga Phetelu wá́lubuka, amana wá́dihonda kudila.

Yesu bamutukwani, bamubeti phi
(Mth 26:67-68; Mlk 14:65)

63 Bayakala bana bakala mutadikila Yesu, bakala museya yi kumubetaka.
64 Bakala mufidinga mbunzu, mu kumuhyula: «Bikuleti, nati wukubeti?»
65 Amana bá́kala mutukwana yi kumutangaka mambu ma mbi ma mutindu yi mutindu.

Yesu ku thwala kibuka kya mbuta
(Mth 26:59-66; Mlk 14:55-64; Ywn 18:19-24)

66 Buna kwakhyela kuma, bambuta ba Bayuta, bambuta ba banganga Nzambi yi balongi ba mitsiku bá́kutakana. Bamunatisi Yesu ku thwala kimvuka kya mbuta kya Bayuta
67 amana bazimbudi: «Yukani ngeyi wena Masiya, tuzimbwalabwa.» Yandi wubavutwadi: «Yukani yiluzimbwalabwa, lwakúmbwalabwoku.
68 Amana yukani yiluhyula kyufu, lwamvútwalaku.
69 Kaasi tuka buthwena, Mwana wa mutu kasíkuka kuna kitata dya ngolu za Nzambi wa Phungu.»
70 Boosu bazimbudi: «Kisongidila, ngeyi Mwana wa Nzambi wena?» Yandi wubavutwadi: «Benu-benu luzimbudibwa ni yeninabwa.»
71 Hanga bawu bazimbudi: «Ni mupfunu wa bimbangi hika thwena wawu betu? Tumuyuki betu-betu muna munwa wandi.»

23

Yesu ku thwala Philatu
(Mth 27:1-2; 27:11-14; Mlk 15:1-5; Ywn 18:28-38)

1 Bá́telama boosu ha kimosi amana bámunata ku thwala Philatu.
2 Bá́yandika kumufunda mu kuzimbula: «Tumuwani mutu yandu, kabati hukumuna batu ba betu; kabati bazimbwala ni bafutaku phaku kwena pfumu wa mbuta Khayisala, wudikitudi yandi meni Masiya, thotila.»
3 Philatu wumuyufudi: «Ngeyi, pfumu wa Bayuta wenina?» Yesu wumuvutwadi: «Ngeyi meni wuzimbudibwa.»
4 Hanga Philatu wuzimbudi kwena bambuta ba banganga Nzambi yi milumba-lumba mya batu: «Mboniku kima kya muzengila ndola mutu yandu.»

5 Kaasi bawu balaphikisi ndinga, bazimbudi phi: «Khabu kabati heka batu
mu kulonga mu Yuteya dyosu, tuka ku
Ngadidi, kuna káyandikila, yi kwaku.»

Yesu ku thwala Eloti

6 Tangwa káyuka Philatu mambu mana,
wuhyudi: «Mutu yandu, mwisi Ngadidi
kenina?»
7 Buna káyuka ni Yesu ku kinzunga
kina kakala yala Eloti kátuka, kahanga
wumuhitiki kwena yandi, mukuma ku
Yelusalemi kákala muna bilumbu meni
bina.
8 Amana Eloti buna kámona Yesu
hanga kyesi kimukwati lawu. Kikuma,
kakala sanda ni kamumona tuka thama;
mukuma kázola kamumona kikuma kya
mambu mana kakala yuka kuzonzila
kikuma kya yandi, amana kákala yi
kivuvu kya kumumona kusala ndambu
ya biphadi.
9 Kahanga wumuhyudi byufu bya lawu
kaasi Yesu kámuvutwalaku keti kima.
10 Bambuta ba banganga Nzambi yi
balongi ba mitsiku hana bákala amana
bakala mufunda ngolu.
11 Hanga Eloti yi batsinzidi bandi,
wuyandiki kumulewula. Amana kunima
kumuseya yi kumuvwatisa muledi wumosi wa kitoku, hanga wumuhitiki hika
kwena Philatu.
12 Muna kilumbu meni kina, Eloti yi
Philatu bakítuka banduku, bawu batekila
kala bambeni.

Bamuzengidi lufwa Yesu
(Mth 27:15-26; Mlk 15:6-15; Ywn 18:39; 19:16)

13 Philatu wákhokisa bambuta ba banganga Nzambi, bathwadisi yi batu bahika,
14 hanga wubazimbwadi: «Benu lwisi
ndatina mutu yandu, mu kuzonza ni batu
kabati hukumuna. Kinga meni yimuhyudi
ku thwala benu boosu kaasi mboniku
kima mwena yandi kifwani muzengila
ndola, ka kikuma ku muna mamana lubati mufundila.
15 Eloti phi, lo kwandi, mukuma wutulambwadi yandi hika. Kahangiku kima
kifwani bamuhondila.
16 Yimusula, kunima dya kumubetisa
fimbu.»
17 [Kosu mukinzi wa Phaki, Philatu
kafwana kubalubwala mutu mosi mu
boloku.]
18 Kaasi báyandika kukalunga boosu:
«Muhonda mutu yandu, tulubwala Balabasi!»
19 Balabasi, bámusila mu boloku
kikuma kya mvwalangani yina bábusila
bisi Loma, yina yáluta mu mbanza yi buna
káhonda mutu.
20 Hanga Philatu wázonza hika mbala
yikwawu, mukuma kázola kalubula Yesu.
21 Kaasi bawu bakala kalunga:
«Mukhoka ha kitakani! Mukhoka ha
kitakani!»
22 Philatu wubazimbwadi mu mbala
ya tatu: «Khi mbi kasadi mutu yandu?
Mboniku kima mwena yandi kilungi kumunatina lufwa. Yimusula, ku nima dya
kumubetisa fimbu.»
23 Kaasi bakalungi hika ngolu, mu kulomba ni Yesu kakhokama ha kitakani.
Hanga malokosi ma bawu mabanungisa.
24 Philatu wubongi lukanu lwa
kubasadila bwosu buna bakala lomba.
25 Wuyambwadidi wuna bákwata mu
boloku kikuma kya mvwalangani yi buna
káhonda mutu, wuna bakala lomba.
Wubalambwadi Yesu ndangu bamuhanga
buna bázola.

Bamukhoki ha kitakani Yesu
(Mth 27:32-44; Mlk 15:21-32; Ywn 19:17-27)

26 Bwosu bakala munata Yesu, bakwati
mutu mosi zina dyandi Simoni, mwisi
Sileni, wátuka ku bilanga. Hanga bamukwati ndangu kamunatisa Yesu kitakani
kuna manima.
27 Mulumba-lumba wa batu wakala mulanda yi bakhetu mu bidilu yi miyananu
mya lawu kikuma kya yandi.
28 Hanga Yesu wubaluki kwena
bakhetu wubazimbwadi: «Bakhetu ba ku
Yelusalemi, ludilaku kikuma kya meni!
Kaasi dilenu kikuma kya benu-benu yi
kikuma kya bana benu!
29 Mukuma bilumbu byakwísa, bina
bazímbula: "Kyesi kwena bakhobu, kyesi
kwena makundu mana mábutaku yi
mayeni mana máyemikaku!"

30 Hanga batu bá́yandika kuzimbula
kwena mongu mya mbuta: "Tubwilenu"
yi kwena mina mya khunda: "Tufidin-
genu!"
31 Mukuma, yukani bahanga bwabu
kwena miti, wa tsi amana miti waloka
abweti bahangawa?»

32 Bakala nata muna tangwa med-
ina bayakala bodi bahika bá́kala band-
wandwa ndangu babahonda ha kimosi yi
yandi.
33 Buna bá́tula homa hana bisi tela: «Ki-
belengenzi kya mutwa», bamukhoki Yesu
ha kitakani; phila mosi yi bandwandwa
bana, mosi ku koku dya kitata, mukwawu,
ku koku dya kimama.
34 [Yesu kakala zimbula: «Tata, balolula
mukuma bazayimoku mana babati sala.»]
Basanzani miledi myandi mu kubetil-
amya phi zeki.
35 Batu batelamiki hakana yi kutalaka
mambu buna makala luta. Bapfumu ba
Bayuta bá́yandika kumuseya, mu kuzim-
bula: «Batu bahika kakala hulula, kadi-
hulula phi yandi meni yuka yandi kena
Masiya wa Nzambi, wuna ká́sola!»
36 Basuta phi bakala museya; babwe-
suki, bamunwisi phi vinu dya ngani,
37 yi kuzimbulaka: «Yukani ngeyi pfumu
wa Bayuta wena, dihulula ngeyi meni!»
38 Ha thandu ya mutwa wandi há́kala
yi bisona byabi: «Yandu kenina pfumu wa
Bayuta.»

39 Mosi wa bandwandwa bana bá́kala
ha kitakani, hanga wumutukwani mu
kuzimbula: «Ka ngeyi ku Masiya? Dihul-
ula ngeyi meni, amana watuhulula betu!»
40 Kaasi mukwawu, wumusongisi, mu
kuzimbula: «Weku yi bweya bwa Nzambi?
Ngeyi wubongi ndola mosi yi yandi?
41 Betu, ndola yayi yifwanani yi mbi
yina twasadi kaasi yandu kasadiku kima
kya mbi.»
42 Amana kakala zimbula: «Yesu,
ngyubuka bawu tangwa wakwísa mu
Kipfumu kyaku.»
43 Yesu wumuvutwadi: «Yikuzimb-
wadibwa, mu kyedika: lelu dyadi, wakala
yi meni muna Phaladisu.»

Lufwa lwa Yesu
(Mth 27:45-56; Mlk 15:33-41; Ywn 19:28-30)

44 Amana tangwa ha ká́tula ha kisosi,
kuma kwabwa phipha mu mulambu wosu
yi kuna tangwa dya tatu dya masikidika.
45 Tangwa wá́tota. Muledi wa kikumbu
kya nzu ya Nzambi wáyatuka ha kati.
46 Yesu wá́kalunga: «Tata, mvutudi
moya wama mu moku maku.» Kunima
kuzonza bwabuna, wutabudi.
47 Mu kumona mana maluta, hanga sat-
udiyoni wázatula Nzambi mu kuzimbula:
«Mu kyedika, mutu yandu ká́kadiki mutu
wasungama!»
48 Amana milumba-lumba mya batu
bakala hana, bisa tala mambu buna
má́hitila, ku nima kumona mana má́hita,
bávutuka yi kudibundaka thulu kikuma
kya kiwayi.
49 Boosu bana bá́muzaya, yi bakhetu
bana bisa musindikila tuka ku Ngadidi,
bá́telama muna kyana ndangu bamona
mambu buna makala luta.

Yesu bamukulumuni mu mazyamu
(Mth 27:57-61; Mlk 15:42-47; Ywn 19:38-42)

50 Há́kala yi mutu mosi wa kimvuka kya
bukheti, khumbu yandi Yozefu, mutu wa
mboti yi wasungama.
51 Yandi ká́tambwasalwoku lukanu luna
bá́tambula mu kimvuka yi bakwawu,
ká́kala mwisi Adimate mbanza ya Bayuta,
amana kakala hingila Kipfumu kya
Nzambi.
52 Kahanga wenda kwena Philatu
amana wá́lomba lutu lwa Yesu.
53 Wutuludilwa ha kitakani, wu-
vungilwa ha muledi, wusikudilwa phi mu
mazyamu ma kitadi mana bakonda zika
kedi mutu.
54 Kyakala kilumbu kya kuyilama,
amana sabata dyázola kuyandika.
55 Bakhetu bana meni bámusiṇdikila
tuka ku Ngadidi, bakala landila, bamona
mazyamu yi phila yina bá́sikula lutu lwa
Yesu.
56 Amana kunima, bávutuka mu
kuyidika masi yi mananasi kikuma kya
mvumbi. Amana mu kilumbu kya Sabata,

bálembwa bwosu buna wakala lomba mutsiku.

24

Lufutumuku lwa Yesu
(Mth 28:1-10; Mlk 16:1-8; Ywn 20:1-10)

1 Kilumbu kya theti kya phosa, bakhetu bénda ku mazyamu muna suka-suka, mu kunata mananasi mana báyidika.
2 Bawani ditadi dyakubundumuna ku thwala mazyamu;
3 bákota, kaasi báwanalwoku lutu lwa Pfumu Yesu.
4 Bwosu bákala mu kitswi kikuma kya mambu meni mana; batu bodi bámonika hakana, bavwatiki miledi myákala kédyamina.
5 Bwosu bákala yi bweya, bázenzika mbunzu muna mafu; kaasi batu bana babazimbwadi: «Kikuma kya biki lwisi sosila mutu wena mu luzingu mu kati dya bafwa?
6 Keku haka, kaasi wufutumuki. Banzenu buna kázimbula kwena benu ha kakala hika ku Ngadidi:
7 Bulungi, Mwana wa mutu bamulambula kwena basumuki amana kakhokama ha kitakani, amana kafutumuka mu kilumbu kya tatu.»
8 Amana báyubuka ndinga meni zina.
9 Bakhetu bákatuka ku mazyamu, kikuma kya kuyadingisa mana mosu kwena Bawu kumi yi mosi yi kwena bakwawu.
10 Hakala yi Madiya mwisi Makatala yi Zyani yi Madiya ngudi wa Zyaki. Bakhetu bahika phi bákala hakana, bazimbudibwa kwena bathumwa.
11 Kaasi ndinga zina bámonaza hanga zina za bilawu bákwikilaku kwena bakhetu.
12 Kaasi Phetelu wátelama, wénda thinu ku mazyamu; amana buna kazenzama, wumoni lwesi bitemba bya miledi bya khatu. Amana wávutuka ku nzu yandi, wuyituki lawu kikuma kya mambu mana maluta.

Mu nzila Emawusu
(Mlk 16:12-13)

13 Kinga, muna kilumbu mekyana, boodi hana kati dya balonguki, bakala kwenda ku hata dimosi khumbu ya dyawu: Emawusu; tuka Yelusalemi yi kuna, bafwana kusala tangwa zodi.
14 Muna nzila, bekazonzila mambu mana moosu buna málutila.
15 Tangwa bakala zonza yi kuyambilaka bwabuna, yameni Yesu wábawana, wénda nzila mosi yi bawu.
16 Kaasi mesu ma bawu máfwanaku mu kumusengumuna.
17 Hanga wubahyudi: «Biki lubati zonzila mu nzila?» Hanga batelami yi kyadi kyosu.
18 Mosi hana kati dya bawu, khumbu yandi Kolofasi, wumuvutwadi: «Ngeyi lwesi wunangi bilumbu ku Yelusalemi, wukondi zaya mambu mana málutiki mu bilumbu byabi?»
19 Yandi wáhyula: «Khi dyambu?» Hanga bamuvutwadini: «Mambu mana matadidi Yesu mwisi Nazaleti, wuna wakadi mbikudi wa ngolu mu bisalu yi ndinga zandi ku mesu ma Nzambi yi ku mesu ma batu boosu.
20 Bambuta ba banganga Nzambi yi bapfumu betu bamulambudi ndangu kafwa amana bamukhoki ha kitakani.
21 Twakadi yi kivuvu ni yandi wálubula mu kihika Kiseledi. Kaasi bilumbu byekina bitatu, tuka buna mabwidiki mambu mana.
22 Mu kyedika, bakhetu bahika hana kati dya betu batuyitwakisi. Lelu, bendiki muna suka ku mazyamu
23 kaasi bwosu bamoniyoku mvumbi yandi, bisi zimbula ni banzyo babalubwakidi, amana babaheki tsikiningi ni mu luzingu kenina.
24 Batu bahika ha kati dya betu bendiki ku mazyamu, bamoni mambu bwosu buna bazimbudiki bakhetu, kaasi yandi bamumonikiku.»
25 Hanga Yesu wubazimbwadini: «Batu bakonda ngangu, mbundu zenu zisiku lenga kwikila mambu mana básamuna bambikudi!
26 Bwáfwanaku ni Masiya kanyokuka bwabuna ku thwala kukota mu khembu yandi?»
27 Wábatendwala mambu moosu mana mamutadidi muna masonuku moosu,

tuka ku mikanda mya Moyize yi kuna mikanda mya bambikudi boosu.

28 Buna bátula ku hata dina bakala kwenda, Yesu wuhangi hanga mutu wu-
zodi kuluta.
29 Kaasi bawu bamubokwadidi mu kuz-
imbula: «Zakala yi betu; kuma kuyidini, phipa yekina bwa.» Hanga yandi wendi zakala yi bawu muna nzu yina bákota.

30 Yesu wázakala[a] kuna mesa ha ki-
mosi yi bawu; watambula dipha, wusam-
budidya; kunima, wábukunadya amana wábahekadya.
31 Hanga mesu ma bawu makanguki, bawu bamutunguludi kaasi yandi wátota hana kati dya bawu.
32 Amana báyandika kudizimbwala bawu yi bawu: «Abweti yikondi tu-
phumwakina mbundu hanga mbawu, tangwa kakatuzonzisaka mu nzila yi kututendwala masonuku?»
33 Hanga bátelama muna tangwa meni dina, bávutuka phi ku Yelusalemi. Bawani bawu kumi yi mosi mu kimvuka yi ban-
duku ba bawu,
34 beka zimbula: «Mukyedika Pfumu wu-
futumuki! Mukuma kadimonikisi kwena Simoni!»
35 Hanga balonguki bana bawu bodi babatendwadi mana mábalutila mu nzila mu tangwa bakala kwenda yi buna kadis-
engumuna Yesu kwena bawu mu tangwa dya kubukuna dipha.

Yesu wudisengumuni kwena balonguki bandi
(Mth 28:16-20; Mlk 16:14-18; Ywn 20:19-23; Mhb 1:6-8)

36 Buna bakala zimbula bwabuna, hanga yandi meni Yesu wubalubwakidi, wátelama hana kati dya bawu amana wubazimbwadi: «Ngemba yakala yi benu!»
37 Bweya bubakwati balonguki, bayandiki phi kubanga lawu, kikuma bámona hanga kiphedikisa.
38 Kaasi yandi wubazimbwadi: «Bweya bwa biki lwena bwawu? Biki lubati findila phaka muna mbundu zenu?
39 Talenu moku yi malu mama: mu kyedika, meni yandu; babatenu lutu lwama, talenu phi; kiphedikisa kisiku kala yi musuni keti mufufwa; bwosu lubati mona yenina byawu.»
40 Buna kázimbula bwabuna, hanga wubasongidi moku mandi[b] yi malu mandi.
41 Bwosu kyábalutila kyesi, bafwanaku kedi kukwikila, mu kuyituka bákala. Hanga Yesu wubazimbwadi hika: «Kima kya kudya lwena kyawu haka?»
42 Bámuheka kitini kya tsema wa kukadinga.
43 Wutambudikya amana wudikya phi muna mesu ma bawu.
44 Hanga wubazimbwadi hika: «Tagwa yikala theti ha kimosi yi benu, yikala luzimbwala ni mana básonika kikuma kya meni, mu mitsiku mya Moyize, mu mikanda mya bambikudi yi mu mikunga, mafwana masalama.»
45 Hanga yandi wubakangudi mabanza ndangu babakisa masonuku,
46 amana wubazimwadi: «Básonika bwabu ni Masiya kanyókuka, amana kafútumuka ku tsi ya bafwa mu kilumbu kya tatu,
47 bufwani bayandikila ku Yelusalemi, mu kulonga malongi mu khumbu ya yandi; kusamuna kwena batu ba tsi ni basoba bikalulu ndangu babonga ndoluka ya masumu.
48 Benu lwenina bambangi ba mambu mana.
49 Amana meni phitiki kwena benu, kina kásila Tata wama. Benu, zakalenu mu mbanza tii yikuna lwavwátila ngolu za ku zilu.»

Yesu wendi ku zilu
(Mlk 16:19-20; Mhb 1:9-11)

50 Amana, Yesu wábalubula mu mbanza, wábanata tii yi kuna bela-bela yi hata dya Betaniya, Hanga wátombula moku ku zilu, wubasambudi.
51 Buna kakala basambula, wudiham-
budi yi bawu amana bámutombula ku zilu.

a **24:30 24:30** Disongidila ni wazenzama kakala. kyedika.

b **24:40 24:40** Kabasongilama ndangu bakwikila ni yandi

52 Bawu kunima dya kufukama ku
thwala yandi, bávutuka phi ku Yelusalemi
yi kyesi kya lawu.
53 Bilumbu byosu bakala kutakana mu
nzu ya Nzambi yi kukumisaka Nzambi.

Musamu kásonika Yowani
Yowani
Khotidi ya mukanda

Musamu wa Bukheti kásonika Yowani, básonikawa kikuma kya mangumba ma bakidisitu babana benina ku tsi ya Sidiya yina bakala tela hika ni Aziya dya khunda, bisi tela hika buthwena ni Tidiki.

Mukanda wawu wenina yi mutindu wandi wuna bákyatikila malongi yi mihowu mina básonikinawa, biswaswani yi misamu mya bukheti myahika. Yandi kabati hana mupfunu wa lawu mu mana matadidini kimvidingingi kya ndinga yi mihangu mya Yesu.

Ndambu yatheti ya mukanda (khaphu 1-12) yibati menika mambu ma mbuta tsambwadi matadidini Yesu. Mambu meni mana, bisima tela ni "bidimbu bya biphadi" kikuma mabati songila ni Yesu kenina Mwana wa Nzambi. Ndambu meni yayi yibati menika phi kutundakana kwa Yesu, mu mbandu hanga pfumu wa dibundu muyuta (khaphu 3), yi mukhetu wa ku Samadiya (khaphu 4), yi bambefu (khaphu 5 yi 9). Muna malongi mandi, Yesu kabati dimonikisa hanga dipha dina disi hana luzingu, muhungudi wuna wisi natisa batu kwena Tata Nzambi, yi mwini wuna wisi temuna tsi. Yesu kabati songila kwena batu boosu buna kenina yandi.

Ndambu ya zodi ya mukanda (khaphu 13-21) yibati yidika yi kumenika tangwa dina "Yesu kafwana kukatuka ha tsi mu kukwenda kwena Tata wandi". Yesu kabati zonza kwena balonguki bandi, kabati baheka milongi kikuma kya tangwa dina kakalaku hika yi bawu (khaphu 13-16). Kunima Yesu wulombidini Nzambi Tata wandi, amana wumuhekini kiyeka kya balonguki bandi (khaphu 17).

Meni dya mambu mana mazungi lufwa lwa Yesu (khaphu 18 yi 19) dyenina yi mambu ma lawu hakimosi yi mana ma Mathayi, Malaku yi Luka muna dilongi dimosi.

Kilumbu kya Phaki, Yesu wudisongidini wamoya kwena balonguki bandi (khaphu 20 yi 21). Amana musoniki wa Musamu wa Bukheti wawu kabati zimbula bwabu: kásonika mukanda wandi ndangu babana bámumonaku Yesu, bawu phi bakwikila mwena yandi (20:29-31).

Musamu wa Bukheti kásonika Yowani wisi zonzila mbala za lawu Bayuta hanga kibuka kimosi kya kingenga. Nzonzidi yina yibati zonzila bambeni ba Yesu, mu kimvuka bapfumu ba mabundu babana bisi mutendisa. Yandi meni Yesu kenina Muyuta yi balonguki bandi batheti phi. Yowani tangwa kisi zonzila Bayuta, nzonzidi yandi yitadidiku dyambu dya tsi. Mana matadidi batu boosu babana bisi mutendisa Yesu Kidisitu.

Musamu wa Bukheti wa Yowani wubatiku zonzila lubutuku lwa Yesu keti luyandiku lwa luzingu lwandi ku mesu ma batu. Kaasi muna khotidi ya kaleyi ya mukanda, kabati tendula ni "Yesu Kidisitu kenina Ndinga ya Nzambi", yina yisi kala hakimosi yi Nzambi tukidila matangwa moosu (1:1-18). Yesu, Ndinga ya Nzambi, wisa zingila hakimosi yi batu. Bwabuna batu bafwani bákitukila bana ba Nzambi. Muna luzingu lwandi lwa ha tsi, Yesu kenina mu kithwadi kya ngolu yi Tata. Yandi kenina "ngenzi wa Nzambi" mu tsi. Boosu babana bisi musanda Nzambi yi lungongu balenda muzayila mwena yandi.

Ndinga ya mwini yi ya luzingu

1 Muna luyandiku, Ndinga wádikadila amana Ndinga kákala hakimosi yi Nzambi; amana Ndinga kákala Nzambi.

2 Yandi kákala muna luyandiku hakimosi yi Nzambi.

3 Byosu, mwena yandi byáhangamina amana kweku kima kyáhangama konda yandi; muna byabina byisi monika;

4 mwena yandi mwákala luzingu. Amana luzingu lwákala mwini wa batu.

5 Mwini wukenzudini muna phipha, kaasi phipha yálendaku mu kukwatawa.

6 Hátula mutu mosi, bátuma kwena
Nzambi, mu khumbu ya Yowani.
7 Kisa hanga mbangi, mu kuta kim-
bangi kitadidini mwini. Ndangu, mwena
Yowani, boosu bakwikila.
8 Ka yandi ku wákala mwini, kaasi kyisa
ta kimbangi kwena mwini.
9 Ndinga yákala mwini wakyedika,
wuna wisi temuna mutu wosu, Ndinga
yísa muna tsi.
10 Ndinga yákala muna tsi. Amana
tsi yáhangama mwena yawu, kaasi tsi
yámubakulaku.
11 Yísa kwena biwutu byandi, kaasi bi-
wutu byandi bámutambwasaku.
12 Kaasi kwena boosu babana
bámutambwasa, wábaheka hamu dya
kukituka bana ba Nzambi; kwena babana
bisi kwikila muna khumbu yandi.
13 Babana bábutukaku mu menga, keti
mu luzolu lwa lutu, keti mu luzolu lwa
mutu, kaasi mwena Nzambi.
14 Ndinga yákituka mutu, amana yisa
zingila hana kati dya betu, amana betu
twámona khembu yandi, khembu ya
Mwana wa yakala yandi mosi wuna
wábutukila mwena Tata; Ndinga yábasa
yi khenda yi kyedika.
15 Yowani wámutila kimbangi;
kákalunga mu kuzimbula: «Kikuma kya
yandi yízimbwala: "Wuna wubati kwisa
ku manima ma meni, kenina mupfunu wa
lawu kuluta meni, mukuma, wádikadila
kedi ku thwala ya meni."»
16 Kikuma, muna kuvula kwa ku-
vwa kwandi twátambwala, betu boosu,
khenda hana thandu ya khenda.
17 Mukuma mitsiku myáhanama
mwena Moyize; kaasi khenda yi kyedika
byísila mwena Yesu Kidisitu.
18 Heku mutu wámona kedi Nzambi;
kaasi Mwana yandi mosi wenina Nzambi,
yandi wisi nangina bela-bela yi Tata,
yandi wámuzayikisa Tata.

Kimbangi kya Yowani Mubotiki kikuma kya Yesu
(Mth 3:1-12; Mlk 1:1-8; Luk 3:1-18)

19 Tala kimbangi kya Yowani, tangwa
bámutumina banganga Nzambi yi balefi
kwena Bayuta tuka ku Yelusalemi, mu
kumuhyula: «Ngeyi nani wenina?»
20 Wátambwasabwa, kátunabwoku,
wátambwasa mu kuzimbula: «Meni yeku
Kidisitu.»
21 Bámuhyula: «Amana nani wen-
ina? Ngeyi wenina Diya?» Yowani
wábavutwala: «Yeku phi yandi.»
Bámuhyula: «Mbikudi wenina?» Wuzim-
budini: «Loni»,
22 Hanga bamuzimbwadini: «Amana
nati wenina? Ndangu twahana mvutu
mosi kwena babana bátutuma! Biki wuz-
imbudini kikuma kya ngeyi meni?»
23 Yowani wávutula: «Meni yenina
"wuna wubati kalunga muna nganga:
sungikenu nzila kikuma kya Pfumu!"»
– Bwabuna kázimbula mbikudi
Yesaya[a]. –
24 Batu babana bátuma kwena bafwa-
disi mu kwenda mumona Yowani;
25 bamuhyudini: «Yuka ni weku Masiya,
weku phi Diya, keti mbikudi, amana
kikuma kya biki wubati botikila?»
26 Yowani wubavutwadini: «Meni, mbati
lubotika mu mamba; hana kati dya benu
henina yi mosi wuna luzayiku benu.
27 Kabati kwisa hana manima ma meni.
Ndungiku mu kukutumuna misinga mya
tsabatu zandi.»
28 Mamana moosu makala hitila ku Be-
taniya, kuna sambwa dikwawu dya Yolu-
tani, kuna kakala botikila Yowani.

Yesu, Mwana wa mukoku wa Nzambi

29 Kilumbu kyálanda, Yowani wámona
Yesu kukwisa kwena yandi, amana wuz-
imbudini: «Tala Mwana wa mukoku wa
Nzambi wuna wisi katula masumu ma tsi.
30 Kikuma kya yandi yízonzila tangwa
yízimbula: "Mutu mosi wubati kwisa ku
manima ma meni, kaasi kenina mupfunu
kuluta meni, mukuma kakala dizingila
kedi ku thwala ya meni."
31 Yikalaku zaya keti nati káfwana
kukala, kaasi ho yisa botika mu mamba
ndangu yimuzayikisa kwena kanda dya
Kiseledi.»

a **1:23 1:23** Yes 40:3.

32 Amana Yowani wáta kimbangi kyaki:
«Mboni Kitembu kya Nzambi kukulunga
tukila ku zilu hanga yembi amana wuza-
kadini hana thandu ya yandi.
33 Meni-meni yízayaku keti nati káka la,
kaasi Nzambi, wuna wáthuma mu
kubotika mu mamba, kánzimbwala:
"Wamóna Kitembu kukulunga yi kuzakala
hana thandu ya mutu mosi; yandi wuna
wabótika mu Kitembu Kyatoma."
34 Bwabuna mbonini meni-meni amana
thini kimbangi ni mutu yandu kenina
Mwana wa Nzambi.»

Balonguki batheti ba Yesu

35 Kilumbu kyálanda, Yowani hana
káka la hika, yi boodi ba balonguki bandi.
36 Buna kámona Yesu wakala hita, wuz-
imbudini: «Tala Mwana wa mukoku wa
Nzambi!»
37 Balonguki boodi babana báyuka
ndinga zina, hanga balandi Yesu.
38 Yesu wábaluka, wumoni ni bakala
mulanda amana wubahyudini: «Biki lu-
bati sanda?» Bawu bamuvutwadini: «Ku-
biki wisi zingila, Labuni?» -Disongidila:
«Mulongi». -
39 Yandi wubazimbwadini: «Alwisa
amana lwamona.» Benda amana bamona
kuna kakala zingila; bánanga kilumbu
mekina kwakuna, hakimosi yi yandi.
Dyákala hanga tangwa dya kumi yi
sambanu dya masikidika.
40 Andele, phangi wa yakala wa Simoni
Phetelu, káka la mosi wa bodi babana
báyuka ndinga za Yowani amana bálanda
Yesu.
41 Mutu watheti katekila tundakana
káka la phangi wandi Simoni; amana wu-
muzimbwadini: «Tumumoni Masiya.» -
Disongidila «Kidisitu» -
42 Wámunata Simoni yi kuna káka la
Yesu. Yesu wámutala amana wuzimbu-
dini: «Ngeyi wenina Simoni, mwana wa
Yowani; bakutediki Sefwasi.» -Disongidila
«Tadi». -

Fidiphu yi Natanayedi

43 Kilumbu kyálanda, Yesu wázola ni
kenda ku Ngadidi. Amana wátundakana
Fidiphu, hanga wumuzimbwadini:
«Ndanda!»
44 Fidiphu káka la mwisi Betisayita,
mbanza ya Andele yi Phetelu.
45 Fidiphu wátundakana Natanayedi
amana wumuzimbwadini: «Tumumoni
wuna bazonzila kwena Moyize yi muna
Mitsiku yi bambikudi. Kenina Yesu mwisi
Nazaleti, mwana wa Yozefu.»
46 Natanayedi wámuzimbwala: «Kuna
Nazaleti, kufwani kwalubuka kima kya
bukheti?» Fidiphu wumuzimbwadini:
«Awisa amana wamóna»
47 Yesu wámona Natanayedi mu kuk-
wisa kwena yandi, hanga wumuzimb-
wadini kikuma kya yandi: «Tala mwisi
Kiseledi wa kyedika; muna mwa yandi
mweku bukamvi.»
48 Natanayedi wumuzimbwadini: «Ku
biki wunzayidini?» Yesu wumuvutwa-
dini: «Yikumoniki kedi tangwa wukadikini
hana sina dya mufiki[b], hana Fidiphu
khaku kakutela.»
49 Natanayedi wávutwakila: «Mulongi,
ngeyi wenina Mwana wa Nzambi, ngeyi
wenina kyamvu wa Kiseledi!»
50 Yesu wumuvutwadini: «Wukhwiki-
dini kikuma kya buna yikuzimbwadini
ni yikumoniki muna sina dya mufiki?
Wamóna hika mambu ma mbuta-mbuta
kuluta mama.»
51 Hanga wumuzimbwadini: «Kyedika,
kyedika yibatibwa luzimbwala: lwamóna
zilu dyakanguka amana banzyo ba
Nzambi kutombuka yi kukulunga hana
thandu ya Mwana wa mutu!»

2

Longu lwa ku Kana

1 Muna kilumbu kya tatu, mukinzi wa
longu wákala kuna Kana, muna kinzunga
kya Ngadidi. Ngudi wa Yesu hana káka la,
2 Yesu phi bámutedisa kuna longu meni
luna hakimosi yi balonguki bandi.
3 Amana bwosu dyákonda vinu, muna
tangwa dimosi, hanga ngudi wa Yesu wu-
muzimbwadini: «Beku hika yi vinu.»

b **1:48 1:48** Miti wa fiki

4 Yesu wumuvutwadini: «Ngudi, biki
ngeyi yi meni mu mambu mama? Tangwa
dyama khaniku kedi dilungila.»
5 Ngudi wandi wuzimbudini kwena
basadi: «Hangenu kyosu kina kalúzimbwala.»
6 Hákala hahana yi mindungu sambanu
mya tuma myákala kikuma kya kudis-
emisa kwa Bayuta. Kosu mundungu
yakala kota kitesu kya milangi khama.
7 Yesu wubazimbwadini: «Basisenu
mindungu myami yi mamba.» Baba-
sisimya yi hana thandu.
8 Yesu wubazimbwadini: «Buthwena,
tékunenu amana natenumoku kwena
muyidiki wa mukinzi.» Amana bawu
bámunatinama.
9 Tangwa kayedika, muyidiki wa muk-
inzi, mamba mákituka vinu, kázayaku ku-
biki dyátuka vinu meni dina. Kaasi basadi
babana bálongulula mamba bázayabwa.
Muyidiki wa mukinzi wámutela yakala
wuna wákwela
10 amana wumuzimbwadini: «Mutu
wosu kisi tekila hana vinu dya bukheti,
yuka batu bazedini, wuhani nana mu-
lala. Ngeyi wuswekiki vinu dya bukheti
yi buthwena bwabu!»
11 Luna lwákala luyandiku lwa bidimbu
bya biphadi bya Yesu. Kásadilakya kuna
mbanza ya Kana dya Ngadidi; wásongila
khembu yandi, amana balonguki bandi
bákwikila mwena yandi.
12 Kunima dya bwabuna, wákulunga
ku mbanza ya Kafadinawumi yi ngudi
wandi yi baphangi bandi yi balonguki
bandi. Amana bilumbu bya khunda lwesi
bánangakwa.

Yesu muna nzu ya Nzambi
(Mth 21:12-13; Mlk 11:15-17; Luk 19:45-46)

13 Mukinzi wa Phaki ya Bayuta
wábwesuka amana Yesu wátombuka ku
Yelusalemi.
14 Kuna nzu ya Nzambi, káwana bateki
ba bangombi, ba mikoku yi ba mayembi;
yi bakwa tsyenzya bákala basikuka.
15 Kahanga wuyidiki fimbu dya misinga
amana wábakukwasa boosu kuna phenza
ya kyanzala kya nzu ya Nzambi, yi mikoku
yi bangombi; wámwanga makuta ma
bakwa tsyenza, wázanga phi mesa ma
bawu;
16 hanga wuzimbudini kwena ba-
bana bakala tekisa mayembi: «Katulenu
byabina byosu haka! Lukitulaku Nzu ya
Tata wama hanga nzu yimosi ya kikhita!»
17 Balonguki bandi báyubuka ni
básonika bwabu: «Kitya kya lawu kina
yenina kyawu kikuma kya Nzu yaku,
kyanzínisa.»
18 Bayuta bámuzimbwala: «Khi kidimbu
wutusongidini mu kuhanga bwabuna?»
19 Yesu wábavutwala: «Mwangenu nzu
ya Nzambi yayi, amana mu bilumbu bi-
tatu yitúngululaya.»
20 Bayuta bamuzimbwadini: «Kwáfwana
mvula makumaya yi sambanu mu ku-
tunga nzu ya Nzambi yayi, amana ngeyi,
mu bilumbu bitatu, watúngululaya?»
21 Kaasi nzu ya Nzambi yina kakala
zonzila yandi yákala lutu lwandi.
22 Amana tangwa káfutumuka ku
bafwa, balonguki bandi báyubuka
ni wázimbulabwa bwabuna; amana
bákwikila mu Masonuku yi ndinga yina
kázimbula Yesu.

Yesu wuzayi bukheti mbundu ya mutu

23 Buna kákala Yesu ku Yelusalemi, kuna
mukinzi wa Phaki, balawu bákwikila mu
khumbu yandi, mu kumona bidimbu bya
biphadi bina kakala hanga.
24 Kaasi Yesu, yandi, kákwikilaku
mwena bawu, kikuma wábazaya boosu.
25 Kákalaku phi yi mupfunu ni bamutila
kimbangi kya mutu, mukuma yandi meni
wázaya mana mákala mwena mutu.

3

Yesu yi Nikundimu

1 Mutu mosi wákala muna mukanzu
wa Bafwadisi khumbu yandi Nikundimu,
kákala phi mosi hana kati dya bapfumu ba
Bayuta.
2 Wisa muwana Yesu muna phipha
yimosi, amana wumuzimbwadini: «Mu-
longi, tuzayi ni Nzambi wákutuma ndangu

wisa tulonga; mukuma ka mutu ku wufwani mu kuhanga bidimbu bya biphadi bwosu wisibya hanga ngeyi, yuka ni Nzambi keku hakimosi yi yandi.»

3 Yesu wámuvutwala: «Mu kyedika, yikuzimbwadibwa: ka mutu ku walenda mona Kipfumu kya Nzambi yuka ni kabutukiku lubutuku lwa pha.»

4 Nikundimu wámuhyula: «Khi phila, mutu yandu wukodi kedi kafwani mu kubutuka hika mbala yikwawu? Wufwani hika ni kavutuka mu kundu dya ngudi wandi, amana kabutuka hika mbala ya zodi?»

5 Yesu wumuvutwadini: «Kyedika, kyedika, yikuzimbwadibwa: yuka ni mutu kabutukiku mu mamba yi mu Kitembu, kafwaniku mu kukota mu Kipfumu kya Nzambi.

6 Kina kibutukidini mu kimutu, kyenina kya kimutu; amana kina kibutukidini mu kitembu kyenina Kitembu.

7 Yitukaku kikuma kya buna yikuzimbwadini: "Bulungi kwena benu ni lwabutuka mu mbala yikwawu."

8 Muphephi wisi fula kuna wuzodini; wisiwa yuka, kaasi wazáyaku kuna wisi tuka yi kuna wisi kwenda. Phila mosi bwenina yi wuna wubutukini mu Kitembu.»

9 Nikundimu wumuhyudini: «Abweti bwalenda salamina bwabuna?»

10 Yesu wumuvutwadini: «Ngeyi wenina mulongi mu Kiseledi, amana wuzayibwoku bwabuna?

11 Kyedika, kyedika, yikuzimbwadibwa: thwisi zonzila mana tuzayi, amana thwisi ta kimbangi kya mana tumoni, kaasi benu lwisiku tambwasa kimbangi kya betu.

12 Yuka ni lubatiku khwikila tangwa mbati luzonzila mambu ma tsi; abweti lwakhwíkidila yuka ni yiluzonzila mambu ma ku zilu?

13 Heku mutu watombuka kedi ku zilu, yuka ni ka wuna ku wakulunga ku zilu, Mwana wa mutu[a]!

14 Bwosu buna katombula Moyize nyoka muna nganga, Mwana wa mutu phi bafweti mutombula bwabuna[b],

15 ndangu wosu wuna wukwikidini, katambula mwena yandi moyu wa mvula yi mvula.

16 Mukuma Nzambi watoma zola tsi, wáhana Mwana wandi mosi, ndangu wosu wuna wukwikidini mwena yandi, katotaku kaasi katambula moya wa mvula yi mvula.

17 Kikuma Nzambi kátumaku Mwana wandi mu tsi kikuma kya kufundisa tsi, kaasi ndangu, muna nzila ya yandi, tsi yahuluka.

18 Wuna wisi kwikila mwena yandi bamufundisaku; kaasi wuna wisiku kwikila, bamufundisi kedi, kikuma kakwikidiku mu zina dya Mwana mosi wa Nzambi.

19 Amana tala pfundusu buna yenina: mwini wisa muna tsi, kaasi batu básangwala yi phipha kuluta mwini, kikuma miza mya bawu mya mbi.

20 Mukuma wosu wuna wisi hanga mambu mambi wámenga mwini; yandi kisiku kwisa kwena mwini, hanga mihangu myandi myazayakana nana;

21 kaasi wuna wisi lemvuka ku kyedika, kisi kwisa kwena mwini, ndangu bwamonika ni mihangu myandi myisi hangama mu kimosi yi Nzambi.»

Yesu yi Yowani Mubotiki

22 Kunima dya bwabuna, Yesu wisa mu mulambu wa Yuteya hakimosi yi balonguki bandi. Kwakuna, wánanga hakimosi yi bawu amana kakala botika[d].

23 Yowani yandi phi kakala botika kuna Eno, bela-bela yi Sadimi, kikuma mamba ma lawu kwákala. Batu bakala kwenda kwakuna yi kutambulaka mbotika.

24 Hana Yowani khaku kedi kakota mu boloku[e].

25 Hanga balonguki ba Yowani beka tendana yi Muyuta mosi kikuma kya dyambu ditadidini kudisemisa.

26 Benda kwena Yowani amana bámuzimbwala: «Mulongi, tala mutu

a **3:13 3:13** Muna masonuku mahika mwenina ni *wuna wákulumuka tukidila ku zilu, Mwana wa mutu wuna wenina muna Zilu.* – Kikuma kya nzila ya muthu, kufwanikisa yi Nza 30:4; Lom 10:6. b **3:14 3:14** Tala muna Thl 21:9.
d **3:22 3:22** Tala muna khaphu ya 4:1-2. e **3:24 3:24** Tala muna Mth 14:3; Mlk 6:17; Luk 3:19-20.

wuna wukadiki yandi ku sambwa dikwawu dya Yolutani, wuna wátila ngeyi kimbangi, kabati botika amana batu boosu babati kwisa kwena yandi!»

27 Yowani wávutula: «Ka mutu ku wabonga kima kyahika yuka ni kimutukiku ku zilu.
28 Benu-benu lufwani mu kuthila kimbangi ni meni bwabu yízonza: "Meni yeku Kidisitu, kaasi ku thwala ya yandi báthumaf."
29 Yandi wuvwini mukhetu wa longu, kenina mukwedi; kaasi nduku wa mukwedi wuna wenina hana kabeta, wubati muhinikina, kyesi kya lawu kisi kala kyawu mu kuyuka ndinga ya mukwedi; Bwabuna phi kyenina kyesi kyama, kyalungila kyenina.
30 Yambulenu yandi kaluma, meni yibetuka kwama.»

Wuna wutukini ku zilu

31 «Wuna wutukini ku zilu kenina hana thandu ya boosu; wuna wenina ha tsi kenina phi wa ha tsi, amana ndinga yandi phi yenina ya ha tsi. Wuna wutukini ku zilu kenina [ha thandu ya boosu];
32 kisi ta kimbangi kya mamana kamonini yi mana kayukini, kaasi ka mutu ku wisikya tambwasa kimbangi kyandi.
33 Wuna wátambwasa kimbangi kyandi, kisi songila ni Nzambi kyedika kisi zonza.
34 Mukuma wuna katumi Nzambi, kisi zonza ndaka za Nzambi, kikuma kisi hana Kitembu kyakonda kitesu.
35 Tata kisi muzola Mwana; amana wásya moosu muna moku mandi.
36 Wuna wisi kwikila mwena Mwana, kenina yi luzingu lwa mvula yi mvula; wuna wakonda mulemvukila Mwana, kabongalwoku luzingu, kaasi khabu za Nzambi zenina yi yandi.»

4

Yesu yi Mukhetu wa ku Samadiya

1 Yesu ha kázaya ni Bafwadisi báyuka mu kuzonzila ni yandi kákala kitula yi kubotika balonguki kuluta Yowani,
2 -kinga ka yandi meni ku Yesu wakala botika, kaasi balonguki bandi. -
3 Yesu wákatuka ku kinzunga Yuteya amana wénda hika ku kinzunga Ngadidi.
4 Kinga wáfwana kuhitila mu kinzunga kya Samadiya.
5 Yesu wátula muna mbanza yimosi ya Samadiya, yina bakala tela ni Sikadi; yina yenina bela-bela yi kilanga kina káhana Yakobi kwena mwana wandi Yozefu.
6 Hahana hákala yi tho ya mamba ya Yakobi. Bwosu kákala mu kitambu, Yesu wálembwa, amana wásikuka hana kabeta ka tho ya mamba. Yakala kitesu kya tangwa dya tsinzi.

7 Mukhetu mosi wa ku Samadiya wisa teka mamba. Yesu wumuzimbwadini: «Pheka mamba yinwa.»
8 -Kikuma balonguki bandi benda sumba bima bya kudya mu mbanza. -
9 Mukhetu wa ku Samadiya wumuzimbwadini: «Abweti ni ngeyi wenina Muyuta, wufwani mu kulomba mamba ma kunwa, kwena meni yenina mukhetu wa ku Samadiya?» -Kikuma Bayuta bisiku zola kukhundakana kwena bisi Samadiya.-
10 Yesu wumuvutwadini: «Wadi wázayaka kabu dya Nzambi, amana keti nani kenina wuna wubati kulomba mamba ma kunwa, wadi ngeyi wukhanima mulomba, amana yandi kakhani kuheka mamba ma luzingu.»
11 Mukhetu wumuvutwadini: «A Pfumu, weku keti kilekwa kya kutekila, dibulu phi dya kaleyi. Abweti watékilama mamba meni mana ma luzingu?
12 Ngeyi wubanzi ni mbuta wenina, kuluta khaka wetu Yakobi, wuna wátuheka dibulu dya mamba dyadi; yandi meni phi wánwama yi bana bandi yi bibulu byandi?»
13 Yesu wámuvutwala: «Mutu wosu wanwa mamba mama, kihwinya kyamúkwata hika;
14 kaasi wuna wanwa mamba mana yimúheka meni, kihwinya kyalendaku mukwata hika: mamba mana yimúheka, mamúkitukila tho ya mamba mana makwata lubuka kikuma kya luzingu lwa mvula yi mvula.»

f **3:28 3:28** Tala muna 1:20. Kufwanikisa yi Mal 3:1.

15 Mukhetu wumuzimbwadini: «A
Pfumu, pheka mamba meni mamana,
ndangu khwataku hika kihwinya amana
khalaku hika yi mupfunu wa kwisa teka
mamba kwaku.»
16 -Yesu wumuzimbwadini: «Ndawenda,
mutela yakala dyaku amana awisa vutuka
kwaku.»
17 Mukhetu wávutula: «Yeku yi yakala.»
Yesu wumuzimbwadini: «Mboti wu-
zonzini, ha wuzimbudini ni weku yi
yakala;
18 mukuma wákala yi bayakala batanu,
amana yandi wubati zinga yandi buth-
wena, keku yakala dyaku. Kyedika wu-
zonzini.» -
19 Mukhetu wumuzimbwadini: «A
Pfumu, mboni ni ngeyi, mbikudi wenina.
20 Bakhaka betu bafukamina Nzambi ha
mongu wawu, kaasi benu Bayuta lwisi
zimbula ni kizika kilungini mu kufukam-
ina Nzambi, ku Yelusalemi kyenina.»
21 Yesu wumuzimbwadini: «Khwikila,
mukhetu, ni tangwa dyakwísa, dina
dyakála ni Tata bamúfukaminaku hika ha
mongu wawu keti ku Yelusalemi.
22 Benu lwisi fukamina Nzambi wuna
luzayiku; betu Bayuta thwisi fukamina
wuna tuzayini, mukuma luhulusu, kwena
Bayuta lwátuka.
23 Kaasi tangwa dyakwísa, dilungidi
kedi, ndangu bafukamini ba kyedika
bamúfukamina Tata mu kitembu yi mu
kyedika; mukuma wawuna mutindu wa
bafukamini bana kisi sanda Tata.
24 Nzambi kenina Kitembu, bulungi ni
bana bisi mufukamina, bamufukamina
mu kitembu yi mu kyedika.»
25 Mukhetu wa musamadiya wumuz-
imbwadini: «Nzayi ni Masiya wuna bisi
tela Kidisitu, kabati kwisa. Tangwa
kakwísa, yandi watúsamwana moosu.»
26 Yesu wumuvutwadini: «Meni yandu
yibati kuzonzisa.»
27 Muna tangwa meni dina, balonguki
bandi bakala yituka mu kumona ni kabati
yambila yi mukhetu mosi. Kaasi keti
mosi wa bawu, wáfwana ni káhyula: «Biki
wubati sanda?» kondilo «Kikuma kya biki
wubati yambidila yi mukhetu?»
28 Amana mukhetu wásisa kalondu
kandi, wenda mu mbanza amana wuzim-
budini kwena batu:
29 «Alwisa, tala! Mutu mosi wen-
ina kuna, kanzimbwadini mambu moosu
mana yíhanga. Yandi kafwaniku ni kakala
Masiya?»
30 Batu bálubuka mu mbanza amana
bisa kwena Yesu.
31 Muna tangwa meni dina, balonguki
bakala muzimbwala: «Ah Mulongi, dya!».
32 Kaasi yandi wubavutwadini: «Meni
yenina yi bima bya kudya, bina lukondi
zaya benu.»
33 Balonguki bakala dihyula bawu yi
bawu: «Henina yi mutu wumunatini kima
kya kudya?»
34 Yesu wubazimbwadini: «Madya
mama menina mu kuhanga luzolu lwa
wuna wáthuma yi mu kumanisa kisalu
kyandi.
35 Benu lwisiku zonza bwabu: "Ngonda
ya zisadi mu kukatula mbongu?" Kaasi
meni yiluzimbwadini: vumbulenu mesu
amana talenu bilanga, bibundu bibengi
amana tangwa dya kuhelabya difwani!
36 Wuna wisi katula mbongu, lufutu
kisi tambula; amana kisi hela bibundu
kikuma kya luzingu lwa mvula yi mvula;
ndangu ni wuna wisi kuna yi wuna wisi
hela, babodi basephila hakimosi.
37 Mukuma, kingana kina kya kyedika
kyisi zimbula: "Mutu mosi wisi kuna
amana mukwawu wendi hela."
38 Meni yílutuma mu kuhela mbongu
muna lwakonda monina phasi; batu
bahika bámona phasi amana benu lubati
zingila muna bisalu bya bawu.»
39 Bisi Samadiya balawu ba mbanza
meni yina bákwikila mwena Yesu,
kikuma kya kimbangi kina kya mukhetu:
«Kánzimbwala moosu mana yíhanga.»
40 Buna bátula bela-bela yi yandi,
bisi Samadiya bámulomba ni kazakala
ndambu yi bawu; bilumbu byodi kánanga
kwakuna.
41 Batu balawu-lawu hika bákwikila
kikuma kya ndinga yandi;
42 amana bázimbula kwena mukhetu:
«Heku ni kikuma kya mambu mana wu-
tuzimbwadikini tukwikididi; mukuma tu-

muyukini betu-betu yi matu metu, tukwikidi phi ni yandi kenina kyedika muhuludi wa tsi.»

Yesu wubukini Mwana wa Pfumu mosi wa ku nganda

43 Kunima dya bilumbu byodi meni bina, Yesu wákatuka hahana, wenda ku Ngadidi.
44 Mukuma yandi meni Yesu kata kimbangi: «Mbikudi kisiku lumina ku tsi yandi.»
45 Tangwa kisa ku Ngadidi, bisi Ngadidi bámuyamba mboti-mboti, kikuma bámona moosu mana kásala kuna Yelusalemi, muna tangwa dya mukinzi, mukuma bawu meni kuna benda kuna mukinzi meni wuna[a].

46 Yesu wávutuka hika ku mbanza ya Kana dya Ngadidi, kuna kábalula mamba mu vinu. Pfumu mosi wa ku nganda ya kyamvu wavwa mwana wandi wa yakala wákala wabela kuna Kafadinawumi.
47 Buna káyuka ni Yesu wutudini mu Ngadidi ha kátuka ku kinzunga kya Yuteya, wenda kwena yandi amana wámulomba ni kakulumuka ndangu kamukodisa mwana wandi wuna wákala mu kulakana, kuna Kafadinawumi.
48 Yesu wumuzimbwadini: «Benu, lwalendaku kwikila yukani khaku lumona bidimbu bya biphadi yi bithondu!»
49 Pfumu wa ku nganda wumuzimbwadini: «A Pfumu, kulumuka ku nzu, thwénda, buna khaku kedi kafwa mwana wama.»
50 Yesu wumuzimbwadini: «Awenda kwaku, mwana waku moya kenina.» Mutu wuna wákwikila muna ndinga yina kámuzimbwala Yesu amana wenda.
51 Buna kakala kulumuka, basadi bandi bisa mulanda ndangu bamuzimbwala: «Mwana waku moya kenina.»
52 Hanga wubahyudini keti khi tangwa, mwana wandi kádiyuka; bawu bamuvutwadini: «Mukolu, muna tangwa dya theti dya masikidika, yimumanisikini mbawu ya mu lutu.»
53 Tata wázaya kwandi ni muna tangwa meni dina, mwamuna kamuzimbwadikini Yesu: «Mwana waku moya kenina.» Amana wákituka mukwikidi yandi yi nzu yandi yosu.
54 Kina kyákala kidimbu kya kiphadi kya zodi káhanga Yesu, ha kátuka ku kinzunga kya Yuteya mu kukwisa ku Ngadidi.

5

Yesu wubeludi mukwa khonzu

1 Kunima dya bwabuna, Bayuta bata mukinzi wumosi amana Yesu wátombuka kuna Yelusalemi.
2 Kinga, kuna Yelusalemi kwákala yi kiziba kimosi bela-bela yi mwelu wa Mikoku, amana kyákala yi mbalanda tanu; mu ndinga ya hebelu bisikya tela ni Betizata.
3 Muna mbalanda meni zazina, mulumba-lumba wa bambefu bákala hahana: baphofu, bitingwa yi bikhumbwa, [bakala hingila kuvuyuka kwa mamba.
4 Mukuma wanzyo mosi wa Pfumu wakala luta muna matangwa mamosi muna kiziba yi kuvuyaka mamba. Mbefu wuna watheti wákala dididibula bwabuna mavuyuka mamba kakala beluka ku maladi mandi, keti bweti menina maladi mana.]
5 Hákala yi mutu mosi wánanga yi maladi mvula makumatatu yi nana.
6 Tangwa kámumona Yesu bwabuna walandalala amana wázaya ni yandi mutu wuzingi lawu mu maladi, hanga wumuhyudini: «Wuzodini ni wabeluka?»
7 Mbefu wumuvutwadini: «Pfumu, yeku yi mutu wandíbula mu kiziba tangwa mabati vuyuka mamba; buna yimeka ni yidididibula, mutu wahika wundutini.»
8 Yesu wumuzimbwadini: «Telama, bonga kiphoyu kyaku amana kangala.»
9 Muna mbala mosi, mutu wábeluka; wábonga kiphoyu kyandi amana wáyandika mu kukangala. Kinga, kyákala kilumbu kya sabata,
10 amana bapfumu ba Bayuta bázimbula kwena mutu wuna wábeluka:

a **4:45 4:45** Mth 8:5-13; Luk 7:1-10

«Lelu, kilumbu kya sabata, weku yi muswa wa kutikula kiphoyu kyaku.»
11 Yandi wubavutwadini: «Mutu wuna wumbeludini, kanzimbwadini: "Bonga kiphoyu kyaku amana kangala."»
12 Hanga bamuhyudini: «Nati kenina wuna wukuzimbwadikini: "Bonga kiphoyu kyaku amana kangala?"»
13 Kaasi mutu wuna wábeluka, kázayaku keti nati kákala; mukuma Yesu wátota mu vuya dya mulumba-lumba wa batu bana bákala hahana.
14 Kunima dya bwabuna, Yesu wámutundakana muna nzu ya Nzambi amana wumuzimbwadini: «Tala buna wubelukini, buthwena bwabu; wusumukaku hika ndangu wubwilaku dyambu dya mbi diluti kitesu.»
15 Mutu wuna wenda zimbula kwena Bayuta ni Yesu wámubela.
16 Hanga Bayuta beka sanda ni bamuhanga mbi Yesu, kikuma mu kilumbu kya sabata ká́hanga mambu mana.
17 Kaasi Yesu wábazimbwala: «Tata wama mu kisalu kenina yi hadyena dyadi; meni phi mu kisalu yenina.»
18 Kikuma kya ndinga meni yina, bapfumu ba bayuta báyandikila mu kusanda phila ya kumuhondisila Yesu. Há́kalaku lwesi ni kikuma kya buna kakonda zitisa kilumbu kya sabata, kaasi kikuma wázimbula hika ni Nzambi kenina Tata wandi wakyedika, hanga bwabuna wekadikhukisa yi Nzambi.

Hamu dya Mwana wa Nzambi

19 Hanga Yesu wubavutwadini: «Mu kyedika, kyedika yiluzimbwadini, mena kyedika: Mwana kafwaniku ni kadihangila kima yandi meni; kisi hanga kaka kina kamoni kwena Tata wandi. Kikuma kyosu kina kisi hanga Tata, Mwana wandi phi kyakina kisi hanga muna mbandu yimosi.
20 Mukuma Tata kisi zola mwana amana kisi musongila kima kyosu kina kisi hanga yandi meni. Kamúsongila hika mambu ma lawu ma mbuta kuluta, ndangu maluyitwakisa.
21 Kikuma, bwosu kisi futumuna, Tata, bamvumbi amana wubahekini luzingu, yi bwabuna phi Mwana kisi hana luzingu kwena wuna kazodini.
22 Amana Tata kisiku fundisa mutu, kaasi pfundusu yosu wá́hanaya kwena Mwana,
23 ndangu batu boosu bamuzitisa Mwana bwosu bisi muzitisa Tata. Wuna wakonda zitisa Mwana, kazitisiku phi Tata wuna wámutuma.
24 «Mu kyedika, kyedika yiluzimbwadini: Wuna wisi yuka ndinga yama, wisi kwikila phi mwena wuna wáthuma, kenina yi luzingu lwa mvula yi mvula. Kahítaku ku pfundusu, kaasi yandi, wuhyiti kedi tukidila ku lufwa yi kuna luzingu.
25 Mu kyedika, kyedika yiluzimbwadini: tangwa dyisi kedi, yi dyadidi phi dina bayúkila bamvumbi ndinga ya Mwana wa Nzambi; amana bana bayúkaya, bazínga.
26 Kikuma, bwosu buna kenina Tata yi luzingu mwena yandi-meni, bwabuna phi ká́hana muswa kwena Mwana ndangu kakala yi luzingu mwena yandi meni.
27 Amana wámuheka hamu dya kufundisa, kikuma yandi kenina Mwana wa mutu.
28 Buluyitukisaku, mukuma tangwa dibati kwisa dina bayúkila, boosu bana benina mu mazyamu, ndinga yandi
29 amana balúbuka mu mazyamu ma bawu. Babana bakala hanga mambu ma bukheti, balúbuka kikuma kya lufutumuku lwa luzingu, kaasi babana bakala hanga mambu mambi bafútumuka kikuma kya lufutumuku lwa pfundusu.
30 Meni yihangaku kima kimosi mu meni-meni. Yisi fundisa bwosu buna ngyukidini, amana pfundusu ya meni yenina ya masonga, kikuma yisiku sanda mu kuhanga luzolu lwama, kaasi luzolu lwa wuna wáthuma.»

Kimbangi kikuma kya Yesu

31 «Yuka ni yiditila kimbangi meni-meni, kimbangi kyama, kyeku kya kyedika.
32 Henina yi mutu wahika wisi ta kimbangi kikuma kya meni, amana nzayi ni kimbangi kina kabati thila, kya kyedika kyenina.

33 Benu lwátuma bambambala kwena
Yowani, yandi phi kimbangi kitadidini
kyedika káta.
34 Kikuma kya meni, kimbangi
yisikyoku hingila kwena batu; kaasi yisi
zonza bwabuna, ndangu benu lwahuluka.
35 Yowani káka la mwinda wuna wubati
lema amana wukyenzudini, amana benu
lwátambwasa mu kusephila ku kikhya
kyandi mu tangwa dimosi.
36 Meni yenina yi kimbangi kyambuta
kuluta kina kya Yowani: kikuma mihangu
mina kápheka Tata mu kulungisa, mi-
hangu meni mina mbati hanga, myamina
mibati thila kimbangi mu kusongila ni
Tata wáthuma.
37 Amana Tata wuna wáthuma, yandi-
meni phi wáthila kimbangi. Benu khaku
kedi luyuka ndinga yandi, keti kumona
mbunzu yandi.
38 Amana ndinga yandi yisiku zingila
mwena benu, kikuma lwisiku kwikila
mwena wuna kátuma yandi.
39 Lwisi longuka Masonuku yi masin-
gitini, kikuma lwisi banza ni mwamuna
lwatámbwala luzingu lwa mvula yi
mvula: kinga mamana misi thila kim-
bangi.
40 Kaasi benu lwisiku zola ni lwisa
kwena meni ndangu lwatambula luzingu.
41 «Khembu yisiyoku tambwala kwena
batu.
42 Kaasi yiluzayi ni lweku yi lungongu
lwa Nzambi muna mbundu zenu.
43 Meni yisidi mu khumbu ya Tata
wama, amana benu lubwisi mu kutham-
bula. Yuka ni mutu wahika kisa
mu khumbu ya yandi-meni, benu
lwamútambula.
44 Abweti lwakwíkidila benu lwisi tam-
bula khembu yenu mwena benu yi benu,
kaasi khembu yina yisi tuka kwena yandi
mosi Nzambi, lwisiyoku sanda?
45 Lubanzaku ni meni yilúfunda kwena
Tata. Mutu wulufundini Moyize, mwena
wuna lwásila kivuvu kyenu.
46 Kikuma, wadi ni lwámukwikilaka
Moyize, wadi luka khwikila meni phi,
mukuma yandi, kikuma kya meni
kásonikina.
47 Kaasi yuka ni lwisimoku kwikila
masonuku mandi, abweti lwakwíkidilaza
ndaka zama?»

6

Yesu wudisini batu mafunda matanu
(Mth 14:13-21; Mlk 6:30-44; Luk 9:10-17)

1 Kunima dya bwabuna, Yesu wenda ku
sambwa dikwawu dya yanga dya mbuta
dya Ngadidi dina bisi tela hika ni yanga
dya mbuta dya Tibediyadi.
2 Mulumba-lumba wa batu balawu
bakala mulanda, kikuma batu bakala
mona bidimbu bya biphadi bina kakala
sala kwena bambefu.
3 Yesu watombuka ku mongu amana
wázakala kwakuna hakimosi yi balonguki
bandi.
4 Kinga Phaki, mukinzi wa Bayuta,
yábwesuka.
5 Yesu wáthuta mesu amana wumoni
mulumba-lumba wa batu balawu bakala
kwisisa kuna kakala yandi; hanga
wuhyudi kwena Fidiphu: «Kubiki tufwani
kusumbila mapha kikuma kya batu baba
ndangu badya?»
6 -Kázimbula bwabuna ndangu kamu-
leya, mukuma yandi-meni wázaya kima
káfwana mu kahanga. -
7 Fidiphu wumuvutwadini: «Ketibwe
tusumbi kwetu mapha ma phata[b] khama
zodi, malungilaku ndangu mutu wosu
kadya keti koma ka kima.»
8 Mosi wa balonguki bandi, Andele,
phangi wa yakala wa Simoni Phetelu, wu-
muzimbwadini:
9 «Tala mwana yakala mosi wenina yi
mapha ma odizi[d] matanu yi batsema
bodi. Kaasi biki twahángilama yi lawu
dya batu baba?»
10 Yesu wuzimbudini: «Bazakadisenu
batu meni babana.» Mwangu walawu
wákala homa meni hana. Hanga bamani

b **6:7 6:37** Phata zazi bakalaza tela ni "dinadiyo". Dinadiyo dimosi dyákala lufutu lwa musadi wa bilanga mosi muna kilumbu. Khama zodi za dinadiyo zákala lufutu lwa batu khama zodi muna kilumbu.

d **6:9 6:9** Odizi yenina mbandu ya ngenza zafwanana yi bule. Batu bana bakonda yi kuvwa kwalawu, bawu bisiza dya.

zakala; kitesu kya mafunda matanu ma bayakala.
11 Yesu wábonga mapha, wávutula matondu kwena Nzambi, amana wákabisama kwena babana bákala hana; wákabisa phi bwabuna batsema, bwosu buna bázola.
12 Buna báyukuta, Yesu wázimbula kwena balonguki bandi: «Tongunenu bitini bina bisadini, ndangu keti kima kizanganaku.»
13 Bátongunabya phi; bábasisa bitunga kumi yi byodi bya bitini bya mapha matanu ma odizi, bina básisa babana badya.
14 Mu kumona kiphadi kina káhanga, batu bekina zimbula: «Mu kyedika ni yandi kenina Mbikudi wuna wakwísa mu tsi!»
15 Yesu wázaya ni bazodi bamukitula kyamvu mu ngolu, kahanga wuyekuki hika ku mongu, yandi hika.

Yesu wukangadi ha thandu ya yanga dya mbuta
(Mth 14:22-33; Mlk 6:45-52)

16 Ha mabwa masikidika, balonguki bandi bákulunga yi kuna yanga dya mbuta,
17 bakota mu masuwa mamosi ndangu benda ku Kaphedinawumi, kuna sambwa dikwawu dya yanga dya mbuta. Hana phipha yibwi kedi, amana Yesu hana khaku kedi katula kuna bákala bawu,
18 amana mamba ma yanga dya mbuta makala ningana lawu, kikuma pfunzi yimosi yakala tukula ngolu.
19 Kunima dya kutika kitesu kya kilometele matanu keti masambanu, bamumoni Yesu kabati kangala hana thandu ya yanga dya mbuta amana wábwesuka kuna masuwa; bweya bwábakwata.
20 Kaasi wubazimbwadini: «Meni yandu, luyukaku bweya.»
21 Bázola ni bamukotisa mu masuwa, kaasi muna tangwa meni dina, masuwa mátula mu mafu ma sabu dina bakala kwendisa.

Mulumba-lumba wa batu wusandi Yesu

22 Kilumbu kyálanda, mulumba-lumba wa batu wuna wásala ku sambwa dina dikwawu dya yanga dya mbuta, wumoni ni masuwa mamosi lwesi mákala hana; amana bázaya ni Yesu kákotaku hakimosi yi balonguki bandi, kaasi balonguki benda bawu hika.
23 Kaasi masuwa makwawu ku Tibediyadi mátuka, bela-bela yi homa hana bádila mapha kunima dya kulombila kwa Pfumu.
24 Mulumba-lumba wa batu, tangwa bámona ni keti Yesu, keti balonguki bandi bákalahoku, batu bákota bawumeni mu masuwa amana benda ku Kaphedinawumi mu kusanda Yesu.

Yesu, dipha dya luzingu

25 Bámuwana Yesu kuna sambwa dikwawu dya yanga dya mbuta amana bamuzimbwadini: «Mulongi, khi tangwa wutudini kwaku?»
26 Yesu wábavutwala: «Mu kyedika, yiluzimbwadini, lubati tsanda, heku ni kikuma kya bidimbu bya biphadi bina lumonikini, kaasi kikuma kya mapha mana ludikini yi buna luyukutikini.
27 Lusalakaku kikuma kya madya mana misi vunda, kaasi kikuma kya madya mana misi nanga kikuma kya luzingu lwa mvula yi mvula. Mana kalúheka Mwana wa mutu, mukuma yandi wuna basya kidimbu kya kipfumu kwena Tata Nzambi.»
28 Bawu bamuzimbwadini: «Biki tufwani mu kuhanga ndangu twalungisa mihangu mya Nzambi?»
29 Yesu wábavutwala: «Muhangu wa Nzambi wulombini ni lwasya lukwikilu lwenu mwena wuna kátuma yandi meni.»
30 Hanga bamuzimbwadi hika: «Amana ngeyi, khi kyawu kidimbu kya kiphadi kina wusadini, ndangu twamona amana twakukwikila? Khi muhangu wuhangini?
31 Batata betu badya maana muna nganga, bwosu buna básonika: "Wábaheka madya mana mátuka ku zilu."»
32 Yesu wábazimbwala: «Mu kyedika, kyedika, yibati luzimbwala, heku ni Moyize wáluheka dipha dyátuka ku zilu;

Tata wama wuna wisi luheka dipha dya kyedika dyátuka ku zilu.
33 Mukuma, dipha dya Nzambi dyenina dina ditukini ku zilu kikuma kya kuhana luzingu mu tsi.»
34 Bámuzimbwala: «Pfumu, tuhekaka dipha meni dina kosu tangwa.»
35 Yesu wábazimbwala: «Meni yenina dipha dya luzingu. Wuna wisini kwena meni, kayúkaku hika nzala, amana wuna wukwikidini mwena meni kayúkaku hika kihwinya keti mbala mosi.
36 Kaasi yiluzimbwadikibwa: lumbonikini, amana lwisiku kwikila kwenu.
37 Kosu mutu wuna kaphekini Tata wama, kakwísa kwena meni. Amana wuna wisini kwena meni, yilendaku mukukwasa ku phenza keti mbala mosi;
38 mukuma ku zilu thukini, heku ni kikuma kya kusala luzolu lwama, kaasi luzolu lwa wuna wáthuma.
39 Kinga, luzolu lwa wuna wáthuma lwenina ni thotisaku keti mosi muna boosu bana kapheka, kaasi yibafutumuna mu kilumbu kya tsuka.
40 Kikuma luzolu lwa Tata wama lwenina ni wosu wuna wumoni Mwana amana wusini lukwikilu lwandi mwena yandi, katambula luzingu lwa mvula yi mvula; amana meni yimúfutumuna mu kilumbu kya tsuka.»
41 Hanga Bayuta bekabokuta kikuma kya yandi, kikuma wázonza bwabu: «Meni yenina dipha dyátuka ku zilu.»
42 Bakala zimbula: «Ka yandi ku, Yesu, mwana wa Yozefu, yandu tuzayini tata yi ngudi wandi? Abweti kafwani kuzimbula buthwena ni ku zilu kátuka?»
43 Yesu wábavutwala: «Lubokutaku benu yi benu.
44 Heku mutu wufwani mu kukwisa kwena meni yuka ni Tata wuna wathuma kamunatiku, amana meni yimúfutumuna mu kilumbu kya tsuka.
45 Muna mikanda mya bambikudi, básonika bwabu: "Boosu babálonga kwena Nzambi." Wosu wuna wáyuka malongi ma Tata wisi kwena meni.
46 Heku mutu wámumona kedi Tata; yuka ni ka wuna ku wátuka kwena Nzambi; yandi wámumona Tata.
47 Mu kyedika, kyedika, yiluzimbwadini: wuna wisi kwikila, kenina yi luzingu lwa mvula yi mvula.
48 Meni yenina dipha dya luzingu.
49 Batata benu badya maana muna nganga, amana bafwa.
50 Kaasi dipha dyadi, dyadina ditukini ku zilu, ndangu wuna wisidya dya kafwáku.
51 Meni yenina dipha dya luzingu dina dyátuka ku zilu. Yuka ni mutu kadya dipha meni dina, kazínga mvula yi mvula. Dipha dina yihána meni, dyenina lutu lwama, kikuma kya luzingu lwa ha tsi.»
52 Bayuta bakala tendana bawu yi bawu yi kuzimbulaka: «Abweti mutu yandu kafwani ni katuheka lutu lwandi mu kudya?»
53 Yesu wubazimbwadini: «Kyedika, kyedika, yibati luzimbwala, yuka ni ludiku lutu lwa Mwana wa mutu, lunwiku phi menga mandi, lweku yi luzingu mwena benu.
54 Wuna wisi dya lutu lwama amana kisi nwa phi menga mama, kenina yi luzingu lwa mvula yi mvula amana meni yimúfutumuna mu kilumbu kya tsuka.
55 Mukuma lutu lwama lwenina madya ma kyedika; menga mama phi menina malafu ma kyedika.
56 Wuna wisi dya lutu lwama, wisi nwa phi menga mama kisi zingila mwena meni, meni phi mwena yandi.
57 Bwosu kenina mu luzingu Tata wuna wáthuma; amana bwosu buna yisi zingila meni mwena Tata, bwabuna phi wuna wisi ndya, kazíngila mwena meni.
58 Dyadi yi dipha dina ditukini ku zilu. Dyeku hanga dina badya batata; boosu bafwa. Wuna wisi dya dipha dyadi kazínga mvula yi mvula.»
59 Tala mana kázimbula muna nzu ya kimvuka ya Bayuta, tangwa kakala longa kuna Kafadinawumi.

Ndinga za luzingu lwa mvula yi mvula

60 Kunima dya kuyuka malongi ma Yesu, balonguki bandi lawu bazimbudini:

«Ndinga yina ngolu yenina; nani wufwani mu kumuyukila?»
61 Yesu bwosu kázaya ni balonguki bandi bákala bokuta kikuma kya mambu mana, hanga wuzimbudini: «Mambu mama mekina kisinza kikuma kya benu?
62 Amana yuka ni lwamona Mwana wa mutu kutombuka kuna kákala theti?
63 Kitembu wisi hana luzingu. Lutu lwisiku hanga kima. Ndinga zina yiluzimbwadini meni zenina Kitembu yi luzingu.
64 Kaasi hana kati dya benu henina yi ndambu ya batu bana bakondi kwikila.» Mukuma, tukidila ku luyandiku, Yesu wázaya banati bakala bana bakalaku kwikila yi wuna wakhana mulambula.
65 Amana kakala zimbula: «Yihahana yiluzimbwadiki ni heku mutu fwani kisa kwena meni, yuka ni Tata kamusendibwoku.»
66 Tukila bwabuna, balonguki bandi, balawu bа́vutuka kwabawu; bakalaku mulanda hika.
67 Amana Yesu wuzimbudini kwena bawu kumi yi bodi: «Benu phi luzodi ni lwenda?»
68 Simoni Phetelu wumuvutwadini: «Pfumu, kwena nani twakwenda? Ngeyi wenina yi ndaka za luzingu lwa mvula yi mvula.
69 Buthwena tukwikidini, tuzayi ni ngeyi wenina Watoma wa Nzambi.»
70 Yesu wа́bavutwala: «Ka meni ku yílusola benu kumi yi bodi? Kinga mosi wa benu kiphidi-mutu kenina!»
71 Yutasi, kakala zonzila, mwana wa Simoni Sikadyoti, mukuma yandi wakwisa mulambula, yandi mosi wa bawu kumi yi bodi.

7

Baphangi ba Yesu bakwikidiku mwena yandi

1 Kunima dya bwabuna, Yesu kakala kangala muna kinzunga kya Ngadidi kyosu; kikuma kázolaku hika ni kakangala mu kinzunga kya Yuteya, kikuma Bayuta bakala musanda ni bamuhonda.
2 Kinga mukinzi wa Bayuta wuna wa Masaka wа́bwesuka.
3 Baphangi ba Yesu bamuzimbwadini: «Katuka kwaku amana wenda ku kinzunga kya Yuteya, ndangu balonguki baku bamona bisalu bina wubati sala ngeyi.
4 Heku mutu wisi sala mu kitsweki, yuka ni zodi batu boosu bamuzaya. Mukuma myamina mihangu wisi hanga, dimonikisa kwena batu ba tsi.»
5 Kikuma, keti baphangi bandi bakalaku kwikila mwena yandi.
6 Hanga Yesu wubazimbwadini: «Tangwa dyama khaku kedi dilungila; kaasi tangwa dina dya benu dyalungila disi kaka kosu kilumbu.
7 Tsi fwaniku yalumenga, meni yisi mbenga kikuma mbati ta kimbangi kyandi ni mihangu myandi mya mbi myenina.
8 Benu alwenda ku mukinzi, meni yikwе́ndakwoku kuna mukinzi meni wuna, kikuma tangwa dyama khaku kedi difwana.»
9 Kunima dya kuzimbula bwabuna, yandi wа́sala kwandi ku kinzunga kya Ngadidi.

Yesu ku mukinzi wa Masombolu

10 Kaasi tangwa benda baphangi bandi ku mukinzi, hanga yandi phi wа́tombuka kwakuna, ka mu kudimonikisa ku kaasi mu kitsweki.
11 Bayuta bakala musanda muna tangwa dya mukinzi amana bakala zimbula: «Kubiki kenina yandina?»
12 Pfweta-pfweta lawu zákala muna milumba-lumba mya batu kikuma kya yandi. Bahika bakala zimbula: «Mutu mosi wabukheti», bakwawu bakala zimbula: «Loni, mulumba-lumba wa batu kabati lobula.»
13 Hákalaku keti mutu wа́fwana kazonza wengele mu mambu matadidini yandi kikuma kya bweya bwa Bayuta.
14 Hana mukinzi wekina ha kati-kati, tangwa kisa kota Yesu mu nzu ya Nzambi amana weka longa.
15 Bayuta bа́yituka lawu, amana bakala dihyula: «Abweti kazayidi Masonuku yandi mutu wakondama longuka?»

16 Yesu wábavutwala: «Malongi mama
matukiku kwena meni-meni, kaasi kwena
wuna wáthuma matukini.
17 Ho mụtu wuzodi kusala luzolu
lwandi, kazaya yuka ni malongi mama,
kwena Nzambi mabati tuka ho meni-meni
yibati dizonzila.
18 Wuna wisi dizonzila yandi-meni,
khembu yandi kisi sanda. Kaasi wuna
wisi sanda khembu ya mutu wuna
wámutuma, yandi kyedika kisi zonza
amana mwena yandi, mwakonda bik-
waki.
19 Moyize káluhekamyoku Mitsiku?
Kaasi keti mutu mosi hana kati dya benu,
kisimyoku zitisa. Kikuma kya biki lubati
sandila ni lwaphonda?»
20 Mulumba-lumba wa batu wávutula:
«Kiloki wenina kyawu! Nati wubati sanda
mu kukuhonda?»
21 Yesu wubavutwadini: «Muhangu wu-
mosi lwesi phangikini amana benu boosu
lubati yituka!
22 Kikuma kya bwabuna kaluhekila
Moyize mukhanda, -heku ni kwena Moy-
ize wátukidila mukhanda kaasi kwena
bakhaka benu - amana benu-benu yi kuy-
otisaka batu mu kilumbu kya sabata.
23 Yuka ni mutu bamuyotisa mu
kilumbu kya sabata kikuma kya kuzitisa
mitsiku mya Moyize, amana kikuma kya
biki lubati ngyukila khabu, meni yandi
mbeludi mutu yandi wosu mu kilumbu
kya sabata?
24 Lufundisaku mu phila yina lubati
monina benu. Kaasi pfundusu yenu
yakala ya masonga.»

Yesu kenina Kidisitu?

25 Bisi Yelusalemi bahika bakala zim-
bula: «Ka yandi ku babati sanda mu
kuhondisa?
26 Talenu: kabati zonza wengele, amana
babatiku muzimbwala keti kima! Dis-
ongidila bapfumu babakudi kyedika ni
yandi kenina Kidisitu?
27 Kinga yandi tumuzayi kuna kátuka;
ha kisi kwisa Kidisitu, heku mutu wisi
zaya keti kubiki katukini.»
28 Yesu, buna kakala longa muna nzu
ya Nzambi, wákalunga: «Lunzayi amana
luzayi phi kuna thukini? Kinga yidiy-
isilaku meni-meni, kaasi wuna wáthuma
wakusila mbundu kenina, amana benu
lumuzayiku.
29 Meni yimuzayi, kikuma kwena yandi
thukini; amana yandi phi wáthuma.»
30 Bakala sanda ni bamukwatisa; kaasi
keti mutu kalendaku mu kumusimba,
kikuma hana tangwa dyandi khaku
dilungila kedi.
31 Balawu hana kati dya mulumba-
lumba wa batu, bákwikila mwena yandi
amana bakala zimbula: «Ha kakwísa
Kidisitu, bidimbu bya biphadi byahika
kasála, kuluta bina kasadi mutu yandu?»

Batsinzidi babahitikini kikuma kya kuk-wata Yesu

32 Bafwadisi báyuka mulumba-lumba
wa batu kufwetafweta kikuma kya Yesu.
Hanga bambuta ba banganga Nzambi yi
bafwadisi batumini batsinzidi ndangu ba-
mukwata.
33 Yesu wuzimbudini: «Tangwa dya
khunda hika yikála yi benu, amana mvu-
tuki kwena wuna wáthuma.
34 Lwakwata tsanda kaasi lwambónaku,
kikuma benu lufwaniku mu kukwenda
kuna yenina meni.»
35 Bayuta báyandika mu kudihyula
bawu yi bawu: «Kubiki kakwénda ndangu
betu tulengaku mumona? Kakwénda
kwena Bayuta bana bámwangana muna
bikanda bya bisi Ngeleti amana kalonga
bisi Ngeleti?
36 Biki hika disongidila dya ndinga
yina kazimbudini: Lwatsanda, kaasi
lwambonaku kikuma benu lufwaniku mu
kukwisa kuna yenina meni?»

Banzadi ba mamba ma luzingu

37 Amana muna kilumbu kya tsuka, kina
kyambuta kya mukinzi, Yesu wamuten-
dendi, wukalungini: «Ho mutu wenina
yi kiwhinya, kisa kwena meni amana
kanwa.
38 Masonuku mazimbudi: "Wuna wisi
kwikila mwena meni, banzadi ba mamba
ma luzingu batíka muna mbundu yandi.»
39 Kakala zimbula bwabuna kikuma
kya Kitembu kina bakhana tambula bana
bakhana kwikila mwena yandi. Mukuma

mwákalaku kedi yi Kitembu, kikuma hana Yesu khaniku kedi bamuzatula.

Mulumba-lumba wudihambudi kikuma kya Yesu

40 Kunima dya kuyuka ndinga za Yesu, batu bakala muna bakala zimbula: «Mu kyedika yandu mbikudi!»
41 Bahika bakala zimbula: «Kidisitu yandu!» «Kaasi bakwawu hika bakala zimbula: Kidisitu fwani kalubukila ku Ngadidi?
42 Masonuku mazimbudiku ni Kidisitu katuka muna butuka dya Tavidi yi ku Betelemi, hata dina kakala zingila Tavidi.»
43 Mulumba-lumba wa batu wádikabisa kikuma kya yandi.
44 Bahika hana kati dya bawu bakala zola ni bamukwata, kaasi keti mutu mosi kámekaku mu kumusimba.

Kikola mbundu kya bapfumu ba Bayuta

45 Batsinzidi bávutuka kwena bambuta ba banganga Nzambi yi bafwadisi; baba-baba babazimbwadini: «Kikuma kya biki lukondi kwisila yandi?»
46 Batsinzidi bayutudini: «Twasalaku yuka kedi mutu wazonza bwabuna!»
47 Bafwadisi babavutwadini: «Benu phi ludiyambwadidi kwenu mu kuditotisa?
48 Henina yi mutu, hana kati dya bapfumu kondilo dya bafwadisi, wuna wukwikidini mwena yandi?
49 Kaasi mulumba-lumba wa batu babana bazayimyoku mitsiku. Bábabundila!»
50 Nikodemi wuna watekila mumona, wákala phi mosi hana kati dya bawu, hanga wubahyudini:
51 «Mitsiku myetu, milungi mu kufundisa mutu wuna bakondi kedi fungwasa ndangu bazaya dyambu dina káhangini?»
52 Bámuvutwala: «Ngeyi phi mukwa Ngadidi wenina? Sanda mboti-mboti amana wamóna ni ku Ngadidi kwalubukilaku keti mbikudi mosi[a].»

Yesu yi mukhetu wa ndumba

53 [Kunima kosu mutu wénda ku nzu yandi.

8

1 Yesu wendi ku mongu wa miti mya Olive.
2 Kaasi muna suka, wávutuka ku nzu ya Nzambi amana batu boosu bisa kwena yandi. Buna kázakala, wáyandika mu kubalonga.
3 Hanga balongi ba mitsiku yi bafwadisi bisi nata mukhetu mosi wuna bákwata mu mbongi. Bamusini hana mbasi,
4 amana bazimbudi kwena Yesu: «Mulongi, tumukwatini mukhetu yandu mu kuta kwa mbongi.
5 Muna mitsiku mina kátuheka Moyize, kátuzimbwala ni bakhetu ba bwabuna, twabahondila ku matadi. Amana ngeyi bweti wuzimbudini?»
6 Bakala zimbula bwabuna mu kumuleya ndangu balenga mufundila. Kaasi Yesu wázenzama amana wáyandika mu kusonika ku mulembu hana tsi.
7 Bwosu bakala muhyula-hyula, wávumbuka amana wubazimbwadini: «Wuna wakonda disumu hana kati dya benu, kayandika watheti mu kumutimbwala tadi.»
8 Yesu wázenzama hika amana wáyandika mu kusonika hana tsi.
9 Tangwa báyuka bwabuna, báyandika mu kuyombuka mosi-mosi, tukidila kwena bambuta; amana hásala lwesi Yesu yi mukhetu meni wuna hana mbasi.
10 Hanga Yesu wuvumbukini amana wumuzimbwadini: «A mukhetu, kubiki benina bana bisi kufundaka? Heku mutu wukuzengidi ndola?»
11 Mukhetu wuvutudini: «Keti mutu loni Pfumu.» Yesu wumuzimbwadini: «Meni phi yikuzengidiku ndola. Ndawenda, amana wusumukaku hika.»]a

Yesu, Mwini wa tsi

12 Yesu wubazimbwadi hika: «Meni yenina mwini wa tsi. Wuna wisi ndanda, kakángalaku mu phipha keti koma, kaasi kavwa mwini wa luzingu.»
13 Kuna bafwadisi yi kumuzimbwalaka: «Kimbangi kya ngeyi-meni wubati ditila; kimbangi kyaku kyeku kya kyedika.»

---

a **7:52 7:52** Kufwanikisa yi khaphu ya 1:46; 7:41 a **8:11 8:11** Muna masonuku ma khulu, nzila za kutanga zazi: 7:53—8:11 zeninamwoku. Muna ndambu ya masonuku mahika, homa hahika básonikama (ku manima ma 8:36, yi ku manima ma 8:44 amana mbala za lawu, ku tsuka ya mukanda meni wawuwu wa Yowani).

14 Yesu wubavutwadini: «Ata meni-
meni mbati ditila kimbangi, kimbangi
kyama kya kyedika kyenina; mukuma
nzayini kuna yítuka yi kuna mbati
kwenda; benu luzayiku keti kuna yítuka,
keti kuna mbati kwenda.
15 Benu lwisi fundisa mu kimutu, meni
yisiku fundisa mutu.
16 Amana wadi ni meni yifundisaka,
wadi pfundusu yama ya kyedika yakala,
mukuma yeku meni hika; thwenina meni
yi Tata wuna wáthuma.
17 Muna mitsiku myenu, básonika ni
kimbangi kya batu boodi kyenina kya
kyedika.
18 Meni mbati ta kimbangi kya meni-
meni, amana Tata wuna wáthuma, kabati
thila phi kimbangi.»
19 Hanga bamuhyudini: «Kubiki kenina
Tata waku?» Yesu wubavutwadini: «Benu
lunzayiku meni, keti Tata wama. Wadi
lwanzayaka, wadi lukhani muzaya phi
Tata wama.»
20 Ndaka zina, kázonzilaza muna
mukunzu wuna bakala swekila mbongu
za bimenga, kuna yi kulongaka muna nzu
ya Nzambi; Amana keti mutu wáfwana
mu kumukwata kikuma tangwa dyandi
dyáfwanaku kedi.

Yesu, mbambala wa Tata

21 Yesu wábazimbwala hika: «Meni yen-
dini; benu lwatsánda; amana lwafwa mu
disumu dyenu. Kuna yendini meni, benu
lwaléndakwoku mu kukwisa.»
22 Bayuta bazimbudini: «Kadíhonda
yandi-meni, hahana kazonzidini: Kuna,
yendini meni, benu lwalendakwoku mu
kukwisa?»
23 Yesu kakala bazimbwala: «Benu lwen-
ina batu ba ha tsi, meni yenina wa ku zilu.
Benu lwenina batu ba ha tsi yayi, meni
yeku mutu wa ha tsi yayi.
24 Yihana yíluzimbwadiki ni lwafwa mu
masumu menu. Kikuma yuka ni luk-
wikidiku ni "meni yenina", lwafwa muna
masumu menu.»
25 Bawu bamuhyudini: «Ngeyi nani
wenina?» Yesu wubavutwadini: «Kina yisi
luzimbwala tukidila ku luyandiku.
26 Mambu ma lawu yenina mawu
kikuma kya benu, mu kuluzimbwala yi
mu kufundisa. Kaasi wuna wáthuma
kenina kyedika; amana meni yisi zimbula
kwena batu ba tsi kaka mana yíyuka
kwena yandi.»
27 Bawu bázayaku ni kikuma kya Tata
kakala bazonzila kwena bawu.
28 Hanga Yesu wubazimbwadi hika:
«Tangwa lwamútombula Mwana wa mutu,
lwazáya ni meni yenina; lwázaya phi ni
yisiku hanga kima mu phila ya meni-
meni, yisi zonza kaka mambu mana
kándonga Tata.
29 Wuna wáthuma kenina hakimosi
yi meni, katsisaku buhika; kikuma yisi
hanga kaka mambu mana misi muheka,
yandi, kyesi.»
30 Bwosu kakala zimbula Yesu
bwabuna, balawu bákwikila mwena
yandi.

Batu ba kiphwanza yi bahika

31 Hanga Yesu wuzimbudini kwena
Bayuta babana bákwikila mwena yandi:
«Yuka ni lwazingilaka mu ndinga zama;
mu kyedika balonguki bama lwenina;
32 Bwabuna lwazáya kyedika amana
kyedika kyalúlubula mu kihika.»
33 Bamuvutwadini: «Thwenina batekulu
ba Bulahami; amana khaniku kedi tukala
bahika ba mutu. Abweti wufweti tuzimb-
wala: "Lwalúbuka mu kihika?"»
34 Yesu wubavutwadini: «Yibatibwa luz-
imbwala, mu kyedika: mutu wosu wuna
wisi hola disumu kenina muhika wa dis-
umu.
35 Kinga muhika kisiku nangina mu
nzu mu kimakulu; kaasi mwana kisimwa
zingila mu kimakulu.
36 Yuka ni Mwana kalulubula mu ki-
hika, mu kyedika, lwakítuka batu ba kiph-
wanza.
37 Nzayibwa ni batekulu ba Bulahami
lwenina; kaasi lubati sanda ni lwaphonda,
kikuma ndinga yama yisiku lutwa.

b **8:38 8:38** "Kwena tata wenu": mbakisilu yahika ya mihowu myami yenina "kwena Tata". Yibati zonza ni Yesu kázonzila Nzambi wuna wenina Tata wandi, yandi wuna phi wenina Tata wa Bulahami.

38 Meni yisi zimbula mana yímona
kwena Tata, amana benu phi hangenu
mana lwáyuka kwena tata wenu[b].»
39 Bamuvutwadini: «Bulahami wenina
tata wetu.» Yesu wubazimbwadini: «Wadi
ni lwakala bana ba Bulahami, wadi
lufweti hanga mihangu mya Bulahami.
40 Kaasi buthwena bwabu, lubati sanda
ni lwaphonda, meni mutu yiluzimbwa-
dini kyedika kina yíyuka kwena Nzambi.
Bulahami káhangaku buna.
41 Benu lwisi hanga mihangu mya tata
wenu.» Bawu bamuvutwadini: «Twabu-
tukilaku mu kindumba; thwenina yi Tata
mosi, Nzambi.»
42 Yesu wubazimbwadini: «Wadi
ni Nzambi kakala Tata wenu, wadi
lwisi nzola, mukuma kwena Nzambi
yílubwakila meni, kwakuna phi yítuka.
Yidiyisilaku meni-meni, kaasi yandi
wáthuma.
43 Kikuma kya biki lwisiku bakwala
nzonzidi yama? Kikuma lwisiku lenda
kuyuka ndinga yama.
44 Benu lwenina yi tata wenu kiphidi-
mutu amana lwisi zola kuhanga buna kisi
zola tata wenu. Tukidila ku luyandiku,
yandi, muhondi wa batu kisi kala. Kisiku
zingila mu kyedika; kikuma mwena
yandi mwakonda kyedika. Yuka ni kata
bukamvi, mambu ma yandi meni kisi
zonzila, mukuma kenina yandi mutu mosi
kingumba yi tata wandi.
45 Amana meni, lwisiku khwikila
kikuma kyedika yisi zonza.
46 Nati hana kati dya benu wufwani mu
kuthendisa mu mambu matadidini dis-
umu? Yuka mbati zonza kyedika, kikuma
kya biki lwisiku khwikidila?
47 Wuna wenina wa Nzambi, kisi yuka
ndaka za Nzambi; kima lwisiku yukila
benu, kikuma lweku ba Nzambi.»

Yesu yi Bulahami

48 Bayuta bavutudini kwena Yesu:
«Kyedika twazimbulabwoku bwabuna ni
ngeyi mwisi Samadiya wenina, amana
kitembu kya mbi wenina kyawu?»
49 Yesu wubavutwadini: «Meni yeku yi
kitembu kyambi, kaasi Tata wama yisi
zitisa, amana benu lwisa ndewulaka.
50 Meni yisiku sanda khembu lwa meni-
meni, henina yi mosi wisiya sanda, amana
yandi wisi fundisa.
51 Mu kyedika, yiluzimwadibwa, yuka
ni mutu kalunda ndinga zama, lufwa
kamónalwoku mu kimakulu.»
52 Amana Bayuta bamuzimbwadini:
«Buthwena tuzayi ni kitembu kyambi wen-
ina kyawu! Bulahami wafwa; bambikudi
phi bafwa; amana ngeyi wubati zimbula:
"Ho mutu kalema ndinga yama, lufwa
kayedikalwoku mu kimakulu."
53 Ngeyi wubanzini ni wuluti tata wetu
Bulahami wuna wafwa? Bambikudi phi
bafwa. Nati wisi dikitula ngeyi?»
54 Yesu wuvutudini: «Yuka ni meni-meni
yibati dikembisa, khembu yama yeku
mupfunu. Tata wama wisi khembisa,
yandi wuna lwisi zimbula benu: "Nzambi
wa betu kenina!"
55 Amana lumuzayiku. Meni yimuza-
yini; amana ho yizimbula ni yimuzayiku,
yikítuka mukwa luvunu hanga benu.
Kaasi yimuzayini amana yisi lema ndinga
yandi.
56 Tata wenu Bulahami kyesi lawu
káyuka kikuma kya kumona kilumbu
kyama; wámonakya amana wásangwala.»
57 Bayuta bamuzimbwadini: «Khaku
kedi wulungisa keti mvula makumatanu,
amana wámumona Bulahami?»
58 Yesu wubazimbwadini: «Mu kyedika
yibati luzimbwala: ku thwala kubutuka
kwa Bulahami, "meni yenina"»
59 Hanga batongunini matadi ndangu
bamuta; kaasi Yesu wádisweka amana
wálubuka mu nzu ya Nzambi.

9

Yesu wubukini mutu mosi wábutuka phofu

1 Yesu kákala mu kuhita, wumoni mutu
mosi wákala phofu tukidila ku lubutuku
lwandi.
2 Balonguki bandi bamuhyudini: «Mu-
longi, nati wáhola disumu ndangu mutu
yandu kakituka phofu: yandi ho bibuti
byandi?»
3 Yesu wubavutwadini: «Heku ni
yandi holo bibuti byandi bahola disumu.

Kábutukila bwabuna ndangu mihangu mya Nzambi myamonikina mwena yandi.
4 Buna kwenina mwini, bwabuna tufwani mu kusala bisalu bya wuna wáthuma. Phipha yekina bwa, heku mutu wufwani mu kuhanga muhangu wumosi.
5 Mu tangwa dina yenina ha tsi, yenina mwini wa tsi,»
6 Buna kazonza bwabuna, wálokula metya hana tsi amana wáyidika thoba yi metya mandi; kunima wákusa thoba meni zina muna mesu ma phofu
7 amana wumuzimbwadini: «Ndawenda disukula kuna kiziba kya Silowe.» - Disongidila ni «Kituma.» - Phofu wenda disukula mbunzu kwakuna; tangwa kávutukisa, kakala mona!
8 Batu bana kábandakana bawu yi bana bakala mumona theti buna kakala lomba bima kwena batu bakala zimbula: «Ka yandi ku mutu wuna wisi zakala mu nzila mu kulomba bima?»
9 Bamosi bakala zimbula: «Yandi wuna.» Bahika bakala zimbula: «Loni, mutu wa-mufwana». Yandi-meni kakala zimbula: «Meni yandu.»
10 Amana bakala muzimbwala: «Abweti matemukini mesu maku?»
11 Yandi wubayutwadini: «Mutu wuna bisi tela Yesu kayidikiki thoba, wukhusiza muna mesu amana wunzimbwadini: "Ndawenda disukula kuna Silowe." Hangi yendi kwakuna amana yidisukudini, ngyandiki phi mu kumona!»
12 Bamuzimbwadini: «Kubiki kenina mutu meni yayina?» Yandi wuvutudini: «Nzayiku».

Bafwadisi bamuhyudi phofu wuna wábeluka

13 Bámunata mutu wuna wákala phofu kwena bafwadisi.
14 Kinga, kilumbu kya sabata kyákala kyakina káyidika Yesu thoba amana wámutemuna mesu.
15 Bafwadisi, bawu phi bámuhyula mutu wuna, keti bweti káyandikila mu kumona. Yandi wubazimbwadini: «Kakhusikini thoba muna mesu, yidisukudini mbunzu amana mbonini.»
16 Ndambu ya bafwadisi bakala zimbula: «Mutu yandu kátukaku kwena Nzambi, kikuma kazitisidyoku sabata.» Bahika bakala zimbula: «Abweti ni musumuki kafwani mu kusala bidimbu bya biphadi bya mutindu wuna?» Amana bádikabisa bawu yi bawu.
17 Bázimbula hika kwena phofu: «A ngeyi meni, biki wubati zimbula kikuma kya yandi wukutemunini mesu?» Yandi wuvutudini: «Mbikudi kenina.»
18 Bayuta bákwikilaku ni phofu kákala amana mesu mámutemuka. Yihakana batedisila bibuti byandi
19 amana babahyudini: «Yandi-wu mwana weṇu wuna lwisi zimbula ni phofu kabutuka? Amana bweti kayandikidini mu kumonina buthwena?»
20 Bibuti byandi bazimbudini: «Tuzayi ni mwana wetu kenina, kábutuka phi phofu.
21 Kaasi tuzayiku keti khi phila kátemwani mesu, amana nati wumutemuni mesu, betu, tuzayibwoku. Muhyulenu yandi meni; mbuta kenina mu kutendula maṃbu mandi!»
22 Kima bázonzila bwabuna bibuti byandi, kikuma kya bweya bwa Bayuta; mukuma Bayuta báyukana mu kukula, mu nzu ya kimvuka ya Bayuta, wuna watámbwasa ni Yesu kenina Kịdisitu.
23 Yihakana bibuti byandi bazimbwala: «Mbuta kenina, muhyulenu yandi meni!»
24 Bafwadisi bamutedi mbala ya zodi mutu wuna wákala phofu amana bamuzimbwadini: «Ngeyi hana khembu kwena Nzambi; Betu tuzayi ni mutu wuna kenina musumuki.»
25 Yandi wuvutudini: «Nzayiku yuka ni musumuki kenina. Kaasi kima kimosi nzayini: phofu khadikini, buthwena mbati mona.»
26 Bawu bamuzimbwadini: «Biki kákuhangikini? Abweti kákutemunima mesu?»
27 Yandi wubavutwadini: «Yíluzimbwadiki kedi, kaasi luyukikiku. Kikuma kya biki lubati zodila mu kuyukilabwa hika? Benu phi luzodi ni lwakituka balonguki bandi?»
28 Bámutukwana amana bamuzimbwadini: «Ngeyi wenina mulonguki wa mutu wuna; betu thwenina balonguki ba Moyize.
29 Tuzayi ni Nzambi kwena Moyize kázonzila; kaasi yandu-yandu, tuzayiku keti kubiki katukini!»

30 Mutu wuna wubavutwadini: «Taleti
dyambu dya kuyituka: benu luzayiku keti
kubiki katukini, kinga yandi wuthemu-
nima mesu!
31 Tuzayi ni Nzambi kisiku yukila ba-
sumuki, kaasi yuka ni mutu wisi zitisa
Nzambi, wisi sala phi luzolu lwandi, kisi
muyukila.
32 Khaku kedi tuyuka keti mbala
mọsi mutu watemuna mesu ma mutu
wabutuka phofu.
33 Wadi ni mutu yandi kátukaku kwena
Nzambi, wadi kakhaniku sala kima.»
34 Bamuvutwadini: «Ngeyi mutu ni mu
masumu wábutukila ngeyi wosu, amana
wuzodini ni watulonga?» Hanga bamu-
lubudini mu nzu ya kimvuka ya Bayuta.

Buphofu bwa kitembu

35 Yesu wáyuka ni bafwadisi bámukukwasa
mutu wuna. Wámutundakana amana
wumuzimbwadini: «Ngeyi wubati kwikila
mwena Mwana wa mutu?»
36 Wumuvutwadini: «Nati kenina,
Pfumu, ndangu yikwikila mwena yandi?»
37 Yesu wumuzimbwadini: «Wubati mu-
mona; yandina wubati kuzonzisa, yandi
wuna.»
38 Hanga mutu wuna wuzimbudini:
«Khwikidini, Pfumu.» Amana wáfukama
kuna thwala ya Yesu.
39 Amana Yesu wumuzimbwadini:
«Meni, yisa mu tsi yayi kikuma kya
pfundusu yimosi: ndangu bana bisiku
mona, bamona, amana bana bisi mona
bakituka baphofu.»
40 Kunima dya kuyuka bwabuna,
ndambu ya bafwadisi bana bákala kumosi
yi yandi bamuhyudini: «Betu phi baphofu
thwenina?»
41 Yesu wubavutwadini: «Wadi lwákala
baphofu, wadi lweku yi disumu; kaasi
buthwena lubati zimbula: "Tubati mona",
amana disumu dyenu disadini bwabuna.»

10

Kalema yi mikoku

1 Yesu wuzimbudini: «Mu kyedika yibat-
ibwa luzimbwala: wuna wisiku kotila ku
mwelu mu dinda dya mikoku, kaasi wisi
kotila mu kuzanza kuma kwahika, yandi
kenina mwifi yi ndwandwa.
2 Kaasi mutu wuna wisi kotila ku
mwelu, kenina kalema ka mikoku.
3 Yandi bisi yafwadila mwelu kwena
tsinzidi, mikoku myisi yuka ndinga yandi;
kisi tela mikoku mya yandi-meni muna
khumbu ya bawu amana wulubudimya
ku phenza.
4 Buna kalubudimya myosu, yandi
wuhitini kuna thwala ya myawu, mikoku
mimulandini, kikuma mizayiya ndinga
yandi.
5 Myalendaku landa munzenza ketibwe;
myamú́tina, kikuma mizayiku ndinga ya
banzenza.»
6 Yesu wábaheka mbandu yina, kaasi
bawu bábakulamoku mana kakala baz-
imbwala.

Yesu, kalema wabukheti

7 Yesu wábazimbwala hika: «Mu
kyedika yibati luzimbwala: meni yenina
mwelu wa mikoku.
8 Boosu bana bisa ku thwala meni ben-
ina befi yi bandwandwa; kaasi mikoku
myábayukilaku.
9 Meni yenina mwelu. Yuka ni mutu
kakotila mwena meni, kahú́luka; kakóta
amana kalú́buka, kawána phi phila za
bukheti.
10 Mwifi kisi kwisila lwesi kikuma kya
kuyiba, kuhonda yi kuzanga. Meni,
yísila ndangu batu bavwa luzingu amana
bavwalwa lwa lawu-lawu.
11 Meni yenina kalema wabukheti.
Kalema wabukheti kisi lambula luzingu
lwandi kikuma kya mikoku myandi.
12 Wuna wisi sala lwesi kikuma kya
mbongu, wuna wukondi vwa mikoku
mya yandi meni keku musadi wakyedika;
buna kamó́na mbwa-ngongu, hanga sadi
sisa mikoku, yandi wutini. Amana mbwa-
ngongu kakwáta mikoku, wumwangimya.
13 Kikuma yandi mbongu kisi sadila,
kisiku kala yi kiwayi kya mikoku.
14 Meni yenina kalema wabukheti. Nza-
yimya mikoku myama, amana mikoku
myama phi minzayini,
15 bwosu buna kanzayi meni Tata,
meni phi yimuzayini. Amana yisi lam-
bula luzingu lwama kikuma kya mikoku
myama.

16 Mvwini mikoku myahika, mina
mikondi kala mu dinda dyadi. Mboti
yihungulamya phi myamina ndangu
bakobila, myayúka ndinga yama, amana
myakítuka kibuka kimosi yi muhungudi
mosi.
17 Yuka ni Tata kisi nzola, kikuma meni
mbati hana luzingu lwama, ndangu yita-
mbulalwa hika.
18 Heku mutu wakhátulalwa, kaasi
meni-meni yisilwa hana muna luzolu
lwama. Yenina yi hamu dya kuhanalwa
yi kuvutwakilalwa hika. Kyakina kizila
yítambula kwena Tata.»
19 Ngyengu yákota hika hana kati dya
Bayuta kikuma kya ndinga meni zina.
20 Balawu hana kati dya bawu bakala
zimbula: «Kitembu kya mbi kenina kyawu!
Kilawu kenina! Biki lubati muyukila?»
21 Bahika bakala zimbula: «Ndaka zina
zeku za kitembu kya mbi. Mutu wenina
yi kitembu kyambi fwani kutemuna mesu
ma phofu?»

Bayuta bamulosidini Yesu

22 Muna tangwa meni dina dya kyosi,
mwamuna bakala ta mukinzi wa kusam-
bula nzu ya Nzambi kuna Yelusalemi.
23 Yesu kakala kangala hana kyanzala
kya nzu ya Nzambi, muna mbalanda yina
bakala tela ni ya Solumoni.
24 Bayuta bámuzyeta, beka muzimb-
wala: «Yi kuna khi tangwa watusisa mu
tsumbi? Yuka ni ngeyi wenina Kidisitu,
tuzimbwala phwelele.»
25 Yesu wubavutwadini: «Yíluzimbwadikibwa
kedi, kaasi lukhwikidikiku. Mihangu
myama mina yisi hanga mu khumbu
ya Tata wama, myamina myisi thila
kimbangi.
26 Kaasi yuka ni lubatiku khwikila,
kikuma kya buna lweku mu kibuka kya
mikoku myama.
27 Mikoku myama myisi yuka ndinga
yama; meni nzayimya, amana myawu phi
myisi ndanda.
28 Yisimya heka luzingu lwa mvula yi
mvula, myatótaku keti bweti amana heku
mutu wakwisamya botula ha moku ma
meni.
29 Bina kápheka Tata bilutini byosu,
amana heku mutu fwani kabotula kima
ha moku ma Tata.
30 Tata yi meni thwenina kima kimosi.»
31 Bayuta bátonguna hika matadi
ndangu bamuta.
32 Yesu wubazimbwadini: «Mihangu
mya bukheti mya lawu yílusongila, mina
myátuka kwena Tata. Kikuma kya khi
muhangu, mukati kya myawu, lubati
nzukwamina matadi?»
33 Bayuta bamuvutwadini: «Heku
ni kikuma kya muhangu wabukheti
twakúzukwaminina matadi, kaasi
kikuma kya malewu maku kwena
Nzambi: ngeyi mutu wenina, amana
wubati dikitula Nzambi!»
34 Yesu wubavutwadini: «Muna mit-
siku myenu, basonikaku bwabu: "Meni
yízimbula: benu, banzambi lwenina[a]."
35 Bwabuna masonuku mábatedila ban-
zambi, kwena batu babana bahitikaya
ndinga ya Nzambi, amana masonuku mal-
endaku mu kuzima.
36 Amana benu lwazimbulaka kwena
wuna kasola Tata, katuma phi ha tsi ni
Nzambi wubati lewula? Kikuma kya buna
nzimbudini ni Mwana wa Nzambi yen-
ina?
37 Yuka ni yisiku sala mihangu mya Tata
wama, lukhwikilaku.
38 Kaasi yuka ni mbatimya hanga
ata lukhwikidiku meni, kwikilenu ata
mu mihangu myamina; zayenu amana
bakisenubwoku ni bwosu buna kenina
Tata mwena meni, bwabuna yenina meni
phi mwena Tata.»
39 Básanda hika ni bamukwata, kaasi
yandi wábatina.
40 Yesu wávutuka ku sambwa dikwawu
dya Yolutani, hana sabu dina kakala
botikila theti Yowani, amana wánangina
kwakuna.
41 Batu lawu bisa kwena yandi, beka
zimbula: «Yowani kásalaku keti kidimbu
kya kiphadi kimosi, kaasi moosu mana
kázimbula Yowani kikuma kya mutu
yandu menina ma kyedika.»
42 Amana hahana, batu balawu
bákwikila mwena yandi.

a **10:34** **10:34** Mkg 82:6

11

Lufwa lwa Lasalu

1 Mutu mosi wákala wabela, khumbu
yandi Lasalu, mwisi Betaniya, hata dya
Madiya yi Malata phangi wandi wa
mukhetu.
2 Madiya, yi yandi wuna wámusita
Pfumu mananasi amana wámukumuna
bitambi yi tsuki zandi, amana phangi
wandi wa yakala, Lasalu, yandi wákala
wabela.
3 Baphangi ba bakhetu batumini mutu
mosi kenda muzimbwala Yesu: «Pfumu,
nduku waku wabela kenina.»
4 Buna káyuka bwabuna, Yesu wuz-
imbudini: «Maladi mana misiku nata
ku lufwa; menina kikuma kya khembu
ya Nzambi, ndangu muna maladi meni
mamana, bamukembisa Mwana wa
Nzambi.»
5 Kinga Yesu kakala bazola Malata,
Madiya phangi wa mukhetu Malata yi
Lasalu.
6 Tangwa káyuka ni Lasalu wabela ken-
ina, kahanga wunangi hika bilumbu by-
odi kwakuna kákala.
7 Kunima wázimbula kwena balonguki
bandi: «Tuvutukenu ku Yuteya.»
8 Balonguki bamuzimbwadini: «Mu-
longi, buthwena bákasandaka Bayuta ni
bakuhondila ku matadi, amana wavutuka
hika kwakuna?»
9 Yesu wuvutudini: «Muna kilumbu
mwisiku kala matangwa kumi yi modi?
Yuka ni mutu kakangala mu mwini, kisiku
tyelumuka, kikuma kabati mona mwini
wa tsi yayi.
10 Kaasi yuka ni mutu kakangala mu
phipha, kisi tyelumuka, kikuma mwena
yandi, mwakonda mwini.»
11 Kunima dya kuzimbula bwabuna,
Yesu wuyikini: «Nduku wetu Lasalu wu-
nimbini, kaasi yikwenda mutokamisa ku
kilu kyandi.»
12 Balonguki bamuzimbwadini: «Pfumu,
yuka ni kanimbini, kahúluka.»
13 Lufwa lwandi kázonzila Yesu
bwabuna kaasi bawu bakala banza ni kilu
kwandi.
14 Hanga Yesu wubazimbwadini ph-
welele: «Lazalu wufuni.
15 Yenina yi kyesi kikuma kya benu,
mukuma khádikikwoku kwana; ndangu
lwakwikila. Kaasi thwendenu kuna ken-
ina.»
16 Tomasi wuna bisi tela ni diphasa,
hanga wuzimbudi kwena balonguki
bahika: «Thwendenu, betu phi, kwakuna
ndangu twafwa kumosi yi yandi!»

Yesu kenina lufutumuku yi luzingu

17 Buna kátula Yesu, wumoni ni
bilumbu byekina kedi biya, tukidila buna
bamusidikini Lazalu mu mazyamu.
18 Kinga Betaniya bela-bela dyákala
yi Yelusalemi, kitesu kya makilometele
matatu,
19 Bayuta balawu phi bisa kwakuna mu
kubadidisa Madiya yi Malata kikuma kya
lufwa lwa phangi wa bawu wa yakala.
20 Malata buna káyuka ni Yesu ka-
bati kwisa, wenda mutundakana; kaasi
Madiya yandi kásala wasikuka kuna nzu.
21 Malata wázimbula kwena Yesu:
«Pfumu, wadi ni wákala haka, wadi
phangi wama kakhaniku fwa.
22 Kaasi nzayi ni ata buthwena bwabu,
moosu mana walómba kwena Nzambi,
kakúhekama.»
23 Yesu wumuzimbwadini: «Phangi
waku kafútumuka.»
24 Malata wumuvutwadini: «Nzayi ni
kafútumuka mu kilumbu kya tsuka kya
lufutumuku lwa bafwa.»
25 Yesu wumuzimbwadini: «Meni,
yenina lufutumuku yi luzingu. Wuna
wakwíkila mwena meni, ata kafwini,
kazínga;
26 amana wuna wisi zinga, wisi kwikila
phi mwena meni kafwáku mu kimakulu.
Wukwikidibwa bwabuna?»
27 Malata wuvutudini: «Eeh, Pfumu,
meni khwikidini ni ngeyi wenina Kidisitu,
Mwana wa Nzambi, wuna wálunga mu
kukwisa mu tsi.»

Yesu wudidini

28 Kunima dya kuzimbula bwabuna,
Malata wenda amana wámutela phangi
wandi wa mukhetu Madiya amana wu-
muzimbwadi mu kitsweki: «Mulongi wu-
tudi kedi, kabati kutela.»

29 Buna káyuka bwabuna, Madiya wátelama tswatsu mu kwenda kwena Yesu;
30 mukuma hana Yesụ khaniku kedi kakota mu hata; hana kamutundakanina Malata, hahana káka la.
31 Bayuta bana bákala yi Madiya mu nzu kikuma kya kumuhomba bámumona ni wutelami tswatsu amana wulubukini; hanga bamulandini, kikuma bábanza ni wendi dila ku mazyamu.
32 Madiya buna kátula hana kákala Yesu yi buna kámumona, wáfukama muna malu mandi amana wuzimbudini: «Pfumu, wadi haka wukadikini, wadi phangi wama kakhaniku fwa.»
33 Yesu buna kámumona Madiya ni kabati dila yi Bayuta bana bisa mulanda phi mu kudila, hanga wuyuki kyadi mu mbundu yandi amana mabanza mamuvwalangani.
34 Wuzimbudini: «Kubiki lumusikini?» Bamuvutwadini: «Ah Pfumu, awisa amana wamọ́na.»
35 Yesu wanokisa matsanga.
36 Hanga Bayuta bazimbudini: «Talenu buna kámuzola!»
37 Kaasi batu bahika hana kati dya bawu bazimbudini: «Yandi wábuka mesu ma phofu, abweti kákondikiku kandisa ni mutu yandu kafwaku?»

Lazalu bamuvutudi mu luzingu

38 Yesu, mbundu yámulwala hika, wenda kuna mazyamu. Mákala makutunga mu kitadi, bákidika kalunga tadi kuna thwala.
39 Yesu wuzimbudini: «Katulenu tadi». Malata, phangi wa mukhetu wa mvumbi, wumuzimbwadini: «A Pfumu, tsudi kábati lubuka, mukuma lelu kilumbu kya ya.»
40 Yesu wumuvutwadini: «Yikuzimbwadikibwoku ni yuka wukwikidini, wamọ́na khembu ya Nzambi?»
41 Hanga bakatudi tadi. Yesu wásekula mesu amana wuzimbudini: «Tata, yikuvutwadi matondu kikuma kya buna wungyukidini.
42 Nzayi mboti ni wisi ngyukila kosu tangwa, kaasi nzonzidibwa kikuma kya batu baba banzyetini haka ndangu bakwikila ni ngeyi wáthuma.»
43 Kunima dya kuzimbula bwabuna, wákalunga: «Lasalu, lubuka!»
44 Amana mvumbi wálubuka; moku yi malu makuzinga mu bitemba bya muledi; mbunzu yandi phi yakuvunga yi kitemba. Yesu wubazimbwadini: «Mukutumunenu amana muyambulenu kenda.»

Yesu bamukasidi fwongu (Mth 26:1-5; Mlk 14:1-2; Luk 22:1-2)

45 Bayuta balawu, hana kati dya babana bisa kwena Madiya, bámona phi mambu mana káhanga Yesu amana bákwikila mwena yandi.
46 Kaasi bakwawu hana kati dya bạwu benda wana bafwadisi ạmana babamenika phi mambu mana kahanga Yesu.
47 Hanga bambuta ba banganga Nzambi yi bafwadisi bakhokisini kimvuka kya mbuta amana bazimbudini: «Biki twahanga? Mukuma mutu yandu kabati sala bidimbu bya biphadi lawu[a]!
48 Yuka ni twamutanikina bwabuna, batu boosu bakwíkila mwena yandi, amana bisi Loma bakwisakya zanga kizika kyetu yi kanda dyetu!»
49 Kaasi mosi hana kati dya bawu, khumbu yandi Khayifu, wuna wákala mbuta wa banganga Nzambi muna mvula meni yina, hanga wubazimbwadini: «Benu lubatiku bakisa kima!
50 Lumonibwoku ni bulungi mutu mosi kafwa kikuma kya batu, ndangu kanda dyosu ditotaku?»
51 Kinga mambu mana makalaku tuka kwena yandi-meni, kaasi bwosu kákala mbuta wa banganga Nzambi muna mvula meni yina, hahana kázonzila mu kubikula ni Yesu wáfwana mu kufwa kikuma kya kanda dyosu.
52 Heku ni kikuma kya kanda lwesi, kaasi kikuma kya kukhundikisa mu kịmvuka kimosi bana ba Nzambi babana bamwangana.

a **11:47 11:47** Mth 5:22

53 Tukidila kilumbu kyakina, bábonga
lukanu lwa kumuhonda Yesu.
54 Kikuma kya bwabuna Yesu
káyambwala mu kukangadila ha kati dya
Bayuta mu kitengeni. Kaasi wákatuka
hana, wenda ku kinzunga kina kyákala
bela-bela yi nganga, muna mbanza
ya Efwayimi, wánanga kwakuna yi
balonguki bandi.
55 Mukinzi wa Phaki ya Bayuta
wábwesuka amana batu balawu
batombuka ku Yelusalemi kikuma kya
kudisemisa ku thwala ya mukinzi meni
wuna.
56 Hanga beka musanda Yesu muna nzu
ya Nzambi, yi kudizimbwalaka bawu yi
bawu: «Biki lubati banza? Kakwísakwoku
hika ku mukinzi?»
57 Kinga bambuta ba banganga Nzambi
yi bafwadisi batekila dihanina muswa
ndangu, yuka ni mutu wuzayini kuna
kenina Yesu, kabazimbwala ndangu ba-
mukwata.

12

Yesu bamusiti mananasi (Mth 26:6-13; Mlk 14:3-9)

1 Bilumbu bisambanu ku thwala muk-
inzi wa Phaki ya Bayuta, Yesu wísa
ku Betaniya, kuna kákala Lasalu wuna
káfutumuna ku bafwa.
2 Bámuheka madya kwakuna. Malata
kakala basadila amana Lasalu kákala
mosi wa batu babana bákala ku mesa yi
Yesu.
3 Hanga Madiya wubongini kati-kati
dya mulangi wa mananasi ma muk-
wandi, mana bisi yidika yi miti wa nadi;
wásitama kuna bitambi bya Yesu amana
wámukumuna bitambi yi tsuki zandi. Nzu
yosu yákandumuka yi mvumba ya man-
anasi.
4 Mosi wa balonguki bandi, Yutasi
Sikadyoti, wuna wakhana mulambula,
hanga wuzimbudini:
5 «Kikuma kya biki bakondi tekisila
mananasi mana mu khama tatu za
phata[a], ndangu bahana mbongu kwena
baphutu?»
6 Heku ni kikuma kya kiwayi kya
baphutu kázimbwala bwabuna, kaasi
kikuma mwifi kákala amana bwosu
kakala lema waba dya mbongu, kakala
loya zina bakalamwa sya.
7 Kaasi Yesu wuzimbudini: «Muyam-
bula! Kikuma kya kilumbu kya kuzikama
kwama káswekilama.
8 Kikuma baphutu lwakadiki bawu kosu
tangwa, kaasi meni, yikadikiku yenu kosu
tangwa.»

Kifwandu kikuma kya Lasalu

9 Mulumba-lumba wa batu wa Bayuta
lawu báyuka ni Yesu ku Betaniya kákala,
bísa kwakuna; bendaku lwesi mu kutala
Yesu, kaasi benda phi ndangu bamumona
phi Lasalu wuna káfutumuna ku bafwa.
10 Hanga bambuta ba banganga Nzambi
bayukani ni bamuhondisa phi Lasalu;
11 kikuma Bayuta balawu bakalakwa
kwenda kikuma kya yandi Lasalu amana
bakala kwikila mwena Yesu.

Yesu wukoti mu Yelusalemi (Mth 21:1-11; Mlk 11:1-11; Luk 19:28-40)

12 Kilumbu kyálanda, mulumba-lumba
wa batu bana bísa kikuma kya mukinzi
wa Phaki ya Bayuta báyuka ni Yesu kabati
kwisa ku Yelusalemi.
13 Batu bábonga ndala za mbati amana
benda mukhikidila, mu kukalunga:
«Ozana!
kasambuka wuna wisi kwisila mu
khumbu ya Pfumu!
Kyamvu wa Kiseledi!»
14 Yesu wámona mwana wa ane, amana
wázakala hana thandu, bwosu básonika:
15 «Yukaku bweya, mwana wa ndumba wa
Siyoni!
Tala, kyamvu waku wisini,
wazakala hana thandu ya mwana wa
ane[b].»
16 Balonguki bandi bábakulaku theti
mambu mana; kaasi tangwa bámukembisa
Yesu, hanga bayubuki nana ni mamana

a **12:5 12:5** Ywn 6:7.
b **12:15 12:15** Muna bikalulu bya bikanda byahika, mbisi wuna ane bakala musadila hanga mbisi wuna wisi tikula mazitu. Kenina wakhunda kuluta baphunda bana bakodini. Bisi muzayila muna matu mandi ma kaleyi. Ane kenina kidimbu kya kudikulumuna kwa Masiya.

másonama kikuma kya yandi, amana bahanga bwabuna kikuma kya yandi.
17 Mulumba-lumba wa batu babana bákala hakana yi Yesu, ha kamutela Lasalu mu mazyamu kikuma kya kumufutumuna ku bafwa; bakala ta kimbangi.
18 Yihana mulumba-lumba wa batu bisa mukhikidila, mukuma bayuka ni yandi wáhanga kiphadi kina.
19 Bafwadisi bakala dizimbwala bawu yi bawu: «Lumoni ni lubatiku lenda kwenu kima; taleti tsi yosu yendi mulanda!»

Ndambu ya Bangeleki basandi Yesu

20 Hana kati dya batu babana bátombuka ku Yelusalemi mu kufukamina Nzambi mu tangwa dya mukinzi, hákala yi ndambu ya Bangeleki.
21 Buna bábwesuka kwena Fidiphu, mwisi Betisayita dya kinzunga kya Ngadidi, bamuhyudini: «A Pfumu, tubati zola ni twamona Yesu.»
22 Fidiphu wendi zimbula kwena Andele; bawu boodi bendabwa zimbula kwena Yesu.
23 Yesu wubavutwadini: «Tangwa dilungidini ndangu bamukembisa Mwana wa mutu.
24 Mu kyedika, mbati luzimbwala: yuka ni ngenza ya bule yibwiku mu mafu amana yivundiku; yanánga yawu buhika. Kaasi yuka ni yavunda, yisi buta hika ngenza za lawu .
25 Wuna wisi zola luzingu lwandi, katótisalwa, kaasi wuna wisi menga luzingu lwandi ha tsi yayi, katámbula luzingu lwa mvula yi mvula.
26 Yuka ni mutu wuzodi ni kasadila meni, kandanda, amana hana yikala meni, hahana phi kakála musadi wama. Yuka ni mutu kasadila meni, Tata wama wamúzatula.»

Yesu wuzonzidini lufwa lwandi

27 «Buthwena mbundu yama yivwalangani. Amana biki yizónza? Yizimbula: Tata, Phulula mu tangwa dyadi? Loni. Kaasi kikuma kya bwabuna thudidini ku tangwa dyadi.
28 Tata, kembisa khumbu yaku.» Amana ndinga mosi yáyukalakana kuna zilu: «Khembisiya kedi, yikémbisaya hika.»
29 Mulumba-lumba wa batu babana bákala hana, báyuka phi ndinga yina, bakala zimbula: «Mukumini wa mvula wuna.» Bahika bakala zimbula: «Wanzyo mosi wumuzonzisini.»
30 Kaasi Yesu wávutwakila hika: «Ndinga yina yiyukalakaniku kikuma kya meni, kaasi kikuma kya benu.
31 Buthwena bwabu yenina pfundusu ya tsi yayi; buthwena meni bwabu bamúlubula ku phenza pfumu wa tsi yayi.
32 Amana meni, tangwa bathómbula ha thandu ya tsi, yibáhungula batu boosu kwena meni.»
33 Kazonzila bwabuna mu kusongila phila ya lufwa luna kafwana mu kufwila.
34 Mulumba-lumba wa batu wumuvutwadini: «Mitsiku myetu mizonzini ni Kidisitu kanánga mu kimakulu. Abweti ngeyi wubati zimbwala hika ni bulungi Mwana wa mutu bamutombula? Nati kenina Mwana wa mutu meni wawuna?»
35 Yesu wubazimbwadini: «Mwini wenina kedi hana kati dya benu, mu tangwa dya khunda; kangalakenu buna kwenina mwini, ndangu phipha yilubwilaku; mukuma, wuna wisi kangala mu phipha kisiku zaya kuna kisi kwenda.
36 Buna lwenina yi mwini, kwikilenu mwena wuna wisi hana mwini, ndangu lwakituka bana ba mwini.»

Bayuta balawu bisiku kwikila mwena Yesu

Kunima dya kuzimbula bwabuna, Yesu wenda amana wáswama kyana yi bawu.
37 Mbatanana bidimbu bya biphadi byalawu bina kásala mu mesu ma bawu, bawu bakalaku mukwikila,
38 ndangu yalungila ndinga ya mbikudi Yesaya, yina kázimbula:

«Pfumu, nati wukwikidikini mu malongi metu?
Amana kwena nati básongilaza ngolu za Pfumu?»

39 Kikuma kya bwabuna, bálendaku mu kukwikila, kikuma Yesaya kázimbula hika:
40 «Nzambi wufidingima mesu ma bawu,
amana wuzitikini mbundu ya bawu,
ndangu bamonaku yi mesu ma bawu,
babakulaku yi mbundu ya bawu

amana bavutukisaku
wadi yikhana babelula.»
41 Bwabuna kázimbula Yesaya, kikuma
wámona khembu yandi amana wámuzonzila
phi.
42 Kinga, keti hana kati dya bapfumu,
balawu bákwikila mwena yandi, kaasi
bakalabwoku zonzila ha mesu mathona,
kikuma kya bafwadisi, ndangu babakuk-
wasa nana ku nzu ya kimvuka ya Bayuta.
43 Mukuma bakala zola khembu ya batu
kuluta khembu ya Nzambi.

Malongi matadidini pfundusu

44 Yesu wázonza mu ndinga ya ngolu
amana wuzimbudini: «Wuna wisi kwik-
ila mwena meni, kisiku kwikila mwena
meni, kaasi mwena wuna wáthuma.
45 Amana wuna wumbonini, wumoni
phi wuna wáthuma.
46 Meni, mwini, yisa ha tsi, ndangu
wuna wakwíkila mwena meni kanangaku
mu phipha.
47 Yuka ni mutu wuyuki ndinga zama
amana kalundizoku, ka meni ku yimu-
fundisini; mukuma yisilaku kikuma kya
kufundisa tsi, kaasi kikuma kya kuhulula
tsi.
48 Mutu wuna wundosidini, wukondi
phi tambwasa ndinga zama kenina yi
zusi mosi. Ndinga meni yina nzimbu-
dini, yawu yamúfundisa mu kilumbu kya
tsuka.
49 Mukuma meni, yízonzilaku mu ma-
banza mama, Tata wuna wáthuma, yandi-
meni wátsenda mu kuhanga buna pfwani
mu kuzimbula yi buna pfwani mu ku-
zonza.
50 Amana nzayi ni buna kisi senda yandi
bwisi hana luzingu lwa mvula yi mvula.
Yihana ni, mambu mana yisi zonza meni,
yisima zonza bwosu buna kátsendabwa
Tata.»

13

Yesu wusukudini malu ma balonguki bandi

1 Ku thwala ya mukinzi wa Phaki ya
Bayuta, Yesu bwosu kázaya ni tangwa
dyandi dilungidini, dina kafweti katuka
ha tsi yayi ndangu kenda kwena Tata,
yandi watoma zola batu bandi babana
bákala mu tsi; kábazola yikuna tsuka.
2 Muna tangwa dina bákala mu kudya.
Hana kiphidi-mutu wusi kedi dibanza dya
kumulambula kuna mbundu ya Yutasi,
mwana wa Simoni Sikadyoti;
3 Yesu, bwosu kázaya ni Tata wáhana
byosu hana moku mandi; ni kwena
Nzambi kátuka, kwena Nzambi phi
kavútukisa,
4 muna tangwa dya kudya, wátelama,
wáwomuna muledi wandi wa thandu
amana wadizitikila kitemba kimosi muna
mbunda.
5 Kunima, wásya mamba hana dilonga
amana wáyandika mu kusukula malu ma
balonguki bandi, yi kukumunakama yi
kitemba kina kyákala muna mbunda.
6 Buna kátula kwena Simoni Phetelu,
yandi Phetelu wumuzimbwadini: «Pfumu,
ngeyi watsukula malu?»
7 Yesu wumuvutwadini: «Mana mbati
hanga meni buthwena bwabu, ngeyi
wubatimoku bakisa, kunima nana
wazáyama.»
8 Phetelu wumuzimbwadini: «Loni,
ketibwe watsukula malu.» Yesu wumu-
vutwadini: «Yuka ni yikusukudimoku,
wakálaku hika hakimosi yi meni.»
9 Simoni Phetelu wumuzimbwadini:
«Yuka ni yibwabuna dyenina, Pfumu,
tsukulaku lwesi malu, kaasi yi moku
mama yi mutwa wama!»
10 Yesu wumuzimbwadini: «Mutu wuna
wuyebidiki kedi lutu lwosu, keku yi
mupfunu wa kudiyebisa, malu lwesi,
wakasemi kenina yandi wosu. Benu phi
ba kasemi lwenina, kaasi ka benu boosu
ku.»
11 Kikuma Yesu wázaya kwandi
keti nati wakhana mulambula, yihana
kázimbwala: «Ka benu boosu ku lwenina
ba kasemi.»
12 Kunima dya kubasukula malu yi
kuvwata miledi myandi, wávutuka ku
mesa, amana wubazimbwadini: «Lubaku-
dini kikuma kya dyambu dyadi yiluhangi-
dini?
13 Benu lwisi thela ni "Mulongi" yi
"Pfumu", kyedika lwisi zonza, mukuma
bwabuna yenina.

14 Amana yuka ni meni, Pfumu yi Mulongi yilusukudini malu, benu phi lufweti disukula malu, benu yi benu.
15 Mbandu yiluhekini, ndangu benu phi lwahanga bwosu buna phangini meni kikuma kya benu.
16 Mu kyedika yiluzimbwadibwa: musadi kahitiku pfumu wandi amana thumwa kahitiku wuna wámutuma.
17 Yuka ni luzayi bwabuna, kyesi lwenina kyawu, mboti bwakála yuka ni lwahangabwa.
18 Nzonzidibwoku kikuma kya benu boosu. Meni nzayi bana yísola. Kaasi bulungi ni malungila Masonuku mama: "Wuna wubati dya dipha dyama, wumbalukidini".
19 Tukidila buthwena bwabu, yiluzimbwadibwa buna khaku dibwa kedi dyambu, ndangu ha dyakwisa bwa, lwakwikila ni "Meni yenina."
20 Mu kyedika, yiluzimbwadibwa: wuna wuyambini mutu wuna thumini meni, meni-meni kayambini. Amana wuna wungyambini, wuyambi phi wuna wáthuma.»

Yesu wusamuni ni Yutasi kamúlambula (Mth 26:20-25; Mlk 14:17-21; Luk 22:21-23)

21 Yesu buna kázonza bwabuna, mabanza mámuvwalangana lawu, wuzimbudibwa wengele: «Mu kyedika mbati luzimbwala: mosi hana kati dya benu kandámbula.»
22 Balonguki bakala ditala bawu yi bawu amana bakala dihyula keti kikuma kya nati kakala zonzila.
23 Mosi wa balonguki bandi, wuna kakala zola lawu Yesu, yekaminikini hana thulu ya Yesu.
24 Simoni Phetelu wumutekudini ndangu kamuhyula Yesu keti kikuma kya nati kakala zonzila bwabuna.
25 Hanga mulonguki wuna wuzenzamini hana thulu ya Yesu amana wumuzimbwadini: «Pfumu, nati yandina?»
26 Yesu wumuvutwadini: «Wuna yivúndikila meni-meni kitini kya dipha yi wuna yihékadya.» Yesu wávundika kitini kya dipha, wubongikya amana wuhanikya kwena Yutasi, mwana wa Simoni Sikadyoti.
27 Yutasi, buna ká́bonga kitini meni kina, hanga Satana wumukotidini. Yesu wumuzimbwadini: «Buna wenina bwawu mu kuhanga, hangabwa tswatsu!»
28 Keti mosi, hana kati dya babana bákala ku mesa, kázayaku kikuma kina kámuzimbwala bwabuna.
29 Yutasi, bwosu kakala sweka waba dya mbongu, ndambu ya batu bázaya ni Yesu kakala muzimbwala ni kasumba bima bina bákala byawu mupfunu kikuma kya mukinzi kondilo kenda hana lusadisu kwena baphutu.
30 Amana Yutasi wábonga kitini kya dipha mekina, wálubuka phi muna mbala mosi. Phipha kwákala.

Mutsiku wa pha

31 Buna kálubuka Yutasi, Yesu wuzimbudini: «Buthwena Mwana wa mutu bamukembisini, Nzambi phi bamukembisini mwena yandi.
32 [Yuka ni Nzambi bamukembisa mwena yandi,] Nzambi phi kamúkembisa mwena yandi meni, ka thama ku kamúkembisa.
33 Bana bama, bilumbu bya khunda yenina byawu hika yi benu. Lwatsánda, amana bwosu yízimbula kwena Bayuta: kuna mbati kwenda meni, benu lwalendakwoku kwisa, bwabuna phi nzimbudini kwena benu buthwena.
34 Mutsiku wa pha yiluhekini: zolanenu benu yi benu. Bulungi lwazolana phi benu yi benu, bwosu buna yíluzola meni.
35 Yuka ni lwazolanaka benu yi benu, batu boosu bazáya ni balonguki bama lwenina.»

Yesu wusamuni ni Phetelu kamúsuwangana (Mth 26:31-35; Mlk 14:27-31; Luk 22:31-34)

36 Simoni Phetelu wumuzimbwadini: «Pfumu, wendi kubiki?» Yesu wumuvutwadini: «Wufwaniku wandanda kedi buthwena kuna mbati kwenda, wandanda nana kilumbu.»
37 Phetelu wumuzimbwadini: «Pfumu, kikuma kya biki pfwaniku mu kukulandila buthwena? Yilenda mu kuhana luzingu lwama kikuma kya ngeyi!»

38 Yesu wumuvutwadini: «Walenda
hana luzingu lwaku kikuma kya meni?
Mu kyedika, mbati kuzimbwala: khoku
kakókulaku kedi, watsúwangana mbala
tatu ni wunzayiku.»

14

Nzila yina yisi nata kwena Tata

1 Yesu wuzimbudi hika kwena ba-
longuki bandi: «Mbundu yenu yivwalan-
ganaku. Kwikilenu mwena Nzambi,
khwikilenu phi mwena meni.
2 Muna nzu ya Tata wama, bizika
byalawu byeninamwa; wadi lo, khanib-
woku luzimbwala ni yendi luyidikila
kizika kimosi.
3 Amana yuka ni yendi luyidikila
kizika, yikwisa vutwakisa mu kulubonga,
lwakala ha kabeta ka meni, ndangu hana
yikála meni, benu phi lwakala hakana.
4 Amana luzayi nzila ya kuma kuna
mbati kwenda meni.»
5 Tomasi wumuzimbwadini: «Pfumu,
tuzayiku keti kubiki wubati kwenda. Ab-
weti twalenda zayilaya nzila?»
6 Yesu wumuzimbwadini: «Meni yen-
ina nzila, kyedika yi luzingu. Ka mutu
ku wakwísa kwena Tata konda kuhitila
kwena meni.
7 Honi lwanzaya meni, lwamúzaya phi
Tata wama. Tuka lelu lumuzayini amana
lumumoni kedi.»
8 Fidiphu wumuzimbwadini: «Pfumu,
tusongila Tata, amana bwabuna
butufwani.»
9 Yesu wumuvutwadini: «Thama-thama
yina yisi kala yi benu, abweti Fidiphu
ngeyi, wisiku nzayila? Wuna wumboni
meni, wumoni phi Tata. Abweti ngeyi
wufwani kuzimbula: "Tusongila Tata"?
10 Wubatiku kwikila ni meni yenina
mwena Tata, amana Tata kenina mwena
meni? Ndinga zina yisi luzimbwala, zisiku
tuka kwena meni-meni, kaasi Tata yandi
wisi zingila mwena meni, yandi phi wisi
lungisa mihangu myandi.
11 Khwikilenu tangwa yisi luzimbwala
ni meni yenina mwena Tata, amana Tata
kenina mwena meni. Kondilo kwikilenu
ata kikuma kya myawu meni mihangu.
12 Mu kyedika yibatibwa luzimbwala:
wuna wakwíkila mwena meni, yandi
phi kaháng̀a mihangu mina mbati hanga
meni. Kaháng̀amya hika mya lawu kuluta
mina mbati hanga meni. Kikuma meni
yendi kwena Tata.
13 Amana moosu mana lwalómba mu
khumbu ya meni, yisalama, ndangu,
muna nzila ya Mwana, bamukembisa
Tata.
14 Yuka ni lwandomba kima mu
khumbu yama, meni yisalakya.»

Yesu wusidi ni kahítika Kitembu Kyatoma

15 «Yuka ni lwisi nzola, lwalúnda mitsiku
myama.
16 Meni yilómba kwena Tata ni kaluheka
Muhombi wahika, ndangu kakalaka yi
benu bilumbu byosu;
17 Kitembu kya kyedika wuna balen-
daku mu kutambula kwena batu ba
tsi, kikuma bamumoniku, bamuzayiku
phi. Kaasi benu, lumuzayini, kikuma
kisi zingila hana kati dya benu amana
kakádiki mwena benu.
18 Yilúsisaku batsona; yikwísa hika
kwena benu.
19 Ka thama ku, batu ba tsi bambónaku
hika, kaasi benu, lwambóna hika, kikuma
meni mbati zinga, benu phi lwazínga.
20 Muna kilumbu meni kina, lwabákisa
ni meni yenina mwena Tata wama bwosu
lwenina benu mwena meni amana meni
mwena benu.
21 «Wuna wenina yi mitsiku myama,
wisimya lunda phi, yandi wuna wisi
nzola. Kinga wuna wisi nzola meni, Tata
wama phi kamúzola; meni phi yimúzola
amana yidímonikisa kwena yandi.»
22 Yutasi, heku ni Yutasi sikadyoti, wu-
muhyudini: «Pfumu, abweti ni wadi-
monikisa lwesi kwena betu, kaasi kwena
batu ba tsi loni?»
23 Yesu wumuvutwadini: «Yuka ni mutu
wisi nzola, kalunda ndinga yama. Tata
wama phi kamúzola, amana twakwísa
kwena yandi, twazíngila mwena yandi.
24 Wuna kanzodiku, kisiku lunda phi
ndinga zama. Amana ndinga yina lubati
yuka yeku ya meni, kaasi ya Tata wuna
wáthuma.

25 Yiluzimbwadini bwabuna bwosu yenina yenu hika.
26 Kaasi Kitembu Kyatoma, Muhombi wuna katúma Tata mu khumbu ya meni, yandi walúlonga moosu, amana kalúyubulula mambu moosu mana yiluzimbwadikini.»
27 «Yilusisidini ngemba; yiluhekini ngemba yama. Meni yiluhekiku mu phila ya batu ba tsi. Luvumukaku mbundu, lubangaku phi.
28 Lwáyuka mana yíluzimbwala: "Yendini amana yikwísa kwena benu". Wadi lwanzolaka, wadi lukasangwala mu kuyuka ni yendini kwena Tata, mukuma Tata kenina wambuta kuluta meni.
29 Buthwena, yiluzimbwadini mambu mana buna khaku kedi malungila; ndangu ha makwisa lungila, lwakwikila.
30 Yizónzaku hika lawu yi benu, mukuma pfumu wa tsi yayi, wekina kwisa. Keku keti kima kimosi mwena meni;
31 kaasi ndangu batu ba tsi bazaya ni yisi muzola Tata amana yisi hanga mana kátsenda Tata. Telamenu, tukatukenu homa haka!»

15

Yesu, miti wa vinu wa kyedika

1 Yesu wázimbula kwena balonguki bandi: «Yenina miti wa vinu wakyedika, amana Tata wama kenina wuna wisi hela bibundu bya vinu.
2 Muhandi wosu wuna wakhundakana kwena meni amana wakonda ha kibundu, kisiwa vusa; muhandi wosu wuna wisi ha kibundu, kisiwa sakwadila ndangu waha hika bibundu byalawu.
3 Benu ba kasemi kedi lwenina, kikuma kya malongi mana yíluheka.
4 Zingilenu mwena meni, bwosu yenina meni mwena benu. Phila mosi yi muhandi wa vinu, wufwaniku waha kibundu yuka ni weku wadinama ku miti wa vinu; phila mosi phi yi benu, yuka ni luzingidiku mwena meni.
5 Meni yenina miti wa vinu, benu lwenina mihandi. Wuna wisi zingila mwena meni bwosu yenina meni mwena yandi, yandina kaha bibundu byalawu; kinga, konda meni, lwalendaku hanga kima.
6 Wuna wisiku zingila mwena meni, wakutimbula ku phenza kenina hanga muhandi amana wuyumukini; mihandi myaloka bisimya tonguna, batimbudimya ku mbawu amana milemini.
7 Yuka ni lwazingilaka mwena meni, yi ndaka zama mwena benu, lwalómba kyosu kina lwazóla amana lwatámbulakya.
8 Tala buna yisi monikina khembu ya Tata wama: lwabutaka bibundu byalawu amana lwakituka balonguki kikuma kya meni.
9 Bwosu kánzola Tata, meni phi yíluzola. Zingilakenu mu zola dyama.
10 Yuka ni lwalundaka mitsiku myama, lwazíngila muna zola dyama, bwosu yílunda meni mitsiku mya Tata wama amana yisi zingila muna zola dyandi.»
11 «Yiluzonzidini bwabuna ndangu kyesi kyama kyakala mwena benu amana kyesi kya benu kyakala kyalungila.
12 Mutsiku wama wenina wawu: Zolanenu benu yi benu bwosu buna yíluzola meni.
13 Heku mutu wenina yi zola dina dihitini yuka ni ka wuna ku wuzodi kufwa kikuma kya banduku bandi.
14 Yuka ni lwalemvukaka mu mana yisi lutuma meni, benu lwenina banduku bama.
15 Yisiku lutela hika bahika, kikuma muhika kisiku zaya dibanza dya pfumu wandi. Yisi lutela banduku bama, kikuma moosu mana yíyuka kwena Tata wama, yíluzimbwalama benu phi.
16 Ka benu ku lwátsola meni, kaasi meni yílusola, yíluheka kisalu ndangu lwenda amana lwabuta bibundu byalawu, amana bibundu byenu byananga. Ndangu Tata kaluheka byosu bina lwamúlomba mu khumbu ya meni.
17 Mutsiku yilusidini, wenina wawu: zolanenu benu yi benu.»

Batu ba tsi bamumengini Yesu yi balonguki bandi

18 «Yuka ni batu ba tsi babati lumenga, zayenu ni meni bátekila menga.

19 Wadi ni lwakalaka batu ba tsi, wadi batu ba tsi bakhani luzola kikuma banduku lwenina. Kikuma kya buna lweku batu ba tsi, kinga yílusola amana yílubula ha kati dya bawu, yihakana batu ba tsi bisi lumengina.
20 Yubukenu ndinga yina yiluzimbwadikini: "Muhika kahitiku pfumu wandi." Yuka ni bándyokuna meni, benu phi balúnyokuna; yuka ni bálundama malongi mama, balúndama phi mana ma benu.
21 Mambu mana moosu balúhangama kikuma kya khumbu ya meni, kikuma bawu bamuzayiku wuna wáthuma.
22 Wadi ni yísaku, yikonda bazonzisa phi, wadi bakhaniku kala yi disumu. Kaasi buthwena, balendaku mu kusuwangana disumu dya bawu.
23 Wuna wisi mbenga, kisi mumenga phi Tata wama.
24 Wadi ni yíhangaku mihangu mina myakonda kedi hangama kwena mutu, hana kati dya bawu, wadi bakhaniku kala yi disumu. Kinga, buthwena bamonimya mihangu myama kaasi batumengi yi meni yi Tata wama.
25 Kaasi bwabuna buhangamini ndangu ndinga meni yina básonika muna mitsiku mya bawu yalungila: "Bámbenga konda kikuma."
26 «Tangwa kakwísa Muhombi wuna yilúhitika meni, wuna watúka kwena Tata, Kitembu wuna wenina kyedika wuna wátuka kwena Tata, yandi wuna wathíla kimbangi.
27 Benu phi lwata kimbangi, kikuma hakimosi lwenina yi meni tukidila ku luyandiku.

16

1 «Yíluzonzila bwabuna, ndangu hakalaku kisinza kya kubwila kikuma kya benu.
2 Balúkukwasa mu nzu za kimvuka za Bayuta. Tangwa dyakwisa, wosu wuna walúhonda, kabánza ni Nzambi kabati sadila muna mutindu wawuna.
3 Amana bahánga bwabuna kikuma bázayaku keti Tata keti meni.
4 Kaasi kima yiluzimbwadini bwabuna ndangu ha dyalungila tangwa meni dyadina, lwalenga yubuka ni yíluzimbwalabwa kedi.»

Muhangu wa Kitembu Kyatoma

«Yíluzimbwalamoku kedi tukidila ku luyandiku, kikuma yíkala hakimosi yi benu.
5 Buthwena, yekina kwenda kwena wuna wáthuma amana keti mutu mosi hana kati dya benu, kabatiku phyula ni "wendi kubiki?"
6 Kaasi buna yiluzimbwadini bwabuna, kiwayi kilubasini muna mbundu.
7 Kinga ma kyedika kwama mbati luzimbwala: "Bulungi mboti kwena benu, ni meni yenda kwama, kondi loni Muhombi kakwísaku kwena benu. Kaasi yuka ni yenda, yilúhitika yandi.
8 Tangwa kakwísa yandi, kasóngila kwena batu ba tsi ni báhunana mu mana matadidini masumu, masonga ma Nzambi yi pfundusu.
9 Mu mambu matadidini disumu, kikuma bisiku kwikila mwena meni.
10 Mu mana matadidini masonga, kikuma meni yendi kwena Tata amana lwambónaku hika»;
11 Mu mana matadidini pfundusu, kikuma pfumu wa tsi yayi bámufundisa kedi.
12 «Mambu ma lawu yenina mawu hika ma kuluzimbwala, kaasi lweku kedi yi ngolu za kusimbilama buthwena.
13 Ha kakwísa Kitembu wa kyedika, kalúnatisa muna kyedika kyosu, mukuma kazónzilaku mu khumbu ya yandi meni, kaasi kazímbula byosu bina kayúka amana kalúsamwana mana makwísa.
14 Yandi kakhembisa, kikuma kabónga mana menina kwena meni ndangu kalusamwanama.
15 Byosu bina kenina byawu Tata, byenina phi kwena meni. Yihana nzimbwadiki ni kabónga mana menina kwena meni ndangu kalusamwanama.»

Kiwayi kyabáluka mu kyesi

16 «Ka thama ku lwambónaku hika,
amana kunima dya tangwa dyakhunda
lwambóna.»
17 Ndambu ya balonguki bandi bakala
dihyula bawu yi bawu: «Biki byabina
kabati tuzimbwala? "Ka thama ku
lwambónaku hika, amana kunima
lwambóna", amana: "Yendi kwena Tata
wama."
18 Amana bakala zimbula: Biki dis-
ongidila dya "ka thama ku"? Tuzayimoku
mana kabati zonza.»
19 Yesu bwosu kázaya ni bazodi ba-
muhyula kyufu, hanga wubazimbwadini:
«Lubati tendanina kikuma kya buna yiluz-
imbwadini: "Ka thama ku lwambónaku
hika, amana phi kunima dya tangwa
dyakhunda lwambóna?"
20 Mu kyedika yiluzimbwadini ni
lwadíla, lwayánana phi, kaasi batu ba tsi
basángwala; benu, mu kiwayi lwakála,
kaasi kiwayi kyenu kyabáluka mu kyesi.
21 Ha kisi buta mukhetu, mu kiwayi
kisi kala kikuma tangwa dyandi dya
phasi dilungidini; kaasi tangwa kabu-
tini mwana, kisiku yubuka hika mis-
ongu mina; kyesi kya lawu kenina kyawu
kikuma wubuti mutu ha tsi.
22 Phila mosi yi benu, buthwena, mu
kiwayi lwenina; kaasi yilúmona hika,
mbundu zenu zasángwala lawu, amana
hakálaku mutu walúnga mu kulukatula
kyesi kyenu.
23 «Muna kilumbu meni kyakina, lwa-
phyúlaku hika kima. Mu kyedika yiluz-
imbwadini: kina lwalómba kwena Tata
mu khumbu ya meni, kaluhekakya.
24 Yi bwa buthwena bwabu, khaku kedi
lumulomba kima mu khumbu ya meni.
Lombenu amana lwatámbula, ndangu
kyesi kyenu kyakala kyalungila.»

Yesu, munungi wa tsi

25 «Moosu mana, mu bingana yisima
luzimbwala. Tangwa dyakwísa dina
yilúzonzilaku hika mu bingana, kaasi
dina yilúsamwana wengele mambu mana
matadidini Tata.
26 Muna kilumbu meni kyakina,
lwalómba mu khumbu ya meni, amana
yiluzimbwadiku ni meni yilómba kwena
Tata kikuma kya benu,
27 kikuma, yandi-meni Tata wama kisi
luzola, mukuma benu phi lwisi nzola
meni, amana lwisi kwikila ni meni kwena
Nzambi yítuka.
28 Kwena Tata yítuka amana yisi ha tsi.
Buthwena, mbati katuka ha tsi amana
yendi kwena Tata.»
29 Balonguki bandi bazimbudini: «Buth-
wena wekatuzonzila wengele, konda
wasadila hika bingana.
30 Buthwena tuzayi ni mambu moosu
wuzayima, amana weku yi mupfunu ni
mutu kakuhyula. Yi hana tukwikididi ni
kwena Nzambi wátuka.»
31 Yesu wubavutwadini: «Buthwena, luk-
wikidini?
32 Talenu, tangwa dyakwísa, amana
dilungidi kedi, dina lwahúmbalakana,
kosu mutu yi nzila yandi, amana lwasala
nzukula meni hika. Kaasi yeku meni hika
kikuma Tata kenina yi meni.
33 Yiluzonzidini bwabuna ndangu
lwavwa ngemba mwena meni. Kiwayi
kya lawu lwamóna ha tsi yayi. Kaasi
kalenu yi kikesa! Meni yínungaya tsi!»

17

Yesu wusambidini kikuma kya balonguki bandi

1 Kunima dya kuzonza bwabuna, Yesu
wávumbula mesu ku zilu amana wuz-
imbudini: «A Tata, tangwa dilungidini.
Monikisa khembu ya Mwana waku,
ndangu Mwana yandi phi kamonikisa
khembu ya ngeyi,
2 amana bwosu wámuheka hamu ha
thandu ya mutu wosu, kisi hana luzingu
lwa mvula yi mvula kwena batu babana
wámuheka.
3 -Kinga luzingu lwa mvula yi mvula,
lwenina ni bakuzaya ngeyi Nzambi mosi
wakyedika, yi wuna wátuma ngeyi, Yesu
Kidisitu. -
4 Meni yímonikisa khembu ya ngeyi
hana tsi; ndungisini kisalu kina wáthuma
mu kusala.

5 Amana buthwena bwabu, Tata, pheka
khembu yina yíkala yawu ku mesu ma
ngeyi hana tsi khaku kedi yihangama.
6 Ngyadikisiya khumbu yaku kwena
baṭu bana wálubula mu tsi amana
wabapheka. Bákala batu ba ngeyi amana
wábahana kwena meni, bálunda phi ku
ndinga yaku.
7 Buthwena, bazayini ni byosu bina
wápheka, kwena ngeyi byátuka.
8 Mukuma yíbaheka ndaka zina
wápheka ngeyi; bátambulaza. Bázayabwa
ni kyedika, kwena ngeyi yítuka amana
bákwikila ni ngeyi wáthuma.

9 «Kikuma kya bawu mbati lombila meni.
Mbatiku lombila kikuma kya batu ba
tsi, kaasi kikuma kya babana wápheka,
kikuma benina ba ngeyi.
10 Kyosu kina kyenina kya meni, kya
ngeyi kyenina, amana kina kya ngeyi,
kyenina phi kya meni; amana mwena
bawu yisi monikina khembu yama.
11 Yenamwoku hika muna tsi, kaasi
bawu mu tsi benina; meni yekina mu
kukwisa kwena ngeyi. Tata watoma,
balema muna khumbu yaku, khumbu
yina wápheka, ndangu bákala kima ki-
mosi hanga ngeyi yi meni.
12 Tangwa khadikini yi bawu, yikala
balunda muna ngolu za khumbu yaku,
ngolu zina wápheka. Yikala balema
amana, hana kati dya bawu, keti mosi
kátotaku, katula lwesi wuna wáfwana mu
kuditotisa, ndangu Masonuku malungila.
13 Buthwena yekina mu kwisa kwena
ngeyi. Kima nzonzidini bwabuna buna
yenina hika mu tsi, ndangu bavwa mwena
bawu-meni kyesi kyama; kyesi kina
kyalungila.
14 Meni yíbaheka ndinga yaku, kaasi
batu ba tsi bábamenga kikuma beku bisi
tsi yayi, bwosu yeku meni phi wa tsi yayi.
15 Yikulombiku ni wabakatula ha tsi,
kaasi wabalunda ku Mbi.
16 Beku batu ba ha tsi, bwosu yeku meni
phi mutu wa tsi.
17 Batambika muna kyedika; ndinga
yaku yenina kyedika.
18 Yíbatuma muna tsi bwosu wáthuma
ngeyi phi mu tsi.
19 Amana meni yiditambikini meni
wosu kwena ngeyi kikuma kya bawu,
ndangu bawu phi bakala ba kutambika
kwena ngeyi mu kyedika.

20 «Ndombidiku lwesi kikuma kya bawu,
kaasi kikuma phi kya babana bakwíkila
mwena meni ku ndinga ya bawu;
21 ndangu boosu bakala kima kimosi,
bwosu wenina ngeyi, Tata, mwena meni,
yi meni mwena ngeyi, bawu phi bakala
mwena betu, ndangu tsi yakwikila ni
ngeyi wáthuma.
22 Amana meni yibahekini khembu yina
wápheka ngeyi, ndangu bakala kima ki-
mosi bwosu thwenina betu kima kimosi.
23 Meni mwena bawu amana ngeyi
mwena meni; ndangu balungila muna
kithwadi, amana tsi yazaya ni ngeyi
wáthuma, wábazola phi bwosu buna
wánzola meni.
24 Tata, bana wábapheka, amana nzodi
ni kwosu kuna yenina meni, bawu
phi bakala kwakuna hakimosi yi meni
ndangu bamona khembu yama, khembu
yina wápheka, kikuma watekila nzola
hana tsi khaku yihangama.
25 Tata wa masonga, tsi yákuzayaku,
kaasi meni yíkuzaya, amana baba-baba
babakudi ni ngeyi wáthuma.
26 Yízayikisaya khumbu yaku kwena
bawu amana yibázayikisaya hika, ndangu
zola dina wenina dyawu kikuma kya
meni, dyakala mwena bawu, hanga meni
mwena bawu.»

18

Kukwatama kwa Yesu
(Mth 26:47-56; Mlk 14:43-50; Luk 22:47-53)

1 Tangwa kámanisa mu kuzonza
bwabuna, Yesu wálubuka yi balonguki
bandi ndangu benda ku sambwa dya
mwana mamba ma Setoni, kwakuna
kwákala yi masamba mamosi; Yesu yi
balonguki bandi bákota mwamuna.

2 Yutasi, wuna wámulambula, wázaya phi homa hahana; kikuma Yesu yi balonguki bandi bakala kwenda kutakaninaka mbala za lawu kwakuna.
3 Amana Yutasi wisa tula kwakuna, wánata kibuka kya baphumbulu yi batsinzidi bana bámuheka kwena bambuta ba banganga Nzambi yi bafwadisi. Bákala yi binwaninu amana basimbiki mwinda mya mbweta yi masoka.
4 Yesu wázaya mambu moosu makhana mubwila, wábwesuka kuna thwala amana wubazimbwadini: «Nati lubati sanda?»
5 Bamuvutwadini: «Yesu mwisi Nazaleti.» Yandi wubazimbwadini: «Meni yandu.» Amana Yutasi, wuna wakhana mulambula, watelama kákala hakimosi yi bawu.
6 Buna kábazimbwala: «Meni yandu», bávutwakisa kinima-nima amana bábwa ha tsi.
7 Yesu wábahyula hika: «Nati lubati sanda?» Bawu phi bamuvutwadini: «Yesu mwisi Nazaleti.»
8 Yesu wuvutudini: «Yiluzimbwadikibwa kedi ni meni yandu; amana yuka ni meni lubati sanda, yambulenu baba-baba benda kwabawu.»
9 Kázimbula bwabuna ndangu yalungila ndinga yina katekila zonza: «Thotisikiku keti mosi wa babana wápheka.»
10 Kinga Simoni Phetelu, mbedi ya phoku kákala yawu, wáholaya, wáhuta kutu dya kitata dya musadi wa mbuta wa banganga Nzambi. Khumbu ya musadi wuna yákala Malukusu.
11 Yesu wázimbula kwena Phetelu: «Vutula mbedi yaku ya phoku muna kilalu kyandi. Ngeyi wubanzi ni bungu dya phasi dyadi kaphekini Tata ndwadyoku?»

Yesu ku thwala Ana

12 Kibuka kya baphumbulu yi bapfumu ba bawu yi batsinzidi ba Bayuta bámukwatidila Yesu amana bámukasa.
13 Hanga bamunatini theti kwena Ana, yandi, buko bwa Khayifu kákala, wuna wákala mbuta wa banganga Nzambi muna mvula meni yayina.
14 Khayifu meni wuna, yandi wáhana ndongisila yayi kwena Bayuta: «Bulungi ni mutu mosi kafwa kikuma kya kanda dya batu.»

Phetelu wusuwangani ni keku mulonguki wa Yesu

(Mth 26:69-70; Mlk 14:66-68; Luk 22:55-57)

15 Simoni Phetelu yi mulonguki wahika bakala mulanda Yesu ḳuna manima. Mulonguki meni wuna wázayasana yi mbuta wa banganga Nzambi, yihakana kákotila nzila mosi yi Yesu muna kati dya kyanzala kya nzu ya mbuta wa banganga Nzambi;
16 Phetelu, yandi sadikini hana phenza, bela-bela yi mwelu. Hanga mulonguki wuna wázayakana yi mbuta wa banganga Nzambi wulubukini amana wendi zonza yi tsinzidi wa mukhetu wuna wakala tadikina mwelu, kunima, wámukotisa Phetelu.
17 Hanga musadi wa mukhetu meni yana wakala tsinzidi ku mwelu wuzimbudi kwena Phetelu: «Ngeyi phi weku mosi wa balonguki ba mutu wuna?» Yandi wumuvutwadini: «Loni, ka meni ku.»
18 Basadi yi batsinzidi hana bákala; báwika mbawu amana bekina yeta mukuma kuma kyosi kwákala. Phetelu phi hana kákala yi kuyetaka mbawu hakimosi yi bawu.

Mbuta wa banganga Nzambi wumufundisini Yesu

(Mth 26:59-66; Mlk 14:55-64; Luk 22:66-71)

19 Mbuta wa banganga Nzambi wumuhyudini Yesu mu mambu mana matadidini balonguki bandi yi malongi mandi.
20 Yesu wumuvutwadini: «Meni yikala zonza phwelele kwena mutu wosu. Yikala longa kosu tangwa muna nzu za kimvuka za Bayuta yi muna nzu ya Nzambi, muna bisi kutakanina Bayuta boosu. Amana yízonzaku keti kima kimosi mu kitsweki.
21 Kikuma kya biki wubati phyudila? Mambu mana nzonzini, hyulama kwena batu babana bángyuka; bawu bazayi bukheti mana yízonza meni.»
22 Yesu buna kázimbula bwabuna, mosi wa batsinzidi bana bákala hakana, hanga

wumuti mbata mu kuzimbula: «Yibwabuna wubati vutula kwena mbuta wa banganga Nzambi?»
23 Yesu wumuvutwadini: «Yuka ni mbi nzonzini, songilaya; kaasi yuka ni bukheti nzonzini, kikuma kya biki wubati mbetila?»
24 Hanga Ana wumuhitikini, wakukasa, kwena Khayifu, mbuta wa banganga Nzambi.

Phetelu wumutuni hika Yesu
(Mth 26:71-75; Mlk 14:69-72; Luk 22:58-62)

25 Simoni Phetelu hana kákala yi kuyetaka mbawu. Bamuzimbwadini: «Ngeyi phi weku mosi wa balonguki bandi?» Kaasi yandi wátuna mu kuzimbula: «Ka meni ku.»
26 Mosi wa basadi ba mbuta wa banganga Nzambi, wuna wakala kiwutu kya mutu wuna káhuta Phetelu kutu, wuzimbudini: «Meni yikumonikiku muna masamba, hakimosi yi yandi?»
27 Kaasi Phetelu wátuna hika. Muna tangwa meni dina, khoku wakokula.

Yesu ku thwala Philatu
(Mth 27:1-2; 27:11-14; Mlk 15:1-5; Luk 23:1-5)

28 Hanga muna suka, bapfumu ba banganga Nzambi bamunatini Yesu tukidila ku nzu ya Khayifu yi kuna nganda ya pfumu wa mbanza wa Loma. Bawu-meni bákotamwoku mu nganda hanga badisumuna nana, ndangu balenga ta mukinzi wa Phaki.
29 Philatu wálubuka kuna bákala bawu amana wuzimbudini: «Khi dyambu lubati mufundila mutu yandu?»
30 Bamuvutwadini: «Wadi ni mutu yandi kákadikiku mutu wambi, wadi tukhaniku kulambwala yandi.»
31 Hanga Philatu wubazimbwadini: «Mubongenu benu-benu amana mufundisenu bwosu milombi mitsiku myenu.» Bayuta bamuzimbwadini: «Betu thweku yi muswa wa kuhondisa mutu.»
32 Bwáhangama bwabuna ndangu yalungila ndinga yina kázimbula Yesu, mu kusongila phila ya lufwa luna kálunga mu kufwila.
33 Philatu wávutuka mu nganda, wámutedisa Yesu amana wumuzimbwadini: «Ngeyi wenina kyamvu wa Bayuta?»
34 Yesu wuvutudini: «Dyambu dina wubati phyula, kwena ngeyi-meni ditukini ho batu bahika bakuzimbwadibwa?»
35 Philatu wumuhyudini: «Disongidila ni meni Muyuta yenina? Kanda dyaku yi bambuta ba banganga Nzambi bisi kulambula kwena meni; biki wuhangi ngeyi?»
36 Yesu wuvutudini: «Luyalu lwama lweku lwa ha tsi yayi. Wadi ni lwákala lwa ha tsi yayi, wadi basadi bama bakhani ndwanina ndangu bandambulaku kwena Bayuta. Mu kuzonza kwamboti, luyalu lwama lweku lwa tsi yayi.»
37 Philatu wumuzimbwadini: «Disongidila ni ngeyi kyamvu wenina?» Yesu wumuvutwadini: «Ngeyi-meni wuzonzibwa ni kyamvu yenina. Meni yuka ni yíbutuka, yisa phi mu tsi, ndangu yita kimbangi kwena kyedika. Wosu wuna wenina mu kyedika, kisi yuka ndinga yama.»
38 Philatu wumuhyudini: «Biki kyedika?»

Yesu bamuzengidi lufwa
(Mth 27:15-31; Mlk 15:6-20; Luk 23:13-25)

Kunima dya kuzimbula bwabuna, Philatu wálubuka hika mu kumona Bayuta amana wubazimbwadini: «Kikuma kya meni, mboniku keti kikuma kimosi kya kumubedisila mukanu mutu yandu.
39 Bwosu lwáyikana kedi ni kosu mvula, yiluyambwalaka mutu wa boloku mosi mu mukinzi wa Phaki; zengenuti buthwena bwabu, yiluyambwala kyamvu wa Bayuta?»
40 Hanga boosu bayandikini mu kukalunga: «Ka yandi ku! Kaasi Balabasi!» Kinga, Balabasi ndwandwa kákala.

19

1 Hanga Philatu wutumi ni bamubonga Yesu amana bamuzyatula mafimbu.
2 Baphumbulu bátunga mukhonzi wa tsaku wuna bámuvwatisa kuna mutwa, amana bámuvwatisa muzaka wa kabengi.

3 Bakala kwisa kwena yandi yi kuzimbulaka: «Mboti, kyamvu wa Bayuta!» Amana bakala muta mbata.
4 Philatu wálubuka hika amana wázimbula kwena Bayuta: «Yilunatini yandi ku phenza, ndangu lwazaya ni mboniku keti kikuma kimosi, mwena yandi, kya kumubedisila mukanu.»
5 Yesu phi wálubuka; wuvwatiki mukhonzi wa tsaku yi muzaka wa kabengi. Amana Philatu wubazimbwadini: «Yandi-wu mutu!»
6 Bambuta ba banganga Nzambi yi batsinzidi, buna bámumona, hanga bakalungini: «Mukhoka ha kitakani! Mukhoka ha kitakani.» Philatu wubazimbwadini: «Mubongenu benu-benu amana mukhokenu ha kitakani; mukuma meni mboniku kwama kikuma, mwena yandi, kya kumubedisila mukanu.»
7 Bayuta bamuvutwadini: «Betu thwenina yi mitsiku amana mitsiku meni mina mibati lomba ni kafweti fwa, kikuma wudikitudi Mwana wa Nzambi.»
8 Tangwa kayuka Philatu ndinga yina, wáyuka hika bweya lawu.
9 Wávutuka hika muna nganda amana wáhyula kwena Yesu: «Kubiki wutukini ngeyi?» Kaasi Yesu kámuvutwalaku mvutu.
10 Hanga Philatu wumuzimbwadini: «Abweti wubatiku ngyakula? Wuzayiku ni meni yenina yi kiyeka kya kukuyambwadila holo kya kukukhokisa ha kitakani?»
11 Yesu wuvutudini: «Weku yi kiyeka kimosi hana thandu ya meni yuka ni kakuhekikyoku Nzambi. Ihana ni mutu wuna wisi ndambula kwena ngeyi, disumu dyandi dilutini dina dya ngeyi.»
12 Tukidila bwabuna, Philatu káka sanda phila ya kumusudila Yesu. Kaasi Bayuta bakalungini: «Yuka ni wamusula, weku nduku wa Khayisala. Kosu mutu wuna wudikitudini kyamvu, kipfumu kabati nwanina yi Khayisala!»
13 Philatu, buna káyuka mihowu meni mina, hanga wumulubudini Yesu kuna nzila amana yandi wendi zakala hana kiti kyandi kya pfundusu, hana batedini: «Homa bákunga mu matadi, amana mu ndinga ya Bahebelu bisiha tela ni "Ngabata".»
14 Kyákala kilumbu kya kuyidika mukinzi wa Phaki, bela-bela yi tsinzi; Philatu wázimbula kwena Bayuta: «Ayanduwu kyamvu wenu!»
15 Kaasi bawu bakalungini: «Kafwa! Kafwa! Mukhoka hana kitakani!» Philatu wubahyudini: «Fwani yimukhoka ha kitakani kyamvu wenu?» Bambuta ba banganga Nzambi bamuvutwadini: «Betu thweku yi kyamvu wahika, kaka Khayisala.»
16 Hanga wubaheki yandi Yesu ndangu bamukhoka ha kitakani.

Yesu bamukhoki ha kitakani (Mth 27:32-44; Mlk 15:21-32; Luk 23:26-43)

Amana bámunata Yesu.
17 Bwosu kakala nata yandi-meni kitakani kyandi, wálubuka mu hata amana wénda homa hana bisi tela: «Kibelengenzi kya mutwa»; mu ndinga ya Bahebelu, bisiha tela: «Kolukota».
18 Hahana bámukhokila ha kitakani. Hakimosi yi yandi, bakhoki hika batu bodi ha kitakani, mosi ku koku dya kitata dya Yesu, mukwawu ku koku dya kimama; yandi bamusi ha kati.
19 Philatu wáyidikisa koma ka dibaya, bánamikadya hana thandu ya kitakani kya Yesu; dyákala dyakusonika: «Yesu mwisi Nazaleti, kyamvu wa Bayuta.»
20 Bayuta balawu bakala tanga bisona byabina, kikuma homa hana bámukhokila ha kitakani Yesu hákala bela-bela yi mbanza. Masonuku mana makala mu ndinga tatu: yimosi ndinga ya Bahebelu, yikwawu ndinga ya bisi Loma yi ya Bangeleki.
21 Bambuta ba banganga Nzambi ba Bayuta bázimbula kwena Philatu: «Wusonikaku buna: "Kyamvu wa Bayuta" kaasi sonika: "Mutu yandu kázimbula: Yenina kyamvu wa Bayuta".»
22 Philatu wuvutudini: «Mana tsonikini, tsonikima kedi.»
23 Kunima dya kumukhoka ha kitakani Yesu, baphumbulu bátambula miledi myandi, bákabisamya mu ndambu ya,

ndambu mosi-mosi kikuma kya kosu phumbulu. Bátambula hika mvwela yandi yina bakonda nunga mu bitini, kaasi bátungaya yi muledi wamuthu, tukidila ku londi yi kuna banda.

24 Baphumbulu badizimbwadini bawu yi bawu: «Tuyatayoku mvwela yayi, kaasi tubetilenuyoku zeki ndangu twazaya keti nati watámbulaya.» Bwabuna malungidila Masonuku:

«Badikabisidini miledi myama,
amana lophu dyama, babetididya zeki[a].»

Bwabuna báhanga baphumbulu.

25 Hana kabeta ka kitakani kya Yesu hákala yi ngudi wandi yi phangi wa mukhetu wa ngudi wandi, Madiya mukhetu wa Kolophasi yi Madiya mwisi Makatala.

26 Yesu buna kámona ngudi wandi, amana hana kabeta ka yandi, hákala yi mulonguki wuna kakala zola lawu, hanga wuzimbudi kwena ngudi wandi: «Ngudi, tala mwana waku.»

27 Kunima wuzimbudi hika kwena mulonguki: «Tala ngudi waku.» Amana tukidila thangwa meni dyadina, mulonguki wámubonga ku nzu yandi.

Lufwa lwa Yesu
(Mth 27:45-56; Mlk 15:33-41; Luk 23:44-49)

28 Kunima dya bwabuna, Yesu bwosu kázaya ni moosu malungidi kedi; mu kusya ti Masonuku malungila, wuzimbudini: «Kihwinya yenina kyawu.»

29 Hákala hakana yi kilekwa kimosi kyákala kyabasa yi vinu dya ngani. Bátambula vuya, bázitikiladya kuna tsongi ya luswaswa lwa Yizophi, bávundikadya muna vinu dya ngani, amana báthutadya yi kuna munwa wandi.

30 Yesu, buna káfiya vinu dya ngani, wuzimbudini: «Moosu malungidini!» Kunima wázenzika mutwa amana wátabula moyu.

Phumbulu mosi wutubudini luhati lwa Yesu

31 Kilumbu mekina kyákala kitanu, kilumbu kina bakala yidikila sabata amana Bayuta bisa lomba kwena Philatu ndangu bakatula bamvumbi mu bitakani kunima dya kubatolula malu, ndangu mvumbi zinangaku ha kitakani mu kilumbu kya sabata -kikuma kyákala kilumbu kyambuta. -

32 Hanga baphumbulu bisini amana batoludini malu ma mutu watheti, kunima ma wuna mukwawu wuna bákhoka ha kitakani yi Yesu.

33 Tangwa bátula kwena Yesu, bámona ni wufiki kedi; amana bámutolulaku malu.

34 Kaasi mosi wa basuta kahanga wumukubi ngumba muna luhati; muna mbala mosi, menga yi mamba málubuka.

35 Mutu wuna wubati ta kimbangi meni kyakina, yandi wámonakya phi amana kimbangi kyandi kyenina kya kyedika; yandi wuzayi ni kyedika kabati zonza, ndangu benu phi lwakwikila.

36 Mamana máwa ndangu Masonuku malungila: «Keti mufufwa wandi wumosi watólukaku.»[b]

37 Amana Mukanda wukwawu wuzimbudini hika: «Batála kwena wuna bátubula[d].»

Yesu bamuzesi mu mazyamu
(Mth 27:57-61; Mlk 15:42-47; Luk 23:50-56)

38 Kunima dya bwabuna, Yozefu, mwisi Adimate, wuna wákala mulonguki wa Yesu, kaasi mu kitsweki, kikuma kya bweya bwa Bayuta, wenda lomba nzila kwena Philatu ndangu kakatula lutu lwa Yesu. Philatu wámuheka nzila. Yozefu wisa amana wakatula mvumbi.

39 Nikodemi, mutu wuna wenda mumona Yesu, kilumbu kimosi muna phipha, wisa nata phi mananasi ma mila ma kubundikisa yi aluwesi, kitesu kya kilo makumatatu.

40 Yozefu yi Nikundimu bátambula mvumbi ya Yesu amana bávungaya ha muledi, yi mananasi ma tsudi, bwosu bisi zika bamvumbi mu kikalulu kya Bayuta.

---

a **19:24 19:24** Mkg 22:19. b **19:36 19:36** Kul 12:46; Thl 9:12; Mkg 34:21. d **19:37 19:37** Zkd 12:10.

41 Kinga kwákala yi kilanga kimosi kwakuna bámukhokila ha kitakani, amana muna kilanga meni kyakina, mwákala yi mazyamu mamosi mapha bakonda kedi zika keti mutu.
42 Amana bwosu kyákala kilumbu kya kuyidikila sabata dya Bayuta, mazyamu phi bela-bela mákala, hanga Yozefu yi Nikodemi benda muzesa Yesu muna mazyamu meni mana.

20

Lufutumuku lwa Yesu
(Mth 28:1-8; Mlk 16:1-8; Luk 24:1-12)

1 Kilumbu kyatheti kya phosa muna suka-suka, Madiya mwisi Makatala wenda kuna mazyamu, kinga kuma mwa phipha hika kwákala, amana wumoni ni ditadi dyakukatula ku mwelu wa mazyamu.
2 Wenda thinu katela Simoni Phetelu yi mulonguki mukwawu wuna kakala zola lawu Yesu amana wubazimbwadini: «Pfumu bamukatudini mu mazyamu, tuzayiku phi keti kubiki bamusini.»
3 Hanga Phetelu yi mulonguki wuna mukwawu bálubuka ndangu benda kuna mazyamu.
4 Thinu bakala kwenda bawu bodi; kaasi mulonguki wuna mukwawu thinu za lawu kákala kuluta Phetelu, amana yandi wáditudila theti ku mazyamu.
5 Kahanga wuzenzamini amana wumonini bitemba bya miledi hana tsi, kaasi kákotaku.
6 Simoni Phetelu, wakala mulanda ku manima, wisa tula amana wákota muna mazyamu, wumoni bitemba bya miledi hana tsi,
7 yi muledi wuna bámukasa ku mutwa. Muledi meni wuna wákalaku homa hamosi yi bitemba bya miledi; kaasi wákala wakuvunga mu kingenga.
8 Hanga mulonguki wuna mukwawu wáditudila theti ku mazyamu, wákota yandi phi. Wámona amana wákwikila.
9 Mukuma yi kuna kilumbu meni kina, balonguki bábakisaku kedi Masonuku mana básonika ni Yesu wáfwana kafutumuka hakati dya bafwa.
10 Hanga balonguki bawu bodi bavutuki kwabawu ku nzu.

Yesu wudisongidi kwena Madiya mwisi Makatala
(Mth 28:9-10; Mlk 16:9-11)

11 Madiya wutelamikini kuna phenza, bela-bela yi mazyamu, yi kudilaka.
Bwana kakala dila, wuzenzami mu kutala muna mazyamu;
12 hanga wumoni banzyo bodi mu miledi mya phembi, bazakadikini hana hákala theti lutu lwa Yesu, mosi kuna mutwa amana mukwawu kuna malu.
13 Bamuzimbwadini: «Mukhetu, biki wubati didila?» Yandi wubavutwadini: «Kikuma Pfumu wama bamukatudini, nzayiku phi keti kubiki bamusini.»
14 Buna kázimbula bwabuna, wábaluka kumanima amaṇa wumoni Yesu wutelamikini, kaasi kazayaku ni Yesu yandina.
15 Yesu wumuhyudini: «Mukhetu, biki wubati didila? Nati wubati sanda?» Madiya kábanza ni musadi wa bilanga wuna, hanga wumuzimbwadini: «Pfumu, yuka ni ngeyi wumunatini, nzimbwala kuna wumusini, amana yenda mubonga.»
16 Yesu wumuzimbwadini: «Madiya!» Yandi wábaluka kwena yandi amana wuzimbudi muna ndinga ya Bahebelu: «Labuni!» disongidila: «Mulongi.»
17 Yesu wumuzimbwadini: «Wutsimbaku, mukuma khaku kedi thombuka kwena Tata. Kaasi awenda kwena baphangi bama amana bazimbwala ni thombuki kwena Tata wama wuna wenina phi Tata wenu, Nzambi wama yi Nzambi wenu.»
18 Madiya mwisi Makatala wendi samuna kwena balonguki: «Yimumonini Pfumu!» Amana wábamenikina mamana kamuzimbwala.

Yesu wudisongidi kwena balonguki bandi
(Mth 28:16-20; Mlk 16:14-18; Luk 24:36-49)

19 Muna masikidika mamana ma kilumbu kyatheti kya phosa, balonguki bákala bawongama muna nzu. Bábindika mwelu yi tsabi, kikuma kya bweya bwa Bayuta. Yesu wisa, hanga wutelami hana kati dya bawu, wubazimbwadini: «Ngemba yakala yi benu!»

20 Buna kázimbula bwabuna, wábasongila moku mandi yi luhati lwandi. Balonguki bákala mu kyesi kya lawu mu kumona Pfumu.
21 Yesu wubazimbwadi hika: «Ngemba yakala yi benu! Bwosu buna káthuma Tata, meni phi yilutumini.»
22 Kunima dya kuzimbula bwabuna, wáfula lwanda hana thandu ya bawu amana wubazimbwadini: «Tambulenu Kitembu Kyatoma!
23 Kweṇa bana lwálolula masumu ma bawu, batambula ndoluka; kwena bana lwakonda lolula, balólukaku.»

Yesu yi Tomasi

24 Tangwa kisa Yesu, mosi wa bawu kumi yi bodi, khumbu yandi Tomasi, wuna bisi tela ni diphasa, kákalahoku.
25 Hanga balonguki bahika bamuzimbwadini: «Tumumoni Pfumu.» Kaasi yandi wubavutwadini: «Yuka ni mboniku bidimbu bina bamukhokidikini tsosu muna moku mandi, yuka ni khotisiku mulembu wama muna bidimbu meni bina, yuka ni khotisiku phi koku dyama muna luhati lwandi, yikwíkilabwoku keti bweti.»
26 Kunima dya bilumbu nana, balonguki bandi bákala hika badiphatila muna nzu, Tomasi phi hana kákala hakimosi yi bawu. Mwelu myosu mya kukangisa, hanga Yesu wisi telama hana kati dya bawu, wubazimbwadini: «Ngemba yakala yi benu!»
27 Kunima wuzimbudini kwena Tomasi: «Kotisa haha mulembu waku, tala phi moku mama; thuta koku dyaku amana syadya muna luhati lwama. Yambula phaka, kwikila!»
28 Tomasi wumuvutwadini: «Pfumu wama yi Nzambi wama!»
29 Yesu wumuzimbwadini: «Kikuma wumboni, yihana wukwikididi? Kyesi kwena babana bisi kwikila konda kumona!»

Kikuma kya mukanda wawu

30 Yesu wata hika bidimbu bya biphadi byalawu, ku thwala ya balonguki bandi, bina bakonda sonika mu mukanda wawu.
31 Kaasi byabi basonikabya ndangu lwakwikila ni Yesu kenina Kidisitu, Mwana wa Nzambi, amana muna lukwikilu meni luna, lwatambula luzingu mu khumbu ya yandi.

21

Yesu wudimonikisi kwena balonguki bandi tsambwadi

1 Kunima dya ndambu ya bilumbu, Yesu wádimokisa hika kwena balonguki, kuna yanga dya mbuta dya Tibediyadi. Tala buna kádimonikisina:
2 Simoni Phetelu, Tomasi wuna bisi tela ni diphasa, Natanayedi mwisi mbanza ya Kana, kuna kinzunga kya Ngadidi, bana ba Zebeteya yi balonguki bahika bodi muna kati dya balonguki bandi, boosu bákala homa hamosi.
3 Simoni Phetelu wubazimbwadini: «Yendi loba.» Bawu phi bamuzimbwadini: «Betu phi twakwénda yi ngeyi.» Bálubuka amana bákota mu masuwa. Phipha meni yina yosu bákwataku keti kima.
4 Kuma buna kwákhya, Yesu hana sambwa kákala watelama; kaasi balonguki bákalaku zaya ni yandi wuna Yesu.
5 Yesu wubazimbwadini: «Bana bama, tsema lukwatini?» Bawu bamuvutwadini: «Loni»,
6 Yandi wubazimbwadini: «Timbulenu wanda kuna koku dya kitata kya masuwa amana lwakwáta.» Bátimbuladya phi, amana bálendaku mu kuthutadya kikuma dyábasa yi batsema balawu.
7 Hanga mulonguki wuna kakala zola lawu Yesu, wuzimbudini kwena Phetelu: «Wuna, Pfumu!» Simoni Phetelu buna káyuka: «Pfumu wuna!» wákasa muledi wandi muna mbunda, mukuma kikhonga kákala, amana wáditimbula muna yanga dya mbuta.
8 Balonguki bahika bisa yi masuwa, kuna yi kukokaka wanda dyakabasi yi batsema, mukuma bákalaku kyana yi mafu, kitesu kya metele khama.
9 Buna bátula ku tseki, báwana mbawu yi batsema hana ziku, yi dipha.
10 Yesu wubazimbwadini: «Natenu ndambu ya batsema babana lukwatini.»

11 Simoni Phetelu, wázanza muna masuwa amana wákoka yi kuna tseki, wanda dyakabasi yi batsema ba mbuta-mbuta: kitesu kya khama mosi yi makumatanu yi tatu. Mbatanana bákala batsema lawu, wanda dyáyatukaku.
12 Yesu wubazimbwadini: «Alwisa dya.» Keti mulonguki wandi mosi kálendaku mu kumuhyula: «Nati wenina ngeyi?», Mukuma bakala zaya ni wuna Pfumu.
13 Yesu wábwesuka, wátambula dipha amana wábahekadya; wábaheka hika phi tsema.
14 Yayina yákala mbala ya tatu, Yesu wáfutumuka ku bafwa mu kudimonikisa kwena balonguki bandi.

Yesu yi Phetelu

15 Buna bámanisa kudya, Yesu wázimbula kwena Simoni Phetelu: «Simoni, mwana wa Yowani, keti lungongu lwa meni wenina lwawu kuluta baba?» Phetelu wumuvutwadini: «Yibwana, Pfumu, wuzayi bukheti ni yisi kuzola.» Yesu wumuzimbwadini: «Disa bana bama ba mikoku.»
16 Wumuzimbwadi hika mu mbala ya zodi: «Simoni, mwana wa Yowani, ngeyi lungongu lwa meni wenina lwawu?» Yandi wumuvutwadini: «Yibwana Pfumu, wuzayi ni yisi kutya.» Yesu wumuvutwadini: «Kala muhungudi wa mikoku myama.»
17 Wumuzimbwadi hika mu mbala ya tatu: «Simoni, mwana wa Yowani, keti wisi thya meni?» Phetelu wáyuka kyadi kikuma kya buna kámuhyula mu mbala ya tatu: «Keti wisi thya meni?» Yandi wumuvutwadini: «Yibwana Pfumu, wuzayi moosu! Wuzayi phi ni yisi kuzola.» Yesu wumuzimbwadini: «Disa mikoku myama.
18 Mu kyedika yikuzimbwadibwa: tangwa wákala sanda, wakala dikasa ngeyi meni tsibu yaku, amana wakala kwenda kwosu wakala zola; kaasi tangwa wanúna, wayála moku, mutu wahika wakúzika tsibu yaku mu kukunata kuna wuzodiku.»
19 Yesu kázimbula bwabuna mu kusongila mutindu wa lufwa luna kafwila Phetelu kikuma kya kuhana khembu kwena Nzambi. Kunima dya kuzonza bwabuna, Yesu wumuzimbwadini: «Ndanda!»

Yesu yi mulonguki wuna kakala zola

20 Phetelu buna kábaluka, wumoni mulonguki wuna kakala zola Yesu, kakala balanda, wuna wáyekamina ha thulu ya Yesu tangwa bákala ku mesa, wámuhyula phi: «Pfumu, nati yanduna wukulambuni?»
21 Phetelu buna kámumona, wuzimbudi kwena Yesu: «Pfumu, yandu biki byamúbwila?»
22 Yesu wumuzimbwadini: «Yuka yizola ni kazinga tii yikuna yikwísila, makutadini? Ngeyi landa meni!»
23 Amana musamu wáyalangana ha kati dya baphangi ni mulonguki wuna kafwáku. Kinga Yesu kámuzimbwalaku: «Yandi kafwáku», kaasi kázimbula: «Yuka yizola ni kazinga tii yikuna yikwísila, makutadini?»
24 Yandi wuna mulonguki meni wuna wubati ta kimbangi kya mambu mana, yandi wásonikama, amana tuzayi ni kimbangi kyandi kyenina kyedika.

Mu kumanisa

25 Henina hika yi mambu makwawu ma mbuta káhanga Yesu. Wadi ni básonikakama dimosi-dimosi, mbanzi ni yameni tsi yosu yakhanaku lungila mu mikanda mina bakhana sonika.

Mihangu mya Bathumwa

Khotidi ya mukanda

Mukanda wa Mihangu mya Bathumwa wena khosikidi ya Musamu wa Bukheti wa Luka. Wubati menika phila yina bámwangina musamu Bathumwa kondilo bambambala ba Yesu. Bayandikila kulongawa, theti kuna Yelusalemi, amana kunima benda mu tsi za bela-bela, amana bátula yi muna tsi zina zazyeta yanga dya Meditelaneye. Bwabuna bálungisila "kituma" kina ká́baheka Yesu (Luk 24:47-48 yi Mihangu 1:8).

Ku luyandiku lwa mukanda wa Mihangu, Yesu wutombuki kuna zilu kwena Nzambi (1:9). Buthwena, kenahoku hika phila mosi, kaasi wuhitiki kwena bathumwa Kitembu Kyatoma kina kitukini kwena Nzambi (khaphu 2). Kitembu meni kabati basadisa mu kusamuna mambu ma mbuta mana kisi lungisa Nzambi. Tukidila ku tsosu yi ndamba ya mukanda wa Mihangu, Kitembu Kyatoma kabati lundika bakwikidi bahika bapha kwena Yesu.

Tii yi kuna khaphu ya 12, Thumwa Phetelu kenina mutu wa mupfunu wa lawu muna meni dya mukanda wa Mihangu.

Balonguki ba Yesu benina Bayuta. Babati kwenda kaka ku nzu ya Nzambi ya Yelusalemi amana babati zonzila Pfumu wa bawu. Kaasi bwosu hanga Yesu, munyanga wa lawu benina wawu ku thwala ya malemba (khaphu ya 3 yi kuna 8).

Bakwikidi hanga bendi ndambu muma mwosu muna Yuteya, muna Samadiya yi muna tsi za kyana. Babati samuna Musamu wa Bukheti phila mosi yi kwena bana bakondi kala Bayuta (khaphu ya 8 yi kuna ya 12). Dyadina dyenina dyambu dya mbuta dya pha. Muna tangwa meni dyadina, Bayuta lwesi bakala sambila Nzambi yandi mosi. Bakala banza ni batu ba dibundu dyahika bá́fwanaku kumuzaya. Kaasi Yesu Kidisitu kabati tela batu boosu mu kukala mu kithwadi yi Nzambi. Mangumba ma bakidisitu, kondi loni Mabundu, mabutukini. Mayaluki lawu amana muna kati dya bawu mwenina yi Bayuta yi Baphani.

Tukidila ku khaphu ya 13, "thumwa Pholu" wá́kituka mutu wa mupfunu lawu hanga Phetelu muna meni dya mukanda wa Mihangu. Pholu, bámutela kwena Yesu Kidisitu (khaphu ya 9). Dibundu dya Atyoki wa Sidiya dimusodini ha kimosi yi bakhunda bahika kikuma kya kusamuna Musamu wa Bukheti wa Yesu Kidisitu kuna tsi za kyana. Tukidila ku khaphu ya 13 yi kuna 28 mabati menika bitambu bya kisalu kyandi. Mabati menika mutindu wuna wá́yalanganina Musamu wa Bukheti muna kinzunga kya Meditelaneye yi kuna mbanza ya Loma.

Musamu wa Bukheti wa Yesu Kidisitu bwosu ká́sonikawa Luka wubati zonzila tangwa dya Yesu. Ha kimosi yi mukanda wa Mihangu mya Bathumwa, "tangwa dya Dibundu diyandikini. Dyenina tangwa dina bisi samuna, bakwikidi ba bakidisitu kosu tangwa yi muma mwosu malongi ma Yesu, Kidisitu. Babatima samuna kwena batu ba khadidi zoosu yi mangumba mosu, kwena bambuta yi baleki, kwena baphutu yi bamvwama.

Lusilu lwa Kitembu Kyatoma kwena Bathumwa

1 [a]Muzitu Thyofila,
Muna mukanda wama wuna watheti, yízonzila moosu mana ká́hanga Yesu yi
mana ká́longa tukidila ku luyandiku
2 yi kuna kilumbu kina ká́tombwakila
ku zilu. Ku thwala ya kunyokuka kwandi
ku zilu, wá́hana milongi, mu ngolu
za Kitembu Kyatoma, kwena bathumwa
bana ká́sola.
3 Kwena bawu phi ká́monika wamoya,
ku manima ma lufwa lwandi, yi mitindu
mya lawu mina ká́disongila, mu bilumbu

a **1:1 1:1** Mukanda wawu, Luka ká́sonikawa mu khumbu ya mukidisitu mosi wa luzitu, Thyofila, yi kikuma kya bakidisitu bahika.

makumaya ndangu kabasongila ni mukyedika, mu luzingu kenina: kakala monika yi kubazonzilaka mambu matadidi Kipfumu kya Nzambi.

4 Kilumbu kimosi kakala dya ha kimosi yi bawu, wábaheka mulongi wawu: «Lwendaku kyana yi Yelusalemi, kaasi hingilenu kilangi kina kásila Tata, bwosu yílumenikinabwa.

5 Yowani kábotika yi mamba, kaasi benu, mu bilumbu bya khunda, lwabótamab yi Kitembu Kyatoma.»

Thombuka ya Yesu

6 Bana bakala bakutakana bámuyufula bwabu: «Pfumu, buthwena wavutulula Kipfumu kya Kiseledi?»

7 Yandi wábavutwala: «Malutadiku mu kuzaya tangwa holo kilumbu kina kázenga tata mu hamu dyandi.

8 Kaasi tangwa kalúkulwamukina Kitembu Kyatoma, lwatámbula ngolu zandid amana lwakítuka bambangi bama mu Yelusalemi yi mu Yuteya dyosu yi mu Samadiya yi kuna tsuka ya tsi.»

9 Buna kázonza ndinga meni zina, bwosu bakala tala, Yandi wátombuka ku zilu, tuti dimosi dyámufídinga amana bámumonaku hika.

10 Bwosu bakala tala ku zilu kuna kénda yandi, batala bwabu, batu bodi, mu miledi mya phembie, bábatelamina

11 bazonzi phi: «Bisi Ngadidi, kikuma kya biki lutelaminiki haka mu kutala ku zilu? Yesu wuna dihambudi yi benu, wendi ku zilu, kakwisa vutuka kaka bwosu lumumoni kendi ku zilu.»

Matyasi wuhingani ha kifulu kya Yutasi

12 Hanga bavutuki ku Yelusalemi, buna bátuka ku mongu wa Olive. Wuna wakala bela-bela yi Yelusalemi, muna nzila yina bákangala kitesu kya kilometele dimosi.

13 Amana tangwa bákota, bazanza ku mwanza wambuta wa ku zilu kuna bakala kutakanina theti. Kwakala: Phetelu, Yowani, Zyaki, Andele, Fidiphu, Toma, Batolomi, Mathayi, Zyaki mwana wa Alufwe, Simoni wuna wákala theti mu dingumba dya bana bisi nwanina diphandasi, yi Yuta mwana wa Zyaki.

14 Bawu boosu bákwamina mu kimvuka mu kulombilaka homa ha mosi, kumosi yi bakhetu, yi Madiya ngudi wa Yesu, yi baphangi ba Yesu.

15 Kilumbu kimosi muna bilumbu meni bina, Phetelu watelama hana kati dya bakwikidi, thalu ya batu bana bákala mu kimvuka yakala kitesu kya khama mosi yi makumodi hanga wuzimbudi:

16 «Baphangi bama, bwáfwana malungila Masonuku ma Kitembu Kyatoma, muna munwa wa Tavidi, mana katekila zonza kikuma kya Yutasi, wuna wásongila nzila kwena batu bana bamukwata Yesu.

17 Mukuma kákala mosi mu kati dya betu, amana wátambula kiyeka kyandi mu kisalu meni kyaki.»

18 Kunima kusumba kilanga kimosi yi mbongu zina bámufuta kikuma kya mbi yandi, wabwa wabukama, kundu dyámuyatuka ha kati-kati, mitsyobu myosu mimulubuki.

19 Amana tsangu záyalangana kwena bisi Yelusalemi, tii yi kuna bátedilakya kilanga meni kina mu ndinga ya bawu ni «Hakheditama», disongidila: «Kilanga kya menga».

20 Amana Phetelu wávutwakila hika: "Kinga basonika mu mukanda wa mikunga:

nzu yamúkituka yamba,

amana keti mutu kazíngilahoku."

Amana:

"Ni mutu wa hika katambula kiyeka kyandi."

21 «Bulungi ni mu kati dya batu bana bisi tusindikila tangwa dyosu dina kakala kwenda yi kukwisa, Pfumu Yesu ha kati dya betu,

---

b **1:5 1:5** Mhb 2:1-4. Babati tendula mana bámona bakwikidi mu kilumbu kya kukulumuka kwa Kitembu Kyatoma, ha «kábabotika» Kitembu Kyatoma. d **1:8 1:8** Yesu kázola kazimbula ni ka thama ku, Kitembu Kyatoma kalúnga mu kukwisa kwena bawu ndangu kabaheka ngolu za kumuzonzila kwena batu bahika. e **1:10 1:10** Muna Masonuku, mbala za lawu bisi zonzila banzyo muna phila meni yina: "Batu mu miledi mya phembi".

22 tuka ku mbotika ya Yowani tii yi kuna
kilumbu kina kátombwakila ha kati dya
betu, mosi wa batu meni bana kakituka
mbangi wa lufutumuku lwandi ha kimosi
yi betu.»
23 Amana bálubula bayakala bodi:
Yozefu wuna bakala tela Badisaba, bakala
mutela hika ni Yusitusi, yi Matyasi.
24 Kunima balombidi bwabu: «Pfumu,
ngeyi wisi zaya mbundu za batu boosu,
songila keti nati, ha kati dya bawu bodi,
wusodi ngeyi,
25 ndangu kahingana mu kisalu kyaki,
kya kithumwa kina kásisa Yutasi mu kuk-
wenda kuna kwámufwana.»
26 Bahanga babeti zeki hana kati dya
bawu bodi, amana zeki dyábwila kwena
Matyasi, wuna báyika kwena bathumwa
kumi yi mosi.

2

Kukwisa kwa Kitembu Kyatoma

1 Tangwa kyáfwana kilumbu kya
Phandikoti[a], boosu bákala mu kimvuka
homa hamosi.
2 Mu kithulumukina, malokosi mamosi
mátuka ku zilu, hanga pfunzi ya ngolu
yibasisi phi nzu yosu yina bákala baza-
kala.
3 Kutala mileku mibamonikini hanga
mina mya mbawu; midihambudi amana
myábwila hana thandu ya kosu mutu wa
bawu.
4 Boosu bábasa yi Kitembu Kyatoma
amana báyandika kuzonza mu ndinga
za hika, bwosu buna kakala batwadisila
Kitembu Kyatoma mu kuzonza.
5 Kinga Bayuta bakwikama, ba
makanda moosu menina mu tsya zilu[b]
bakala zingila ku Yelusalemi.
6 Amana muna malokosi mana
máyukalakana, mulumba-lumba wa batu
wisa thinu amana bákala mabanza
vwalanganu, kikuma kosu mutu kakala
bayuka kuzonza muna ndinga yandi.
7 Báyituka lawu, básaluka phi, bakala
zimbula: «Batu bana babati zonza, boosu
beku bisi Ngadidi?
8 Abweti ni kosu mutu, mu kati dya
betu, kabati bayuka muna ndinga yandi
ya kisina?
9 Ha kati dya betu henina yi batu
batukini ku tsi ya Phaditi, ya Mediya yi
ya Elami. Henina yi bana bisi zingila
ku Mezophotamiya, ku Yuteya yi ku
Kaphatosi, ku Phoni yi kuna mulambu wa
Aziya,
10 bátuka ku Fizi yi ku Phafidiya, dya ku
Ngiphiti yi kinzunga kya Sileni mu Dibya;
henina yi bana bátuka ku Loma,
11 Bayuta yi Bakwa-kwisa bana
bákwikila mu malongi ma bayuta,
Bakheleti yi Bisi Alabiya; tubati bayuka
kuzimbula muna ndinga zetu, mihangu
mya mbuta mya Nzambi!»
12 Amana boosu báyituka, bámonaku
hika kima kya kuzonza; bakala dizimb-
wala: "Biki disongidila dya bwabubu?"
13 Kaasi bahika bakala baseya mu kuz-
imbula: «Malafu ma pha mabazedini!»

Malongi ma Phetelu

14 Hanga Phetelu wátelama yi bawu
Kumi yi mosi; wáthuta ndinga amana
wázimbula bwabu kwena mulumba-
lumba wa batu: «Batu ba mu Yuteya yi
benu boosu lwisi zingila mu Yelusalemi,
hinikinenu ndinga zama, zayenu bwabu:
15 batu baba bazediku malafu bwosu lu-
batibwa banza benu, mukuma mu tangwa
dya vwa dya mu suka thwenina.
16 Kaasi buthwena, malungidi mana
kázimbula mbikudi Yowedi:
17 "Tala mu bilumbu bya tsuka, kázimbula
Nzambi;
yimwánga Kitembu kyama kwena mutu
wosu;

a **2:1 2:1** Phandikoti: Mukinzi wumosi hana kati dya mitatu muna mvula ya bisi Kiseledi. Wenina mukinzi wa kubambukisa kabu dya mitsiku. Muhowu wawu wubati zonzila "makumatanu muna ndonga" kikuma mukinzi bisiwa ta kunima dya bilumbu makumatanu bya Phaki (khaphu ya 12:4). Bisi Yuta bisi kutakana kuna Yelusalemi muna tangwa dya mukinzi meni wuna. Mukinzi bisiwa ta muna tangwa dina balungi mu kukangala konda khakalakanu, amana wisi tela batu balawu.
b **2:5 2:5** Kuzimbula ni "ba makanda moosu" yena nzonzidi yibati tendula ni muma mwa lawu holo mu tsi za lawu bátuka. "Tsya zilu" yenina phila ya kuzonzila phi ni mu tsi yosu bátuka.

bana benu ba bakhetu yi ba bayakala
babíkula,
bangunza benu bamóna mbona mesu,
amana binunu byenu balóta ndosi[d].
18 Mukyedika, yimwanga Kitembu kyama
mwena basadi bama ba bakhetu
yi basadi bama ba bayakala muna
bilumbu meni bina,
amana babíkula.
19 Amana yihána bidimbu bya khumbwa
mu londi dya zilu
yi biphadi muna banda dya ha tsi,
yi menga yi mbawu yi kyungila kya mwisi;
20 tangwa kabáluka mu phipha;
amana ngondi kabénga hanga menga,
ku thwala kukwisa kwa kilumbu kya
Pfumu, kilumbu meni kina kya
mbuta yi kya khembu.
21 Hanga wosu wuna watéla khumbu ya
Pfumu, kahúluka."
22 «Bisi Kiseledi, hinikikenu ndinga
zazi: Yesu mwisi Nazaleti, mutu wuna
kásikununa Nzambi kwena benu mu
biphadi yi bidimbu bya khumbwa yi
bidimbu bina kásala mu nzila ya yandi
ha kati dya benu, bwosu luzayibwa benu-
benu,
23 mutu wuna, bámulambula bwosu
bwádikadila kedi mu luzolu lwa Nzambi,
lwámuhondisa mu kumukhoka ha ki-
takani kwena bandwandwa.
24 Yandi wuna kafutumuna Nzambi, mu
kumukatula mu phasi za lufwa, kikuma
lufwa lwáfwanaku ni lwamukwata.
25 Mukuma Tavidi bwabu kazimbula
kikuma kya yandi:
"Yikala mona Pfumu tangwa dyosu ku
thwala ya meni;
kikuma ku kitata kyama kena ndangu
yinikanaku.
26 Ihana ni mbundu yama yenina mu
kyesi;
amana ndinga zama zabasa mu kyesi kya
lawu;
lutu lwama phi lwazíngila mu kivuvu,
27 mukuma wayámbwadilaku moya
wama mu kalunga,
wayámbulaku lutu lwa musadi waku
watoma lwavunda.
28 Wátsongila nzila za luzingu,
yimóna mamboti ma lawu bwosu wak-
wataha kadiki ngeyi.
29 «Baphangi bama, yena yi muswa wa
kuluzimbwala yi tsikiningi, mu mambu
matadidi khaka wa betu Tavidi: yandi
wáfwa, bámuzika; amana mazyamu
mandi, yi lelu dyadi menina kwena betu.
30 Bwosu káka la mbikudi, wázaya phi ni
Nzambi wázenga ndefi mu kuyadika mosi
wa butuka dyandi ha kiti kya kipfumu
kyandi.
31 Watekilalwa lota lufutumuku lwa
Masiya amana wázonzilabwa, mu kuzim-
bula:
"Bámuyambwadilaku mu kalunga,
amana lutu lwandi lwávundaku."»
32 «Nzambi wamufutumuna ku lufwa,
Yesu wuna yibati zonzila, amana betu
boosu thwenina bambangi ba lufutumuku
lwandi.
33 Bámutombula kuna koku dya kitata dya
Nzambi, wátambula kwena Tata Kitembu
Kyatoma kina kásila, amana wututyakidi
mana lubati mona yi mana lubati yuka.
34 Mukuma yandi meni Tavidi kátombukaku
ku zilu, kaasi kázonza bwabu:
"Pfumu kázimbula kwena Pfumu wama:
sikuka ku kitata kyama[e],
35 kilumbu yikuna yikitwala bambeni
baku
kidyatilu kya bitambi byaku."
36 Batu boosu ba Kiseledi bafweti zayabwa
mboti-mboti ni Nzambi wámukitula
Pfumu yi Masiya, Yesu wuna lwakhoka
ha kitakani!»
37 Amana ku nima dya kuyuka
bwabuna, mbundu zábalwala, bázimbula
phi kwena Phetelu yi kwena bathumwa
bahika: «Baphangi, biki twahanga si?»
38 Phetelu wubavutwadi: «Sobenu
bikalulu, amana kosu mutu mu kati dya
benu katambula mbotika mu khumbu
ya Yesu Kidisitu, kikuma kya ndoluka ya
masumu menu. Amana lwátambula kabu
dya Kitembu Kyatoma.

d **2:17 2:17** Ndosi zazi babati zonzila haha zenina mbona mesu zina kisi songila Nzambi kwena batu mu mesu ma thona, konda kukala ku kilu. Ndosi zenina mambu mana kisi hangila Nzambi batu kuna tsya kilu.
e **2:34 2:34** "Pfumu" kenina Nzambi. Amana "Pfumu wama" kenina Yesu Kidisitu.

39 Mukuma lusilu lwena kikuma kya
benu yi kikuma kya bana benu yi kikuma
kya boosu bana bena ku kyana, boosu
bana katéla Pfumu Nzambi wetu.»
40 Amana Phetelu, mu ndinga za hika
za lawu, kakala ta kimbangi yi kubaheka
kikesa, mu kuzonza: «Dihululenu[f] kwena
mbandu yayi yátota nzila!»
41 Bana bakala kwikila mu ndinga
zandi, bakala tambula mbotika. Muna
kilumbu meni kina, batu, bela-bela yi
mafunda ma tatu báyikama.

Luzingu lwa kimvuka

42 Boosu bakala sya ngolu mu kuhinikinaka malongi ma bathumwa, kuzingilaka mu kiphangi, mu kudyaka homa ha mosi yi kusambilaka homa hamosi.
43 Bweya bwakala mukwata kosu mutu, amana bidimbu bya khumbwa bya lwawu yi biphadi byákala hangama muna nzila ya bathumwa.
44 Batu boosu bákala yi lukwikilu, bakala zingila mu kimvuka, bima byosu phi bákala byawu mu kimvuka.
45 Bakala tekisa mafu yi bima bya bawu amana bakala dikabisila mbongu mu kati dya bawu boosu, bwosu buna wena mupfunu wa kosu mutu.
46 Kosu kilumbu, bakala vukana kuna nzu ya Nzambi, mu kimosi yi kudyaka mapha muna nzu, amana bakala dya bima bya bawu yi kyesi yi ngemba kuna mbundu.
47 Bakala kumisa Nzambi, batu boosu phi bákala yi kitya kikuma kya bawu. Amana kosu kilumbu, Pfumu, kakala yika batu muna kimvuka kya bawu, bana kakala hulula.

3

Kubeluka kwa mukwa khonzu

1 Amana Phetelu yi Yowani bakala tombuka ku nzu ya Nzambi mu tangwa dya bisambu (dyakala tangwa dya tatu dya masikidika).
2 Kinga bakala nata mutu mosi wákala yi khonzu tuka lubutuku lwandi, kakala wasikuka bilumbu byosu muna mwelu wa nzu ya Nzambi wuna bakala tela: «Mwelu wa kitoku», ndangu kalombaka kabu dya khenda kwena bana bakala kota mu nzu ya Nzambi.
3 Buna kámona Phetelu yi Yowani bakala kota mu nzu ya Nzambi, wábalomba kabu dya khenda.
4 Phetelu yi Yowani bámutala amana Phetelu wumuzimbwadi: «Tutala.»
5 Amana yandi wábatala yi kivuvu ni kima katambula kima kwena bawu.
6 Hanga Phetelu wumuzimbwadi: «Yeku yi phalata, keti wolu; kaasi kina yenina kyawu, yikuhekikya: mu khumbu ya Yesu Kidisitu mwisi Nazaleti, telama amana kangala!»
7 Amana buna kámusimba kuna koku dya kitata, wámutelamisa. Muna mbala mosi kaka, bitambi byandi yi tsingini byázyama.
8 Wádithumba mbala mosi phi wekina mutendendi, wáyandika phi kukangala. Wákota kuna nzu ya Nzambi nzila mosi yi bawu. Kakala kangala, weka sotuka yi kuzatulaka Nzambi.
9 Batu boosu bamumona mu kukangala yi mu kuzatulaka Nzambi;
10 bakala muzaya ni yandi wuna wakala wasikuka ha Mwelu wa Kitoku wa nzu ya Nzambi, wakala lomba phi makabu ma khenda. Batu báyituka lawu, kikuma kya mana mámubwila.

Malongi ma Phetelu ku nzu ya Nzambi

11 Bwosu kányanginina kwena Phetelu yi Yowani, hanga batu boosu báyituki lawu, bénda thinu kuna bákala bawu, muna mbalanda yina bakala tela: «Mbalanda ya Solumoni.»
12 Tangwa kámona bwabuna, Phetelu wázimbula kwena batu bana: «Bisi Kiseledi, kikuma kya biki lubati yitwakila mu mambu mana? Biki lubati tutadila, hangambe ti betu tumukangadisi mutu yandu mu ngolu za betu-betu holo mu kukangama kwetu kwena Nzambi?
13 Nzambi wa Bulahami, Nzambi wa Yizaki, Nzambi wa Yakobi, Nzambi wa batata betu, yandi wuzatudi musadi

f **2:40 2:40** "Dihululenu" disongidila ni "Dikengenu"

wandi Yesu, wuna lwálambula, lwátuna phi benu-benu yi kuna thwala ya Philatu, kinga yandi mboti kázenga ni kamusula.

14 Benu lwámutuna wuna Watoma yi Wamasonga, hanga lulombini ni baluyambwadila ndwandwa mosi.

15 Amana wuna wáyandika luzingu, benu lwámuhondisa, kaasi Nzambi wámufutumuna ku bafwa; betu thwena bambangi ba mambu mana.

16 Amana mu lukwikilu lwa khumbu ya yandi meni, khumbu yandi yivutudi ngolu kwena mutu yandu lubati mona, luzayi phi; mu lukwikilu, mu khumbu ya Yesu, lumukodisi kimakulu ku thwala benu boosu.»

17 «Amana buthwena, baphangi bama, nzayi ni mu kukonda kwa kuzaya lwahangila mambu mana, phila mosi yi bapfumu benu.

18 Kaasi muna phila meni yina, yi mwamuna kálungisila, Nzambi, mambu mana kátekila samuna mu munwa wa bambikudi boosu ni Masiya wandi kanyókuka.

19 Ihana ni sobenu bikalulu byenu, bulukenu kwena Nzambi, ndangu masumu menu makumuka.

20 Yi bwana kalúhitikila, Pfumu, matangwa ma kulembwa, amana kahítika Yesu, Masiya wuna katekila sola ku thwala benu.

21 Yandi, wuna wáfwana ku kuzingila ku zilu tii yi kuna tangwa dina kayílulula Nzambi moosu mana kázimbula, tukidila thama, kwena bambikudi bandi ba Nzambi.

22 Moyize kázimbula bwabu: "Pfumu, Nzambi wenu, katélamisa kikuma kya benu, mbikudi mosi hanga meni, hana kati dya baphangi benu; lwamuyukidiki mu mambu moosu mana kakala luzimbwala.

23 Kaasi wuna wakonda mulemvukila mbikudi wuna, bamuzanga amana bamúkatula mu ndonga ya batu ba Nzambi.

24 Bambikudi boosu, yandikila kwena Samwela, yi bilandi byandi, bázonzila bilumbu bina amana básamunabya phi.

25 Benu, lwenina bana ba bambikudi yi muna bulunda buna káta Nzambi mu nzila ya batata benu mu kuzonza kwena Bulahami: "Mwena mosi wa butuka dyaku mwasakumukina bikanda byosu bya ha tsi."

26 Nzambi, kunima dya kulubula musadi wandi, kwena benu katekila muhitika, kikuma kya kulusakumuna, mu kukatula mosi-mosi wa benu ku mabanza mandi mambi.»

4

Phetelu yi Yowani ku thwala kimvuka kya mbuta kya Bayuta

1 Tangwa bakala zonza, Phetelu yi Yowani, kwena batu, banganga Nzambi yi kaphita wa batsinzidi ba nzu ya Nzambi yi Basadise[a] bátula.

2 Básidika mu kubamona, bathumwa bawu bodi, mu kulonga kwena batu yi mu kubasamwana kikuma kya Yesu, lufutumuku lwandi ha kati dya bafwa, mu kusongila ni kilumbu kimosi batu bafútumuka.

3 Hanga babakwati, babakotisi phi mu boloku muna phipa meni yana yi kuna kilumbu kyalanda, mukuma kuma kwayila kwákala[b].

4 Amana batu lawu hana kati dya bana bayuka malongi, hanga bakituki bakwikidi; amana thalu ya bayakala yátombuka bela-bela yi mafunda ma tanu.

5 Amana kilumbu kyalanda, bapfumu ba bawu yi bathwadisi ba nzu ya Nzambi yi balongi ba mitsiku bákutakana kuna Yelusalemi.

a **4:1 4:1** Basadise: kibuka kimosi muna nzu ya Nzambi ya bayuta kina kyakala tala mambu ma nzu ya Nzambi yi nzu ya kisalu ya mbuta wa banganga Nzambi muna tangwa meni dina. Basadise bakalaku kwikila mwena banzyo, bakalaku kwikila phi ni Nzambi wufwani kuzingisa hika batu bafwa. Amana phi, bawu bakalaku kwikila mwena Masiya wuna wa mukyedika.

b **4:3 4:3** Mitsiku mya bayuta myákalaku hana muswa kwena bazusi ni bazenga mukanu mu phipha. Batwadisi ba nzu ya Nzambi báhana muswa kwena batsinzidi ndangu babasya mu boloku yi kuna kilumbu kyálanda. Bwabuna bwálunga kikuma kya bawu ku thwala ya kubafungwasa bathumwa bawu bodi.

6 Hákala hika yi nganga Nzambi wa
mbuta Ana yi Khayifu yi Yowani[d] yi Lek-
izandi yi boosu bana bákala mu kikanda
kya bambuta ba banganga Nzambi.
7 Amana buna bábanata Phetelu yi
Yowani ku thwala ya bawu, bábahyula phi
bwabu: «Mu ngolu za nati yi mu khumbu
ya nati wuluhangidi bwabuna?»
8 Hanga Phetelu, wabasa yi Kitembu
Kyatoma, wubazimbwadi: «Balemba yi
bathwadisi ba nzu ya Nzambi:
9 batufundisidi lelu kikuma kya dyambu
dya mboti dimosi tusadi kwena mukwa
khonzu yi buna kabelukidi.
10 Zayenubwoku mboti, benu boosu, yi
bisi Kiseledi ni mu khumbu ya Yesu Ki-
disitu mwisi Nazaleti, wuna lwákhoka ha
kitakani, amana Nzambi wámufutumuna
ha kati dya bafwa, mwena yandi kate-
lamini mutu yandu yi lutu lwa kitoku ku
thwala ya benu.»
11 «Yandi:
"Yi tadi dina lwálosa benu batungi ba nzu,
amana dyákituka tadi dya sina dya mup-
fundila[e]."»
12 «Luhulusu lweku mwena mutu wahika
yuka ka mwena Yandi ku, mukuma
mweku khumbu ya hika, mu sina dya zilu,
yina bahana kwena batu yina tufwani
twahulukila.»
13 Mu kumona kikumbwala kya Phetelu
yi Yowani, báyituka lawu, mukuma
bakala bazayila ni bawu batu bakonda
longuka, bábakula phi ni babana bázinga
yi Yesu.
14 Kaasi bwosu bakala mona, hana ka-
beta ka bawu, mutu wuna wábeluka,
wutelamiki, bámonaku hika kima kya ku-
zonza.
15 Bábasenda batelama ha mbasi,
amana báyandika kutendana bawu yi
bawu,
16 yi kuzimbulaka: «Biki twabáhanga
batu baba? Kikuma, batu boosu ba
Yelusalemi bazayi ni kiphadi kyaki kya
mbuta, mu nzila ya bawu kisalamini
amana twalendakyoku mu kutuna.
17 Kaasi tubakandisenu ndangu dyambu
dina diyalanganaku lawu ha kati dya
batu, bazonziladyoku keti kwena mutu
mosi mu khumbu yina.»
18 Amana bábatela, bábakandisa phi mu
kuzonzila keti kulonga hika mu khumbu
ya Yesu.
19 Kaasi Phetelu yi Yowani babavut-
wadi: «Bwalunga bwenina ku mesu ma
Nzambi yukani twalemvukila benu hana
tufwani kulemvukila Nzambi? Zengenu
benu-benu.
20 Mukuma betu, tufwaniku kubusa ku-
zonzila mambu mana twámona yi mana
twáyuka.»
21 Malemba bábayangisa hika kunima
bábayambwadila, bámonaku phila ya
kubahekila ndola; kikuma batu boosu
Nzambi bakala zatula mu kumona
mambu mana maluta.
22 Mukuma mutu wuna wábeluka mu
kiphadi kina kakala yi mvula ziluti maku-
maya.

Lombilu lwa bakwikidi

23 Kunima dya kubasula, Phetelu
yi Yowani benda menika kwena ban-
duku ba bawu mambu mana moosu
babazimbwala kwena malemba yi ban-
ganga Nzambi.
24 Buna báyuka bwabuna, boosu
báthuta ndinga mu kimosi, kwena
Nzambi amana bázimbula: «Mulongi,
ngeyi wáhanga tsi yi zilu yi mayanga yi
bina byosu byenamwa.
25 Ngeyi wázonza, mu ngolu za Kitembu
Kyatoma, mu munwa wa khaka wetu Ta-
vidi musadi waku:
"Kikuma kya biki bibati vwalanganina
bikanda byosu?
Amana kikuma kya biki batu bakasi maf-
wongu makonda kima?
26 Bakyamvu ba tsi batelami,
amana bapfumu phi bakutakani
kikuma kya kunwanisa Pfumu yi Kidisitu
wandi."
27 Mukuma, mu kyedika, ni kikuma kya
kunwanisa musadi waku watoma wuna
wayadika Yesu bakasidi fwongu Eloti yi

d **4:6 4:6** Yowani yandi bazonzidi haka kena mosi hana kati dya batu bana bakala mu kikanda ya banganga-Nzambi. Keku mutu mosi yi Yowani wa thumwa.
e **4:11 4:11** Bayuta básadila lawu matadi mu kutunga nzu za bawu.

Phosi Philatu mu mbanza yayi, kumosi yi
makanda yi batu ba Kiseledi.
28 Kikuma kya kulungisa lwesi byosu bina
wátekila zola mu ngolu zaku.
29 Amana buthwena, Pfumu, tala tsok-
isila za bawu amana hana ngolu kwena
basadi baku mu kulonga malongi maku yi
kikumbwala.
30 Lambula koku dyaku ndangu kubeluka
kwakala, bidimbu bya khumbwa yi
biphadi bya phila yi phila byamónika mu
khumbu ya musadi waku watoma Yesu.»
31 Tangwa bálombila, homa hana bákala,
háningana. Boosu bábasa yi Kitembu
kyatoma, bakala longa phi ndinga ya
Nzambi yi kikumbwala.

Bakwikidi babundikisi bima homa ha mosi

32 Kibuka kya batu bana bákwikila
kyákala yi mbundu mosi yi moya mosi.
Hákalaku mutu wakala zimbula ni bima
byandi kikuma kya yandi buhika; kaasi
kosu kima kyákala mu kimvuka.
33 Amana yi ngolu za lawu, bathumwa,
bakala ta kimbangi kya lufutumuku lwa
Pfumu Yesu; amana phi khenda za lawu
zákala bawu boosu.
34 Amana ha kati dya bawu, ka mutu ku
wákala yi mupfunu wa kima. Mukuma
boosu bana bákala yi bilanga holo yi
nzu, bakalabya tekisa, banati thalu yina
bátekisila,
35 bazesibya muna malu ma bathumwa;
amana bawu bakala kabisa kwena kosu
mutu, bwosu bwakala mupfunu wandi.
36 Bwabuna Yozefu, wuna bakala
tela Balanabasi kwena bathumwa, dis-
ongidila: «Mutu wisi hana kikesa», mulefi,
mwisi Siphe,
37 wátekisa mafu mamosi mana kavwa,
wánata makuta amana wásikulama muna
malu ma bathumwa.

5

Ananiya yi Safila

1 Kinga mutu mosi khumbu yandi
Ananiya, yi Safila mukhetu wandi,
wátekisa mafu ma bawu.
2 Wasweka ndambu yandi ya makuta,
buna báyukana yi mukhetu wandi,
amana wenda nata ndambu yina
yásala, wásikulaya phi muna malu ma
bathumwa.
3 Hanga Phetelu wumuhyudi: «Ananiya,
kikuma kya biki kabasisidi Satana
mbundu yaku ndangu wahuna Kitembu
Kyatoma mu kusweka ndambu ya hika ya
makuta mana wutekisidi kilanga[a]?
4 Tangwa wúkadiki mawu, wufwanikiku
waswekama? Ata tangwa mátekamiki,
thalu ya makuta ma mawu yikadikiku
mu hamu dya ngeyi? Kikuma kya biki
wubanzidiki dyambu dya phila yina
muna mbundu yaku? Wuhuniku kwena
batu kaasi kweṇa Nzambi.»
5 Tangwa káyuka Ananiya bwabuna,
wábwa, wáfwa phi. Amana bweya
bwa lawu bwábakwata boosu bana
bayukabwa.
6 Bangunza bátelama, bávungaya
mvumbi ha muledi amana bámunata,
bámuzika phi.
7 Kitesu kya matangwa matatu máhita,
mukhetu wandi wákota, konda kuzaya
mana mábwa.
8 Phetelu wumuhyudi: «Nzimbwala, mu
thalu meni yina lutekisidiki kilanga?»
Amana yandi wuvutudi: «Mu kyedika,
muna thalu meni yina.»
9 Hanga Phetelu wumuzimbwadi: «Ab-
weti lufwaniki kuyukana ndangu lwasok-
isila Kitembu kya Pfumu? Zayabwa ni
bana bamuziki yakala dyaku, mu mwelu
benina; bakúnata ngeyi phi.»
10 Muna tangwa meni dina, wábwa
muna malu mandi wátabula phi. Mu
kukota kwa bangunza, bámuwana watab-
ula; bámunata, bámuzika phi hana kabeta
ka yakala dyandi.
11 Amana Dibundu dyosu bweya
bwábakwata lawu boosu bana báyuka

a **5:3 5:3** Ananiya tangwa kisa nata ndambu ya makuta mana katekila kilanga, hanga wuhunikisi ni yi mamana makuta mosu katekilakya kinga ndambu lwesi kahana. Wadi kákala yi masonga, kátendula ni ndambu yisi yawu holo phánizoku, wadi Nzambi kákhanaku muheka ndola.

mana maluta.

Biphadi bya lawu

12 Biphadi yi bidimbu bya khumbwa bya
lawu byákala hangama kwena batu ku
moku ma bathumwa. Bakwikidi bakala
kutakana boosu, yi mbundu yimosi muna
mbalanda ya Solumoni.
13 Amana muna kati dya batu bahika,
keti mosi kanyotaku kukhundakana
kwena bawu; kaasi batu bakala bazola
lawu.
14 Kaasi kosu tangwa batu bakala kwik-
ila mwena Pfumu, lawu dya bakhetu yi
bayakala bakala yikama ku dingumba.
15 Bakala nata bambefu muna mabala-
bala; bakala balubula ha biphoyu
yi thangi za bawu, ndangu Phetelu
ha kahita, kininga kyandi kyafidinga
ndambu batu hana kati dya bawu.
16 Batu lawu bá́tuka mu mbanza zina
zá́kala bela-bela yi Yelusalemi, mu kunata
bambefu yi batu bana bakala yangisa
kwena bitembu bya mbi, boosu phi bakala
beluka.

Lombu dya Bathumwa

17 Amana bwosu bá́basa yi kiphala,
mbuta wa banganga Nzambi yi boosu
bana bá́kala kumosi yi yandi, disongidila
kibuka kya basadusi, bazodi bawakula.
18 Babakwatisi bathumwa, babakotisi
phi mu boloku dya batu boosu.
19 Kaasi muna phipha, wanzyo mosi
wa Pfumu wá́yafulula mwelu mya boloku
amana wá́balubula, wubazimbwadi:
20 «Alwenda, telamenu kuna nzu ya
Nzambi, amana zimbulenu kwena batu
mambu moosu mana matadidi luzingu
lwalu lwa pha.»
21 Buna bá́yuka bwabuna, benda ku nzu
ya Nzambi muna kati kya suka, bá́yandika
phi kulonga.
Mbuta wa banganga Nzambi yi bana
bá́kala kumosi yi yandi bá́tula; bá́kutikisa
malemba yi kimvuka kyosu kya bambuta
ba bisi Kiseledi amana babatumi kusosa
bathumwa muna boloku.
22 Kaasi batsinzidi mu kutula kwa bawu,
bá́bawanamwoku mu boloku. Hanga
bavutuki kwabawu, bahani phi meni dya
bawu mu kuzimbula:
23 «Tuwani boloku dya kuphata buna
bufwani; amana batsinzidi bazakala phi
muna bifulu bya bawu kuna thwala
mwelu. Kaasi tangwa tuyafuludi,
tuwaniku keti mutu mosi mu kati.»
24 Buna bá́yuka bwabuna, bapfumu
ba batsinzidi ba nzu ya Nzambi yi
bambuta ba banganga Nzambi bá́yituka
lawu kikuma kya dyambu dina, bakala di-
hyula keti bweti má́hwila mambu mana.
25 Muna tangwa meni dina, mutu mosi
wisa bazimbwala: «Batu bana lusiki mu
boloku, kuna nzu ya Nzambi benina, ba-
bati longa phi batu.»
26 Hanga pfumu wa batsinzidi yi
bạtsinzidi bendi basanda bathumwa.
Bá́banata konda kubayangisa, mukuma
bweya bakala bwawu ni babahonda nana
ku matadi kwena batu.
27 Tangwa bá́banata, bá́basya ku thwala
kimvuka, amana mbuta wa banganga
Nzambi wá́basambisa.
28 Wuzimbudi: «Aketi tulukandisiki ni
lulongilaku hika mu khumbu meni yina?
Amana talenu buna lubasisi Yelusalemi
mu malongi menu! Luzodi hika lwanok-
isina ha thandu ya betu, menga ma mutu
wuna.»
29 Phetelu wá́vutula, kumosi yi
bathumwa bahika: «Bulungi kulemvuka
kwena Nzambi kaasi ka batu ḳu.
30 Nzambi wa bạtata betu wamufutumuna
Yesu wuna lwahondisa benu, mu ku-
mukhoka ha kitạkani.
31 Nzambi wamutombula kuna kitata
kyandi, kakala Pfumu yi Muhuludi,
ndangu kahana kwena Kiseledi kubalula
kwa mbundu yi kululoka kwa masumu.
32 Betu thwenina bambangi ba mambu
mana, kumosi yi Kitembu Kyatoma
kina kahana Nzambi kwena bana bisi
mulemvukila.»
33 Amana bawu buna bá́yuka bwabuna,
khabu zá́bakwata, bá́zola phi baba-
hondisa.
34 Kaasi Mufwadisi mosi khumbu yandi
Ngamadyedi, mulongi wa mitsiku wuna
bakala zitisa lawu kwena batu, wá́telama
hana kati dya kimvuka, wá́senda ni ba-
balubula koma bathumwa.
35 Kunima wuzimbudi phi: «Bisi
Kiseledi, kebenu kikuma kya mambu
mana lwahá́nga kwena batu bana.

36 Mukuma mu mvula zilutuki, kátelamiki mutu mosi wukaditsikisa ni yandi lwesi, Thetasi; amana batu bela-bela yi khama ya bakotiki mu dingumba dyandi. Kaasi bamuhondikini, batu bana bakamulandaka, boosu bamwangalakani, keti kima kisadikihoku hika.
37 Ku manima ma yandi kutelamiki hika Yutasi mwisi[b] Ngadidi, mu tangwa dya kusonikisa khumbu, amana batu ba lawu bamulandiki ku manima kaasi yandi phi wufwiki, batu boosu phi hangi bamwangalakaniki.
38 Amana buthwena, yibatibwa luzimbwala, lulandaku hika batu baba, bayambulenu phi benda. Yukani mu lukanu lwa batu holo tsadidi ya batu, lwatóta.
39 Kaasi yuka ni kwena Nzambi matuki mamana, lwalendaku kubatotisa. Kebenu, lwakota nana mu mvita yi Nzambi.» Bátambwasa dibanza dyandi.
40 Bábatela bathumwa, bababetisi[d] phi, amana bababwisisi ni bazonzilaku hika mu khumbu ya Yesu, kunima bábasula.
41 Bathumwa bálubuka mu kimvuka kya mbuta, yi kyesi kyosu mu kumona ni Nzambi wubatambwasi ni bawu balungidi mu kulewuka kikuma kya Khumbu ya Yesu.
42 Kosu kilumbu, kuna nzu ya Nzambi yi kuna nzu za batu, bakalaku lembwa mu kulonga yi kusamuna Musamu wa Bukheti wa Yesu wuna wenina Kidisitu.

6

Basodi batu tsambwadya mu kusadisa bathumwa

1 Muna bilumbu bina, bwosu bakala vula balongukia, bayuta bana bakala zonza ndinga ya ngeleti bakala nyengalakana kikuma kya bayuta ba tsi yinab: bakala zimbula ni kosu kilumbu, mu tangwa dya kukabisa madya, bafwidi ba bawu bakala balewula.
2 Hanga bawu Kumi yi bodi batedisi balonguki boosu, babazimbwadi: «Bulungiku ni twayambula kulonga ndinga ya Nzambi kikuma kya kusadila ku mesa.
3 Yihana ni, ba phangi, solenu bayakala tsambwadi hana kati dya benu, bisi tila kimbangi kya bukheti, bábasa yi Kitembu Kyatoma yi mudimu, amana twabáhekakya kina.
4 Amana betu twadihana lwesi mu lombilu yi kisalu kya Ndinga ya Nzambi.»
5 Dibanza dina dyásephidisa kibuka kyosu. Hanga basodi Kitsyeni, mutu wabasa yi lukwikilu yi Kitembu Kyatoma, Fidiphud, Phokolu, Nikanolu, Timoni, Phadimenasi yi Nikolasi wuna mwisi Atyoki wuna wákota mu dingumba dya Bayuta.
6 Benda basongila ku mesu ma bathumwa, bawu, kunima kulombila, bábasya moku.
7 Amana ndinga ya Nzambi yáyalangana kosu tangwa, thalu ya balonguki yakala vula tswasu ku Yelusalemi, amana mulumba-lumba wa banganga Nzambi ba bayuta bakala lemvuka ku lukwikilu mwena Yesu.

Bamukwati Kitsyeni

b **5:37 5:37** Yutasi wuna mwisi Ngadidi wuswaswani yi wuna wálambula Yesu. Yutasi meni wuna wa kinzunga kya Ngadidi, yandi wáyidika dingumba dya batu bana bakala nwanina diphanda. Kázimbula kwena batu ni bweku mboti mu kufuta phaku kwena leta wa ku Loma, mukuma Nzambi yandi wázayakana lwesi mu kukala kyamvu wa bayuta. Wábakwikisa batu bahika ndangu bavwalangana kwena bisi Loma mu mvula ya sambanu kunima lubutuku lwa Yesu, buna bámuhonda kwena baphumbulu ba ku Loma, hanga balemvudikya kibuka kyandi. Kaasi kunima dya lufwa lwandi, bakwa kibuka kya bayuta bana bakala nwanina diphanda bálanda kaka mu kubwisa yi bapfumu ba ku Loma. d **5:40 5:40** Mu kikalulu kya bayuta kina kya kuzyatula batu, batsinzidi bakala sadila tsibu za kuvunga mu kubetila bathumwa. Amana bakala babeta mafimbu makumatatu yi vwa mwena kosu thumwa. Batsinzidi báfwana kubazyatula ndambu yimosi, muna bitini bitatu bya mafimbu, ku thulu ya kikhonga amana ndambu zodi zikwawu, muna tatu za mafimbu, ku kunda dya kikhonga. a **6:1 6:1** Balonguki: muhowu wawu, bisiwa zonzila kikuma kya balonguki batheti ba Yesu, kaasi haka, wubati zonzila bakidisitu. b **6:1 6:1** Bayuta bana bakala zonza ndinga ya ngeleti benina bakidisitu ba bayuta bana bisi sadila ndinga ya ngeleti muna mambu ma bawu mana matadidi Dibundu. Bayuta ba tsi benina bakidisitu ba bayuta bana bisi sadila ndinga ya hebelu muna mambu ma bawu mana matadidi Dibundu. d **6:5 6:5** Fidiphu yandu, wuswaswani yi wuna wákala thumwa.

8 Kitsyeni wábasa yi makabu yi ngolu,
kakala sala bidimbu bya khumbwa yi
biphadi bya mbuta ha kati dya batu.
9 Kaasi bayakala bahika, bana bakala
mu nzu ya kimvuka ya Bayuta yina bisi
tela: «Ya bana balubuka mu kihika», yi
bayuta ba mbanza za Sileni yi Alekizandi,
yi bisi Sidisi yi bisi kinzunga kya Aziya
báyandika kuyumana yi Kitsyeni.
10 Kaasi balendaku mu kumubedisa
mukuma kakala zonza yi mudimu yi
Kitembu.
11 Hanga bafuti batu bazimbula: «Tu-
muyukiki mu kuzonzila mambu mabati
tukwana Moyize yi Nzambi!»
12 Babalundiki batu yi malemba yi ba-
longi ba mitsiku; kunima bátula kuna
kakala, bámukwata, bámunata phi mu
kimvuka kya mbuta.
13 Amana báfwonda bambangi ba
bukamvi bakala zimbula: «Mutu yandu
kisiku yambula mu kuzonza ndinga zibati
tukwana homa haha hatoma yi mitsiku
mya Moyize.
14 Mukuma tumuyukiki kuzimbula ni
Yesu, mwisi Nazaleti, kazánga homa
haha, amana kabálumuna mikuku mina
twatambula kwena Moyize.»
15 Hanga boosu bana bákala bazakala
ha mbasi bakala mutala, bámona mbunzu
yandi hanga yina ya wanzyo.

7

Malongi ma Kitsyeni

1 Mbuta wa banganga Nzambi wuzim-
budi: «Buna babati zimbula kikuma kya
ngeyi, bwa kyedika bwenina?»
2 Kitsyeni wávutula: «Baphangi bama
yi batata bama hinikinenu! Nzambi wa
khembu kádimonikisa kwena Bulahami,
tata wetu, tangwa kákala ku Mezopho-
tamiya, hana khaku kenda zakala ku Ha-
lani,
3 amana kámuzimbwala: "Katuka ku tsi
yaku yi kikanda kyaku, awenda ku tsi yina
yikúsongila."
4 Hanga wulubuki mu tsi ya bisi Ka-
diteni, wendi kala ku Halani. Kwakuna,
kunima lufwa lwa tata wandi, Nzambi wa-
muhitisa mu tsi yayi lwisi kala buthwena.
5 Kámuhekaku keti kuvwa kumosi
muna tsi meni yina, keti mafu ma
kuthetika bitambi; kaasi kásila ni
kamúhekama mafu yi kwena batekulu
bandi kinga, muna tangwa meni dina,
kákalaku kedi yi mwana.
6 Nzambi kázonza bwabu: "Kanda
dyandi dyakádila mu kinzenza mu tsi ya
kinzenza, bakwátadya mu kihika amana
banyókunadya mu mvula khama ya.
7 Kaasi muna tsi yina yabákwata mu
kihika, meni yifúndisaya, ku manima
ma bwabuna, balúbuka amana bakwata
tsambila ha kati dya homa haha."
8 Kunima Nzambi wáta bulunda yi
Bulahami, amana mukhanda wenina
kidimbu kya kuyukana; yihana kabutila
Yizaki amana wámuyotisa mukhanda mu
kilumbu kya nana; bwabuna káhanga
Yizaki kwena Yakobi, amana Yakobi phi
kwena bana bandi kumi yi bodi, bakhaka
ba bikanda byetu.
9 Bakhaka betu, bana ba Yakobi,
bámuyukila kiphala phangi wa bawu
Yozefu amana bámutekisa ndangu bamu-
nata ku Ngiphiti. Kaasi Nzambi kákala
kumosi yi yandi;
10 amana wámutabula mu biwayi
byandi kyosu, wámuheka phi khenda yi
mudimu ku thwala Fwalawo kyamvu wa
Ngiphiti, wuna wámuyadika pfumu mu
Ngiphiti yi muna nzu yandi yosu[a].
11 Hanga nzala yifwebuki lawu mu
Ngiphiti yosu yi muna tsi ya Kanana. Ki-
wayi lawu kyákala, amana bakhaka betu
bakalaku mona keti kima kya kudya.
12 Yakobi, buna kayuka ni ngenza za

a **7:10 7:10** "Pfumu mu Ngiphiti" disongidila ni Yozefu kakala yala bisi Ngiphiti. "Nzu yandi yosu" hangambe ti bima byosu bina byákala mu nzu Fwalawo. Yozefu wásenda kwena batu boosu mu kulumbika ngenza mu mvula tsambwadi. Kunima wátekisa ngenza zina bálubula batu mu khila. b **7:13 7:13** Kuy 42-45 mwamuna babati zonzila yi tsikiningi mbala meni zina zodi benda bana ba bayakala ba Yakobi mu Ngiphiti mu kusumba ngenza za bule.

bule zákala mu Ngiphiti, wátuma bakhaka betu mu mbala ya theti.

13 Amana mu mbala ya zodi[b], Yozefu wádizayikisa kwena baphangi bandi, kisina kya Yozefu phi kyázayakana kwena Fwalawo.
14 Kunima Yozefu wátuma benda musanda tata wandi Yakobi yi kikanda kyandi kyosu; batu makumi tsambwadi yi tanu bákala.
15 Yakobi wákulumuka ku Ngiphiti. Yi kwakuna káfwila yandi yi bakhaka betu.
16 Bábanata ku Sikemi amana bábazika muna mazyamu mana kasumba Bulahami yi mbongu kwena bana ba Amoni kuna Sikemi[d].

17 «Bwosu dyakala bwesuka tangwa dya lusilu luna kásila Nzambi kwena Bulahami, kanda dyavula lawu mu Ngiphiti,
18 yi kuna tangwa dina kisa yadila kyamvu wahika, mu Ngiphiti, wuna wakonda muzaya Yozefu.
19 Kyamvu meni wuna kakala huna kanda dyetu mu mayedi mambi, wábanyokuna bakhaka betu, wábadindamisa mu kulosa bana ba bawu ba lubutu ndangu bazingaku.
20 Muna tangwa meni dina yi mwamuna kábutuka Moyize, wuna wákala kitoku ku mesu ma Nzambi. Kátsatsuka ngonda tatu muna nzu ya tata wandi.
21 Buna bámuyanika, mwana ndumba wa Fwalawo wámutonguna, amana wámutsasa phi hanga mwana wandi.
22 Moyize katsasukila muna mudimu wosu za bisi Ngiphiti. Kákala yi hamu dya kuzonza yi muna mihangu myandi.
23 Buna kalungisa mvula makumaya, wábonga lukanu lwa kwenda kinda biwutu byandi, bisi kiseledi.
24 Buna kámona mutu mosi bakala yangisa, Moyize wámunwanina amana wávutula mbela ya mutu wuna bánwanisa; wámuhondyanga mwisi Ngiphiti.
25 Kabanza ni biwutu byandi babákula ni Nzambi wuzodi kabaheka luhulusu mu nzila ya yandi; kaasi bábakulabwoku.
26 Kilumbu kyalanda, wádimonikisa kwena bana bákala nwana, wuzodi ni kavutula ngemba ha kati kya bawu mu kuzimbula: "Lwenina baphangi, biki lubati nwanina benu yi benu?"
27 Kaasi wuna wakala yangisa mukwawu, hanga wumununguni Moyize amana wuzimbudi: "Nati wukusi pfumu yi zusi kwena betu?
28 Wuzodi waphonda bwosu wuhondiki mukolu mwisi Ngiphiti?"
29 Buna káyuka bwabuna, Moyize watina, wenda mu kinzenza muna tsi ya Madyani. Kwakuna, wabuta bana ba bayakala bodi.

30 «Buna zalunga mvula makumaya, wanzyo mosi wámumonikina, muna nganga yina ya mongu wa Sinayi, muna muleku wa mbawu hana kivunza.
31 Mu kumona bwabuna, Moyize wáyituka kikuma kya mbona mesu yina. Amana bwosu kakala bwesuka mu kutala, ndinga ya Pfumu yáyukalakana:
32 "Meni yenina Nzambi wa bakhaka baku, Bulahami, Yizaki yi Yakobi". Moyize kuna yi tsula, kálendaku mu kutala.
33 Pfumu wumuzimbwadi: "Womuna tsabatu[e] zaku, mukuma homa haka wutelamiki, mena mafu matoma.
34 Mboni phasi za kanda dyama dyenina mu Ngiphiti, ngyuki bibimu bya bawu, khulumukini ndangu yibahulula. Buthwena awisa, yikútuma ku Ngiphiti."

35 «Moyize yandu básuwangana, mu kuzimbula: "Nati wukuyadikini pfumu yi zusi?", yandi wuna kátuma Nzambi

[d] **7:16 7:16** Batu ba Kitsyeni bakala zayila ni muna mafu mana kásumba Bulahami yi mbongu, mwamuna bámuzika Yakobi (Kuy 50:13) amana bahika ni ku Sikemi bázika mifufwa myandi (Yos 24:32). Batu bahika bázimbula ni baphangi ba Yozefu ku Sikemi bábazikila, kaasi muyuta mosi wálonguka mambu mana máluta, khumbu yandi Yosefwati, kázimbula ni ku Heboni bábazika. Fwani bwakala ni batu babazika baphangi ba Yozefu bela-bela yi Heboni holo ku Sikemi.
[e] **7:33 7:33** Nzambi kámusenda Moyize mu kuwomuna tsabatu zandi kikuma kya kuta kimbangi kya luzitu.

hanga pfumu yi muhuludi[f], mu lusadisu lwa wanzyo wuna wámulubwakila ha kivunza kya mbawu.
36 Yandi wábalubula, wásala phi biphadi yi bidimbu bya phila yi phila mu tsi ya Ngiphiti, ku yanga dya Kabengi yi mu nganga, mu mvula makumaya.
37 Moyize meni wuna wázimbula kwena bisi Kiseledi: "Nzambi kalúhitika hana kati dya baphangi benu, mbikudi mosi hanga meni.
38 Mu lukutakanu, yandi wákala hakimosi yi wanzyo wuna wakala muzonzila ha mongu wa Sinayi yi bakhaka betu; kátambula ndinga za luzingu ndangu katuhekaza.
39 Bakhaka betu bábwisa kumulemvukila; kaasi bamusuwangana, yi sunga dya kuvutuka ku Ngiphiti.
40 Bazimbudi kwena Loni: "Tuyidikila banzambi bana bakala kwenda ku thwala betu, mukuma Moyize meni wawuna wátulubula mu tsi ya Ngiphiti, tuzayiku mana mamubwidi."
41 Muna bilumbu meni bina, báhala nzambi wa kiteki kya mwana wa ngombi, bámunatina phi mukhayilu wumosi amana báta mukinzi yi kihangwa kya moku ma bawu.
42 Kaasi Nzambi wábafwila kunda, wábayambula ni bafukamina bihangwa bya ku zilu, bwosu básonika mu mikanda mya bambikudi:
"Kanda dya Kiseledi, kwena meni
lwátambika bibulu yi makabu mahika
mu mvula makumaya muna nganga?
43 Loni, kaasi sombolu dya nzambi wenu
wa kiteki Moloki[h] lwázangula
yi katumbwa ka nzambi wenu wa kiteki
Lefwani[i],
bifwanisu meni bina lwáhala mu kubafukamina.
Ihana ni yisenda ni balunata kyana kuluta
mbanza ya Babiloni."»
44 «Muna nganga, bakhaka betu, bákala yi sombolu dya kimbangi, hanga dina kásongila Nzambi wuna wázonza kwena Moyize ni kayidika, bwosu kifwanisu kina kámona.
45 Sombolu meni dina báhanadya kwena bakhaka betu bana bálanda ku manima yi Yosuwe bakotisadya muna tsi ya makanda mana kákukwasa Nzambi ku thwala ya bawu. Dyásala hana tii yi kuna tangwa dya Tavidi.
46 Tavidi wámona khenda za Nzambi amana walomba homa hamosi ndangu katungila nzu kikuma kya Nzambi wa Yakobi.
47 Kaasi Salomoni wámutungisila nzu.
48 Kaasi Kahungu kisiku zingila mu nzu zina bátunga mu moku ma batu. Bwosu kazonza mbikudi:
49 "Zilu dyenina kiti kya luyalu lwama,
amana mafu menina kidyatilu kya bitambi byama.
Khi nzu lwathúngila, kázimbula Pfumu,
holo khi homa pfwani yilémbwila?
50 Ka koku dyama ku dyáhanga mana moosu?"
51 «Benu batu ba mutwa ngolu yi mbundu za matadi yi bizika matu, lwisi bwisa kaka Kitembu Kyatoma! Lwenina hanga bakhaka benu.
52 Khi mbikudi bákonda nyokuna bakhaka benu? Báhonda bana batekila samuna kukwisa kwa mutu wa masonga; wuna lwalambudi, buthwena, benu amana lumuhondi.

[f] **7:35 7:35** Kitsyeni kámuzonzila Moyize hanga muhuludi, mu kusadila muhowu wumosi yi wuna kázonzila mu khaphu ya 7:27b. Muhowu meni wuna wa muhuludi, wawuna phi kásadila Luka mu mambu matadidi Yesu muna Mukanda wa Luk 24:21. Disongidila ni mutu mosi wubati lubula batu ku mambu ma phasi mu kufuta thalu ya lawu ndangu kabonga kiphwanza kya bawu. Tuzayi, konda keti-keti ni Kitsyeni wámufwanikisa Moyize yi Yesu. Bwosu káhitisa Moyize luzingu lwandi ndangu bisi Kiseledi balubuka mu kihika kya bawu, bwabuna phi kálambula Pfumu Yesu luzingu lwandi mu kulubula batu mu kihika ndangu Nzambi kabahekaku ndola kikuma kya masumu ma bawu. [h] **7:43 7:43** Moloki: khumbu ya nzambi wa zilu yi tangwa wuna bakala fukamina kwena bisi Kana yi bisi Fenisi. Muna kati dya sombolu mwakala yi nzambi wa kiteki mosi wuna wakala hanga nzambi wa bawu.

[i] **7:43 7:43** Katumbwa kabati songila kidimbu kimosi kondilo nzambi wa kiteki wuna bakala nata bisi Kiseledi. Lefwani: khumbu ya katumbwa, yibati songila tsi ya Satudine yina bakala fukamina hanga pfumu kwena bisi Ngiphiti yi bisi Kiseledi bahika.

53 Benu lwátambula mitsiku mina báluheka banzyo kaasi, lwazitisamyoku!»

Lufwa lwa Kitsyeni

54 Buna bayuka mambu mana, bafunga khabu yi kukwekisaka menu kikuma kya Kitsyeni.
55 Kaasi yandi, wabasa yi Kitembu kyatoma, buna katala ku zilu, wámona khembu ya Nzambi; amana Yesu watelama kuna koku dya kitata dya Nzambi.
56 Wuzimbudi: «Mbati mona zilu dya kukangula yi Mwana wa mutu watelema kuna koku dya kitata dya Nzambi.»
57 Hanga bakalungi ngolu, baziki matu ma bawu, boosu bamubwidi;
58 bámubulumuna ku phenza ya mbanza amana báyandika kumuta matadi. Bambangi básisa miledi mya bawu kwena ngunza mosi, bakala tela Sawulu ndangu kasimbululakamya.
59 Kuna yi kumutimbwalaka matadi, Kitsyeni kakala lombila mu kuzimbula: «Pfumu Yesu, yamba moya wama!»
60 Kunima wábwa muna makungulu amana wákalunga: «Pfumu, wubafutisaku disumu dyadi!» Buna kázimbula bwabuna, wátabula.

8

1 Sawulu wátambwasa ni bamuhonda Kitsyeni.

Sawulu wunyokuni Dibundu

Yandika kilumbu meni kina, báyandika kunyokuna batu mu Dibundu dina dyákala ku Yelusalemi. Bakwikidi boosu bámwangana muna binzunga bya Yuteya yi Samadiya, katula lwesi bathumwa.
2 Kaasi batu bakwikama bámuzika Kitsyeni, bawu phi bamudila lawu.
3 Sawulu, yandi, kakala sanda kuzanga Dibundu; kakala kota muna nzu, mu kukwata bakhetu yi bayakala yi kubakotisaka mu boloku.

Fidiphu wusamuni Musamu wa Bukheti mu Samadiya

4 Batu bana bámwangana, bakala kwenda muma mwa phila yi phila yi kusamunaka Musamu wa Bukheti wa Ndinga ya Nzambi.
5 Fidiphu, yandi wákulunga ku mbanza ya Samadiya, wásamuna kwakuna Kidisitu.
6 Milumba-lumba mya batu, bázitama mu kuhinikinaka mana kakala zonza Fidiphu, mu kulonguka yi mu kumona bidimbu bya khumbwa bina kakala sala.
7 Mukuma bitembu bya mbi byákala lubuka mwena batu ba lawu yi kukalungaka, amana bakwa khonzu yi babana bawokumuka bákola.
8 Kyesi kya lawu kyákala muna mbanza meni yina.

9 Tuka thama, mutu mosi wákala muna mbanza meni yina, khumbu yandi Simoni. Kakala nika mikisi; kakala yitwakisa batu ku Samadiya amana yi kuditombulaka,
10 tukidila kwena bambuta yi kuna baleki, boosu bakala khundakana kwena yandi, yi kuzimbulaka: «Mutu yandu kenina ngolu za Nzambi, zina bisi tela: "Za mukwandi".»
11 Bakala bandakana kwena yandi kikuma kya buna kakala bayitwakisa, tuka thama, ku mikisi myandi.
12 Kaasi tangwa bákwikila mwena Fidiphu, wuna wakala basamwana Musamu wa Bukheti wa Kipfumu kya Nzambi yi mu khumbu ya Yesu Kidisitu, yi bakhetu yi bayakala bátambula mbotika.
13 Simoni, yandi-meni wákwikila amana wátambula mbotika; kákala tangwa dyosu bela-bela yi Fidiphu amana kakala yituka lawu kikuma kya bidimbu bya khumbwa yi biphadi bya mbuta bina byákala hangama.

14 Bathumwa bana bakala ku Yelusalemi, tangwa báyuka ni bisi Samadiya batambwasiya ndinga ya Nzambi, hanga babahitiki Phetelu yi Yowani.
15 Phetelu yi Yowani buna bátula kwena bawu, bálombila kikuma kya bawu ndangu batambula Kitembu Kyatoma.
16 Mukuma yandu-yandu kabwilaku kedi keti mosi hana kati dya bawu; bátambula lwesi mbotika mu khumbu ya Pfumu Yesu.

17 Hanga Phetelu yi Yowani wubasi
moku, amana bátambula Kitembu Ky-
atoma.
18 Tangwa kámona Simoni ni Kitembu
kihanami kwena bakhidisitu, mu kusya
kwa moku kwena bathumwa, kahanga
wubanatini sunga dya mbongu
19 amana wuzimbudi: «Phekenu bawu
hamu meni dyadi, ndangu kwena bana
yisya moku, batambula Kitembu Ky-
atoma.»
20 Kaasi Phetelu wumuzimbwadi:
«Mbongu zaku zazangana kumosi yi
ngeyi meni, kikuma wubanzi ni wufwani
kusumba kabu dya Nzambi yi mbongu!
21 Weku keti homa, keti muswa mu
dyambu dyadi dyenina haha, mukuma
mbundu yaku yeku yasungama ku thwala
ya Nzambi.
22 Talulula hika dibanza dyaku dya mbi
amana lombila Pfumu ndangu, yukani
kazola, kalolula sunga dyaku dina dya
mbi dyenina ku mbundu yaku.
23 Mukuma meni mboni ni ngeyi wen-
ina wabasa yi mbundu ya kiphala amana
wenina muhika wa masumu.»
24 Hanga Simoni wuzimbudi kwena
Phetelu yi Yowani: «Bokwadilenu Pfumu
kikuma kya meni, ndangu, muna mana
luzimbudini, dimbwilaku keti dyambu di-
mosi.»
25 Ku manima ma kuta kimbangi yi
kulonga ndinga ya Pfumu, bávutuka
ku Yelusalemi, mu kusamuna Musamu
wa Bukheti muna mahata ma lawu ma
Samadiya.

Fidiphu yi mwisi Etsyophi

26 Wanzyo mosi wa Pfumu wázimbula
kwena Fidiphu: «Telama amana wenda ku
banda, muna nzila yina yakulumuka tuka
ku Yelusalemi yi kuna Ngaza.» Nzila meni
yina bisiyoku lutila lawu.
27 Buna káyuka bwabuna, Phidiphu
wátelama amana wenda. Muna nzila,
wátundakana mutu mosi, mwisi Etsyophi,
mutu meni wuna, yandi wákala pfumu
wa mbuta, wisi sweka phi mbongu yi
bima byosu bya Kandasi pfumu wa
mukhetu wa Etsyophi; hana khaku kedi
batundakana yi Fidiphu, kátekila kwisa
ku Yelusalemi kikuma kya kufukamina
Nzambi,
28 amana kakala vutuka ku nzu yandi,
wazakala hana thandu ya mutukumbila
wa phunda, yikutangaka mukanda wa
mbikudi Yesaya.
29 Kitembu Kyatoma wázimbudi kwena
Fidiphu: «Bwesuka amana wátundakana
yi mutukumbila wa phunda wuna.»
30 Fidiphu wenda thinu amana
wámuyuka mwisi Etsyophi buna kakala
tanga mukanda wa mbikudi Yesaya.
Yandi wumuzimbwadi: «Wubati bakisa
mana wubati tanga?»
31 Yandi wuvutudi: «Abweti yilenda bak-
isa, yuka ni heku mutu wathendwadi-
lawa?» Kahanga wumubokwadidi Fidi-
phu ni kazanza ndangu kazakala kumosi
yi yandi.
32 Nzila ya Masonuku kakala tanga,
yákala yayi:
«Bakala munata hanga mukoku banati
homa hana bisi bakila mbisi,
hanga mwana wa mukoku kisiku meka
ku thwala ya wuna wisi mukulula
mwika.
Kayakudiku keti ndinga.
33 Muna kulewuka kwandi, bábwisa ku-
munungisa.
Nati wálenda mu zonzila kilumbu butuka
dyandi?
Kikuma luzingu lwandi bákatulalwa ha
tsi.»
34 Mwisi Etsyophi wáhyula kwena Fidi-
phu: «Yikubokwadidi, nzimbwala bawu:
kikuma kya nati kabati zonzila mbikudi
bwabuna? Kikuma kya yandi meni ho
kikuma kya mutu wahika?»
35 Fidiphu wátambula ndinga amana,
muna nzila meni yayina ya Masonuku,
wáyandika mu kumusamwana Musamu
wa Bukheti wa Yesu.
36 Kinzila-kinzila, bátula homa hamosi
hakala yi mamba, mutu wuna wázimbula
kwena Fidiphu: «Tala mama mamba; biki
bikhwati mu kubotama?» [
37 Fidiphu[a] wumuzimbwadini: «Yukani
wakwikila yi mbundu yaku yosu,

a **8:37 8:37** Ndambu ya mikanda mina mya theti yáyika nzila yayi ya 37.»

wufwani mu kubotama.» Yandi wuvutudini: «Khwikidini ni Yesu Kidisitu, Mwana wa Nzambi.»]

38 Wásenda mu ḳutelamisa mutukumbila wa phunda, bákulumuka bawu bodi muna mamba, Fidiphu yi mwisi Etsyophi, amana wámubotika.

39 Ha balubuka mu mamba, Kitembu kya Pfumu kyámutombula Fidiphu. Mwisi Etsyophi wuna kamumonaku hika, kahanga wusimbi nzila wenda yi kyesi kyosu.

40 Fidiphu, yandi, wisa monikina mu mbanza ya Azoti, kakala samuna Musamu wa Bukheti muna mbanza zoosu muna kakala luta, yi kuna katudila ku Sezale.

9

Sawulu wubalumuni mbundu (Mhb 22:6-16; 26:12-18)

1 Muna tangwa meni dina, Sawulu kakalaku lembwa mu kuheyisa balonguki ba Pfumu. Wenda kwena mbuta wa banganga Nzambi,

2 amana wámulomba mikanda kikuma kya nzu za kimvuka za Bayuta muna mbanza ya Tamasi, kinga kawanakwa ndambu ya batu, bayakala holoni bakhetu, bana bakala landa nzila ya Pfumu, kamana bakwata amana kabanata ku Yelusalemi.

3 Buna kakala muna nzila ya Tamasi, hana wekatula bela-bela yi mbanza meni yina, muna kithulumukina, mutsyenzya wumosi wátuka ku zilu, wákenzula hosu hana kákala yandi.

4 Wábwa ha tsi amana wáyuka ndinga yimosi yakala muzimbwala: «Sawulu, Sawulu, biki wubati ngyangisila?»

5 Yandi wávutula: «Nati wenina, Pfumu?» Yandi wuvutudi: «Meni, yenina Yesu wuna wubati yangisa.

6 Kaasi telama, kota muna mbanza amana bakúzimbwala buna wufwani mu kuhanga.»

7 Batu bana kakala kangala bawu, bátelama konda kuyakula; bakala yuka ndinga kaasi bakalaku mona mutu.

8 Sawulu wávumbuka mu mafu, mbatanana kákala ku mesu watemuna, kakalaku mona keti kima. Hanga bamusimbi kuna koku, bámunata ku mbanza Tamasi.

9 Kananga bilumbu bitatu konda kumona, konda kudya keti kunwa kima.

10 Kinga kuna Tamasi kwákala yi mulonguki mosi khumbu yandi Ananiya. Pfumu kámuḷubwakila muna mbona mesu amana kamuzimbwala: «Ananiya!» Yandi wávutula: «Awu meni, Pfumu.»

11 Pfumu wumuzimbwadi: «Ndawenda muna mukhidi wuna bisi tela ni Wasingama, amana sanda muna nzu ya Yutasi, mutu mosi, khumbu yandi Sawulu mwisi Talasi. Mukuma mu kulombila kenina

12 amana kámoniki muna mbona mesu, mutu mosi khumbu yandi Ananiya wákota amana wámuthetika moku ndangu kamona hika.»

13 Ananiya wávutula: «A Pfumu, batu balawu yíyuka kuzonzila mutu wuna, bánzimbwala mbi yosu yina káhanga kwena batu ba Nzambi baku kuna Yelusalemi.

14 Amana kisini kwaku yi muswa wa bambuta ba banganga Nzambi mu kukwata batu boosu bana batéla khumbu yaku.»

15 Kaasi Pfumu wumuzimbwadi: «Awenda, mukuma, mutu wuna, yimusodi hanga kilekwa mu kunata khumbu yama kwena makanda, kwena bakyamvu yi kwena bisi Kiseledi.

16 Yimusongila meni-meni moosu mana kafwani kunyokwakina mu khumbu yama.»

17 Hanga Ananiya wendi, wákota muna nzu, wámusya moku amana wázimbula: «Phangi wama Sawulu, Pfumu Yesu, wuna wukulubwakidiki mu nzila yina wukakwisilaka, káthumini ndangu wamona hika, amana wabasa yi Kitembu Kyatoma.»

18 Muna mbala mosi, mwábwa, muna mesu mandi, bima hanga bibalaka, amana wáyandulula mu kumona. Wátelama, wátambula phi mbotika.

19 Amana ku manima ma kubotama, wádya, wávutwakila phi ngolu.

Malongi ma Sawulu ku Tamasi

Sawulu wánanga hika ndambu ya bilumbu kumosi yi balonguki bana bakala ku Tamasi.
20 Amana muna mbala mosi wándika mu kusamuna muna nzu za kimvuka za Bayuta ni Yesu kenina Mwana wa Nzambi.
21 Boosu bana bakala muyuka, báyituka, bakala zimbula: «Ka yandi ku wuna wakala nyokuna batu, ku Yelusalemi, bana bakala tela khumbu yina? Amana, kisiku haka kikuma kya kubakwata amana kabanata ku thwala ya bambuta ba banganga Nzambi?»
22 Kaasi Sawulu, yandi, hamu dyámulutakana kuluta Bayuta bana bakala zingila ku Tamasi kikuma ba-monaku kima kya kumuvutwala, kakala basongila yi ngolu ni Yesu kenina Kidisitu.
23 Kunima ya ndambu ya bilumbu, Bayuta báyukana mu kumuhondisa,
24 hanga Sawulu yandi bamulukisi mu kifwandu kya bawu. Phipha, mwini, bawu bakala kengila mwelu myosu mina bakala kotila yi kulubwakila ku mbanza ndangu balenga muhondisila Sawulu.
25 Kaasi, muna phipha, balonguki bandi bámusya mu kitunga amana bámukulumuna yi kuna phenza ya kibaka kya luphangu.

Sawulu ku Yelusalemi

26 Buna kátula ku Yelusalemi, Sawulu kameka kukota mu ndonga ya balonguki, kaasi boosu bweya bakala bwawu kikuma kya yandi, kikuma bákwikilaku ni yandi phi mu kyedika mulonguki kakala.
27 Hanga Balanabasi wumubongi, wámunata kwena bathumwa amana wabatendwala buna kamona, Sawulu, Pfumu muna nzila yi mana kámuzimbwala Pfumu. Wubatendwadi hika phila yina kalongila yi tsikiningi yosu malongi mu khumbu ya Yesu, ku Tamasi.
28 Tukidila tangwa meni dina, Sawulu kakala kwenda yi kuvutuka ku Yelusalemi kumosi yi bawu mu kulonga yi tsikiningi khumbu ya Pfumu.
29 Kakala solula phi yi bayuta bana bakala zonza ndinga ya ngeleti, kufindaka phaka yi bawu; kaasi bawu bakala sanda ni bamuhondisa.
30 Baphangi buna báyuka bwabuna, bámusindikila yi kuna Sezale amana bámuhitika ku Talasi.
31 Dibundu mu ngemba dyákala mu Yuteya dyosu, mu Ngadidi yi mu Samadiya; dyakala tungama yi kuzingila mu bweya bwa Pfumu amana dyakala vula mu lusadisu lwa Kitembu Kyatoma.

Kubeluka kwa Eneyi

32 Phetelu yandi kakala kangala mu binzunga byosu. Kilumbu kimosi, wákulumuka phi kwena bakwikidi bana bakala ku mbanza ya Dita.
33 Káwana kwakuna mutu mosi, khumbu yandi Eneyi, wakala walandalala hana thangi tukidila mvula nana mukuma kikata kákala.
34 Phetelu wumuzimbwadi: «Eneyi, Yesu Kidisitu wukubeludi! Telama amana yidika ngeyi-meni thangi yaku.» Muna mbala mosi, wátelama.
35 Boosu bana bákala ku Dita yi Salo bámona amana bábalumuna mbundu za bawu kwena Pfumu.

Tabita wuvutuki mu luzingu

36 Mulonguki wa mukhetu mosi wakala ku Zophe, khumbu yandi Tabita, dis-ongidila: «Tolukasi,» disongidila: «tsetsi». Kakala sala mihangu mya mboti lawu yi lusadisu kwena baphutu.
37 Muna bilumbu meni bina, kahanga wubedi amana wufini. Ku nima kusukula lutu lwandi, basikulalwa kuna mwanza wa ku zilu dya nzu.
38 Balonguki ba ku Zophe, bwosu báyuka ni Phetelu ku Dita kenina, dyenina bela-bela yi Zophe, hanga batumini batu bodi benda mubokwadila bwabu: «Wuzingidilaku mu kukwenda kwena betu.»
39 Phetelu wátelama amana wenda yi bawu. Buna kátula, bámuzanzisa yi kuna mwanza wa ku zilu. Bafwidi boosu bábwesuka kwena yandi mu kudila; bakala musongila miledi yi mizaka mina kakala tunga Tolukasi tangwa kákala kumosi yi bawu.
40 Phetelu wálubula batu boosu, kunima wafukama amana wálombila. Ku nima

wabaluka kuna kwakala lutu amana wuzonzi: «Tabita telama!» Hanga mukhetu wutemuni mesu, amana buna kamona Phetelu, wasikuka.
41 Yandi wámulambwala koku amana wámutelamisa. Ku maṇima watela bakwikidi yi bafwidi, wábasongila yandi, Tabita, yi moya.
42 Tsangu záyalangana mu Zophe dyosu, batu lawu phi bákwikila mwena Pfumu.
43 Wánangakwa hika kuna Zophe ndambu ya bilumbu, kwena mutu mosi, Simoni muyidiki wa mikanda mya bambisi.

10

Nzambi wuzonzi kwena Kodineyi yi Phetelu

1 Kwákala kuna mbanza ya Sezale, yi mutu mosi khumbu yandi Kodineyi, satudiyoni[a], muna kibuka kina bakala tela: «baphumbulu ba Kitadi.»
2 Mutu meni wuna kákala mutu wakwikama. Yandi yi nzu yandi yosu kakala zitisa Nzambi. Kakala hana makabu ma kihomba lawu kikuma kya batu yi kulombilaka Nzambi kosu tangwa.
3 Kilumbu kimosi, muna tangwa dya tatu dya masikidika, hanga mu mbona mesu, kámona wengele. Wanzyo mosi wa Nzambi wákota muna nzu yandi amana wumuzimbwadi: «Kodineyi!»
4 Yandi wumutadi swii yi kadingu-dingu kamukwati amana wumuzimbwadi: «Biki, Pfumu?» Wanzyo wumuvutwadi: «Nzambi wutambudi bisambu byaku yi makabu maku ma kihomba kwena baphutu amana kakuzimbakaniku.
5 Buthwena bwabu, tuma bayakala kuna Zophe amana mutedisa mutu mosi, Simoni, bisi tela: Phetelu.
6 Yandi kuna nzu ya Simoni mukwawu, muyidiki wa mikanda mya bambisi, kisi nimba, nzu yandi yenina ku kabeta ka yanga.»
7 Buna kenda wanzyo wuna wámuzonzisa, Kodineyi wátuma basadi bandi bodi yi phumbulu mosi wuna wakakala zitisa Nzambi hana kati dya baphumbulu bana bakala bela-bela yi yandi.
8 Buna kábamenika moosu, wábatuma ku Zophe.
9 Kilumbu kyalanda, bwosu bákala muna nzila amana bátula bela-bela yi mbanza, Phetelu wázanza hana mudilu wa nzu, mu kati kya mwini, kikuma kya kulombila.
10 Wayuka nzala amana wásanda kadya. Buna bakala mulambila bima, wámona mbona mesu.
11 Kámona zilu dyakanguka amana kima kimosi hanga kitemba kyambuta kya muledi, kyakala tuluka, bázitikila mu tsongi ya, amana kyáthetama yi hana tsi.
12 Amana mwamuna, mwákala yi bambisi ba malu maya boosu, yi bina bisi landanda mu mafu yi banuni ba ku zilu.
13 Ndinga mosi yimuzimbwadi: «Telama, Phetelu, honda amana wadya!»
14 Amana Phetelu wuzimbudi: «Loni, Pfumu, khaku kedi ndya kima kya khengu, keti kya mukuku.»
15 Ndinga yáyukalakana hika mu mbala ya zodi: «Kina kasemisi Nzambi, ngeyi wumonakyoku mvindu.»
16 Bwabuna bwásalama mbala tatu, kunima kitemba kyátombuka ku zilu.
17 Phetelu, mabanza mámuvwalangana, wáyandika mu kudihyula keti biki disongidila dya mbona mesu yina kámona. Kutala, batu bana bátuma kwena Kodineyi, bakala hyula nzu ya Simoni, bátula muna mwelu.
18 Hanga bátela amana báhyula: «Kwaku kisi nimba, Simoni wuna bisi tela Phetelu»
19 Phetelu buna kakala banza hika mbona mesu yina, Kitembu Kyatoma wámuzimbwala: «Tala batu batatu babati kusanda.
20 Telama, tuluka amana awenda yi bawu konda keti-keti, mukuma meni yibatumi.»
21 Phetelu wátuluka amana wábazimbwala batu bana: «Meni yandu lubati sanda. Biki iwisidi haka?»
22 Bávutula: «Satudiyo Kodineyi, wututumi. Mutu walungila, kisi zitisa Nzambi.

a **10:1 10:1** Satudiyoni disongidila ni pfumu wuna wakala twadisa baphumbulu khama ba Loma

Amana kanda dyosu dya Bayuta dyisi mutambwasa. Wanzyo mosi watoma kámuzimbwadiki ni kakutedisa kuna nzu yandi ndangu kayuka buna wenina bwawu mu kumuzimbwala.»
23 Phetelu wábakotisa amana wábayamba phipha meni yana.

Kilumbu kyalanda, wásimba nzila amana wenda hakimosi yi bawu. Baphangi bahika ba ku Zophe benda basindikila.
24 Kilumbu kyalanda, Phetelu wátula ku Sezale. Kodineyi kakala bahingila amana wátedisa kuna nzu yandi biwutu byandi yi banduku bandi.
25 Buna kátula Phetelu, Kodineyi wenda mukhikila, wábwa muna malu mandi amana wámufukamina.
26 Kaasi Phetelu kámutelamisa, mu kuzimbula: «Telama, mukuma meni phi mutu yenina hanga ngeyi.»
27 Kuna yi kuyambilaka yi yandi, wákota amana káwana lawu dya batu bana bisa khokana.
28 Kábazimbwala: «Luzayi ni mitsiku myetu myisiku tambwasa ni Muyuta mosi kadikasa yi munzenza kondilo kukota mu nzu yandi. Kaasi Nzambi kátsongidiki ni pfwaniku yimona mutu hanga wuna wakonda lunga kondilo wakuhunga.
29 Yihana ni tangwa lutumiki mutu mu kuthela, yisiki konda tendu. Nzodi yizaya keti kikuma kya biki luthedisidiki.»
30 Kodineyi wuzimbudi: «Bilumbu bitatu kedi bilutini tukidila buna yikala lombila kuna nzu yama, muna tangwa dya tatu dya masikidika, muna mbala mosi, kutala mutu mosi yi miledi mya katoki myakala kedyamina, wuthelamini kuna thwala,
31 amana wunzimbwadini: "Kodineyi, Nzambi wutambudi lombilu lwaku yi makabu maku ma kihomba kwena baphutu.
32 Tuma mutu kuna Zophe mu kutedisa Simoni wuna bisi tela Phetelu. Yandi kisi nimba muna nzu ya Simoni, muyidiki wa mikanda mya bambisi, kuna kabeta ka yanga dya mbuta."
33 Muna mbala mosi, yikutumini bayakala bamosi, amana wutambwasi mu kukwisa. Buthwena bwabu, ku thwala ya Nzambi thwenina betu boosu, kikuma kya kuyuka moosu mamana kakulongikidi Pfumu mu kutuzimbwala.»

Malongi ma Phetelu kwena Kodineyi

34 Phetelu wátambula ndinga amana wuzimbudi: «Mu kyedika, mbakudi ni Nzambi kisiku yekula.
35 Kaasi muna kanda dyosu, wuna wisi muzitisa yi kusadila masonga, kisi mutambwasa.
36 Káhitika ndinga kwena bisi Kiseledi, mu kubasamwana Musamu wa Bukheti wa ngemba mu nzila ya Yesu Kidisitu, yandi wenina Pfumu wa boosu.
37 Benu, luzayi mana mábwa mu Yuteya dyosu, tukidila ku luyandiku muna Ngadidi, kunima mbotika yina kásamuna Yowani.
38 Luzayi buna káfwebula Nzambi ngolu za Kitembu Kyatoma kwena Yesu mwisi Nazaleti. Mwosu muna kakala hita, kakala hanga makheti yi kubuka boosu bana bákala mu kihika kya kiphidi-mutu, mukuma Nzambi kákala kumosi yi yandi.
39 Amana betu, thwenina bambangi ba mambu moosu mana káhanga mu tsi ya Bayuta yi kuna Yelusalemi. Wuna báhonda mu kumukhoka hana kitakani.
40 Kaasi, Nzambi wámufutumuna mu kilumbu kya tatu; yandi wámulubula ndangu bamumona,
41 heku ni kwena kanda dyosu, kaasi kwena bambangi bana katekila sola Nzambi yi kwena betu bana twádya amana twánwa kumosi yi yandi ku manima ma kufutumuka kwandi ha kati dya bafwa.
42 Amana wátutuma mu kusamuna kwena kanda yi kuta kimbangi ni yandi wuna katekila sola Nzambi zusi dya batu bana bisi zinga yi bana bafwa.
43 Bambikudi boosu bisi ta kimbangi ni wosu wuna wukwikidi mwena yandi, muna khumbu yandi, wutambudi ndoluka ya masumu.»

Baphani batambudini Kitembu Kyatoma

44 Buna kakala zonza Phetelu bwabuna, Kitembu Kyatoma kyábakulumukina batu boosu bana bakala hinikina Ndinga yandi.

45 Bakwikidi boosu ba bayuta bana bísa kumosi yi Phetelu, báyituka lawu mu kumona kabu dya Kitembu Kyatoma kukulumuka kwena baphani.
46 Mukuma bakala bayuka batu bana mu kuzonza mu ndinga zina bakondi zaya, yi kuzatulaka kineni kya Nzambi. Hanga Phetelu wuzonzi:
47 «Tufwani mu kukandikisa mbotika kwena batu bana, bawu batu batambudi Kitembu Kyatoma hanga betu?»
48 Wásenda ni babotika mu khumbu ya Yesu Kidisitu. Hanga bamulombi ni kananga hika ndambu ya bilumbu kwakuna.

11

Meni dya Phetelu ku Yelusalemi

1 Bathumwa yi baphangi bana bakala mu Yuteya báyuka ni baphani, bawu phi bátambudiki ndinga ya Nzambi.
2 Buna kátombuka Phetelu ku Yelusalemi, bakwikidi ba bayuta báyandika mu kumuyumanisa:
3 mu kuzimbula: «Wúkotiki mu nzu ya batu bana bakonda yotisa amana wúdiki homa hamosi yi bawu!»
4 Hanga Phetelu wuyandiki mu kubatendwadila yi tsikiningi mana máluta. Wubazimbwadi:
5 «Meni, ku mbanza ya Zophe yikadi mu kulombila, tangwa mbonikini mbona mesu: kima kimosi kyakala kulumuka, hanga kitemba kyambuta kya muledi, kyakuzitikila muna tsongi ya, kyakala kulumuka tukidila ku zilu amana kyisi yi hana yíkala meni.
6 Mu kusimbululakya, mboni ni hákala yi bambisi ba malu maya ba ha tsi yi bambisi ba mu musitu yi bana bisi landanda yi banuni ba ku zilu.
7 Kunima ngyuki ndinga mosi yánzimbwala: "Telama, Phetelu, honda amana dya!"
8 Hanga mvutudi: "Yilendaku, Pfumu, khaku kedi mukota kima kyasumuka, keti kya tsiku muna munwa wama."
9 Mu mbala yazodi, ndinga yátuka tukidila ku zilu yinzimbwadi: "Kina kasemisi Nzambi, ngeyi wumonakyoku mvindu."
10 Bwabuna bwásalama mbala tatu, ku manima byosu byávutuka ku zilu.
11 Muna tangwa meni dina, bayakala bamosi batatu bana báthumina ku Sezale, bátula hana thwala ya nzu yina twákala.
12 Kitembu kinzimbwadi ni yenda yi bawu konda keti-keti. Baphangi basambanu baba lubati mona benda tsindikila, amana twákota muna nzu ya mutu meni wuna.
13 Yandu-yandu wátumenika buna kámonika wanzyo muna nzu yandi, mu kuzimbula: "Tuma mutu kuna Zophe, kenda mutela Simoni wuna bisi tela Phetelu,
14 Yandi wakúzimbwala ndinga mwena zina wahúlwakila, ngeyi yi nzu yaku yosu."
15 Buna yíyandika mu kuzonza, Kitembu Kyatoma kikulumukini, kwena bawu bwosu kyakulumuka kwena betu ku luyandiku.
16 Hanga ngyubuki ndinga yina kázonza Pfumu: "Yowani kábotika yi mamba, kaasi benu, lwatámbula mbotika ya Kitembu Kyatoma."
17 Amana yuka ni Nzambi kabahangila kabu dimosi yi betu kikuma kya buna twákwikila mwena Pfumu Yesu Kidisitu. Nati yenina meni mu kukakidila Nzambi?»
18 Kunima kuyuka bwabuna, bádibata amana bámuzatula Nzambi, mu kuzimbula: «Nzambi wáhana phi kwena Baphani tsobuka ya bikalulu yina yisi nata ku luzingu lwa mukwandi.»

Dibundu dya ku Atyoki

19 Bana bámwangalakana kikuma kiwayi kina kyákala kunima lufwa lwa Kitsyeni, báhitila ku Fenisi, ku Siphe yi ku Atyoki, kaasi bakalaku longa batu bahika, kwena Bayuta lwesi.
20 Kinga, hana kati dya bawu, hákala yi bakwikidi bahika bisi Siphe yi bisi Sileni, bisa ku Atyoki amana bakala zonzila kwena baphani ba ndinga ya ngeleti

yi kusamuna Musamu wa Bukheti wa Pfumu Yesu[a].
21 Koku dya Pfumu dyákala kumosi yi bawu, amana batu balawu bákwikila, bábalula phi mbundu za bawu kwena Pfumu.
22 Musamu wátula kwena Dibundu dya Yelusalemi. Amana bátuma Balanabasi ndangu katula yi kuna Atyosi.
23 Mu kutula kwandi, buna kámona mamboti ma Nzambi, wásangwala lawu, wábaheka kikesa boosu ndangu bakangama kwena Nzambi yi mbundu yimosi.
24 Mukuma kákala mutu wa bukheti, wabasa yi Kitembu Kyatoma yi lukwikilu. Hanga mulumba-lumba wa batu balawu bákhundakana kwena Pfumu.
25 Kunima, wénda sanda Sawulu ku Tadisi.
26 Kunima dya kumusengumuna, wámunata ku Atyosi. Banangi kwakuna mvula muthu, mu kuwaphama mu lukutakanu lwa Dibundu amana bakala longa mulumba-lumba wa batu balawu. Balonguki, ku Atyosi bábongilaya khumbu ya bakidisitu, mu mbala ya theti.
27 Muna bilumbu meni bina, bambikudi bamosi bákulumuka tukidila ku Yelusalemi yi kuna Atyosi.
28 Mosi hana kati dya bawu, khumbu yandi Hakabusi, kátelama amana wásamuna mu ngolu za Kitembu Kyatoma ni nzala ya lawu yakóta mu tsi yosu ya bisi Loma. Nzala yákota, muna tangwa dina kákala Koloti pfumu wa mbuta wa mbanza.
29 Hanga balonguki babongi dibanza dya kuhitika lusadisu, kosu mutu muna kitesu kya kuvwa kwandi, kwena baphangi bana bakala zingila ku Yuteya.
30 Bwabuna bahanga amana báhitikalwa kwena bambuta ba dibundu mu nzila ya Balanabasi yi Sawulu.

12

Lufwa lwa Zyaki yi boloku dya Phetelu

1 Muna tangwa meni dina, kyamvu Elotia wáyandika kuyangisa ndambu ya baphangi ba Dibundu.
2 Kamuhondisa Zyaki phangi wa Yowani ku mbedi ya phoku.
3 Mu kumona ni mambu mana mábasephidisa Bayuta, wabonga dibanza dya kumukwatisa phi Phetelu. Máluta mu tangwa dya mukinzi wa mapha makonda muvimbu.
4 Kunima dya kumukwata yi kumukotisa mu boloku, wámulambula mu moku ma bibuka biya bya baphumbulu ndangu bamukengilaka. Yandi yi mabanza ma kumusambisa ha mesu ma batu ku manima ma mukinzi wa Phaki.
5 Amana Phetelu kákala wakukwata muna boloku kaasi dibundu dyakala lombila Nzambi, kikuma kya yandi konda kulembwa.

Kukutumuka kwa Phetelu mu boloku

6 Muna phipha, kinga Eloti kákala yi sunga dya kamusambisa mu mwini, ku mesu ma batu, Phetelu wakukasa mu miyololu myodi, wanimba hana kati dya baphumbulu bodi. Ku mwelu batsinzidi bamosi bakala tanikina boloku.
7 Muna mbala mosi, wanzyo wa Pfumu wísa, mitsyenzya mikenzudi suku. Wanzyo mosi wámutokamisa Phetelu mu kumutekula muna luhati ndangu kamutokamisa, amana wumuzimbwadi: «Telama tswatsu!» Miyololu myáwongumuka mu moku mandi.
8 Wanzyo wámuzimbwala: «Vwata mukaba waku amana zitika tsabatu zaku.» Phetelu wusadi bwabuna, ku manima Wanzyo wumuzimbwadi: «Vwata muzaka waku amana ndanda.»
9 Phetelu walubuka mu kumulanda. Kakalaku zaya ni lusadisu lwa wanzyo lwa kyedika lwakala; kábanza ni mbona mesu.

---

a **11:20 11:20** Bakwikidi bahika ba bayuta bana bakonda butukila ku Kiseledi báyandika mu kuzonzila Yesu kwena baphani. Sileni yákala mbanza ya mbuta ya kinzunga kya Sileni, kuna londi dya Afwika. Baphani lawu bákala muna tsi meni yina bakala tuka bakwikidi ba bayuta.

a **12:1 12:1** Kyamvu Eloti kenina Eloti Angidipha watheti, wuna wákala mutekulu wa Eloti wuna bázonzila mu mukanda wa Luka 1:5. Pfumu wa mbanza Kodiwusi wámutombula "kyamvu" amana wámuheka muswa wa kuyala mu ndambu yambuta ya Kiseledi.

10 Buna bálúta mukanzu watheti
yi wazodi, bátula ku mwelu wa
bisengu wuna walubwakila ku mbanza.
Wádikangwakila wawu-meni kuna
thwala ya bawu, bálubuka amana bakala
phusana muna balabala dimosi, kutala,
wanzyo wutoti.
11 Buna kadibakisa, Phetelu wuzimbudi:
«Buthwena, nzayi ni mu kyedika Pfumu
wutumiki wanzyo wandi amana wun-
dubudi ku moku ma Eloti yi mu moosu
mana bakanzodilaka bayuta.»
12 Tangwa kábakula, wénda ku nzu ya
Madiya ngudi wa Yowani wuna bakala
tela ni Malaku. Kwakuna bákutakanina
ndambu ya lawu ya batu yi kulombilaka.
13 Tangwa kákhokwatila ku mwelu wa
luphangu, musadi wa mukhetu mosi
khumbu yandi Lodi wábwesuka mu
kuhinikina.
14 Buna kábakula ndinga ya Phetelu,
sangu-sangu, konda kuyafulula, wátakula
thinu mu kusamuna ni Phetelu mu mwelu
wa luphangu kenina.
15 Bamuzimbwadini: «Ngeyi wu ki-
lawu!» Kaasi yandi kakala sidingisa ni
bwa kyedika. Bawu bakala zimbula:
«Wuna wanzyo wandi.»[b]
16 Kuna phi Phetelu yi kukhokwatilaka.
Báyafulula amana báyituka lawu mu ku-
mumona.
17 Phetelu wásongila kidimbu kuna
koku dyandi ni badibata, wábamenika
buna kámulubula Pfumu mu boloku
amana wuzimbudi: «Menikenubwa kwena
Zyaki[d] yi kwena baphangi.» Kunima
wálubuka, amana wénda kuma kwahika.
18 Tangwa kwakhyela kuma, baphum-
bulu tsula yabakwata: bekadihyula keti
biki byámubwila Phetelu.
19 Eloti wátuma ni bamusanda,
kaasi kámumonaku. Kábafungwasisa
batsinzidi, amana wáhana nzila ni
babazunduna mutwa. Kunima,
wákulumuka ku Yuteya ndangu kenda
ku Sezale kuna kánangina ndambu ya
bilumbu.

Lufwa lwa Eloti

20 Eloti mu kimbeni kákala yi bisi Tidi
yi bisi Sitoni. Kaasi bawu báyukana
mu kwenda mutala amana bisa.
Batundakana yi Balasitusi tsinzidi wa
mwanza wa kyamvu, ndangu kabasadisa
amana bálomba ngemba mukuma madya
ma bawu makala tuka ku tsi yina ya
kyamvu.
21 Báyukana, kilumbu kimosi amana
Eloti wávwata mukonzu wandi, wázakala
hana kiti kya luyalu, wáyandika mu ku-
zonza ku thwala ya batu boosu,
22 batu bakala mutsikisa mu kukalunga:
«Yeku ndinga ya mutu kaasi yina ya
nzambi mosi!»
23 Kaasi muna tangwa medina, wanzyo
mosi wa Pfumu wámubeta, kikuma ka-
hanaku lukumu kwena Nzambi, hanga
bamudi kwena mimvidya amana wáfwa.
24 Kaasi ndinga ya Nzambi yámwangana
amana yáyalangana.
25 Balanabasi yi Sawulu, kunima ku-
lungisa kisalu kya bawu ku Yelusalemi,
bávutuka, bámunata Yowani wuna bakala
tela ni Malaku.

13

Balanabasi yi Sawulu babatumi mu ki-tambu

1 Muna Dibundu dina dyákala ku Atyosi,
mwákala yi bambikudi yi balongi bwosu:
Balanabasi, Simeyoni wuna bakala tela
Kaphindi, Lukyusi mwisi Sileni, Man-
ayena wuna wakola kumosi yi Eloti[a]
wuna wakala yala ku Ngadidi yi Sawulu.
2 Muna tangwa dina bakala zatula
Pfumu yi kuzila madya, Kitembu Ky-
atoma wuzimbudini: «Ngyekwalenu Bal-
anabasi yi Sawulu kikuma kya kisalu kina
yíbatedila.»

b **12:15** **12:15** Ndambu ya Bayuta bana bákala muna tangwa meni dina bakala zayila ni Nzambi wáhana wanzyo mosi kwena kanda dyandi kikuma kya kutaninadya, amana wanzyo kafwana kamonikaka mu kimutu, kafwananaka yi wuna wumuvwini. Bakwikidi bana bábanza ngatu ni wanzyo wa Phetelu kisa bazimbwala ni Phetelu wufwi kedi. d **12:17** **12:17** Zyaki yandu kenina phangi wa yakala wa Pfumu. a **13:1** **13:1** Yandu-yandu kákala Eloti Atiphasi wuna wásenda kwena phumbulu mosi mu kumuhonda Yowani Mubotiki (Luk 9:7-9)

3 Hanga ku manima ma kuzila madya
yi kulombila, babasya moku amana
bábasula ni benda.

Balanabasi yi Sawulu ku Siphe

4 Disongidila, bawu bátuma kwena
Kitembu Kyatoma, bákulumuka ku Se-
lesi; amana kwakuna, bákota mu masuwa
ndangu benda ku zawala dya Siphele.
5 Buna bátula ku Salamini, básamuna
ndinga ya Nzambi muna nzu za kimvuka
za Bayuta. Bákala yi Yowani-Malaku
wuna wákala waphamu dya bawu.
6 Kunima dya kulabuka zawala dyosu yi
kuna Phafwosi, báwana nganga-ngombu
mosi, Muyuta mosi khumbu yandi Badi-
Yesu wakala dimonikisa hanga mbikudi.
7 Kakala zingila mu mukombu wa
pfumu wa zawala Seluyusi Phawulusi,
mutu mosi wa mayedi. Yandi wátedisa
Balanabasi yi Sawulu, mu kusanda
kayuka Ndinga ya Nzambi.
8 Kaasi nganga-ngombu Edimasi (bwosu
buna bakala mutela mu ngeleti), kakala
batendisa amana kakala sanda mu ku-
muhukumuna pfumu wa zawala mu luk-
wikilu.
9 Hanga Sawulu (wuna bisi tela hika
Pholu), wábasa yi Kitembu Kyatoma,
wámutala Edimasi
10 amana wuzimbudi: «Ngeyi mutu
yandu wabasa yi bukamvi yi mayedi
mambi, mwana wa kiphidi-mutu, mbeni
wa masonga! Wayambulaku kuzanga
nzila za bukheti za Pfumu?
11 Buthwena, koku dya Pfumu
dyakúzyatula ngeyi: wakítuka phofu,
amana mu tangwa dimosi, wamónaku
hika mwini wa tangwa.» Muna
tangwa meni dina, phipha yámubwila,
wáyandika mu kubabata ndangu kasanda
mutu wamúsimba.
12 Tangwa kamona, pfumu wa zawala
mana mabwa, wákwikila, wáyuka tsambu
lawu kikuma kya malongi ma Pfumu.

Pholu yi Balanabasi ku Atyosi wa Phisidi

13 Pholu yi banduku bandi bákota
mu masuwa ma Phafosi, bénda phi
ku mbanza ya Pheleze dya Phafidiya.
Yowani-Malaku yandi wádihambula yi
bawu amana wávutuka ku Yelusalemi.
14 Tuka ku mbanza Pheleze, bálanda
nzila ya bawu amana bátula ku Atyosi
wa Phisidi. Kilumbu kya sabata, bákota
mu nzu ya kimvuka ya Bayuta amana
bázakala.
15 Ku manima ma kutanga Mitsiku yi
Bambikudi mu ndinga ya ngolu, bap-
fumu ba nzu ya kimvuka ya Bayuta
bátuma benda bazimbwala: «Baphangi,
yukani ndinga lwenina yawu kikuma kya
kusyamisa batu, zonzenu.»
16 Pholu wátelama, wusongidi kidimbu
ku koku amana wuzimbudi: «Bisi Kiseledi
yi benu lwisi muzitisa Nzambi, yukenu!
17 Nzambi wa kikanda kyaki, Nzambi
wa Kiseledi kásola batata betu amana
wavudisa kikanda mu tangwa dina
kyákala mu kinzenza ku tsi ya Ngiphiti,
kunima wálubulakya mu ngolu za koku
dyandi.
18 Wábadisa kitesu kya mvula maku-
maya muna nganga.
19 Amana ku manima kuzilula makanda
tsambwadi muna tsi ya Kanana,
wábaheka tsi ya bawu hanga kimvwama
20 moosu mana másalama mu kitesu
kya mvula khama ya yi makumatanu.

«Ku manima ma bwabuna, wábaheka
bazusi tii yi kuna tangwa dya mbikudi
Samwela.
21 Ku manima, bálomba kyamvu,
Nzambi wábaheka Sawulu, mwana Kisi,
wuna wábayala mu mvula makumaya.
Mukwa kikanda kya Benzyame kákala.
22 Ku manima ma kumukatula,
wábasodila kyamvu Tavidi ndangu kakala
pfumu wa bawu. Wáta kimbangi kikuma
kya yandi: "Yimusodi Tavidi mwana wa
Yese: mutu yandu wufwanani yi mabanza
mama, kalúngisa bwosu buna nzodi."
23 Muna kikanda kyandi, Nzambi, muna
lusilu lwandi kátedisila Yesu hanga muhu-
ludi kikuma kya Kiseledi.
24 Ku thwala kukwisa kwandi, Yowani
wábekitila kikuma kya mbotika ya
tsobuka ya bikalulu ya kanda dyosu dya
Kiseledi.

25 Amana Yowani buna kákala manisa
kisalu kyandi, kákala zimbula: "Kwena
benu, nati yenina meni? Meni yen-
abwoku! Ku manima ma meni kabati
kwisila wuna yilendaku mu kutumuna
tsabatu zandi."
26 «Baphangi bama ba kikanda kya Bu-
lahami yi benu lwisi muzitisa Nzambi,
Musamu wa luhulusu wuna, kwena betu
báhitikawa.
27 Mukuma, bisi Yelusalemi yi bapfumu
ba bawu bámubakulaku Yesu, bábakisaku
phi ndinga za bambikudi zina bisi tanga
mu kosu kilumbu kya sabata. Kaasi
bálungisaza mu kumusambisa.
28 Mbatanana bakonda mona kikuma
kya kumuzengila lufwa, balomba kwena
Philatu ni kamuhondisa.
29 Ku manima ma kulungisa moosu
mana básonika mu Masonuku kikuma
kya yandi, bamukulumuna ha kitakani
amana bámuzesa muna mazyamu.
30 Kaasi Nzambi wámufutumuna ha kati
dya bafwa.
31 Kádimonikisa bilumbu bya lawu
kwena bana bámusindikila tuka ku Nga-
didi yi kuna Yelusalemi, amana buthwena
bákituka bambangi bandi ku thwala ya
bisi Kiseledi.
32 Amana betu, tulusamwani Musamu
wa Bukheti wawu: lusilu luna kásila
kwena batata betu,
33 Nzambi wulungisima buthwena
kikuma kya betu bana ba bawu, mu
kufutumuna Yesu. Bwosu buna básonika
mu mukanda wazodi wa mikunga:
"Wenina Mwana wama,
meni, khituki tata waku lelu.
34 Nzambi kázimbula: kamúfutumuna
ku bafwa ndangu kavutukaku hika mu
bivundisila. Bwabuna kázonzila:
"Yilúheka bima byatoma bya Tavidi
bina bilungini mu lukwikilu."
35 Ihana kázonzila muna mukunga
wahika:
"Wayámbwadilaku ni Watoma waku
kavundila mu mazyamu."
36 Kinga, ku manima ma kusadisa mu
makula mandi bwosu buna kázola
Nzambi; Tavidi wafwa, bamuzika hana
kabeta ka batata bandi amana wávunda.
37 Kaasi wuna káfutumuna Nzambi,
kávundaku.
38 Zayenubwoku, baphangi bama: mwena
yandi bisi lulongila ndoluka ya masumu;
muna moosu mana myáfwanaku kulu-
lolula mitsiku mya Moyize,
39 muna moosu meni mamana,
wosu wuna wukwikidi mwena yandi
kakútumuka.
40 Disongidila ni kebenu, malubwilaku
mana básonika Bambikudi:
41 "Talenu, benu lwabasa yi kilenza,
yitukenu amana totenu!
Mukuma meni, yilúngisa muhangu
wumosi muna tangwa dyenu,
muhangu wumosi wuna lwakonda
kwikila, yuka ni balumenikawa!»
42 Mu kulubuka kwa Pholu yi Balan-
abasi, bábabokwadila mu kuzonzila hika
dyambu dina mu kilumbu kya sabata kina
kyálanda.
43 Tangwa kyámwangana kimvuka,
Bayuta balawu yi baphani bana bakwikila
mu malongi ma Bayuta bana bisi kumisa
Nzambi, bálanda Pholu yi Balanabasi.
Baba-baba, muna ngyambila za bawu
kumosi yi bawu, bakala basyamisa mu
kukangama ku khenda za Nzambi.
44 Sabata dina dyálanda, mbanza yosu
kwandi bákutakana mu kuyuka ndinga ya
Nzambi.
45 Mu kumona milumba-lumba mya
batu, Bayuta bahika báyuka kiphala;
bákala mufindisa phaka Pholu yi ngusi.
46 Hanga Pholu yi Balanabasi bakala
bazimbwala yi kikumbwala kyosu:
«Bwálunga ni baluzimbwalaya, ndinga
ya Nzambi, theti kwena benu. Kaasi
bwosu lulewudiya amana lumoniki ni
lufwaniku mu kutambula luzingu lwa
mvula yi mvula, tubaluki kwetu kwena
Baphani.
47 Mukuma Pfumu wátuheka muswa
wawu:
"Yíkukitula, ngeyi, mwini wa makanda,
ndangu, mu lusadisu lwa ngeyi, luhulusu
lwatula
tii yi muna mwatsukila tsi!"»
48 Buna báyuka bwabuna, Baphani
básangwala lawu, bázatula Pfumu

kikuma kya ndinga yandi. Amana boosu bana káyidika Nzambi kikuma kya luzingu lwa mvula yi mvula bákwikila.
49 Ndinga ya Pfumu yámwangana mu mulambu wosu.
50 Kaasi Bayuta bábalundika bakhetu ba luzitu bana bakala kumisa Nzambi yi bambuta ba mbanza amana bábasosila munyanga Pholu yi Balanabasi amana bábakukwasa mu mulambu wa bawu.
51 Bawu, bábakhukwamina fusyangeni dya bitambi bya bawu[b] amana bénda ku Kikonyumi.
52 Kaasi balonguki ba ku Atyoki wa Phisidi, bawu, bábasa yi kyesi yi Kitembu Kyatoma.

14

Pholu yi Balanabasi ku Kikonyumi

1 Ku Kikonyumi, Pholu yi Balanabasi bakala kota phi mu nzu za kimvuka za Bayuta yi kuzonzilaka mu phila yimosi ni Bayuta balawu yi bisi Ngeleti bákwikila.
2 Kaasi Bayuta bana bábwisa mu kukwikila, bakala sanda ni bavwadingisa mbundu za Baphani tii yikuna kuyenguna baphangi.
3 Mbatanana buna, Pholu yi Balanabasi báyika bilumbu bya bawu ku Kikonyumi. Bakala zonza yi kikumbwala kikuma bakala yekamina mwena Pfumu, yandi wuna wakala ta kimbangi kya ndinga ya mamboti mandi mu kuhana bidimbu yi biphadi muna moku ma bawu.
4 Muna mbanza, batu bádikabisa; bahika kikuma kya Bayuta, bakwawu kikuma kya bathumwa.
5 Kaasi bwosu bakala yilama, Baphani yi Bayuta yi bapfumu ba bawu, mu kubanyokuna yi kubahondila ku matadi,
6 bawu buna bábakulabwa, bátina ku mbanza ya Lisiti yi Delebi muna nzunga za kinzunga kya Dikawoni.
7 Kwakuna, báyandika kulonga Musamu wa Bukheti.

Pholu yi Balanabasi ku Lisiti

8 Kwákala, kuna Lisiti, yi mutu mosi wa-wokumuka malu; tuka lubutuku lwandi, kákangalaku keti mbala mosi. Wazakala kákala.
9 Kakala yuka mana kakala zonza Pholu. Yandu-yandu wumutadi amana bwosu kámona ni kákala yi lukwikilu lwalenda mubelula,
10 hanga wuzimbudi mu ndinga ya ngolu: «Telama, singika bitambi byaku!» Mutu wuna wásotuka amana wáyandika mu kukangala.
11 Bwosu bámona mambu mana kásala Pholu, milumba-lumba mya batu bathuta ndinga amana bázimbula mu ndinga ya bawu ya Dikawonye: «Banzambi bavwati lutu lwa kimutu amana bakulungi kwena betu!»[a]
12 Balanabasi bakala mutela: «Zewusi» amana Pholu: «Helemesi», kikuma yandi wákala ngenzi[b].
13 Kikumbu kya nzambi Zewusi kyákala kuna fula dya mbanza amana nganga wa kikumbu mekina, kumosi yi mulumba-lumba wa batu, wánata miluma mya bangombi yi bithundu bya kunenga, kázola ni katambikabya kimenga kwena Pholu yi Balanabasi.
14 Tangwa báyukabwa bathumwa, Pholu yi Balanabasi, báyata miledi[d] mya bawu amana bénda thinu mu mulumba-lumba mu kukalunga:
15 «Bakwetu, biki lubati hangila bwabuna? Betu phi thwenina batu hanga benu. Yuka ni tubati lusamwana Musamu wa Bukheti, ndangu lwayambula mambu makonda mupfunu amana lwabaluka kwena Nzambi wa moya wuna wáhanga zilu yi tsi yi yanga dya mbuta, yi bima byosu bina bisimwa zingila.

b **13:51 13:51** Mu kukhukumuna fusyangeni dya bitambi bya bawu, kyákala kidimbu mu kusongila ni batu bana babwisiwa musamu. Mambu mana matadiku hika bamwangi tsangu, kaasi matadi batu meni bana. a **14:11 14:11** Mu ndinga ya Dikawonye yi muna tsi za hika za ngeleti, mwákala yi mikhenda lawu myakala zonzila banzambi bana bisi kituka batu. b **14:12 14:12** Zewusi kenina pfumu wa banzambi ba bisi ngeleti. Bakala mutela phi «tata wa banzambi yi batu» Helemesi kenina ngenzi wa Zewusi. d **14:14 14:14** Bá́yata miledi mya bawu: yina yenina tsadidi ya Bayuta mu kusongila ni khabu bisi yuka tangwa bisi yuka ngusi zina bisi mutukwana Nzambi.

16 Muna makula maluta, yandi wahana
nzila kwena makanda moosu mu kulanda
nzila za bawu-meni.
17 Kaasi kalembwaku mu kuta kim-
bangi, mu kuhangaka mambu ma mam-
boti; mu kulunokisinaka mvula tukidila
ku zilu, amana lwisi hela phi bibundu
muna tangwa dya byawu, mu kuluhekaka
madya yi kyesi kya ku mbundu.»
18 Mbatanana bakala zonza bwabuna,
phasi bamona mu kukandikisa kwena
milumba-lumba mya batu mu kubatam-
bikila kimenga.
19 Kunima, Bayuta bana batuka ku
Atyosi yi ku Kikonyumi babalongisila
milumba-lumba mya batu. Hanga
bamutimbwadi matadi Pholu amana
bamubulumuna ku phenza ya mbanza,
babanza ni wafwa kakala.
20 Kaasi tangwa bamuzyeta balonguki,
watokama amana wavutuka mu mbanza.
Kilumbu kyalanda, wenda yi Balanabasi
ku Delebi.

Kuvutuka ku Atyoki dya Sidya

21 Kunima dya kusamuna Musamu wa
Bukheti mu mbanza meni yayina yi
kuyika balonguki balawu, Pholu yi Balan-
abasi mu kuvutuka kwa bawu, bahitila ku
Lisiti ku Kikonyumi yi ku Atyosi.
22 Bakala syamisa balonguki yi kuba-
heka kikesa ndangu bazyama mu lukwik-
ilu, mu kuzimbula: «Bulombi kwena betu,
twamona kiwayi kya lawu mu kukota mu
Kipfumu kya Nzambi.»
23 Muna kosu Dibundu, bakala basodila
malemba, amana ku manima ma kulom-
bila yi kuzila kudya, babatambika kwena
Pfumu mwena wuna bakala sila lukwikilu
lwa bawu.
24 Kunima, bahyokila ku Phisidiya
amana batula ku Phafidiya.
25 Ku manima ma kulonga ndinga ya
Nzambi ku Phelezi, bakulumuka ku Atadi.
26 Tangwa bakatuka kwakuna,
balabuka ku Atyosi wa Sidiya, kuna
babatambikila mu khenda za Nzambi,
kikuma kya kisalu kina basala.
27 Buna batula, bakhundikisa Dibundu
amana batendula mambu moosu mana
kabasadila Nzambi, yi buna kakangula
mwelu wa lukwikilu kwena Baphani.
28 Amana bananga bilumbu bya lawu
kumosi yi balonguki.

15

Kimvuka kya ku Yelusalemi

1 Ndambu ya batu bana batuka ku
Yuteya, bisa ku Atyosi, bwabu bakala
longa kwena baphangi: «Yukani ludiy-
otisiku, bwosu bulombi mu mikuku mya
Moyize, lwalendaku huluka.»[a]
2 Pholu yi Balanabasi batendana lawu yi
bawu. Hanga kunima babongi lukanu ni
Pholu, Balanabasi yi ndambu ya batu ba
bisi Atyosi batombuka ku Yelusalemi, ku
thwala ya bathumwa yi malemba ndangu
benda zonzila dyambu dina.
3 Dibundu babaheka bina bakalabyawu
mupfunu kikuma kya mu nzila[b]. Bwosu
bakala hitila mu nzila ya Fenisi yi
ya Samadiya, yi kumenikaka buna
babalwamina mbundu Baphani; amana
bwakala hana kyesi kya lawu kwena
baphangi.
4 Mu kutula kwa bawu ku Yelusalemi,
bathumwa yi bambuta ba dibundu,
babayamba ku Dibundu amana babatendwala
moosu mana kahanga Nzambi mu nzila
ya bawu.
5 Ndambu ya batu bana bakala mu
kibuka kya bafwadisi amana bakituka
phi bakwikidi, hanga batelami mu kuz-
imbula: «Bulungi ni babayotisa bak-
wikidi bana ba Baphani amana babatuma
ndangu balemvuka mu mitsiku mya Moy-
ize.»
6 Bathumwa yi malemba bakutakana
ndangu bazonzila dyambu dina.
7 Tangwa dya lawu kyabonga kin-
zonzi. Kunima, Phetelu watelama amana
wubazimbwadi: «Baphangi bama, luzay-
ibwa ni tuka thama, Nzambi wasola ha
kati dya benu, ndangu mu munwa wa

a **15:1 15:1** Tala muna Lev 12:3 b **15:3 15:3** Muna mikanda myahika, basonika ni benda basindikila. Dibundu dyadi babati zonzila haha, dyadina dya Atyosi wa Sidiya.

meni Baphani bayuka ndinga ya Musamu
wa Bukheti amana bakwikila.
8 Amana Nzambi, yandi wuzayi
mbundu, wubatidi kimbangi mu kuba-
heka Kitembu Kyatoma hanga kwena
betu[d];
9 kásyaku keti diswaswanu dimosi ha
kati kya betu yi bawu, mukuma wásemisa
mbundu za bawu mu lukwikilu.
10 Buthwena bwabu, kikuma kya biki lu-
bati musokila Nzambi mu kubanatisa ba-
longuki zitu dina bakonda lenda bakhaka
betu yi betu-betu mu kunata?
11 Thwisi kwikila ni mu khenda za
Pfumu Yesu twahulwakila betu yi bawu.»
12 Kibuka kyosu kyahwena talala,
amana bakala hinikina Balanabasi yi
Pholu kutendula bidimbu byosu yi
biphadi bina kásala Nzambi, mu nzila ya
bawu, ha kati dya Baphani.
13 Buna bámanisa kuzonza, Zyaki
wábonga ndinga, wázonza: «Baphangi,
ngyukenu!
14 Simoni[e] kátendula phila yina
kábongila Nzambi, mbala ya theti, hana
kati dya makanda, kanda dimosi kikuma
kya khumbu yandi.
15 Ndinga za bambikudi zifwanakani yi
mambu meni mamana, bwosu básonika:
16 "Ku manima ma bwabuna yikwisa hika,
mu kutungulula sombolu dya Tavidi dina
dyabwa,
yitélamisadya hika mu kuzangana
kwandi,
amana yisúngikadya.
17 Ndangu batu bana basadi balenga
sanda Pfumu,
abwabuna, makanda moosu mana
menina yi khumbu yama,
18 mamana kázimbula Pfumu, yandi
wuna wázayikisa mabanza mandi,
tukidila thama."
19 Yihana, meni mboni ni babayangisaku
Baphani bana babaluki kwena Nzambi.
20 Kaasi tubasonikinenu: bayambula
mu kudyaka mbisi basadidi mu nzila za
biteki, bayambula mbongi[f] yi bambisi
bana bisi zeka tsingu yi bana ba khengu.
21 Kikuma, tuka makula ma thama,
muna kosu mbanza, mwena yi batu bisi
tanga mitsiku mya Moyize yi muna kosu
sabata muna nzu za kimvuka za Bayuta.»

Mukanda báhitika kwena bakwikidi ba Baphani

22 Hanga bathumwa yi malemba yi Di-
bundu dyosu bamonibwa mboti mu ku-
sola bayala hana kati dya bawu ndangu
benda basindikila Pholu yi Balanabasi ku
Atyosi. Yuta wuna bakala tela phi Bal-
asabasi, yi Silasi, batu bákala yi kitya mu
kati dya baphangi.
23 Bábaheka mukanda wawu:
«Bathumwa, malemba yi baphangi bahi-
tiki mboti kwena baphangi Baphani bana
benina kuna mbanza ya Atyosi, muna
Sidiya yi muna Sidisi!
24 Tuyukikini ni ndambu ya batu
batukini kwena betu, bana twakondi
senda, baluvwadingisiki mabanza amana
baluyukisiki kiwayi muna ndinga za
bawu.
25 Ihana, dyambu dina twámonidya
bukheti betu boosu mu kusola bayakala
amana twabahitika kwena benu ha ki-
mosi yi batya betu Balanabasi yi Pholu,
26 bawu bátambika luzingu lwa bawu
kikuma kya khumbu ya Pfumu wetu Yesu
Kidisitu.
27 Tuluhitiki Yuta yi Silasi, bawu
báluzimbwala ndinga meni zina muna
munwa mya bawu.
28 Ihana ni, mboti bwenina kwena
Kitembu Kyatoma yi kwena betu-betu ni
tuluyekikaku keti kizitu kyahika, kaka
mihangu mina miluti mupfunu:
29 kudikenga ku bima bina balambudi
kwena biteki yi menga yi bambisi bana
ba bithitu, yambulenu kindumba; yuka
ni lwazitisa mambu mana mosu, mboti
lwahánga. Salenu mboti!»
30 Hanga bawu babasisi amana baku-
lungi ku Atyosi, kwakuna, bákutikisa

d **15:8 15:8** Khaphu ya 10:44; 11:15 e **15:14 15:14** Simoni yena khumbu yatheti ya Phetelu (Mth 4:18) f **15:20 15:20** Mbongi zitadidi malongu mana, mitsiku mya bayuta myakala kandisa. (Lev 18:6-23)

kibuka kya bakwikidi amana bahana mukanda.
31 Batangawa amana basangwala kikuma kya kusyamisa kuna.
32 Yuta yi Silasi, bawu meni bakala bambikudi, bahana kikesa kwena baphangi yi kubasyamisa mu ndinga za bawu za lawu
.
33 Kunima dya ndambu ya tangwa, baphangi babazodila kuvutuka kwa ngemba kwena bana babahitika. [
34 Kaasi Silasi wamonabwa bukheti mu kusala kuna Atyosi kaasi Yuta wavutuka yandi buhika ku Yelusalemi].h
35 Pholu yi Balanabasi, bazinga kuna Atyosi, mu kulonga yi kusamuna Musamu wa Bukheti wa ndinga ya Pfumu, kumosi yi batu bakwawu balawu.

Pholu yi Balanabasi badihambudi

36 Kunima ndambu ya bilumbu, Pholu wazimbula kwena Balanabasi: «Tuvutukisa mu kutala baphangi muna mbanza zoosu, muna twasamuna ndinga ya Pfumu, ndangu twazaya keti bweti benina.»
37 Balanabasi kazola ni bamunata Yowani, wuna bakala tela Malaku;
38 Kaasi Pholu kamona ni ka mboti ku banata mutu wuna wabatina kedi tuka ku Phafidiya amana wakonda basindikila mu kisalu kya bawu.
39 Banana lawu, ku tsuka badihambula. Balanabasi wamubonga Malaku amana bakota mu masuwa ndangu benda ku Siphe,
40 Pholu, yandi, wasola Silasi amana benda, ku manima ma kubasya ha moku ma Pfumu, kwena baphangi.
41 Walutila ku binzunga bya Sidiya yi Sidisi mu kusyamisa Mabundu.

16

Thimoti wusindikidi Pholu yi Silasi

1 Pholu watula ku Delebi, kunima wenda ku Disiti. Kinga kwakala kwakuna yi mulonguki mosi khumbu yandi Thimoti; kakala mwana wa Muyuta wa mukhetu mosi wa mukwikidi yi mwisi Ngeleti mosi.
2 Baphangi ba bisi Lisiti yi bisi Kikonyumi bakala ta kimbangi kya mboti kikuma kya yandi.
3 Pholu kazola ni kamunata kumosi yi yandi, hanga wumubongi amana wumuyotisi kikuma kya Bayuta ba kinzunga mekyana; kikuma boosu bakala zaya ni tata wandi mwisi Ngeletia kakala.
4 Muna mbanza zina bakala hitila, bakala samuna mana bazengab kwena bathumwa yi bathwadisi kuna Yelusalemi, ndangu balundama.
5 Mabundu makala syama mu lukwikilu yi kukolaka kilumbu muna kilumbu.

Pholu bamutedisi ku Masetwani

6 Kitembu Kyatoma wabakandisa Pholu yi Silasi mu kulonga Ndinga ya Nzambi mu kinzunga kya Aziya, hanga baluta ku Fizi yi tsi ya Ngalati.
7 Buna batula bela-bela yi kinzunga kya Misiya, bameka mu kukwenda ku kinzunga kya Bitini; kaasi Kitembu kya Yesu kabahekaku nzila.
8 Hanga bahitidi ku Misiya amana bakulunga ku mbanza ya Thowasi.
9 Muna phipha, Pholu wamona mbona mesu. Mwisi Masetwani mosi wakala hana, watelama, kakala mubokwadila bwabu: «Luta ku Masetwani, awisa tusadisa!»
10 Buna kamonina mbona mesu yina, twasanda mu kukwenda ku Masetwani; kikuma twazaya ni Nzambi katutela ndangu twasamuna Musamu wa Bukheti kwakuna.

Ku Fidiphu, Didya wukwikidi mwena Pfumu

11 Buna twabonga masuwa tukidila ku Thowasi, hanga thwendi mbala mosi yi kuna zawala dya Samothalasi;

h **15:34 15:34** Nzila yayi ya 34 yenamwoku mu masonuku mahika mana ma thama.
a **16:3 16:3** Mu mitsiku mya bayuta, bana babutuki mwena bangudi ba bayuta, babana lwesi benina Bayuta. Bulungi ni bana ba bayakala babakotisa mukhanda. Kaasi bwakalaku buna kikuma kya Thimoti.
b **16:4 16:4** Lukanu meni luna mu khufi bazonzilalwa lawu muna kisyati kina batumbula muna khaphu ya 15:23-29.

kilumbu kyalanda thwénda ku mbanza ya Neyaphodisi.
12 Ha twákatuka kwakuna, thwénda ku Fidiphu; mbanza yimosi, muna kinzunga kyatheti kya Masetwani amana bisi Loma bakalamwa zingila. Twánanga ndambu ya bilumbu kwakuna.
13 Mu kilumbu kya sabata, twálubuka mu mwelu wa mbanza, kuna khungu ya mamba mosi, homa hana twakala banzila ni twawana kizika kya lombilu. Twázakala hakana amana twáyambila yi bakhetu bana bisaha kutakana.
14 Hakala yi mukhetu mosi khumbu yandi Didya; kikhita kya miledi mya thalu kakala sala, mwisi mbanza ya Thiyatidi, kakala kumisa Nzambi. Kakala yuka, amana Pfumu wámukangula mbundu ndangu kadihana mu ndinga za Pholu.
15 Kunima dya kutambula mbotika yi nzu yandi yosu, wátutedisa kuna nzu yandi, kátubokwadila mu kuzimbula: «Yuka lumoni ni meni yenina wakwikama kwena Pfumu, alwisenu ku nzu yama amana zakalenu kwakuna.» Amana watubokwadila ndangu twatambwasa.

Pholu yi Silasi mu boloku

16 Bwana twákala kwenda ha kizika kya lombilu, musadi wa mukhetu mosi wakala yi mukisi wa nyoka[d], wakala mutuma mu kubikula mana mabwa ku thwala, muna phila meni yina, mwamuna bapfumu bandi bakala bongila mbongu, hanga wututundakani.
17 Wayandika mu kutulanda, betu yi Pholu, yi kukalungaka: "Batu baba benina basadi ba Nzambi wa phungu! Babati lulonga nzila ya luhulusu!"
18 Bwosu kakala sala bwabuna bilumbu bya lawu, ku tsuka, Pholu wavwalangana, amana wábaluka mu kuzonza kwena kitembu kina: «Mu khumbu ya Yesu Kidisitu, yikuheki muswa ni wálubuka mu lutu lwa mukhetu yandi!» Amana kyálubuka muna tangwa medina.
19 Buna bamona ni kivuvu kya bawu bakala bongila mbongu kitotini, hanga bapfumu ba mwana mukhetu wuna babakwati Pholu yi Silasi amana bababulumuni hana mbasi, kuna thwala ya bapfumu ba mbanza.
20 Babasongidi kwena bazusi ba Loma amana bazimbudi: «Batu baba babati kotisa mvwalangani mu mbanza yetu. Bayuta benina,
21 amana babati longa mikuku mya pha mina batulombiku keti mu ku tambwasa, keti kusadila kwena betu thwenina bisi Loma.»
22 Mulumba-lumba wa batu phi wábabalukila. Hanga bazusi babawomwasi miledi amana bahani muswa ni babadiphula mafimbu.
23 Ku manima ma kubadiphula lawu dya mafimbu, bábatimbula mu boloku, balombi kwena tsinzidi ni kabatalaka mboti-mboti.
24 Buna kabonga muswa wuna, wábakotisa mu suku dina dyákala kuna tsuka ya boloku amana wábakotisa malu muna phophu.
25 Muna kisuku, Pholu yi Silasi bakala lombila yi kuyimbila kikuma kya kuzatula Nzambi; batu bahika ba boloku bakala bayuka.
26 Muna mbala mosi, mafu mániningana ngolu, mipfundila mya boloku myániningana. Muna tangwa meni dina, mwelu myosu mya batu ba boloku myákanguka, amana misinga myosu myátabuka.
27 Tsinzidi wátokama, amana buna kámona ni mwelu mya boloku mya kukangula, wáhola mbedi ya phoku yandi; kázola ni kadihonda, kikuma kákabanza ni bakwa boloku bátina.
28 Kaasi Pholu wákalunga: «Wudihekaku phasi! Hatwenina betu boosu!»
29 Hanga tsinzidi wulombi mwinda, wákota thinu amana wábwa kuna thwala ya Pholu yi Silasi, kuna yi kutekitaka.
30 Wabanata ku nzila amana wuzimbudi: «A bapfumu, biki pfwani yihanga ndangu yihuluka?»
31 Bamuvutwadini: «Kwikila mwena Pfumu Yesu, wahuluka ngeyi yi nzu

d **16:16 16:16** Mukisi wawu wa nyoka, bakalawa sadila kwena mutu wosu wuna wákala yi hamu dya kutekila zonza mambu mana makwísa ku thwala. Kikuma kya bakidisitu, mukisi wa nyoka, bakalawa bongila hanga kitembu kyambi.

yaku.»
32 Bámulonga ndinga ya Pfumu, yi
kwena boosu bana bákala mu nzu yandi.
33 Muna tangwa meni dina, muna
phipha, wábabonga yandi meni amana
wásukula phuta za bawu. Wátambula
mbotika, yandi yi boosu bana bákala mu
nzu yandi[e].
34 Wábatombula ku nzu yandi,
wábaheka bima bya kudya amana
wásephila kumosi yi nzu yandi yosu
kikuma kya buna bákwikila mwena
Nzambi.
35 Tangwa kwakhya kuma, bazusi ba
Loma bátuma basuta benda zimbula
kwena tsinzidi: «Bayambwadila batu
bana.»
36 Tsinzidi wátudisa muluwa kwena
Pholu mu kuzimbula: «Bazusi bazimbudi
ni balubula; buthwena, lubukenu amana
lwenda mu ngemba.»
37 Kaasi Pholu kábavutwala bwabu: «Ku
manima ma kutubetisa fimbu mu mesu
ma batu, konda kutusambisa, betu batu
thwena bakwa mbedi ya Loma[f]! Batu-
timbudi mu boloku. Amana buthwena,
bazodi ni batukula mu kitsweki? Loni!
Bisa tulubula bawu meni!»
38 Basuta banata ndinga zina kwena
bazusi ba Loma, bawu, bweya
bwábakwata mu kuyuka ni bisi mbedi ya
Loma bákala.
39 Bisa babokwadila amana bábasula, yi
kubalombaka ni bakatuka mu mbanza.
40 Tangwa balubuka mu boloku, Pholu
yi Silasi, bénda ku nzu ya Didya.
Buna bábamona, babasyamisa baphangi
amana bénda.

17

Pholu yi Silasi ku Tesalonika

1 Kunima kulutila mu nzila ya Afipho-
disi yi Apholoniya, bátula ku Tesalonika
kuna kwákala nzu ya kimvuka ya Bayuta.
2 Pholu wénda kwakuna, bwosu buna
kayikana. Kitesu kya masabata matatu
kakala zonzila, kumosi yi bawu, mambu
mana matadidi Masonuku,
3 kákalama babangwamina mu ku-
songila ni Kidisitu kafwana kunyokuka
amana kafutumuka ha kati dya bafwa.
Wuzimbudini: «Yesu wuna yibati
lusamwana, yandi wuna Kidisitu.»
4 Ndambu ya bayuta hana kati dya bawu
bátambwasama amana bákhundakana
kwena Pholu yi Silasi. Phila mosi yi
bisi Ngeleti balawu bana bakala kumisa
Nzambi yi bakhetu bahika ba luzitu.
5 Kaasi Bayuta báyuka kiphala, bábonga
ndambu ya bayakala bambi, bana bisi
telama muna balabala, hanga balubudi
mathata muna kibuka yi mvwalangani
muna mbanza. Bénda kuna nzu ya Ya-
soni mu kusanda Pholu yi Silasi ndangu
babanata ku mesu ma batu.
6 Kaasi bábawanaku; hanga babanati
Yasoni yi ndambu ya baphangi bahika
bakala hana ku thwala ya bazusi ba
mbanza, amana báyandika kukalunga:
«Batu baba bavwadingisini tsi yosu, buth-
wena, batudi haka!
7 Amana Yasoni wubayambiki kuna
nzu yandi! Boosu babati sala mambu
mafwananiku yi mitsiku mya Khayisala,
mukuma babati zimbula ni henina yi
kyamvu wahika, Yesu!»
8 Ndinga meni zina zibavwadingisi
mulumba-lumba wa batu yi bazusi ba
mbanza.
9 Kunima dya kubafutisa mbongu, Ya-
soni yi batu bahika, bábayambwadila.

Pholu yi Silasi ku Bele

10 Buna yabwa phipha, hanga baphangi
babahitiki Pholu yi Silasi ku Bele. Mu ku-
tula kwa bawu, bénda ku nzu ya kimvuka
ya Bayuta.
11 Baba-baba bákala yi tsambu ya
kubayamba kuluta bana bákala ku Tesa-
lonika; báyambaya Ndinga ya Nzambi
yi luzolu lwa mboti mu kulongukaka
kosu kilumbu Masonuku, ndangu bazaya

[e] **16:33 16:33** Phila mosi yi mana básonika mu nzila ya 15 ya khaphu meni dyadi, yi muna khaphu ya 18:8. Disongidila ni wátambula mbotika yandi yi batu bana bakala mu nzu yandi. [f] **16:37 16:37** Mitsiku mya bisi Loma myakala bwisisa kwena bazusi mu kubetisa fimbu kwena bana ba mbedi. Khaphu ya 22:25-29; 23:27.

yukani mambu mana babati balonga ma kyedika menina.

12 Balawu hana kati dya bawu, bákituka bakwikidi. Phila mosi yi bisi Ngeleti ba bakhetu ba luzitu yi bayakala balawu.

13 Kaasi tangwa báyuka, Bayuta ba ku Tesalonika, ni Pholu kabati samuna hika ndinga ya Nzambi ku Bele, bísa hika kwakuna, ndangu bavwadingisa milumba-lumba mya batu.

14 Hanga baphangi bámuhitika Pholu ku sabu dya yanga dya mbuta; kaasi Silasi yi Thimoti básala kuna Bele.

15 Bana bakala munata Pholu, bénda yandi yi kuna Ateni, kunima dya kuvutuka kwa bawu ku Bele, batu meni babana bisa yi muswa wuna kábaheka Pholu kikuma kya Silasi yi Thimoti ndangu bamulanda tswalu.

Pholu ku Ateni

16 Muna tangwa medina, Pholu kakala bahingila Silasi yi Thimoti kuna Ateni, kámona ni mbanza yina yabasa yi banzambi ba biteki, hanga wuyuki phasi lawu ku mbundu.

17 Kakala solula yi Bayuta yi bana bakala kumisa Nzambi mu nzu ya kimvuka ya Bayuta, amana kosu kilumbu, kakala solula yi bana kakala wana mu mazandu.

18 Ndambu ya batu ba mayedi ba ephikidiye yi ba sitoyisye[a] bayandika mu kuyambila yi yandi. Bahika bakala zimbula: «Biki disongidila dya malokosi mama?» Bakwawu bazimbudi: «Ngatu mulongi mosi wa banzambi ba banzenza wubati longa.» Mukuma Pholu kakala samuna Musamu wa Bukheti wa Yesu yi wuna wa lufutumuku[b].

19 Hanga bamubongi, bamunati ku Ayelophazi[d] amana bamuzimbwadini: «Fwani twazaya keti khi mawu malongi mapha mana wubati zonzila?

20 Mukuma mambu ma kuyituka wubati zonzila mu matu ma betu. Tuzodi twazaya thendula ya mawu.»

21 Kikuma, bisi Ateni yi banzenza bana bakala zingila ha kati dya bawu bakala lutisa tangwa dya bawu dyosu mu kumenika holo kuyuka mambu mana mapha.

22 Pholu wátelama hana kati dya Ayelophazi, wuzimbudi: «Bisi Ateni, mboni ni batu ba kinzambi lwenina muna mambu moosu.

23 Kikuma mu kuluta khadikini, mboni bima byenu bya bisambu, amana mboni phi yi mesa ma kimenga básonika bwabu: "Kwena nzambi wuna kazayakaniku." Disongidila ni lwisi mufukamina konda kumuzaya, yandi wuna mbati lusamwana meni.

24 Nzambi wuna wáhanga tsi yi byosu bina byeninamwa, yandi wenina Pfumu wa zilu yi wa tsi, kisiku zingila mu nzu za Nzambi zina bátungila mu moku ma batu;

25 bisiku muheka bima bituki mu moku ma batu, hanga wuna wisi konda kima, yandi wisi baheka luzingu kwena boosu, mwela yi bima byosu.

26 Muna nzila ya mutu mosi[e] káhangila makanda moosu ma batu, baba bisi zingila mu tsi yosu, amana wáyidika matangwa yi muma muna bafwani kuzingila,

27 ndangu bamusanda Nzambi, ngatu bafwani kumumona mu kubabata. Kinga yandi kisiku kala kyana yi mosi yi mosi wa betu.

28 Mukuma: "Mwena yandi thwisi zingila,

---

a **17:18 17:18** Bisi kibuka kya Ephikidiye (wáfwa tukidila mvula 270 ku thwala Yesu Kidisitu) Bawu bakala longa ni Nzambi kena mwoku holo Nzambi kisi kuhanga kima mu luzingu lwa batu. Amana kisi hana mupfunu wa lawu ku mambu matadidi byesi. Sitoyisye: Kenina mutu wuna wisi landa malongi ma mutu wa ngangu Zeno (340-265 ku thwala lubutuku lwa Yesu Kidisitu (Isa-adi-Masi). Basitoyisye bisi hana mupfunu wa lawu ku mambu mamboti muna kosu dyambu.) b **17:18 17:18** Yesu yi lufutumuku: batu bana bakala muhinikina Pholu bakala bongila muhowu wawu wa ngeleti, wutadidi lufutumuku, hanga nzambi mosi wa mukhetu wuna bálunga kukhundikisa kwena Yesu. d **17:19 17:19** Mongu wa kimvuka kyambuta: mongu wa ku Ateni, kuna kyakala kutakanina kimvuka kyambuta kya mbanza. Khumbu ya kimvuka meni yásala bwabuna keti buna bisikwoku kutanina hika.
e **17:26 17:26** Mu nzila ya mutu mosi: Atamu (Kuy 1:28). f **17:28 17:28** Pholu kabati zonzila basoniki ba bisi ngeleti kikuma kya kumusola Nzambi hanga kisina kya luzingu lwa kimutu.

thwisi ninganina amana thwenina;
Bwabuna bázimbula phi ndambu ya basoniki benu:
"Betu phi thwenina khuna ya yandif."
29 Yukani kikanda kya Nzambi thwenina, twalendaku banza ni bunzambi bwenina hanga wolu, hanga ndisu holo hanga matadi mana bisi hala kwena batu yi mabanza ma kimutu.
30 Kaasi Nzambi, kisiku tala hika tangwa dina dya kukonda mazaya, buthwena, kabati tela batu boosu, muma mwosu, ndangu basoba bikalulu[h].
31 Kikuma wásya kilumbu kina kasámbisa tsi ya batu yosu mu masonga; mu nzila ya mutu wuna kásola, amana wáhana kambangu kwena batu boosu, mu kumufutumuna ha kati dya bafwa!»
32 Buna báyuka kuzonzila lufutumuku lwa bafwa, bahika bámuseya, bakwawu bazimbudi: «Mbala yahika nana twayúka mambu mana.»
33 Bwabuna kálubukila Pholu ha kati dya bawu.
34 Mbatanana buna, ndambu ya batu bahika, bákhundakana kwena yandi amana bákituka bakwikidi. Muna kati dya bawu, mwákala yi Tenisi, mukwa kibuka kya Ayelophazi, yi ngudi mosi khumbu yandi Tamadiya yi batu bahika.

18

Pholu ku Khoditu

1 Ku manima ma bwabuna, Pholu wákatuka ku Ateni, wénda ku Khoditu[a].
2 Káwana kwakuna, Muyuta mosi khumbu yandi Akilasi, mwisi kizunga kya Photi[b], wisi tula nana tukidila ku Kitadi yi mukhetu wandi Phisikila, kikuma Kodi káhana muswa ni Bayuta boosu bakatuka ku Loma. Hanga Pholu wendi kuna bákala;
3 bwosu kakala sala kisalu kimosi yi bawu, wázakala kuna nzu ya bawu mu kusala kisalu: bákala bayidiki ba masombolu.
4 Kosu sabata, kakala bonga ndinga muna nzu ya kimvuka ya Bayuta amana kakala sanda mu kukwikisa Bayuta yi bisi Ngeleti.

5 Kaasi buna bákulumuka, Silasi yi Thimoti tukidila ku Masetwani, Pholu wádihana kimakulu mu kulonga Ndinga ya Nzambi; kakala tendula kwena Bayuta ni Yesu kenina Kidisitu.
6 Kaasi bwosu bakala bwisa Bayuta malongi mandi yi kumutukwanaka, wákhukumuna miledi[d] myandi amana wábazimbwala: «Menga menu makala hana thandu ya mutwa myenu! Meni mathadiku! Buthwena bwabu, yikwénda kwena Baphani.»
7 Wákatuka kuna amana wénda ku nzu ya mutu mosi, khumbu yandi Titiyusi Yusitusi, wakala kumisa Nzambi, nzu yandi yákala hana kabeta ka nzu ya kimvuka ya Bayuta.
8 Khisiphusi, pfumu wa nzu ya kimvuka ya Bayuta, wákwikila mwena Pfumu yi nzu yandi yosu. Amana bisi Khoditu lawu bana bakala yuka, bákwikila amana bábotama.

9 Muna phipha mosi, Pfumu kámulubwakila Pholu mu mbona mesu, wumuzimbwadi: «Yukaku bweya! Zonzaka, wudibataku,
10 mukuma meni yenina kumosi yi ngeyi. Ka mutu ku wakúhanga kima, kikuma batu balawu yenina bawu mu mbanza yayi.»
11 Kánanga kwakuna, mvula mosi yi ngonda sambanu hana kati dya bawu, mu kulonga ndinga ya Nzambi.

12 Muna tangwa dina kákala Kadiyoni, pfumu wa Loma kuna kinzunga kya Akayi, Bayuta bákutakana, bábonga lukanu lwa mbi kikuma kya Pholu amana bámunata ku nganda ya bazusi,

h **17:30 17:30** Kusoba kwa bikalulu: muma mwahika básonika ni kusoba kwa khadidi holo kubalumuna mbundu.
a **18:1 18:1** Khoditu yákala mbanza ya theti ya kinzunga kya Akayi. Mbanza yimosi yákala yi lawu dya batu, yázayakana lawu kikuma kya busafu. b **18:2 18:2** Photi kyákala kinzunga kimosi kuna londi dya tsi ya kinzunga kya Aziya, muna kabeta ka yanga dya Kaphindi. d **18:6 18:6** Pholu wákhukumuna miledi myandi: bwena phila mosi yi kukhukumuna fusyangeni dya bitambi (khaphu ya 13:51).

13 bazimbudi: «Mutu yandu, kabati
kwikisa batu ndangu bakumisaka Nzambi
muna phila yina milombidiku mitsiku.»
14 Pholu, buna kázola katambula
ndinga, Kadiyoni wázimbula kwena
Bayuta: «Wadi ni mutsiku kakuludi
kondilo dyambu dyahika diluti kitesu,
wadi yiluyukidi buna bufwani, benu
Bayuta.
15 Kaasi hadyena dyambu ditadi mi-
howu, khumbu yi mitsiku mya benu-
benu, mana matadi benu-benu. Meni,
nzodiku kukala zusi dya mambu mana!»
16 Hanga wubakudi ku nganda ya
bazusi.
17 Hanga boosu bamukwati Sositeni,
pfumu wa nzu ya kimvuka ya Bayuta,
amana báyandika kumubeta hana thwala
ya nganda ya bazusi, konda bwamuheka
phasi Kadiyoni.

Pholu vutuki ku Atyosi

18 Pholu wázakala hika kwakuna
ndambu ya bilumbu. Kunima, wabasisa
baphangi amana wákota mu masuwa
ndangu kenda ku Sidiya, kumosi yi Phisila
yi Akilasi. Wádikulula tsuki ku mutwa,
kuna Sakhe, mukuma lusilu ká́sila.
19 Tangwa bátula ku Efesu, yandi
wábasisa Phisila yi Akilasi. Wenda ku nzu
ya kimvuka ya Bayuta amana wáyambila
yi Bayuta.
20 Bámulomba ni kánanga hika ndambu
ya bilumbu kwakuna; kaasi yandi kazo-
laku.
21 Wábasisa mu kuzimbula: «Yikwisa
vutuka kwena benu, yukani Nzambi ka-
zolabwa.» Tukidila ku Efesu, wákota mu
masuwa.
22 Amana ha kátula, ku Sezale katu-
lukila, wátombuka theti ku Yelusalemi
ndangu kahana mboti ku Dibundu[e], ku-
nima wákulunga ku Atyosi.
23 Ku manima ma ndambu ya tangwa,
wénda amana wáhyokila mu nzila ya
Ngalati yi Fizi, mu kusyamisa balonguki
boosu.

Apholosi ku Efeso, yi ku Khoditu

24 Kinga Muyuta mosi, khumbu yandi
Apholosi, mwisi Alekizandi, nganzi wa
mbuta ká́kala amana wátoma zaya
mambu matadidi Masonuku, wátula kuna
Efesu.
25 Yandi, nzila ya pfumu bámulonga, yi
ngolu mu kitembu, amana kakala longa
yi tsikiningi mambu matadidi Yesu, kaasi
mbotika ya Yowani lwesi ká́zaya.
26 Ká́kala zonza yi tsikiningi yosu
muna nzu ya kimvuka ya Bayuta. Ku
manima ma kumuyuka, Phisila yi Aki-
lasi bámubonga mu kwenda musongila
mboti-mboti nzila ya Nzambi.
27 Bwosu ká́kanina mu kuhyokila
ku Akayi, baphangi bámuheka kikesa
amana bábasonikina balonguki ndangu
bamuyamba mboti-mboti. Mu kutula
kwandi kuna, mupfunu wa lawu ká́kala
kwena bana bákituka bakwikidi mu
khenda za Nzambi,
28 mukuma, kakala batungulula,
Bayuta, yi ngolu zoosu hana mesu ma
batu, yi kubasongila muna nzila ya
Masonuku ni Yesu kenina Kidisitu.

19

Pholu ku Efeso

1 Tangwa ká́kala Apholosi ku khoditu,
Pholu wálutila ku kinzunga kya myongu,
wákulumuka yi kuna Efesu. Ká́wana
kwakuna ndambu ya balonguki,
2 amana wubayufudi: «Lwátambula
Kitembu Kyatoma tangwa lwákituka
bakwikidi?» Bawu bamuvutwadini:
«Khaku kedi tuyuka kuzonzila Kitembu
Kyatoma».
3 Yandi wábayufula hika: «Amana khi
mbotika lwatambula?» Bawu bamuvut-
wadini: «Mbotika ya Yowani.»
4 Hanga Pholu wuzimbudi: «Yowani
ká́botika mbotika mosi ya kubalumuna
mbundu, kakala zimbula kwena batu ni
bakwikila mwena wuna wakala kwisa ku
manima ma yandi, disongidila ni Yesu[a].»

[e] **18:22 18:22** Ndinga ya ngeleti yizonzi lwesi ni "wátombuka ndangu kahana mboti ku dibundu, kaasi bwa kyedika ni fwani dyakala Dibundu dina dya ku Yelusalemi.
[a] **19:4 19:4** Mth 3:11; Mlk 1:4, 7-8 kusoba kwa bikalulu, bahika ni kubalumuna kwa mbundu.

5 Muna ndinga meni zina, bátambula
mbotika mu khumbu ya Pfumu Yesu.
6 Pholu wábathetika moku, amana
Kitembu Kyatoma wábakulwamukina.
Báyandika kuzonza mu ndinga zina
zizayakaniku yi kubikulaka mambu mana
kakala bazimbwala Nzambi.
7 Bayakala bana bákala kitesu kya kumi
yi boodi.
8 Pholu kakala kwenda ku nzu ya
kimvuka ya Bayuta, kwakuna kakala
zonzila yi kikumbwala; kitesu kya ngonda
tatu kakala zonzila yi kukwikisaka batu
bana bakala muyuka mu mana matadidi
Kipfumu kya Nzambi.
9 Kaasi batu bahika, bwosu bábwisa
mu kuyuka yi mu kukwikila. Bakala
lewula Nzila yina, mu mesu ma batu
boosu. Hanga Pholu wubasisi, wénda
yi balonguki ku kabeta, kakala solula yi
bawu kosu kilumbu[b] muna nzu ya mal-
ongi ya Tilanusi.
10 Bwabuna bwázinga mvula zoodi, mu
phila ni batu boosu bakala zingila mu
kinzunga kya Aziya, keti Bayuta keti bisi
Ngeleti, báyuka ndinga ya Pfumu.

Bana ba bayakala ba Sevwa

11 Nzambi kakala sala bidimbu bya kuy-
ituka mu nzila ya Pholu.
12 Bwabuna bakala kusilaka kwena
bambefu miledi kondilo bitemba bina
byakala khundakana ku lutu lwandi; bim-
befu byákala beluka amana bitembu bya
mbi byákala lubuka.
13 Ndambu ya Bayuta bakala kwenda
muma yi muma bakala meka kukula
bitembu bya mbi mwena bana bakala
byawu, yi kutumbulaka khumbu ya
Pfumu Yesu; yi kuzonzaka: «Yiluheki
muswa wa kulubuka mu khumbu ya Yesu
wuna kabati longila Pholu!»
14 Hákala yi bana ba bayakala tsamb-
wadya ba mosi wa bapfumu ba banganga
Nzambi ba Bayuta, khumbu yandi Sevwa
bakala sala bwabuna,
15 kaasi kitembu kya mbi kyábavutwala:
«Yesu, yimuzayini, nzayi mboti phi keti
nani kena Pholu; kaasi benu, banani lwen-
ina?»
16 Amana mutu wuna wákala yi
kitembu kya mbi wubabwidi, ngolu
kákala kuluta bawu; watoma babeta
boosu, bálubuka mu nzu yina, thinu,
kikhonga yi phuta muna lutu.
17 Kindanda kiditi kwena boosu bana
bisi zingila ku Efesu, Bayuta yi bisi Ngeleti;
bweya bwábakwata boosu amana bazim-
budi ni khumbu ya Pfumu Yesu yambuta
yenina.
18 Balawu ha kati dya bana bákituka
bakwikidi bakala kwisa mu kufunguna
mihangu mya bawu ha mesu ma batu
boosu.
19 Batu balawu bana bakala sadila
mikisi, bakala nata mikanda mya bawu
amana bayokimya kuna thwala ya batu
boosu. Bátanga thalu ya mbongu ya
mikanda meni, yákala makumatanu ma
mafunda ma bibendi bya mbongu[d].
20 Bwabuna Ndinga ya Pfumu yakala
mwanganina yi ngolu.

Mvwalangani ya ku Efeso

21 Kunima dya kusalama kwa mambu
mana, Pholu wábonga lukanu, lwa kuk-
wenda ku Yelusalemi mu kulutila mu
nzila ya Masetwani yi Akayi. Kakala
zimbula: «Buna yikatuka kuna, bwálunga
ni yitula hika ku Loma.»
22 Kahanga wutumi bodi ba batu bandi
bana bakala musadila ku Masetwani,
Thimoti yi Elasiti, kaasi yameni wásala
ndambu ya tangwa ku kinzunga kya
Aziya.
23 Muna tangwa medina, mvwalangani
za lawu zálubuka ku Efeso, kikuma kya
Nzila ya Pfumu.
24 Mutu mosi, wakala yidika bima bya
phalata, khumbu yandi Temethiyusi[e].
Kakala yidika nzu za Nzambi za khunda-
khunda za phalata kikuma kya nzambi
wa mukhetu, Atedimisi amana mbongu
za lawu kyakala balumbwala, yandi yi

b **19:9 19:9** Masonuku mahika másonika yi tsikiningi ni tukidila tangwa dya 11 yi kuna tangwa dya 16.
d **19:19 19:19** Mlk 6:37
e **19:24 19:24** Temethiyusi: kenina nzambi wa mukhetu kikuma kya buyanga yi mata wuna wázayakana mu khumbu ya Dyana.

basadi bana bakala sala kisalu kimosi yi yandi.
25 Kábakhundikisa boosu kumosi yi batu bahika bana bakala sala yandi kisalu kimosi, amana wuzimbudi: «Bakwetu, luzayi ni kimvwama kyetu mu kisalu kyaki kyisi tuka.
26 Kinga lubati mona amana lubati yuka mana mabati hita; ka ku Efesu lwesi ku, kaasi mu kinzunga kya Aziya kyosu, Pholu meni wawuna kákwikisikini mulumba-lumba wa batu mu kuzimbula ni banzambi bana bahadi ku moku ma batu beku banzambi ba kyedika.
27 Mana mafwaniku lwesi kuzanga kisalu kya betu, kaasi mafwani phi kubebisa mambu ma ngolu ku nzu ya nzambi ya nzambi wa mukhetu Atedimisi yi kukulumuna kipfumu kyandi kina bisi fukamina mu kinzunga kya Aziya yi muna tsi yosu ndangu batu bamufukaminaku hika!»
28 Tangwa báyuka bwabuna, khabu zábakwata lawu amana báyandika mu kukalunga: «Wambuta kenina Atedimisi wa bisi Efeso!»
29 Mvalangani yákota muna mbanza yosu. Boosu, mu kimosi, benda ku tsaka amana bábakwata Kayosi yi Adisitadiki, bisi Masetwani bana bisa musindikila Pholu mu nzila amana bababulumuna yi kuna tsaka.
30 Pholu wázola kenda lubuka ku mesu ma mulumba-lumba wa batu kaasi balonguki bamukandisa.
31 Amana basadi ba leta bana bakala banduku bandi, bámuhitika ndinga mu kumubokwadila ni kendaku ku tsaka.
32 Bahika bakala kalunga kima kimosi, bakwawu kyahika; kikuma, mvwalangani lawu yakala ha kati dya kibuka. Batu balawu bázayaku kikuma kina báwongamina.
33 Ndambu ya batu, muna kibuka, bámutendwala Alekizande mana makala luta, amana bamulundika ndangu kahyoka ku thwala. Alekizande wáthuta koku ndangu kadikutumuna ku thwala ya kibuka.
34 Kaasi tangwa bámutungulula ni Muyuta kákala, boosu báyandika mu kukalunga mu kimosi, kitesu kya matangwa modi: «Wambuta kenina Atedimisi wa bisi Efeso!»
35 Kaasi musoniki wa pfumu wa mbanza wálenda mu kukandisa mulumba-lumba wa batu amana wuzimbudi: «Bayakala ba ku Efeso, nati wukondi zaya ni mbanza ya Efeso yena tsinzidi wa nzu ya nzambi ya nzambi wa mukhetu Atedimisi yi kiteki kyandi kina kyátuka ku zilu?
36 Mambu mana, heku mutu wufwani kuketyakisama. Bulungi ni lwalembama amana luhangaku dyambu konda kuyindula.
37 Kikuma, bayakala baba lwisi bawu, basawudiku, batukwaniku phi nzambi ya betu wa mukhetu.
38 Yukani Temethiyusi yi banduku bandi ba kisalu benina yi dyambu dya mutu, bazusi benina, nganda phi yenina, ndangu benda funda!
39 Amana yukani dyambu dyahika lwenina dyawu, mboti lwanatadya ku nganda yina yifwani kuzengadya bwosu buna milombini mitsiku.
40 Kikuma, fwani batufunda ni mavwanga tulubudi kikuma kya mambu mana malutini lelu, mukuma heku kima kibati tuheka muswa wa kukhokama kwaku.»
41 Kunima kuzonza bwabuna, wámwangakya kibuka kyosu.

20

Kitambu kya Pholu ku Masetwani yi ku Ngelesi

1 Buna yámanisa mvwalangani, Pholu wátedisa balonguki; kunima dya kubasyamisa, wábaheka mboti ya tsuka ndangu kenda ku Masetwani.
2 Buna kálutila muna kinzunga meni kina, wátomasyamisa batu kwakuna, kunima wénda ku Ngelesi.
3 Kázakala ngonda tatu kwakuna, muna tangwa dina kázola kukota mu masuwa ndangu kalabuka ku Sidiya, wáyuka ni Bayuta bámukasidi kifwandu; amana

a **20:4 20:4** Muna masonuku mahika, báyika ni yi kuna Aziya (tsi yakhunda ya Aziya)

wábonga lukanu lwa kuvutukila muna nzila ya Masetwani.

4 Hákala yi batu benda musindikila[a]:
Sophatela, mwana Philusi, mwisi Bele,
Adisitadiki, Sekundusi mwisi Tesalonika,
Kayusi mwisi Telebi, Thimoti, Tisiki yi
Thofima bisi Aziya.
5 Baba-baba batekila kwenda, amana
bátuhingila kuna Thowasi.
6 Kwena betu phi, kunima kilumbu kya
mapha makonda muvimbu, twálabuka
tukidila ku Fidiphu. Kunima bilumbu bi-
tanu, tubawani kuna Thowasi, kwakuna,
twánanga bilumbu tsambwadi.

Kitambu kya tsuka kya Pholu ku Thowasi

7 Muna kilumbu kyatheti kya phosa[b],
twákala bakutakana muna masikidika
kikuma kya kubukuna dipha. Pholu,
yandi mutu wákana ni kenda mu kilumbu
kyalanda, kakala yambila yi batu bákala
mu kimvuka. Amana wáleyisa kinzonzi tii
yi muna kati kya phipha.
8 Mwinda mya lawu myákala ku
mwanza wa ku zilu kuna twákala baku-
takana.
9 Kaasi ngunza mosi wákala hana waza-
kala hana thandu ya nela, khumbu yandi
Etiki. Hanga kilu kyamuluku-luku kimuk-
wati muna tangwa dina kakala zonza
Pholu; wáhukumuka ku kilu, wátukidila
kuna nzu ya tatu ya ku londi, wudilembini
hana tsi. Buna benda ni bamuvumbula,
bámuwana wufi kedi.
10 Hanga Pholu wukulumukini,
wázenzama hana kákala amana
wamuzangula muna moku mandi; ku-
nima wuzimbudi: «Lubangaku! Wamoya
kenina!»
11 Tangwa kátombuka, wábukuna dipha
kikuma kya kudya, kunima kázonza hika
tangwa dya kaleyi yikuna kwakhyela
kuma, kunima dya bwana, wénda.
12 Bámunata ngunza wuna wamoya,
bwáhana kikesa kya lawu.

Batukini ku Thowasi, bendi ku Mile

13 Kikuma kya betu, hanga thwendi
theti mu masuwa yi kuna Asosi, kuna
twafwana ni twamubongila Pholu. Yib-
wana káyidika, kikuma kazola ni kendila
mu nzila ya mukhidi.
14 Buna katuwana ku Asosi, twámukotisa
mu masuwa amana thwénda ku Miteleni.
15 Tuka kwakuna, twákangala mu yanga
dya mbuta amana kilumbu kyálanda,
twátula ku thwala Kiyo. Kilumbu
kyalanda tutudi ku Samosi, amana ha
kilumbu kyálanda[d], twátula ku Mile.
16 Kikuma, Pholu kákana ni kalu-
tila ku kabeta ka Efesu, ndangu ka-
lutisaku tangwa dyakhatu mu Aziya.
Tswalu kakala kwenda ndangu katula ku
Yelusalemi mu kilumbu kya Phandikoti.

Pholu wuyambidi yi bambuta ba ku Efeso

17 Buna bákala hana Mile, Pholu
wátuma ni babatedisa malemba ku Efesu.
18 Buna bátula kuna kákala yandi,
wubazimbwadi: «Luzayibya mboti, benu,
bikalulu byama ku thwala ya benu,
tangwa dyosu, tuka kilumbu kyatheti,
tangwa yidyata mu kinzunga kya Aziya.
19 Yímusadila Pfumu, mu kudikulu-
muna, mu matsanga, ha kati dya bimeka
bina byándatina bifwandu bya Bayuta.
20 Konda kusweka kima, yílusamwana
amana yílulonga moosu mana menina
mupfunu, ku thwala ya batu boosu yi
muna nzu zenu.
21 Yíbatendwala Bayuta yi Bangeleki
ndangu basoba bikalulu, badihana kwena
Nzambi amana bakwikila mwena Pfumu
Yesu.
22 Buthwena, meni wakukasa yenina
kwena Kitembu, yendi ku Yelusalemi,
konda kuzaya mana makwenda mbwila
kwakuna.
23 Kaasi nzayi kwama ni muna kosu
mbanza yina, Kitembu kyatoma kisi tek-
ilatsongila ni miyololu yi kiwayi bibati
phingila kwakuna.

b **20:7 20:7** Kikuma kya Bayuta, kilumbu kyákala yandika mu tangwa dya kumi yi nana. Basoniki bahika babati zonzila ni mu "masikidika ma kiphosa"; bahika phi ni mu "masikidika ma lumingu".

d **20:15 20:15** Muna masonuku mahika báyika ni kunima munangu wumosi ku Thoziyoni.

24 Kaasi meni luzingu lwama luhitiku mupfunu lawu. Kima kingyenina mupfunu lawu kutula yi kuna tsuka ya kisalu kyama yi kiyeka kapheka Pfumu Yesu: mu kuta kimbangi kya Musamu wa Bukheti wa khenda za Nzambi.
25 «Buthwena nzayi mboti ni, meni, lwambonaku hika, benu boosu muna yihitila mu kulonga Kipfumu kya Nzambi.
26 Ihana ni thambwasibwa lelu kwena benu: wakasemi kwama yenina muna menga ma benu boosu.
27 Mukuma yilusamwana moosu mana kazenga Nzambi, konda kuluswekila kima.
28 Dikengenu benu-benu yi kwena kibuka kya mikoku[e] mina kaluhekila Kitembu Kyatoma khumbu ya bamvungi ba mikoku. Lundenu Dibundu dya Nzambi, dina kasumba mu menga mandi.
29 Nzayi mboti meni, ni kunima dya kwenda kwama, bakwisa kota hana kati dya benu bambwa-ngongu[f] ba nganzi bana banyokuna kibuka kya mikoku.
30 Amana mu kati dya benu, batelama batu bahika bakwata zonza mambu ma luvunu ndangu bahungula balonguki kwena bawu.
31 Yihana ni kengilenu, lwabambuka phi ni mu mvula tatu, phipha yi mwini, mu matsanga, yikalaku lembwa mu kululwengisa, kosu mutu, mana makwisa ku thwala.
32 «Amana buthwena, yilusisi mu moku ma Nzambi yi muna ndinga ya khenda zandi. Yina yenina yi ngolu za kutunga yi kuhana bima bya bukheti kwena bana benina ba yandi.
33 Yinekaku keti mbongu, keti wolu keti miledi mya mutu.
34 Luzayibwa benu-benu: moku mama matsadisini mu kuvwa bima byosu yikala byawu mupfunu yi kwena banduku bama.
35 Mu moosu, yilulonga ni mu kusala bwabuna lwabasadisila baphutu, mu kuyindulaka ndinga za Pfumu Yesu, yandi wazimbula yandi meni: "Kyesi kya lawu kyisi kala mu kukaba, keku ni mu kubonga!"»
36 Kunima kuzonza bwabuna, wafukama kikuma kya kulombila ha kimosi yi bawu boosu.
37 Boosu mu bidilu, bamubumbakana Pholu amana bamuyamba.
38 Kyadi kya lawu bakala kyawu, kikuma kabazimbwala ni bamumonaku hika. Kunima benda musindikila yikuna masuwa.

21

Pholu wendi ku Yelusalemi

1 Bwosu twahambwasana yi bawu, twasabuka, amana twatadisa ku zawala dya Khosi; kilumbu kyalanda, twatula ku Lodi, amana ha twakatuka kwakuna, thwenda ku Phatala.
2 Buna twawana kwakuna masuwa mana makala kwenda ku Fenisi; hanga tukoti mwamuna amana thwendi.
3 Buna twatula bela-bela yi Siphe, twasisadya ku koku dya kimama, amana twalanda sambwa dya Sidiya, ndangu twatula ku Tidi kuna mafwana masuwa mu kutulula bima.
4 Bwosu twawana balonguki, twananga kwakuna bilumbu tsambwadi. Baphangi, balwengisa kwena Kitembu Kyatoma amana bazimbula kwena Pholu ni katombukaku ku Yelusalemi.
5 Kaasi tangwa yahita phosa meni yina, twalanda nzila yetu. Benda tusindikila boosu yi bakhetu yi bana ba bawu yi kuna phenza ya mbanza; twafukama kuna kabeta ka yanga dya mbuta amana twasambila.
6 Kunima dya kudiheka mboti za tsuka, twakota mu masuwa, bawu bavutuka kwabawu.
7 Amana betu buna twamanisa kitambu kyetu mu mamba, thwenda tuka ku Tidi yikuna Tholemayasi. Kwakuna twabaheka baphangi mboti, hanga tunangi hika kilumbu kimosi yi bawu.
8 Kilumbu kyalanda, twakatuka, thwenda ku Sezale. Hanga thwendi ku

e **20:28 20:28** Disongidila ni kimvuka kya bakidisitu.

f **20:29 20:29** Disongidila ni batu bafwanana yi bambwa-ngongu (bambisi) ba nganzi. Benina balongi bana bisi longa malongi mambi.

nzu ya Fidiphu wuna wákala musamuni wa Musamu wa Bukheti, yandi kákala mosi hana kati dya bayakala tsambwadi bana básola ku Yelusalemi, twánanga kuna nzu yandi.
9 Kákala yi bandumba baya bana bakala bikula.
10 Bwosu twánanga kuna bilumbu byalawu, mbikudi mosi, khumbu yandi Hakabusi; wátuka ku Yuteya, wisa tula hakana.
11 Hanga wisi kuna twákala betu, wubongi mukaba wa Pholu, amana wudikasi malu yi moku, kunima wuzimbudi: «Tala mana kázimbudini Kitembu Kyatoma: Mutu yandu wuvwi mukaba wawu, Bayuta, kuna Yelusalemi, yi bwabubu bamúkasa, ndangu bamulambula kwena baphani.»
12 Buna twáyuka bwabuna, betu yi bana bákala hakana, twámubokwadila Pholu ndangu katombukaku ku Yelusalemi.
13 Hanga Pholu wuvutudi: «Kikuma kyabiki lubati didila yi kuphumuna mbundu? Meni yenina wayilama, ka kikuma kya kukhasa ku lwesi kaasi yi kikuma kya kufwila kuna Yelusalemi kikuma kya khumbu ya Pfumu Yesu.»
14 Bwosu kázolaku mu kutambwasa mana twakala muzimbwala betu, twákosikilaku hika ndinga amana tuzimbudini: «Yambula luzolu lwa Pfumu lwahangama!»
15 Ku manima ma kulutisa ndambu ya bilumbu kwakuna, twayilama amana thwénda ku Yelusalemi.
16 Ndambu ya balonguki ba ku Sezale bisa tusindikila yi kuna twafwana kuleka, kuna nzu ya Nasoni mwisi Siphe; wákala mukwikidi tukidila thama.

Pholu ku Yelusalemi

17 Mu kutula kwetu ku Yelusalemi, baphangi bátuyamba yi kyesi.
18 Kilumbu kyálanda, Pholu wátunata ku nzu ya Zyaki; amana malemba moosu mísa kwakuna.
19 Wábaheka mboti amana wáyandika mu kutangumuna moosu mana káhanga Nzambi, mu nzila kisalu kyandi, ha kati dya baphani.
20 Ku manima ma kumuyuka, bámuzatula Nzambi. Hanga bamuzimbwadini: «Wumoni, phangi, keti makumi ma mafunda makwa ma Bayuta bakitukini bakwikidi; boosu babasi yi tsambu ya kuzitisa mitsiku.
21 Kamba báyuka ni muna malongi maku, ngeyi wubati tuma Bayuta boosu bana bisi zingila mu kati dya makanda ndangu babwisa mitsiku mya Moyize; kamba bayótisaku hika bana, balundaku phi hika mikuku mya kikanda.
22 Biki bifwani? Bayúka kaka ni wísikini.
23 Disongidila, sala kaka mana tukuzimbwadi. Henina ha kati dya betu yi bayakala baya básidiki lusilu.
24 Babonga, disemisa ha kimosi yi bawu amana bafutila mbongu, ndangu badikulula mutwa. Hanga boosu bazáya ni heku kima kya kyedika muna khululuka yina báyukiki kikuma kya ngeyi, kaasi ngeyi phi wisi lunda mitsiku.
25 Kikuma kya Baphani bana bakituki bakwikidi, betu, tumoniki ni mboti twabasonikina ni bayambula kudya mbisi batambiki kwena biteki, keti ba menga, yi bambisi ba bithitu, bayambula phi kindumba.»
26 Kilumbu kyalanda, Pholu wábonga batu meni babana, wádisemisa ha kimosi yi bawu amana wákota kuna nzu ya Nzambi mu kusamuna keti khi tangwa byamánisa bilumbu bya kudisemisa, keti khi tangwa phi batámbika kabu dya mosi yi mosi wa bawu.

Pholu bamukwati muna Nzu ya Nzambi

27 Ku tsuka ya bilumbu bina tsambwadi, Bayuta ba ku kinzunga kya Aziya, bana bámumona mu nzu ya Nzambi, bálundika mulumba-lumba wa batu wosu amana bamukwata.
28 Bakala kalunga: «Bisi Kiseledi, tusadisenu! Mutu yandi, yandi wisi longa kwena boosu yi muma mwosu, mambu ma mbi matadidi betu Bayuta kikuma kya mitsiku mya Moyize yi kizika kyaki! Wukotisi phi bisi Ngeleki muna nzu ya

Nzambi yi kusumunaka kizika kyaki kyatoma!»
29 Mukuma ku luyandiku bámona Thofimi mwisi Efeso ha kimosi yi yandi muna mbanza ya Yelusalemi, amana bakala yindula ni Pholu wámukotisa mu nzu ya Nzambi.
30 Mbanza yosu yekina mu mvwalangani, amana batu bálubuka muma mwosu. Bámukwata Pholu amana bamulubula mu nzu ya Nzambi, kunima dya bwabuna, báyafikila mwelu.
31 Bwosu bakala sanda mu kumuhonda, kindanda kiditi kwena tudibeni[a] ni mvwalangani yikoti mu Yelusalemi dyosu.
32 Muna mbala mosi, yandi wábonga baphumbulu yi basatudiyoni amana wákulumuka thinu. Buna bámona tudibeni yi baphumbulu, báyambula kumubeta Pholu.
33 Hanga tudibeni wubwesuki amana wásenda ni bamukwata amana bamukasa mu miyololu myodi. Kunima wahyula keti nani kákala yi biki káhanga.
34 Muna mulumba-lumba wa batu, kosu mutu kakala kalunga muna phila yandi amana pfumu wa baphumbulu funda ba Loma, kálendaku mu kuzaya kikuma kya kyedika muna mambu mana, wásenda ni bamunata ku Kaa dya baphumbulu[b].
35 Buna kátula Pholu mu sikadiye, baphumbulu bámuthuta, kikuma kya mvwalangani ya mulumba-lumba wa batu,
36 kikuma kibuka kya batu kyakala mulanda yi kukalungaka: «Kafwa!»

Pholu wusambi

37 Buna bázola kumukotisa mu Kaa dya basuta, Pholu wázimbula kwena tudibeni: «Pfwani yikuzimbwala dyambu?» Pfumu wa baphumbulu wumuvutwadi: «Wuzayiya kuzonza Ngeleki?
38 Ka ngeyi ku mwisi Ngiphiti wuna wákotisa mvwalangani mu bilumbu bilutiki amana wátini mu nganga yi bandwandwa mafunda maya kikuma kya kunwanisa ngemba ya ku Loma?»
39 Pholu wumuvutwadi: «Meni yenina Muyuta wa ku Talasi dya ku kinzunga kya Sidisi, yíbutukila mu mbanza yina yizayakani. Yikubokwadidi, pheka muswa wa kuzonza kwena batu.»
40 Pfumu wa baphumbulu funda ba Loma wámuheka muswa. Pholu, wátelama muna sikadiye, wusongidi kidimbu kuna koku kwena batu. Talala dyákota. Hanga wuzimbudi kwena bawu mu ndinga ya Bayuta:

22

1 «Baphangi bama yi batata bama, yukenu buthwena mana yenina mawu mu kuluzimbwala kikuma kya kudikutumuna kwaṃa.»
2 Buna bayuka ni kakala bazonzila mu ndinga ya Bayuta, talala dyekina hika dya lawu. Pholu wuzimbudini:
3 «Meni, yenina Muyuta. Yíbutwakila ku Talasi muna kinzunga kya Sidisi; kaasi muna mbanza meni yayi tsatsukidini, ndongwakidi phi, muna malu ma Ngamadyedi, yandi wuna wándonga mbotimboti mitsiku mya batata betu. Yíkala mutu wabasa yi tsambu yiluti kitesu kikuma kya Nzambi, bwosu lweninabwa benu boosu lelu.
4 Yínyokuna yi kuna lufwa bana bakala landa Nzila yayi, mu kukwatisaka bakhetu yi bayakala yi kubakotisa mu boloku.
5 Keti mbuta wa banganga Nzambi yi kibuka kya mbuta kya malemba bafwani mu kuta kimbangi kyama. Yítambula phi kuna moku ma bawu mikanda mya nzila kikuma kya baphangi ba bayuta bana bisi landa Nzila yayi kuna Tamasi. Yenda kwakuna ndangu yikwata bana bákala kuna amana yibanata ku Yelusalemi ndangu babaheka ndola.»

Pholu wutendudini buna kábalwala mbundu

a **21:31 21:31** Tudibeni kenina Pfumu wa kibuka kya basuta funda dimosi ba Loma. Haha kenina hanga pfumu wa mbuta bibuka bya basuta khama tsambwadi ba Loma kuna Yelusalemi. b **21:34 21:34** Kaa dya baphumbulu: dyákala ku mazyokidi ma tangwa ma nzu ya Nzambi. Bisi Loma bakaladya sadila, Ka medina, kikuma kya kutanina nzu ya Nzambi. Mbala za hika, bakaladya bongila phi hanga boloku.

6 «Mu nzila yíkala amana yikala bwesuka ku Tamasi, muna mbala mosi, muna mwinyakati, mitsyenzya mya lawu myátuka kuna zilu, myákyenzula homa hosu hana yíkala.
7 Hanga mbwini ha tsi amana ngyuki ndinga yimosi yakala nzimbwala: "Sawulu, Sawulu, kikuma kya biki wubati ndyokwanina?"
8 Hanga mvutudini: "Nati wenina ngeyi Pfumu?" Yandi wunzimbwadini: "Meni, yenina Yesu mwisi Nazaleti, wuna wubati nyokuna ngeyi."
9 Bana bákala yi meni bámona mitsyenzya, kaasi bábakulayoku ndinga ya wuna wakala nzonzisa.
10 Hanga nzimbudini: "Biki pfwani mu kuhanga, Pfumu?" Pfumu wunzimbwadini: "Telama, ndawenda kuna Tamasi, amana kwakuna bakúzimbwala moosu mana wufwana mu kuhanga."
11 Bwosu yikalaku mona hika, kikuma kya khembu ya mitsyenzya mina, bana bákala kumosi yi meni bátsimba kuna koku mu kundatisa, amana yítula ku Tamasi.
12 «Kinga hákala yi mutu mosi khumbu yandi Ananiya, mutu wakwikama mu mitsiku, wuna bakala hanina kimbangi kya mboti kwena Bayuta boosu bana bisi zingila kwakuna,
13 wísa kwena meni amana wunzimbwadi: "Sawulu, phangi wama, mona hika!" Muna tangwa medina, ngyandiki kumona hika, amana yimumoni.
14 Amana wunzimbwadi hika: "Nzambi wa batata betu wakusola mu kuzaya luzolu lwandi, ndangu wamona mutu wa Masonga amana wayuka ndinga yandi.
15 Mukuma wakála mbangi kikuma kya yandi, ku thwala boosu, muna mambu mana wumonini yi mana wuyukini.
16 Amana buthwena, biki wahánga? Telama, tambula mbotika, tumbula zina dya Pfumu ndangu wasukuka mu masumu maku."»

Pholu wutendudini buna bámutuma kwena baphani

17 «Mu kuvutuka ku Yelusalemi, tangwa yikala lombila muna nzu ya Nzambi, mboni mbona mesu.
18 Amana yimumoni Pfumu, wuna wánzimbwala: "Hanga tswatsu, katuka tswatsu ku Yelusalemi, mukuma batu bana batámbwasakyoku kimbangi kyaki wathíla."
19 Meni mvutudini: "Pfumu, bazayi mboti ni yikala kwenda muna kosu nzu za kimvuka za Bayuta mu kusya yi kubetisa bana bisi kwikila mwena ngeyi.
20 Amana tangwa bánokisa menga ma mbangi waku Kitsyeni, hana yíkala menimeni, yíbatambwasa, yikala simba miledi mya batu bana bámuhondaa."
21 Hanga wunzimbwadini: «Ndawenda, meni yikútuma kwena baphani!"»

Pholu yi pfumu wa baphumbulu funda ba Loma

22 Bámuhyinikina tii yi kuna ndinga yayi; kaasi hanga bathuti ndinga amana bazimbudi: «Kafwa! Ka mboti ku mu kusisa mutu wa mutindu wawu ni kazinga mu tsi yayi!»
23 Bakala kalunga, kulosa miledi mya bawu yi kutimbulaka mufututu muna zilu.
24 Tudibeni wásenda ni bamukotisa mu kaa dya baphumbulu amana bamubeta kikuma kya kumuzonzisa, ndangu bazaya kikuma kina bakala mukalwangina bwabuna kikuma kya yandi.
25 Bwosu bakala mukasa yi tsibu, Pholu wázimbula kwena satudiyoni wuna wákala hana: «benu, lufwani kubetisa fimbu mwisi mbedi ya Loma yandu bakondi sambisab?»
26 Tangwa kayuka bwabuna, satudiyoni wenda menika kwena tudibeni, wumuzimbwadi: «Biki wahánga? Mudyambu mutu yandu kenina mwisi Loma!»
27 Tudibeni wísa kwena Pholu amana wumuzimbwadi: «Nzimbwala, ngeyi, mwisi Loma wenina?» «Eeh», wuvutudi bwabuna.
28 Tudibeni wuvutwakidi hika: «Meni, mu mbongu za lawu yíbongila muswa

a **22:20 22:20** Khaphu ya 7:58; 8:1. b **22:25 22:25** Tala disongidila dya kyufu kya Pholu muna khaphu ya 16:37.

wawu!» Pholu wuvutudini: «Meni, tukidila lubutuku lwama.[d]»
29 Muna tangwa medina, batu bana bázola mu kumuzonzisa, báhaluka kyana; amana tudibeni wáyuka bweya, kikuma kya buna kábakula ni mwisi Loma wuna kakasisikini.

Pholu ku thwala kimvuka kyambuta kya Bayuta

30 Kilumbu kyalanda, mu kusanda kazaya kyedika kina bakala mufundila, Pholu, kwena Bayuta, wámukutwamisa misinga amana wásenda kwena bambuta ba banganga Nzambi yi kimvuka kyosu mu kukutakana; kunima, wámukulumuna Pholu amana wámusya kuna thwala ya bawu.

23

1 Pholu wábatala kuna mbunzu batu bákala ha mbasi, wuzimbudi: «Baphangi bama, kikuma kya meni, yi katsatsa ka bukheti kosu yisi zingila ku mesu ma Nzambi, yi kuna lelu dyadi.»
2 Mbuta wa banganga Nzambi Ananiya[a] wásenda kwena bana bákala bela-bela yi yandi ni bamubetila ku munwa.
3 Hanga Pholu wumuzimbwadi: «Nzambi wakúbeta ngeyi, kibaka basiti phemba[b]! Ngeyi wenina wasikuka haka kikuma kya kupfundisa buna bulombi mitsiku yi mana matadidiku mitsiku, wubati senda ni bambeta!»
4 Bana bákala bela-bela yi yandi bázimbula: «Wubati tukwana mbuta wa banganga Nzambi!»
5 Pholu wuvutudi: «Nzayikiku, baphangi bama, ni mbuta wa banganga Nzambi kákadiki. Kikuma, básonika bwabu muna Masonuku: "Wazónzilaku mbi ya pfumu wa kanda dyaku!"»
6 Bwosu kázaya ni ha kati dya kimvuka kyambuta hákala yi Basadise yi Bafwadisi, hanga Pholu wuyandiki kukalunga: «Baphangi bama, meni yenina Mufwadisi, mwana wa Bafwadisi! Yukani meni babati pfundisa, kikuma kya kivuvu mu lufutumuku lwa bamvumbi.»
7 Tangwa kázonza bwabuna, ngyuma zábwa hana kati dya Bafwadisi yi Basadise, amana kimvuka kyádikabisa.
8 Kikuma Basadise, bawu, bisi zimbula ni kweku lufutumuku, keti wanzyo, keti kitembu kaasi Bafwadisi, bawu, bisi kwikila muna byosu bina.
9 Báthuta hika ndinga, hanga ndambu ya balongi ba mitsiku bana bákala ku mukanzu wa Bafwadisi bátelama amana babwisa mu ndinga ya ngolu: «Tumoniku keti mbi mwena mutu yandu. Amana yukani kitembu kondilo wanzyo wumuzonzidikini!»
10 Bwosu zakala vula ngyuma, tudibeni wáyuka bweya ni bamubukununa nana Pholu, hanga wusendi kwena baphumbulu bandi ni bakulumuka amana bamukatula Pholu ha kati dya bawu amana bamukotisa mu kati dya kaa dya baphumbulu.
11 Phipha yalanda, Pfumu wisa mulubwakila amana wuzimbudi: «Kikesa! Bwosu buna wuthidi kimbangi ku Yelusalemi, bwabuna phi wánata kimbangi ku Loma.»

Kifwandu kikuma kya Pholu

12 Tangwa kwakya kuma, Bayuta bákasa kifwandu amana balabi ni badyáku, banwáku phi keti kima yukani khaku kedi bamuhonda Pholu.
13 Bakasi ba kifwandu kina bákala thalu kuluta makumaya.
14 Bénda bamona bapfumu ba banganga Nzambi yi bambuta ba dibundu ndangu babazimbwala: «Tudikini thiti ni

d **22:28 22:28** Yísumba mu mbongu za lawu: Mu mitindu mitatu myáfwana mu kukituka mwisi Loma: 1. Kubutuka, yuka ni bibuti byaku byawu byodi mu menga ma Loma benina. 2. Lufutu lwa kisalu kimosi kina wásala kuna Loma, amana phi batu boosu bana bisikwa zingila bátambwasakya. 3. Kufuta kwa mbongu za lawu.

a **23:2 23:2** Ananiya yandu, mbuta wa banganga Nzambi kákala tukidila mu mvula ya 47 yi kuna mvula ya 59.

b **23:3 23:3** Bibaka bya bisi Phalesitini byákala bya kunenga mu phembi kikuma kya kubwisisa ni batu basimbabya nana mu phipha. Bwosu bázonzila mazyamu mu mukanda wa Mth 23:27. Kibaka básita phemba disongidila ni "mutu wambi".

twadyáku kedi kima yukani khaku ba-muhonda Pholu.
15 Buthwena, benu, yukanenu yi bakwa mukanzu wambuta ndangu balomba kwena tudibeni, ni bamukulumuna Pholu ku thwala ya benu. Hanga mbedi ni lubati zola lwalonguka yi masingitini dyambu dyandi. Amana betu, hanga tuswamini ndangu twamuhonda konda katula kedi.»
16 Kaasi mwana khasi wa Pholu wáyuka kuzonzila kifwandu mekina amana wénda kuna kaa dya baphumbulu, wákota kwakuna mu kumuzimbwala Pholu.
17 Pholu wátela mosi wa basatudiyoni amana wumuzimbwadi: «Munata mwana yakala yandi kwena tudibeni, mukuma kenina yi ndinga ya kumuzimbwala.»
18 Satudiyoni wuna wámubonga, wámunata phi kwena tudibeni amana wuzimbudi: «Pholu wuna wenina mu boloku, káthedini amana wundombi ni yisa kunatina mwana yakala yandi wenina yi ndinga ya kukuzimbwala.»
19 Tudibeni wámusimba muna koku, wénda ku phengu amana wámuhyula: «Biki wuzodi wanzimbwala?»
20 Yandi wavutula: «Bayuta báyukani ndangu bakulomba ni mbasi wamúkulumuna Pholu ku thwala kimvuka kyambuta, hanga mbedi ni yandi zodi kalonguka mboti dyambu dyandi.
21 Kaasi ngeyi, wubayukilaku, mukuma, batu kuluta makumaya, hana kati dya bawu, bamúleka mutambu. Bádikini thiti ni badyaku kima keti kunwa yuka ni khaku kedi bamuhonda Pholu. Buthwena, bayilama benina amana dibanza dya ngeyi babati hingila.»
22 Kunima dya kumukandikisa mwana yakala wuna ni kamenikinaku kwena mutu, mambu mana kámuzimbwala, hanga tudibeni wumuvutudini.

Pholu bamuhitiki ku Sezale

23 Kunima, tudibeni watedisa basatudiyoni boodi amana wubazimbwadi: «Bongenu baphumbulu khama zoodi yi bakwawu makumi tsambwadi bana bisi zanza ha thandu ya baphunda yi bakwawu hika khama zoodi bana benina yi madyonga ndangu bayilama mu kukwenda ku Sezale mu tangwa dya vwa dya phipha.
24 Yidikenu phi baphunda kikuma kya kumunatina Pholu kwena pfumu wa kinzunga Fidikisi[d].»
25 Hanga wusoniki kisyati bwabu:
26 «Kodiyusi Dizyasi, kwena mutu wa mayedi pfumu wa kinzunga Fidikisi, mboti.
27 Mutu yandu, Bayuta bámukwati, amana bázodikini ni bamuhonda wadi yendiku yakidilaka yi kibuka kya baphumbulu bama; ngyukiki ni mwisi mbedi ya Loma kenina.
28 Bwosu nzodikini mu kuzaya kikuma kina bakamufundilaka, yímukulumuna kuna thwala ya kimvuka kya bawu kyambuta.
29 Mbakisi ni muna mambu matadidi mitsiku mya bawu bakadi mufundila, kaasi hákalaku keti kima kifwani kumunatina lufwa holo miyololu.
30 Buna bándwengisiki ni bakasi kifwandu kikuma kya mutu yandu, yikuhitiki yandi mbala mosi, yibazimbwadiki bana bamufundiki, ni benda mufunda kwena ngeyi.»
31 Baphumbulu báhanga bwosu kituma kina bátambula, bámubonga Pholu amana bámunata phipha-phipha yikuna Atiphatisi.
32 Kilumbu kyálanda, bávutuka ku kaa dya baphumbulu básisa lwesi bakwa baphunda mu kukwenda yi Pholu.
33 Buna bátula ku Sezale, hanga bahani mukanda kwena pfumu wa mbanza amana bamusongidi yandi Pholu.
34 Kunima dya kutanga mukanda, pfumu wa kinzunga wumuhyudi Pholu keti mwisi khi kinzunga kákala. Buna káyuka ni mwisi Sidisi kákala,
35 hanga wumuzimbwadini: «Yikuyuka nana tangwa bakwísa bana bákufundikini.»

---

d **23:24 23:24** Atonyusi Fidikisi: yandi wákala pfumu wa mbanza mu kinzunga kya Yuteya ha kati dya mvula 52 yi 59 holo 60. e **23:35 23:35** Nzu meni yina, bátungilaya kuna Sezale kwena Eloti wambuta amana pfumu wa mbanza ya Loma wásolaya hanga nzu yandi ya luyalu.

Amana wásenda ni bamuphatila mu nganda ya Elotie.

24

Bayuta bamufundi Pholu

1 Kunima bilumbu bitanu, nganga Nzambi wa mbuta Ananiya wákulumuka ku Sezale ha kimosi yi ndambu ya malemba yi nganzi mosi, khumbu yandi Teditulusi. Bámufunda Pholu kwena pfumu wa kinzunga Fidikisia.

2 Bámutedisa Pholu amana Teditulusi wáyandika mu kumufunda bwabu: «Pfumu, kikuma kya kisalu kyaku yi buna wubati yidikila mambu ma tsi yayi, hahana thwenina yi ngemba ya singu yayi.

3 Thwisibya zaya kosu tangwa yi muma mwosu yi mbundu yimosi, pfumu wambuta Fidikisi.

4 Kaasi, mukusya ni yikuhitisaku tangwa ngeyi, yikubokwadidi ni watambwasa mu kutuhinikina yi kyesi kyosu muna koma ka tangwa.

5 Kikuma tumoniki ni, mutu yandu kenina mvwanzi. Ngyuma kisi sanda hana kati dya Bayuta boosu, hana tsi yina bisi zingila; kenina mutwadisi wa dingumba dya bisi Nazaletib.

6 Kázodiki phi ni kasumuna nzu ya Nzambi, hahana twámukwatidini. [Tuzodiki ni twamufungwasa bwosu mibati lombila mitsiku myetu,

7 kaasi Dizyasi pfumu wa baphumbulu wisi yakidila amana wumubotudi mu moku ma betu,

8 hangi tutumi thwisa mufunda ku thwala ya ngeyie.] Wufwani kumuhyula ngemeni, ndangu wazikisa moosu mana tubati mufundila.»

9 Bayuta boosu bátambwasa hanga mbedi ni bwa bukheti bwákala bwabuna.

Pholu wusambi kwena pfumu Fidikisi

10 Kunima dya kumusongila mu kidimbu ndangu kazonza kwena pfumu wa kinzunga, Pholu wátambula ndinga, wuzimbudini: «Nzayibwa ni tukidila ndambu ya mvula za lawu wenina zusi wa tsi yayi, yi kivuvu kyosu yisámbila ku mesu ma ngeyi.

11 Bwosu wufwani wazikisabwa ngeyimeni, khaku kedi hahita bilumbu kumi yi byodi, tukidila buna yitombukidi ku Yelusalemi mu kufukamina Nzambi.

12 Bángwanaku keti muna nzu ya Nzambi, keti muna nzu za kimvuka za Bayuta, keti muna mbanza ni mbati finda phaka yi mutu kondilo kulundika mulumba-lumba wa batu.

13 Balendaku, buthwena bwabu, mu kukusongila kima kina babati pfundila.

14 Kaasi, nzayibwa ku thwala ya ngeyi ni muna Nzila meni yayina, babati tela bawu ni yambi, mwamuna phi yisi sambidila Nzambi wa batata betu; yisi kwikila phi muna mambu mana básonika mu Mitsiku yi Bambikudi.

15 Yenina yi kivuvu mwena Nzambi, bawu meni phi bazayibwa ni lufutumuku lwakála kikuma kya batu ba masonga yi batu ba mbi.

16 Yihakana, meni phi, yisi sila ngolu ni yikala yi katsatsa ka bukheti, ku mesu ma Nzambi keti kwena batu.

17 «Kunima mvula za lawu yísa ku Yelusalemi mu kuhana mulambu wa khenda kikuma kya batu ba tsi yama yi kutambika makabu kwena Nzambi.

18 Hahana bángwana mu nzu ya Nzambi. Wakasemi, konda kulumbika batu keti mvwalangani.

19 Kaasi ndambu ya Bayuta lwesi bátuka ku Aziya bákala hana, bawu bafwaniki kwisa telama ku thwala ngeyi mu kupfunda, yukani kima benina kyawu kitadidi meni.

20 Kondilo, baba bazimbula keti khi kifu bakhwatiki kyawu tangwa batsambisiki ku thwala ya kibuka kyambuta.

21 Akolu yakala ndinga yina yíthuta, wa mutendendi kuna thwala bawu: "Kikuma

a **24:1 24:1** Fidikisi: Yandi wuna bazonzidini mu khaphu ya 23:24 yi kisona kina banamikikwa. b **24:5 24:5** Bisi Nazaleti: muhowu wawu, bisiwa sadila kikuma kya bakidisitu bana batheti amana muna Mth 21:11 bázonzilawa kikuma kya Yesu. Kaasi kuna káwanawa Mathayi, kuzayakaniku. e **24:8 24:8** Bisona byabi byenina mu khunga, tukidila ku tsuka ya nzila ya 6 yi kuna luyandiku lwa nzila ya 8, byeninamwoku mu masonuku ma lawu mana ma khulu.

kya lufutumuku lwa bafwa, meni, tsambidi lelu, ku thwala ya benu!"»

22 Fidikisi, yandi, wátekila dizayila mambu mana matadidi Nzila, wávutulakya kinzonzi mu kilumbu kyahika. Wubazimbwadi: «Tangwa kakwísa tudibeni Dizyasi, hanana yítaladya dyambu dya benu.»

23 Kásenda kwena satudiyoni ni kamutalaka amana kamusisila ndambu ya tangwa dya kusala luzolu lwandi, konda kukandikisa ni bakwawu khunda bamusadisa.

Pholu ku thwala ya Fidikisi yi Thusila

24 Kunima dya ndambu ya bilumbu, Fidikisi wísa yi mukhetu wandi Thusila[f], wuna wákala muyuta. Amana wátuma ni benda mubonga Pholu. Wámuhinikina buna kakala zonzila mambu matadidini lukwikilu mwena Yesu Kidisitu.

25 Kaasi bwosu kakala zonzila, pholu, mu mambu matadidi khadidi ya masonga yi kusipha kwa mbundu yi pfundusu yina yakwísa, Fidikisi, bweya bwámukwata, wumuzimbwadi: «Buthwena, awenda kwaku; Ha yimóna tangwa, yikútedisa.»

26 Kakala yi kivuvu ni ngatu Pholu makuta kamuheka; yihana kakala muzyetisila ndangu basolulaka yi yandi.

27 Mvula zodi záhita bwabuna, kunima Fidikisi bámuhingana kwena Phokuyusi Fesitusi. Bwosu kázola ni kabasephidisa Bayuta, Fidikisi wámusisa Pholu muna boloku.

25

Pholu wulombi kenda samba kwena Khayisala

1 Tangwa káyandika Fesitusi kisalu muna kinzunga, bilumbu bitatu byáhita. Wákatuka ku Sezale mu kukwenda ku Yelusalemi.

2 Bambuta ba banganga Nzambi yi bapfumu ba Bayuta bisa mufunda Pholu kwena yandi. Bakala mubokwadila

3 mu kulomba lusadisu lwa kumutedisa ku Yelusalemi. Bakala mukasila fwongu balenga muhondila mu nzila.

4 Kaasi Fesitusi wávutula ni Pholu mu boloku dya ku Sezadi kakala amana ka thama ku, yandi meni kákhana vutukisa kuna Sezadi.

5 Hanga wuyikini: «Bambuta, hana kati dya benu, bakulumuka yi meni; amana yukani mutu meni wuna dyambu dya mbi káhanga, bamufunda.»

6 Fesitusi kánangaku bilumbu nana keti kumi kwena bawu, kunima wávutuka ku Sezale. Kilumbu kyalanda, wásikuka kuna nganda ya bazusi amana wásenda ni bisa yandi Pholu.

7 Buna kátula Pholu, Bayuta bana bátuka ku Yelusalemi bámuzyeta amana bámukasila misamu mya lawu mya mbi mina balendaku keti bawu meni mu kubangumuna.

8 Kaasi Pholu wádikutumuna mu kuzimbula: «Tsumuniku kima, keti mu mutsiku wa Bayuta, keti mana matadidi nzu ya Nzambi, keti mana matadidi Khayisala.»

9 Bwosu kázola Fesitusi mu kusephidisa Bayuta, hanga wuhyudi kwena Pholu: «Wutambwasi mu kutombuka ku Yelusalemi ndangu wenda samba dyambu meni dina ku thwala ya meni?»

10 Pholu wuvutudini: «Watelama yenina ha mbasi ya bazusi ya Khayisala, amana kwakuku kwa fwani batsambisila. Phangiku kima kyambi kwena Bayuta, bwosu wuzayididibwa ngeyi-meni.

11 Yukani mu kibela yenina, kina kifwani kundatina lufwa, mbwisiku kufwa. Kaasi yukani mweku dyambu dya mukwandi muna moosu mana babati pfundila batu baba, heku mutu wenina yi muswa wa kundambula kwena bawu. Ihana ni ndombi mu kukwenda samba kwena Khayisala.»

12 Hanga Fesitusi, kunima kuyambila yi batu bandi, wuvutudi: «Bwosu wulombikibwa ngeyi meni mu kukwenda samba kwena Khayisala, wakwénda phi kuna thwala Khayisala.»

---

f **24:24 24:24** Thusila: mwana mukhetu watsuka wa kyamvu Eloti Angidipha (khaphu ya 12:1); Fidikisi wámuyiba kwena yakala dyandi wuna watheti, kyamvu Emesi.

Pholu ku thwala Angidipha yi Belenisi

13 Kunima ndambu ya bilumbu, kyamvu
Angidipha yi Belenisi bátula kuna Sezale
ndangu bamuheka mboti Fesitusi[b].
14 Bwosu bálutisa ndambu ya bilumbu
kwakuna, Fesitusi wámenika dyambu dya
Pholu kwena kyamvu, mu kuzimbula:
«Fidikisi mutu mosi kasala kwatisa muna
boloku.
15 Buna yenda ku Yelusalemi, bambuta
ba banganga Nzambi yi bambuta ba
Bayuta bámufunda mu kulomba ndola ya
yandi.
16 Yíbavutwala ni bisi Loma bisiku kala
yi kikalulu kya kulambula mutu mosi,
konda kukhundikisa musambi yi bafundi
amana kabonga tangwa dya kudikutu-
muna ku mambu ma bawu mana mabati
muyangisa.
17 Hanga bísa yi kwaku nzila mosi yi
meni. Konda kuhitisa tangwa, kilumbu
meni kina kyalanda, nzakadi kuna
nganda ya bazusi, amana tsendi ni
bamunata mutu wuna.
18 Tangwa bátelama bafundi bandi, ba-
mufundaku keti mu dyambu dimosi dya
mbi dina yikala mubanzila meni.
19 Phaka lwesi bakala findana kikuma
kya mambu ma bunzambi bwa bawu yi
kikuma kya mutu mosi wuna bisi tela
Yesu, wáfwa amana Pholu kisi tambwasa
ni moya kenina.
20 Kwena meni, yíkala tsukungu
ku thwala ya dyambu dya mutindu
wuna, yímuhyula ni yuka katónda
mu kukwenda ku Yelusalemi ndangu
benda musambisila dyambu meni dina
kwakuna.
21 Kaasi Pholu wálomba, ndangu
dyambu dyandi bazengiladya kwena
pfumu wa mbuta wa Loma. Hangi phani
muswa ni bamusya mu boloku yikuna
yimúhitikila kwena Khayisala.»
22 Angidipha wuzimbudi kwena Fesi-
tusi: «Meni phi, yitonda kumuhinikina
mutu meni wuna.» Fesutusi wumuvutwa-
dini: «Mbasi wamúhinikina.»
23 Kilumbu kyalanda, Angidipha yi Be-
lenisi bátula yi lukumu lwosu amana
bákota muna suku dya nganda, ku-
mosi yi batudibeni yi batu ba luzitu ba
mu mbanza. Bisa yandi Pholu, bwosu
kásenda Fesitusi.
24 Hanga Fesitusi wuzimbudini:
«Kyamvu Angidipha, yi benu boosu
lwenina haka kumosi yi betu, talenu mutu
yandu bisa funda kwena meni! Kibuka
kyosu kya Bayuta, kwakala ku Yelusalemi,
kwakala kwaku, boosu babati kalunga ni
káfwanaku hika mu kuzinga.
25 Kwena meni, yímona ni kahangiku
keti kima kafwani kufwila. Kaasi bwosu
kálombi yandi meni ni pfumu wa mbuta
wa Loma kenda musambisa, meni phi
yímonibwa bukheti mu kumuhitika
yandi.
26 Bwosu yeku yi dyambu dya tsikiningi
pfwani yimusonikina pfumu wa mbuta
mu mana mamutadi; yimutelamisi ku
thwala ya benu, theti kwena ngeyi
kyamvu Angidipha, ndangu kunima dya
byufu byaku, yibonga kima kya kusonika.
27 Mukuma, mbonibwoku bukheti mu
kuhitika mutu wa boloku konda kuten-
dula dyambu dina babati mufundila.»

26

Pholu wusambini ku thwala Angidipha

1 Angidipha[a] wázimbula kwena Pholu:
«Tendula dyambu dyaku.» Hanga
Pholu wáthuta koku kuna zilu, amana
wáyandika mu kusamba:
2 «Mu kyesi yenina, kyamvu Angidipha,
mu kusamba lelu ku thwala ya ngeyi
kikuma kya mambu moosu mana bisi
pfundila Bayuta,
3 mukuma wuzayimya bukheti, mikiku
mya Bayuta yi phaka za bawu. Yikubok-
wadidi ni wangyuka yi sipha dya
mbundu.
4 «Bayuta boosu bazayilwa luzingu
lwama buna lwákala tuka kileki; yi buna

b **25:13 25:13** Angidipha: kenina kyamvu Angidipha wa zodi, mwana wa kyamvu wuna babati zonzila muna khaphu ya 12. Yandi wákala kyamvu wa kinzunga kya Kadisisi, kina kyenina ku londi dya Phalesitini, yi milambu myahika.
a **26:1 26:1** Khaphu ya 25:13.

yízingila tukidila luyandiku ha kati dya tsi yama, kuna Yelusalemi.
5 Banzayi tuka thama amana bafwani mu kuta kimbangi, yuka batyebwa, ni yízingila hanga Mufwadisi, muna dingumba dina dyákala yi nziki-nziki ya kulunda bunzambi bwetu kuluta batu boosu.
6 Amana, buthwena, babati tsambisa kikuma kivuvu kyama kyenina muna kilangi kina kásila Nzambi kwena batata betu.
7 Kilangi kina bisi sila mbundu bikanda byetu kumi yi byodi, bisi sungamina phipha yi mwini ni kilangi kina kyalúngila. Kikuma kya kivuvu mekina, oh kyamvu, babati pfundila kwena Bayuta!
8 Kikuma kya biki lwisiku kwikidila ni Nzambi kisi futumuna bafwa?
9 Meni-meni yikala banza theti ni bwáfwana mu kunwanisa mu phila yosu khumbu ya Yesu mwisi Nazaleti.
10 Yibwana yíhanga ku Yelusalemi. Yíkotisa mu boloku, meni-meni, bakwikidi lawu, muna hamu dina yíbonga kwena bambuta ba banganga Nzambi; amana tangwa bakala zola kubahonda, meni yikala hana mukhala wama.
11 Muna nzu za kimvuka za Bayuta zoosu, yikala hita mu kunyokuna bakwikidi ndangu balewula lukwikilu lwa bawu. Khabu za mukwandi zina yíkala zawu kikuma kya bawu, yikala banyokuna yi muna mbanza za kinzenza.»

Meni dya Pholu kábalwamina mbundu

12 «Yi bwabuna yikala kwendila ku Tamasi yi hamu yi muswa wuna bápheka bambuta ba banganga Nzambi.
13 Kilumbu kimosi, muna kati kya mwini, oh kyamvu, yímona muna nzila, myesi mimosi myátuka kuna zilu; mitsyenzya meni mina, mikenzudi hana yíkala meni hosu yi batu bana bakala kwenda tsindikila. Myakala kedyamina kuluta tangwa.
14 Betu boosu twabwa ha tsi, amana yíyuka ndinga yimosi yakala nzimbwala muna ndinga ya Bayuta: "Sawulu, Sawulu, kikuma kya biki wisi ndyokwanina? Phasi bwena kikuma kya ngeyi mu kutsitanana meni. Hanga kibulu bathumbikidi muhangu kwena pfumu wandi."
15 Meni mvutudini: "Nati wenina ngeyi Pfumu?" Pfumu wumvutwadi: "Meni, yenina Yesu wuna wubati nyokuna ngeyi.
16 Kaasi vumbuka, telama. Tala kikuma kina yikulubwakidini; yítekilakusola mu kukala musadi yi mbangi wa mambu mana wumoni kwena meni yi kikuma kya mana yikúsongila hika.
17 Yikútanina ha kati dya kanda dyadi dya bayuta yi kwena Baphani kuna yikutumini meni.
18 Kikuma kya kubatemuna mesu, ndangu bakatuka mu phipha amana bisa ku mwini; bakatuka mu hamu dya Satana amana bisa kwena Nzambi. Amana yuka ni bakwíkila mwena meni, batámbula ndoluka ya masumu ma bawu yi ndambu ya kuvwa ha kati dya bana básolama."»

Pholu wuzonzidini muhangu wandi

19 «Yi bwabuna, kyamvu Angidipha, yíkolamaku ku mbona mesu yina yátuka ku zilu.
20 Kaasi kwena bisi Tamasi theti, yi ku Yelusalemi, yi muna Yuteya dyosu, yi kwena Baphakanu, yísamuna ni bulungi basoba bikalulu amana bisa kwena Nzambi, yi mihangu mina mibati songila ni basobi bikalulu.
21 Yi kyakina kikuma bákhwatila Bayuta kuna nzu ya Nzambi, bámeka phi kuphondila.
22 Kaasi bwosu kátsweka Nzambi, yízingila yi kuna lelu dyadi amana mbati ta kimbangi ku thwala baleki yi bambuta, konda kuzimbula kima kyahika katula lwesi mana básamuna bambikudi yi Moyize:
23 Kidisitu wáfwana mu kunyokuka, amana wáfwana kukala watheti mu kufutumuka ha kati dya bafwa, kafwana mu kusamuna mwini kwena Bayuta yi Baphani.»

Pholu wumulombi ni Angidipha kakwikila

24 Bwosu kakala samba bwabuna, Fesitusi wákalunga: «Kilawu wenina, Pholu!
Kulonguka kwa lawu kukukitudi kilawu!»
25 Pholu wávutula: «Yeku kilawu,
mbuta-mutu Fesitusi; zenina ndinga
za kyedika, za mupfunu phi zina yisi
zimbula.
26 Kyamvu wuzayima yi tsikiningi
mambu mana, amana yibatibwa muzimbwala yi singu dyosu. Mukuma khwikidini
ni kazimbakaniku kima, kikuma moosu
mana máhangaminaku mu kitsweki.
27 Kyamvu Angidipha, wisi kwikila
mwena bambikudi? Nzayi mboti ni wisi
kwikila mwena baṿu!»
28 Angidipha wazimbula kwena Pholu:
«Ka thama ku wakhwíkisa amana
wakhitula muḳidisitu!»
29 Pholu wavutula: «Kwasala tangwa
dya khunda holo dya lawu, yizóla ni,
yuka ni Nzambi katyabwa, hakalaku
lwesi ngeyi kaasi yi boosu bana babati
phinikina lelu, lwakituka bwosu yenina
meni; katula lwesi miyololu myami.»
30 Hanga kyamvu Angidipha, pfumu wa
kinzunga Fesitusi, Belenisi yi boosu bana
bázakala kumosi yi bawu bátelama.
31 Mu kuyekuka, bakala dizimbwala bawu yi bawu: «Mutu wuna kahangiku kima kyamunatina lufwa kondilo
boloku.»
32 Angidipha, kikuma kya yandi,
wázimbula kwena Fesitusi: «Mutu
wuna, bakhani muyambwadila, wadi
kálombikiku ni bamuzengila mukanu
kwena Khayisala.»

27

Pholu bamuhitiki ku Loma

1 Bwosu dyákala ni thwedila mu masuwa ku Kitadi, bamuhani Pholu yi batu
bahika ba boloku ha moku ma satudiyoni
mosi khumbu yandi Zudiwusi, wákala mu
kibuka kya baphumbulu kina bakala tela
«kibuka kya baphumbulu Okisiti.»
2 Buna twákota muna masuwa mamosi
mátuka ku Andalamiti, makala kwenda
ku mbungu ya kinzunga kya Aziya, hanga
thwendi. Hana kati dya betu hákala yi
Adisitadiki mwisi Masetwani wa ku Tesalonika.
3 Kilumbu kyalanda, twátula ku Sitoni.
Zudiwusi, yandi wakala musadisa Pholu
yi maweti moosu; wámusenda mu
kwenda kinda banduku bandi ndangu
kabonga bina kenina byawu mupfunu.
4 Ha twákatuka hakana, twáhitila
ku mukinda wa zawala dya Siphe,
kikuma pfunzi yakala kwisa kuna twakala
kwendila betu.
5 Kunima dya kusabuka yanga dya
mbuta bela-bela yi Sidisi yi Phafidiya,
twátula ku Mila dya Disi.
6 Kuna, satudiyoni káwana masuwa ma
ku Alekizandi makala kwenda ku Kitadi,
amana wátukotisa mwaṃuna.
7 Bilumbu byalawu twánanga mu nzila
kikuma masuwa makaḷa tika malembimalembi. Mu phasi twatudila ku thwala
ya mbanza ya Kinidi. Pfunzi yatuhekaku
nzila, hanga thweka kwendisa ku zawala
dya Kheleti, twáhitila ku Salumoni.
8 Mu phasi za lawu twakala kwendila
amana twátula homa hamosi bakala
tela ni Mbungu Yabukheti, bela-bela yi
mbanza ya Lazeya.
9 Bwosu twálutisa tangwa dya lawu
amana phila ya kukwendila yákuma kihonza, tangwa dya kuzila kudya[a] dyáhita.
Pholu watekila bazimbwala:
10 «Banduku bama, mboni ni nzila yayi,
yakalaku lwesi yambi kikuma kya masuwa yi bilekwa byenina mu kati; kaasi
kikuma kya moya myetu phi.»
11 Kaasi satudiyoni kákwikilaku mu
mambu ma Pholu, hanga wuyukidi lwesi
wuna wakala natisa masuwa yi mukwa
mawu.
12 Kikuma mbungu yákalaku mboti mu
kuzakala mu tangwa dya kyosi, bahika
báyandika mu kukatuka kuna, bazola

a **27:9 27:9** Kuzila kudya mu tangwa dya tsuka ya mvula yi luyandiku lwa mbangala: yenina khumbu yikwawu ya mukinzi wa bayuta "kikuma kya kudifyongununa". Muna tangwa medina, mbuta wa banganga Nzambi kakala tambika kimenga kikuma kya masumu ma bisi Kiseledi (Lev 16:29-34). Bakalawa ta mu ngonda ya vwa, kondilo ku luyandiku lwa ngonda ya kumi, muna tangwa dina, mamba kakala kihonza mu kusabuka.

ni batula ku Fenikisi, mbungu yikwawu ya Kheleti, yina yátala kuna mazyokidi ma tangwa, ndangu balutisila kwakuna tangwa dya kyosi.

Pfunzi yitukudi hana yanga dya mbuta

13 Koma ka muphephi kátuka ku banda, káhita; bábanza ni balungisa lukanu lwa bawu. Báthuta kima kya zitu kina kyakala zyamisa masuwa ku thwala pfunzi hanga masuwa mekakwendila ku kabeta ka sambwa dya Kheleti.
14 Kaasi ku manima ma tangwa dya khunda, pfunzi yimosiyátuka ku zawala, yina bisi tela «kimbongila kya ku tunda yi ku tsosu» yátukula.
15 Masuwa mahunguluka, hakalaku mutindu wa kuzyamina ku kimbongila; hanga tudiyambwadidi kwetu twatika.
16 Bwabuna twakala hitila kuna kabeta ka koma ka zawala kamosi bisi tela ni Khota, twahita, mu phasi twákwatikisila mudimba wuna wákala wakuzitikila ku manima ma masuwa.
17 Kunima dya kukoka masuwa, basadi ba masuwa bákasama misinga ndangu mamwangalakanaku. Bweya bákalabwawu ni basangamina nana mu zelu dya Siditi, amana básula muna mamba kima kya zitu kina kyambuta kyakala simba masuwa bayandika mu kutika.
18 Kilumbu kyalanda, bwosu yakala tuningisa ngolu pfunzi, bátimbula mu mamba ndambu ya bilekwa bina byákala mu masuwa.
19 Kilumbu kyatatu, bálosa hika bisalulu bya bina byákala mu masuwa.
20 Keti tangwa keti thetimbwa kálubukaku, muna bilumbu byalawu, amana pfunzi yakala tukula ngolu. Hanga tukatudini kivuvu kya kuhuluka.

21 Bádyaku keti kima kimosi tuka thama. Hanga Pholu, wátelama hana kati dya bawu, wábazimbwala: «Banduku bama, wadi lwangyukilaka ni tukatukaku ku Kheleti, wadi lumonikiniku phasi za bwabu.
22 Kaasi buthwena yilulombi ni lwakala yi khwakasu; mukuma ka mosi ku wa benu watotisa luzingu; kaasi masuwa lwesi.
23 Kikuma muna phipha ya lelu, wanzyo mosi wa Nzambi wuna wumvini yi wuna yisi sadila kándubwakidini
24 amana kánzimbwadini: "Wuyukaku bweya, Pholu! Bufwani wenda samba ku thwala Khayisala, amana Nzambi wukuheki kabu dya boosu bana babati tika mu mamba kumosi yi ngeyi."
25 Kikuma kya buna, dikasikisenu, bakhunda bama, mukuma mbati kwikila mwena Nzambi ni dyakála bwosu kánzimbwala.
26 Batutimbula ku sambwa dya zawala dimosi.»

27 Yákala phipha ya kumi yi ya wakala tunatisa muphephi muna yanga dya Adiyatiki. Muna kati kya phipha, basadi ba masuwa bakala mona ni tubwesuki mu tsekengi.
28 Bázitikila kisengu kya zitu kuna musinga ndangu batesila dingu, bamoni ni kuleya kwa dingu kwákala kitesu kya metele makumaya. Kunima dya kuphusana koma, bátesa hika, bámona ni dingu dyekina kitesu kya metele makumatatu.
29 Bweya bwábakwata ni masuwa madibunda nana ku matadi, yihana bátimbwala bima biya bya zitu byákala kuna manima ma masuwa, mu kuhingila ni kuma kwakhya tswatsu.
30 Kaasi, bwosu bákala yi sunga dya kutina, basadi ba masuwa, bakala hunikisa mu kukulumuna mudimba wa luhulusu muna mamba hanga bana bendi zitikila bima bya zitu ku thwala ya masuwa,
31 Pholu wázimbula kwena satudiyoni yi kwena baphumbulu: «Yukani batu baba benamwoku mu kati kya masuwa, lufwaniku lwahúlukaku.»
32 Hanga baphumbulu batabudi misinga mina myakala zyamisa mudimba wa luhulusu amana báyambwadilawa ni wabwa.

33 Buna bakala hingila ni kuma kwakhya, Pholu wábaheka kikesa boosu ndangu badya, wuzimbudini: «Lelu

kilumbu kya kumi yi ya tuka buna lubati hingila, amana konda kudya kima.
34 Yihana mbati lubokwadila ni lwatambula madya, mukuma mupfunu maluyenina kikuma kya luhulusu lwenu. Ka mosi ku hana kati dya benu watótisa lusuki lumosi lwa mutwa wandi.»
35 Kunima dya kuzimbula bwabuna, wátambula dipha, wávutula matondu kwena Nzambi ku thwala boosu, kunima wábukunadya amana wáyandika mu kudya.
36 Hanga, bwosu kyabavutwakisa kikesa, boosu bátambula madya.
37 Muna masuwa, batu boosu, twákala khama zoodi yi makumi tsambwadi yi sambanu.
38 Tangwa bádya boosu bayukuti, bálosa bule mu yanga dya mbuta ndangu masuwa makuma hengi-hengi.

Masuwa mazangani

39 Buna kwakya kuma, bábakulayoku tsi, kaasi bámona lwesi homa hana kákotila mamba mu mafu, amana bámeka kununguna masuwa yi kuna khungu ya mamba.
40 Bákutumuna misinga mya bima bya zitu ndangu basulabya mu mamba amana bákutumuna muna mbala mosi bima bya zitu bina byákala ku yenda dya masuwa; kunima bátelamisa muledi wa yenda wahika kuna thwala ya masuwa ndangu muphephi wanatisa masuwa ku sambwa.
41 Kaasi bábwa ha tumba dimosi dya tsekengi ha kati kya phuphu zodi, amana masuwa mábatakana. Mutwa wa masuwa wakalaku nikana hika, hanga mayo misi bula manima ma masuwa yi ngolu zoosu.
42 Baphumbulu bázola mu kuhonda batu ba boloku boosu ndangu keti mosi wa bawu katinaku mu kusaya.
43 Kaasi satudiyoni, yandi kázola kamuhululula Pholu, hanga wubakandisi mu kulungisa dibanza dya bawu. Wásenda kwena bana bázaya kusaya ni baditimbula batheti mu mamba ndangu balubuka ku tseki;
44 Bakwawu báfwana kubalanda mu kusadila mabaya yi bitini bya masuwa. Yibwabuna bálubwakila batu boosu ku tseki konda kima kya mbi.

28

Pholu ku zawala dya Madita

1 Buna twalubuka konda kihonza, bátuzimbwala ni zawala dina khumbu ya dyawu Madita.
2 Bisi zawala meni dina bátuyamba yi mbundu yimosi. Bwosu kakala noka mvula yi kikuma kya kyosi, hanga bawiki kalunga ziku dya mbawu, batutedini betu boosu twayetila.
3 Pholu kátonguna mukuta wa mitsosu ndangu kasya hana mbawu, kaasi, muna kyungila kya mbawu, sawa mosi wálubukamwa amana wánama kuna koku dyandi.
4 Tangwa bámona nyoka wanama kuna koku dyandi, bisi zawala dina bádizimbwala bawu yi bawu: «Mu kyedika mutu yandu muhondisi kenina, mbatanana kahuluki ku yanga dya mbuta konda kihonza, nzambi wuna wisi futa batu ku mbi ya bawu, katondiku ni kazinga hika.»
5 Kaasi Pholu wákhukumuna koku, nyoka wábwa hana ziku dya mbawu amana káyukaku keti ndunza.
6 Batu báhingila ni bamumona kuvimba holo kabwa amana kafwa muna mbala mosi; kaasi bwosu bahingila lawu, mu kumona ni keti kima kimosi kyambi kya-mubwilaku, hanga babaludi mabanza ma bawu amana báyandika mu kuzimbula ni nzambi mosi kákala.
7 Mwákala, muna bela-bela, yi mukombu wumosi wa pfumu wa zawala, khumbu yandi Phubidiyusi. Yandi wátutambula yi mbundu yimosi amana twánanga kuna nzu yandi bilumbu bitatu.
8 Tata wa Phubidiyusi walambalala kákala hana thangi; mbawu ya mulutu kákala yawu yi phulu-phulu ya menga. Hanga Pholu wukoti muna nzu yandi, wámulombila Nzambi, wámusya moku amana wábeluka.

9 Hanga bwabuna, bambefu bahika bákala muna zawala bísa bawu phi
amana bábeluka.
10 Luzitu lwalawu bátuheka, amana mu
kukatuka kwetu, bátukana byosu bina
twákalabyawu mupfunu.

Pholu wutudini ku Loma

11 Kunima munangu wa ngonda tatu,
tukoti mu masuwa mana ma bisi Alek-
izandi mana malutisa tangwa dya kyosi
muna zawala, básonika: «Dyosikidi[a].»
12 Buna twátula ku Silakusi, twánanga
kwakuna bilumbu bitatu.
13 Ha twákatuka kuna, tulandi mukinda
wa zawala yikuna twatudila ku Lekyo.
Pfunzi ya kubanda buna yátukula amana
mu kilumbu kyalanda, twátula ku Phu-
zolesi kunima bilumbu byodi.
14 Twáwana, muna mbanza meni yay-
ina, baphangi bahika bana bátulomba
ndangu twananga phosa mosi kwena
bawu. Bwabuna thwendila ku Loma.
15 Baphangi bana bákala mu mbanza,
bana báyuka khululuka ni tubati kwisa,
bisa tutundakana yikuna Zandu dya
Haphiyusi yi kuna nzu mosi ya banzenza
bisi tela: "Ku nzu tatu." Buna kábamona,
Pholu wávutula matondu kwena Nzambi
amana wábonga kikesa.
16 Kunima kutula kwetu ku Loma,
bámusenda Pholu ni kadikadila homa
hahika kumosi yi phumbulu mosi wuna
wakala mutadikila.

Pholu wulongi malongi ku Loma

17 Kunima bilumbu bitatu, Pholu
wátedisa bambuta ba Bayuta. Tangwa
bákhokama, wábazimbwala: «Baphangi
bama, konda kuhanga kima kitadidi
betu-betu, holo kitadidi mikuku mya
batata betu, meni, yenina mukwa boloku,
tukidila ku Yelusalemi bándambula
kwena bisi Loma.
18 Kunima dya kuphyula byufu, bawu
bázola ni bangyambwadila, kikuma
mwákalaku kima, mwena meni, kyálunga
kundatina lufwa.
19 Kaasi Bayuta bátambwasabwoku
amana bándundika ni yílombabwa
kwena Khayisala, konda kukala kwama
yi dibanza dya kufunda kanda dyama.
20 Kikuma kya bwabuna ndombidikini
ni yilumona amana yiluzonzisa, mukuma
miyololu myami, bakhasimya kikuma kya
kivuvu kya bisi Kiseledi.»
21 Bamuvutwadini: «Twátambudiku keti
kisyati kimosi kyatuka ku Yuteya, kikuma
kya ngeyi amana phi keti phangi mosi
kísakwoku mu kuzonzila holo kuzimbula
kifu kya ngeyi.
22 Kaasi twazóla ni twakuhinikina mu
kuzonza ngeyi meni buna wubati banza,
mukuma tuzayibwa ni muma mwosu ba-
batidya telamina dingumba dina wadi-
nama dyawu ngeyi.»
23 Báyukana kilumbu kimosi amana
bisa muwana kwakuna kákala nimba yi
batu balawu kuluta. Muna kinzonzi
kyandi, kakala ta kimbangi kya Kipfumu
kya Nzambi yi kudiyangisa muna mitsiku
mya Moyize yi Bambikudi, mu kubakwik-
isa mu mambu mana matadidini Yesu;
tukidila suka yi kuna masikidika.
24 Bamosi bámuyukila mu mana kakala
zonza, kaasi bahika bábwisa mu kukwik-
ila.
25 Bwosu bámwangana, konda
kuyukana bawu yi bawu, Pholu wáyika
ndinga yimosi: «Kitembu Kyatoma,
wánunga kwandi, tangwa kázonza kwena
batata benu, mwena mbikudi Yesaya!"
26 Tangwa kázimbula:
"Ndawenda kwena kanda dina amana
zimbula:
Lwayukiki kwenu mboti, lwabakudikiku
keti kima;
lwasimbuludiki, kaasi lwamonikiku keti
koma.
27 Mukuma mbundu ya batu baba yizita-
mini;
bazindini matu,
amana bazibikini mesu,
hanga bamona nana yi mesu ma bawu,
bayuka nana yi matu ma bawu,
babakula nana yi mbundu ya bawu,

a **28:11 28:11** Dyosikidi: yenina khumbu ya bamaphasa, Kasitolu yi Pholukusi, bázayakana lawu muna mikhenda mya banzambi ba bisi ngeleti. Batu bana bisi saya mu mamba bakala babongila hanga banzambi bana bisi tanina batu boosu bisi kangadila mu mamba.

amana bavútwaḱisaku kwena meni
ndangu yibábelula."
28 zayenubwoku phi ni luhulusu luna
lwa Nzambi, kwena baphani baḱhitikalwa:
bawu, bayúkalwa.»
[
29 Buna kaźimbula bwabuna, Pholu,
Bayuta beńda mu kutendana ngolu bawu
yi bawu.]b
30 Mvula zodi za muthu kańanga muna
nzu yina kaĺuwa. Kakala yamba boosu
bana bakala kwisa mutala.
31 Kakala samuna mambu ma Kipfumu
kya Nzambi, yi kulonga mana matadidi
Pfumu Yesu Kidisitu, yi kikesa kyosu,
konda kumukandikisa.

b **28:29 28:29** Muna masonuku mahika, nzila yayi yeninamwoku.

Mukanda kwena bisi Loma
Loma
Khotidi ya mukanda

Pholu kabati basonikina bakidisitu ba ku Loma, hana wumanisi kedi kitambu kyandi kyatatu kya kituma. Wuzodi ni kalanda kitambu kyandi tii yi kuna Loma, kuna kakonda kedi kwenda, kunima wendi hika kyana yi kuna mazyokidi ma tangwa yi kuna Esiphani, ndangu kasamuna Musamu wa Bukheti (15:22-24). Kikuma kya mukanda wandi kyenina kikuma kya kuyidika kukwisa kwandi yi kusongila malongi mandi kwena bakidisitu ba mbanza.

Mukanda kwena bisi Loma wenina meni dya muthu dya musamu wuna kabati samuna Pholu. Mu khufi kabati zonza bwabu: «Nzambi kisi bazaya batu ba tsi hanga batu ba masonga muna tangwa dina babati kwikila mwena yandi; amana lukwikilu meni luna lufwani» (1:17).

Mambu matatu kabati tangumuna muna meni dyadi:

Tukidila khaphu ya theti yi kuna yina ya nana zitadidi kikhunda hakati dya bulemvu ku mitsiku mya dibundu yi lukwikilu mwena Nzambi wuna kabati songila Yesu Kidisitu. Mu kati dya Dibundu dya ku Loma mwenina yi bakidisitu bana bakonda kala yi kisina kya Bayuta. Kaasi Bayuta lawu benina ku Loma, amana bahika bákituka kedi bakidisitu. Baba-baba babati landa mu kuzitisa mitsiku mya dibundu dya Bayuta. Bulungi ni baphani babana bakitukini bakidisitu balemvukilamya phi? Kyufu kina kyábayangisa lawu bangunza ba Mabundu. Pholu kazimbudi ni batu boosu, baphani yi Bayuta, basumuki benina. Kinga mitsiku mya dibundu myisiku kutumuna mu kimakulu ku disumu. Kaasi batu boosu balenda huluka mu lusadisu lwa Kitembu Kyatoma, kikuma Yesu Kidisitu kabati banatisa kwena Nzambi.

Khaphu ya 9 yi kuna khaphu ya 11 matadidi bikhunda bina byenina hakati dya Kiseledi, kanda dina kasola Nzambi, yi bakidisitu. Lukwikilu lwa bakidisitu lwenina yi misodi, hanga miti, muna mafu ma Bayuta. Kinga ka Bayuta boosu ku bakituka bakidisitu. Pholu kabati zimbula ni yi kuna lelu dyadi, Nzambi kabati zola yi kutela kanda dyandi. Kilumbu kimosi, kanda dyadi hakimosi yi makanda mahika, dyabakisa mamboti ma Nzambi mana kasongila mwena Yesu Kidisitu.

Kaphu za 12 yi kuna 15 matadidi phila ya kuzingila mu Dibundu dya Yesu Kidisitu. Pholu kabati tendula abweti kusambila Nzambi yi kuzingila mu ngemba yi bakwenu. Kabati senda kwena babana benina yi lukwikilu lwa mbuta mu kubakisa babana benina yi lukwikilu lwakhunda. Nzambi kabati kutumuna batu boosu ku disumu yi ku lufwa. Buthwena bwabu, bafwani mu kuzingila mu kimosi hana kati dya bawu amana badinama kwena Yesu muna lusadisu lwa Kitembu Kyatoma.

Mukanda kwena bisi Loma wumanisinini yi mboti za lawu (Khaphu ya 16). Kabati tanga khumbu za lawu za Bayakala yi bakhetu. Muna bwabuna, bakidisitu balawu ba tangwa dina batudi bela-bela yi babana ba tangwa dya lelu.

Mboti

1 Meni Pholu, muhika wa Kidisitu Yesu, wuna bátela amana básya mu kingenga mu kukala thumwa, kikuma kya kusamuna Musamu wandi wa Bukheti wa Nzambi.

2 Nzambi wásila Musamu wa Bukheti wawu tuka thama, muna Masonuku matoma, muna nzila ya bambikudi bandi.

3 Musamu wa Bukheti wawu wutadidi Mwana wandi, wuna wábutukila, hanga mutu, muna butuka dya Tavidi;

4 bámuyadika Mwana wa Nzambi yi ngolu, muna Kitembu Kyatoma, muna lufutumuku lwandi ha kati dya bafwa, Yesu Kidisitu Pfumu wetu.

5 Muna nzila ya yandi twátambwala mamboti yi kithumwa ndangu, muna

khumbu yandi, twavundumuna bulemvu bwa lukwikilu muna makanda moosu.
6 Benu phi hana kati dya batu meni babana lwenina, benu bátela mu kukala batu ba Yesu Kidisitu.
7 Kwena boosu babana benina ku Loma, babana kisi zola Nzambi, babana kásola kikuma kya yandi: yambula Nzambi Tata wetu yi Pfumu Yesu Kidisitu baluheka khenda yi ngemba.

Pholu wuzodini kenda tala bakidisitu ba ku Loma

8 Mvutudi matondu theti kwena Nzambi wama, kikuma kya benu boosu, mwena Yesu Kidisitu, kikuma lukwikilu lwenu bisilwa zonzila muna tsi yosu.
9 Nzambi wuna yisi sadila muna mbundu yama wuzayi ni kyedika mbati zonza, ha yisi samuna Musamu wa Bukheti wa Mwana wandi. Kisi thila kimbangi ni yisi lusungula kosu tangwa.
10 Kosu tangwa yisi lomba, muna bisambu byama, ho Nzambi kazola, ndangu kilumbu kimosi yisa lutala.
11 Mukuma, mbati zola lawu yilumonaka, ndangu yilusambwakisa ndambu ya kabu dya khenda mu nzila ya Kitembu ndangu lwalenga syama.
12 Amana ndangu bwabuna, twalenga hanasana kikesa betu yi betu; meni muna lukwikilu lwa benu amana benu muna lukwikilu lwa meni.
13 Baphangi bama, nzodiku ni lwazimbakana ni yisi sungula mbala za lawu mu kukwisa kwena benu, ndangu yitambula ndambu ya bibundu bwosu yítambulaza hana kati dya makanda mahika ma tsi, kaasi bákhandisabwa yi lelu dyadi.
14 Yenina yi pfuka kwena bisi Ngeleki yi kwena basenzi, kwena batu babana ba nduka yi babana bakonda nduka.
15 Kikuma kya bwabuna yenina yi mupfunu ni yilusamwana Musamu wa Bukheti, kwena benu phi lwenina ku Loma.

Ngolu za Musamu wa Bukheti

16 Mukuma yeku yi tsoni za Musamu wa Bukheti: mukuma wenina ngolu za Nzambi kikuma kya luhulusu lwa wosu wuna wakwíkila, Muyuta theti yi kikuma phi kya Mungeleki.
17 Mukuma, mwena wawu misi monikina masonga ma Nzambi muna nzila ya lukwikila lwesi tuka luyandiku yi kuna tsuka, bwosu básonika: «Mukwa masonga kazíngila muna lukwikilu.»

Batu boosu básumuka

18 Kikuma khabu za Nzambi zisi monika tuka ku zilu muna kosu phila ya kukonda kwa kuzitisa Nzambi yi kukonda kwa masonga ma batu babana bisi kakidikisa kyedika muna kukonda kwa masonga.
19 Mukuma mambu mama mafwani kuzayakana kwena Nzambi menina wengele mwena bawu. Mukuma yandi-meni Nzambi wábasongilama.
20 Kikuma tuka buna kahangila tsi, muna khadidi yandi yina yisiku monika disongidila ni ngolu zandi zina za mvula yi mvula yi bunzambi bwandi, byisi monika tangwa bisi bakisa mihangu. Yihana ni batu babáyukilaku kheni.
21 Buna bámuzayila Nzambi, bámukembisaku hanga Nzambi keti kumuvutwalaka matondu. Kaasi baditotisi mu nzayilu za buzoba amana mabanza ma bawu mákituka ma buyungu madihani mu phipha.
22 Bisi dibanzila ni badimuka benina, kinga bákituka bilawu:
23 amana basobisi khembu ya Nzambi wuna wisiku fwa mu bifwanisu bina bisi songila mutu wuna wisi fwa, bya banuni, bya bambisi ba malu maya yi bya bambisi bana bisi landanda.
24 Yihana ni Nzambi wábalambula ku mihangu mya mvindu, bwosu buna yakala lomba tsambu ya mbundu ya bawu, ndangu bazitisaku lutu lwa bawumeni bawu yi bawu.
25 Bawu bábalula ma kyedika ma Nzambi mu luvunu; amana básambila phangamu amana báfukaminakya ha kifulu kya Muhangi wenina wasambuka mvula yi mvula! Abwabuna.
26 Yihakana Nzambi kábalambwala muna tsambu za tsoni. Bwabuna, kikuma bakhetu ba bawu bábalula kuvukana kwa mukhetu yi yakala mu kuvukana kwa mukhetu yi mukhetu.

27 Phila mosi phi yi bayakala, bábalula kuvukana kwa mukhetu yi yakala mu kuvukana kwa yakala yi yakala, bazakami ku byesi bya bawu yi bawu. Bayakala bekina sala mambu ma tsoni bawu yi bawu amana bisi tambula lufutu mwena bawu-meni, lufutu luna lufwani kikuma kya kuhakuka kwa bawu.

28 Bwosu bámonaku mupfunu wa kuzaya Nzambi, Nzambi wábatanikina balanda muna mayedi ma bawu ma buzoba, mu kusala mambu mana báfwanaku mu kusala.

29 Babasi yi mitindu myosu mya kukonda kwa masonga, khu, lukusu, mambu mambi, babasa yi nzoluka; kuhonda kwa batu, yi ngyuma, yi mayedi mambi, yi mambu ma buzoba ma mutindu yi mutindu. Bisi hunina bakwawu musamu,

30 benina yi nzonzidi yambi; benina bambeni ba Nzambi, bakonda luzitu, bakwa lulendu, bakwa kimvunya. Kuyilamaka kaka mu kuhangaka mambu mahika mapha mambi, benina bidyangu kwena bibuti bya bawu.

31 Bakonda ngangu, bakonda zitisaka bilangi, bakwa mbundu za ngolu, bisiku yukila bakwawu kheni.

32 Amana ata bazayiya bukheti pfundusu ya Nzambi: yina yizonzini ni batu boosu babana bisi sadila mutindu meni wuna bafweti fwa. Heku nana kikuma kya buna bisibwa hanga bawu-meni, kaasi yi kutambwasaka hika batu babana bisibwa hanga.

2

Pfundusu ya masonga ya Nzambi

1 Ngeyi wisi fundisa bakwenu, wakala nani, walólukaku. Kikuma kuna yi kufundisaka batu bahika, kuna ngeyi meni yi kuhangaka mambu mambi hanga bawu, wubati dibedisa mukanu.

2 Kinga tuzayibwa ni pfundusu ya Nzambi yafwanana yi kyedika kwena batu babana bisi hanga mambu ma mutindu wawuna.

3 Ngeyi wisi fundisa batu babana bisi hanga mihangu mya mutindu wuna amana ngeyi meni yi kuhangakama, wubanzi ni walwésaya pfundusu ya Nzambi?

4 Kondilo ngeyi wisi lewula kimvwama kya buweti bwandi, kukonda kwa nzikinziki yi sipha dya mbundu yandi? Wuzayiku ni buweti za Nzambi zakúlundika mu kusoba kwa bikalulu?

5 Kikuma kya mutwa waku wa ngolu, yi kikuma kya kuzitama kwa mbundu yaku, wubati dilumbikila khabu kikuma kya kilumbu kina kasóngila Nzambi khabu zandi yi kya nzayakanu ya pfundusu yandi ya masonga,

6 kafúta kwena kosu mutu bwosu myenina mihangu myandi.

7 Kahána luzingu lwa mvula yi mvula kwena batu babana bisi kwamina muna mihangu mya bukheti amana bisi sanda phi khembu, lukumu yi bima bina byisiku vunda.

8 Kaasi kakwísa songila khabu yi nganzi kwena babana bisi sya mutwa ngolu ku thwala ya yandi, bisiku zola kyedika amana bawu bádihana mu kukonda kwa masonga.

9 Kiwayi yi phasi za ku mbundu kwena mutu wosu wisi sala mbi, theti kwena Muyuta yi kwena wuna kondi kala Muyuta phi.

10 Khembu, lukumu yi ngemba kwena kosu mutu wuna wisi sala mboti, theti kwena Muyuta amana phi kwena wuna kondi kala Muyuta,

11 mukuma Nzambi kisiku swasisa batu ku mbunzu.

12 Boosu bana básumuka konda kuzaya mitsiku, bakwisa fwa phi konda kubwila mitsiku mina; kaasi boosu bana bisi sumuka kuna yi kuzayaka mitsiku, babáfundisa bwosu myenina mitsiku meni myamina.

13 Kikuma, heku ni batu bana bisi yuka mitsiku lwesi benina bakwa masonga kwena Nzambi; kaasi batu bana bisi sadila mitsiku mina bisi yuka, babana babánungisa.

14 Kwena baphani, bawu bakondi zaya mitsiku, bisimya sadila bwosu buna milombi mitsiku, bawu bana bakondi mitsiku benina mitsiku kikuma kya bawu-meni.

15 Muna bwabuna, bisi songila ni mihangu mya mitsiku básonikamya muna mbundu za bawu. Katsasa ka bawu phi kisi batila kimbangi, phila mosi phi mabanza ma bawu mana misi bafunda, mbala za hika, ho ni mboti basadini kondilo mbi basadini;
16 bwosu bwenina muna Musamu wa Bukheti wama, moosu mana makwisa zayakana muna kilumbu kina kakwisa fundisa Nzambi bitsweki bya batu mu Kidisitu Yesu.

Bayuta yi mitsiku

17 Ngeyi wisi diheka khumbu ni Muyuta, wisi yekamina ku mitsiku, wisi sya lulendu lwaku mwena Nzambi,
18 ngeyi wuzayi luzolu lwandi amana wisi swaswanisa mambu ma mupfunu bwosu wálonguka muna mitsiku,
19 ngeyi wubati tambwasa ni mutwadisi wa baphofu wenina, mwini wa batu babana benina mu phipha,
20 mbaku wa batu bakondi zaya mambu, mulongi wa bana bakhunda. Bwosu wuzayi mitsiku, wenina yi mayedi malunga yi kyedika.
21 Amana ngeyi wisi longa batu bahika, kikuma kya biki wisiku dilongila ngeyi meni? Ngeyi wisi samuna ni mutu kayibaku, kikuma kya biki wisi yibila?
22 Ngeyi wisi zimbula ni mutu kataku mbongi, kikuma kya biki wubatiza tila ngeyi meni? Ngeyi wisi yuka biteki nganzyanzya, kikuma kya biki wubati kwenda bwotula mu kingolu-ngolu muna nzu za nzambi za biteki?
23 Ngeyi wisi sya lulendu lwaku muna mitsiku, kaasi wubati mulewula Nzambi muna kukulula kwa mi̱tsiku!
24 Mukuma, bwosu básonika muna Masonuku: «Kikuma kya benu dibati lewukila zina dya Nzambi ha kati dya bana bakondi kala Bayuta.»

25 Bwena masonga ni mukhanda wenina mupfunu, yuka ni walungisaka mana milombi mitsiku, kaasi yuka ni wakululaka mitsiku, ata bakuyotisini wenina kaka ngulungu.
26 Amana yuka ni ngulungu kalungisaka mamana milombi mitsiku, kingulungu kyandi batángakyoku hanga mukhanda?
27 Ngulungu wa kisina wisi lungisa mitsiku, kakúfundisa ngeyi mutu wuna wisiku lungisa mitsiku, mbatanana wenina yi mukanda wa mitsiku yi mukhanda.
28 Kikuma Muyuta wakyedika, ka mu kumona yi mesu lwesi ku; amana mukhanda wakyedika weku wuna wisi monika mu kimutu.
29 Muyuta wakyedika keninabwa mu kitsweki; mukhanda wandi wenina wa mu mbundu, wisiku tuka mu mukhanda wa kutambwala mukanda, kaasi mu Kitembu. Wuna-wuna, lukumu lwandi kisilwoku tambula kwena batu, kaasi kwena Nzambi.

3

1 Amana khi yawu ndandu ya kukala Muyuta, ho loni khi wawu mupfunu wa kukota mukhanda?
2 Ndandu ya lawu yenina mu mutindu wosu. Theti kwena Bayuta, káhana Nzambi ndinga zandi.
3 Ni bweti dyenina, yuka ni ndambu ya batu bakonda lukwikilu, kukonda kwa lukwikilu kwa bawu kwalenda katula kwikama dya Nzambi?
4 Bwalendakanaku! Bulungi mu kuzaya ni Nzambi kyedika kisi zonza amana mutu wosu kenina kingumba, bwosu básonikabwa:
«Bulungi bakuzayilaka mutu wa masonga
muna ndinga zaku,
amana wakala yi kinunga ho bakufundisini.»[a]
5 Kaasi yuka ni kukonda kwetu kwa masonga kwalubulaka masonga ma Nzambi, biki hika twazónza? Ni Nzambi keku masonga kikuma kya buna katuzyatudini mu khabu zandi? -Mbati zonza mu nzonzidi ya kimutu-.
6 Bweku buna! Kondilo abweti Nzambi kafundisilaya tsi?
7 Kaasi honi mu luvunu lwama, kyedika kya Nzambi kyavulaka, mu kusongila khembu yandi, kikuma kya biki bapfúndisila hika hanga musumuki?

a **3:4 3:4** Mkg 51,6.

8 Amana, kikuma kya biki twalendaku zonzila, bwosu bisi tuzodila kuzonza bingumba byahika: "Tusalenu mbi ndangu mamboti malenga kwisa"? Bulungi kwena batu babana ni babonga ndola!

Kweku mutu wa masonga

9 Ni biki si? Betu tubahitini batu bahika? Loni, ka mu mambu moosu ku. Mukuma twázonzilama kedi mambu mana ni boosu, Bayuta yi bana bakondi kala Bayuta benina mu luyalu lwa masumu.
10 Bwosu bwásonama:
«Kweku mutu wa masonga, keti mosi loni,
11 kweku ata mutu wa ngangu,
kweku keti mosi wisi sanda Nzambi.
12 Boosu bayekukini mu nzila, kibuka kyosu kiditotisini,
kweku keti mosi wisi hanga buweti, keti mosi loni.
13 Madinga ma bawu menina mazyamu ma muhululu,
luluma lwa bawu lwa lengu ndinga,
muna malebu ma bawu mwenina yi ndikila ya nyoka,
14 munwa mya bawu myabasa yi bisibu yi khadi.
15 Malu ma bawu misi tyakula mu kutekuna menga,
16 kuzanga yi kiwayi byenina muna nzila za bawu,
17 Nzila ya ngemba bázayayoku kwabawu.
18 Muna mesu ma bawu, mweku keti bweya bwa Nzambi.»
19 Kinga tuzayibwa ni moosu mana misi zonza mitsiku, myisima zimbula kwena batu bana benina mu sina dya mitsiku, ndangu munwa wosu wadibata yi tsi yosu yadibedisa ku mesu ma Nzambi.
20 Kikuma, kunima mihangu mya mitsiku, heku mutu banúngisa hanga mutu wa masonga ku thwala ya yandi, mukuma mitsiku myisi hana nzila ku nzayilu ya disumu.

Khi mutindu Nzambi kisi hulula batu

21 Kaasi buthwena bwabu, masonga ma Nzambi mana bátila kimbangi mu mikanda mya mitsiku yi bambikudi mamoniki, konda kutala keti mitsiku:
22 Nzambi kisi bakitula batu, ba masonga, mu lukwikilu lwa bawu mwena Yesu Kidisitu. Kisibwa hanga kikuma kya boosu babana bisi kwikila mwena Kidisitu, mukuma heku diswaswanu ha kati dya bawu:
23 kikuma boosu básumuka amana bábakanda khembu ya Nzambi.
24 Amana, mu khatu kwandi, bábanungisina muna khenda zandi, muna nzila ya luhulusu luna lwenina mwena Kidisitu Yesu.
25 Yandi wuna kátambika Nzambi, muna nzila ya lufwa lwandi, hanga kimenga kya ndoluka ya masumu, kina bátambula muna lukwikilu, mu kusongila masonga mandi kikuma wáyambula mu kuhana ndola mu masumu mana báhola tuka thama,
26 muna kulewula kwa mbundu yandi, Nzambi kázola ni kasongila masonga mandi muna tangwa dyadi, ndangu kakala mukwa masonga mu kukitula mutu wa masonga wuna wisi kwikila mwena Yesu.
27 Khi kyawu kikuma kya lulendu lwetu? Heku kikuma! Kikuma kya khi mitsiku? Mina mitadidi mihangu? Loni, kaasi mu nzila ya mitsiku mya lukwikilu.
28 Mukuma tutambwasini ni mutu kisi kituka mutu wa masonga mu lukwikilu, heku ni mu mihangu mya mitsiku.
29 Ho loni, Nzambi wa Bayuta lwesi kenina? Keti keku hika Nzambi wa bana bakondi kala Bayuta? Kyedika, kenina phi Nzambi wa bana bakondi kala Bayuta,
30 yuka ni mukyedika Nzambi kenina mosi lwesi. Yandi wabákitula batu ba masonga, muna lusadisu lwa lukwikilu, bana bákota mukhanda yi bangulungu, muna nzila ya lukwikilu.
31 Hanga, kikuma kya lukwikilu twakatudini mupfunu wa mitsiku? Kabwaku, kaasi tubatimya zyamisa.

4

Mbandu ya Bulahami

1 Biki twazímbula si kikuma kya kḥaka wetu mu musuni Bulahami? Biki katambula mu kimutu kyandi?

2 Kikuma yuka ni Bulahami kámonika
mutu wamasonga ku thwala ya Nzambi
kikuma kya mihangu myandi mina
káhanga, wadi kakhana ditsikisa. Kaasi
káhangabwoku ku thwala ya Nzambi.
3 Kikuma, Masonuku mazimbudini:
«Bulahami wákwikila mwena Nzambi,
amana Nzambi wámutambwasa hanga
mutu wa masonga mu kutala lukwikilu
lwandi.»
4 Kinga kwena musadi, lufutu lwisiku
monika hanga kabu, kaasi lufutu lwa
phila ya kisalu kyandi.
5 Kwena mutu wuna kondi sala kisalu,
kaasi kisi kwikila mwena Nzambi wuna
wisi kitula batu bambi bakala batu ba ma-
songa basumuki, kikuma kya lukwikilu
lwandi Nzambi kamútanga hanga mutu
wa masonga.
6 Bwosu kisi zimbula Tavidi ni mukwa
kyesi kenina mutu wuna kisi tala Nzambi
hanga mukwa masonga konda kumu-
tangila mihangu:
7 «Kyesi kwena babana Nzambi kaloludini
mitsoki
amana kafidingini masumu!
8 Kyesi kwena mutu wuna Pfumu
katangidiku keti disumu dyandi[a]!»
9 Musamu wawu wa kyesi wenina
kikuma kya batu baba bákota mukhanda
ho kikuma kya bangulungu phi? Kikuma
thwisi zimbula: «Kwena Bulahami, luk-
wikilu lwandi lwámutangisa hanga mutu
wa masonga».
10 Khi phila kákala tangwa bámutanga?
Hana wukoti kedi mukhanda ho ngu-
lungu kákala? Hana khaku kedi kakota
mukhanda, ngulungu kákala.
11 Bulahami kisa kota mukhanda mu
kitulu hanga kidimbu: kinyeminu kya
masonga mana kátambula mu lukwik-
ilu tangwa kákala ngulungu. Bwabuna
kákitukila tata wa batu boosu babana
bisi kwikila, mbatanana benina ngulungu,
ndangu babatangila bawu phi hanga
bakwa masonga.
12 Kenina phi tata wa batu babana
bákota mukhanda, heku ni babana lwesi
bákota mukhanda, kaasi babana bisi
landa mbandu ya lukwikilu luna kákala
lwawu tata wetu Bulahami, tangwa
kákala ngulungu.

Kilangi kya Nzambi twátambula mu nzila ya lukwikilu

13 Kikuma, heku ni mu nzila ya mitsiku,
Nzambi kámuhekila Bulahami kilangi kya
kukala swana wa tsi holo kwena batekulu
bandi, kaasi mu nzila ya masonga muna
lukwikilu.
14 Mukuma wadi ni baswana bakalaka
batu babana bisi lemvuka ku mit-
siku, wadi lukwikilu lukhaniku kala
mupfunu amana kilangi kya Nzambi
bazónzilakyoku hika.
15 Kikuma mitsiku, khabu myisi lum-
bula; amana hana hakondi mitsiku, heku
phi kukulula kwa mitsiku.
16 Yihana ni, kilangi kina kyisila mu
nzila ya lukwikilu, ndangu dyakala kabu
dya khenda ya Nzambi amana dyakala
phi kabu dina básila mbundu kwena
batekulu boosu, heku ni kwena babana
lwesi bisi zitisa mitsiku kaasi yi kwena
babana phi benina yi lukwikilu hanga
luna lwa Bulahami. Yandi wuna wenina
tata wa betu boosu,
17 bwosu menina Masonuku: «Yíkuswanika
ngeyi tata wa lawu dya makanda.»
Yandi wenina ku thwala ya Nzambi
wuna kákwikila, Nzambi wuna wisi hana
luzingu kwena batu bafwa yi wuna wisi
tela mu luzingu bima bina bisiku zinga.
18 Mbatanana tangwa dyáhita mu
kusila kivuvu, Bulahami wásya kivuvu,
amana wákwikila. Yihana kákitukila
«tata wa lawu dya makanda», bwosu
bámuzimbwala: «Bwabuna dyákala bu-
tuka dyaku[b]».
19 Mbatanana kákala yi kitesu kya
mvula khama mosi, kaasi kálembwaku
mu lukwikilu lwandi tangwa kakala tala
lutu lwandi lulembwi kedi, yi mukhetu
wandi Sala yandu wáfwanaku hika mu
kubuta[d].
20 Kinga mu kutala kilangi kya
Nzambi káketyanisaku kivuvu kyandi

a **4:8 4:8** Mkg 32:1-2. b **4:18 4:18** Kuy 15:5. d **4:19 4:19** Kuy 17:1,15-22.

mu kukonda kwa lukwikilu; kaasi lukwikilu lwandi lwámuyika kikesa amana wámukembisa Nzambi.
21 Kákala yi kikumbwala kya lawu ni Nzambi kenina yi hamu dya kulungisa mana kásila.
22 Kikuma kya bwabuna phi, muna lukwikilu lwandi, Nzambi kámutangila «Mutu wa masonga».
23 Kaasi heku ni kikuma kya yandi lwesi bwásonamina: «Mamana mátangama kikuma kya yandi».
24 Kikuma kya betu phi babana bátangilabwa kilumbu, betu baba thwisi kwikila mwena yandu wáfutumuna ha kati dya bafwa, Yesu, Pfumu wetu.
25 Yandi wuna bálambula kikuma kya mitsoki metu amana káfutumuka ndangu katukitula batu ba masonga.

5

Mu ngemba yi Nzambi

1 Yihakana ni, bwosu thwekina batu ba masonga mu nzila ya lukwikilu, mu ngemba thwenina hakimosi yi Nzambi mwena Pfumu wetu Yesu Kidisitu.
2 Mwena yandi phi twavwila, muna nzila ya lukwikilu, khenda zazi thwisi simbidila, yi zina thwisi sila mbundu, amana mwamuna phi thwisi sila lulendu lwetu muna kivuvu kya khembu ya Nzambi.
3 Thwisi sya lulendu lwetu keti muna biwayi byetu, mukuma tuzayi ni kiwayi kyisi natisa mu kikwamina,
4 kikwamina kyisi nata kwikama keti mu tangwa dya bimeka, amana kwikama keti mu tangwa dya bimeka dyisi nata kivuvu.
5 Kinga kivuvu kyisiku kwatisa tsoni, mukuma Nzambi wumwangini lungongu lwandi muna mbundu zetu mu nzila ya Kitembu Kyatoma wuna twátambula.
6 Kikuma, hana twákalaku kedi yi ngolu, Kidisitu wáfwa muna tangwa dyandi kikuma kya batu bana bakonda luzitu kwena Nzambi.
7 Buthwena bwabu, phasi bwenina kwena mutu mu kufwa kikuma kya mutu wa masonga. Akolu mutu wakála yi ngolu za kufwa kikuma kya mutu wa bukheti.
8 Kaasi, talandi Nzambi mutindu kásongila lungongu lwandi kwena betu: Kidisitu wáfwa kikuma kya betu, kinga hana basumuki twákala.
9 Bweti bwakonda salamina ni buthwena katukitudini batu ba masonga muna menga mandi, katúhulwasa hika lawu ku khabu Nzambi muna nzila ya yandi.
10 Mukuma wadi buna twąkala theti bambeni ba Nzambi, watuvutwala ngyukana yi Nzambi muna nzila ya lufwa lwa Mwana wandi; biki byakonda ni bwosu tuyukani, twahulukila phi muna luzingu lwandi.
11 Thwisiku kala lwesi bahuluka, kaasi thwisi kala yi lulendu lwetu kwena Nzambi muna lusadisu lwa Pfumu wetu Yesu Kidisitu, mwena yandi, buthwena, tuvutwadini ngyukana.

Atamu yi Kidisitu

12 Yihakana ni, bwosu dyákotila disumu mu tsi mu nzila ya mutu mosi, yi lufwa muna nzila ya disumu, bwabuna phi lufwa lwáhitila kwena batu boosu kikuma boosu básumuka...
13 Mukuma, yi kuna tangwa dya mitsiku, disumu dyádikadila kedi mu tsi, kaasi disumu dyisiku tangama, tangwa hisiku kala mitsiku.
14 Kaasi, tuka mu tangwa dya Atamu yi kuna tangwa dya Moyize, lufwa lwáyala, keti kwena batu baba bakonda sumuka hanga Atamu wakulula mitsiku.

Atamu, yandi wuna wenina kifwani kya wuna wakhana kwisa.
15 Kaasi, bweku kitesu kimosi yi kabu dya khenda yi mutsoki; mukuma, ho mu mutsoki wa mutu mosi, báfwila batu balawu, amana biki byakonda ni khenda za Nzambi yi kabu dya khenda dya mutu mosi Yesu Kidisitu byavula lawu kikuma kya batu lawu.
16 Yibwabuna phi kabu dina dyisiku fwanana yi mutu mosi wuna wásumuka; kikuma, pfundusu yina yituki kwena mutu mosi, yisi nata kubela kwa mukanu; kinga kabu dya khenda, tuka ku mitsoki mya lawu, dibakitudi boosu batu ba masonga.

17 Mukuma, ho kikuma kya mutsoki
wa mutu mosi lufwa lwáyadila mwena
yandi-meni mutu wuna hika, kikuma kya
biki ni lo babana bisi tambula khẹnda
za lawu yi kabu dya masonga bayadila
mu luzingu muna lusadisu lwa yandi hika
Yesu Kidisitu.
18 Yibwabuna ni, mu kikuma kya mut-
soki wumosi, wunati kubela kwa mukanu
kwena batu boosu, phila mosi phi ma-
songa ma mutu mosi makatudini pfun-
dusu ya batu boosu amana mabaheki
luzingu.
19 Kikuma, phila mosi mu kukolama
kwa mutu mosi, batu balawu bákitukila
basumuki, phila mosi phi mu kulemvuka
kwa mutu mosi, batu balawu bakítukila
bakwa masonga.
20 Kikuma mitsiku myisila ndangu mut-
soki walutuka; kaasi hana malutukidini
masumu, khẹnda za Nzambi zálutuka
lawu.
21 Ndangu, phila mosi yi buna máyala
masumu mu nzila ya lufwa, phila mosi
phi khẹnda za Nzambi zisi yala muna ma-
songa, kikuma kya luzingu lwa mvula yi
mvula, muna Pfumu wetu, Yesu Kidisitu.

6

Bafwa mu masumu, kaasi ba moya mu Yesu Kidisitu

1 Biki tufwani twazonza? Twanangaka
kaka muna disumu, ndangu khẹnda za-
vula?
2 Bwalendakanaku! Betu twafwa
kedi mu kikuma kya disumu, khi phila
twazíngilamwa hika?
3 Luzimbakani ni betu boosu bana
twábonga mbotika mu kukala yi Kidisitu
Yesu, mbotika ya lufwa lwandi twábonga?
4 Disongidila ni, muna mbotika meni
yayina ya mu lufwa, bátuzika hakimosi yi
yandi ndangu, bwosu buna kafutumuka
Kidisitu ha kati dya bafwa, muna khembu
ya Tata, bwabuna betu phi twadyatila mu
phila yapha ya luzingu.
5 Kikuma, honi twakala bakangama
lutu lumosi mwena yandi muna lufwa
luna lwafwanana yi luna lwa yandi, yib-
wabuna twakála betu phi muna lufutu-
muku lumosi lwafwanana yi luna lwa
yandi.
6 Twazaya bwabu ni kimutu kyetu kya
khulu bákhokakya ha kitakani hakimosi
yi Kidisitu, ndangu lutu lwetu lwa ma-
sumu lwazimuka amana tukalaku hika
bahika ba masumu;
7 mukuma mutu wuna wáfwa kenina
wálubuka mu disumu.
8 Kinga honi twafwa hakimosi yi Kidis-
itu, tukwikidini ni twazínga phi hakimosi
yi yandi.
9 Bwosu tuzayi ni Kidisitu wáfutumuka
ku bafwa, kafwaku hika; mukuma lufwa
lweku hika yi kiyeka kwena yandi.
10 Kikuma, ho káfwa, kikuma kya ma-
sumu káfwila, mbala mosi kyamakulu,
amana ho kisi zinga, kikuma kya Nzambi
kisi zingila.
11 Yihana ni benu-benu phi dibongenu
hanga batu bafwa mu mambu matadi-
dini disumu, amana hanga batu ba moya
kwena Nzambi, mwena Kidisitu Yesu.
12 Yihana ni disumu diyalaku muna lutu
lwenu lwalu lwisi fwa: lulemvukaku ku
tsatu zandi.
13 Lulambulaku keti kitini kimosi kya
lutu lwenu ku tsalulu ya disumu hanga
binwaninu bya kukonda masonga. Kaasi
dilambulenu benu-benu mu kisalu kya
Nzambi, hanga batu benina mu luzingu
bafutumukini ku bafwa, amana syenu
lutu lwenu lwosu mu kisalu kya Nzambi
hanga binwaninu bya kusadila mambu
ma masonga.
14 Kikuma, disumu dyalúyalaku,
mukuma benu lweku hika mu luyalu lwa
mitsiku kaasi mu luyalu lwa khẹnda.

Mu kisalu kya masonga

15 Biki si? Keti twasumukaka kikuma
kya buna thweku mu luyalu lwa mitsiku,
kaasi mu luyalu lwa khẹnda? Bwalen-
dakanaku!
16 Luzayibwoku ni ho lwadihanaka
kwena mutu hanga bahika, mu ku-
mulemvukilaka, lwekina bahika ba wuna
lwisi lemvukila, holo dya disumu dina disi
nata ku lufwa, holo dya bulemvu buna
bwisi nata ku masonga?

17 Kaasi, matondu kwena Nzambi, kunima dya kukala bahika ba disumu, lwálemvuka yi mbundu yosu, ku mbandu ya malongi mana lwakala tambula.
18 Bwosu lukatukini ku kihika kya disumu, lwekina bahika ba masonga.
19 Mu nzonzidi ya kimutu mbati zonzila, kikuma kya kulembwa kwa musuni wenu: kikuma phila mosi, bwosu lwátambika lutu lwenu lwosu hanga bahika, mu mambu ma mvindu yi mu mbi mu kutsukina ku mbi, yibwabuna lwalámbula, buthwena, lutu lwenu lwosu hanga bahika, kikuma kya masonga, ndangu lwalenga tsukina ku thumbama.
20 Mukuma ha lwákala bahika ba disumu, lwakala mu kiphwanza ku mambu matadidini masonga.
21 Amana khi kibundu lubati buta kwenu? Bima byabi bisi luheka tsoni buthwena, mukuma tsuka ya byawu, lufwa!
22 Kaasi buthwena, bwosu lukatukini mu kihika kya disumu amana lukituki bahika ba Nzambi, kibundu lwenina kyawu, thumbama, amana ku tsuka, luzingu lwa mvula yi mvula.
23 Mukuma lufutu lwa disumu lwenina lufwa; kaasi kabu dya khenda dya Nzambi dyenina luzingu lwa mvula yi mvula mwena Kidisitu Yesu, Pfumu wetu.

7

Mukidisitu keku muhika wa mitsiku

1 Luzimbakani baphangi bama, mukuma mbati zonza kwena batu bana bazayimya mitsiku: ni mitsiku myenina yi hamu kwena mutu buna kabati zinga.
2 Yihana ni, mukhetu yandu wenina ha moku ma yakala dyandi, kenina wakuzitikila ku mitsiku muna thangwa dina kenina yakala moya; kaasi honi yakala dyandi wufini, yandi wukutumukini ku mitsiku myandi mina myakala muzitikila kwena yakala dyandi.
3 Yuka ni, buna kenina yakala mu luzingu, mukhetu kakituka wa yakala dyahika, hanga bamuzimbwadi ni mbongi katini, kaasi yuka ni yakala dyandi wufini, mukhetu katukini mu mambu matadidini mitsiku: keku hika kita mbongi keti bweti kakwedini yakala wahika.
4 Yihana ni, baphangi bama benu phi lwákala bafwa mu kikuma kya mitsiku, mu nzila ya lutu lwa Kidisitu, ndangu lwakituka batu ba mutu wahika, disongila yandi wuna wáfutumuka mu kati dya bafwa, ndangu twabuta bibundu kwena Nzambi.
5 Mukuma, thangwa twákala mu kihika kya lutu, tsatu ya masumu yi yangumuki ku mitsiku yakala sala kisalu muna kati kya lutu lwetu lwosu amana yakala tunatisa mu kubuta bibundu bina byisi natisa ku lufwa.
6 Kaasi buthwena, thwenina bakukutumuna ku mitsiku, mukuma bafwa thwenina ku thwala ya kima kina kyakala tukwata mu kihika, ndangu honi thwenina bahika, heku ni mu mambu ma khulu ma mukanda, kaasi mu mambu mapha ma Kitembu.

Mitsiku yi masumu

7 Amana biki twazonza si? Mitsiku myenina disumu? Bwalendakanaku! Kaasi ku mitsiku yízayila disumu. Yihana ni, yikalaku zaya keti biki nzoluka wadi ni mitsiku myázimbulaku: «Walendaku kala yi nzoluka za mbi[a].»
8 Hanga disumu dyámona thangwa, dyáyandika kutsadila, mukati kya mukuku, nzoluka za mutindu yi mutindu; kikuma, konda mitsiku, disumu dyenina kima kyafwa.
9 Theti, buna há́kalaku mitsiku, meni yikala zinga; kaasi tangwa kisini mukuku, disumu diyandiki mu kuzinga,
10 amana meni wafwa yenina, yihana ni mukuku wuna wisi natisa ku luzingu wumoniki kwena meni, wundáti ku lufwa.
11 Mukuma disumu dyámona tangwa ku mukuku, dyáphuna amana, muna mukuku meni wuna, disumu dyáphondisa.
12 Yihana ni, disonga, mitsiku myenina myatoma; mukuku watoma, wa masonga yi wa bukheti.

a **7:7 7:7** Kul 20:17, Klg 5:21

13 Disongidila ni bukheti bwákituka
lufwa kikuma kya meni? Bwalen-
dakanaku! Kaasi disumu, mukusya ni
dyaditsikisa, dindatini lufwa mu lusadisu
lwa dyambu dya bukheti, ndangu muna
mukuku disumu dyavula lawu muna
ngolo zandi za masumu.

Masumu mamuzandyanisi mutu

14 Kikuma, tuzayi ni mitsiku myenina
mya kitembu; kaasi meni, yenina mutu
wa musuni, bátsumbisa ku disumu.
15 Mana mbati yihanga, mbatimoku
zaya. Mukuma, mana mbati zola, ma-
mana yisiku hanga, kaasi mana yisini
hanga, mamana yisini menga.
16 Honi mambu mana mbati yihanga,
mamana yisiku zola, thambwasini ni yi
mitsiku myenina mya bukheti.
17 Buthwena, ka meni ku hika mbati
hanga mambu mana, kaasi disumu dina
dibati zinga mwena meni.
18 Nzayibwa ni, mweku kima
kyabukheti mwena meni, disongidila
ni muna lutu lwama. Mukuma nzala
ya kuhanga makheti yenayawu mwena
meni, kaasi phila ya kulungisa makheti
heku.
19 Kikuma mboti yina yisi zola mu
kuhanga, yisiyoku hanga, kaasi mbati
hanga mbi yina yisiku zola.
20 Honi mbati hanga mana yisiku zola
meni, ka meni ku hika mbatima hanga,
dyenina disumu dina dyisi yala mwena
meni.
21 Yihana ni mbonimya mitsiku myami,
kikuma kya meni yandi mbati zola mu
kuhanga kima kyabukheti: kima kyambi
kyenina mwena meni.
22 Mukuma, muna mana matadidini
muna kati dya meni, yisi kala yi tsambu
za lawu muna mitsiku mya Nzambi.
23 Kaasi mbati yimona, muna kati dya
lutu lwama lwosu, mutsiku wahika wu-
bati nwana yi mitsiku mya ngangu zama;
amana wisi khwata hanga mutu wa
boloku dya mitsiku mya disumu dina
dyenina mu lutu lwama lwosu.
24 A meni muwayi-ngombu! Nati wa-
phúlula mu lutu lwalu lwisi ndata ku
lufwa?
25 Matondu kwena Nzambi muna Yesu
Kidisitu, Pfumu wetu!

Yihana ni, meni, muna ngangu zama,
yenina muhika wa mitsiku mya Nzambi,
kaasi mu lutu yenina muhika wa mitsiku
mya disumu.

8

Kuzinga yi Kitembu kya Nzambi

1 Yihana ni, buthwena, kweku ata
kubela kwa mukanu kikuma kya bana
benina mwena Kidisitu Yesu.
2 Kikuma, mitsiku mya Kitembu kya
luzingu mu Kidisitu Yesu myákukatula mu
mitsiku mya disumu yi mya lufwa.
3 Mukuma, kima kyakonda lendakana
kwena mitsiku, kikuma lutu lwálembwasamya,
Nzambi káhanga bwabuna, mu nzila ya
kuhitika Mwana wa wandi-meni, yi lutu
hanga mutu wa disumu. Amana mutindu
wumosi disumu, kábedisila disumu dyadi
dyenina mu lutu lwa mutu,
4 ndangu masonga mana kafwana
hana mitsiku, mabasa mwena betu baba
thwisiku dyatila mu lutu, kaasi mu
Kitembu.
5 Kikuma, babana benina yi bikalulu
bya musuni bisi banza bima bya musuni,
kaasi babana benina yi bikalulu bya
Kitembu bisi banza bima bya Kitembu.
6 Kinga, mabanza ma musuni misi nata
ku lufwa; kaasi mabanza ma Kitembu,
mawu, misi nata ku luzingu yi ku ngemba.
7 Mukuma kudyatila mu mabanza
ma musuni kwisi tukitula bambeni ba
Nzambi, kikuma misiku lemvuka ku
mitsiku mya Nzambi: mwena mawu meni
phi malendaku hanga kima.
8 Babana benina mu musuni balendaku
hana tsambu kwena Nzambi.
9 Kinga benu, lweku mu mambu ma
musuni, kaasi mu kati dya Kitembu, yuka
ni kyedika Kitembu kya Nzambi, mwena
benu kenina. Amana yuka ni mutu keku
yi Kitembu kya Kidisitu, keku phi wa
yandi.
10 Kinga, honi Kidisitu kenina mwena
benu, bwena kyedika ni, lutu lwen-
ina lwafwa kikuma kya disumu, kaasi
Kitembu kyenina luzingu kikuma kya ma-
songa.

11 Amana yuka ni Kitembu kya
yandi wáfutumuna Yesu mu kati dya
bafwa kazingilaka mwena benu, yandi
wáfutumuna Kidisitu mu kati dya bafwa
kazíngisa hika lutu lwenu luna lwisi fwa
mu Kitembu kyandi kina kyisi zingila
mwena benu.
12 Yihana ni, baphangi bama, pfuka
thwenina yawu, kaasi yeku pfuka ya
musuni ndangu twazingilaka muna buna
buzodini musuni.
13 Kikuma, honi lubati zingila mu
musuni, lwáfwa; kaasi, honi mu Kitembu
lubati honda miza mya lutu, lwazínga.
14 Mukuma batu boosu bana kisi
twadisa Kitembu kya Nzambi benina
bana ba Nzambi.
15 Kikuma, benu lwábongaku Kitembu
kya kihika, kina kyisi nata ku bweya,
kaasi Kitembu kina lwábonga, kyálukitula
bana ba Nzambi, mwena kyawu thwisi
kalungina: «Aba, Tata!»
16 Yandi meni Kitembu kisi ta kimbangi
kwena kitembu kyetu ni betu thwenina
bana ba Nzambi.
17 Kinga, yuka ni bana thwenina,
thwenina phi baswana ba kimvwama:
baswana ba kimvwama ba Nzambi,
amana baswana ba kimvwama hakimosi
yi Kidisitu, honi kyedika thwisi nyokuka
hakimosi yi yandi ndangu batukembisa
hakimosi yi yandi.

Khembu yina yakwísa

18 Kikuma, mbati tambwasa kaka ni
phasi za buthwena zifwanakaniku yi
khembu yina yakwisa monika kwena betu
ku thwala.
19 Mukuma phangamu yosu yibati
hingila, yi kisukidila kyosu, kudimonikisa
kwa bana ba Nzambi.
20 Kikuma, phangamu banatiya mu
mambu makonda mupfunu. Bwabuna
bweku mu luzolu lwa yawu-meni,
kaasi kikuma kya Nzambi wuna
wámunatabwa. Kinga kivuvu hana
kyenina hika kikuma kya tsi meni yayina:
21 Phangamu meni yayi phi yalúbuka
mu kihika kyaki kisi vunda kikuma kya
kubonga kiphwanza kya khembu kya
bana ba Nzambi.
22 Kinga tuzayi ni, yi kuna lelu dyadi,
phangamu yosu yibati tata yi kunyokuka
mu misongu mya kubuta.
23 Kuluta hika betu phi, baba twenina
yi bibundu bya theti bya Kitembu, betu
phi thwisi humwakina mwena betu-betu
kukutumuka kwa lutu lwetu, kuna yi
kuhingilaka batutambwasa ni thwenina
bana ba kutsatsa,
24 Mukuma mu kivuvu kaka twáhulwakila.
Kinga kivuvu kina kimoniki kedi, kyeku
hika kivuvu: kima kina kimoniki kedi
basilakya hika kivuvu?
25 Kaasi yuka ni twasyaka kivuvu mu
kima kina thwisiku mona, thwisikya
hingila yi kikwamina.
26 Yi bwabuna phi, Kitembu kisi kwisa
tuyakidila mu kati kya lebakani dyetu,
mukuma thwisiku zaya mana tufweti
lomba muna bisambu byetu. Kaasi
Kitembu yandi meni kisi tusambidila mu
ndinga zina thwisiku lenda mu kuzonza.
27 Amana wuna wisi zikisa mbundu
wuzayi keti bweti menina mabanza ma
Kitembu: bwosu buna kazodi Nzambi
bwabuna kisi sambidila mu mamboti ma
ba Nzambi.
28 Tuzayibwa kwetu, ni mambu moosu
misi salamina kikuma kya mamboti ma
babana bisi muzola Nzambi, babana
káteła bwosu bwakala mabanza mandi.
29 Mukuma bana katekila zaya,
wábayidika ku thwala ndangu kabafwanikisa
yi kifwanisu kya Mwana wandi, ndangu
kakala tsomi mu kubutuka mukati dya
baphangi balawu.
30 Amana babana katekila yidika ku
thwala, wábatela phi; babana káteła,
wábakitula batu ba masonga phi; babana
kákitula batu ba masonga, wábakembisa
phi.

Kutoka kwa lungongu lwa Nzambi

31 Biki hika twazímbula kikuma kya
mambu mama? Yuka ni Nzambi kenina
kikuma kya betu, nani watutendisa?
32 Yandi wuna wakonda yekula mwana
wa yandi-meni, kaasi wámulambula
kikuma kya betu boosu; abweti kakonda
tuhekila bima byosu hakimosi yi yandi,
muna khenda?

33 Nani wafúnda bana kásola Nzambi?
Nzambi wisi bakitula batu ba masonga!
34 Nati wabédisa mukanu? Kidisitu
[Yesu] yi yandi wáfwa! Hana thandu,
wáfutumuka, kenina kuna koku dya ki-
tata dya Nzambi, amana kabati sambila
kikuma kya betu!
35 Nati watúhambula ku zola dya Kidis-
itu? Kiwayi, phasi za ku mbundu, mun-
yanga, nzala, lungwa, lufwa ho mbedi ya
phoku?
36 Bwosu básonikabwa:
«Kikuma kya ngeyi, bisi tuhondila kosu
tangwa,
bisi tubonga hanga mikoku mina bisi
kudika[a].»
37 Kaasi mu mambu mama moosu, betu
thwisi nunga kaka mu nzila ya wuna
wátuzola.
38 Mukuma yenina yi kikumbwala ni
keti lufwa, keti luzingu, keti banzyo,
keti bipfumu bina byenina mu zilu, keti
mambu ma lelu, keti mana makwísa, keti
ngolu,
39 keti kuleya, keti nzinda, keti kosu
phangamu yina yaléndaku mu ku-
tuyekula ku lungongu lwa Nzambi mwena
Kidisitu Yesu, Pfumu wetu.

9

Nzambi yi batu bana kásola

1 Kyedika mbati zonza mwena Kidisitu,
mbatiku huna, katsasa kama kabati ta
kimbangi mu nzila ya Kitembu Kyatoma:
2 kiwayi kya lawu yenina kyawu yi
ndunza kosu tangwa muna mbundu.
3 Mukuma yizola ni bambundila,
bangyekula kwena Kidisitu, kikuma kya
baphangi bama, biwutu byama bya mu
kimutu.
4 Bawu benina bisi Kiseledi, kwena
bawu, káhana Nzambi lukumu lwandi
lwa tsatsidi ya bana, khembu, bulunda,
mitsiku, bisambu, bilangi,
5 bakhaka, yi mwamuna kábutukila,
mu kimutu, Kidisitu wuna wenina ha
thandu ya byosu, lukumu kwena Nzambi
bilumbu byosu! Abwabuna!
6 Heku ni ndinga ya Nzambi yazimuka
kyamakulu. Mukuma boosu babana
bábutukila ku Kiseledi, beku bisi Kiseledi
ba mukwandi.
7 Mu kukala bana ba Bulahami, boosu
beku mu butuka dyandi, kaasi: «Mwena
Yizaki wabóngila dina batediki butuka
dyaku[a].»
8 Disongidila ni, ka bana ba mu kimutu
ku benina bana ba Nzambi, kaasi bana ba
kilangi bisi tangama hanga butuka.
9 Kikuma, tala yayi ndinga ya kilangi:
«Muna tangwa meni dina, yikwisa vut-
wakisa amana Sala kavwa mwana mosi
wa yakala[b].»

10 Kuluta hika, ka yandi ku lwesi, kaasi
bwabuna phi dyákala kikuma kya Lebeka,
wáyimita vumu kwena yakala mosi lwesi,
Yizaki, tata wetu;
11 kikuma hana bana khaniku kedi
babutuka amana khaniku kedi bahanga
keti kima kya mboti keti kya mbi.
Kinga mukusya ni lwalungila lukanu lwa
Nzambi, bwosu buna kázola yandi meni,
12 heku ni kikuma kya mihangu, kwena
yandi wuna wisi tela. Kaasi bázonzilabwa
kwena Lebeka: «Wuna wenina mbuta ku-
luta kakála muhika wa koma ka muleki.»[d]
13 Bwosu bwásonama:

«Yímuzola Yakobi kaasi yímumenga
Kizawu[e].»

14 Amana biki si twazímbula? Ni
kwena Nzambi kukondi masonga? Bwal-
endakanaku!
15 Mukuma, kázimbula kwena Moyize:
«Kyadi yimúyukila wuna nzodi kuyukila
kyadi amana yiyánanina wuna nzodi mu
kuyananina[f].»
16 Yihana ni mambu mana matadiku
keti wuna wuzodini, keti wuna wisi
kwenda thinu; kaasi kwena Nzambi wuna
wisi yukila batu kyadi.
17 Mukuma Masonuku mázimbula
kwena Falawo: «Yíkuswanika kyamvu
ndangu yisongila mwena ngeyi ngolu
za meni amana ndangu zina dyama
basamunadya muna tsi yosu.»

---

a **8:36 8:36** Mkg 44:23 a **9:7 9:7** Kuy 21:12 b **9:9 9:9** Kuy 18:10 d **9:12 9:12** Kuy 25:23 e **9:13 9:13** Mal 1:2-3 f **9:15 9:15** Kul 33:19

18 Yihana ni yandi kisi yukila kyadi
wuna kazodini, amana kisi zitika mbundu
ya wuna kazodini.

Khabu yi khenda za Nzambi

19 Hanga wuzonzi hika: «Kikuma kya
biki kisi tukayila hika? Kikuma nani
fwani kukolama ku luzolu lwandi?»
20 Kaasi nani wenina ngeyi mutu,
ndangu watendana yi Nzambi? Kilekwa
kyatuma kyalenda zimbula kwena
mubumbi: «Kikuma kya biki wuphangi-
dini bwabu?»
21 Mubumbi wa tuma, keti keku yi
kiyeka kwena tuma dyandi mu kubum-
bila muna kithoba kimosi, kilekwa kya
lukumu yi kina kyeku kya lukumu?
22 Amana honi Nzambi, mu kusongila
khabu zandi yi kumonikisa ngolu zandi,
wákwamina muna kuvibidila kwa lawu
kwa bilekwa bya khabu bina byayilama
kikuma kya kutotisa,
23 ndangu kamonikisa kimvwama kya
khembu yandi mu bilekwa bya khenda
bina katekila diyidikila ku thwala kikuma
kya khembu.
24 Disongidila ni kwena betu babana
kátela, heku ni hakati dya Bayuta lwesi,
kaasi keti hana kati dya bana bakondi kala
Bayuta,
25 bwosu kázonzabwa muna mukanda
wa Ozeya:

«Kina kyákalaku kikanda kyama,
yitélakya ni kikanda kyama.
Amana wuna yikonda tonda, yimútela ni
watondama;
26 Amana keti kwakuna bakala bazimb-
wala: "Lweku kikanda kyama[h]!"
Babátela ni bana ba Nzambi wa moyu.»

27 Yesaya, yandi, kásamuna kikuma kya
Kiseledi: «Keti bweti bisi Kiseledi bavudi
hanga tsenga za yanga dya mbuta, kaka
ndambu yina yásala, yawu yahúluka;
28 Mukuma Pfumu kalúngisaya, ha tsi,
ndinga yandi yi kuna tsuka yi tswalu phi.»
29 Amana bwosu kátekilabwa zonza
Yesaya:

«Wadi Pfumu Mukwa ngolu zoosu
kátusisaku konda khuna,
wadi twayika kedi hanga Sotomu,
tukhani fwanana yi Komolu[i].»

Kiseledi yi kuhuluka mu lukwikilu

30 Biki si tufwani kuzimbula? Bana
bakondi kala Bayuta bakalaku sanda ma-
songa, bábonga masonga mana misi tuka
ku lukwikilu.
31 Kinga bisi Kiseledi bana kakala sanda
ni bakituka batu ba masonga mu mitsiku,
hanga baluti ku kabeta ka mitsiku meni
mina.
32 Kikuma kya biki? Mukuma bakalaku
sanda ni Nzambi kabatambwasa mu luk-
wikilu, kaasi bakala banza ni kabatamb-
wasa kikuma kya mihangu. Benda
dikhukula ku «ditadi dina disi khukula
batu»,
33 bwosu básonikabwa:

«Tala meni tsini muna Siyoni ditadi dya
kudikhukula,
kalunga tadi kana kisi bwisisa,
amana wosu wukwikidini mwena yandi
kakwátukaku tsoni.»

10

1 Baphangi bama, mabanza ma bukheti
ma mbundu yama yi lombilu lwama
kwena Nzambi kikuma kya Bayuta,
menina ni bahuluka.
2 Mukuma yisi batila kimbangi ni ben-
ina yi tsambu ya lawu ya kusadila
Nzambi, kaasi bisibwoku sadila bwosu
buna yenina nzayilu yina yifwani.
3 Kikuma, bwosu bakonda zaya keti
bweti kisi kitula Nzambi batu ba masonga
amana bawu yi kusandaka keti bweti
bakitukila batu ba masonga, bwabuna
bakonda lemvukila ku mambu mana kisi
zola Nzambi mu kukituka mutu wa ma-
songa;
4 mukuma Kidisitu kenina tsuka ya mit-
siku, ndangu kosu mutu wuna wukwiki-
dini bamukitula mutu wa masonga.

Luhulusu lwenina kwena kosu mutu wuna wukwikidini kwena Pfumu

5 Kikuma, Moyize kásonika kikuma kya
masonga mana misi tuka ku mitsiku:
«Mutu wuna wasála mambu mana mazodi

h **9:26 9:26** Oze 2:1-3; 2:25 i **9:29 9:29** Yes 1:9 Kuy 19:23-28 Sotomu yi Komolu. a **10:5 10:5** Lev 18:5

mitsiku, kazíngila muna mitsiku meni myamina[a].»
6 Kaasi, tala buna misi zonza masonga
mana misi tuka mu lukwikilu: «Wuzon-
zaku muna mbundu yaku: Nani wazanza
ku zilu?» –Disongidila: ndangu kalenga
mukulumuna Kidisitu.–
7 Holo, «Nani wamúthuta mu kalunga?»
–disongidila kamulubula Kidisitu mu
bafwa–.
8 Biki wuzonzini si mukanda watoma?
«Ndinga yenina bela-bela yi ngeyi, muna
munwa waku yi muna mbundu yaku[b].»
Yayina ndinga ya lukwikilu, thwisi longa.
9 Kikuma, honi, muna munwa waku
wumuzayini Yesu ni Pfumu, amana honi,
yi mbundu yaku, wukwikidi ni Nzambi
wámutokamisa ku bafwa, wahúluka.
10 Mukuma, mu mbundu mwisi kala
lukwikilu luna lwisi nata ku masonga,
amana muna munwa mwamuna bisi
tambwasila kidimbu kina kyisi nata ku
luhulusu.
11 Kikuma Masonuku mazonzini:
«Wosu wuna wakwíkila mwena yandi
kakwátukaku tsoni[d].»
12 Kikuma, kweku diswaswanu, mukati
dya Muyuta yi wuna kondi kala Muyuta:
boosu benina yi Pfumu mosi, wuna wen-
ina mvwama kikuma kya boosu bana bisi
mutela.
13 Mukuma bwásonama: «Wosu wuna
watela zina dya Pfumu kahúluka[e].»

14 Kaasi, abweti bamútela yandu
bakondi kwikila? Amana abweti
bakwíkila mwena yandu bakondi yuka
kumulongila? Amana abweti bamúyuka
honi heku mutu wulongidini mu ndinga
ya yandi?
15 Amana abweti bakwenda mulongila
yuka ni babatumiku? Bwosu bisi zonza
muna Masonuku: «Kitoku zenina thambi
za batu babana bisi kwenda samuna Mis-
amu mya Bukheti[f]!»
16 Kaasi boosu bálemvukaku ku
Musamu wa Bukheti. Kikuma Yesaya
kázimbula: «A Pfumu, nani wákwikilawa
Musamu wuna tusamunini[h]?»
17 Yihana ni, lukwikilu lwisi tuka kuna
mana bisi yuka, amana mana bisi yuka
mu lusadisu lwa ndaka ya Kidisitu.
18 Kaasi, phyudini:
«Bayuta báyukawoku musamu meni
wawuna? Kaasi, kinga ndinga ya
bawu yáyukalakana kuna tsi yosu,
ndaka za bawu zátula yi kuna tsuka ya tsi
muna bisi zingila batu.»
19 Kaasi phyudini: Kiseledi kázayabwoku?
Moyize, mutu wa theti, wuzimbudini:
«Yilúyukisa kiphala kwena kanda dina
dikondi kala kanda dyama dya
mukwandi;
muna kanda dina dyakonda nduka,
yithúbula khabu zenu.»
20 Amana Yesaya wámeka mu kusongila
kikesa kya kuzimbula:
«Bátsengumuna kwena babana bakalaku
tsanda,
yídisongila kwena babana bakalaku
phyula.»
21 Kaasi kikuma kya Kiseledi wuzimbu-
dini:
«Bilumbu byosu yikala lambula moku
kwena
batu bamosi bakolama amana bisi
thendisa[i].»

11

Nzambi kalosidikyoku Kiseledi

1 Amana phyudini: Keti Nzambi
wábalosila batu bandi? Bwalen-
dakanaku! Mukuma meni-meni yenina
mwisi Kiseledi, muna butuka dya Bula-
hami, mwisi kanda dya Benzyame[a].
2 Nzambi kabalosidiku batu bandi, bana
katekila sola[b]. Luzayiku mana maz-
imbudi Masonuku muna kitini kina ka-
bati nyengalakana Diya kwena Nzambi
kikuma kya Kiseledi:
3 «Pfumu, bábahonda bambikudi baku,
bámwanga mesa maku ma bimenga;
yísala meni hika, amana luzingu lwama
babati sanda.»
4 Kaasi khi yawu mvutu ya Nzambi?
«Yídiyidikila mafunda tsambwadi ma

b **10:8 10:8** Klg 9:4; 30:12-14 d **10:11 10:11** Yes 28:16. e **10:13 10:13** Yow 3:5. f **10:15 10:15** Yes 52:7. h **10:16 10:16** Yes 53:1 i **10:21 10:21** Mkg 19:5; Klg 32:21; 20-21; Yes 65:1-2. a **11:1 11:1** Fdp 3:5. b **11:2 11:2** Mkg 94:14. d **11:4 11:4** 1Ba 19:10.18.

bayakala, babana bafutikaku kungulu ku thwala ya nzambi Baala[d].»
5 Tangwa dyadi phi kitesu kimosi, ndambu yisadini bwosu yasolama kwena Nzambi muna khenda zandi.
6 Kinga, honi kikuma kya khenda, hana heku hika mambu matadidini mihangu; kondilo khenda zakalaku hika khenda.
7 Amana biki si? Kina kisi sanda Kiseledi, kalendakyoku: Kaka babana lwesi basolama yi bawu balendakya. Bahika bana, babazitika mbundu,
8 bwosu basonika: «Nzambi wabaheka kitembu kya luhuku, mesu ndangu bamonaku, matu ndangu bayukaku, tii yi kuna kilumbu kya lelu.»
9 Amana Tavidi wuzimbudini:
«Mukinzi wa bawu wakala mutambu kikuma kya bawu, wanda yi
kisinza kya kubwila, amana lwakala lufutu lwa bawu!
10 Mesu ma bawu makala mu phipha ndangu bamonaku!
Wabavwembika makunda mu kimakulu[e]!»
11 Amana mbati hyula: Bayuta badikhukudini ndangu balenga bwa kyamakulu? Bwalendakanaku! Kaasi, kikuma kya mutsoki wa bawu, luhulusu bahanalwa kwena bana bakondi kala Bayuta, ndangu bavundumuna kiphala kya Bayuta.
12 Kinga honi mutsoki wa bawu wanata kimvwama mu tsi, amana ho kudikulumuna kwa bawu kwamvwamisa bana bakondi kala Bayuta, abweti ni bimvwama bya bawu byakonda hitakana mu luhulusu lwalunga!

Luhulusu lwa bana bakondi kala Bayuta

13 Kwena benu baphani mbatibwa zimbula: Bwosu yenina thumwa wa baphani, meni mbati dizatula kikuma kya kisalu kyama,
14 ndangu, ho bwalendakana, mu kuyangumuna kiphala ha kati dya batu baba twenina bawu lutu lumosi yi kuhulula ndambu ya batu hana henina bawu.
15 Mukuma ho kingenga kya bawu kyakala mutindu wa kuvutula ngemba mu tsi, abweti kwakala kukokuluka kwa bawu, yuka ni ka luzingu ku ha kati dya bafwa?
16 Kinga, honi mutu kaheka Nzambi dipha dyandi dina dya theti, mapha mana masadini moosu makala matoma; amana ho musodi wakala watoma, mihandi phi bwabuna myenina[f].
17 Kiseledi kenina hanga miti wa olive wuna bahawula mihandi myahika; amana ngeyi, wuna wukondi kala Muyuta, miti wa olive wa mu tseki, bakunamika ha kifulu kya mihandi meni mina, amana honi wubati khundakana ku musodi yi ku budimbu bwa miti wa olive,
18 syaku lulendu ngeyi mutu wisi zyamina ku mihandi. Honi wasya lulendu, zimbakanaku ni ka ngeyi ku wisi zyamisa musodi, kaasi musodi wisi kuzyamisa.
19 Wazímbula bwabu: «Mihandi mina bahawulamya ndangu, meni, bandamika.»
20 Bwa bukheti lawu; bahawulamya kikuma kya kukonda kwa lukwikilu kwa myawu, amana ngeyi, kikuma kya lukwikilu wisi zyamina, wudikundikaku, kaasi kala mu bweya;
21 mukuma honi Nzambi kabahawula Bayuta, mihandi mya kisina, keba kwaku ngeyi phi kakúsisaku.
22 Zayidila buweti yi nziki-nziki ya Nzambi: nziki-nziki kwena batu babana bamani bwa, yi buweti bwa Nzambi kwena ngeyi, honi wazingilaka muna buweti meni buna; kondilo, ngeyi phi bakúhawula.
23 Phila mosi phi yi bawu, honi bananginiku muna kukonda kwa lukwikilu lwa bawu, babánamika; mukuma Nzambi kenina yi hamu dina dya kubanamika hika.
24 Kikuma, honi bákuhawula ngeyi muhandi wa olive dya mu tseki, amana wenina waswaswana yi kisina, bákunamika ku miti wa olive wa kukuna, abweti bakonda banamikina Bayuta

e **11:10 11:10** Klg 29:3; Yes 6:10; 29:10; Mkg 69:23-24.
f **11:16 11:16** Thl 15:19-21.

benina mihandi mya kisina ku miti wa olive wa bawu-meni.

Luhulusu lwa bisi Kiseledi

25 Mukuma nzodiku, baphangi bama,
ni lwakonda zaya kitsweki kina, ndangu lwadimona nana ni benu lwenina badimuka:
ndambu ya bisi Kiseledi
báyika yi mbundu ya ngolu, tii yikuna bakotidini mu kanda dya Nzambi boosu
bana bakondi kala Bayuta.
26 Yihana ni Kiseledi kyosu kyahúlukila, bwosu bwásoṇama:
«Muhuludi katúka ku Siyoni,
kakátula mbi yosu ya bana ba Yakobi.
27 Amana bwabuna bwakála bulunda bwama yi bawu,
mu tangwa dina yikátula masumu ma bawu[h].»
28 Mu mana matadidini Musamu wa Bukheti, benina bambeni ba Nzambi kikuma kya benu; kaasi mu mana matadidini kusola kwa Nzambi, kisi bazola kaka kikuma kya bakhaka ba bawu.
29 Mukuma Nzambi kalendaku katula makabu ma khenda mana kahani amana kisiku soba mabanza kwena babana katela.
30 Kikuma mbala yikwawu, phila mosi yi benu, lwákolama kwena Nzambi, amana buthwena, lutambudikini khenda, mu nzila ya kukolama kwa Bayuta.
31 Kikuma kya bawu phi, phila mosi, buthwena bákolama kikuma kya khenda zina bálufwila, kaasi ndangu, [buthwena] bawu phi babafwila khenda.
32 Mukuma Nzambi wábayafikila batu boosu muna kukolama ndangu kabafwila khenda zandi boosu.

Kutoka kwa Nzambi

33 Khi lawu dya kimvwama, yi mudimu yi nzayilu ya Nzambi! Nati walenda tendula pfundusu zandi! Khabu zandi bafwanizoku mu kumeka. Amana nzila zandi bafwanizoku mu kukota[k]?
34 Kikụma:
«Nati wazayadya dibanza dya Pfumu?
Nati wákala mulongisidi wandi?
35 Nati watekila mukabila Pfumu,
ndangu yandi kalenga futa kunima[l]?»
36 Kikuma byosu byenina bya yandi,
kwena yandi yi kikuma kya yandi.
Khembu kwena yandi muna mvula yi mvula! Abwabuna!

12

Luzingu lwa pha

1 Yibati lusyamisa, baphangi bama,
muna khenda zoosu za Nzambi, mu kutambika lutu lwenu hanga kimenga kya moya, kyatoma yi kina katambwasini Nzambi; byabina byakála bisambu bifwanani yi Ndinga.
2 Lulandukilaku bifu bya tsi yayi[a], kaasi yambulenu Nzambi kalusoba bikalulu mu kuluheka ngangu zimosi za pha, mu kuswasisa buna kazodini Nzambi: mana menina ma bukheti, mana batambwasa yi mana makonda kifu.
3 Muna khenda zina kápheka Nzambi, nzimbudini kwena kosu mutu hana kati dya benu ni kabanzaku mu kuditombula lawu, kaasi kabanza mu kudizitisa, kosu mutu hana kitesu kya lukwikilu luna kámukabila Nzambi.
4 Kikuma, bwosu thwenina yi bibuku byalawu muna lutu lwetu, lwalu lwenina lumosi, amana bibuku byosu bya lutu byisiku sala kisalu kimosi,
5 yi bwabuna phi betu, ata thwenina lawu, thwenina lutu lumosi mwena Kidisitu amana thwenina, betu boosu, bibuku bya lutu kikuma kya babana yi babana.
6 Kaasi thwenina yi makabu maswaswana muna khenda, bwosu bwenina khenda zina kátuheka Nzambi: wuna wuvwini kabu dya kubikula, kasongiladya nzila mosi yi malongi ma lukwikilu;
7 wuna wuvwini kabu dya kusadisa, kadihana mu lusadisu; wuna wuvwini kabu dya kulonga, kadihana mu kilongi;
8 Wuna wisi hana kikesa, kahana kikesa; kwena wuna wisi kaba, kakabaka yi tsambu yosu; wuna wisi twadisa, katwadisa yi khwakasu; wuna wisi fwila bakwawu khenda, kahangabwa yi mbundu yimosi[b].

h **11:27 11:27** Yes 27:9; 59:20-21. k **11:33 11:33** Yes 55:8; Mkg 139:6,17-18. l **11:35 11:35** Yes 40:13; Yob 41:3.
a **12:2 12:2** 1Pi 1:14 b **12:8 12:8** 1Ko 12:4-12

9 Lungongu lwakala lwa kyedika. Yukakenuyoku nganzyanzya mbi; di-
hanakenu mu kusala mamboti.
10 Mu mana matadidini kitya kya
phangi, kalenu babasa mu lutondu lwa
ku mbundu benu yi benu, kalenu batheti
mu kuzitisaka bakwenu.
11 Lukalaku babolu, kaasi kalenu yi
khwakasu; kalakenu khakalakani mu
mana matadidini kitembu, musadilenu
Pfumu hanga bahika.
12 Sangwalenu muna kikuma kivuvu.
Siphenu mbundu mu tangwa dya kiwayi.
Kwaminenu muna bisambu.
13 Yambakenu batu ba Nzambi babana
bisi sanda lusadisu. Lulembwaku mu
kuyambaka batu.

14 Sakumunenu batu babana bisi lun-
yokuna; sakumunakenu kaasi lubundi-
lakaku[d].
15 Sangwalakenu hakimosi yi babana
babati sangwala; dilakenu hakimosi yi
babana babati dila.
16 Kalakenu yi mabanza mamosi benu
yi benu. Ludivuninikakaku, kaasi sandak-
enu mambu mana malúnata mu kudiku-
lumuna. Ludibanzilakaku ni benu kwenu
lwenina badimuka lawu[e].

17 Luvutulaku mbi ku mbi. Kaasi syak-
enu ngolu mu kuhangaka mambu ma
bukheti ku thwala ya batu boosu.
18 Ho bwalendakana, mu mutindu wuna
lwalendila salaka benu, zingilakenu mu
ngemba yi batu boosu.
19 Baphangi batondama, luvutulakaku
mbela benu yi benu, kaasi yambu-
lenumoku ku khabu za Nzambi, mukuma
básonika: «Mbela kwena meni-meni,
meni-meni yivútulaya,» kazimbudini
Pfumu.
20 Kaasi «ho mbeni waku kakala yi
nzala, muheka kudya; ho kakala yi
kihwinya muheka kunwa; mukuma
ho wahangaka bwabuna, makala ma
mbawu wubati mulumbikila hana mutwa
wandi[f].»
21 Diyambwadilaku ni mambu mambi
makununga; kaasi nungaka mbi mu
mamboti.

13

Bulemvu kwena bapfumu

1 Kosu mutu kalemvuka kwena bap-
fumu babana bayadikini. Mukuma heku
kipfumu kikondi tuka kwena Nzambi; ba-
bana benina hana Nzambi wábasya.
2 Yi hana ni mutu wuna wisi kolama
kwena pfumu, kabati tendisa mamana
kazodini Nzambi; amana babana wisini
tendisa, pfundusu badisandila mwena
bawu meni.
3 Kikuma batwadisi bisiku bayuka
bweya ho kisalu kya bukheti wisini
hanga, kaasi ho kisalu kyambi wisini
hanga. Ngeyi wuzodiku ni wamubanga
pfumu? Hanga mambu ma bukheti
amana kalenga kutsikisa;
4 mukuma mu kisalu kya Nzambi ken-
ina kikuma kya mamboti ma ngeyi. Kaasi
ho wahangaka mbi, kalaka yi bweya,
mukuma ka mu phamba ku kábongila
mbedi ya phoku; kenina mu kisalu
kya Nzambi ndangu kasadila masonga,
kikuma kya kusongila khabu zandi kwena
wuna wisini hanga mbi.
5 Yi hana ni bufwani mu kulemvuka,
kaasi hika ka kikuma kya khabu za
Nzambi ku lwesi, kaasi kikuma phi kya
katsasa.
6 Kikuma kya bwabuna phi lwisi futila
phaku. Mukuma babana bisi tuyala ben-
ina mu kisalu kya Nzambi muna kisalu
meni kina.
7 Vutulenu kwena kosu mutu kina
kimufwani: phaku, kwena wuna
bafwetiya heka phaku; phaku ya bima
byahika kwena babana bisi ya bonga
phaku meni yina; bweya, kwena wuna
bafwani kuyuka bweya; khembu, kwena
wuna bafwani kuheka khembu[a].

Zola dya mukwenu khunda

8 Lukalaku yi pfuka ya mutu, honi ka
kudizola ku benu yi benu; mukuma wuna
wisi zola mukwawu, mitsiku kisi lungisa.
9 Kikuma, mikuku: «Watáku mbongi,
wahóndaku mutu, wayíbaku, wazolukaku
bima bya ngani» hakimosi yi mikuku
myahika misi wongama muna ndinga

d **12:14 12:14** Mth 5:44; Luk 6:28 e **12:16 12:16** Yez 5:21 f **12:20 12:20** Klg 32:35; Bin 25:21-22 a **13:7 13:7** Mth 22:21; Mlk 12:17; Luk 20:25 b **13:9 13:9** Kul 20:13-17; Klg 5:17-21; Lev 19:18

mosi yayi: «Wazóla mukwenu hanga ngeyi meni[b].»
10 Hana henina lungongu bisiku hanga mukwenu mbi: lungongu lwenina kulungisa kwa mitsiku.

Kukala wayilama kikuma kya kwisa kwa Kidisitu

11 Amana bwosu luzayi khi tangwa dyadi thwenina, yidyadidi tangwa dya kutokama ku kilu[d], mukuma buthwena luhulusu lwekina bela-bela yi betu kuhita mu tangwa dina twákwikila.
12 Phipha yendi kyana, kilumbu kibwesukini. Tulosenu phi mihangu mya mu phipha amana tuvwatenu binwaninu bya mu mwini.
13 Tudyatilenu mboti, hanga batu benina mu kati kya mwini; konda kuzingila mu kudindonda keti ku kuzela; konda kudizatula keti kindumba; konda kutendana keti kiphala.
14 Kaasi vwatenu Pfumu Yesu Kidisitu, amana ludihanaku ku tsatu ya lutu ndangu lwalungisaka luzolu lwa lwawu.

14

Wufundisaku phangi waku

1 Muyambenu wuna wukondi ngolu mu lukwikilu, konda kumukumba mu mabanza[a].
2 Amana kwena yi mutu wenina yi lukwikilu mu kudya bima byosu; kwena yi mutu wahika wuna wena walembwa mu lukwikilu, kisi dya lwesi ndunda.
3 Wuna wisi dya kalewulaku mutu wuna wisiku dya, amana wuna wisiku dya kafundisaku phi wuna wisi dya, mukuma Nzambi wumuyambini.
4 Nani wenina ngeyi mu kufundisa musadi wa mukwenu? Kakala watelama holo kakala wabwa, mana matadi pfumu wandi. Amana kazyáma, mukuma Pfumu kenina yi hamu dya kumuzyamisa.
5 Kikuma, kwena yi mutu, kisi banza ni kilumbu kyaki kiluti kyahika[b] mu mupfunu, wahika phi kisi banza ni bilumbu byosu byenina mutindu wumosi. Kosu mutu, muna mutindu wa ngangu zandi, kakumbwala muna mamana kisi banza!
6 Wuna wisi landila mambu matadidini bilumbu kisima landila kikuma kya Pfumu. Wuna wisi dya, kikuma kya Pfumu kisi dila, mukuma matondu kisi vutula kwena Nzambi; Wuna wisiku dya, kikuma kya Pfumu kisiku dila: matondu phi kisi vutula kwena Nzambi.
7 Kikuma heku mutu, mu kati dya betu, wisi zinga kikuma kya yandi meni, amana heku mutu phi wisi fwa kikuma kya yandi meni.
8 Mukuma honi thwisi zinga, thwisi zinga kikuma kya Pfumu; amana honi thwisi fwa, thwisi fwa kikuma kya Pfumu. Ata tuzingini, ata tufwini, kaka Pfumu wutuvini.
9 Mukuma honi Kidisitu kafwa amana wisi hika mu luzingu, ndangu kalenga kala Pfumu wa bafwa yi wa babana babati zinga.
10 Tuka thama, ngeyi, kikuma kya biki wisi fundisila phangi waku? Holo, ngeyi, kikuma kya biki wisi lewula phangi waku? Kikuma, twatelema betu boosu kuna nganda ya Nzambi.
11 Mukuma básonika:
«Meni, Nzambi wa moya, nzimbudibwa,
makungulu moosu mafúkama ku thwala meni
amana ndinga yosu yazáya Nzambi[d]!»
12 Yihana ni, kosu mutu kakwenda hana meni dyandi kwena Nzambi kikuma kya yandi meni.

Wubwisisaku phangi waku

13 Tudifundisakaku baba yi babana; kaasi zengenu ni lukalaku hika kisinza kya kubwisisa phangi wenu holoni kya munata mu kuhanga mbi.
14 Nzayibwa kyedika, ni mu Pfumu Yesu, kweku kima kya sumuka mu kyawumeni[e]; kaasi honi mutu kabanza ni kima kimosi kyenina kya sumuka, kinga kya-sumuka kyenina kikuma kya yandi-meni.
15 Honi kikuma kya madya, phangi waku kenina mu kyadi, wisiku dyatila hika mu mutindu wa lungongu. Kikuma

d **13:11 13:11** Muna masonuku mahika, básonika bwabu: "twatokama ku kilu kyetu." a **14:1 14:1** 1Ko 8:7-13; 10:23-33 b **14:5 14:5** Pholu wubanzi tsadidi yina kalonguka kwena Bayuta. Ngalatya 4:10; Khl 2:16 d **14:11 14:11** Kuy 45:23 e **14:14 14:14** Mlk 7:19

kya madya, wendaku totisa mukwenu yandu kisa fwila Kidisitu.
16 Yihana ni mambu mena mamboti kwena benu makalaku kima kwa bakwenu kya kukumba.
17 Kikuma, Kipfumu kya Nzambi, kyeku mu mambu ma kudya yi kunwa; kaasi mena masonga, ngemba yi kyesi, kina kisi hana Kitembu Kyatoma.
18 Mukuma, kosu mutu wuna wisi musadila Kidisitu muna mutindu meni wuna, Nzambi kisi mumonina kyesi amana batu phi bisi mutya.
19 Yihana ni, tulandakenu mambu mana misi sadisa mu ngemba yi mana misi tukodisa mu lukwikilu babana yi bakwawu.
20 Wendaku zanga kisalu kya Nzambi kikuma kya madya. Kyedika, madya moosu menina ma kasemi; kaasi bwenina mbi kwena mutu wuna wubatima dya honi kakitulama kisinza kya kubwila.
21 Bwenina mboti ni ludyaku mbisi, lunwaku malafu, lusalaku kosu kima kina kyalenda kala kisinza kya kubwila kwena phangi waku.
22 Lukwikilu luna wenina lwawu, ngeyi, swekalwa kikuma kya ngeyi ku thwala ya Nzambi. Kyesi kwena mutu wuna wisiku difundisa yandi-meni mu mana kabati mona bukheti mu kusala!
23 Kaasi wuna wisi ketyanisa ho kadya, bisi mubedisa, kikuma mana kabati sala matukiku mu lukwikilu. Kinga moosu mana misiku tuka mu lukwikilu menina masumu.

15

Kusephidisa bakwetu

1 Ho ni twakala ngolu mu lukwikilu, tufweti sadisaka babana beku ngolu mu lukwikilu. Tusandakaku mambu mana misi tusephidisa.
2 Kosu mutu kahanga mana misi sephidisa mukwenu, kikuma kya mana menina mboti yi mana misi kodisa;
3 Kikuma, Kidisitu kakalaku hanga mana makala musephidisa; kaasi, bwosu bwásonama: «Ngusi za babana bakala kutukwana zábwila mwena meni[a].»
4 Mukuma mosu mana másonama theti masonama kikuma kya kutulonga, ndangu, muna kikwamina yi muna kikesa kya Masonuku, twakala yi kivuvu.
5 Yambula Nzambi mukwa kikwamina yi kikesa kalusadisa lwayukana benu yi benu bwosu menina mabanza ma Kidisitu Yesu,
6 ndangu, muna mbundu mosi yi ndinga yimosi, lwamikembisa Nzambi yi Tata wa Pfumu wetu Yesu Kidisitu!

Musamu wa Bukheti kikuma kya batu boosu

7 Yi hakana ni, lwadiyambaka benu yi benu, bwosu buna kaluyamba yandi meni Kidisitu Yesu, kikuma kya khembu ya Nzambi.
8 Mukuma nzimbudini ni Kidisitu wákituka musadi wa Bayuta kikuma kya kyedika kwena Nzambi, mu kulungisa bilangi bina kásila Nzambi kwena bakhaka betu.
9 Amana baba beku Bayuta bamukembisini Nzambi kikuma kya buweti bwandi, bwosu bwásonama:
«Yihana ni yikúzitisa mu kati dya makanda
amana yiyímbila kikuma kya luzitu lwa khumbu yaku.»
10 Wuzimbudi hika:
«Benu lweku Bayuta, sangwalenu hakimosi yi batu bandi!»
11 Amana hika:
«Muzatulenu Pfumu, benu boosu lweku Bayuta,
batu ba tsi zoosu, bamuzatula!»
12 Yesaya wuzimbudi hika:
«Kamónika, musodi wa Yese, wuna
watélema mu kutwadisa makanda;
makanda masya kivuvu kwena yandi[b].»
13 Nzambi mukwa kivuvu kalubasisa yi kyesi kyosu yi ngemba yosu muna lukwikilu, ndangu lwabasa yi kivuvu mu ngolu za Kitembu Kyatoma!

Kisalu kya Pholu kwena babana beku Bayuta

a **15:3 15:3** Mkg 69:10. b **15:12 15:12** Tuka nzila ya 9 yi kuna 12, zifwanakani yi mikanda myami: Mkg 18:50; 2Sa 22:50; Klg 32:43; Mkg 117:1; Yes 11:10.

14 Kikuma kya mana malutadidini benu,
baphangi bama, meni yenina yi kikumb-
wala meni-meni ni benu lwábasa yi mam-
boti, lwábasa yi mazaya moosu amana
balunga lwenina mu kudilwengisa benu
yi benu.
15 Amana phi, matangwa mahika,
yílusonikina yi khwakasu yosu, kikuma
kya kulubambukisa mambu mana máluta
kedi, kikuma kya khenda zina kápheka
Nzambi
16 mu kukala mu kisalu kya Kidisitu
Yesu kikuma kya babana beku Bayuta; yi-
bati dihana mu kusala kisalu kyatoma kya
Musamu wa Bukheti wa Nzambi, ndangu
baba beku Bayuta bakala kabu dina
bátambwasa, bátambika kwena Kitembu
Kyatoma.
17 Yenina yi tsambu mu Kidisitu Yesu mu
kikuma kya kisalu kyama kwena Nzambi.
18 Mukuma honi kima yizonzila, kaka
kina kasadi Kidisitu mwena meni mu
kutwadisa baba beku Bayuta ndangu ka-
banata mu kulemvuka. Nzambi ka-
hangabwa mu ndinga yi mu mihangu,
19 mu ngolu za bidimbu yi biphadi, mu
ngolu za Kitembu kya Nzambi. Yihana,
tuka ku Yelusalemi yi muna kinzunga kya
Yiludi, yísamuna kosu homa Musamu wa
Bukheti wa Kidisitu.
20 Yísya lukumu lwama kikuma kya
kusamuna Musamu wa Bukheti mu bifulu
bina khaniku kedi bayuka khumbu ya
Kidisitu, ndangu tutungaku ha thandu ya
mipfundila mya mutu wahika.
21 Kaasi yisadila bwosu bwásonama:

«Kwena batu babana khaniku kedi
babasamwana kikuma kya yandi
bámumona,
amana kwena babana bámuyukaku
kumuzonzila kikuma kya yandi
bamúbakisa[d].»

Mabanza ma Pholu mu kukwenda ku Loma

22 Kyakina kyakala yi khakalakanu
mbala za hika mu kwisa kwena benu.
23 Kaasi buthwena, mbanisikini kisalu
kyama mu binzunga byabi, amana mvula
lawu zilutini yíkala yi tsambu za lawu mu
kwisa lutala,
24 Ha yikwénda ku tsi ya Siphani; yenina
yi kivuvu ni yilúmona mu kuhita amana
yibonga lusadisu lwenu mu kukwenda ku
tsi ya Siphani kumanima ma kunanga
mwa bilumbu yi benu.
25 Kaasi buthwena yendi ku Yelusalemi,
mu kwenda sadisa batu ba kanda dya
Nzambi.
26 Mukuma, bisi Masetwani yi bisi
Lakhayi bázodiki ni babundikisa mak-
abu kikuma kya kusadisa ba phutu ba-
bana benina mu kati dya bakwikidi ku
Yelusalemi.
27 Bawu meni batambwasa mu kusal-
abwa, kaasi kikuma kya bawu dyen-
ina hanga pfuka; mukuma bakwikidi ba
Bayuta bakabisi kimvwama kyabawu kya
kitembu kwa batu babana beku Bayuta;
yihakana batu bana beku Bayuta bafweti
basadisa Bayuta mu kubaheka bima bina
bibakondi bawu[e].
28 Ha yimánisakya kisalu kina, amana
yibáheka makabu mana ma bakwikidi ba
ku Yelusalemi, yihitila kwena benu mu
kukwenda ku tsi ya Siphani.
29 Nzayi ni mu kukwisa lutala, yikwísa
wa kabasi yi lusakumunu lwa Kidisitu.

30 Amana yiluhekini kikesa, baphangi
bama, muna Pfumu wetu Yesu Kidisitu
yi muna zola dya Kitembu, mu kunwana
hakimosi yi meni mu lombilu kwena
Nzambi kikuma kya meni,
31 ndangu yihuluka kwena batu babana
bakolama ba ku kinzunga kya Yuteya
amana lusadisu mbati nata kikuma kya
mamboti ma Yelusalemi bayambalwa
mboti kwena bakwikidi.
32 Yihana ni yikwisa lutala yi kyesi,
mu luzolu lwa Nzambi, amana yilembwa
ndambu hakimosi yi benu.
33 Ni Nzambi mukwa ngemba kakala yi
benu boosu! Abwabuna!

16

Mboti

d **15:21 15:21** Yes 52:15. e **15:27 15:27** 1Ko 16:1-4; 9:11; 2Ko 8-9. a **16:1 16:1** Mhb 18:18

1 Yilutumini Foyiba, phangi wetu wa
mukhetu, yandi wenina musadi ku Di-
bundu dya Nzambi ku Sakhe[a],
2 ndangu lwalenga muyamba mu zina
dya Pfumu muna mutindu wa luzitu
kwena bakwikidi. Musadisenu muna
kosu kima kina kakala kyawu mupfunu
kwena benu, mukuma ndesi wa batu bal-
awu kákala, ata kwena meni-meni.
3 Bahekenu mboti Phisikila yi Akilasi,
bakwetu bama ba kisalu mwena Kidisitu
Yesu[b].
4 Babana bakhana fwa kikuma kya
kuhululula moya wa meni; ka meni hika
ku yisi baheka matondu kaasi hakimosi
phi yi Mabundu mosu ma batu bana beku
Bayuta.
5 Hanenu phi mboti ku Dibundu dina
dyenina muna nzu ya bawu. Muhekenu
mboti Ephayineti, watondama wama,
yandi kena bibundu bya theti mu kuk-
wikila mwena Kidisitu mu kinzunga kya
Aziya.
6 Muhekenu mboti Madiya, wádiyangisa
lawu kikuma kya benu.
7 Bahekenu mboti Andonikusi yi Yun-
yasi, benina biwutu byama amana phi
mwa twakadila bawu mu boloku. Bisi
bazola lawu mukati dya bathumwa, bawu
bátekila kituka bakidisitu ku thwala ya
meni.
8 Muhekenu mboti Aphidyatusi waton-
dama wama mwena Pfumu.
9 Bahekenu mboti Yidibe mukwetu
wama wa kisalu mwena Kidisitu, yi Sitaki,
watondama wama.
10 Muhekenu mboti Aphelesi, wásongila
mihangu myandi mya lukwikilu mwena
Kidisitu. Bahekenu mboti baba benina
mu nzu ya Adisitobudi.
11 Muhekenu mboti Helodyoni, wenina
kiwutu kyama. Bahekenu mboti babana
benina mu nzu ya Nadisisi benina mu
kisalu kya Pfumu.
12 Bahekenu mboti Thifeni yi Thifosi,
bakhetu bana bádihana mu kisalu kya
Pfumu. Muhekenu mboti Phedisidi, wa-
tondama wama, yandi wányokuka lawu
mu kisalu kya Pfumu.
13 Muhekenu mboti Difusi[e], yandi wuna
wásolama mu kisalu kya Pfumu, yi ngudi
wandi, wenina phi ngudi wa meni.
14 Bahekenu mboti Asikiti, Felekoni,
Hedimesi, Phatobasi, Hedimasi yi
baphangi babana benina bawu.
15 Bahekenu mboti Filoloki yi Zudi, Ne-
leya yi phangi wandi wa mukhetu, haki-
mosi yi Odiphasi yi bakwikidi babana
benina bawu.
16 Dihekakenu mboti benu yi benu mu
kuyambana kwatoma. Mabundu moosu
ma Kidisitu mboti maluhekini.

Kukebisa kwa tsuka

17 Yilulombini, baphangi bama,
lwalenga keba kikuma kya batu ba-
bana bisi nata kayengu yi kubwisisa
batu, konda kulandaka malongi mana
lwábonga. Kadilenu bawu kyana.
18 Mukuma batu ba buna bisiku sadila
Kidisitu, Pfumu wetu, kaasi kundu dya
bawu meni[f]. Mu lengu ndinga yi mu
mazasa, bisi huna mbundu za batu
bakonda dyambu.
19 Kikuma kya benu, bulemvu bwenu
buzayakani kwena batu boosu; amana
yisi sangwala kikuma kya benu, kaasi
nzodi ni lwadimuka mu mambu mamboti
bwosu lwenina ba kasemi mu mambu
mambi.
20 Amana Nzambi wa ngemba ka thama
ku kamutusuna Satana muna malu menu.
Khenda za Pfumu wetu Yesu zakala yi
benu[h]!
21 Mukwetu wama wa kisalu, Thimoti[i],
mboti kaluhekini, hakimosi yi Disyusi, Ya-
soni yi Sosiphatele, benina biwutu byama.
22 Mboti yiluhekini, meni Tedityusi,
yandu wusonikini mukanda wawu, muna
zina dya Pfumu.
23 Ngayusi, yandu wángyamba yi Di-
bundu dyosu, mboti baluhekini. Elasiti,

b **16:3 16:3** Mazina ma bakidisitu mana kabati zonzila thumwa, matuki mu bisina bya mutindu yi mutindu (Bangeleki, Baloma yi Bayuta) kondilo mu mana matadidini luzingu lwa bawu mu kimvuka (batu bana bátumbuka ndinga, bahika holo bahika bana ba thama). Kikuma kya Phisikila yi Akilasi: tala Mhb 18:2.; 18:26; 1Ko 16:19; 2Th 4:19 e **16:13 16:13** Mlk 15:21. f **16:18 16:18** Fidiphu 3:19. h **16:20 16:20** Mihowu myami: Khenda za Pfumu wetu Yesu zakala yi benu myeninamwoku muna masonuku mahika. i **16:21 16:21** Mhb 16:1-3.

wuna wisi sweka bima bya ha mbanza,
mboti kaluhekini, hakimosi yi phangi Ka-
ditusi[k].
[
24 Khenda za Pfumu wetu Yesu Kidisitu
zakala yi benu boosu. Abwabuna[l].]

Nzitusu ya tsuka

25 Kwena yandu wenina yi kiyeka
kya kulusyamisa mu lukwikilu bwosu
bwenina Musamu wama wa Bukheti yi
kusamuna Yesu Kidisitu -bwọsu bwenina
nzayikisa ya kitsweki kina kyaswama tuk-
ila mvula yi mvula,
26 kaasi wisi disongila buthwena mu
Masonuku ma bambikudi, muna mutindu
wuna kábasongila Nzambi wa mvula
yi mvula, wuna bánata mu nzayilu ya
makanda ndangu balemvuka mu lukwik-
ilu -
27 kwena Nzambi, yandi mosi wa nduka,
khembu mu Yesu Kidisitu, bilumbu byosu!
Abwabuna!

k **16:23 16:23** Ngayusi: Mhb 19:29; 1Ko 1:14. Elasiti 2Th 4:20.
l **16:24 16:24** Muna masonuku mahika ma khulu, yeninamwoku nzila yayi.

Mukanda wa theti kwena bisi Khoditu
1Khoditu
Khotidi ya mukanda

Pholu káyidika Dibundu dya Khoditu mu kitambu kyandi kya zodi kya kitumu. Khoditu yenina mbanza, hana kati dya mbanza za mupfunu wa lawu za Ngelesi, mbanza ya kimvwama kikuma kya masabu mandi mawu modi. Kwenina yi bahika balawu yi baphutu. Batu balawu bisi zingila bwosu buna bazodini.

Muna tangwa meni dina, bisi Khoditu babati landa mabanza moosu ma mutindu yi mutindu yi mana matadidini mangumba ma lawu ma bisambu. Batu balawu muna Dibundu dya Khoditu bakala tuka muna mangumba ma bisambu meni mamana, ku thwala ya kukituka bakidisitu.

Pholu kabati bonga tsangu za lawu za kimvuka (khaphu ya 1:11 yi 7:1). Mabanza ma Bakidisitu ba Khoditu mavwalangani kikuma kya byufu byalawu bina bitadidini luzingu lwa batu ha kati kya hata yi bikhunda hakimosi yi Mabundu mahika. Pholu kabati vutula mvutu kuna byufu meni bina muna mukanda wandi watheti kwena bisi Khoditu.

Mukanda wawu, tukabudiwa mu bitini biya:

-Muna khaphu ya 1-4, Pholu kabati zonza kikuma kya bakidisitu ba Khoditu yi babana bábasamwana Musamu wa Bukheti. Henina yi ngyuma amana Dibundu dya Khoditu didikabisịni. Kosu mutu wulandi wuna wámulonga amana wubwisini wuna mukwawu (1:10-13; 4:6). Kinga, musamu wuna basamunini, wulutini mupfunu: Kidisitu, kondilo mbambala wa Nzambi, bákhoka ha kitakani. "Musamu wuna wuluti mudimu wa batu" (1:18-2:15). Bambambala ba Yesu Kidisitu benina boosu basadi ba Nzambi bana bisi sala mu kimvuka (Khaphu ya 3).

-Tuka khaphu ya 5:1-11:16, Pholu kabati vutula mvutu ku mambu mana makala salama amana wuzimbudini "abweti bakidisitu benina batu ba kiphwanza" (Khaphu ya 9). Kukala yi zina dya mukidisitu amana kuna yi bifu bya mbi, bwabuna bwalendakanaku mu kutambwasa mu kimvuka (khaphu ya 5 yi 6). Pholu kabati vutula hika mvutu kwena bisi Khoditu:

  -mu mambu matadidini longu (khaphu ya 7),

  -mu mana matadidini bikalulu bya bawu ku thwala Mabundu mahika (khaphu ya 8 yi kuna 10).

-Muna mambu meni mamana moosu, yandi kabati lomba kwena bakidisitu mu kusanda ndandu ya batu bahika yi kubazitisa.

-Tuka khaphu ya 11:17-14:40, Pholu kabati zonzila luzingu lwa mu kimvuka kya bakidisitu. Kabati songisa bifu bya bawu, muna mambu mana matadidini ngyengu. Kabati tendula mambu mana misi tunga "bumosi bwa Dibundu dya kosu hata". Kosu mutu wuna wenina muna kimvuka meni kina kenina yi mupfunu wa lawu. Kikuma, bakidisitu benina hanga lutu lumosi: kosu kitini kya lutu kyenina yi mupfunu wandi mu kimvuka. Lungongu lwisi songila buna bulungini mu kuzingila mu kimvuka (khaphu ya 13).

-Khaphu ya 15 yibati bambukisa ni Nzambi wámufutumuna Kidisitu ku bafwa, amana kilumbu kimosi, bafwa bafútumuka phi. Yuka ni bakidisitu bisi kwikila bwabuna, luzingu lwa bawu yi lukwikilu lwa bawu lwenina yi thina.

-Bwosu myenina mikanda myahika, wawu phi wumanisini mu misamu yi mboti (khaphu 16).

Bisi Khoditu beku bakidisitu balungila. Kinga Pholu kabati vutula matondu kwena Nzambi kikuma kya bawu (khaphu ya 1:4-9). Phasi yi bifu muna byenina muna luzingu lwa Mabundu moosu. Mbatanana bwabuna, Nzambi kabati hana yi lelu dyadi mamboti mandi yi kutela bakidisitu ku luzingu lwakwikama.

Mboti

1 Pholu, yandu kátela Nzambi mu luzolu
lwandi ndangu kakala thumwa wa Yesu
Kidisitu, yi phangi Sosite.

2 Kwena Dibundu dya Nzambi dina
dyenina ku mbanza ya Khoditu; kwena
benu baba bátomisa mwena Kidisitu Yesu,
bábatela bakala batu ba Nzambi; haki-
mosi yi batu babana bisi tumbuladya
zina dya Pfumu wetu Yesu Kidisitu muma
mwosu, Pfumu wa bawu yi wa betu.

3 Nzambi Tata wetu yi Pfumu wetu Yesu
Kidisitu baluheka kabu dya khenda yi
ngembaa.

Mamboti matuki kwena Kidisitu

4 Yisiku lembwa mu kuvutula ma-
tondu kwena Nzambi wama kikuma kya
benu, kikuma kya kabu dya khenda dina
káluheka mwena Kidisitu Yesu.

5 Mukuma, hakimosi yi Kidisitu, lwaki-
tuka bamvwama mu byosu; mu kingenga,
mu ndinga yi mu nzayilu.

6 Mukuma kimbangi kina twamutila Ki-
disitu kyázyama hana kati dya benu

7 ndangu lukondaku keti kabu dya
khenda dimosi, kithama kina lwisi hingila
kumonika kwa Pfumu wetu Yesu Kidisitu.

8 Yandi walusyamisa tii yi kuna tsuka,
ndangu balukwataku kifu kyahika mu
kilumbu kina kakwisa vutuka Pfumu
wetu Yesu Kidisitu.

9 Bulungi lwasya kivuvu mwena
Nzambi, yandi wuna wálutela mu
kimvuka yi Mwana wandi Yesu Kidisitu
Pfumu wetu: kenina wakwikama.

Kayengu muna Dibundu

10 Baphangi bama, meni mbati lubok-
wadila muna khumbu ya Pfumu wetu
Yesu Kidisitu, mu kukala yi nzonzidi yi-
mosi; kayengu kakalaku hakati dya benu;
kalenu mutu mosi, muna dibanza dimosi
yi kikwamina kimosi.

11 Kikuma, baphangi bama, biwutu bya
Kolowe banzimbwadi ni ngyuma zenina
hakati dya benu.

12 Yisi yuka ni kosu mutu mukati dya
benu kisi zimbula: «Meni, wa Pholu»;
wuna: «Meni, wa Apholosi»; mukwawu
wuna hika: «Meni, wa Phetelu»; wahika
hika: «Meni, wa Kidisitu.»

13 Benu lubanzi ni Kidisitu wadikabisa
kenina? Abwaku Pholu bakhoka ha ki-
takani kikuma kya benu? Mu khumbu ya
Pholu bálubotikila?

14 Matondu [kwena Nzambi], kikuma
yíbotikaku kwama keti mutu mosi mukati
dya benu, katula lwesi Khisiphusi yi
Ngayusi.

15 Yibwana ni, kweku mutu fwani
kazimbula ni mu khumbu ya meni
lwátambwala mbotika.

16 Mukyedika, yíbotika hika biwutu bya
Setufwani, kuna kusadini, nzayiku yuka
ni mutu wahika yíbotika.

17 Mukuma Kidisitu káthumaku
kikuma kya kubotika; kaasi kikuma kya
kusamuna Musamu wa Bukheti, tsamu-
nawoku mu kudimuka kwa nzonzidi,
ndangu lufwa lwa Kidisitu ha kitakani
lulewukaku.

Yesu Kidisitu, ngolu yi mudimu wa Nzambi

18 Kikuma, kulonga kwa musamu wa
lufwa lwa Kidisitu ha kitakani, kwen-
ina kilawu kwena batu babana babati
ditotisa; kaasi kikuma kya betu baba
twáhuluka, kwenina ngolu za Nzambi.

19 Mukuma, básonika bwabu:

«Yizánga mudimu kwena batu bana
badimuka,
yizílula nzayilu ya bakwa ngangu.»

20 Amana, kweti benina batu badimuka?
Kweti benina balongi ba mitsiku? Kweti
batsukidi bifindya phaka ba tsi yayi?
Nzambi wubasongidibwa ni kudimuka
kwa tsi kwenina kilawu?

21 Kikuma, batu ba tsi, muna mudimu,
bámuzayaku Nzambi mu mudimu wa
Nzambi. Yihana ni, muna kilawu kya
kusamuna Musamu wa Bukheti, mwa-
muna ká́zodila Nzambi ni kahulula batu
babana bisi kwikila.

22 Kikuma, Bayuta balombi bidimbu
bya biphadi amana Bangeleki basandi
mudimu.

23 Kinga betu, thwisi samuna Kidisitu
wuna bákhoka ha kitakani: musamu
wuna wenina kisinza kikuma kya Bayuta

a **1:3 1:3** Kabu dya khenda yi ngemba; Lom 1:3

yi kilawu kikuma kya bana bakondi kala Bayuta;
24 kaasi kikuma kya batu babana kátela Nzambi, Bayuta yi Bangeleki, Kidisitu mosi wenina ngolu za Nzambi yi mudimu wa Nzambi.
25 Mukuma kilawu kya Nzambi kyenina mudimu wa lawu kuluta mudimu wuna wa batu, amana lebakani dya Nzambi dyenina ngolu kuluta ngolu za batu.
26 Baphangi bama talenuti khi mutindu kálutedila Nzambi: hana kati dya benu heku yi lawu dya batu ba nduka mu lutu, keti lawu dya batu ba ngolu, keti lawu dya batu bambuta.
27 Kaasi, Nzambi wásola mambu mana menina ma kilawu ku mesu ma batu ba ha tsi ndangu kabakwatisa tsoni batu bana badimuka; Nzambi wásola mambu mana menina lebakani ku mesu ma batu ba ha tsi ndangu kabakwatisa tsoni ku kina kyenina ngolu;
28 Nzambi wásola mambu mana makonda mupfunu ku mesu ma batu, mamana bisi lewula batu ba ha tsi, ndangu kazanga mambu mana misi monika ma mupfunu ku mesu ma batu.
29 Hahana ni, kweku mutu[b] keti mosi fwani kaditsikisa ku mesu ma Nzambi.
30 Kinga kikuma kya yandi lwenina mwena Kidisitu Yesu, yandi wuna wákituka mudimu kikuma kya betu: wawuna wátuka kwena Nzambi. Kaasi kenina phi masonga, wakutambika yi kukatula mu masumu.
31 Yihana ni bwosu buna bwásonama: «Yambula mukwa kuditsikisa kasya kuditsikisa kwandi mwena Pfumu[d].»

2

Kusamuna Kidisitu wuna bákhoka ha kitakani

1 Tangwa yisa kwena benu baphangi bama, ndangu yilusamwana maswekamu ma mabanza ma Nzambi, yísamunamoku yi ndinga yaluma kondilo ya mudimu.
2 Mukuma yíbonga lukanu ni hana kati dya benu, nzayaku mambu mahika kaka mamana matadidini Yesu Kidisitu, Yesu Kidisitu wuna bákhoka ha kitakani[a].
3 Ha yíkala meni meni kwena benu, yíkala mu lebakani; yi bweya yi matekita ma lawu;
4 Ndinga yama yi kusamuna kwama, byákalaku yi mudimu wa kukwikisa batu, kimutu, mana mafwani kuphindula mabanza ma batu, kaasi kwákala kusongila kumosi kwa Kitembu yi ngolu.
5 Ndangu, lukwikilu lwenu lukalaku mu mudimu wa batu, kaasi mu ngolu za Nzambi.

Mudimu wa Nzambi

6 Kinga mudimu wumosi tubati longa hakati dya batu babana bákiluka mu kitembu. Kaasi weku mudimu wa tangwa dyadi, keti wuna wa bapfumu ba tangwa dyadi, babana bátangama ni babázanga.
7 Mudimu wa Nzambi tubati samuna, wuna wa diswekamu amana waswamana mwena batu. Nzambi wasolawa tuka thama kikuma kya betu ndangu katukotisa mu khembu yetu, tukila buna tsi khaku kedi yihangama.
8 Keti pfumu mosi wa tsi yayi kázayawoku kedi. Mukuma wadi ni bádizayilakawa, wadi bakhanaku mukhoka ha kitakani Pfumu wa khembu.
9 Kaasi, bwosu basonika:

«Mambu mana kakonda mona kedi disu, yi
mana kakonda kedi yuka kutu,
yi mana makonda kedi tula ku mbundu ya
mutu,
Nzambi wáyidikilama batu bana bisi muzola yandi.»

10 Kinga, kwena betu kásongilama Nzambi, muna Kitembu. Kikuma, Kitembu kisi bakula byosu, ata bitsweki bina byenina muna kati dya mbundu ya Nzambi.
11 Amana nati, hana kati dya batu, wuzayini bitsweki byosu bina byenina muna mbundu yandi yuka ni ka Kitembu ku wuna wenina mwena yandi? Phila mosi ni heku mutu wuzayini mabanza ma Nzambi, kaka Kitembu wa Nzambi.

b **1:29 1:29** Lom 3:27.31; 3:21; 4:7 5:6; 9:15; 13:3; 15:31; Lom 2:17 6:14; Fdm 3:3. a **2:2 2:2** 1:23; Ngal 6:14. d **1:31 1:31** Yel 9:22; 2Ko 10:17; Lom 5:11; Ngl

12 Kinga betu twátambulaku kitembu kya
ha tsi yayi, kaasi Kitembu wuna wutuki
kwena Nzambi, ndangu twazaya mambu
mana katuheka Nzambi mu khenda
zandi.
13 Yihana ni, betu thwisiku zonzila
mambu mana misi tuka ku mudimu
wa batu, kaasi yi mambu mana kisi
longa Kitembu Kyatoma. Yihana ni
thwisi bangumuna kyedika kya kitembu
mu mihowu mina kisi hana Kitembu
Kyatoma.
14 Kaasi mutu wuna wenina lwesi
yi kitembu kya kimutu kisiku tambula
mambu mana matuki kwena Kitembu wa
Nzambi. Mukuma mambu mana menina,
kikuma kya yandi, hanga kilawu. Phasi
kwena yandi mu kubakulama, kikuma
mu Kitembu lwesi bisima fundisila.
15 Mutu wuna wenina mu kitembu,
yandi kisi fundisa mambu moosu, kaasi
yandi meni bisiku mufundisa kwena
mutu.
16 Kikuma, basónika bwabu:
«Nati wuzayini dibanza dya Pfumu?
Nati wufwani kamuheka ndongisila?»
Kinga betu, betu thwenina yi dibanza
dya Kidisitu.

3

Bana bakhunda hika mu lukwikilu, lwenina mwena Kidisitu

1 Kwena meni baphangi, yíluzonzisaku
hanga batu bana benina mu kitembu:
kaasi yímeka kuluzonzisa hanga batu ba
kimutu, hanga kwena bana bakhunda mu
lukwikilu mwena Kidisitu.
2 Midiki yíluheka, ka madya ma
ngolu ku, mukuma wadi madya ma
ngolu lwakhanamoku lenda mu kumina.
Amana keti buthwena bwabu phi, lwalen-
damoku mu kumina,
3 kikuma mu kimutu lwenina kaka.
Bwosu lwenina yi kiphala yi kutendana
mu kati dya benu, mambu mana moosu
misi songila ni lwisi dyatila hanga batu ba
kimutu.
4 Ho mosi wa benu kazimbula: «Meni
wa Pholu», amana mukwawu kazimbula:
«Meni wa Apholosi», kima kyahika lwen-
ina ho batu kwandi[a].
5 Amana nati Apholosi? Nati phi Pholu?
Basadi ba Nzambi benina, muna nzila ya
kisalu kya bawu ndangu benu lwakwikila.
Kosu mutu kisi sala kisalu kina kámuheka
Pfumu.
6 Meni, miti yíkuna, Apholosi
yandi mamba kátyakila, kaasi Nzambi
wakalawa kodisa[b].
7 Yihana ni, mutu wuna wisi kuna miti
yi wuna wisi tyakila mamba balutiku:
kaasi Nzambi wuna wisiwa kodisa, yandi
wulutini.
8 Mutu wuna wisi kuna miti yi wuna
wisiwa tyakila mamba kima kimosi ben-
ina; kaasi kosu mutu katambula lufutu
lwandi bwosu kasadidini kisalu kya yandi
meni.
9 Mukuma betu thwenina bakwetu ba
kisalu ba Nzambi.
Benu lwenina kilanga kya Nzambi,
thungidi ya Nzambi.
10 Bwosu bwenina mu kabu dya khenda
dina kápheka Nzambi, yítunga kedi mip-
fundila hanga mutungi wa bukheti wa
nzu. Amana buthwena bwabu, mutu
wahika wisi tunga hana thandu. Kaasi
kosu mutu kakeba mu thungidi.
11 Kikuma mipfundila mya kusikula
kedi myenina muna Yesu Kidisitu, kweku
mutu wahika fwani kasikula mikwawu.
12 Amana yuka ni mutu katungila, hana
tandu ya mupfundila, mu wolu, pha-
lata, mu matadi ma thalu, mu miti, mu
mwangu watsi yi khangu[d].
13 Kaasi muhangu wa kosu mutu
wázayakana mu kilumbu kya pfundusu.
Kikuma, mu mbawu batésilawa muhangu
wa kosu mutu; mu kuzaya buna wenina
muhangu wa wandi.
14 Ho ni muhangu wa mutu wuna
katungini wazyama, yandi katámbula lu-
futu.
15 Kaasi, ho ni muhangu wa mutu
wahya ku mbawu, mukwa wawu
katámbulaku lufutu; yandi meni
kahúluka, hanga mutu wulutidi ha
mbawu.
16 Luzayibwoku ni benu lwenina nzu
ya Nzambi, amana Kitembu kya Nzambi

a **3:4 3:4** 1:12. b **3:6 3:6** Yel1.10; Lom 9:16. Mhb 18:4.11. 24. d **3:12 3:12** 2Th 2:20; Nza 21:14.18.

mwena benu kisi zingila.
17 Yihana ni, mutu wuna wazánga nzu
ya Nzambi, Nzambi kamúzanga; mukuma
nzu ya Nzambi yenina yatoma; yi benu,
nzu ya Nzambi meni yina.
18 Ka mutu ku kadihuna yandi meni:
ni ho mutu, mukati dya benu, wuzodi ni
kadikitula mutu wadimuka mu mambu
ma tsi yayi, theti kakituka kilawu amana
kakituka nana mutu wadimuka.
19 Kikuma mudimu wa tsi yayi wen-
ina hanga kilawu ku thwala ya Nzambi.
Mukuma básonika bwabu: «Nzambi kisi
kwata batu badimuka ha mutambu wa
nduka za bawu meni za mbi.»
20 Amana hika: «Pfumu wuzayini ma-
banza ma batu badimuka, wuzayima ni
ma phamba menina.»
21 Amana ka mutu ku wadizatula ku
mambu ma batu. Mukuma mambu
moosu ma benu menina:
22 kondilo Pholu, Apholosi, Sefwasi, tsi,
luzingu, lufwa, lelu kondilo mbasi, byosu
bya benu;
23 kaasi benu lwenina batu ba Kidisitu
amana Kidisitu kenina wa Nzambi.

4

Buna balombi kwena basadi ba Kidisitu

1 Bulungi lwatubongaka hanga basadi
ba Kidisitu yi batu bana báheka kiyekika
kya maswekamu ma mabanza ma
Nzambi.
2 Kima kyatheti bisi lomba kwena mutu
wuna báheka kiyekika: kakala mutu
wuna basila mbundu.
3 Kaasi kwena meni, kwakala ni benu lu-
bati pfundisa kondilo bazusi ba tsi babati
pfundisa, yidiyangisaku kwama. Mbatiku
difundisa meni-meni.
4 Mukuma katsatsa kama kabatiku
diyangisa, kaasi buna buzonziku ni yid-
inungisini. Mutu wisi pfundisa, Pfumu.
5 Yi hana ni, lufundisaku kedi ku thwala
tangwa dina kásila. Hingilenu yi kuna
kakwísila Pfumu: yandi wakwisa tungu-
lula bitsweki bina bya mu phipha amana
kasámuna mabanza ma mbundu za batu.
Amana kosu mutu katambula lukumu
luna kwena Nzambi.
6 Baphangi bama, kikuma kya benu
thambwadini meni bifwanisu bya mambu
ma Apholosi yi ma meni-meni kikuma kya
kulongila, ndangu lwabakisa. Nzodi ni,
muna mbandu ya betu, lwalenga tambula
kikuma kya mutsiku wawu: «Ludimbukaku
mbambi ya mambu mana másonama.»
Ndangu keti mosi wa benu kaditsikisaku
mu kuyekamina kwena mosi amana ka-
menga mukwawu.
7 Kikuma, nati wubati kuswaswanisa
ngeyi? Khi kima wenina kyawu,
kina wakonda tambula? Amana
honi watambulakya, kikuma kya biki
wubati sila lulendu hangambedi ni
wátambulakyoku[a]?
8 Lwátambula kedi benu mambu
mana moosu lwenina mawu mupfunu!
Lwákituka kedi bamvwama! Lwáyandika
kedi kuyala konda betu! Kyedika; meni
yizóla ni lwayala mu kyedika ndangu betu
phi twayala hakimosi yi benu.
9 Mukuma, yisi banza ni, Nzambi
wátutenginika betu bathumwa ha ki-
fulu kya tsuka: Thwenina hanga batu
bazéngila ndola ya lufwa: ndangu
batuhonda ku mesu ma batu ba ha tsi yi
ku mesu ma banzyo ba Nzambi yi kwena
batu boosu.
10 Betu thwenina bilawu kikuma kya Ki-
disitu, kaasi benu lwenina batu badimuka
mwena Kidisitu; betu thwenina balem-
bwa; benu lwenina yi kikesa. Benu babati
luzitisa kaasi betu, babati tulewula!
11 Yi kuna tangwa dyadidi, ba kuyengika
thwenina ku nzala, ku kihwinya, ku
kikhonga, ku fimbu amana tukondi kizika
kya kuzakadila[b].
12 Thwisi nyokuka mu kusala yi moku
metu. Ata batutukwani, thwisi basaku-
muna. Ata batuyangisini, thwisi sipha
mbundu.
13 Ata batuhunini musamu, betu thwisi
hana kikesa. Amana tii yi lelu dyadi,
kikuma kya batu boosu, thwenina hanga
tswala za mu tsi, hanga bima bya mvindu
bina bisi losa.
14 Yilusonikinibwoku kikuma kya ku-
lukwatisa tsoni, kaasi kikuma kya kulul-

a **4:7 4:7** Ywn 3:27; Lom 12:6. *Lulendu* 1:29. b **4:11 4:11** 2Ko 4:8-12; 6:4-10; 7:5; 11:23-27; 12:10; Mth 8:20.

wengisa hanga bana bama batondama.
15 Kikuma keti bweti lwenina yi ba-
longi mafunda kumi mu kimvuka yi Ki-
disitu, lwakálaku yi batata balawu: meni
yílubuta mu Kidisitu Yesu, muna nzila ya
Musamu wa Bukheti.
16 Amana, yiluhekini kikesa ni lwalanda
mbandu ya meni.
17 Yi bwabuna ni, yiluhitikini Thimoti,
yandi kenina mwana wama watondama
yi wuna fwani yisila mbundu mwena
Pfumu. Yandi kaluyubwakisa nzila zama
mu kimvuka yi Kidisitu [Yesu], bwosu
yisibwa longa muma mwosu, muna
mabundu moosu.
18 Batu bahika mukati dya benu baza-
kami yi lulendu, babati banza ni yik-
wisaku lutala benu.
19 Kinga ka thama ku, ho ni Pfumu
kazola, yikwisa lutala. Amana yitálaku
lwesi ndinga kaasi ngolu za babana ben-
ina babasa yi lulendu.
20 Kikuma Kipfumu kya Nzambi kyeku
lwesi mu ndinga kaasi mu ngolu.
21 Biki luzodini? Ni yisa lutala yi fimbu,
kondilo mbundu yabasa yi lungongu yi
talala?

5

Kisakasaka mu kati dya Dibundu

1 Batu babati zonza muma mwosu ni
mbongi lawu mu kati dya benu. Mbongi
zimosi zisunzi; keti batu ba tsi za hika
bakondi zaya Nzambi bafwanakyoku sala
buna. Mu mutindu wuna wenina ni mutu
mosi hana kati dya benu kabati nimba yi
mukhetu wa tata wandi!
2 Amana benu lubati sya hika lulendu!
Lufwaniku ni lwakala mu kyadi yi kuna
kakatwakila mutu wuna sadi dyambu dya
mutindu wuna ha kati dya benu?
3 Kwena meni, keti bweti yeninahoku
mu lutu, kaasi hakimosi yenina yenu
mu kitembu. Wuna wáhanga dyambu
dya mutindu wuna yímufundisa kedi
hangambedi ni hana yikala.
4 Tangwa lwakútakana benu boosu, mu
khumbu ya Pfumu [wetu] Yesu, benu yi
kitembu kyama, yi ngolu za Pfumu wetu
Yesu Kidisitu;
5 bulungi bamulambula mutu wuna
kwena Satana ndangu kazangana mu
lutu, mukusya ni kitembu kyandi kyahu-
luka kilumbu kakwísa Pfumu.
6 Bweku mupfunu ni lwadizatulaka!
Luzayibwa mboti: «Koma ka kisi dya mu-
vimbu kisi ndundumuna kithoba kyosu.»
7 Disemisenu! Katulenu muvimbu
wakhulu ndangu lwakituka kithoba
kya pha mukuma lwenina konda mu-
vimbu. Kikuma Kidisitu, phaki yetu,
bámutambika kimenga.
8 Yi hana ni, tutenu mukinzi; heku
ni yi muvimbu wakhulu keti muvimbu
wa mambu mambi yi khu, kaasi yi
mapha makonda muvimbu ma wengele yi
kyedika.
9 Muna mukanda wama watheti, yilu-
sonikina ni lutakaku kikhunda yi batu
bana bisi sala kindumba.
10 Heku ni yi boosu bana benina mu tsi
yayi, ni boosu bita-mbongi, bamatomina,
befi, batu bana bisi fukamina biteki. Ho
dyakala bwabuna, lufweti lubuka mu tsi!
11 Buthwena, mana yilusonikini,
lukalaku mu kikhunda yi mutu wuna
wadiheka lwesi khumbu ya phangi,
kaasi yandi meni kenina kita mbongi,
matomina yi mutu wisi fukamina biteki,
mangusi yi kinwa-malafu kondilo mwifi
lwalendaku dya yi mutu wa mutindu
wuna.
12 Kikuma mathadiku kwama meni
mambu mana ma kufundisa bana beku
mu dibundu. Amana bana benina mu
dibundu, ka benu ku lwenina bazusi ba
bawu?
13 Bana beku mu dibundu Nzambi
wabafundisa. Basonika bwabu: «Mukuk-
wasenu katomiku ha kati dya benu.»

6

Kufundasana benu yi benu baphangi

1 Ho ni mosi mukati dya benu kadi-
vwa mu mulonga yi mukwawu, abweti
kalenda lomba ni bamufundisa kwena
bazusi bana bakonda masonga, bulungi
kenda lomba kwena batu ba Nzambi?
2 Luzayibwoku ni batu ba Nzambi
bafúndisaya kilumbu tsi? Ho ni benu
lufwani mu kufundisa tsi, abweti fwaniku

ni lwazenga tuma twa milonga twa khunda-khunda?
3 Luzayiku ni betu twabáfundisa banzyo? Amana mu biki lwakonda lendila mu kufundisa milonga mya luzingu lwalu!
4 Kinga, ho ni lwakala yi milonga mya luzingu lwalu, lwisi kwenda tambula batu babana kisiku kipha dibundu ndangu lwabakitula bazusi!
5 Nzonzibwa ndangu tsoni zalukwata. Yihana ni, keti mutu mosi wadimuka kenamwoku muna kati dya benu wufwanini kayidika mambu hana kati dya baphangi!
6 Kaasi bwenina bukheti ni phangi mosi kenda fundaka phangi wandi mukwawu amana kahangaka bwabuna ku thwala ya bana bakondi kala bakwikidi?
7 Mukyedika, ho ni lwafundasanaka benu yi benu, kyakina kidimbu kyisi songila ni lwatota kedi. Kikuma kya biki lwisiku tambwasila keti bweti lweku mu kibela? Kikuma kya biki lufwaniku kutambwasa kwenu ni balukonguna?
8 Kaasi benu lubati hana kibela yi kukongunaka bakwenu kinga baphangi benu benina!
9 Luzayiku ni batu babana bisi heka bakwawu kibela, bavwaku kizika muna Kipfumu kya Nzambi. Ludihunaku: batu babana bisi sala kindumba, bisi fukamina biteki, bita-mbongi, bayakala babana bisi dinimbisa yi bakwawu bayakala;
10 befi, bakwa lukusu, binwa malafu, bamangusi holo bakwa kingolu-ngolu bavwaku kizika muna Kipfumu kya Nzambi.
11 Amana tala buna lwákala bahika hakati dya benu. Kaasi Nzambi wálusukula, wálutumbika, wálukitula batu ba masonga muna khumbu ya Pfumu Yesu Kidisitu yi muna Kitembu kya Nzambi wetu.

Lutu lwenina kikuma kya khembu ya Pfumu

12 Lwisi zimbula bwabu: «Yenina yi muswa wa kuhanga byosu.» Abwabuna, kaasi ka byosu ku byenina mupfunu. Fwani yizimbula: «Yenina yi muswa wa kuhanga byosu», kaasi yiyámbwadilaku kima kyakala yi hamu ha thandu ya meni.
13 Lwisi zimbula hika: «Madya menina kikuma kya kundu amana kundu dyenina kikuma kya madya.» Abwabuna, kaasi Nzambi kazánga yi byabi yi bina. Kaasi lutu lweku kikuma kya mbongi: lwenina kikuma kya Pfumu, bwosu kenina Pfumu kikuma kya lutu.
14 Kinga bwosu buna, Nzambi káfutumuna Pfumu ku bafwa, yibwabuna phi katúfumuna betu phi ku bafwa muna ngolu zandi.
15 Luzayibwoku ni lutu lwenu lwenina kitini kya lutu lwa Kidisitu? Pfwani yitambula bitini bya lutu lwa Kidisitu, yibundiksabya ku bitini bya lutu lwa ndumba-leta? Bwalendakanaku!
16 Luzayibwoku ni yanduna wubundiksini lutu lwandi yi luna lwa ndumba-leta wukituki lutu lumosi yi yandi? Kikuma, bwabu básonika: «Bawu bodi bakítuka lutu lumosi.»
17 Kaasi wuna wubundakani yi Pfumu kenina Kitembu kimosi yi yandi.
18 Tinenu mbongi! Disumu dyosu kisi hola mutu ku phenza ya lutu disi kala; kaasi wuna wudilambudini ku kindumba, lutu lwa yandi-meni kisi sumuna.
19 Luzayibwoku ni lutu lwenu lwenina nzu ya Nzambi ya Kitembu Kyatoma wuna wenina mwena benu yi wuna lwátambula kwena Nzambi? Ludiviku benu-benu:
20 Mukuma bálusumba mu thalu ya lawu. Yihana ni sadilenu lutu lwenu kikuma kya khembu ya Nzambi.

7

Kyufu kitadidini longu

1 Tuyambilenu kikuma kya kisyati kina lwátsonikina. Bwenina bukheti kwena yakala ni kazingaku yi mukhetu.
2 Kaasi kikuma kya kudikenga ku mbongi, bulungi kosu yakala kakala yi mukhetu wandi amana kosu mukhetu kakala yi yakala dyandi.
3 Mboti yakala kalungisa kiyeka kyandi kwena mukhetu wandi, mukhetu phi kahanga mutindu wumosi kwena yakala dyandi.
4 Mukhetu kafwaniku katambula lukanu kikuma kya lutu lwandi: lutu

lwandi lwenina kikuma kya yakala dyandi; mutindu wumosi kwena yakala, kafwaniku katambula lukanu kikuma kya lutu lwandi: lutu lwandi lwenina kikuma kya mukhetu wandi.

5 Ludikandaku thangi mukhetu yi yakala, akolu ni, lwayukana benu bodi, amana phi mu tangwa dya khunda ndangu lwadihana mu lombilu; kunima luvutwakidi luzingu lwenu lwa thangi; kondilo, mu kukonda kwa kwatakani, lwadiyambwadila nana mu bimeka bya Satana.

6 Dyambu dina yiluzimbwadini dyeku kizila, kaasi mutindu wumosi yilusongidi ho lwalenda kusadiladya.

7 Yizola ni boosu bakala hanga meni; kaasi kosu mutu kenina yi kabu dyandi dya khenda dya kingenga dina kámuheka Nzambi, mutu yi mutu yi dyandi.

8 Kwena baphupha yi bafwidi ba bakhetu, bwabu nzimbudini: bwenina bukheti ni bazingaka kwabawu hanga meni.

9 Kaasi ho ni balendaku mu kudikwatikisa, bakwela kwabawu: mukuma bulungi kukwela; ka mboti mu kuyokaka tsambu za bawu.

10 Kwena babana bákwela kedi, kizila kimosi yibaheki –kitukiku kwena Pfumu– mukhetu kadihambulaku yi yakala dyandi.

11 Ho ni wádihambula, kazinga bwabuna konda yakala, kondilo badilomba mulemvu yi yakala dyandi; amana yakala kamuyambwadilaku mukhetu wandi.

12 Kwena batu bahika, nzimbudini –meni-meni, matukiku kwena Pfumu– : ho ni yakala wenina mukwikidi kakala yi mukhetu wukondi kala mukwikidi, amana ho mukhetu katambwasa ni bazingaka kaka yi yandi, kamukukwasaku;

13 honi mukhetu wa mukwikidi kakala yi yakala wukondi kala mukwikidi amana katambwasa mu kuzinga yandi, kamuyambwadilaku yakala dyandi.

14 Mukuma, yakala wuna wukondikala mukwikidi bamúkitula watoma mu nzila ya mukhetu wandi wa mukwikidi, phila mosi yi mukhetu wukondi kala mukwikidi bamúkitula watoma kikuma kya yakala wa mukwikidi. Kondilo, bana benu batángama kwena Nzambi hanga bana ba mvindu, kinga ni batu ba Nzambi benina kwena Nzambi.

15 Kaasi ho ni mutu wukondi kala mukwikidi wuzodi kadihambula yi mukwawu wuna wa mukwikidi, kadihambula. Muna mambu ma mutindu wuna, phangi wa yakala keti phangi wa mukhetu, wukatukini mu kihika, mukuma Nzambi kálutela ndangu lwazingila mu ngemba.

16 Kikuma, abweti wazáyila, ngeyi mukhetu, ho ni wahulula yakala dyaku? Kondilo abweti wazáyila, ngeyi yakala, ho ni wahulula mukhetu waku?

Kuzinga bwosu kálutedila Nzambi mu kuhanga

17 Mbala za hika, kosu mutu kadyatila bwosu buna dyenina kabu dina kámuheka Pfumu, bwosu buna kákala theti tangwa kámutela Nzambi. Wawuna mukuku tsitsini muna Mabundu moosu.

18 Yuka ni mutu wádikotila kedi mukhanda, mu tangwa dina kámutela Nzambi, kakala bwabuna; yuka ni ngulungu kádikadila kedi mu tangwa kámutela Nzambi, kadikotisisaku mukhanda.

19 Kukota kwa mukhanda yi kudikadila kwa ngulungu bweku mupfunu: kima kyenina mupfunu, kulemvuka ku mitsiku mya Nzambi.

20 Kosu mutu kazingila muna phila yayina kákala mu tangwa kámutela Nzambi.

21 Muhika wákala mu tangwa kákutela Nzambi? Moninabwoku phasi; keti bweti wekina mu kiphwanza, zaya kusadilawa mutindu wosu wuna buna bufwanini.

22 Kikuma, muhika wuna batela mwena Pfumu, wekina mutu bakula wa Pfumu, phila mosi, mutu wuna wakonda kala muhika ha kámutela Pfumu, wekina muhika wa Kidisitu.

23 Nzambi kálusumba mu thalu ya kuluta; lukitukaku bahika ba batu.

24 Baphangi bama, kosu mutu, kazingila ku mesu ma Nzambi muna phila yina kákadila mu tangwa kámutela.

Byufu bitadidini baphupha yi bafwidi

25 Mu mambu mana matadidini
bakhetu bakonda zaya yakala, yeku yi
muswa wa Pfumu; kaasi dibanza lwesi
phani hanga mutu watambula khenda
za Pfumu amana kikuma kya bwabuna
kenina wuna bafwani kusila mbundu.
26 Amana mboni ni, kikuma kya
minyanga mya tangwa dyadi, bulungi ni
kosu mutu kakala kwandi bwabuna.
27 Mukhetu wenina yandi? Wusan-
daku ni wadihambu yi yandi. Weku yi
mukhetu? Wusandaku mukhetu.
28 Kaasi yuka ni wukwedini, wusumukiku,
amana yuka ni mukhetu wakonda zaya
yakala kakwela, kasumukiku; kaasi batu
bana bákwela kiwayi bakúkula, amana
meni, nzodi yilukatula mu kiwayi kina.
29 Talenu mana nzimbudini, baphangi:
tangwa dyekina dyakhufi; tuka lelu, batu
bana benina yi mukhetu mosi bazinga
hanga baphupha,
30 batu bana babati dila bakala hanga
bana babatiku dila, bana babati sangwala
bakala hanga bana babatiku sangwala,
bana babati sumba bakala hanga batu
bakonda kima,
31 bana bisi sadila bima bya tsi yayi
bakala hangambedi ni bisiku sadila bima
bya tsi. Mukuma tsi yayi yi mambu ma
yawu yahita.
32 Nzodi ni luvumukaku mbundu. Mutu
wuna wakonda kwela kenina yi kyadi
kya mambu ma Pfumu, kisi sanda ni
kahangaka mambu mana misi sephidisa
Pfumu.
33 Kaasi mutu wuna wákwela kenina yi
kyadi kya mambu ma tsi, kisi sanda khi
mutindu kafwani kasephidisa mukhetu
wandi.
34 Amana wadikabisa kenina. Phila
mosi yi mukhetu wuna wakonda yakala
yi mwana mukhetu wakonda zaya yakala,
bawu benina yi kyadi kya mambu ma
Pfumu, ndangu bakala batu ba Nzambi
mu lutu yi mu kitembu. Kaasi mukhetu
wakwela kenina yi kyadi kya mambu
ma tsi, kisi sanda khi mutindu kafwani
kasephidisa yakala dyandi.
35 Yiluzimbwadi bwabuna kikuma kya
mamboti menu; heku ni kikuma kya ku-
lutamba mutambu; nzodi ni lwahangaka
mambu mana malungini, lwadihanaka
buna bufwani ku kisalu kya Pfumu,
amana lwakangama kwena Yandi konda
luhuku.
36 Buthwena, yuka ni mutu kabanzaka
ni phasi kabati muheka mbayi wandi
wuna wakonda kedi zaya yakala, bwosu
kabatiku mukwela, kuna yandi mutu
wazakama yi nzala kukwela; ho ni mutu
meni wuna wusephidini ni bakwelana,
kahanga buna kazodini, kasumukiku.
37 Kaasi wuna watámbula kiyeka kya
kuzitika mbundu yandi konda kumu-
lundika kwena mutu yi luzolu lwandi
ni kamuzitisa mbayi wandi, yandi bwa
bukheti kahánga.
38 Yihana ni, mutu wuna wukwedini
mbayi wandi, bukheti kahangini, amana
wuna wukondi mukwela, bukheti ka-
hangi hika kuluta.
39 Mukhetu wa longu kenina wakuzitik-
ila kwena yakala dyandi buna kenina yi
mu luzingu. Ho ni yakala dyandi kafwa,
hana mukhetu wekina wadiyambwadila
mu kukwela wosu wuna kazodini, kaasi
mwena Pfumu lwesi.
40 Kaasi kikuma kya meni, mukhetu
kakála yi kyesi kya lawu yuka ni katamb-
wasa mu kukala kwandi bwosu kenina,
amana khwikidi, meni phi, mbanzi ni
yenina yi Kitembu kya Nzambi.

8

Mbisi batambiki mikhayilu kwena biteki

1 Kikuma kya mambu matadidini
mbisi zina batambikini mikhayilu kwena
nzambi za biteki: Mukyedika ni «betu
boosu thwenina yi nzayilu». Nzayilu yisi
mukitula mutu mukwa lulendu lwa lawu,
kaasi lungongu lwisi tunga.
2 Mutu wuna wisi dibanzila ni dyambu
kazayini, khaku kedi kazaya buna
kafwani kazayila.
3 Kaasi mutu wuna wisi zola Nzambi,
yandi wuzayakani kwena Nzambi.
4 Mu mana matadidini mbisi batam-
bikini kwena nzambi za biteki: betu
tuzayi ni mu tsi mweku nzambi za biteki
amana Nzambi yandi mosi lwesi kenina.
5 Mukuma yuka ni mukyedika ba-
bana bisi tela ni banzambi lawu benina
kwakala ku zilu, hakala ha tsi, disongidila

ni «banzambi» lawu benina «bapfumu» phi lawu benina,
6 kaasi kikuma kya betu, Nzambi kenina mosi lwesi, Tata,
kwena yandi kwatuka bima byosu, kikuma kya yandi phi thwenina;
amana Pfumu phi mosi lwesi kenina, Yesu Kidisitu,
mwena yandi byenina bima byosu, yi mwawu phi thwenina.
7 Kaasi boosu bazayibwoku bwabuna. Kikuma, batu bahika bá́yikana kedi yi nzambi za biteki, bawu bisi dya madya mana batambikini kwena nzambi za biteki yi kubanzaka ni kwena nzambi za biteki batambikima; amana katsasa ka kakonda ngolu yi kudisumunaka.
8 Kinga heku ni kudya kwatukhundingisa kwena Nzambi: yuka ni tudimoku, heku kima kyá́tukatuka; yuka ni twadyama, keti kima kyatú́yikamaku.
9 Ihana ni, kebenu ndangu bima bina lwisi bwisa mu luzolu lwenu, byakituka nana ditadi dya kudikhukula kwena babana benina balembwa mu lukwikilu.
10 Mukuma, yuka ni mutu kakumona, ngeyi wenina yi «mazaya», ni wubati dya mu nzu ya nzambi za biteki, katsasa kandi kamú́natisaku yandi mukwa lukwikilu lwa lembwa, mu kudya madya mana batambikini kwena nzambi za biteki?
11 Bwabuna phangi wuna wenina yi lukwikilu lwa khufi, wuna kisa fwila Kidisitu, kadítotisa kwandi kikuma kya «mazaya» ma ngeyi!
12 Mu kusumukaka bwabuna ku thwala ya baphangi yi mu kukhukulaka katsasa ka bawu, kana kenina kalembwa kedi, lubati sumuka kwena yandi-meni Kidisitu.
13 Yihana ni, yuka madya mamosi makala kisinza kikuma kya phangi wama, yidyaku hika kyamakulu mbisi ndangu khalaku kisinza kikuma kya phangi wama.

9

Kiyeka yi kisalu kya thumwa

1 Yeku mu kiphwanza? Yeku thumwa? Yímumonaku Yesu Pfumu wetu? Benu lweku lufutu lwa kisalu kyama mwena Pfumu?
2 Yuka ni, kikuma kya batu bahika, yeku thumwa, kaasi yeninabwa kikuma kya benu. Mukuma, benu lwenina kinyeminu kya kithumwa kyama mwena Pfumu.
3 Tala buna yisi dikutumuna ku thwala ya babana bisi pfundisa:
4 Thweku yi muswa wa kudya yi kunwa?
5 Thweku yi muswa wa kunata, mu nzila, phangi mosi wa mukhetu wuna wakwela kedi, bwosu buna bisi hanga bathumwa bahika, baphangi ba Pfumu yi Sefwasi?
6 Kondilo, Balanabasi yi meni lwesi tukondi kala yi kiyeka kya kusala kisalu ndangu twabonga lufutu lwa luzingu lwetu?
7 Khi suta watámbwasa ni kadifuta yandi-meni mu kusala kisalu kya leta? Nani wufwani kukuna miti wa vinu amana kakonda dya bibundu byandi? Nati wisi hungula kibuka kya bibulu amana wakonda nwa midiki mya bibulu?
8 Mu kimutu mbati zonzila bwabuna? Mitsiku mizonzibwoku bwabuna?
9 Kikuma basonika bwabu muna mitsiku mya Moyize: «Ngombi wuna wubati sala kisalu kya bule, bisiku mukasa ku munwa.» Nzambi kisi diyangisa kikuma kya bangombi?
10 Mu kuzonza kwa bukheti, kikuma kya betu kazonzidini bwabuna? Mukyedika, kikuma kya betu bá́sonikina bwabuna. Mukuma mutu wuna wisi bundula, bulungi kabundula yi kivuvu amana wuna wisi hela bibundu kafweti hanga buna bufwani yi kivuvu ni katámbula ndambu yandi.
11 Yuka ni betu twá́kuna mwena benu mambu matadidini Kitembu Kyatoma, phasi bwenina yuka ni twahela ndambu ya kimvwama kya tsi kwena benu?
12 Yuka ni batu bahika benina yi muswa mwena benu, abweti ni betu loni?

Kinga betu twasadilawoku muswa wuna. Kaasi thwisi kasa mbundu mu mambu moosu ndangu tusyaku bisinza mu mambu mana matadidi Musamu wa Bukheti wa Kidisitu.
13 Luzayibwoku ni batu babana bisi sala kisalu mu nzu ya Nzambi bisi bonga phi madya mu nzu ya Nzambi; babana bisi

sala ha mesa ma kimenga bisi bikila phi muna bima byabina balambudini ha mesa ma kimenga.

14 Phila mosi yi buna kásenda Pfumu ni batu babana bisi samuna Musamu wa Bukheti, bazingilaka muna kisalu meni kina kya Musamu wa Bukheti.

15 Kaasi meni tsadidimyoku miswa mina keti wumosi. Tsonikibwoku ni ndangu yilenga tambulamya. Bulungi yifwa kwama! Heku mutu wazílulakya kikuma kya mutsiki wama.

16 Kikuma kusamuna Musamu wa Bukheti kyeku kima kya kuditsikisa kwena meni. Kaasi kyenina kiyeka kaphekini Pfumu; Kyadi kwena meni yuka ni tsamuniku Musamu wa Bukheti.

17 Wadi ni yisalakakya mu luzolu lwama, wadi lufutu bisi pfuta; kaasi bwosu báphekakya kwena Pfumu, yísolakyoku meni, kaasi khwikidini ni yisikya sala hanga kiyeka bápheka.

18 Khi lwawu si lufutu lwa meni? Kaka kusamuna Musamu wa Bukheti wakhatu konda kuhingila ni bapfuta kima, yisiwa samuna konda kutambula muswa wuna wisi ndumbwala Musamu meni wuna.

19 Mukuma, keti buna yeku muhika wa mutu ku thwala ya batu boosu; kaasi meni-meni yídikitula muhika wa batu boosu, kikuma kya kuvwa batu balawu.

20 Kwena Bayuta, yíkala hanga Muyuta ndangu yilenga banunga Bayuta; kwena babana bisi zingila mu mitsiku mya Moyize, yíkala hanga mutu wuna wisi zingila muna mitsiku, ndangu yibabonga babana bisi zingila mu mitsiku, kinga meni-meni yeku mu sina dya mitsiku.

21 Yi batu babana bakondi zaya mitsiku mya Moyize, meni phi yekina hanga bawu, ndangu yibabonga babana bakondi zaya mitsiku. Bwabuna butendudiku ni meni yenina mutu wukondi zaya mitsiku ku thwala ya Nzambi, mukuma yenina wakuzitikila mu mitsiku mya Kidisitu.

22 Mu kikhunda kya batu babana benina balembwa mu lukwikilu, meni phi khituki mutu walembwa, ndangu yibabonga. Yidikitudi meni wosu kikuma kya boosu, mu kuhulula, mu phila yosu, ndambu ya batu.

23 Yisi hanga bwosu buna kikuma kya Musamu wa Bukheti, ndangu yitambula makheti ma wawu.

24 Luzayibwa kyedika ni batu babana bisi tamba tsaka za thinu mu kibanzala, boosu bisi tyakula, kaasi mutu mosi lwesi wisi nunga. Benu phi tyakulenu mu phila ni lwalenga nunga.

25 Kinga batambi tsaka, mu tangwa dina bisi sokulula, bisi dihana ku mutsiku yi bulemvu bwa lawu. Babana bisibwa hanga ndangu batambula mukhonzi wuna wisi kulwakila; kaasi betu, thwisibwa hanga ndangu twatambula mukhonzi wuna wisiku kulwakila.

26 Yi bwabuna yisi tyakula meni; yisiku zibika amana yisi nwana mu khomi; yisiku lwesa khomi mu ngwanza.

27 Kaasi yisi nyokuna lawu lutu lwama, amana yisilwa lemvula, tsadidilwa hanga muhika, ndangu yidilewasaku meni-meni kunima dya kusamuna Musamu kwena bakwetu.

10

Mbandu ya Kiseledi muna nganga

1 Nzodi ni lwayubuka, baphangi bama, mambu mana máluta kwena bakhaka betu muna tangwa dya Moyize. Bawu bákala ba kutanina ku sina dya tuti, boosu phi bálabuka yanga dya kabengi.

2 Bawu boosu bábotama mu kithwadi yi Moyize muna tuti yi muna yanga dya mbuta.

3 Bawu boosu badya madya mamosi ma Kitembu Kyatoma

4 amana boosu banwa mamba ma Kitembu Kyatoma: kikuma, bakala nwa ku kitadi kya mu Kitembu kyakina kyakala balanda, amana kitadi meni kina kyákala Kidisitu.

5 Kinga, batu balawu mukati dya bawu bákalaku yi tsambu za bukheti kwena Nzambi, yihana basala fwila muna nganga.

6 Zenina mbandu kikuma kya betu, ndangu tukalaku yi tsambu za mambu mambi hanga buna báhanga bawu.

7 Lukitukaku bafukamini ba nzambi za biteki buna báhanga batu bahika mukati dya bawu, bwosu másonama Masonuku:

«Batu bazakadi kikuma kya kudya yi kunwa, kunima batelami kikuma kya kutamba.»
8 Tudilambulaku ku mbongi bwosu bahanga batu bahika mukati dya bawu, amana mafunda makumodi yi matatu ma batu bafwa muna kilumbu kimosi.
9 Tumuleyaku Kidisitu, bwosu bahanga batu bahika mukati dya bawu, hanga bamani bahonda kwena banyoka.
10 Ludinyengakaku, bwosu bahanga batu bahika mu kati dya bawu, wanzyo muzangi wabakulula.

11 Kinga byosu bina byabayisila ndangu byabaheka mbandu; amana basonikama kikuma kya kutulwengisa betu batu babana thwekina ku tangwa dya tsuka ya tsi.
12 Yihana ni, mutu wuna wubanzi ni watelama kenina, kalwenga ndangu kabwaku.
13 Heku kimeka kyalubwila konda kyatuka kwena batu. Kinga Nzambi kenina wakwikama ku bilangi byandi, kaluyambwadilaku ni lwabwa mu kimeka kihitini kitesu kya ngolu zenu; kaasi mu tangwa dya bimeka, yandi kalúheka ngolu za kuvibidila yi phila ya kununginabya.

14 Yihana ni baphangi bama batondama, tinenu mu kufukamina nzambi za biteki.
15 Mbati luzonzila hanga kwena batu ba ngangu; fundisenu benu-benu kikuma kya mambu mama nzimbudini.
16 Bungu dya lusakumunu dina thwisi hanina lusakumunu: kakyaku kimvuka yi menga ma Kidisitu? Dipha dina thwisi bukuna: kakyaku, kimvuka yi lutu lwa Kidisitu?
17 Bwosu dyenina dipha dimosi lwesi, mbatanana thwenina lawu, lutu lumosi thwenina, mukuma dipha dimosi thwisi dya betu boosu.

18 Talenu kanda dya Kiseledi mu kimutu: babana bisi dya mbisi zina batambikini ku kimenga, bawu beku mu kithwadi yi Nzambi kuna mesa ma kimenga?
19 Amana biki nzimbudini, nzambi wa kiteki holo mbisi zina balambudini kwena nzambi za biteki bilutini mupfunu?
20 Loni, kaasi kina bisi lambula, kwena bitembu bya mbi bisibya lambula, ka kwena Nzambi ku. Kinga, nzodiku ni lwakala mu kithwadi yi bitembu bya mbi.
21 Benu lufwaniku ni lwanwa bungu dya Pfumu yi bungu dya bitembu bya mbi mu mbala mosi; lufwaniku ni lwadya ku mesa ma Pfumu yi ku mesa ma bitembu bya mbi mu mbala mosi.
22 Kondilo tuzodini ni twavundumuna kiphala kya Pfumu? Ngolu lawu thwenina kuluta yandi?

Kuhanga byosu kikuma kya khembu ya Nzambi

23 Benu lwisi zimbula ni «baphekini muswa wa byosu», kaasi ka byosu ku byenina mupfunu. «Baphekini muswa wa byosu» kaasi ka byosu ku bisi tunga kimvuka.
24 Ka mutu mosi ku kasanda ndandu ya yandi-meni, kaasi yina ya bakwawu.
25 Dyenu kwenu byosu bina bisi sumbisa ku zandu, konda kudihyula keti kyufu kimosi kitadidini katsasa.
26 Mukuma, bwosu basonika: «Tsi yi bima bina byosu byenina mukati dyandi byenina bya Pfumu.»
27 Honi mutu mosi kondi kala mukwikidi kalutedisa, amana yuka ni lwatambwasa mu kukwenda, dyenu byosu bina balúheka, konda kudihyula keti kyufu kimosi kitadidini katsasa.
28 Kaasi yuka ni mutu kaluzimbwala: «Mbisi yayi yitukini ku milambu mina batambikini kwena nzambi za biteki», ludyayoku kikuma kya wuna wulumenikini yi kikuma kya katsasa.
29 Tangwa mbati zimbula haha, heku ni kikuma kya katsasa ka benu, kaasi ka mutu wahika.
«Kaasi kikuma kya biki bafundisila kiphwanza kyama mu ka katsasa ka mutu wahika?
30 Ho ni yivutula matondu kwena Nzambi kikuma kya kima kina ndini, kikuma kya biki bandéwala kikuma kya madya mana mvutwadini matondu?»
31 Yihana, keti bweti ludini, keti bweti lunwini, kondilo keti bweti luhangini kosu kima kina, hangenu kyosu kikuma kya khembu ya Nzambi.

32 Lukalaku kisinza kya kubwila kikuma
kya Bayuta, keti kikuma kya bana bakondi
kala Bayuta, keti kikuma kya Dibundu dya
Nzambi.
33 Kalenu hanga meni: Mbati meka mu
kuhana kyesi kwena mutu wosu muna
mambu moosu; heku ni mu kusanda
ndandu ya meni hika, kaasi ndandu ya
mulumba-lumba wa batu, ndangu bahu-
luka.

11

1 Landenu mbandu ya meni, bwosu yisi
landa meni-meni mbandu ya Kidisitu.

Mukhetu kafweti difidinga mutwa mu tangwa dya bisambu

2 Yilutsikisini: kikuma kya buna lwisi
ngyubuka mu mambu moosu, mu kulan-
daka mikuku bwosu buna yíluhekilamya.
3 Buthwena, nzodi ni lwazayabwa: Ki-
disitu kenina pfumu wa yakala wosu,
yakala kenina pfumu wa mukhetu, amana
Nzambi kenina pfumu wa Kidisitu.
4 Ho ni, yakala mosi wubati lombila
kondilo wubati bikula ku mutwa waku-
fidinga, kabati lewula Kidisitu wenina
Pfumu wandi.
5 Kaasi mukhetu wosu wuna wubati
lombila kondilo wubati bikula, konda ku-
fidinga ku mutwa, yakala dyandi kabati
lewula wenina pfumu wandi; yandi ken-
ina hanga mukhetu mosi bakuludi tsuki[a].
6 Ho ni mukhetu kadifidingiku kitam-
bala ku mutwa, kadivuka kwandi tsuki!
Kaasi yuka ni tsoni bwenina kwena
mukhetu mu kudivuka tsuki kondilo mu
kukululaza, bulungi kadifidinga mutwa[b].
7 Yakala kafwaniku ni kadifidinga
mutwa mukuma yandi kenina kifwanisu
yi khembu ya Nzambi. Kaasi mukhetu,
yandi, kenina khembu ya yakala.
8 Kikuma, ka yakala ku wáhangama
mu lutu lwa mukhetu, kaasi mukhetu
wáhangama mu lutu lwa yakala.
9 Amana ka yakala ku wahangama
kikuma kya mukhetu, kaasi mukhetu
wáhangama kikuma kya yakala[d].
10 Yihana ni, kikuma kya banzyo, bu-
lungi mukhetu kakala hana thandu ya
mutwa yi kidimbu kimosi kya kipfumu.
11 Yihana ni, mwena Pfumu, mukhetu
kalendaku zinga konda yakala, yakala phi
kalendaku zinga konda mukhetu[e].
12 Kikuma, bwosu buna katuka
mukhetu kwena yakala, phila mosi phi
yakala kisi butukila kwena mukhetu;
amana byosu kwena Nzambi byisi tuka.
13 Zengenubwoku benu-benu: mboti
bwenina kwena mukhetu mosi mu kulom-
bila Nzambi konda kadifidinga mutwa?
14 Byabina meni bihangwa bibati lu-
longa ni tsoni bwenina kwena yakala mu
kusisa tsuki za kaleyi,
15 Kinga bwena khembu kikuma kya
mukhetu mu kukalazawu. Mukuma
bamuheka tsuki za kaleyi hanga mvwela.
16 Kaasi ho ni mutu kafinda hika phaka
kikuma kya dyambu dyadi, kazaya lwesi
bwabu: keti Mabundu ma Nzambi, keti
betu thweku yi kikalulu kyahika kya
bisambu.

Madya ma Pfumu
(Mth 26:26-29; Mlk 14:22-25; Luk 22:15-20)

17 Mu kutala mbi zina zilandini,
pfwaniku yilutsikisa, mukuma maluku-
takanu menu meku kikuma kya mboti
kuluta, kaasi kikuma kya mbi kuluta.
18 Theti, mbati yuka ni, ha lwisi ku-
takana mu Dibundu, henina yi ngyengu
hana kati dya benu, -amana khwikidibwa
ndambu.
19 Bulungi ni, ngyengu zakala hakati
dya benu ndangu bana bisi kwamina ku
kimeka bazayakana. -
20 Disongidila ni, tangwa lwisi kutakana
benu, heku ni kikuma kya kudya madya
ma Pfumu:
21 mukuma, mu tangwa dya kudya, kosu
mutu kisi tsusila mu kuzangula madya
ma yandi-meni lwesi, mu phila ni mosi yi
pfinya kaasi mukwawu wuzedini.
22 Lweku yi nzu kikuma kya kudya yi
kunwa? Kondilo lwisi lewula Dibundu
dya Nzambi amana lwisi zola kubakwati-
saka tsoni batu babana bakondi kima?
Biki pfwani ni yiluzimbwala? Yilutsikisa?

a **11:5 11:5** 14:33-36. b **11:6 11:6** Kuy 24:65. d **11:9 11:9** Kuy 2:18. e **11:11 11:11** Ngl 3:28.

Loni, mu dyambu dina yilendaku lutsikisa!
23 Kikuma, mana yítambula meni
kwena Pfumu mamana yiluheka: Pfumu
Yesu, muna phipha yayina bámulambula,
wábonga dipha
24 amana, kunima dya kuvutula ma-
tondu, wábukunadya amana wuzimbu-
dini: «Lwalu lutu lwama, lwenina kikuma
kya benu. Hangakenu bwabubu mu kut-
sungaminaka meni.»
25 Phila mosi phi yi bungu, kunima
dya kudya wuzimbudini: «Bungu dyadi
dyenina Bulunda bwa pha mu menga
mama. Matangwa moosu mana lwan-
wikima, hangakenu bwabuna mu kut-
sungaminaka meni.»
26 Mukuma matangwa moosu mana
lwisi dya benu dipha dyadi amana lwisi
nwa bungu dyadi, lufwa lwa Pfumu lwisi
samuna tii yi kuna kakwísila.
27 Yihakana ni, mutu wuna wisidya
dipha dya Pfumu kondilo wisinwa bungu
dya Pfumu konda kuditesa kahóla disumu
ku lutu yi ku menga ma Pfumu.
28 Kosu mutu kaditala yandi-meni
amana kadya nana dipha, kanwa phi
bungu;
29 mukuma wuna wisi dya, wisi nwa
phi konda kubakula kisongila kya lutu lwa
Pfumu, pfundusu ya yandi-meni kabati
nwa.
30 Kikuma kya bwabuna henina hakati
dya benu yi bambefu balawu yi bakwa
bifu bya mu lutu, amana balawu bamana
fwa.
31 Wadi twaditesaka betu-betu,
batúfundisaku hika.
32 Kaasi muna pfundusu meni zina,
mwamuna Pfumu kisi tusungikila ndangu
tubelaku mukanu hakimosi yi batu ba ha
tsi.
33 Yihana ni, baphangi bama, ha luku-
takanini benu yi benu kikuma kya kudya,
yukanakenu benu yi benu.
34 Ho ni mutu wenina yi nzala kadya
kwena yandi-meni, ndangu lukutakanaku
kikuma kya pfundusu ya benu-benu.
Mu mana matadidini byufu byahika,
yiyídikama ha yikwísa.

12

Makabu ma Kitembu Kyatoma

1 Mu mambu matadidini Kitembu Ky-
atoma: Baphangi, nzodini ni lwazaya
kyedika kitadidi mambu mama.
2 Benu luzayi ni tangwa lwázayaku theti
Nzambi, bakala lulundika hanga baphofu
kwena biteki bya kamama.
3 Yi hana yiluzimbwadibwa ni ka mutu
ku bisi twadisa kwena Kitembu kya
Nzambi fwani kazimbula: «Yambula Yesu
kasingama!» Amana ka mutu ku walenda
zimbula: «Yesu kenina Pfumu!» Yuka ni
bamulundikiku kwena Kitembu Kyatoma.
4 Kwenina yi mitindu mya lawu mya
makabu ma khenda ma kitembu, kaasi
Kitembu meni mosi wuna wisima hana.
5 Phila za lawu zenina za kisalu, kaasi
Pfumu mosi kenina wuna bisi sadila.
6 Mitindu mya bisalu lawu myenina,
kaasi Nzambi mosi wisibya sala byosu
mwena boosu.
7 Kitembu Kisi dimonikisa mwena mutu
wosu mu kabu dimosi kikuma kya mboti
ya batu boosu.
8 Kitembu kisini hana kwena mosi
ndinga ya mudimu, amana kwena muk-
wawu, Kitembu meni kisi hana ndinga ya
mazaya.
9 Kwena mukwawu, kabu dya khenda
dya lukwikilu, muna nzila ya Kitembu
meni kina; kwena mukwawu makabu
ma kubelula, muna Kitembu kimosi meni
kina;
10 kwena mukwawu, hamu dya kusala
bidimbu bya biphadi; kwena mukwawu,
dina dya kuzonzila mu kimbikudi;
kwena mukwawu, kubakula mambu ma
bitembu; kwena mukwawu, ndinga za
mutindu yi mutindu; kwena mukwawu,
kubindula kwa ndinga.
11 Kaasi yandi mosi Kitembu meni
wuna, wisi hanga mambu mana moosu,
yi kukabisaka mu kingenga kwena kosu
mutu bwosu buna kakani.

Lutu lumosi lwesi lwenina yi bitini bya lawu

12 Kikuma, bwosu lwenina lutu lumosi,
kuna yi bitini byalawu, amana bwosu

byenina bitini bya lutu, mbatanana kuvula kwa byawu, byenina lwesi lutu lumosi, bwabuna phi bwenina kwa Kidisitu.
13 Mukuma mu Kitembu mosi lwesi twatambwala mbotika betu boosu mu kukituka lutu lumosi; kwakala Bayuta, kondilo Bangeleki, kondilo bahika, kondilo batu ba kiphwanza; amana betu boosu batunwisa Kitembu mosi.
14 Yihana ni lutu lweku kitini kimosi kaasi bya lawu.
15 Wadi ni kulu dyazimbulaka bwabu: «Bwosu yeku koku, disongidila ni yeku kitini kya lutu», ka mu bwabuna ku kakonda kadila kitini kya lutu.
16 Amana wadi ni kutu dyazimbulaka bwabu: «Bwosu yeku kwama disu, disongidila ni yeku kitini kya lutu», ka mu bwabuna ku kakonda kadila kitini kya lutu.
17 Wadi ni lutu lwosu lwakalaka disu, khi mutindu bakhani yukila? Wadi ni lwosu lwakalaka kutu, khi mutindu bakhana yukilaya tsudi?
18 Mu kuzonza kwamboti, Nzambi kásya kosu kitini muna lutu bwosu buna kázodilakya.
19 Wadi ni byosu byakalaka kitini kimosi, lutu kubiki lwakhana kadila?
20 Amana buthwena henina yi lawu dya bitini yi lutu lumosi.
21 Disu difwaniku kuzimbula kwena koku: «Yeku yi mupfunu wa ngeyi», keti mutwa ni kazimbula kwena bitambi: «Yeku yi mupfunu wa benu.»
22 Kaasi, bitini bya lutu bina byisi monika hangambedi ti byazoka lawu, byawu phi byenina yi mupfunu;
23 amana bina thwisi lengidika muna lutu, thwisibya vunga yi lukumu lwa lawu. Bitini bya lutu bina bifwaniku kumonika ku mesu ma batu thwisibya sweka buna bufwani,
24 kinga bina bifwani kumonika ku mesu ma batu byeku yi mupfunu wa kuswekabya lawu. Mu kuzonza kwamboti, Nzambi watoma yidika lutu mu phila mosi ni lwahanaka lukumu kwena bina bikondi kala yi lukumu:
25 ndangu mu lutu, mukalaku yi ngyengu, kaasi bitini bya lutu byosu byadisadisaka bimosi yi bikwawu.
26 Amana yuka ni kitini kimosi kya lutu kyanyokuka, bina bisadi phi byosu binyokuki hakimosi yi kyawu; yuka ni kitini kimosi kya lutu bakembisakya, byosu bisangwadini yi kyawu.
27 Kinga benu lwenina lutu lwa Kidisitu, kosu mutu kenina kitini kya lutu meni luna.
28 Kinga Nzambi wásya muna Dibundu theti-theti bathumwa, bazodi bambikudi, batatu balongi; kunima kwenina yi biphadi, kulanda makabu ma khenda ma kubelula, khwakasu za kusadisa, za kuyala batu yi ndinga za mutindu yi mutindu.
29 Boosu benina bathumwa? Boosu benina bambikudi? Boosu benina balongi? Boosu benina yi hamu dya kuta biphadi?
30 Boosu benina yi makabu ma khenda ma kubelula? Boosu mu ndinga bisi zonzila? Boosu ndinga bisi bangumuna?
31 Dihanenu theti lwavwa makabu ma khenda mana maluti kitoku.
Amana yilusongila nzila yina yilutini byosu.

13

Lungongu

1 Ketibwe nzonzi kwama ndinga za batu yi zina za banzyo, ho ni yeku yi lungongu, yenina hanga ngoma yina yisi sya malokosi, holo, hanga ngunga yisi sya malokosi.
2 Ketibwe yenina yi hamu dya kubikula, ketibwe nzayi mazita ma tsibu mosu Nzambi yi mazaya moosu, ketibwe yenina yi lukwikilu luna lwisi kindula mongu, ho ni yeku yi lungongu, wakhatu yenina.
3 Ketibwe khabisini kuvwa kwama kwosu kwena baphutu, ketibwe thambikini lutu lwama ni bayokalwa mbawu, kaasi ho ni yeku yi lungongu, byawu byaphékaku keti dimboti dimosi.
4 Lungongu lwenina sipha dya mbundu, lungongu lwisi sadisa, lweku yi kiphala, lungongu lwisiku ditsikisa, lweku yi kinaka;
5 lungongu lwisiku hanga mambu ma tsoni, lweku yi bwimi, lwisiku yuka khabu, lweku yi tsita.

6 Lungongu lwisiku sephila yi kukonda
kwa masonga, kaasi lwisi sephila kaka yi
kyedika.
7 Lungongu lwisi lolula mambu moosu,
lwisi kwikila mambu moosu, lwisi sya
kivuvu mu moosu, lwisi vibidila mu
moosu.
8 Lungongu lwisiku manisa ketibwe.
Mbikutulu zamánisa. Ḳuzonza kwa
ndinga za kinzenza kwakálaku. Mazaya
máziluka.
9 Mukuma ndambu lwesi tuzayini,
ndambu phi thwisi bikula;
10 kaasi kilumbu makwisa lungila
mambu, mamana menina ndambu
matóta.
11 Ha yíkala mwana wa khunda, yikala
zonza hanga mwana wa khunda, yikala
banza hanga mwana wakhunda, yikala
yindula hanga mwana wa khunda; kaasi
buna yíkituka mbuta, ngyambudini
mambu ma kimwana wa khunda.
12 Buthwena tubati mona fifidiki, hanga
ku kiphelu; kaasi twamónana mbunzu yi
mbunzu. Buthwena, ndambu yimuzayi;
kaasi mu tangwa dyakwísa, yimúzaya
Nzambi bwosu kanzayini meni.
13 Kinga buthwena, bima byabi byawu
bitatu bisikidini: lukwikilu, kivuvu yi lun-
gongu; kaasi kima kiluti kitesu mu byosu
kyenina: lungongu.

14

*Kusadila kwa makabu ma Kitembu Ky-
atoma*

1 Sandenu theti lungongu. Kalenu yi
tsambu ya mambu matadidini Kitembu
Kyatoma, theti mu mana matadidini ku-
bikula.
2 Kikuma, mutu wuna wisi zonza mu
ndinga zizayakaniku, kisiku zonza kwena
batu kaasi kwena Nzambi, mukuma ka
mutu ku wisi bakula. Amana mu Kitembu
kisi zimbwala maswekamu.
3 Kaasi wuna wisi bikula, kwena batu
kisi zonza, kisi tunga, kisi hana kikesa, kisi
syamisa.
4 Wuna wisi zonza mu ndinga zina ziza-
yakaniku, yandi-meni lwesi wisi ditunga
kaasi wuna wisi bikula, yandi Dibundu
kisi tunga.
5 Nzodi ni benu boosu lwazonzaka
mu ndinga zina zizayakaniku, kaasi
mbonibwa hika mboti ni lwabikulaka.
Mukuma, wuna wisi bikula wuluti wuna
wizi zonza mu ndinga zina zizayakaniku,
bwalómba ni yandu-yandu kadimbulula
mana kabati zonza ndangu masadisa mu
kutungama kwa Dibundu.
6 Amana buthwena bwabu, baphangi:
Khi mupfunu yikála kikuma kya benu
yuka ni yisa kwena benu, mu kuluzonzi-
laka mu ndinga zina zizayakaniku, hana
hafwani yilunatina ndinga mosi ya nza-
yikusu, ya mazaya, ya mbikutulu kondilo
ya kulongila?
7 Ho ni bimbila bya miziki hanga hongi
kondilo lwinda: mihungu mya bawu my-
isiku swaswana, abweti bazáyila mana
kabati sika hongi, kondilo mana kabati
sika lwinda?
8 Amana ho ni musiki wa phungi katiku
kindanda kyayukalakana, nati wayílama
mu kunwana?
9 Phila mosi yi benu, ho ni muna
nzonzidi yenu lwisiku lubula ndinga za
kyedika, abweti fwani babakwala mana
lubati zimbula? Lwazónza kikuma kya
pfunzi!
10 Mbatanana nzonzidi lawu za mitindu
yi mitindu zenina mu tsi, ka mosi ku
mukati kya zawu yi kondi thendula.
11 Mukuma, ho ni nzayiku thendula ya
nzonzidi mosi, munzenza yikála kikuma
kya wuna wisiya zonza amana yandi phi
munzenza kakála kikuma kya meni.
12 Phila mosi, kwena benu, kikuma
lwenina babasa yi tsambu ya makabu ma
Kitembu, sandenu mu kuvwa mana malu-
tini kaasi kikuma kya kutunga Dibundu.
13 Yihana ni, wuna wisi zonza mu
ndinga zina zizayakaniku kalomba kwena
Nzambi kabu dya kubindulula ndinga
zina.
14 Mukuma yuka ni mbati lombila mu
ndinga za mutindu wuna, kitembu kyama
mu kulombila kyenina, kaasi ngangu
zama zibatiku hanga hika kima.
15 Amana abweti yihánga? Yilómbila
mu Kitembu, kaasi yilómbila phi yi
ngangu zama; yiyímbila mu Kitembu

kyama, kaasi yiyímbila phi yi ngangu zama.
16 Kikuma, yuka ni mu kitembu kyaku
lwesi wisi lombila mu kuvutula ma-
tondu kwa Nzambi, abweti mutu wuna
wuzakadikini hana kati dya babana bisi
kuhinikina kalenda tambwasa ni «Ab-
wabuna» ku lombilu lwaku lwa kuvutula
matondu? Kikuma yandi kazayimoku
mana wubati zonza?
17 Kisambu kyaku kina kya kuvutula
matondu keti bweti kyenina kya bukheti,
kaasi mukwenu yandi kabongiku keti mu-
luta.
18 Mvutudi matondu kwena Nzambi
kikuma kya buna yisi zonzila mu ndinga
zina zizayakaniku kuluta benu boosu.
19 Kaasi mu Dibundu, nzodi kuzimbula
ndinga tanu mu ngangu zama, kikuma
kya kulonga batu bahika, heku ni ku-
lubula ndinga mafunda kumi mu ndinga
zina zizayakaniku.
20 Baphangi tukalaku bana mu mambu
matadidini katsatsa. Kikuma kya mambu
mambi kalenu bana bakhunda, kaasi
kikuma kya mana matadidini katsatsa,
kalenu bambuta.
21 Tala buna basónika muna Mitsiku:
«Pfumu kasamuni bwabu: Mu nzila ya
batu ba ndinga yahika yizónzila
kwena batu bana
yibázonzila mu munwa mya banzenza.
Keti bweti, bangyúkilaku.»
22 Yi hana ni, mu kuzonza ndinga zina
zizayakaniku kyenina kidimbu, kyeku
kikuma kya bakwikidi, kaasi kikuma kya
bana bakondi kala bakwikidi. Amana
musamu wa mbikudi wenina kidimbu,
weku kidimbu kikuma kya bana bakondi
kala bakwikidi, kaasi kikuma kya bak-
wikidi.
23 Mu mbandu, yuka ni Dibundu
dyosu dyakutakana amana batu boosu
bazonzila mu ndinga zina zizayakaniku:
yuka ni hatula bayuki kondilo bana
beku bakwikidi, bazimbulaku ni bilawu
lwenina?
24 Kaasi yuka ni batu boosu bazonzila
mu kimbikudi amana hatula mutu
mosi wakonda kala mukwikidi kondilo
muyuki, mana kayukini mosu ma-
muyubukisa katsatsa amana kadimona ni
bamusambisini kwena boosu.
25 Amana bitsweki bya mbundu
yandi byalúbuka ku mesu ma batu.
Kazénzama mbunzu muna mafu amana
kamufukamina Nzambi mu kuzimbula:
«Kyedika Nzambi kenina hakati dya
benu!»

Ndonga muna Dibundu

26 Biki fwani yizonza mu kumanisa,
baphangi? Tangwa lwisi kutakana
kikuma kya bisambu, kwena mutu
wuyimbidi mukunga, mukwawu wuhani
dilongi, wahika wuzayikisi mambu ma
kitsweki, wahika phi wuzonza ndinga
zina zizayakaniku, wahika phi wubindul-
ula: byosu byakala kikuma kya kutunga.
27 Yuka ni bazonzila mu ndinga zina
zizayakaniku, bulungi ni batu bodi
kondilo balutaku batatu, kosu mutu
kahangabwa muna tangwa dyandi amana
kwakala yi mutu wahika mu kubindulaka.
28 Yuka ni kweku mubindudi, bulungi
badibata mu kuzonza mu Dibundu: kosu
mutu kazonza kikuma kya yandi meni yi
kikuma kya Nzambi.
29 Kwena bambikudi, boodi kondilo
batatu bazonza amana bahika balonguka
mana babati zonza.
30 Kaasi yuka ni mutu mosi wenina
hana kayamba dyambu dya nzayikusu ya
Nzambi, bulungi ni wuna wutekidikini
mu kuzonza kadibata.
31 Kikuma fwani lwazonzila mu kim-
bikudi mosi kunima mukwawu ndangu
boosu balonguka amana bwabaheka
kikesa.
32 Bitembu bya bambikudi, kwena bam-
bikudi byisi lemvukila.
33 Mukuma Nzambi keku Nzambi wa
bumvwanzi, kaasi Nzambi wa ngemba.
Hanga mu Mabundu moosu ma batu ba
Nzambi,
34 bakhetu badibata mu Mabundu:
mukuma beku yi muswa wa kuzonza
mwamuna. Balemvuka bwosu buna
wuzonzini phi mutsiku.
35 Yuka bakhetu bazodi ni bazaya
dyambu, bahyula bayakala ba bawu kuna
nzu. Mukuma ka mboti ku ni mukhetu
kazonza mu Dibundu.
36 Kondilo, lubanzi ni ndinga ya Nzambi
kwena benu yálubwakila? Kondilo kwena
benu lwesi yákana?

37 Yuka ni mutu kaditela mbikudi kondilo kadibongila hanga mutu wenina yi kabu dya kitembu, bulombi kazaya ni muna mambu mama yilusonikini mwenina yi mukuku wa Pfumu.
38 Kaasi ho ni mutu kondibwa zaya, yandi kazayakaniku.
39 Hahana ni, baphangi bama, sandakenu ni lwazonzila mu kimbikudi, konda kukandikisa ni bazonzila mu ndinga zina zizayakaniku.
40 Kaasi, bulombi ni moosu maluta buna bufwani amana phi mu ndonga.

15

Lufutumuku lwa Kidisitu

1 Baphangi bama, buthwena, thondi yiluyubwakisa Musamu wa Bukheti wuna yísamuna kwena benu, wawuna lwátambula, lwásimbidila phi.
2 Mwamuna phi lwáhulukila; yuka ni lwasimbidilawa muna mihowu mina yílulongilawa Musamu wa Bukheti; kondilo lukwikilu lwenu lwa phamba.
3 Theti yílusambwakisa mana yítambula meni-meni: Kidisitu kafwa kikuma kya masumu ma betu, bwosu bwásonama muna Masonuku;
4 Bámuzika, kilumbu kya tatu wáfutumuka ku bafwa bwosu bwásonama muna Masonuku.
5 Kadimonikisa kwena Sefwasi, kunima kwena bawu Kumi yi boodi.
6 Kunima kádimonikisa kwena baphangi kuluta khama tanu mu mbala mosi -balawu mu kati kya bawu moyu benina, kaasi ndambu ya batu bahika bámana fwa- .
7 Kunima, wádimonikisa kwena Zyaki, yi kwena bathumwa boosu.
8 Amana, kunima dya bawu boosu, wisa dimonikisa phi kwena meni, mbatanana pfwananini yi ditsyombe.
9 Kikuma, yenina kwama kima kya phamba hana kati dya bathumwa -mu kuzonza kwa bukheti, meni ndungiku ni bathela thumwa- mukuma, yínyokuna Dibundu dya Nzambi.
10 Kaasi mu khenda za Nzambi yenina bwabu yenina, amana khenda zandi kwena meni zákalaku za phamba: Kaasi yísala kisalu kuluta bathumwa bahika boosu; -loni ka meni ku yíhanga mambu mana, kaasi khenda za Nzambi zina zenina mwena meni- .
11 Yihana ni, kwakala meni, kwakala bawu, bwabuna kwenina kusamuna kwetu, amana bwabuna lwenina phi lukwikilu luna lwákwikidini benu.

Lufutumuku lwa bafwa

12 Kinga yuka basamunaka ni Kidisitu wáfutumuka ku bafwa: abweti ni batu bahika, mukati dya benu, bafwani kuzonza ni kweku lufutumuku lwa bafwa?
13 Ho ni kweku lufutumuku lwa bafwa, kisongidila ni Kidisitu káfutumukaku phi;
14 amana ho ni Kidisitu káfutumukaku, disongidila ni kusamuna kwetu kwakhatu amana lukwikilu lwenu phi lwakhatu.
15 Amana, thendula ni betu tulubuki bambangi ba luvunu ba Nzambi, kikuma twata kimbangi kya luvunu kitadidini Nzambi ni wámufutumuna Kidisitu; kinga kámufutumunaku, yuka bwa kyedika ni bafwa bafutumukiku.
16 Kikuma, ho ni bafwa bafutumukiku, kisongidila ni Kidisitu yandi phi káfutumukaku.
17 Amana ho ni Kidisitu káfutumukaku, lukwikilu lwenu lwakhatu amana mu kati dya masumu menu lwenina kwenu kaka.
18 Amana batu babana báfwa mwena Kidisitu bawu bakulukini.
19 Ho ni kikuma kya luzingu lwalu lwesi twásila kivuvu kyetu mwena Kidisitu, bakwa kyadi thwenina kuluta batu boosu.
20 Kaasi, mu kyedika, Kidisitu wáfutumuka ha kati dya bafwa, yandi mutu watheti wáhana kambangu ni batu bahika bana bafwa.
21 Mukuma, lufwa bwosu lwísila mwena mutu mosi, phila mosi lufutumuku lwa bafwa lwísila mwena mutu mosi.
22 Kikuma, bwosu bisi fwila batu boosu mwena Atamu, phila mosi phi boosu batámbula hika luzingu mwena Kidisitu,
23 kaasi kosu mutu muna ndonga yandi: Kidisitu, yandi mutu watheti, kunima, batu babana benina mwena Kidisitu, bawu phi batókama mu tangwa kakwísa.

24 Kunima, yakwisa kala tsuka ya
mambu, tangwa kavútula Luyalu kwena
wuna wenina Nzambi yi Tata, kunima dya
kumanisa luyalu lwosu, yi hamu dyosu yi
ngolu zoosu.
25 Mukuma bulombi ni Kidisitu kay-
ala tii yikuna Nzambi kabásila bambeni
boosu kuna tsi ya bitambi byandi.
26 Mbeni wuna wa tsuka wafwa
kilumbu kaziluka wosu keti kima,
khumbu yandi lufwa.
27 Mukyedika, básonika: «Nzambi
wámusila byosu kuna tsi ya bitambi
byandi.» Kaasi bwena wengele, muna kin-
zonzi kyaki ni, muhowu wuna wuzonzi
ni, «wosu», wutadidiku Nzambi, wisi hana
bima byosu kwena Kidisitu.
28 Mu tangwa bima byosu bamuhek-
abya, hanga Mwana yandi-meni kadihana
kwena wuna wámuheka byosu, ndangu
Nzambi kayala wosu mu byosu.
29 Banzenu hika benu; kikuma batu
bahika bawu bisi tambula mbotika
kikuma kya bamvumbi: biki bisi zola
bawu? Kamba mukyedika kweku ku-
tokama kwa bamvumbi, kikuma kya biki
bisi tambwala mbotika kikuma kya bawu
bamvumbi?
30 Amana betu, kikuma kya biki
tudiyengika tangwa dyosu mukihonza?
31 Kosu kilumbu baphangi bama,
yisifwa kwama: bwa kyedika bwena ni
yisi bunda thulu kikuma kya benu mu
Kidisitu Yesu, Pfumu wetu.
32 Ku Efesu, yi nwana yi batu bana
bena hanga bambisi ba musitu. Wadi
ni dyakala kikuma kya kimutu lwesi,
khi muluta mbongi? Ho ni bafwa
batokamiku, «tudyenu, tunwenu phi,
mukuma mbasi twafwa»!
33 Ludihunaku: «Batu bambi bisi zanga
bikalulu bya bukheti.»
34 Dikwatikisenu buna bufwani mu
mabanza amana yambulenu kusumuka;
mukuma, batu bahika bamuzayiku
Nzambi nzonzi ni tsoni bwena kikuma
kya benu.

Lutu lwa bafutumuki

35 «Mutu wufwani kahyula: Abweti
bamvumbi bisi tokama? Yi khi lutu bisi
tokama lwawu?»
36 Zoba dya mutu! Bina wisi kuna ngeyi-
meni bifwanini mu kumena ho ni ngenza
yifiku.
37 Kina wukuni, kyenina ngenza ya
phamba, yakala ngenza ya bule kondi lo
mbutu yahika. Fwaniku wakuna miti
wuna wisi lubuka muna ngeza meni yina.
38 Kunima, Nzambi kisi vwatisa lutu
lwa hika lwa miti kwena ngenza yina
bwosu katyedibwa yandi-meni; kosu
mbutu kisiya heka miti wuna wufwanani
yi yawu-meni.
39 Bihangwa byosu byeku yi lutu lumosi:
kaasi luna lwa batu lweku phila mosi yi
lwa bambisi, luna lwa banuni luswaswani
yi lwa batsema.
40 Kwena phi yi malutu ma ku zilu yi
malutu ma ha tsi; kaasi kitoku kya lutu
lwa ku zilu kyeku mutindu mosi yi kina
kya lutu lwa ha tsi.
41 Tangwa kenina yi mitsyenzya
myandi, ngondi kenina yi mitsyenzya
myandi myahika, amana tutumbwa phi
yi mitsyenzya mya bawu; keti hana
kati kya tutumbwa, katumbwa kosu kisi
swaswana yi katumbwa kakwawu kahika
mu kuyemwaka kwa mitsyenzya.
42 Yibwana dyakála phi kilumbu kya ku-
futumuka kwa mvumbi. Ha bamuziki mu
mafu lutu luvundi, ha katokama, tokami
yi lutu lwisiku vunda.
43 Tangwa bamuzikini mu mafu mutu
kisiku kala mupfunu, tangwa katokamini
wekina yi khembu, tangwa bisi muzika
kisiku kala yi ngolu; tangwa kisi tokama
wekina yi ngolu zoosu.
44 Bisi muzika yi lutu lwa kimutu, kisi
tokama yi lutu lwa kitembu. Ho ni kwen-
ina yi lutu lwa kimutu, kwenina phi yi lutu
lwa kitembu.
45 Ihana básonika: «Mutu watheti
Atamu, yandi kakala mutu wuna
wátambula moyu. Kaasi Atamu wa zodi,
yandi wákituka Kitembu wuna wisi hana
moyu.
46 Mambu ma kitembu misiku tekila
kwisa loni, kaasi kimutu kyisi tekila
kwisa; kunima kina kya kitembu kyisi
nana.
47 Atamu wa theti kátuka mu mafu,
kahangama yi fusyangeni; Atamu wa zodi

ku zilu kátuka.
48 Batu ba tsi benina hanga mutu wuna wáhangama ku fusyangeni dya mafu,
phila mosi batu ba ku zilu bafwanana yi
wuna wátuka ku zilu.
49 Bwosu twabonga kifwani kya mutu
yandu wáhangama ku fusyangeni dya
mafu, bwabuna twabónga kilumbu
kifwani kya wuna wa ku zilu.»
50 Tala mana yiluzimbwadini, baphangi:
lutu lwalu luhangamini mu kimutu yi mu
menga lufwaniku kuvwa Kipfumu kya
Nzambi, amana lutu lwalu lwisi vunda
lwavwáku luna lwisiku vunda.
51 Yiluzimbwala diswekamu dimosi:
betu boosu twafwáku, kaasi betu boosu
malutu matúhiluka.
52 Máhangama, mu mbala mosi, mu
mbwatidi ya mesu, tangwa yahúmuna
phungi ya tsuka. Mukuma muna tangwa
dina yahúmuna, bamvumbi batókama
yi lutu lwahika lwisiku vunda, amana
betu twakála ba moya mu kilumbu kina,
twahíluka yi lutu lwahika.
53 Kikuma bulombi ni lutu lwetu lwalu
lwisi vunda lwavwata lutu luna lwisiku
vunda hika; amana ni lutu lwetu lwalu
lwisi fwa lwavwata lutu luna lwisiku fwa.
54 Kilumbu lwavwata lutu lwetu lwalu
lwisi vunda luna lwisiku vunda, amana
lutu luna lwisi fwa lwavwata luna
lwisiku fwa hahana yalungila ndinga
yayi básonika mu mukanda wa Nzambi:
«Lufwa luminuki mu kinunga.»
55 «Lufwa, akweti kyenina kinunga kyaku?
Lufwa, aweti munomu waku?»
56 Munomu wa lufwa, menina masumu;
amana ngolu za masumu, mitsiku.
57 Kaasi tuvutulenu matondu kwena
Nzambi, watuheka kinunga mwena
Pfumu wetu Yesu Kidisitu.
58 Yihakana, baphangi bama baton-
dama, zyamenu simbidilenu ndangu lub-
waku. Dihanenu kosu tangwa muna
muhangu wa Pfumu, yi kuzayaka ni
kisalu kyenu mu Pfumu, kyeku kya
phamba.

16

Kawonga kikuma kya Dibundu dya Yelusalemi

1 Kikuma kya mambu matadidi
kawonga kikuma kya kusadisa bak-
wikidi benina ku Yelusalemi, benu
phi, hangenu bwosu buna yíbasonikina
bakwa Mabundu ma ku Ngalatiya.
2 Kosu lumingu, mutu wosu kawongika
kina kalénda hana thela yandi, ndangu
kahingilaku kwisa kwa meni mu kusala
tuwonga.
3 Kilumbu yikála kuna, yihítika yi
mikanda, batu babana lwasóla ndangu
benda nata makabu menu ku Yelusalemi.
4 Yuka bwalomba ni yenda meni-meni,
nzila mosi bakwenda yi meni.

Mabanza ma kitambu bya Pholu

5 Yikwisa lutala ha yilúta ku Masetwani,
mukuma ku Masetwani yihítila.
6 Mbanzi ndambu ya bilumbu yinánga
kwena benu, kondilo tangwa dya kyosi
dyosu kwakuna yilutisiladya ndangu
lwangyidikila benu-benu bima bina
yikálabyawu mupfunu mu kulanda
kitambu kyama.
7 Mukuma, nzodiku, mbala yayi ni yilu-
mona lwesi mu kuluta: thondi yikala
ndambu ya bilumbu kwena benu, buna
Pfumu kazolabwa.
8 Kaasi ku Efeso yikála tii yi kuna
kilumbu kya mukinzi wa Phandikoti.
9 Mukuma kwakuna, nzila yikanguki
lawu kikuma kya meni mu kusala kisalu
kya mbuta, mbata nana bambeni benina
lawu.
10 Ho Thimoti kisa, hangenu phila yosu
ndangu kakala bukheti hakati dya benu,
mukuma kenina musadi hanga meni mu
muhangi wa Pfumu.
11 Disongidila, ka mutu ku kamulewula!
Muhekenu bina kakála byawu mupfunu
ndangu kakangala kitambu kya bukheti
tii yi kuna yenina meni, mukuma mbati
muhingila yi baphangi.
12 Mu mana matadidini phangi
Apholosi, yímuheka kikesa lawu kisa
lutala yi baphangi, kaasi buthwena
bwabu lukadikiku lukanu lwandi mu
kuhangabwa; ho kalenda, kakwísa.

Makana ma tsuka yi mboti

13 Kalenu yi kitsungila, simbidilenu
ngolu muna lukwikilu, kalenu batu ba
kikesa, kalenu ngolu.
14 Byosu byahangama hana kati dya
benu yi lungongu.
15 Yilulombi hika, baphangi, luzayi ni
batu bana bákala mu nzu ya Setufwani,
bawu batheti mu kudihana kwena Pfumu
ku Akayi, amana bamana dihana mu
bisalu bya bakwikidi.
16 Benu phi, lemvukenu balutwadisa
kwena batu ba mutindu meni wawuna
yi kwena batu bana bisi sala bawu mu
kithwadi, amana bisi diyangisa ku kisalu.
17 Kyesi kikhwatini kikuma kya kuk-
wisa kwa Setufwani yi Fwotunatusi yi
Akayikusu bawu bángyika bina byakala
khonda bwosu buna lwakala tsadisa
benu;
18 Mukuma bawu balembiki kitembu
kyama yi kya benu. Zayakenu kutamb-
wasa batu ba bwabuna!
19 Mabundu ma ku Aziya mboti maluhi-
tikini. Akilasi yi Phisikila, yi Dibundu dina
disi kutakana mu nzu ya bawu, mboti ya
bukheti baluhekini muna Pfumu.
20 Baphangi boosu benina haha mboti
baluhekini. Hanasanenu mboti benu yi
benu mu mbumbakani yatoma.
21 Mboti yayi, tsonikiya yi koku dya
meni-meni, Pholu[a].
22 Ho mutu kisiku zola Pfumu, kakala
wa kusinga! Malanata! -Pfumu wetu,
awisa !
23 Khenda za Pfumu Yesu zakala yi
benu.
24 Lungongu lwama lwenina yi kwena
benu boosu muna kithwadi mwena Kidis-
itu Yesu.

a **16:21 16:21** Ngl 6:11; Khl 4:18; 2Th 3:17; Fdm19.

Mukanda kwena bisi Ngalatiya
Ngalatiya
Khotidi ya mukanda

Kisyati kya Pholu kwena bisi Ngalatiya kitadidi Mabundu mana menina ku londi dya Tidiki dya buthwena. Pholu kayidika Mabundu mahika mu tangwa dina kakala mu kitambu kyandi kya zodi kya kithumwa yi kina kya tatu. Kaasi kunima dya yandi, batu bahika bisa samuna musamu wahika wuna wuswaswani. Bwosu bwenina muna Mabundu mahika ma lawu, bimvuka bya ku Ngalatiya bá́yidikakya yi bakidisitu bana benina mu kisina kya Bayuta yi bakidisitu bana bá́tuka mu kimvuka kyahika. Bakidisitu bana bakala mu kisina kya Bayuta bakala lemvuka ku mikuku myahika mya mitsiku mya Bayuta. Mitsiku meni mina myákala kándikisa mu kudya hakimosi yi batu ba bimvuka bya bana bakonda kala Bayuta amana myákala lomba kwena bayakala ni bakota mukhanda. Bambeni ba Pholu bá́kala banza ni bakidisitu boosu bafweti lemvuka kuna mitsiku meni mina. Kunima lwesi, bafwana kukwikila mwena Yesu Kidisitu. Musamu wawu wisi tendana yi Musamu wa Bukheti wa Yesu Kidisitu. Kikuma kya bwabuna kásonikina Pholu kwena bisi Ngalatiya.

Pholu kákala zola ni kabakwikisa bisi Ngalatiya ni kaka lukwikilu lwesi mwena Yesu Kidisitu lubati hana nzila mu kukala mu kithwadi kya masonga yi kya kitoku hakimosi yi Nzambi. Kakala tendula mamana moosu mu bitini bitatu.

Muna khaphu ya theti yi ya zodi, kabati tendula mukhenda wa yandimeni. Yandi wenina Muyuta, wá́kituka mbambala mosi wa Yesu Kidisitu kwena babana bakondi kala Bayuta. Bambuta ba Mabundu ba ku Yelusalemi bá́tambwasama mambu mandi: bakidisitu bana bakondi kala mu kisina kya Bayuta bisiku bananika ni wadi balemvuka theti ku mitsiku mya bimvuka bya Bayuta. Kikuma kya bwabuna hanga Pholu batendasani yi thumwa Phetelu (2:11-21). Ká́mubambwakisa bwabu: batu bisi bayamba kwena Nzambi kikuma kya buna bisi kwikila kwena Yesu Kidisitu, amana heku ni kikuma kya buna bisi lemvuka ku mikuku mya bimvuka.

Muna khaphu za 3 yi 4, Pholu kabati yekamina ku bisona bya Bulunda bwa Khulu mu ku tendula musamu wandi. Mitsiku mya bulunda bwa khulu myakala sadisa mu kutwadisa batu, kaasi kilangi kya Nzambi kyadikadila kedi ku thwala ya Mitsiku. Kilangi meni kyakina kibati monikina mwena Yesu Kidisitu. Batu boosu benina yi mupfunu wumosi kikuma kya Nzambi. Bafwani bakhundakana kwena Nzambi amana bakhundakana yi bakwawu kaka mwena Yesu Kidisitu (3:28). Mamana matadidi batu ba bisina bya bimvuka mu lukwikilu biswaswani (Bayuta yi bana bakondi kala Bayuta), phila ya luzingu yaswaswana (bahika yi batu bana benina mu kiphwanza) yi lutu luswaswani (bayakala yi bakhetu).

Tuka khaphu ya tanu yi kuna sambanu, Pholu kabati tendula buna benina bakidisitu batu ba kiphwanza. Wuna wisi kwikila kisiku diyangisa hika mu kudikitula mutu wa masonga yandimeni (3:11). Kenina mu kiphwanza kikuma kya bakwenu. Kikuma, mitsiku mya Kidisitu bá́yidikamyoku yi mikuku, kaasi myisi lomba mu kunata miteti yi bakwenu yi bakwenu (6:2). Kukala mu kiphwanza, kwenina kukala yi kiyeka kya bakwenu mu kudiyambwadila ni bakudyatisa kwena kitembu kina kyisi tuka kwena Nzambi.

Mboti

1 Pholu, thumwa wuna bá́tuma, ka kwa batu ku, keti kwena mutu mosi, kaasi kwena Yesu Kidisitu yi kwena Nzambi Tata wuna wá́mutokamisa ha kati dya bafwa.

2 Yi baphangi boosu babana benina
hakimosi yi meni, kwena Mabundu ma
Ngalatiya, yi kubazimbwala:
3 Yambula Nzambi Tata wetu yi Pfumu
Yesu Kidisitu baluheka khenda yi ngemba.
4 Kidisitu wáditambika yandi-meni
kikuma kya masumu metu, ndangu
katutabula mu mambu ma mbi ma tsi
yayi, bwosu lwenina luzolu lwa Nzambi,
Tata wetu.
5 Kwena yandi yakala khembu, mvula
muna mvula! Abwabuna.

Musamu wumosi wa Bukheti

6 Mbati yituka kikuma kya phila yina lu-
mubalwakidini yi tswatsu, wuna wálutela
mu khenda za Kidisitu, mu kuluhitisa ku
Musamu wa Bukheti wa hika.
7 Kinga kweku Musamu wa Bukheti wa
hika; henina yi batu bisi luvwadingisa ma-
banza, bisi zola phi ni basobisa Musamu
wa Bukheti wa Kidisitu.
8 Kaasi yuka mutu mosi, ata betu-
meni, holo wanzyo wa ku zilu kálulonga
Musamu wumosi wa Bukheti wuna
wufwanakaniku yi wuna twalulonga,
kakala wa kusinga!
9 Bwosu twatekidibwa luzimbwala
kedi, amana mvutwakidibwa buth-
wena bwabu: Ho mutu kalusamwana
Musamu wumosi wa Bukheti wuna
wufwanakaniku yi wuna lwatambwasa,
kakala wa kusinga!
10 Amana buthwena, lubanzi ni
mbati sanda bathambwasa kwena batu
ho kwena Nzambi? Yisi sanda mu
kusephidisa batu? Ho ni yisandaka mu
kusephidisa batu, yikalaku hika musadi
wa Kidisitu.

Abweti Pholu kákitukila thumwa

11 Baphangi, yiluzimbwadi bwabu:
Musamu wa Bukheti wawu yilusamwanini,
wutukiku kwandi kwena mutu.
12 Mukuma meni-meni yítambulawoku
kwena mutu; yílongukawoku phi kwena
mutu kaasi mu tsengumuka ya Yesu Kidis-
itu.
13 Lwáyuka kuzonzila phila yina
byákala bikalulu byama tangwa yíkala
landa khadidi ya Bayuta; Yikala nyoku-
naka lawu Dibundu dya Nzambi amana
yikala sanda mu kuzangadya.
14 Muna kimvuka kya Bayuta, yikala
hyoka batu balawu ba makula mama,
amana yikala zakama muna phila ya kuzi-
tisa mikuku mya batata bama.
15 Kaasi tangwa bwáhana tsambu
kwena Nzambi, yandi wuna wátsola
tukidila mu kifundu kya ngudi wama,
wáthela muna khenda zandi.
16 Ndangu kamvumbula meni Mwana
wandi yilenga samuna hanga Musamu
wa Bukheti kwena babana bakondi kala
Bayuta; muna bwabuna, yendaku lomba
ndongisila kwena mutu wenina yi musuni
yi menga;
17 konda kutombuka ku Yelusalemi
ndangu yenda mona bana batekila dik-
itwakila bathumwa ku thwala ya meni;
kaasi hanga yendi ku Alabiya, kunima
mvutuki ku Tamasi.
18 Kunima dya mvula tatu yítombuka
ku Yelusalemi ndangu yitundakana yi Se-
fwasi[a]; hanga ndangi kuna nzu yandi
bilumbu kumi yi bitanu.
19 Amana yímonaku keti thumwa
wahika, Zyaki lwesi, phangi wa Pfumu.
20 Mambu mana yílusonikina menina
ma kyedika; thambwasima ku thwala ya
Nzambi ni mbatiku huna.
21 Kunima, yendi mu binzunga bya
Sidiya yi Sidisi.
22 Kaasi kikuma kya Mabundu ma ku
Yuteya mana menina mwena Kidisitu
bánzayaku, khaniku bambona ku mesu.
23 Báyuka lwesi kuzimbula: «Wuna
wakala tunyokuna matangwa mahika,
buthwena kabati longa Musamu wa
Bukheti wa lukwikilu luna kakala zola
kuzanga.»
24 Amana bakala zatula Nzambi kikuma
kya mambu matadidi meni.

2

Pholu yi bathumwa bahika

1 Amana kunima mvula kumi yi ya,
hanga thombuki hika ku Yelusalemi haki-
mosi yi Balanabasi; ndati phi Titi haki-
mosi yi meni.
2 Yítombuka kwakuna kikuma Nzambi
kánzimbwala yenda. Muna lukutakanu

a **1:18 1:18** Sefwasi yi yanduna bisi tela Phetelu,

lumosi twákota yi bambuta ba luzitu, hanga yibatendwadini Musamu wa Bukheti wuna yílonga kwena batu bana bakonda kala Bayuta. Yízolaku ni kisalu kyama, kina yísala yi kyaki mbati sala, kyakonda kala mupfunu.

3 Ata Titi, twákala yandi, wákala mungeleki, bámulundikaku mu kumuyotisa;
4 mbatanana baphangi ba luvunu bákota mukati dya betu. Batu meni babana bákotila mu kitsweki, mu kikhunda kya betu ndangu batuyiba kiphwanza kina twenina kyawu mwena Kidisitu Yesu, balenga tunata mu kihika.

5 Twábasisilaku keti tangwa dimosi, ndangu kyedika kya Musamu wa Bukheti kyasikila kikuma kya benu.

6 Kaasi batu babana bakala monika ni baluti mupfunu, buna bákala meni mathadiku, mukuma Nzambi kisiku tala mbunzu za batu- , amana batu meni babana bákalaku yi kima kyahika kya pha.

7 Kaasi bawu bátambwasa ni Musamu wa Bukheti baphekilawa kikuma kya babana bakonda kala Bayuta, bwosu bámuhekawa Phetelu kikuma kya Bayuta.
8 Mukuma, Nzambi wuna wamukitula Phetelu thumwa wa Bayuta, yi yandi phi wuna wákhitula meni thumwa wa babana bakondi kala Bayuta.

9 Buna bábakula khenda zina yítambula meni, hanga Zyaki, Sefwasi yi Yowani bákala hanga makunzi ma Dibundu; bátuheka mboti ya kikesa, Balanabasi yi meni, mu kusongila kidimbu kya kithwadi; ndangu betu thwenda kwena bana bakondi kala Bayuta amana bawu benda kwena Bayuta.

10 Bátulomba ni twatalaka lwesi baphutu ba Dibundu, kuna Yelusalemi, kyakina phi yídihanina mu kusadilabwa.

Pholu bwisi mambu ma Phetelu ku Atyosi

11 Kaasi ha kisa Sefwasi ku Atyosi wa Sidiya, hanga mbwisima mambu mandi hana mesu ma batu boosu, kikuma mu kifu kákala.
12 Kikuma, hana khaku kedi batula batu ba Zyaki, Phetelu kakala dya hakimosi yi batu bana bakondi kala Bayuta. Kaasi kunima kwisa kwa bawu, hanga wuhunikisi kuyambula, wudiyekudi yi batu bana kikuma kákala yi bweya bwa bawu bákota mukhanda.
13 Baphangi bahika ba Bayuta phi bátambula miza myamina, hanga yandi phi Balanabasi wekasala bukavungalosi meni bwabuna.
14 Tangwa yímona ni bákalaku kangala hika bukheti, mu kyedika kina kitadidini Musamu wa Bukheti, hanga nzimbudi kwena Sefwasi hana thwala ya batu boosu: «Ho ni ngeyi wenina Muyuta, wazingilaka mu phila ya bana bakondi kala Bayuta, amana konda kuzingila mu phila ya Bayuta, abweti wabálundikila bana bakondi kala Bayuta mu kusadila mikuku mya Bayuta?»

Bayuta yi bana bakondi kala Bayuta bahuluki mu nzila ya lukwikilu

15 Betu thwenina Bayuta tuka lubutuku lwetu, thweku hanga batu ba makanda mahika bisiku landa mitsiku mya Nzambi.
16 Bwosu tuzayi ni mutu bámunungisinaku kikuma kya mihangu mya mitsiku, kaasi mu nzila ya lukwikilu mwena Yesu Kidisitu. Betu phi twásya lukwikilu lwetu mwena Yesu Kidisitu, ndangu batúnungisina kikuma kya lukwikilu lwetu mwena Kidisitu, heku ni kikuma kya mihangu mya mitsiku, -mukuma heku mutu banúngisina kikuma kya mitsiku.
17 Kaasi yuka mu kusanda ni batunungisina mwena Kidisitu, betu phi bátumona basumuki hanga babana bakondi kala Bayuta; bwabuna busongidi ni Kidisitu, yandi wisi lundika batu mu kuhola disumu? Bwalendakanaku!
18 Yuka ni yitunga hika kina yímwanga, yidisongila meni-meni hanga mutu kisiku lemvuka ku mitsiku.
19 Kikuma, mu nzila ya mitsiku, yenina meni-meni wafwa, kikuma kya mitsiku, ndangu yizingila mwena Nzambi. Bákhoka ha kitakani hakimosi yi Kidisitu:
20 ka meni ku hika mbati zinga, kaasi Kidisitu wubati zinga mwena meni; luzingu lwama lwa kimutu, yisilwa zingila mu

lukwikilu lwa Mwana wa Nzambi wuna wanzola amana waditambika yandi-meni kikuma kya meni.
21 Ndosizoku khenda za Nzambi;
mukuma, yuka ni masonga bisima
bongila kikuma kya mitsiku, bubati
songila ni Kidisitu mu phamba kafwila.

3

Mitsiku ho lukwikilu

1 Bisi Ngalati, lwenina hanga batu
bakondi mayedi! Nati wuluhuni? Kinga,
balumenikina mboti-mboti buna ba-
mukhokila Yesu Kidisitu ha kitakani.
2 Tala mana nzodi mu kuzaya lwesi
kwena benu: lwakulwamikina Kitembu
wa Nzambi, kikuma kya kuzitisa mitsiku
ho kikuma kya buna lwayuka yi kukwikila
mu Musamu wa Bukheti?
3 Disongidila ni lukondi mayedi? Ku-
nima dya kuyandika mu Kitembu, hanga
lwendi vutuka hika mu mambu ma
musuni?
4 Mambu moosu mana lwamona, mu
phamba lwamonama? Bufwaniku ni
bwakala mu phamba!
5 Wuna wisi luheka Kitembu, wisi hanga
phi bidimbu bya biphadi ha kati dya
benu, kisibya hangila kikuma kya buna
lwisi zitisa mitsiku ho kikuma kya buna
lwayuka, lwakwikila phi mwena Musamu
wa lukwikilu?
6 Hahana bazonzila kikuma kya Bula-
hami: «Kakwikila mwena Nzambi, hanga
Nzambi wumumoni mutu wa masonga.»
7 Zayenubwoku mboti: bana bisi zingila
mu lukwikilu, benina bana ba Bulahami.
8 Masonuku phi, mu kumona theti ni
Nzambi kabanungisa bana bakondi kala
Bayuta kikuma kya lukwikilu, matekila
samuna Musamu wa Bukheti kwena Bu-
lahami: «Makanda moosu basakumunama
mu nzila ya ngeyi.»
9 Mu phila ni babana bisi kwikila
mwena Nzambi benina ba kusakumuna
hakimosi yi Bulahami, mutu wa lukwik-
ilu.
10 Kikuma bana bisi yekamina ku
mitsiku ba kusinga benina. Mukuma
basonika bwabu: «Mutu wuna wakonda
yekamina muna moosu mana basonika
mu mukanda wa mitsiku, wa kusinga
kenina.»
11 Bwa kyedika bwenina ni ka mutu ku
wanunga ku thwala ya Nzambi mu nzila
ya mitsiku, mukuma basonika bwabu:
«Mutu wuna wenina wa masonga mu luk-
wikilu, kazinga.»
12 Kinga mitsiku myeku kima kimosi yi
lukwikilu. Kaasi Masonuku mazonzini:
«Wuna wasadila mikuku mina kazingila
muna myawu.»
13 Kidisitu wadisinga yandi-meni
ndangu katufutila pfuka ya kasuma kana
katunatina mitsiku. Mukuma basonika
bwabu: «Wuna bakhokini ha kitakani
kenina wa kusinga.»
14 Ndangu, kwena bana bakondi kala
Bayuta, lusakumunu luna kasila kwena
Bulahami, lwahanamina phi mwena Ki-
disitu Yesu. Amana twatambula betu
boosu muna lukwikilu, Kitembu wuna
kasila Nzambi.

Mitsiku yi kilangi

15 Baphangi bama, yibonga mbandu
ya luzingu lwa kosu kilumbu: tangwa
bayukani batu bodi buna bufwani, kweku
mutu wayika dyambu holo kakatula.
16 Kinga bilangi basilabya kwena Bu-
lahami yi butuka dyandi. Masonuku
mazonzaku bwabu: «yi kwena bana ba
butuka dyaku», hangambeti batu lawu
bakala; kaasi mazonzi bwabu: «yi kwena
mwana wa butuka dyaku», buna bubati
zonzila mutu mosi, Kidisitu.
17 Tala buna nzodi kuzonza: kuyukana
kuna kusalami kedi buna bufwani,
kwena Nzambi kufwaniku hika kuzimuka
kikuma kya mitsiku; mbatanana buna
myisa mitsiku kunima ya mvula khama ya
yi maku matatu, myawu phi myafwanaku
kukatula kilangi kya Nzambi.
18 Mukuma wadi ni kimvwama
kyatukaka ku mitsiku, wadi kikhaniku
kwisila hika mu nzila ya kilangi; kinga mu
nzila ya kilangi kasongila Nzambi khenda
zandi kwena Bulahami.
19 Khiwawu amana mupfunu wa mit-
siku? Mitsiku bayikilamya kikuma kya
kuzayikisa mambu mana kisiku zola
Nzambi; yikuna kakwisila mutekulu wa

Bulahami wuna kásila kilangi. Banzyo báyadikisa mitsiku meni myamina kwena batu mu nzila ya mukhundingisi mosi, Moyize.
20 Kinga mukhundingisi meni wuna kenina ha kati dya batu balawu, kaasi kikuma kya kilangi, yandi-meni Nzambi lwesi.

Mupfunu wa mitsiku

21 Disongidila ni mitsiku mibati tendisa bilangi bya Nzambi? Bwalendakanaku! Wadi ni mitsiku mya kalaka yi ngolu za kuhana luzingu kwena batu, wadi masonga mu nzila ya mitsiku makala kwisila.
22 Kaasi Masonuku mazimbudi ni tsi yosu yikwatami ku ngolu za disumu, ndangu kabu dina kásila Nzambi báhanadya kwena batu bana bakwikidini kikuma kya lukwikilu lwa bawu mwena Yesu Kidisitu.
23 Hana khaniku lwisa lukwikilu, mitsiku myakala tukwata hanga bakwa boloku, kuhingila ni lukwikilu meni lwaluna lwamonika.
24 Yihana ni mitsiku myákala hanga tsinzidi wetu yi kuna kukwisa kwa Kidisitu, ndangu batunungisa mu lukwikilu.
25 Bwosu lwisa lukwikilu, thweku hika mu moku ma tsinzidi meni yanduna.
26 Mukuma benu boosu lwekina bana ba Nzambi mu nzila ya lukwikilu lwenu mwena Kidisitu Yesu.
27 Benu boosu babana lwátambula mbotika ya Kidisitu, lwavwata Kidisitu.
28 Heku hika keti Muyuta, keti wuna kondi kala Muyuta, heku hika keti muhika, keti mutu wa kiphwanza, heku hika keti yakala, keti mukhetu, mukuma benu boosu, lwenina mutu mosi mwena Kidisitu Yesu.
29 Amana ho benu lwakala batu ba Kidisitu, disongidila ni lwenina phi butuka dya Bulahami, yihana ni lwenina baswana bwosu kyenina kilangi.

4

Weku hika muhika kaasi mwana

1 Amana tala buna nzodi yizimbula: tangwa dyosu dina kenina swana wa khunda, kaswaswaniku yi muhika, mbatanana kenina mukwa byawu byosu.
2 Kafeti lemvuka kwena batu bana bisi mutsasa, babana bisi sweka bima byandi yikuna dyalúngila tangwa dina kásya tata wandi.
3 Phila mosi phi yi betu, tangwa twákala bana bakhunda, twákala bahika ba ngolu za bitembu bya tsi[a].
4 Kaasi ha dyálungila tangwa dina kásya, Nzambi wátuma Mwana wandi: kábutuka kwena mukhetu mosi amana kakala phi mu sina dya mitsiku mya Bayuta,
5 ndangu kalenga balubula babana bákala mu luyalu lwa mitsiku, twalenga bongila tsatsudi ya kukala bana ba Nzambi.
6 Amana mu kusongila ni mukyedika bana bandi lwenina; Nzambi wáhitika muna mbundu yetu Kitembu wa Mwana wandi, wuna wisi kalunga: «Aba! Tata!»
7 Yihana ni weku hika muhika kaasi mwana; amana yuka ni mwana wenina, wenina phi swana, mu mana matadidini Nzambi.

Pholu diyangisi kikuma kya bisi Ngalati

8 Mu tangwa dya khulu lwámuzayaku Nzambi, amana lwákala bahika ba bitembu bina byákalaku banzambi, kinga mu kyedika, beku banzambi.
9 Kaasi buthwena lumuzayini Nzambi, -kondilo, luzayakani kwena Nzambi- , Abweti hika lwavútwakila bitembu bina byakonda ngolu, byakonda kala mupfunu? Luzodi phi ni lwakituka bahika ba byawu?
10 Lwisi simbulula mboti-mboti bilumbu, ngonda, tsungi yi mvula!
11 Bweya yenina bwawu mu kudiheka phasi za phamba kikuma kya benu.
12 Kalenu hanga meni, kikuma meni phi yíkituka hanga benu. Yilubokwadidibwa,

a **4:3 4:3** Ngolu za bitembu bya tsi: thendula ya mihowu myami yenina ya kubodika. Kamba Pholu kabati zonzila mitindu mya phila yi phila mya ngolu zina zisiku monika amana zazina zisi mukwata mutu mu kihika ku thwala ya kwisa kutumuka mu lukwikilu lwandi mwena Yesu Kidisitu. Khapu 4:9; Khl 2:8, 20.

baphangi bama. Lwáphangaku keti mbi yimosi.
13 Luzayibwa ni kikuma kya kimbefu yílulongila Musamu wa Bukheti mbala ya theti.
14 Mbatanana kimbefu kya lutu lwama, benu lwámbengaku, lwámbwisaku phi, kaasi lwángyamba hanga wanzyo mosi wa Nzambi, holo hanga Yesu Kidisitu.
15 Amana ku biki lwasya kyesi kyenu kina? Mukuma ha mbati luheka kimbangi kyaki ni wadi bwalendakana, wadi lwakhana katula mesu menu ndangu lwaphekama!
16 Amana buthwena, khituki mbeni wenu kikuma kya buna yiluzimbwadini kyedika?
17 Tsambu ya batu babana yeku ya bukheti kikuma kya benu; bazodi lwesi ni baluhambula yi meni ndangu lwadihomba kwena bawu.
18 Bulungi ni lwabasa yi tsambu za bukheti mu matangwa moosu, ka kikuma ku lwesi kya buna yisi kala yi benu.
19 Bana bama, benu yisi yukila hika misongu mya kubuta, mina myatúla yi kuna lwakítukila hanga Kidisitu.
20 Nzodi buthwena yikala ha kati dya benu ndangu yilenga luzonzila mu mutindu wahika. Mukuma, mboniku buna yihánga kikuma kya benu.

Mbandu ya Akadi yi Sala

21 Nzimbwalenuti, benu lwisi tonda kukala ku sina dya mitsiku: lwisiku yuka buna mibati zimbula mitsiku meni mina?
22 Kikuma, bwabu bazimbula ni Bulahami kábuta bana boodi, mosi yi muhika, Akadi, mukwawu, kwena mukhetu wandi wa longu, Sala.
23 Kaasi mwana wuna kábuta yi muhika kábutuka bwosu buna bwisi butuka mwana wosu; kaasi wuna kábuta yi mukhetu wandi wa longu kábutuka mu kilangi kya Nzambi.
24 Mbandu za mbuta zenina muna mambu mana: mukuma bakhetu meni babana babati songila bulunda bwodi. Bumosi, bwabuna bwa ha mongu wa Sinayi yi Akadi; hanga wubuti lwesi bana ba kihika.
25 Kinga Akadi, yandi mongu wa Sinayi kuna Alabiya; amana lelu, wufwanakani yi mbanza ya Yelusalemi, mukuma mu kihika yenina yi bana bandi boosu.
26 Kaasi Yelusalemi dina dya ku zilu dyeku mu kihika, amana phi yandi ngudi wetu.
27 Kikuma masonuku mazimbudi bwabu:
«Zatuka, ngeyi mukhetu yandu wakonda buta!
Sika biyekiyeki, ngeyi wakonda yuka misongu mya kubutila!
Mukuma, bana ba mukhetu wuna bálosila bahitakani lawu kuluta babana ba mukhetu wuna wenina yi yakala dyandi.»
28 Kwena benu, baphangi bama, lwenina bana ba kilangi kya Nzambi hanga Yizaki.
29 Kaasi bwosu bwákala mbala yikwawu, mwana wuna wábutukila bwosu bwisi butuka mwana wosu kakala yangisa wuna wábutukila bwosu kyenina Kitembu kya Nzambi. Bwabuna bubati salama phi buthwena.
30 Kaasi biki mazonzi Masonuku? Bwabu: «Mukula muhika yi mwana wandi; mukuma, mwana muhika kalungiku mu kukala swana hakimosi yi mwana wa mukhetu wa longu.»
31 Yibwana, baphangi bama, betu thweku bana ba muhika, kaasi bana ba mukhetu wa longu.

5

Lutotisaku kiphwanza kyenu

1 Kidisitu watulubula kedi mu kihika ndangu katuheka kiphwanza. Zyamenu mboti, amana ludivutulaku hika ku sina dya muteti wa kihika.
2 Yukenu! Meni Pholu, mukyedika mbati luzimbwala bwabu: ho lwadiyotisisa, Kidisitu kakálaku hika mupfunu kwena benu[a].
3 Amana thambwasibwa hika kwena mutu wosu wuna wuzodi ni kadiyotisisa:

a **5:2** **5:2** Pholu kabwisikwoku kukota kwa mukhanda kyamakulu; kabati sonika kwena bana bazodi mu kubakotisa mukhanda mu kulemvuka ku mitsiku amana bisi banza ni babanungisina mu kukota kwa mukhanda.

kenina yi pfuka ya kulemvuka ku mitsiku myosu.
4 Benu lwisi sanda ni lwadinungisaka ku mesu ma Nzambi, mu nzila ya mitsiku, bahakuka lwenina yi Kidisitu; lwatámbulazoku khenda za Nzambi.
5 Kwena betu, thwisi sya kivuvu kyetu kyosu mwena Nzambi, wuna watúkitula batu ba masonga ku mesu mandi; yibwana thwisi hingila, mu ngolu za Kitembu Kyatoma wuna wisi sala mu nzila ya lukwikilu lwetu.
6 Mukuma, mwena Kidisitu Yesu, kima kilutini mupfunu kyeku ni kukota mukhanda holo ngulungu: Kima kilutini mupfunu, kyenina lukwikilu luna lwisi monikina mu lungongu.

7 Lwakala takalala kwenu mboti! Nati wulukandisini ndangu lulemvukaku ku kyedika?
8 Kukwikisa meni kwakuna kutukiku kwena Nzambi wuna wisi lutela.
9 Bwosu bisi zonza: «Muvimbu wa mapha wuna wisi thutumuna kithoba kyosu, wa khunda wisi kala».
10 Yihana yisi sila mbundu mwena Pfumu kikuma kya mambu mana malutadidini: yenina yi kikumbwala ni lwabánzaku hika mu mutindu wahika wuna wuswaswani yi wuna wa meni. Kaasi mutu wuna wisi luvwadingisa, kakala nani, katámbulaya ndola.

11 Kwena meni, baphangi, yuka ni yilongaka hika kukota kwa mukhanda; kikuma kya biki bisi ndyokwana hika? Yuka yibwabuna dyenina, kusamuna mambu matadi kitakani meku hika kisinza kya kubwisisa.
12 Yambulenu babana babati luvwadingisa, benda hika kyana mu mambu ma bawu: badizotununa hika lawu!
13 Kaasi benu baphangi, bálutela lwazingila mu kiphwanza. Kima kimosi lwesi, kiphwanza kina kiluhekaku nzila ya kuzingila mu lutu. Kaasi, yambulenu lungongu lwaludyatisa ndangu lwadisadisaka benu yi benu.

14 Mukuma mitsiku myosu myálungila kedi muna ndinga yimosi: «Wazóla khunda waku hanga ngeyi-meni.»
15 Kaasi yukani lwadilunzaka holo lwadivukulaka benu yi benu, kebenu lwadizanga nana benu yi benu.

Kitembu kaludyatisa kaasi ka luzolu ku lwa kimutu

16 Nzodi yiluzimbwala: yambulenu Kitembu kaludyatisa ndangu lulemvukaku hika ku nzoluka ya lutu.
17 Mukuma lutu lwenina yi nzoluka yandi yina yisi tendana yi nzoluka ya Kitembu, amana Kitembu kenina yi nzoluka yandi yina yibati tendana yi yina ya lutu: lutu yi Kitembu bisi tendana bawu bodi; mu phila ni lulendaku mu kulungisa mana luzodi mu kusala.
18 Kaasi yukani Kitembu wuludyatisini, lweku hika ku sina dya mitsiku.
19 Kinga mihangu mya lutu myisi monika: mbongi, mvindu, kisakasaka,
20 kufukamina banzambi ba biteki, kiloki, tsita, batu kudimenga bawu yi bawu, kiphala, khabu, kudimonikisa ku thwala batu, kudihambula mu bimvuka yi ngyengu,
21 kuzoluka, kuzela malafu, kudya kwa pfita, yi mambu mahika ma lawu mambi. Yiluzimbwadini bwosu yitekila luzimbwala: batu babana bisi hanga mambu ma buna, bakálaku yi kizika mu Kipfumu kya Nzambi.
22 Kaasi kibundu kya Kitembu kyenina: lungongu, kyesi, ngemba, kuvibidila, lutondu lwa bakwenu, buweti, lukwikilu,
23 ndembamu, kukanga kwa mbundu. Heku mutsiku wubwisima mambu ma mutindu wuna!
24 Amana babana benina mwena Kidisitu Yesu, bakhokalwa ha kitakani lutu yi mambu ma lwawu yi nzoluka ya lwawu.
25 Yukani twazingilaka mu Kitembu, tudyatilenu phi mu Kitembu.
26 Tukatulenu kimvunya, tuyumanakaku betu yi betu, tuzolukakaku phi bima betu yi betu.

6

Kudinatisa bizitu yi bakwetu

1 Baphangi bama, ho ni mutu mosi bamukwata mu kifu, benu lwisi zingila mu kitembu, muvutulenu mu nzila yi

ndembamu yosu. Kaasi kebenu benu phi, lwabwanana mu kimeka.
2 Natenu bizitu benu yi benu; yibwana lwalungisila mitsiku mya Kidisitu.
3 Amana mutu wuna wisi divuninika, kinga keku yi kima, kisi dihuna yandi-meni.
4 Kosu mutu katala miza mya yandi-meni; ndangu kamona yuka ni kyesi myamúheka. Kaasi kaditesaku yi mukwawu.
5 Mukuma, kosu mutu kiyeka kyandi kanáta.
6 Mutu wuna bisi longa Ndinga ya Nzambi, kakabisa bima byandi yi wuna wisiya mulonga.
7 Luditotisaku, mukuma Nzambi bisiku museya. Kyosu kina kakuni mutu, kyakina kahéla.
8 Wuna wisi kuna kikuma kya lutu lwa yandi-meni, kahéla phi bina lwisi buta lutu, disongidila lufwa; kaasi wuna wisi kuna kikuma kya Kitembu, kahéla phi bina kisi buta Kitembu, disongidila luzingu lwa mvula yi mvula.
9 Tulembwaku mu kusala mambu mamboti; mukuma yuka ni tukatudiku kikesa, twahéla bibundu byetu muna tangwa dya bukheti.
10 Yihana ni buna thwenina yi tangwa, tusadilenu kikuma kya mamboti ma batu boosu, kuluta kikuma kya mamboti ma batu babana thwenina bawu mu kimvuka kimosi kya lukwikilu.

Kukebisa kwa tsuka yi mboti

11 Talenu tulamba twa bisona byabi yilusonikini ku koku dya meni-meni!
12 Boosu bana bisi lulundika mu kukota mukhanda, babana bisi zola kudisongila ku thwala ya batu ni ba mboti benina. Kima kimosi lwesi bábwisa bawu, banyokukaku kikuma kya kitakani kya Kidisitu[a].
13 Kikuma bawu-meni bana bisi kota mukhanda, bisimyoku zitisa mitsiku; kaasi bisi zola ni benu lwakota mukhanda ndangu balenga ditsikisilaka mu lutu lwa benu.
14 Kwena meni, bwalendakanaku ni yisya lulendu lwama mu phamba yuka ni lweku mu kitakani kya Pfumu wetu Yesu Kidisitu. Mwamuna muna bákhokilaya tsi kikuma kya meni, hanga meni kikuma kya tsi.
15 Mukuma kima kilutini mupfunu, kyeku ni kukota mukhanda kondilo kukonda kota mukhanda, kaasi kubutuka mutu wa pha.
16 Amana boosu bana balánda dilongi dyadi: ngemba yi khenda za Nzambi byakala kwena bawu bwosu mu Kiseledi kya Nzambi.
17 Tukidila lelu, ka mutu ku kangyangisa; mukuma meni yenina yi bidimbu bya phasi za Yesu muna lutu lwama.
18 Yambula khenda za Pfumu wetu Yesu Kidisitu zakala yi kitembu kyenu, baphangi bama. Abwabuna!

a **6:12 6:12** Kukonda kwa kunyokuka: Kukota kwa mukhanda kwakala banatina bayuta ngemba mu tsi ya bisi Loma, kikuma yandu-yandu watomabya zaya bibuka bina bisi batwadisa Bayuta. Bakidisitu bana ba ngulungu bakalaku bakeba.

Mukanda kwena bisi Efesu
Efesu
Khotidi ya mukanda

Mukanda kwena bakidisitu ba ku Efesu basonikawa kikuma kya bimvuka bya lawu bya ku Aziya dya khunda, Tidiki dya buthwena. Mukanda meni wawu, Pholu kasonikinawa mu boloku, (3:1; 2:1) wubati khundikisa yi kukhufikisa malongi ma tsuka ma Pholu kuna Mabundu mamana. Wasonama kikuma kya bakidisitu babana bakondi kala Bayuta.

Dilongi dya mbuta, ditadidini mukanda wawu kwena bisi Efesu, dyenina dibanza dya Nzambi. Dyenina diswekamu dina dyakala dyaswamana amana Yesu wazayikisadya. Dibanza dina dya Nzambi dyisi dikadila kedi bilumbu byosu. Dyisi lungila yi Yesu Kidisitu. Ditadidi phangamu ya tsi yosu, mazilu yi mafu. Dibanza dibati hanga ni kithwadi kyalungila ha kati dya batu, bawu yi bawu, yi ha kati dya batu yi Nzambi. Muna dibanza meni dyadina, Dibundu dyenina yi kifulu kya mbuta. Tangwa kabati zonzila Pholu kikuma kya Dibundu, kabati zonzila dyambu dimosi dyahangama mu kyedika muna luzingu lwa Mabundu ma lawu ma mu hata amana dibalutidini. Kinga Pholu, musoniki wa mukanda kabati sadila bifwanisu bya lawu mu kuzonzila Dibundu. Dibundu dyenina hanga lutu lwa Kidisitu. Lutu meni luna lubati kola konda kulembwa. Dyenina hanga nzu mosi batungila mu kisina kya Kidisitu. Bakidisitu babati landa mu kutungadya. Dyenina dyakhundakana kwena Kidisitu mu mutindu wumosi wa kuyituka hanga mukhetu kwena yakala dyandi.

Muna khaphu ya 1-3, Pholu kabati sya nziki-nziki mu mana matadidini kithwadi kina kyasalama, mu nzila ya lufwa lwa Yesu hana kitakani. Bakidisitu babana bakondi kala Bayuta bakituki batu bamosi yi babana benina Bayuta. Babati tambula kwena Nzambi mamboti mamosi. Kidisitu wazangakya kibaka kya kiphala amana wakhundikisa babana bakala badikabisa. Bwabuna kanatina ngemba kwena batu boosu.

Muna khaphu ya 4-6, musoniki kabati lomba kwena bakidisitu mu kulema lukwikilu, kithwadi yi ngemba yina kisi baheka Nzambi. Babati baheka kikesa ni bazingila muna mutindu wa pha. Pholu kabati hana dilongi kikuma kya bikhunda muna kati dya kikanda (5:21-6:9). Mu kubakula mboti-mboti milongi mina, bulungi kuzaya khadidi ya batu ba tangwa meni dyadina. Mukuku wakala ni bakhetu balemvuka kwena bayakala ba bawu. Bayakala bakala bapfumu. Mubindudi wa mukanda kabati zonzila, kuluta, kwena bayakala. Yukani bapfumu benina, bafweti kala hanga Kidisitu, yandi walambula luzingu lwandi. Dyenina dyambu dya pha mu kuzimbulabwa kwena bayakala mu kuzola bwabuna bakhetu ba bawu (5:25-33). Dyambu dya pha hika mu kuzonza kwena ba pfumu ba tangwa meni dina ni pfumu wa hika benina yandi muna mazilu (6:9).

Mboti

1 Meni Pholu, thumwa wa Kidisitu Yesu,
muna luzolu lwa Nzambi.
Kwena bakwikidi ba Nzambi benina [ku Efesu][a];
babana basila mbundu, benina
mwena Kidisitu Yesu:
2 Yambula Nzambi Tata wetu yi
Pfumu Yesu Kidisitu baluheka khenda yi
ngemba[b]!

Mamboti mana katuheka Nzambi mwena Kidisitu

3 Lukumu kwena Nzambi, Tata wa
Pfumu wetu Yesu Kidisitu! Yandi
katusakumuna muna lusakumunu lwosu
lwa kitembu muna bizika bya mazilu,
mwena Kidisitu.
4 Mwena yandi, Nzambi watusola ku
thwala ya kuhangama kwa tsi, ndangu

a **1:1 1:1** Mihowu myami myenina mu khunga, myeninamwoku muna masonuku mahika.

b **1:2 1:2** Khenda yi ngemba: Lom 1:7.

twakala batu ba Nzambi amana bakonda kifu ku mesu ma yandi. Muna lungongu lwandi,
5 Nzambi wázenga tuka thama mu kutusola ni twakala hanga bana bandi ba kutsasa, muna nzila ya Yesu Kidisitu. Kázola bwabuna muna buweti bwandi;
6 ndangu betu twalumisa khembu ya khenda zina kátuheka mwena Mwana wandi wuna watondama.
7 Mwena Kidisitu, muna nzila ya menga mandi, twábongila luhulusu yi ndoluka ya masumu bwosu kwenina kuvula kwa khenda zandi.
8 Bwabuna kátufwebwalaza mu kutuheka mudimu walungila yi ngangu zalungila.
9 Wátusengwamina diswekamu dya dibanza dyandi dina kázenga tuka thama, muna buweti bwandi, mwena Kidisitu.
10 Dibanza meni dina, kalungisa Nzambi mu tsuka ya matangwa, ditadidi kukhundikisa kwa bima byosu bina byenina mu zilu yi ha tsi amana wusibya mu kiyeka kya Kidisitu.

11 Mwena yandi, twátambula ndambu ya kimvwama kyetu kina kátuzengila tuka thama; betu babana kátekila sola Nzambi tuka ku luyandiku, bwosu buna dyákala dibanza dya wuna wisi lungisa mambu moosu, bwosu buna lwenina lukanu lwa luzolu lwandi.
12 Tuzatulenu khembu ya Nzambi, betu babana twátekila sya kivuvu kyetu mwena Kidisitu!
13 Mwena yandi, benu phi, tangwa lwáyuka musamu wa kyedika, Musamu wa Bukheti wuna wálunatina luhulusu, lwákwikila mwena Kidisitu; amana bálunamika kidimbu kya Kitembu Kyatoma wuna kálusila kilangi.
14 Kitembu meni wuna kenina thuka ya kuvwa kwetu; kithama kina dyakútumukina mu kimakulu kanda dya Nzambi. Hahana ni tuyimbilenu khembu ya Nzambi!

Lombilu lwa Pholu

15 Yi hakana ni meni phi, buna yíyuka mu kuzonzila mambu matadidi lukwikilu lwenu mwena Pfumu Yesu yi lungongu lwenu kwena bakwikidi[d],
16 yisiku lembwa muna lombilu lwama mu kuvutula matondu kwena Nzambi kikuma kya benu[e].
17 Amana ndombini kwena Nzambi wa Pfumu wetu Yesu Kidisitu, yandi wenina Tata wa khembu, kaluheka kitembu kya mudimu yi kina kya tsengumuka, ndangu lwalenga muzayila.
18 Ndombini phi kalutemuna mesu ma mbundu yenu ndangu lwabakisa mutindu wa kivuvu kina kyákangama ku mbila yandi, kuvwa kwa lawu kwa khembu yina kálusila hakati dya bakwikidi,
19 yi kutoka kwa ngolu zandi zina zilutini kenina zawu kikuma kya betu babana thwisi kwikila. Ngolu meni zina kásongilaza muna ngolu zandi zoosu;
20 tangwa kámufutumuna Kidisitu ha kati dya bafwa amana wumuzakadisi kuna koku dyandi dya kitata, muna mazilu.
21 Kidisitu wábonga kifulu hana thandu ya kipfumu kyosu, ngolu zoosu, hamu dyosu, luyalu lwosu yi khumbu yosu yina yisi tangama lwesi ha tsi haha yi muna tsi yina yakwísa.
22 Nzambi wátulula byosu muna malu ma Kidisitu, wámuhana hanga Pfumu wa mbuta hana thandu ya Dibundu.
23 Dibundu dyenina Lutu lwa Kidisitu; mwena yandi, mwamuna kisi zingila Nzambi wa muthu, yandi wábasisa byosu mwena boosu[f].

2

Tuka ku lufwa yi kuna luzingu

1 Amana benu lwákala theti bafwa kikuma kya mbi zenu yi kikuma kya masumu menu.
2 Mwamuna lwakala dihana theti muna ndyatidi yenu ku luzingu lwa tsi yayi. Amana lwakala lemvwakila pfumu wa bitembu bya mbi byisi yala hakati kya

d **1:15 1:15** Lom 1:8; Khl 1:3,9; 1Ti 1:2-4; Flm 4. e **1:16 1:16** Mth 26:27 f **1:23 1:23** Khl 1:21

tsi yi zilu. Kitembu meni wuna wubati hanga muhangu mwena batu babana bisiku lemvuka kwena Nzambi.
3 Betu boosu phi, twákala theti muna mukanzu wa batu babana, amana twakala zingila muna tsambu za mbi za kimutu kyetu yi kitembu kyetu. Amana, kikuma kya bifu byetu twátangamina mu pfundusu ya Nzambi hanga batu bahika.
4 Kaasi kheni ya Nzambi yilutini kitesu, kikuma kya lungongu lwa mbuta luna katutyela,
5 amana betu bana twákala bafwa mu moya kikuma kya mitsoki myetu, yandi wátuvutula hika mu luzingu ha kimosi yi Kidisitu. Mu khenda luhulukidini benu.
6 Nzambi katufutumuna ku lufwa ha kimosi yi Kidisitu Yesu amana watuzakadisa ha kimosi yi yandi muna bizika bya mazilu;
7 ndangu kasongila, muna matangwa makwísa, buweti bwandi buna buhitini kitesu kwena betu mwena Kidisitu Yesu.
8 Kikuma mu khenda za Nzambi lwáhulwakila benu, mu nzila ya lukwikilu. Luhulusu luna lutukiku kwena benubenu, dyenina kabu dya Nzambi;
9 ditukiku ku mihangu myenu, yi hana ni ka mutu ku wufwani kaditsikisa.
10 Mukuma betu thwenina bihangwa byandi; mwena Kidisitu Yesu twáhangamina, kikuma kya mihangu mya bukheti mina katekila yidika Nzambi, ndangu twasadilamya.

Kima kimosi mwena Yesu Kidisitu

11 Yi hana ni yindulenuti buna lwákala theti! Benu lwákala batu bakondi kala Bayuta; Bayuta bakala lubongila hanga batu bakonda kota mukhanda amana bawu-meni, bisi ditela ni batu bakota mukhanda kikuma kya mukhanda wuna bábayotisa muna lutu yi ku moku ma batu.
12 Muna tangwa dyadina, benu lwákalaku kedi yi Kidisitu; lwákalaku keti muswa wumosi hana kati dya Kiseledi; banzenza lwákala ku bulunda bwa bilangi; benu lwakala zinga konda kivuvu yi konda Nzambi.
13 Kaasi buthwena, mu kimvuka yi Kidisitu Yesu, benu lwákala kyana, lwábwesuka mu nzila ya kimenga kyandi.
14 Mukuma yandi-meni Kidisitu wátunatina ngemba, muna nzila ya kimenga kyandi, mu kubundikisa Bayuta yi batu bana bakondi kala Bayuta, ndangu bakituka mutu mosi. Yandi wámwanga kibaka kya ngyengu kina kyakala bahambula yi kukasa bimbeni.
15 Wámanisa ngolu za mitsiku mya Bayuta, miswa mya myawu yi nzengulu za myawu, ndangu kabakitula mutu mosi wa pha, batu boosu, mwena yandi: bwabuna káyidikila ngemba.
16 Muna nzila ya lufwa lwandi ha kitakani, Kidisitu wábakhundikisa batu boosu mu lutu lumosi yi kuvutula ngemba ha kati dya bawu yi Nzambi; muna nzila ya kitakani, wázangakya kiphala.
17 Musamu wa Bukheti kisa longa Kidisitu, wutadidi ngemba kwena benu lwákala kyana amana wutadidi ngemba kwena babana bákala bela-belaa.
18 Kikuma, muna nzila ya yandi, mwamuna twábongila muswa wa kutelama, kwakala betu Bayuta kondilo bana bakondi kala Bayuta, ku thwala ya Nzambi Tata, muna Kitembu mosi.
19 Ihana ni, benu batu lwakonda kala Bayuta, lweku hika banzenza keti batu bátuka kuma kwahika; kaasi buthwena lwekina batu ba kikanda kya Nzambi, lwekina butuka dya Nzambi.
20 Benu, bálutungila ha thandu ya mipfundila mina báyidikila yi bathumwa yi bambikudi; Kidisitu Yesu yandi-meni kenina tadi dya ha sina.
21 Mwena yandi, mwisi zyamina thungidi zoosu ndangu zakituka nzu ya Nzambi yatoma.
22 Mwena yandi, benu phi lwekina thungidi yimosi mu kimvuka yi bakwenu, ndangu lwakituka nzu ya Nzambi mu Kitembu.

3

Kitumu kya Pholu kwena bana bakondi

a **2:17 2:17** Yes 57:19.

kala Bayuta

1 Kikuma kya bwabuna, meni Pholu,
mutu wa boloku wa Kidisitu Yesu kikuma
kya benu bana lukondi kala Bayuta[a]...
2 Benu lwáyuka kwenu mboti phila
ya kiyeka kina káphekа Nzambi muna
khenda zandi kikuma kya benu.
3 Mu nzila ya nzayikusu kátsengwamina
kitsweki kya mabanza mandi, bwosu yilu-
sonikinibwa mu khufi.
4 Mu kutangaka mamana, lwalenda
bakula ngangu zina yítambula kikuma
kya kisalu kya Kidisitu.
5 Muna makula mana máhita, dis-
wekamu dina, Nzambi kásengumunadyoku
kwena batu; kaasi buthwena, wusen-
gumunidya kwena bathumwa bandi yi
bambikudi, muna nzila ya Kitembu.
6 Diswekamu dyadina dyenina: bana
bakondi kala Bayuta bisi tambula
kimvwama kimosi yi betu Bayuta; benina
phi yi lutu lumosi amana bisi tambula
mamboti ma kilangi kimosi, mwena
Kidisitu Yesu, muna nzila ya Musamu wa
Bukheti.
7 Muna Musamu wa Bukheti meni
wuna, mwamuna yikitukila musadi,
bwosu dyenina kabu dya khenda dina
káphekа Nzambi, mu buweti bwandi yi
ngolu zandi zina zilutini.
8 Kinga kwena meni yenina wa khunda
kuhita bakwikidi boosu, báhana kabu
dina dya kusamuna Musamu wa Bukheti
wa kimvwama kya mvula yi mvula kya Ki-
disitu, kwena bana bakondi kala Bayuta[b];
9 amana yilubula ku mwini, kikuma kya
batu boosu, mutindu wuna kisi lungisila
Nzambi dibanza dya diswekamu dyandi
kikuma kya batu boosu. Yandi wáhanga
bima byosu, wásweka diswekamu dina
muna makula moosu[d],
10 ndangu mudimu wa Nzambi, muna
bitini byandi bya lawu, wazayakana buth-
wena, mu nzila ya Dibundu, kwena luyalu
lwa tsi yi kwena bapfumu bana benina
muna mazilu.
11 Bwosu buna mákala mabanza ma
mvula yi mvula mana kisi lungisa Nzambi
mwena Kidisitu Yesu Pfumu wetu.
12 Mwena Kidisitu yi lukwikilu lwetu
mwena yandi, thwenina yi kiphwanza
mu kubwesuka ku thwala ya Nzambi yi
mbundu mosi.
13 Yilulombini ni lukatulaku kikesa
kikuma kya kiwayi kina mbati mona
kikuma kya benu: zenina kikuma kya
khembu ya benu.

Lungongu lwa Kidisitu

14 Pfukikidini makungulu mama ku
mesu ma Tata;
15 kwena yandi kyisi tadila kikanda
kyosu, muna mazilu yi hana tsi;
16 ndangu kaluheka, bwosu kyenina
kimvwama kya khembu yandi, mu kukala
yi kikesa muna moya yi ngolu zina zilutini
muna Kitembu kyandi;
17 amana Kidisitu kazingila muna
mbundu yenu muna lukwikilu amana
lwazyama, lwakala phi ba kutunga mu
lungongu.
18 Muna bwabuna ndangu lwalenda mu
kubakisa ha kimosi yi bakwikidi, buna
kwenina kutoka, dingu, kyana yi kuleya
kwa lungongu lwa Kidisitu.
19 Lwazaya phi lungongu lwa Kidis-
itu -luna lulutini mazaya moosu- amana
lwabasa yi kuna kimvwama kyosu kya
Nzambi.
20 Kwena wuna walenda kusala mu
kimakulu, hana thandu ya mana thwisi
lomba holo thwisi banza, mu nzila ya
ngolu zoosu zina zisi sala mwena betu,
21 kwena yandi, khembu muna Dibundu
mu nzila ya Kidisitu Yesu, muna makula
moosu, mvula yi mvula! Abwabuna.

4

*Kutunga lutu lwa Kidisitu muna kith-
wadi yi lungongu*

1 Kikesa mbati luheka, meni mutu
wa boloku kikuma kya Pfumu: benu
kátela, dyatilenu mu mutindu wuna
wufwanakani yi mbila meni yayina.

a **3:1 3:1** Pholu kamanisidyoku dibanza dya nzila yayi ndangu kayandululadya muna nzila ya 14. Nzila zazi zenina ha kati haha, zibati zonzila kitumu kyandi yi bitsweki bina kafwani mu kusamuna. b **3:8 3:8** 1Ko 15:9 d **3:9 3:9** Lom 16:25-26.

2 Kalenu yi mbundu ya dikulumuna,
ya talala yi sipha dya mbundu. Ditambwasenu benu yi benu bwosu lulombini lungongu.
3 Sandakenu mu kubatila kithwadi kina
kisi hana Kitembu mu nzila ya ngemba
yina yisi lukasa benu yi benu.
4 Lutu[a] lumosi lwenina yi Kitembu
mosi, bwosu buna kivuvu kyenina kimosi
kina kálutedila Nzambi.
5 Pfumu mosi kenina, lukwikilu lumosi,
mbotika yimosi;
6 Nzambi mosi, wuna wenina Tata wa
batu boosu, wuna wisi yala ha thandu ya
byosu, kisi sala mwena byosu yi muna
boosu.
7 Kaasi kosu mutu hana kati dya betu
wábonga khenda muna kitesu kya kabu
dya Kidisitu.
8 Kikuma kya bwabuna básonikina:
«Wátombuka muna malondi,
wábanata batu bana bakala mu boloku;
wáhana makabu kwena batu[b].»
9 Kinga, biki disongidila dya mambu
mama: «wátombuka»? Disongidila ni
wákulumuka phi muna milambu mya mabanda mya ha tsi?
10 Wuna wákulumuka yawuna phi
wátombuka mu mazilu ndangu kabasisa
tsi yosu.
11 Yandi phi wáhana makabu kwena batu
boosu: bahika bathumwa, kwena bambikudi, bakwawu hika, bamwangi ba
Musamu wa Bukheti, bakwawu hanga
bamvungi holo balongi[d].
12 Bwosu bwabuna, ndangu kayidika bakwikidi kikuma kya muhangu wa kisyelu
kyandi, mu kukodisa lutu lwa Kidisitu,
13 yi kuna twakítwakila betu boosu mutu
mosi muna lukwikilu yi muna mazaya ma
Mwana wa Nzambi. Bwabuna twakítukila
batu bana bakodi kedi, mu kubakila phi
mutela wa kyedika wa Kidisitu.
14 Muna bwabuna, twakálaku hika
bana ba khunda. Twafwánanaku hika
hanga koma ka masuwa kana bisi nata
masambwa moosu kwena muphephi wa
yanga dya mbuta, mu malongi ma mbi ma
mutindu yi mutindu. Batu batú́hunaku
hika yi bukamvi bwa bawu bwa kutotisila
bakwenu.
15 Kaasi mu kuzimbulaka kyedika mu lungongu, twakóla mu mambu moosu yikuna
kwena mutu wuna wenina mutwa, Kidisitu.
16 Mwena yandi, lutu lwisi kitukila kima
kya ngolu, kya kukhundikisa mu ndambu
zoosu yi ngolu zina zifwani. Yi hana ni
yuka kosu kitini kyasalaka buna bufwani,
lutu lwosu lwisi kola phi mu lungongu.

Luzingu lwa pha lwa bakidisitu

17 Tala buna nzimbudini yi mana
thambwasini kwena Pfumu: khadidi yenu
yaswaswana yi yina ya bana bakondi kala
bakwikidi, bana bisi dyatila mu mabanza
ma bawu mana misiku nata kima.
18 Benina yi ngangu za kaphindi, benina
banzenza ku luzingu lwa Nzambi, kikuma
kya kukonda kwa mbakisilu ya bawu yi
mbundu ya bawu ya tototo.
19 Bátotisa mambu mosu mana ma
bukheti amana badihana mu mbongi,
ndangu bahangaka mambu ma mvindu
ma mutindu yi mutindu yi lukusu lwosu.
20 Kaasi benu, kabwaku buna lwáyuka
kikuma kya Kidisitu!
21 Khwikidi mboti ni lwáyuka kwenu
mambu moosu mana matadidini yandi,
amana bálulonga mambu mandi mu
kyedika kina kyenina mwena Yesu.
22 Yihana, lufweti yambula kimutu
kyenu kya khulu kina lwakala kyawu
theti, kina kyakala yi nzoluka za bukamvi
zisi bebisa.
23 Yambulenu kitembu kyenu yi ngangu
zenu byakituka bya pha.
24 Amana lwavwata mutu wa pha, wuna
wáhangama mu phila ya Nzambi[e], muna
masonga yi kutoma kuna kwisi tuka mu
nzila ya kyedika.
25 Yihana ni, yambulenu bukamvi!
Amana kosu mutu kazonza yi kyedika
kwena khunda[f] wandi, mukuma betu
boosu thwenina bitini bya lutu lumosi.
26 Ho lwakala mu khabu, lusumukaku;
lunimbaku yi khabu.

a **4:4 4:4** Lutu lumosi: Khaphu ya 2:16; Lom 12:5; 1Ko 12:12.
b **4:8 4:8** Mkg 68:19.
d **4:11 4:11** 1Ko 12:28.
e **4:24 4:24** Kuy 1:26-27.
f **4:25 4:25** Zkd 8:16.

27 Lumuhekaku kizika kiphidi-mutu.
28 Mwifi kayibaku hika, kaasi kadihana
mu kusala yandi-meni yi moku mandi;
ndangu kamona kima kina kasadisila
wuna wenina mu phasi.
29 Ka ndinga yimosi ku ya mbi yalubuka
muna munwa myenu, kaasi zonzakenu
lwesi ndinga za bukheti, zina zisi tunga
amana zisi hana khenda kwena babana
babati yuka.
30 Lumuyukisaku kyadi Kitembu Ky-
atomah wuna kalunamika Nzambi hanga
kidimbu kikuma kya kilumbu kya luhu-
lusu lwa tsuka.
31 Katulenu mambu moosu ma khadi
mana baluhanga, nganzi, khabu, bikalu,
ngusi yi mbi za phila yosu.
32 Kalenu bukheti benu yi benu, kalenu
yi mbundu ya kyadi; amana dilolulenu
benu yi benu bwosu kálulolula Nzambi
mwena Kidisitu.

5

Kuzingila mu mwini

1 Sokululenu mbandu ya Nzambi,
mudyambu lwenina bana batondamaa.
2 Dyatilenu mu lungongu, bwosu buna
phi kátuzola Kidisitu, mu kudilambula
yandi-meni kwena Nzambi kikuma kya
betu, hanga dikabu yi kimenga kya tsudi
ya kitoku.
3 Benu lwenina bakwikidi ba Nzambi;
yambulenu mbongi, mambu ma mvindu
muna mitindu myandi myosu holo
lukusu: lusungulamoku keti mbala mosi
hana kati dya benu.
4 Ka mboti ku ni lwalubulaka ndinga za
khadi, za buzoba holo za mvindu. Kaasi
bulungi lwavutulaka matondu kwena
Nzambi.
5 Mukuma, zayenu bwoku mboti ni,
ka mutu mosi ku wisi dilambula ku
kindumba, ku bizumba, ku lukusu -
disongidila ni kufukamina nzambi za
biteki -wabónga kizika muna Kipfumu
kya Kidisitu yi kya Nzambi.
6 Ka mutu ku kaluhuna mu ndinga za-
konda mupfunu: kikuma, muna mambu
ma mutindu meni wawuna zisi kwisila
khabu za Nzambi kwena batu babana.
7 Disongidila, lukalaku keti kima kimosi
kya kimvuka yi bawu.
8 Kikuma, theti mu phipha lwákala;
kaasi buthwena, mu kikhunda kyenu yi
Pfumu, lwekina mwinib. Dyatilenu hanga
bana ba mwini,
9 mukuma kibundu kya mwini kyenina:
buweti, masonga, kyedika.
10 Zayakenu mu kubangumuna mambu
mana misi sephidisa Nzambi.
11 Lukotaku mu mihangu mya mu
phiphad; kaasi benu tungululenumyoku.
12 Kikuma, mambu mana bisi sala mu
kitsweki, tsoni menina mu kuzonzilama.
13 Kinga mana moosu, yuka ni matungu-
luki kedi, hanga malubuki ha tseki.
14 Mukuma mambu moosu mana
matungulukini, mekina mwini. Yi hana
kazonzidi bwabu:
«Tokama, ngeyi wubati nimba,
futumuka ha kati dya bafwa,
amana Kidisitu kakúkenzula.»
15 Yi hana ni kebenu mu ndyatidi yenu.
Lukalaku hanga bazoba, kaasi hanga batu
badimuka.
16 Sadilenu bukheti tangwa dina dyen-
ina ku thwala ya benu, mukuma bilumbu
bya mbi byenina.
17 Lukalaku hanga bazoba, kaasi syenu
ngolu mu kubakisa buna lwenina luzolu
lwa Pfumu.
18 Luzelaku vinu, kikuma kwiti dyandi
dyisi nata ku mvwalangani; kaasi kalenu
babasa yi Kitembu Kyatoma.
19 Dihekenu kikesa benu yi benu
mu nzila ya mikunga yi mikunga mya
khembu yi mina mya Kitembu; yimbilenu,
kumisenu phi Pfumu muna mbundue
yenu yosu.
20 Kosu tangwa yi muna mambu moosu,
vutulenu matondu kwena yandi wenina
Nzambi yi Tata wetu, muna zina dya
Pfumu wetu Yesu Kidisitu.

Bakhetu yi bayakala

21 Dilemvwakilenu benu yi benu
kikuma kya bweya mwena Kidisitu.

---

h **4:30 4:30** Yes 63:10. a **5:1 5:1** Lev 19:2. b **5:8 5:8** Yes 60:1-3. d **5:11 5:11** Lom 13:12. e **5:19 5:19** Mkg 33:1-3.

22 Yi hana ni bakhetu, lemvukenu
kwena bayakala benu bwosu lwisi
lemvuka kwena Pfumu.
23 Mukuma, yakala kenina pfumu wa
mukhetu, bwosu kenina Kidisitu Pfumu
wa Dibundu dina dyenina lutu lwandi,
amana yandi phi wenina Muhuludi wa
dyawu.
24 Disongidila, bulungi bakhetu
balemvuka kwena bayakala ba bawu
bwosu buna dyisi lemvuka Dibundu
kwena Kidisitu.
25 Bayakala, zolenu bakhetu benu
bwosu kázola Kidisitu Dibundu, amana
wáditambika yandi meni kikuma kya
dyawu;
26 ndangu katomisadya, mu kusemisadya
mu mamba yi mu Ndinga.
27 Kázola ni Dibundu meni dina dya-
monika ku thwala ya yandi, yi khembu,
dyakonda mvindu, keti tona, keti kifu
kimosi. Kaasi dyakala dyatoma amana
dyakonda kifu.
28 Phila mosi ni bayakala bafweti zola
bakhetu ba bawu bwosu bisi zola lutu
lwa bawu meni. Wuna wazola mukhetu
wandi, kisi dizola yandi meni.
29 Kikuma heku mutu wábwisa kedi
lutu lwa yandi meni; kaasi kisilwa disa
amana kisilwa yidika, bwosu kisibwa sala
Kidisitu kikuma kya Dibundu,
30 kikuma betu thwenina bitini bya lutu
lwandi.
31 «Yi hana ni yakala kasísa tata wandi
yi ngudi wandi ndangu kakhundakana
kwena mukhetu wandi, amana bawu bodi
bakítuka lutu lumosi[f].»
32 Diswekamu dimosi dya mbuta dyen-
ina hana; meni nzonzi ni matadidi Kidis-
itu yi Dibundu.
33 Yi hakana ni, mosi-mosi wa benu
kazola mukhetu wandi hanga yandi meni,
amana mukhetu kazitisa yakala dyandi.

6

Bana yi bibuti

1 Bana, lemvukenu kwena bibuti byenu
bwosu kazodibwa Pfumu, mukuma
bwabuna bwenina masonga.
2 «Zitisa tata waku yi ngudi waku»
wawuna mutsiku wa theti wenina yi ki-
langi:
3 «ndangu wakala mu kyesi, wazinga phi
luzingu lwa kyesi lawu ha tsi[a].»
4 Amana benu, batata, bikalulu byenu,
binyokunaku bana benu. Kaasi batsasenu
mu kubasongisaka yi milongi mina mituki
kwena Pfumu.

Basadi yi bapfumu

5 Benu basadi, lemvukenu kwena bap-
fumu benu hanga mu kimutu yi bweya yi
matekita mu kudikulumuna kwa mbundu
yenu, bwosu lwisi lemvuka kwena Kidis-
itu.
6 Lusadilabwoku lwesi ha mesu ma
bawu hanga bana bazodi kuditondisa
kwena batu; kaasi hanga basadi ba Kidis-
itu bana bisi lungisa luzolu lwa Nzambi yi
mbundu ya bawu yosu.
7 Basadilenu yi luzolu lwa mboti, hanga
basadi ba Pfumu kaasi ka basadi ba batu
ku.
8 Zayenu ni: kosu mutu, kakala muhika,
keku muhika, kabónga lufutu lwandi
kwena Pfumu, muna kitesu kya mboti
yina kasadila.
9 Kwena benu phi bapfumu, hangenu
phila mosi ku thwala ya basadi benu.
Syenu ku kabeta tsokisila. Luzayibwa ni
benu yi bawu, lwenina yi Pfumu mosi
mu mazilu, amana yandi kisiku swasisa
batu[b].

Binwaninu bya Nzambi

10 Ku tsuka, bongenu ngolu zenu mwena
Pfumu yi muna ngolu zandi zina zilutini
kitesu.
11 Vwatenu binwaninu byosu bya
Nzambi, ndangu lwazyama ku thwala ya
bimeka bya kiphidi-mutu.
12 Mukuma, tubatiku nwanisa batu
kaasi ngolu za luyalu lwa mbi, bip-
fumu bina bilutini kitesu yi bitembu
byabina byisi yala muna midima; ngolu
za bitembu bya mbi bina byenina muna
bizika bya mazilu.
13 Yi hana ni vwatenu binwaninu byosu
bya Nzambi! Ndangu lubwaku mu

f **5:31 5:31** Kuy 2:24.
a **6:3 6:3** Kul 20:12; Klg 5:16.
b **6:9 6:9** Klg 10:17.

bilumbu bya mbi, amana kunima kunwana yi kuna tsuka, lwazyama.
14 Disongidila, zyamenu mboti: kasenu
kyedika hanga mukaba muna mbunda
zenu, amana vwatenu masonga hanga
muledi wa bisengu wuna wisi sweka
thulu;
15 vwatenu, hanga tsabatu, Musamu wa
Bukheti wuna wanáta ngemba.
16 Muna mambu moosu, vwatenu luk-
wikilu hanga kibalaka kina kyalúsadisa
mu kuzima mbawu ya phunza zina
kalútimbwala mbeni.
17 Vwatenu hanga phwa, luhulusu;
hanga mbedi ya phoku, ndinga ya Nzambi
yina kisi hana Kitembu Kyatoma.
18 Lombilakenu kosu tangwa bilomba
bya mutindu yi mutindu muna nzila ya
Kitembu. Kikuma kya bwabuna, temu-
nenu mesu amana lulembwaku mu ku-
lombilaka kosu tangwa kikuma kya bak-
wikidi boosu.
19 Lombilenu phi kikuma kya meni,
ndangu muna tangwa dyosu dina yibónga
ndinga, Nzambi kaphekaka mihowu mina
milungi mu kutungulula yi kikumbwala
bitsweki bya Musamu wa Bukheti.
20 Mbatanana buna yenina buthwena
mu miyololu, yenina kilolu kya Musamu
wa Bukheti meni wuna. Lombilenu
ndangu yilongawa yi kikumbwala bwosu
buna pfwani yilongilawa.

Mboti za tsuka

21 Tisiki[d], phangi wetu watondama yi
nduku wetu wa kisalu kya Pfumu yi mu-
sadi wuna thwisi sila mbundu, kalúheka
tsangu za meni zoosu ndangu lwazaya
mana yisi hanga yi buna yekina.
22 Mbongi lukanu lwa kuluhitika yandi
ndangu lwazaya buna thwenina, amana
kaluzyamisa.
23 Yambula Nzambi, Tata wetu yi
Pfumu wetu Yesu Kidisitu bahana kwena
baphangi boosu ngemba yi lungongu ha
kimosi yi lukwikilu.
24 Yambula Nzambi kahana khenda
zandi kwena babana boosu bisi muzola
Pfumu wetu Yesu Kidisitu yi lungongu
luna lwisiku nikana.

---

d **6:21 6:21** Mhb 20:4.

Mukanda kwena bisi Fidiphu
Fidiphu
Khotidi ya mukanda

Pholu kákangula Dibundu dya Fidiphu muna tangwa dya kitambu kyandi kina kya zodi kya kitumu. Dyadina Dibundu dya theti kákangula ku tsi ya Elopha. Mbanza ya Fidiphu yenina kuna kimama kya londi dya Ngeleti, muna kinzunga kya Masetwani.

Mukanda wa Pholu kwena bakidisitu ba Fidiphu wubati songila bikhunda bya ngolu bina byenina ha kati dya thumwa yi kimvuka kya bakidisitu. Pholu wuzodini ni kakwatikisabya hika ngolu. Mu boloku kenina. Phasi kabati mona kikuma kya buna kalendaku mu kuhanga kima keti kubatala bisi Fidiphu. Kabati bazimbwala mutindu wa lungongu luna kenina wawu kikuma kya bawu. Kabati zimbula phi ni mu kiwayi kenina. Kikuma, batu bahika babati basamwana Kidisitu mu sunga dya mbi amana bazodi ni babanatina mu lengu ndinga (1:15-17; 2:21; 3:2 yi 18). Pholu wusini kivuvu mu kutuma basindikidi bandi ba kisalu ku Fidiphu mu kwenda hana kikesa kwena kimvuka kya bakidisitu yi kubonga tsangu za bawu (2:19-30). Kwena bawu, bakidisitu ba ku Fidiphu hanga bamuhitikini Pholu makabu (4:10-20). Mukanda kwena bisi Fidiphu wubati vutula matondu kwena bisi Fidiphu, wubati baheka malongi yi kikesa muna lukwikilu lwa bawu.

Pholu kabati sya kuna mesu ma bisi Fidiphu luzingu yi lufwa lwa Pfumu Yesu (2:6-11). Yesu wásisa byosu bina kákala byawu. Kikuma kya bwabuna, Nzambi wámutombula ha thandu ya kima kyosu yi boosu. Phila mosi phi yi Pholu wásisa miluta mina bakala muheka theti ku dingumba dina dya Bayuta (3:3-10). Buthwena, wutambwasini mu kunyokuka kikuma kya Yesu Kidisitu. Mu boloku kenina, amana wayilama kenina mu kulambula luzingu lwandi. Kenina yi kivuvu kya kufutumuka, kilumbu kimosi, ku lufwa. Thumwa kabati lomba kwena bisi Fidiphu mu kulanda mbandu ya yandi (3:17; 4:9.)

Mu kuleya kwa mukanda wawu wosu, Pholu kabati zimbula kyesi kina kisi muheka lukwikilu. Kabati hana kikesa kwena bisi Fidiphu mu kuzingilaka mu kyesi. Kyesi meni kina kyisi monikina muna lebakani yi muna phasi, muna tangwa dina benina bakidisitu mu kithwadi bawu yi bawu ha kimosi yi Pfumu Yesu.

Mboti

1 Meni Pholu yi Thimoti, basadi ba Kidisitu Yesu.

Kwena bakwikidi boosu benina mwena Kidisitu Yesu kuna Fidiphu, yi batwadisi yi kwena basyelu:

2 Yambula Nzambi Tata wetu yi Pfumu Yesu Kidisitu baluheka khenda yi ngemba.

Matondu yi lombilu

3 Yisi vutula matondu kwena Nzambi wama muna mbala zoosu zina yisi lusungula.

4 Yisiku lembwa mu kulombilaka yi kyesi muna bilomba byama byosu kikuma kya benu boosu,

5 kikuma kya lusadisu lwenu ku Musamu wa Bukheti, tuka kilumbu kya theti yi buthwena bwabu.

6 Yenina yi kikumbwala ni wuna wáyandika muhangu wa bukheti ha kati dya benu, kalánda tsuka ya wawu yi muna kilumbu kya kwisa kwa Kidisitu Yesu.

7 Bwenina bwa masonga kikuma kya meni ni yikala yi mabanza ma mutindu wawu kwena benu boosu. Kikuma, lwenina muna mbundu yama, benu boosu lwisi khundakana muna kabu dina kaphekini Nzambi, dyakala mu tangwa dina yenina mu miyololu, keti mu tangwa dina yisi zonzila Musamu wa Bukheti ni wa kyedika wenina.

8 Kikuma, Nzambi kenina mbangi wama: yenina yi tsambu ya lawu kikuma kya benu boosu, muna lungongu lwa Kidisitu Yesu.

9 Amana tala mana yisi lomba kwena Nzambi muna bisambu byama: zola dyenu dyavulaka kosu tangwa, dyá́kala

dyabasa muna mazaya yi muna mbakisilu yalunga,
10 bwabuna lwazáyila kubangumuna mambu ma mboti. Ndangu lwakala batu ba kasemi amana bakonda kifu muna kilumbu kya Kidisitu.
11 Lwakála babasa mu mihangu mya masonga mana misi tuka mu nzila ya Yesu Kidisitu, kikuma kya khembu yi lukumu lwa Nzambi.

Luzingu, Kidisitu

12 Nzodi ni lwazayabwa, baphangi: mambu mana mambwidiki matomi sadisa mu kumwangana kwa Musamu wa Bukheti.
13 Muna mutindu meni wawuna, batsinzidi boosu muna nganda ya pfumu wa mbanza yi muma mwosu, bazaya ni mu miyololu yenina kikuma kya Kidisitu.
14 Amana miyololu myama mihani kikesa kwena baphangi ba lawu mwena Pfumu, mu kukasa kwa mbundu kikuma kya kulonga Ndinga ya Nzambi konda bweya.
15 Bwa kyedika ni bahika hana kati dya bawu babati samuna musamu wa Kidisitu mu kiphala yi mabanza ma ngyuma, kaasi bakwawu bisiwa samuna yi mabanza ma bukheti.
16 Baba baba babatibwa sadila mu lungongu mukuma bazayi ni yenina hana kikuma kya kuzonzila Musamu wa Bukheti.
17 Bahika babati samuna musamu wa Kidisitu yi mabanza ma kunwanina; mabanza ma bawu ma mbi menina, bisi banza ni bakosikila hika kiwayi hana thandu ya miyololu myama.
18 Ka dyambu ku! Kima kihitini mupfunu mu byosu, keti bweti babati samuna musamu yi mesu ku tsi ya lukaya kondilo ma kyedika, musamu wa Kidisitu babatiwa samuna, amana nsangwadini kikuma kya bwabuna. Yilánda hika mu kusangwala,
19 mukuma nzayi ni mamana moosu mabáluka kikuma kya luhulusu lwama, kikuma kya bisambu byenu yi mu lusadisu luna kisi ndatina Kitembu wa Yesu Kidisitu.
20 Kikuma, muna mana mbati hingila, mana tsidini kivuvu, yikwátukaku tsoni. Kaasi, keti buthwena, keti bilumbu byosu, yi kikumbwala kya lawu yisóngila kutoka kwa Kidisitu muna lutu lwama lwosu, keti mu luzingu lwama, kondilo muna lufwa lwama.
21 Mukuma, kikuma kya meni, luzingu lwenina Kidisitu amana lufwa lwenina lufutu.
22 Kaasi yuka ni kukala mu luzingu lwa kimutu kwapheka hika muswa wa kulungisa muhangu wa mupfunu, hana nzayiku keti biki fwani yisola hika.
23 Mbati nwana yi mambu modi mama mabati tendana: nzodi yikatuka mu luzingu lwalu lwa kimutu ndangu yikala yi Kidisitu, bwabuna buhiti kitoku;
24 kaasi kikuma kya benu, bulungi yinanga hika mu luzingu lwa kimutu.
25 Amana bwosu tsini mbundu muna bwabuna, nzayi ni mu luzingu yikala hika, yinánga hika hakimosi yi benu boosu kikuma kya kulusadisaka ndangu lwakola amana lwakala mu kyesi muna lukwikilu.
26 Ndangu, tangwa yikála hika ha kati dya benu, kyesi kyenu mwena Kidisitu Yesu kyalútuka kuhita kina lwáyuka mu kumbona hika meni.
27 Kima kimosi, lwazingila bwosu buna wulombini Musamu wa Bukheti wa Kidisitu. Ndangu, ata yisi lutala, ata yisiku lutala, yiyukaka ni ludisimbididi mu kithwadi muna kitembu kimosi, lubati nwana hakimosi muna mbundu yimosi kikuma kya lukwikilu luna lwátungila ha thandu ya Musamu wa Bukheti.
28 Amana lubayukaku bweya babana bisi lutendisa; kina kyakála kidimbu kikuma kya kuzangana kwa bawu, amana benu mu nzila ya luhulusu lwenina; kwena Nzambi misi tuka mamana.
29 Mukuma, muna mana matadidini Kidisitu, Nzambi káluhekila khenda, heku ni kikuma kya kukwikila lwesi mwena yandi, kaasi kikuma phi kya kunyokuka kikuma kya yandi.
30 Buthwena, lubati nwana mvita ya mutindu wumosi yi yina lwámbona meni mu kunwana mbala yikwawu, amana yi yayina bwosu luzayini, mbati nwana hika.

2

Kudikulumuna yi kutoka kwa Kidisitu

1 Kikhunda kyenu hakimosi yi Kidisitu,
kikesa kyisi luheka? Lungongu lwandi
lwisi lusangumuna? Mu kithwadi lwen-
ina yi Kitembu? Lwenina yi zola yi buweti
hana kati dya benu yi benu?
2 Basisenu kyesi kyama mu nzila ya
kuyukanaka, kukalaka yi zola dimosi,
kukhundakanaka mu mbundu yi ma-
banza.
3 Luhangaku kima mu mbundu ya
kuwila, kondilo mu kusanda lukumu lwa
phamba-phamba kaasi mu kudikulumu-
naka, lwamonaka bakwenu hanga mbedi
ni baluhitini benu.
4 Ka mutu ku kasandaka lwesi muluta
wa yandi meni, kaasi kosu mutu kabanzi-
laka phi bakwawu.
5 Hana kati dya benu, banzakenu hanga
batu benina bakhundakana kwena Kidis-
itu Yesu:
6 Yandi wákala Nzambi,
kaasi kámonabwoku hanga kima kya
kuwila.
7 Kaasi wádiwongumuna mu byosu bina
kákala byawu, amana wádikitula
hanga musadi.
Wákituka mutu hana kati dya batu;
kázayakana hanga mutu;
8 wátoma dikulumuna amana wádisongila
mutu wa bulemvu yi kuna lufwa,
lufwa hana kitakani.
9 Yi hakana phi, Nzambi wámutombula
hana kisoka amana wámuheka
zina dina dihitini zina dyosu.
10 Ndangu, muna zina dya Yesu, kungulu
dyosu dyafukama, muna mazilu yi
hana tsi yi muna sina dya tsi[a],
11 amana munwa wosu wasamuna, muna
khembu ya Nzambi Tata: «Yesu
Kidisitu kenina Pfumu!»

Kulema hanga mwini muna tsi

12 Yi hana ni, baphangi batondama,
bwosu buna lwakala lemvuka tangwa
dyosu dina yíkala kwena benu, hangenu
hika mutindu wumosi buthwena bwabu
yeninahoku. Landenu bwabuna mu ku-
sadila luhulusu lwenu, yi luzitu yi kitswi,
13 mukuma Nzambi kabati sala hana
kati dya benu, kabati lukitula batu bana
balungini mu luzolu yi kulungisa mana
mafwanakani yi tsambu ya yandi ya
bukheti.
14 Salenu dyambu dyosu konda kunyen-
galakana keti matendu,
15 ndangu lwakala konda kifu amana
ba kasemi, bana ba Nzambi bakonda kifu
hana kati dya batu babana ba mbi yi
bazangana ba tsi yayi. Lufweti kenzula
hanga mwini wa tsi,
16 mu kunataka ndinga ya luzingu.
Lwaluna lwakála lulendu lwama muna
kilumbu kya Kidisitu: kikuma yítakulaku
mu phamba, kondilo yínyokukaku mu
phamba.
17 Kaasi keti bweti ni menga mama
mafwani kutyakana, hanga kabu dina
bakosikidi ku kimenga kikuma kya kisalu
kya lukwikilu lwenu; muna bwabuna,
mu kyesi yenina amana mbati sangwala
hakimosi yi benu boosu.
18 Sangwalenu benu phi, amana sang-
walenu hakimosi yi meni.

Kitumu kya Thimoti yi Ephafoditi

19 Tsini kivuvu, mwena Pfumu Yesu, mu
kuluhitika, ka thama ku, Thimoti, ndangu
yibongila kikesa muna mameni ma benu
mana kambénikina.
20 Kikuma, heku mutu wa hika wal-
enda bakisa mabanza mama kikuma kya
benu, yuka ni ka yandi ku lwesi yi
mu kudiyangisaka, kyedika, kikuma kya
benu.
21 Boosu babana basadini, ndandu za
bawu meni lwesi bisi sanda kaasi bisiku
sanda mambu ma Yesu Kidisitu.
22 Kaasi kikuma kya Thimoti, luzayini
benu benu mutindu wuna kádihanina
kwena meni mu kusala kisalu kya
Musamu wa Bukheti, hanga mwana bela-
bela yi tata wandi.
23 Amana khwikidi ni yilúhitika yandi
tangwa dina yibákisila mutindu wuna
mabati kwendila mambu meni meni;
24 amana yenina yi kikumbwala,
mwena Pfumu, ni ka thama ku, yikwisa
lutala meni meni.

a **2:10 2:10** Sina dya tsi: mihowu myami mizonzi phi ni muna kalunga.

25 Amana, mboni ni bwenina bukheti
mu kuluhitika phangi wama Ephafoditi,
wenina phi mukwetu wama wa kisalu yi
musadi wuna wisi tsadisa mu kunwana
muzingu, wuna wenina phi muzika wuna
lwátuma benu mu kundatina bima bina
yikadi byawu mupfunu.
26 Kikuma kenina yi tsambu mu ku-
lumona hika benu boosu, amana phasi
lawu kayukiki ku mbundu kikuma benu
lwayuki ni yandi wabela kakadikini.
27 Kikuma, wabela kákala amana kakala
lakana; kaasi Nzambi kyadi kámuyukila
amana ka kikuma kya yandi lwesi ku,
kaasi ndangu phi khalaku mu kyadi kya
lawu.
28 Yimutumi hika yi tswasu yosu,
ndangu lwasangwala mu kumumona,
amana meni meni yikala yi kyadi kya
khunda.
29 Yihakana ni, muyambenu yi kyesi
kyosu mwena Pfumu. Bazitisakenu batu
ba mutindu wuna,
30 mukuma, kazodi kafwa kikuma
kya kisalu kya Kidisitu; bwosu
lwaléndaku benu mu kwisa tsadisa, yandi
wátambwasa mu kusya luzingu lwandi
mu kihonza ndangu kisa tsadisa.

3

Mutu walunga ku mesu ma Nzambi

1 Mu kumanisa, baphangi bama,
sangwalenu mu kukala mwena Pfumu.
Bungyeku phasi mu kululandwadila
mana yílusonikina kedi, mamana
málusadisa mu kulutanina.
2 Kebenu yi bambwa[a] babana, kebenu
yi basadi ba mbi, kebenu yi batu bana bisi
lulundika mu kudikotisa mukhanda!
3 Mukuma betu thwenina batu ba-
bana bákota mukhanda wa mukwandi,
betu babana thwisi sadila Nzambi mu
nzila ya Kitembu kyandi, thwisi ditsikisila
mwena Kidisitu Yesu, amana thwisiku sya
kikumbwala mu mambu ma lutu.
4 Kinga, meni phi, yenina mawu mambu
mana pfwani yisila kikumbwala muna
lutu. Ho ni mutu kabanzaka ni fwani
kasya kivuvu mu mambu ma lutu, meni
ndungi mu kuhangabwa kuluta.
5 Mu kilumbu kya nana, kunima
lubutuku lwama, yíkota mukhanda,
yenina mukwa Kiseledi wa mukwandi,
muna kanda dya Benzyame, mwisi
Hebelu yenina, muna butuka dya Hebelu.
Muna mana matadidi mitsiku, Mufwadisi
khadikini,
6 muna mana matadidini zangi,
yínyokuna Dibundu. Muna mana mata-
didini masonga mana bisi sanda batu mu
nzila ya mitsiku, yíkala konda kifu.
7 Kaasi mambu mana mákhala hanga
ndandu, mbatima mona buthwena hanga
kima kya phamba kikuma kya Kidisitu.
8 Kaasi mbati tala mambu mana moosu
hanga kima kya phamba, kikuma kya
mamboti mama mahitini mu kutoka:
kuzaya Kidisitu Yesu Pfumu wama,
kikuma kya yandi yítambwasila mu
kutotisa mambu mana moosu, amana
yisi mona moosu hanga tswala, ndangu
yibonga Kidisitu
9 amana bisa ngwana mwena yandi.
Bangwanaku yi masonga ma meni-meni
mana misi tuka ku mitsiku, kaasi mana
misi tuka mu nzila ya lukwikilu mwena
Kidisitu, masonga mamosi misi tuka
kwena Nzambi amana misi yekamina mu
lukwikilu.
10 Kima nzodini, kumuzaya Kidisitu yi
ngolu za lufutumuku lwandi, kukala mu
kithwadi ku phasi zandi yi kufwanana yi
yandi muna lufwa lwandi,
11 yi kivuvu ni meni phi yifútumuka ha
kati dya bafwa.

Thinu ku kinunga

12 Heku ni mbongima kedi mambu
mana moosu, holo ni moosu man-
dungidi kedi; kaasi thinu mbati kwenda
ndangu yibongama, kikuma Kidisitu Yesu
wákhwata kedi.
13 Muna mambu mana mathadidini,
baphangi, khwikidiku ni mbongilwa kedi
lufutu meni luna; kaasi tsumbi yama
yimosi: kuzimbakana mambu moosu
mana menina ku manima mama amana

a **3:2 3:2** Muna tangwa dina, mbwa bakala mumona hanga mbisi mosi walewuka. Muhowu wawu wubati zonzila batu bana bakala tsikisa mukhanda. Tala hika muna Mth 7:6.

yisya ngolu mu mambu mana menina ku thwala.
14 Muna bwabuna, thinu mbati kwenda yi kuna yitudila ku tsuka, ndangu yibonga lufutu luna káthedila Nzambi tuka ku zilu, mwena Kidisitu Yesu.
15 Disongidila, betu boosu babana twenina bakidisitu bakola, tubanzakenu bwabuna. Amana yuka ni mu dyambu dimosi bwabu, lubati banza mutindu wahika, Nzambi kalúsongilabwa wengele.
16 Muna moosu mamana, hana tutudi kedi buthwena, tulandenu mu kukangalaka nzila mosi.
17 Baphangi, landenu mbandu ya meni, amana simbululenu mboti batu babana bisi dyatila mu mutindu wa luzingu luna lwamonini kwena betu.
18 Mukuma, bwosu buna yisi luzimbwala kosu tangwa yi buthwena bwabu, mbati luzimbwala hika yi matsanga muna mesu, ni lawu benina babana benina bambeni ba kitakani kya Kidisitu kikuma kya ndyatidi ya bawu.
19 Tsuka ya bawu yenina kuzangana, nzambi wa bawu kenina kundu dya bawu; amana khembu ya bawu yenina muna mambu mana misi bakwatisa tsoni amana bisi sya mabanza ma bawu muna bima bya tsi.
20 Kaasi kwena betu, thwenina bisi mbanza ya mazilu. Amana tukidila kwakuna, tubati hingila hanga muhuludi, Pfumu Yesu Kidisitu.
21 Yandi wuna wakwisa balumuna lutu lwetu luna lwisi fwa ndangu lwakituka hanga lutu lwandi lwa khembu, muna nzila ya ngolu zina zisi muheka hamu dya kusya bima byosu muna sina dya luyalu lwandi.

4

1 Yi hakana ni, baphangi bama batondama, benu babana yisi yukila tsambu ya lawu mu kulumona, benu lwenina kyesi kyama yi mukhonzi wama, kalenu bakwikama muna luzingu lwenu yi Pfumu.

Milongi

2 Yibahekini kikesa Evwodi yi Setiki ni bayukanaka bawu yi bawu mwena Pfumu.
3 Kwena ngeyi phi mukwetu wa kyedika wa kisalu, yikulombini ni wabasadisa, mukuma banwaniki lawu kikuma kya Musamu wa Bukheti, mu kithwadi yi meni; phila mosi phi yi Kelemasi yi bakwetu bahika ba kisalu, babana básonama mazina ma bawu muna mukanda wa moya.
4 Sangwalakenu kosu tangwa mu kithwadi yi Pfumu; ndanduludibwa hika ni sangwalakenu.
5 Yambulenu buweti bwenu bwazayakana kwena batu boosu. Pfumu wekina bela-bela.
6 Ludiyangisaku kikuma kya kima kimosi, kaasi muna mambu moosu, hanakenu bilomba byenu kwena Nzambi muna nzila ya kubokwadila hakimosi yi makabu ma kuvutula kwa matondu.
7 Amana ngemba ya Nzambi yina yihitini mabanza moosu yalúnda mbundu zenu yi mabanza menu mwena Kidisitu Yesu.
8 Mu kumanisa baphangi bama, mambu moosu mana menina ma kyedika, moosu mana menina ma kitoku, moosu mana menina ma masonga, moosu mana menina ma kasemi, moosu mana misi sephidisa batu, yuka ni ndyambu dimosi dya bukheti dyenina hana, yindulakenu kikuma kya mawu.
9 Mambu moosu mana lwálonguka, lwátambula yi mana lwáyuka kwena meni kondilo mana lwámona kwena meni, sadilenu mamana. Amana Nzambi wa ngemba kakála yi benu.

Pholu vutudini matondu kwena bisi Fidiphu

10 Tsangwadi lawu mwena Pfumu, kikuma tsuka-tsuka, lungyubuki hika. Bwa kyedika ni lumbanziki kedi, kaasi lukadikiku yi phila ya kusongilabwa.
11 Nzonzidibwoku ni kikuma kya kukonda kima, kikuma yílonguka kedi mu kukalaka mu kyesi muna mutindu wuna yenina.
12 Nzayini mu kuzingila mu kiphutu bwosu buna pfwani phi yizingila mu bima bya lawu. Yílonguka mu kukala sangusangu kosu tangwa yi muma mwosu, keti ngyukutini, ho loni yenina yi nzala, keti

yenina yi bima byafwana, ho loni khondi kima.
13 Pfwani yisala mambu moosu muna
nzila ya yandi wuna wisi pheka ngolu.
14 Kaasi bwa buketi luhangini mu kung-
waphama mu mambu matadidini biwayi
byama.
15 Luzayibwa kwenu bukheti, benu-
benu bisi Fidiphu: tangwa yíkatuka ku
Masetwani, muna tangwa dina yíyandika
kuyadingisa kwa Musamu wa Bukheti,
benu lwákala Dibundu dimosi mu kut-
sadisa, benu lwesi lwákota mambu mata-
didini phasi zama keti mu kyesi kyama.
16 Mukuma, ha yíkala ku Tesalonika,
benu phi lwáphitika hika mu mbala ya
zodi bina yíkala byawu mupfunu.
17 Heku ni makabu mbati sanda; kima
mbati sanda, lufutu lwa mihangu myenu
mya bukheti lwayikama hika kikuma kya
benu.
18 Yenina yi bima byosu amana yenina
byawu hika lawu, mbongibya byosu bina
luphitikiki muna moku ma Ephafoditi.
Mana menina mananasi ma mvumba
ya kitoku, kimenga kina katambwasini
Nzambi, kina kyisi musephidisa yandi.
19 Nzambi wama kabásisa byosu bina
luvwini mupfunu, bwosu buna kyen-
ina kimvwama kyandi, muna khembu,
mwena Kidisitu Yesu.
20 Khembu yakala kwena Nzambi yi
Tata wetu, mvula yi mvula! Abwabuna

Mboti za tsuka

21 Hanenu mboti kwena bakwikidi
boosu mwena Kidisitu Yesu. Baphangi
babana benina ha kimosi yi meni, mboti
baluhekini.
22 Bakwikidi boosu, mboti baluhekini;
theti-theti basadi bana benina mu nganda
ya Khayisala.
23 Yambula khenda za Pfumu Yesu Kidis-
itu zakala muna kitembu kyenu!

Mukanda kwena bisi Kholosayi
Kholosayi
Khotidi ya mukanda

Kholosayi, mbanza yimosi yenina kuna ndamba ya Aziya dya Khunda, Tidiki dya buthwena. Hangambedi ni Pholu khaniku kedi kenda kinda kimvuka kya bakidisitu kya mbanza meni yayina. Kimvuka meni kyakina, bá́yidikaya kwena Ephafwasi wuna wá́kala phi mwisi Kholosayi, mosi wa banduku bandi ba kisalu (1:7; 4:12). Pholu ká́yuka ni bakidisitu babati bahuna kwena batu muna Dibundu dya Kholosayi. Babati hana malongi mana maswaswani yi Musamu wa Bukheti wa Yesu Kidisitu. Babati lomba kwena bisi Kholosayi ni balanda mikuku mya bawu mina mya khulu, amana phi basambilaka ngolu za hika zina zisi hanga mihangu mu tsi. Bwosu ká́kala Pholu mu boloku (4:3,10,18) bwalenda kala ni ku Loma, kakhanaku lenda mu kutula ku Kholosayi; yi hakana ká́basonikinina mukanda wawu.

Mukanda kwena bisi Kholosayi wubati songila kifwanisu kya Kidisitu, disongidila ni wuna ká́sola Nzambi amana phi wá́mutuma ndangu kahululu batu ba tsi. Kuna Kholosayi, batu benina yi bweya bwa lawu kikuma kya bipfumu bya batu bina byisiku mona, kaasi byenina yi hamu muna tsi.

Kinga, Kidisitu ngolu kenina kuhita ngolu zina. Mu kufwa kwandi ha kitakani, wá́katula kipfumu kya bawu ku mitsoki mya batu. Amana Nzambi wá́katula kipfumu kya bawu ku ngolu zoosu yi ku ngolu zina zihitini, mu kuhana luzingu kwena Kidisitu, Mwana wandi. Kidisitu kenina phi mutwa wa Dibundu; dyawu dyenina hanga lutu luna bá́yidika yi bakwikidi boosu. Muna mbotika ya bawu, bakwikidi bisi dihanina ku lufwa yi luzingu lwa Kidisitu.

Muna ndambu ya theti ya mukanda (1:1—2:5), mukunga wumosi wá́lumisa Kidisitu hanga Pfumu wa tsi yi wa Dibundu (1:15-20). Ku thwala ya mukunga meni wawuna kwenina yi kisambu kikuma kya bisi Kholosayi (1:3-14). Ku nima dya mukunga meni wawuna, Pholu kabati bambukisa muzingu wandi ku kisalu kya Dibundu (1:24—2:5.)

Kunima, musoniki wa mukanda wuzimbudi kwena bakidisitu ba Kholosayi ni badikenga (2:6-23). Bafwaniku ni bayuka batu babana bisi longa mabanza ma mbi, kaasi bakala muna lukwikilu meni luna bá́tambula.

Ku tsuka, mukanda wubati hana ndongisila kikuma kya kunata luzingu lwa pha muna dingumba, muna kikanda yi muna bikhunda (3:1—4:6).

Mukanda wumanisini mu mboti (4:7-18).

Tsangu za mukanda kwena bisi Kholosayi babatiza sadila yi kuna lelu dyadi. Kidisitu kabati katula batu ba tsi ku ngolu zoosu za bambeni. Kabati bakatula phi ku mambu moosu mana misi bakabisa yi kubahambula. Kinga, Kidisitu, yandi kaka wá́yala.

Mboti

1 Pholu, thumwa wa Kidisitu Yesu muna luzolu lwa Nzambi yi phangi Thimoti.

2 Kwena batu ba Nzambi, baphangi babana bisi sila mbundu mwena Kidisitu benina ku Kholosayi: Nzambi Tata wetu kaluheka khenda yi ngemba.

Pholu vutudini matondu

3 Tuvutudini matondu kwena Nzambi, Tata wa Pfumu wetu Yesu Kidisitu, amana thwisi lombila konda kulembwa kikuma kya benu.

4 Kikuma, twayukà mu kuzonzila lukwikilu lwenu mwena Kidisitu Yesu amana yi lungongu luna lwenina lwawu kikuma kya batu ba Nzambi boosu.

5 Mukuma, lwisi sya kivuvu mu mana kaluyidikila Nzambi muna mazilu. Tangwa lwayuka ndinga ya kyedika,

a **1:5 1:5** 1Ko 13:13.

Musamu wa Bukheti, ha watula kwa benu,
wuluzayikisi kivuvu kyakina[a].
6 Musamu wa Bukheti wawu wátula
yi kuna lwena benu, bwosu buna wubu-
tini bibundu wuyalanganini muna tsi ya
muthu, phila mosi kwena benu, tukidila
buna lwáyuka amana lwázaya khenda za
Nzambi mu kyedika.
7 Musamu wa Bukheti wawu lwabongi-
lawa kwena Ephafwasi, nduku wetu
wa kisalu, kenina musadi wa Kidisitu
walunga kikuma kya benu.
8 Amana, yandi wátumenika mutindu
wa lungongu luna káluheka Kitembu.
9 Yi hakana, betu phi, tuka kilumbu
kina twáyukilabwa, thwisiku lembwa mu
kulombila Nzambi kikuma kya benu, mu
kulomba phi ni lwakala babasa mu nzay-
ilu ya luzolu lwandi, muna mudimu wosu
yi ngangu za mu kitembu.
10 Ndangu lwadyatilaka mu mutindu
wuna kazodini Pfumu, ndangu twa-
musephidisaka bwosu buna kyisi zola
mu mambu moosu; lwabuta bibundu
muna mitindu mya mihangu myosu
mya bukheti, lwakola muna nzayilu ya
Nzambi.
11 Amana lwakituka yi ngolu mu
mitindu myosu muna ngolu zandi za
khembu, ndangu lwakwaminaka mu
kyesi yi sipha dya mbundu ku kimeka
kyosu.
12 Vutulenu matondu kwena Tata wuna
wálukitula batu bana balungini mu
kubonga ndambu ya kimvwama kina
káswekila batu ba Nzambi muna luyalu
lwa mwini.
13 Yandi wátukatula ku hamu dya
mudima mu kutunata muna luyalu lwa
Mwana wandi watondama;
14 mwena yandi tuvwidini luhulusu yi
ndoluka ya masumu[b].

Mutu yi muhangu wa Kidisitu

15 Kidisitu kenina kifwani kya Nzambi
wuna wisiku monika;
Mwana wa tsomi muna bihangwa byosu.
16 Mukuma mwena yandi byáhangamina
bima byosu
muna mazilu yi hana tsi;
bina byisi monika yi bina byisiku monika;
biti bya luyalu, bipfumu,
ngolu za luyalu lwa mbi, hamu;
byosu byáhangamina mwena yandi yi
kikuma kya yandi.
17 Amana Kidisitu kenina ku thwala ya
kima kyosu,
amana mwena yandi byisi zyamina bima
byosu.
18 Yandi kenina mutwa wa lutu,
lutu, lwaluna lwenina Dibundu.
Kenina luyandiku,
mwana wa tsomi hana kati dya bafwa,
ndangu kakala wa theti muna bima byosu.
19 Mukuma Nzambi kyesi kámonabwa
ni bunzambi bwandi bwosu
bwakadila mwena yandi Kidisitu
20 amana muna nzila ya Mwana wandi,
wávutula kithwadi ha kati dya
bima byosu yi yandi-meni;
byakala bina byenina ha tsi holo phi bina
byenina mu mazilu,
tangwa kasya ngemba mu nzila ya menga
ma Mwana wandi,
mana kátyaka hana kitakani.
21 Amana kwena benu lwákala theti
kyana yi Nzambi, lwakala bambeni bandi
muna mutindu wa mabanza menu yi
muna mihangu myenu mya mbi.
22 Amana buthwena, Nzambi, wávutula
kithwadi ha kati dya benu yi yandi, muna
nzila ya lufwa lwa mu lutu lwa Mwana
wandi, ndangu kalunata benu ku thwala
ya yandi: batu ba Nzambi, bakonda kifu,
bakonda keti dyambu dya kulufundila.
23 Yi hakana ni, yuka lwazingilaka
mu lukwikilu, bazyama amana ba ku-
tunga buna bufwanini. Konda kudiyamb-
wadila ni baluhukumuna mu kivuvu kina
lwabonga tangwa lwayuka Musamu wa
Bukheti. Musamu wa Bukheti meni wuna
basamuna kwena bihangwa byosu bina
byisi zingila mu sina dya zilu, amana kuna
wawuna, meni Pholu, yíkitwakila musadi.

Minyanga mya thumwa Pholu

24 Buthwena, mbati sangwala muna
minyanga myama mina mbati mona
kikuma kya benu. Amana, muna lutu
lwa meni, ndungisini kina kikondini ku

b **1:14 1:14** Efs 1:7.

biwayi bya Kidisitu kikuma lutu lwandi luna lwenina Dibundu.
25 Ku Dibundu yíkitwakila musadi, bwosu bwenina kiyeka kina kápheka Nzambi kikuma kya benu: ndangu yisamuna ndinga ya Nzambi buna bufwanini.
26 Diswekamu meni dina dyáswekama muna matangwa moosu yi kwena makula moosu, kaasi buthwena, dimonikini kwena bakwikidi.
27 Kwena bawu kázola Nzambi kuzayikisa kutoka kwa kimvwama kya khembu kina kitadidini diswekamu meni dyadina kikuma kya bana bakondi kala Bayuta. Amana diswekamu meni dyadina dyenina: kidisitu mwena benu, kivuvu kya khembu.
28 Yandi wuna thwisi samuna, mu kulwengisaka mutu wosu yi mu kulongaka kwena mutu wosu, muna mudimu wosu, ndangu twalenda mu kukitula mutu wosu, mutu walunga mwena Kidisitu.
29 Kyakina kikuma yisi dihekila phasi, mu kunwaninaka muna ngolu zina zisi tuka kwena yandi, zisi sala mwena meni yi ngolu zoosu.

2

1 Kikuma nzodini lwazaya ni muzingu wa mbuta mbati nwana kikuma kya benu, kikuma kya bakidisitu ba ku Lawodise yi kikuma kya bahika babana khaku kedi bambona mu kimwesa mutu.
2 Ndangu babaheka kikesa, bakala kithwadi muna lungongu. Amana bakala boosu babasa mu ngangu, kikuma kya kuzaya diswekamu dya Nzambi, disongidila ni yandi-meni Kidisitu.
3 Mwena yandi mwaswamana bima bya thalu byosu bya mudimu yi bya mazaya.
4 Nzimbudini bwabuna mu kusya ni baluhunaku kwena mutu mosi mu lengu ndinga.
5 Mukuma, ho kyana yenina mu kimutu, mu kitembu, ha kimosi yenina yenu. Mu kyesi yenina, mu kumona ni, kwena benu moosu misi hitila mu ndonga; amana lukwikilu lwenu kwena Kidisitu, lwenina lwazyama ngolu.

Luzingu lwa lunga mwena Kidisitu

6 Kikuma, bwosu lutambudini Kidisitu Yesu, Pfumu, dyatilenu mwena yandi.
7 Zikenu misodi mwena yandi, amana tungenu luzingu lwenu hana thandu ya yandi. Disyamisakenu muna lukwikilu, muna mutindu wa mamana bálulonga, amana vutulakenu matondu ma lawu kwena Nzambi kosu tangwa.
8 Dikengenu, ka mutu ku kalukwata ha mutambu ku nduka za mbi, amana za phamba. Bwenina bukamvi kwandi, bwisi zyamina ku mikuku mya batu, bwosu zenina ngolu za bitembu bya tsi[a], kaasi bweku mutindu mosi yi mana kazodini Kidisitu.
9 Mukuma, mwena Kidisitu mwisi zingila lutu lwa bunzambi bwandi bwosu.
10 Amana benu lwenina babasa mwena Kidisitu, yandi wenina mutwa wa kipfumu kyosu yi luyalu lwosu.
11 Mwena Kidisitu lwákotila benu phi mukhanda wuna wákonda hangamina ku moku ma batu. Kaasi mukhanda meni wuna mu nzila ya Kidisitu wahangamina, amana wawuna wulukutumunini benu mu kihika kya lutu lwa masumu.
12 Báluzika yi Kidisitu muna nzila ya mbotika, lwáfutumuka phi ha kimosi mwena yandi, muna lukwikilu lwa ngolu zoosu za Nzambi wuna wámufutumuna ha kati dya bafwa[b].
13 Amana benu lwákala bafwa kikuma kya mitsoki myenu, yi kikuma kya bungulungwa bwa lutu lwenu, Nzambi wálufutumuna ha kimosi yi Kidisitu, mu kulolula mitsoki myetu myosu.
14 Wáyatawa mukanda wuna wakala tufundaka yi mikuku mya wawu, amana wákatulawa mu kukhokawa hana kitakani.
15 Nzambi wáwongumuna bipfumu bya bitembu yi luyalu; wálubulabya ha tseki amana wábulumunabya hanga bakwatami muna kinunga kya Mwana wandi.

a **2:8 2:8** Ngl 4:3. b **2:12 2:12** Lom 6:4.

16 Yi hakana ni, ka mutu ku kalufundisa
ku kina lwisi dya yi kina lwisi nwa, kondi
loni kikuma kya kyufu kitadidini mukinzi
wa ngonda ya pha kondi loni yi mukinzi
wa Sabata.
17 Byosu bina byenina kininga kya mana
menina mu kukwisa, kaasi kyedika kya
mawu kibati monikina muna lutu lwa
Kidisitu.
18 Luyambwadilaku ni balufundisa
kwena batu bana bisi sanda mu kudiku-
lumuna mu mambu mana misi monika
amana bisi sambila banzyo. Bisi dihana
ku ndosi za bawu. Amana mabanza
ma bawu ma kimutu misi babasisa mu
kimvunya kya phamba;
19 amana bisiku simbidila kwena Kidis-
itu yandi wenina mutwa. Tuka kwena
yandi, lutu lwosu lwákhundakanina bwa
bukheti muna bikhosu yi muna misuni
myisi dikwatila ha kimosi. Nzambi wisi
kodisa lutu lwaluna.

Kufwa yi kuzinga ha kimosi yi Kidisitu

20 Ho ni lwáfwa kedi yi Kidisitu mu
mambu ma bitembu bya tsi, kikuma
kya biki lubati zingila hangambedi ni
ku moku ma tsi hika lwenina, mu ku-
tambwasaka ni baluhekaka mitsiku mya
mutindu wawunad:
21 «Wubongaku kyaki», «Wuyedikakyoku»,
«Wusimbaku kina».
22 Bima bina byosu byátangamina mu
kuzangana ku manima ma tsadidi ya
byawu. Byenina bizila yi malongi ma
kimutu.
23 Mukyedika, bizila bya mutindu meni
wuna, byisi monika hangambedi ni bya
kabasi yi mudimu. Mukuma, bulombini
ni batu basambila muna mutindu wuna
bazodini bawu meni, bakala yi kudiku-
lumuna kwa luvunu; amana badihekaka
phasi muna lutu. Kaasi, bizila byabina
byeku keti mupfunu, kaka kikuma kya
kusephidisaka lwesi tsambu za lutu.

3

1 Amana honi benu lwátokama ku lufwa
yi Kidisitu, sandakenu bima bya mu zilu,
kwakuna kazakadini Kidisitu kuna koku
dya kitata dya Nzambia.
2 Banzakenu ku bima bina byenina mu
zilu, kaasi ka byabi ku byenina ha tsi.
3 Mukuma benu lwáfwa, amana luzingu
lwenu lwaswekama lwenina hakimosi yi
Kidisitu mwena Nzambi.
4 Kilumbu kamónika, Kidisitu yandi
wenina luzingu lwenu, hanga benu phi
lumoniki hika yi yandi muna khembu.

Luzingu lwa khulu yi luzingu lwa pha

5 Yi hakana ni, hondenu miza myosu
mya ha tsi mina myenina mwena benu:
mbongi, mambu ma mvindu, tsambu,
nzoluka za mbi yi lukusu luna lwenina
kufukamina kwa nzambi za biteki.
6 Yi hakana khabu za Nzambi zisi
kwisila kwena bandwandwa.
7 Theti, benu phi, bwabuna lwakala dy-
atila, tangwa lwákala luzingu lwenu mu
sina dya bima byabina.
8 Kaasi, buthwena benu phi, losenu
bikalulu bina byosu: khabu, bumbisi, khu,
kuhuna misamu, ndinga za khadi zina
zilubukini muna munwa wenu.
9 Ludihunakaku benu yi benu: mukuma
benu lwálosa kedi mutu wa khulu yi mi-
hangu myandi;
10 amana lwávwata mutu wa pha, wuna
wukitukini wa pha muna nzayilu, bwosu
bwenina kifwani kya Muhangi wandib.
11 Buthwena, kweku hika ni Mun-
geleki, keti Muyuta, keti wuna wakota
mukhanda, keti ngulungu, keti musenzi,
keti mutu wálonguka, keti muhika, keti
mutu wa kiphwanza, kaasi Kidisitu ken-
ina wa muthu muna byosu.
12 Yi bwabuna ni, benu básola kwena
Nzambi, batu ba Nzambi yi batu ba-
tondama; vwatenu tsambu ya kyedika,
buweti, kudikulumuna, lembami yi sipha
dya mbundu.
13 Ditambwasakenu benu yi benu; yuka
mutu kanyengalakana kikuma kya muk-
wawu, difwilakenu khenda bwosu buna
kálufwila Pfumu khenda. Benu phi,
hangenu bwabunad.
14 Amana hana thandu ya byosu, vwa-
tenu lungongu, mukuma lwenina zita dya
mukwandi dya kikhunda.

---

d **2:20 2:20** Ngl 4:3. a **3:1 3:1** Mkg 110:1. b **3:10 3:10** Kuy 1:26. d **3:13 3:13** Mth 6:12. 14.

15 Yambula ngemba ya Kidisitu, yina kálutedila Nzambi mu kukala bitini bya lutu lumosi, yayala muna mbundu zenu. Zayakenu mu kuvutula matondu.
16 Yambula ndinga ya Kidisitu yi kimvwama kyandi kyosu yazingila mwena benu. Dilongenu amana dil-wengisenu benu yi benu muna mudimu wosu, muna mikunga, muna mikunga mya khembu yi mikunga mya mu kitembu. Muna khenda, muyimbidilenu Nzambi yi mbundu yenu yosu[e].
17 Amana kyosu kima kina luhangini, mu ndinga kondi loni mu mihangu, hangenukya mu zina dya Pfumu Yesu, mu kuvutulaka matondu mu nzila ya yandi kwena Nzambi Tata.

Bayakala yi bakhetu, bana yi bibuti

18 Bakhetu, lemvukenu kwena bayakala benu, bwosu bulombini mwena Pfumu.
19 Bayala, zolenu bakhetu benu, amana lulubulaku phisi kwena bawu.
20 Bana, lemvukenu mu byosu kwena bibuti byenu, mukuma yi bwabuna bwisi musephidisa Pfumu.
21 Batata, lukwatisaku bana benu khabu, hanga bakatula nana kikesa.

Bapfumu yi basadi

22 Basadi, lemvukenu mu byosu kwena bapfumu benu muna kimutu. Luhangi-labwoku lwesi mu mesu ma bawu, hangambedi ni kikuma kya kuditondisa kwena batu. Kaasi yi mbundu ya bulemvu, muna bweya bwa Pfumu.
23 Kyosu kina lwisi hanga, hangenukya yi mbundu yenu yosu, hangambedi ni kikuma kya Pfumu lubatikya hangila, kaasi ka kikuma kya batu ku.
24 Zayenu ni lwatámbula kuvwa hanga lufutu kwena Pfumu. Basadilenu hanga bahika ba Pfumu wa mukwandi, Kidisitu.
25 Mukuma wuna wisi yenguna, kafútama muna kayengu kana kahangini, Nzambi kisiku swasisa batu[f].

4

1 Bapfumu, bahangilenu basadi benu buna bwenina bwa masonga yi bwalunga. Bambukenu ni benu phi, Pfumu mosi lwenina yandi muna zilu.

Ndongisila

2 Dihanakenu kosu tangwa mu bisambu, kadilakenu mu kitsungila muna nzila ya byawu, muna kuvutula kwa matondu.
3 Sambilakenu phi kikuma kya betu, ndangu Nzambi katuyafwadila mwelu kikuma kya kulonga Ndinga. Ndangu twasamuna diswekamu dya Kidisitu. Kikuma kya dyawu dina yenina mu boloku.
4 Amana sambilakenu ndangu yizonzi-ladya wengele bwosu buna ndungini mu kuzonzilabwa.
5 Dyatilakenu muna mudimu kwena babana bakondi kala Bayuta; sadilenu tangwa.
6 Yambula ndinga zenu, kosu tangwa, zakalaka yi khenda yi munzenzu wa mungwa; ndangu lwazaya buna bu-lungini mu kuvutula mvutu kwena mutu yi mutu.

Mboti za tsuka

7 Muna mambu mana mathadidini, Tisiki[a], phangi wenina mwena Pfumu, phangi watondama, musadi wa kusila mbundu, nduku wa kisalu kya kihika, kalúmenikina moosu.
8 Yiluhitiki yandi yi tswatsu yosu mu kusya ni lwazaya buna thwenina betu, amana ndangu kalubwisa mbundu.
9 Nzila mosi yimuhitikini yi Onezimi phangi watondama, wa kusila mbundu, mutu wa ku hata dyenu. Balúmenikina moosu mana mabati hita kwaku.
10 Adisitadiki, mukwetu nduku wama wa boloku, mboti kaluhekini, yi Malaku, kiwutu kya Balanabasi. Lubongikini mikuku mitadidi Malaku: honi kisa lutala, muyambenu bukheti.
11 Amana Yesu wuna bisi tela ni Yusitusi, mboti kaluheki phi. Hana kati dya batu bana bákota mukhanda, bawu lwesi bisi yukana yi meni kikuma kya Kipfumu kya Nzambi; bawu baphekiki kikesa kya lawu.
12 Ephafwasi wenina mosi wa benu, mboti kaluhekini; muhika wa Kidisitu Yesu, kisiku lembwa mu kunwanaka

e **3:16 3:16** Efs 5:19-20. f **3:25 3:25** Klg 10:17. a **4:7 4:7** Mhb 20:4; Efs 6:21-22.

kikuma kya benu muna bisambu byandi; ndangu lwazyama, lwabasa yi kikumbwala mu kulungisa, buna bulungi, luzolu lwa Nzambi, amana lwatelama bwa bukheti.
13 Mbati mutila kimbangi ni kisi diheka phasi lawu kikuma kya benu, kikuma kya bakidisitu ba mbanza ya Lawodise yi kikuma kya bakidisitu ba mbanza ya Yelaphodisi.
14 Luka, munganga watondama, mboti kaluhekini yi Temasi, yandi phi.
15 Bahekenu mboti baphangi bana benina ku mbanza ya Lawodise, mutindu mosi phi Nimifwa yi Dibundu dina dyenina muna nzu yandi.
16 Kilumbu watángama mukanda wawu kwena benu, hangenu phila yosu ni watangama phi ku Dibundu dya mbanza ya Lawodise. Amana benu, mutindu mosi, lwatanga mukanda wuna walúyisila ku mbanza ya Lawodise.
17 Muzimbwalenu Adisiphi: «Keba kisyelu kyaki wátambula mwena Pfumu ndangu walungisakya buna bwa bukheti.»
18 Mboti yiluhekini, meni Pholu, yi koku dyama: -Sungulakenu ni meni mu miyololu yenina. -Yambula ngemba yakala yi benu.

Mukanda wa theti kwena bisi Tesalonika
1Tesalonika
Khotidi ya mukanda

Tesalonika dyákala mavula ma Loma kuna Makitwani, kuna londi dya malubwakidi ma Ngeleki. Muna tangwa dya kitambu kyandi kya zodi kya kithumwa, thumwa Pholu wátula muna mbanza meni yayina ku manima ma kukatuka ku mbanza ya Fidiphu. Wákangula dibundu dimosi, kaasi munangu wandi wa tangwa dya khunda wákala kikuma kya mikakididi mya ndambu yimosi ya Bayuta. Bwálomba ni kakatuka yi tswatsu yosu ku Tesalonika, hanga wenda ku Beleya (Mhg 17:1-10). Ku manima, wámonikina ku mbanza ya Khoditu, Thimoti khunda wandi wa kisalu wisa muwana kwakuna amana wamuheka meni ditadidini kimvuka kya mbanza ya Tesalonika. Amana, Pholu wásonika watheti wa mikanda myodi kwena bisi Tesalonika, konda phi kuketyanisa kuma kásonikinawa, ku mbanza ya Khoditu. Batu ba ngangu bisi tambwasa ni bisona bina byenina bya khulu-khulu muna Bulunda bwa Pha, bamona ni mukanda meni wawuna básonikawa hangambedi ni mu mvula ya makuma tanu (50) ku manima ma lubutuku lwa Yesu Kidisitu. Wufwanini wakala mukanda watheti muna mikanda mina kasonika Pholu kwena bakidisitu.

Bitini bya mukanda wawu byenina bwabu:

Misamu myátuka ku Tesalonika mimusephidisini thumwa. Wavutula matondu kwena Nzambi kikuma kya mbandu yina babati hana bisi Tesalonika ku bimvuka bya mikombu mina myosu. Mu kuyubulula kisalu kina kálungisa yandi-meni ha kati dya bawu, kazimbudini khi mutindu kázola mu kubamona hika (1:1—3:13).

Dikwawu kabati kabaheka kikesa ni bakwaminaku lwesi kaasi bakola hika mu luzingu lwa kikidisitu (4:1-12),

Amana phi kabati vutula mvutu ku byufu bisi vwadingisa mwana kibuka kakana ka ndendi kikuma kya mambu matadidini lufutumuku lwa bafwa yi ngisa ya khembu ya Kidisitu (4:13—5:11.).

Mukanda wawu wumanisinini mu ndongisila yi mu mboti (5:12-28).

Mukanda wawu wubati songila wengele boosu babana bisi diyangisa kikuma kya tangwa dya tsuka. Kikuma wawu wisi yubulula kwena bakwikidi, kima kya mupfunu mu kusamunaka buthwena ni bawu benina bisi tsi ya mwini. Amana, kikuma kitadidini luzingu lwakwísa, bakwikidi bakala yi kivuvu kya lawu ni tangwa dyakwísa (muna manaka moosu) dina bakála «yi Pfumu mu kimakulu» (4:17).

Mboti

1 Pholu, Silasi yi Thimoti.

Kwena Dibundu dya bisi Tesalonika dina dyenina mwena Nzambi Tata, yi mwena Pfumu Yesu Kidisitu: Yambula khenda yi ngemba byakala yi benu.

Luzingu yi lukwikilu lwa Batesalonika

2 Thwisi vutula kosu tangwa matondu kwena Nzambi kikuma kya benu boosu, amana thwisi tumbula mazina ma benu konda kulembwa muna bisambu byetu.

3 Thwisi yubuka mu moosu mana malutadidini: muhangu wa lukwikilu, lombu dya lungongu yi kikwamina kyenu mu kivuvu kya Pfumu wetu Yesu Kidisitu, ku mesu ma Nzambi wetu yi Tata wetu[a].

4 Tuzayini, baphangi, ni Nzambi wáluzola amana wálusola,

5 mukuma Musamu wa Bukheti wetu wálutudilaku mu ndinga lwesi, kaasi yi ngolu zina zilutini yi Kitembu Kyatoma yi kikumbwala kya lawu. Amana phi, luzayi keti abweti tukadiki ha kati dya benu, kikuma kya mboti ya benu.

6 Amana benu, lwátusokulula, betu yi Pfumu, mu kutambwasa Ndinga, ha kati

a **1:3 1:3** 1Ko 13:13. b **1:6 1:6** Mhb 17:5-9.

dya kiwayi kya lawu, yi kyesi kya Kitembu Kyatomab.

7 Yihana lwákitwakila mbandu mosi kikuma kya bakwikidi boosu muna Masetwani yi mu Akayid.

8 Mukuma ndinga ya Pfumu yáyukalakana kwena benu, amana heku ni ku Masetwani lwesi yi ku Akayi: lukwikilu lwenu mwena Nzambi lwázayakana muma mwosu, mu phila yina yenina ni thweku yi mupfunu wa kuzonzilabwa keti khi kima.

9 Bisi menika, kikuma kya betu, khi mutindu wa kuyamba twáwana kwena benu, abweti lwábaluka kwena Nzambi, mu kubwisaka nzambi za biteki kikuma kya kusadila, hanga bahika, Nzambi mosi wa moya yi wa kyedika

10 yi kikuma kya kuhingila ni Mwana wandi, Yesu, wuna káfutumuna ha kati dya bafwa, kisa vutukisa tuka mu mazilu, yandi watúkatula ku khabu zina zakwísa.

2

Kisalu kya Pholu ku Tesalonika

1 Luzayibwa mboti benu-benu baphangi: kukwisa kwetu kwena benu kukadikiku kwa khatu.

2 Kaasi luzayibwa ni, theti bátunyokuna amana bátutukwana kuna mbanza ya Fidiphu. Kaasi twázonza yi kikumbwala mwena Nzambi wetu mu kulusamwana Musamu wa Bukheti wa Nzambi mbatanana kwakala lawu dya mizingua.

3 Mukuma, kikesa kyetu kitukiku mu sunga dya kulutotisa, kondilo mu mambu ma mvindu, keti mu kuhuna.

4 Kaasi kikuma Nzambi wisi tutesa amana wututambwasini kikuma kya kutuheka kiyeka kya Musamu wa Bukheti, tubatiku sanda kikuma kya kusephidisa batu, kaasi kikuma kya kusephidisa Nzambi wuna wisi tesa mbundu zetu.

5 Kikuma, luzayibwa bukheti ni khaniku tuzonza yi lengu ndinga kikuma kya kuhuna batu, amana twákalaku keti sunga dya mbongu, Nzambi kenina mbangi wetu.

6 Tusandikiku lukumu luna lwisi tuka kwena batu, keti kwena benu keti kwena batu bahika.

7 Amana bwosu thwenina bathumwa ba Kidisitu, twakhana lulomba benu mu kunata kizitu kyenu. Kaasi betu twádikulumuna kwetu twakadini hana kati dya benu, hanga buna kisi tsasa ngudi bana ba yandi-meni.

8 Twázola muna kyesi kyetu kikuma kya benu, tuluhekaku lwesi Musamu wa Bukheti wa Nzambi, kaasi yi luzingu lwa betu-betu phi, kikuma lwákituka batondama betu.

9 Kikuma, baphangi, yubukenu lombu dyetu yi kulembwa kwa lutu kwetu: tusadikini phipha yi mwini, amana tubwisikini mu kuyekamina kwena mosi wa benu, yibwabuna tululongikini Musamu wa Bukheti wa Nzambi.

10 Bambangi lwenina benu-benu yi Nzambi phi: tudyatidikini ku thwala ya benu lwisi kwikila mu mutindu watoma, buna bufwani, amana bakonda kifu.

11 Luzayibwa phi ni tukadikini kikuma kya kosu mutu wa benu bwosu kenina tata kwena bana bandi.

12 Tuluhekikini ndongisila yi kikesa, amana tulusikidikisini mu kudyatila muna mutindu wuna wufwani wa Nzambi, yandi wuna walutela mu kukota muna Kipfumu kyandi yi muna khembu yandi.

13 Amana kikuma kya bwabuna betu phi, tuvutudini matondu kwena Nzambi konda kulembwa: mu tangwa twaluyukisini Ndinga ya Nzambi lwatambwasaya, amana lwátambwasiyoku hanga ndinga yimosi ya kimutu kaasi hanga Ndinga ya Nzambi, yenina kyedika; amana yibwabuna yisi sala mwena benu bakwikidi.

14 Kikuma, baphangi, benu-benu lwásokulula mbandu ya Mabundu ma Nzambi mana menina mu Yuteya amana misị kwikila mwena Kidisitu Yesu. Lwanyokuka kwena biwutu byenu bya tsi mosi, bwosu mányokuka Mabundu mana kwena Bayutab.

---

d **1:7 1:7** *Masetwani*: tala muna 2Ko 1:16. – *Akayi*: tala muna 2Ko 1:1. a **2:2 2:2** Mhb 16:19-24; 17:1-9. b **2:14 2:14** Mhb 17:5-6.

15 Bawu bá́honda Pfumu Yesu yi bambikudi, amana bawu bátunyokuna. Bisiku sephidisa Nzambi amana bawu benina bambeni ba batu boosu.
16 Bisi tukakidikisa mu kuzonza kwena batu bakondi kala Bayuta hanga bahuluka nana. Amana muna bwabuna bisiku lembwa mu kubasisaka mu masumu ma bawu. Kaasi tsuka-tsuka khabu za Nzambi zababwila.

Pholu wuzodini kamona hika Batesalonika

17 Kwena betu, baphangi, kunima dya kudihambula yi benu mu tangwa dimosi, kyana ku mesu kaasi ka ku mbundu ku, yi lawu dya nzoluka yina twá́kadi yawu, twahangi mutindu wosu kikuma kya kulumona.
18 Tuzodikini thwisa mbala za lawu mu kulukinda, yi meni-meni Pholu, kaasi Satana wátukakidikisa.
19 Nati si wenina kivuvu kyetu, kyesi kyetu, mukhonzi wetu wa lulendu? Ka benu ku phi, ku mesu ma Pfumu wetu Yesu kilumbu kakwisa?
20 Eeh, benu lwenina khembu yetu yi kyesi kyetu.

3

1 Amana phi, bwosu twafwanaku hika mu kuhingila, hanga tuzengini twanangina kwetu betu hika ku Ateni[a],
2 amana tuluhitikini, phangi wetu Thimoti, mukwetu wetu wa kisalu kya Nzambi kikuma kya Musamu wa Bukheti wa Kidisitu; ndangu kaluzyamisa yi kuluheka kikesa kikuma kya mana matadidini lukwikilu lwenu.
3 Ndangu ka mutu ku kabwa mu kiwayi kyaki lubati mona. Kikuma, benu-benu luzayi mboti ni kyenina ndambu ku mana ká́yidika Nzambi kikuma kya betu.
4 Tangwa twá́kala kwena benu, twátekila luzimbwala ni twanyó́kuka; amana bwabuna phi busalamini bwosu buna luzayidibwa.
5 Yi hakana ni, meni phi bwosu ndendikiku hika mu kusipha mbundu, phitikiki Thimoti mu kubonga tsangu za lukwikilu lwenu. Hanga muhukumuni kalusya nana mu kimeka, amana lombu dyetu dyakala nana dyakhatu.
6 Kaasi buthwena kisi tuvutwakila Thimoti mu kutuka kwena benu; tsangu za bukheti katunatinini zina zitadidi lukwikilu lwenu, lungongu lwenu yi mabanza mamboti mana lwisi kala mawu hika kikuma kya betu. Katusamwani ni tsambu ya lawu lwisi kala yawu ni lwatumona hika, bwosu twisi kala betu phi yi tsambu ya lawu mu kulumona hika benu.
7 Kikuma kya bwabuna, baphangi, hana kati dya biwayi byetu byosu yi minyanga myetu, tubongidini kikesa mwena benu mu nzila ya lukwikilu lwenu.
8 Buthwena tubati zinga hika kikuma bazyama lwenina mu kithwadi yi Pfumu.
9 Abweti tufwanini kuvutula matondu kwena Nzambi kikuma kya benu, kikuma kya kyesi kina kyosu lwisi tuheka ku mesu ma yandi?
10 Phipha yi mwini, thwisi sambila yi ngolu zoosu, ndangu katuyafwadila nzila mu kulumona yi mu kuyika hika kina kikondini muna lukwikilu lwenu.
11 Yambula yandi meni Nzambi, Tata wetu yi Pfumu wetu Yesu batuyidikila nzila tii yi kuna kwena benu.
12 Yambula Pfumu kakó́disa amana kavúdisa lawu lungongu luna lwenina lwawu ha kati dya benu yi kwena batu boosu, mu mbandu ya lwalu thwenina betu kikuma kya benu.
13 Pfumu kazyamisa mbundu zenu ndangu lwakala batu ba Nzambi amana bakonda kifu ku mesu ma Nzambi wenina Tata wetu, muna kilumbu kya kwisa kwa Pfumu wetu Yesu yi babana boosu benina ba yandi[b]. Abwabuna!

4

Kikalulu kina kyisi sephidisa Nzambi

1 Ku mana masadini, baphangi, lwá́longuka kedi kwena betu mutindu wuna lulungini mu kukala yawu kikuma kya kumusephidisa Nzambi; amana phi bwabuna lubati dyatila. Kaasi buthwena, tululombini amana tulubokwadidini,

a **3:1 3:1** Mhb 17:15-16.
b **3:13 3:13** Masonuku mahika mazimbundini: "yi banzyo bandi".

muna zina dya Pfumu Yesu ni dyatilenu hika bukheti kuhita muna bwabuna.
2 Kikuma luzayini khi mutindu wa milongi twáluheka mituki kwena Pfumu Yesu.
3 Luzolu lwa Nzambi lwenina bwabu: lwakala batu ba Nzambi amana lwayambula mbongi.
4 Mosi-mosi wa benu kazaya mu kusola mukhetu muna mutindu wumosi watoma yi wa luzitu;
5 konda kudiyambwadila tsatu za mbi zaluyala, hanga baphani bana bakondi zaya Nzambi.
6 Muna dyambu meni dyadidi, ka mutu ku kasila phangi wandi khoni kondi loni mu kuhuna. Pfumu kisi fundisa ku byosu byabina. Tuluzimbwadikibwa kedi bwabuna amana tulukebisi hika.
7 Mukuma, Nzambi katutedilaku mu mambu ma mvindu, kaasi muna kuditomisa.
8 Yi hakana ni, wuna wubusini milongi myami kabusiku mutu, kaasi Nzambi kabusini, yandi-meni wuna wisi luheka Kitembu Kyatoma wandi.

9 Kikuma kya mana matadidini lungongu lwa kiphangi, lweku yi mupfunu wa kulusonikina, mukuma, benu-benu, bálulonga kedi kwena Nzambi muna mutindu wa kudizola kwa benu yi benu.
10 Amana bwabuna lwisi hanga kwena baphangi boosu bana benina muna kinzunga kya Masetwani dyosu. Kaasi tuluhekini kikesa, baphangi, ni lwenda hika ku mesu[a].
11 Kalakenu yi kitya kya kuzingilaka mu ngemba, mu kutadilaka mu mambu mana matadidini benu-benu yi mu kusala bisalu yi moku menu, bwosu tululongisidikibwa.
12 Ndangu lwalenga dyatila buna bwa bukheti ku thwala ya batu ba ku phenza, amana luyekaminaku kwena mutu.

Ngyisa ya Pfumu

13 Tuzodiku, baphangi, ni lwakala konda kuzaya muna mana matadidini bafwa, ndangu lukalaku mu kyadi hanga batu bahika bana bakondini kivuvu.
14 Kikuma, yuka tukwikidini ni Yesu wáfwa amana wáfutumuka, mutindu wumosi, tukwikidini ni Nzambi kafútumuna phi, ha kimosi yi Yesu, babana bakwisa fwa mu kukwikilu mwena yandi.
15 Kikuma, talenu mana tuluzimbwadini, bwosu yenina ndinga ya Pfumu: betu twakála mu luzingu, twatékidilaku keti koma batu babana bátekila fwa, mu kilumbu kya kwisa kwa Pfumu.
16 Mukuma tangwa wahanama muswa mu ndinga ya ngolu, ndinga ya kaphita wa banzyo yayukalakana, phungi ya Nzambi yabula amana Pfumu yandi-meni katuluka ku zilu; babana bamana fwa mwena Kidisitu batókama batheti.
17 Ku manima, betu thwenina mu luzingu, twazánguka ha kimosi yi bawu muna matuti kikuma kya kutundakana yi Pfumu muna muphephi. Amana bwabuna twakwata kadila yi Pfumu bilumbu byosu[b].
18 Dihekakenu kikesa benu yi benu muna ndinga zazi.

5

1 Baphangi, kikuma kya kilumbu yi tangwa, lweku yi mupfunu ni balusonikina.
2 Kikuma, luzayini benu-benu buna bwa bukheti ni kilumbu kya kwisa kwa Pfumu kyakála mu kithulumukina hanga mwifi muna kisuku[a].
3 Tangwa bazimbula batu: «Ngemba yi talala bikotini», amana kuzangana kwisi kota mu kithulumukina hakana henina bawu, hanga ndunza za kubuta kwena mukhetu weniṇa ku kifundu. Amana ka mutu ku wafwana mu kuhengamaza.
4 Kaasi benu, baphangi, lweku mu mudima, ndangu kilumbu kyakina kilukadilaku kya kithulumukina hanga mwifi.
5 Mukuma benu boosu lwenina bana ba kikhya yi bana ba mwini. Lweku bana ba phipha keti bana ba mudima.
6 Yi hakana ni, tunimbaku hanga batu bahika, kaasi tukalenu batemuna amana tukalenu ha tambu.

a **4:10 4:10** 2Ko 1:16. b **4:17 4:17** 1Ko 15:51-52. a **5:2 5:2** Mth 24:43; Luk 12:39; 2Pi 3:10.

7 Mukuma babana bisi nimba, mu
phipha bisi nimba, amana babana bisi
dizedisa, mu phipha bisi dizedisa.
8 Kaasi betu thwenina batu ba mwini,
tukalenu ha tambu. Tuvwatenu lukwikilu
yi lungongu hanga miledi mya bisengu
misi sweka thulu, amana kivuvu kya luhu-
lusu hanga phwa[b].
9 Kikuma Nzambi kátuyidikilaku ku
khabu zandi, kaasi kikuma kya kutam-
bula luhulusu mwena Pfumu wetu Yesu
Kidisitu;
10 wuna wafwa kikuma kya betu
ndangu kalenga tuzingisa ha kimosi yi
yandi kilumbu kakwísa, twakala ba moya
kondi loni bafwa.
11 Yi hakana, dibwisakenu mbundu
muna lukwikilu benu yi benu amana
disadisakenu mu kukola mu kimvuka
bwosu lwisibwa hangila kedi.

Milongi yi mboti ya tsuka

12 Baphangi, tululombini mu kuzitisaka
batu babana bisi diheka phasi ha kati dya
benu, babana káheka Pfumu kiyeka kya
kulutwadisaka yi kya kululwengisaka.
13 Bazitisakenu lawu amana bazo-
lakenu, kikuma kya kisalu kya bawu.
Zingilenu mu ngemba hana kati dya benu.
14 Tuluhekini kikesa, baphangi:
lwengisakenu batu bakonda luzitu,
hanakenu kikesa kwena batu bana beku
yi kikesa, sadisenu batu bana balembwa,
siphulenu mbundu kikuma kya boosu.
15 Tekikenu matu ni mutu kavutulaku
mbela kwena mukwawu; kaasi sandak-
enu kosu tangwa mu kuhangaka bukheti,
benu yi benu yi kwena mutu wosu.
16 Sangwalakenu bilumbu byosu.
17 Sambilakenu konda kulembwa.
18 Vutulakenu matondu mu mambu
moosu kwena Nzambi. Yi bwabuna kisi
zola Nzambi muna luzingu lwenu mwena
Kidisitu Yesu.
19 Lukakidikisaku mihangu mya
Kitembu.
20 Lulewulaku misamu mya bambikudi.
21 Zyaminenu bima byosu buna bwa
bukheti, kaasi simbidilenu kina kyenina
kya bukheti;
22 amana dikandenu ku mbi yi mitindu
mya yawu myosu.
23 Yambula Nzambi wa ngemba kalu-
tambika yandi-meni mu luzingu lwenu
lwosu. Yambula kimutu kyenu kyosu,
kitembu, moya yi lutu byakala konda kifu
kikuma kya kilumbu kina kakwísa Pfumu
wetu Yesu Kidisitu.
24 Yandi wulutedini kenina wa kusila
mbundu, amana kalungisabwa phi.
25 Baphangi, sambilakenu phi kikuma
kya betu.
26 Hanenu mboti mosi yatoma kwena
baphangi boosu.
27 Yilubokwadidibwa, muna zina dya
Pfumu: tangisenu mukanda wawu kwena
baphangi boosu.
28 Yambula khenda za Pfumu wetu Yesu
Kidisitu zakala yi benu.

b **5:8 5:8** Yes 59:17; Efs 6:11-17.

Mukanda wa zodi kwena bisi Tesalonika
2Tesalonika
Khotidi ya mukanda

Muna mukanda wa zodi kwena bisi Tesalonika, thumwa Pholu kabati vutukila dyambu dimosi dina katekila zonzila muna mukanda wandi wuna wa theti: dyambu ditadidini ngisa ya khembu ya Kidisitu. Dyambu meni dina dibati baningisa ngolu bakwikidi ba ku Tesalonika. Kikuma, bahika hana kati dya bawu, bisi banza ni kilumbu meni kina kyálungila kedi (2:2), bakwawu bisi banza ni khaniku kedi kilungila; bakwawu hika bisi bwisa mu kusala kikuma kya kuleya kwa kilumbu meni kina amana bisi zingila muna mamana bisi sala batu benina mu kisalu (3:6-12). Mukanda wawu wubati songisa mabanza ma khatu mana misi vwadingisa Dibundu dya Tesalonika.

Bitini bya mukanda wawu byenina bwabu:

Thumwa kayandikidini mu kuvutula matondu kwena Nzambi kikuma kya lukwikilu yi lungongu luna bisi songila bakwikidi ba ku Tesalonika; muna tangwa meni dyadina, kabati lomba kwena Nzambi ni kabaheka kwikama muna kisalu kina babatedila (1:1-12).

Muna mbala yimosi kunima, wuvutwakidini dibanza dya kisina ditadidini mukanda wawu, disongidila ni dilongi ditadidini kwisa kwa khembu kwa Kidisitu. Khembu yayina yatekilaku monika ku thwala kudimonikisa kwa mutu wa ngituka, «Mutu wa mbi», wuna wabásisa ngyengu ku thwala ya Nzambi yi matendu kwena Kidisitu (2:1-12).

Ku thwala ya kudikutumuna kwa ngolu za Mbi, bulungi ni bakwikidi bazingila muna kwikama dya bawu kwena Musamu wa Bukheti amana balembwaku mu kusambila (2:13—3:5)

Kunima, yi tsikiningi yosu, thumwa kabati zimbula kwena babolu amana wubasidingisi ni babonga kikalulu kya basadi ndangu bakalaku mu kiyeka kya mutu (3:6-15).

Lusakumunu yi mboti, byawu bitsukisini mukanda wawu mu khufi (3:16-18).

Mukanda wawu wubati lomba kwena bakidisitu, babanzaku ni batudi kedi hana bisi sila mbundu, kihingila kya bawu kyalendaku bakakidikisa mu kuzingaka luzingu lwa kosu kilumbu. Ndinga yilutini mupfunu: «Honi mutu kazodiku kusala, kadyaku phi.» (3:10). Yayina ndinga yibati kebisa mutangi wa mukanda ku thwala ya dibanza dyosu dina dya kufwanikisa lukwikilu yi kutina kyana yi biyeka bina kisi hana Nzambi kwena batu bandi muna luzingu lwa bilumbu byosu.

Mboti

1 Pholu, Silasi yi Thimoti.

Kwena Dibundu dya bisi Tesalonika dina dyenina mwena Nzambi Tata wetu yi kwena Pfumu Yesu Kidisitu:

2 Yambula Nzambi, Tata wetu, yi Pfumu Yesu Kidisitu baluheka khenda yi ngemba.

Pfundusu básila kikuma kya kilumbu kya ngisa ya Kidisitu

3 Tufweti vutulaka matondu kwena Nzambi kosu tangwa, kikuma kya benu, baphangi; amana bwabuna bwenina bwalunga, mukuma lukwikilu lwenu lubati vula lawu amana lungongu luna lwenina lwawu benu boosu mwena benu yi benu, lwakolaka kosu tangwa.

4 Yi hakana thwenina yi lulendu kikuma kya benu muna Mabundu ma Nzambi, kikuma kya kikwamina kyenu yi lukwikilu lwenu muna minyanga myenu myosu amana yi muna biwayi bina lwisi kwamina.

5 Byabina byenina bidimbu bya pfundusu ya masonga ya Nzambi; ndangu lwamonika balunga mu Kipfumu kya Nzambi kina lunyokwamina.

6 Kikuma, yuka bwa kyedika, Nzambi kenina masonga: kafúta kiwayi muna kiwayi kwena babana bisi luyukisa kiwayi.

7 Amana kwena benu lubati nyokuka, Nzambi kalúheka talala ha kimosi yi betu, kilumbu kamónika Pfumu Yesu ku zilu yi banzyo bandi ba ngolu.

8 Kakwisila muna muleku wa mbawu,
mu kuhana ndola kwena babana baza-
yiku Nzambi[a] yi babana bisiku lemvuka
ku Musamu wa Bukheti wa Pfumu wetu
Yesu.
9 Babana babónga ndola yina yilungini,
kuzangana kwa mvula yi mvula, kyana yi
Pfumu yi ngolu za khembu yandi[b],
10 kilumbu kakwísa kikuma kya ku-
mukembisa kwena batu bandi batu ba
Nzambi, amana bamubakula yi ngituka
kwena boosu babana bafwana mu
kukwikila mwena yandi. Amana benu
phi lwakwala muna thalu ya bawu,
mukuma lwákwikila musamu wuna
twalusamwana.
11 Yi hakana thwisini lombila phi kosu
tangwa kikuma kya benu. Ndangu
Nzambi wetu kalumona balunga ku mbila
yandi. Amana kalungisa, muna ngolu
zina zilutini, sunga dyosu dya buweti yi
muhangu wosu wa lukwikilu.
12 Mukusya ni, zina dya Pfumu wetu
Yesu bakembisiladya mwena benu,
amana benu phi mwena yandi. Bwosu
zenina khenda za Nzambi wetu yi za
Pfumu Yesu Kidisitu.

2

Mana matékidila ngisa ya Pfumu

1 Amana kima tululombini, baphangi,
kikuma kya ngisa ya Pfumu Yesu Kidisitu
yi lukutakanu lwetu bela-bela yi yandi[a]:
2 yuka mutu kaluzimbwala ni kilumbu
kya Pfumu kifwanini, lumukwikilaku,
luzakamaku tswatsu, luditanikinaku
baluvumwasa mbundu keti kuluyukisa
bweya ku mbikutulu, ku musamu kondi
loni ku mukanda wumosi wutukini
kwena betu.
3 Ka mutu ku kaluhuna keti mu khi
mutindu. Mukuma bulungi theti ni
batu babwisa malongi ma Kidisitu amana
Mutu wa mbi kadimonikisa, yandi wuna
wátangama mu kuzangana.
4 Yandu yandu katéndisa kyosu kina
bisi fukamina batu, bisi mona phi hanga
nzambi. Amana kakwenda kota tii yi
muna kikumbu kya Nzambi kikuma kya
kuzakala mwamuna yi kudisongila yandi
meni hanga Nzambi[b].
5 Lubatiku yubuka ni yíluzimbwalabwa
kedi ha yíkala hika kwena benu?
6 Kinga buthwena, luzayini kima kina
kyisi mukwata ndangu kamonika muna
tangwa dyandi.
7 Mukuma diswekamu dya Mbi mu
kisalu dyenina kedi; bulungini lwesi ni
yanduna wuna wisi mukwata buthwena
kakatuka.
8 Hanana kakwisa lubula Mbi, wuna
kahónda Pfumu Yesu kuna lwanda lwa
munwa wandi, kamukitula kima kya
phamba muna khembu ya ngisa yandi[d].
9 Mbi kakwísa yi ngolu za Satana, ka-
hanga mitindu myosu mya biphadi yi
bidimbu yi bithondu bya bukamvi;
10 amana kahánga mbi muna mitindu
myosu mya bukamvi kikuma kya kuhuku-
muna babana bisi kwenda mu kutota kwa
bawu. Badítotisa kikuma batambwasaku
lungongu lwa kyedika mukusya ni
balenga huluka.
11 Amana kikuma kya bwabuna Nzambi
kabahitikidini ngolu zimosi za kuditotisila
zina zibati balundika mu kukwikila ku
bukamvi.
12 Ndangu babafundisa boosu babana
bákwikilaku kyedika, kaasi bábonga
tsambu ku kayengu.

Nzambi wálusola ndangu lwahuluka

13 Kikuma kya betu, baphangi baton-
dama, benu babana katekila zola Pfumu
hanga kabu dya theti, tufweti vutulaka
matondu kosu kilumbu kwena Nzambi
kikuma kya benu. Mukuma Nzambi
kálusola kuna luyanduku kikuma kya
luhulusu, muna nzila ya kuditambika
kwa Kitembu wuna wisi lunatisa luzingu
lwatoma yi lukwikilu lwenu mwena
kyedika.
14 Muna bwabuna phi kálutedila
Nzambi muna nzila ya Musamu wa
Bukheti wa betu; ndangu lwabongila
khembu ya Pfumu wetu Yesu Kidisitu.
15 Yi hakana ni, baphangi, zyamenu
ngolu amana simbidilenu mikuku myami

a **1:8 1:8** Yes 66:15. b **1:9 1:9** Yes 2:10, 19, 21. a **2:1 2:1** 1Te 4:15-17. b **2:4 2:4** Tan 11:36; Yez 28:2. d **2:8 2:8** Yes 11:4.

tululongini, keti ku ndinga keti loni ku mukanda.
16 Yambula, yandi-meni Pfumu wetu
Yesu Kidisitu yi Nzambi, Tata wetu, wuna
wátuzola amana wátuheka, muna nzila ya
khenda, kikesa kimosi kya mvula yi mvula
yi kivuvu kimosi kya bukheti,
17 baluheka kikesa muna mbundu zenu,
amana balusyamisa muna mihangu mya
bukheti yi muna ndinga za bukheti.

3

Kusyamisa mu lombilu

1 Ku tsuka, baphangi, lombilenu kikuma
kya betu, ndangu ndinga ya Pfumu
yayalangana tswatsu amana bakumisaya
bwosu yenina yawu kwena benu.
2 Amana ndangu twakutumuka ku
moku ma bandwandwa yi batu ba mbi.
Mukuma boosu beku yi lukwikilu.
3 Kaasi Pfụmu kenina wa kụsila
mbundu. Kalusyamisa amana kalulema
ku moku ma Mbi[a].
4 Twenina yi kikwamina mwena Pfumu
kikuma kya benu ni lubati hanga amana
lwaháṅga hika mana tubati lulomba mu
kusala.
5 Yambula Pfumu katwadisa mbundu
zenu ku lungongu lwa Nzambi yi ku kik-
wamina kina kisi hana Kidisitu.

Mupfunu wa kusala hanga thumwa

6 Baphangi, tulusendini mu zina dya
Pfumu wetu Yesu Kidisitu: diyekulenu
yi phangi wosu wuna wisi dyatila mu
mvwalangani amana kisiku zitisa mikuku
mina twábaheka.
7 Luzayini benu-benu abweti bufwanini
mu kulanda mbandu ya betu. Mukuma
tuzingidikiku mu luzingu lwa bamolu ha
kati dya benu.
8 Tudikiku madya ma mutu mu
phamba; kaasi, mu lombu yi kulembwa,
tusadikini phipha yi mwini mukusya ni
tuyekaminaku kwena mosi wa benu[b].
9 Heku ni tukadikiku yi muswa, kaasi
tuzodikini ni twaluheka mbandu mosi ya
kulanda mwena betu-betu.
10 Amana kikuma, ha tukadikini kwena
benu, tuluhekikini mulongi wawu: «Honi
mutu kazodiku kusala, kadyaku phi[d].»
11 Kinga tubati yuka ni bamosi hana kati
dya benu babati dyatila mu mvwalangani,
babatiku sala kima, amana kisalu kya
bawu kaka bakotidilaka batu bahika.
12 Kwena batu babana tubati senda
amana tubati baheka kikesa muna zina
dya Pfumu Yesu Kidisitu: basalaka kisalu
muna talala amana badya madya mana
balúmbula muna kyusa kya bawu-meni.
13 Kikuma kya benu, baphangi, lulemb-
waku mu kuhangaka bukheti.
14 Ho ni mutu kalemvukiku ku mama
tuzimbudini muna mukanda wawu,
musimbululenu bukheti, amana lukalaku
yandi hika keti mu kikhunda kimosi,
ndangu tsoni zalenga mukwata.
15 Kaasi lumukitulaku hanga mbeni,
kaasi mulwengisenu hanga phangi.

Lusakumunu yi mboti

16 Yambula Pfumu wa ngemba kaluheka
yandi-meni ngemba muna tangwa dyosu,
mu mutindu wosu. Yambula Pfumu
kakala yi benu boosu.
17 Meni-meni Pholu, tsonikini mboti
yayi, dyadina koku dyama muna mikanda
myama myosu. Yayina tsonikini yama.
18 Yambula khenda za Pfumu wetu Yesu
Kidisitu zakala yi benu boosu.

a **3:3 3:3** Mth 6:13; Ywn 17:15. b **3:8 3:8** Mhb 20:34; 1Te 2:9. d **3:10 3:10** 1Te 4:11.

Mukanda wa theti kwena Thimoti
1THIMOTI
Khotidi ya mukanda

Khumbu ya Thimoti yisi tumbuka mbala za lawu mu mukanda wa Mihangu mya Bathumwa yi muna mikanda mya Pholu. Kikuma Thimoti, musindikidi wa Pholu kákala mu kisalu kya Nzambi. Kámusindikila muna bitumu byandi bya lawu. Bitumu bya phasi lawu bakala mutuma kwena Pholu, mu kingenga, ku Tesalonika yi kuna Khoditu.

Mikanda myodi bámuhitika Thimoti. Básonikamya, hana mipfundila mya lukwikilu lwa bakidisitu basikudimya kedi. Butadidini, buthwena, kusya mu ndonga mambu ma Mabundu yi kuzyamisa lukwikilu lwa mawu.

Mukanda wa theti wubati hana ndongisila kwena bakidisitu, kwena bathwadisi ba kimvuka, yi kwena yandimeni Thimoti.

Bakidisitu ba lawu bisi longa yi bifu (1:3-7; 4:1-4; 6:3-5). Bisi banza ni bima bya tsi mbi byenina. Yi hakana bisi bwisila longu yi kudya madya mahika. Kinga, byosu bina káhanga Nzambi mboti byenina. Thimoti kafweti bambukisa mamana kwena bakidisitu.

Bimvuka bya bakidisitu bidiyidikini. Byenina yi bathwadisi. Babana benina bapfumu ba bimvuka; basadi bana bisi basadisa yi babana phi bisi sadisa baphutu, bambefu, bambuta ba mabundu babana bisi twadisa yi kulonga muna bimvuka.

Bimvuka meni byabina byenina yi mupfunu wa kuzingila mu talala amana babatambwasa muna tsi yosu. Mubindudi wa mukanda kabati hana milongi mitadidi bisambu yi mutindu wa kusadila bisambu (khaphu ya 2). Kabati songila phi mutindu wuna fwani bazingila bathwadisi (khaphu ya 3).

Thimoti kenina mwana bábuta kwena tata wa mungeleki yi ngudi wa mukidisitu wa kisina kya Bayuta. Pholu wámulonga amana kenina kikuma kya yandi hanga mwana. Hanga wukituki mutwadisi, mbuta wa Mabundu. Mukanda wubati mulomba mu kukala musadi wa bukheti wa Yesu Kidisitu. Mukanda wubati musongila buna bulungi mu kutsasa batu muna kimvuka, yi mana kafweti longa yi kulomba kwena kosu mutu (khaphu ya 4 yi kuna 6).

Mboti

1 Pholu, thumwa wa Kidisitu Yesu mu kitumu kya Nzambi, Muhuludi wetu, yi Kidisitu Yesu, kivuvu kyetu.

2 Kwena Thimoti[a] mwana wama wa kyedika mu lukwikilu: khenda, kheni yi ngemba bituki kwena Nzambi, Tata, yi kwena Kidisitu Yesu, Pfumu wetu.

Kukebisa kikuma kya malongi ma luvunu

3 Bwosu yíkuhekila kikesa ha yíkala ku Masetwani, ni wanangina ku Efesu ndangu wabakandisa batu babana babati longa malongi ma luvunu,

4 amana balandikilaku bingana-ngana keti ndonga ya butuka yakonda tsuka yina yisi nata tendu hana henina kisalu kya Nzambi, kina kibati salama mu lukwikilu.

5 Kisina kya kukebisa meni kuna, kyenina zola dina dyisi tuka ku mbundu ya kasemi, ku katsatsa ka kasemi yi lukwikilu lwakonda bukavungalosi.

6 Ndambu ya batu bahika bátota, amana báditotisa mu mameni ma phamba.

7 Bazodi bakituka balongi ba mitsiku kaasi bisiku bakisa mana bisi zonza, keti mambu mamana bisi tambwasa kya makulu.

8 Eeh, tuzayibwa ni mitsiku myenina mya bukheti, yuka ni twasadilamya mu mutindu wuna wulungini;

9 Tuzayibwa phi ni mitsiku myásalamaku kikuma kya mukwa masonga, kaasi kikuma kya bandwandwa yi bakolami, batu bambi yi basumuki, basafu yi bazangi, bahondi ba batata yi bahondi ba bamama, baba bisi honda batu,

10 bita-mbongi, bayakala bana bisi dinimbisa yi bakwawu bayakala, batu baba

a **1:2 1:2** Mhb 16:1.

bisi sala kikhita kya bahika, bakwa bukamvi, batu baba bisiku zenga ndefi ya masonga yi mambu mahika mama misiku fwanana yi malongi ma kyedika,
11 malongi mafwanana yi Musamu wa Bukheti wa khembu ya Nzambi wa kyesi wuna kápheka meni Pholu.

Kukala kabanzi ku mamboti ma Nzambi

12 Yimuvutwadi matondu lawu Kidisitu Yesu Pfumu wetu wuna wuphekini ngolu. Mukuma wámbona ni walunga yenina; yi hana katsidini mu kisalu,
13 meni yandu yikala musafula theti, kumunyokuna yi kumutukwana. Kaasi yandi wángyukila kheni, mudyambu yikalaku zaya mambu yikala sala, kukonda kwa lukwikilu[b].
14 Amana khenda za Pfumu wetu zábasa, hakimosi yi lukwikilu yi zola dina dyenina mwena Kidisitu Yesu.
15 Ndinga yayi yenina ya kyedika, bafweti tambwasaya: Kidisitu Yesu kísa ha tsi yayi kikuma kya kuhulula basumuki; muna kati dya bawu, meni yenina wa mbi kuhyoka boosu.
16 Kaasi kikuma kya bwabuna, muna sipha dya mbundu wángyukila kheni, ndangu mwena meni, yenina wa mbi kuluta boosu, kuna thwala batu balanda mbandu ya meni, bakwikila mwena Kidisitu Yesu, ndangu babonga moya wa mvula yi mvula.
17 Amana kwena Kyamvu wa mvula yi mvula, wuna wisiku fwa, wuna wisiku monika, Nzambi mosi, kabonga luzitu yi lukumu mvula yi mvula! Abwabuna!
18 Kima yikutumi ngeyi mwana wama Thimoti, kituma meni kina kifwanani yi mbikutulu zina batekila saṃuna kikuma kya ngeyi; ndangu ha walándilaza, wanwana muzingu wa bukheti,
19 wasimbidilaka lukwikilu lwaku yi katsatsa ka kasemi, kakana bakonda yukila batu bahika amana bamani totisa lukwikilu lwa bawu.
20 Mukati dya bawu thwenina yi Kimeni yi Lekizandi; babana yíbalambula[d] kedi kwa Satana ndangu bazaya ni ka mboti ku mu kulewulaka Nzambi.

2

Malongi matadidini lombilu

1 Kima kya theti yiluhekidini kikesa, lwahanaka bizitu byenu, bilomba, lwabokwadilaka yi kuvutulaka matondu kikuma kya batu boosu,
2 kikuma kya bakyamvu yi kikuma kya boosu babana benina yi biyeka, ndangu twalenga kala yi luzingu lwa talala yi luzitu lwosu muna kuyekamina kwena Nzambi.
3 Bwabuna bwenina bukheti amana kisibwa tambwasa Nzambi, Muhuludi wetu,
4 wuna wisi zola ni batu boosu bahuluka amana balenga tula mu kuzaya kyedika[a].
5 Mukuma Nzambi mosi kenina, amana phi mukhundikisi[b] mosi kenina hana kati dya Nzambi yi batu, mutu meni wuna kenina Kidisitu Yesu,
6 yandi wádihana yandi-meni hanga thuka kikuma kya batu boosu: kyakina kimbangi kyáhanama muna tangwa dya kyawu[d].
7 Kyakina bángyadikila meni, yikala mbambala, thumwa [e] yi kiyeka kya kulonga, kwena babana bakondi kala Bayuta, lukwikilu yi kyedika. Nzonzibwa mu kyedika, phuniku.
8 Kikuma kya bwabuna, nzodi ni bayakala boosu balombilaka kosu homa, bathutaka ku zilu moku ma bawu ma kasemi, konda kukalaka yi khabu keti tendu.
9 Kitesu kimosi phi, bakhetu bavwataka mutindu wa bukheti, wa luzitu, konda kudizatisa; badihandaku tsuki, keti bilunga bya wolu yi misanga keti miledi mihiti thalu[f],
10 kaasi bavwata mihangu mya bukheti, bwosu buna bufwanini kwena bakhetu

b **1:13 1:13** Mhb 8:3; 9:4-5. d **1:20 1:20** Haka, Pholu kabati zimbula ni kazodiku kuhana muswa kwena bawu boodi mu kukala hika mu kati kya Dibundu. a **2:4 2:4** Yez 18:23. b **2:5 2:5** Yesu kenina mukhundingisi ha kati dya betu yi Nzambi. Disongidila ni wuna wisi tukhundingisa. d **2:6 2:6** Mth 20:28. e **2:7 2:7** 2Th 1:11. f **2:9 2:9** 1Pi 3:3.

babana bisi monika ni bisi dihana kwena Nzambi.
11 Bakhetu bafweti yukaka malongi mu talala yi kulemvuka kwosu.
12 Phaniku muswa kwena bakhetu mu kulonga, ho loni kubonga kiyeka ku thwala ya bayakala; bafweti kala talala.
13 Kikuma, Atamu watheti batekila sala, Evwa ku manima nana.
14 Amana ka Atamu ku wáhunakana, kaasi mukhetu, yandi wáhunakana, wákolama ku mutsiku wa Nzambi[h].
15 Kaasi mukhetu kahulukila muna bana babana kabuta, ho ni kakwamina muna lukwikilu, muna lungongu yi muna kuditomisa, ha kimosi yi kudikengaka.

3

Batwadisi ba Dibundu

1 Ndinga yayi yenina ya kyedika: Honi mutu kasola kukala mutwadisi, kisalu kya kitoku lawu kasodi.
2 Bulungi ni mutwadisi kakala konda kikalu, kafweti kala yakala wákwela mukhetu mosi, kisiku lutikisa kitesu, kadikengaka, kadizitisaka, kayambaka batu, kazaya kulonga,
3 kadihanaku mu kunwa malafu, kakalaku mukwa kingolu-ngolu; kaasi kakala mutu wa talala, mutu wa ngemba, kazolukaku mbongu;
4 katwadisaka bukheti nzu yandi amana bana bandi balemvukaka, mu luzitu lwosu.
5 Amana, honi mutu kisiku twadisa mboti batu benina muna nzu yandi, abweti kalenda twadisila Dibundu dya Nzambi?
6 Kakalaku mukidisitu wa pha; kondilo kaditsikisaka nana mu lulendu hanga ku tsuka kabonga nana ndola bwosu yina ya kiphidi-mutu.
7 Bulungini kakala yi kimbangi kya mboti kwena batu babana bakondi kala bakwikidi, ndangu bamulewulaku amana kabwa nana mu mutambu wa kiphidi-mutu[a].

Basyelu

8 Basyelu phi mutindu wumosi, bulungini bakalaka batu ba luzitu amana bakalaku batu ba ndinga zodi; balendaku dihanaka ku malafu ata kusosa miluta mya luvunu;
9 bafweti simbidila diswekamu dya lukwikilu muna katsatsa ka kasemi.
10 Babazyamina theti ku thwala ya kusala kisalu, yuka ni bakala batu bakonda kikalu.
11 Mutindu mosi phi, bakhetu bafweti kala bana bisi zitisa, konda mbonzi, bisiku hitikisa kitesu, batu bisi sila mbundu mu mambu moosu.
12 Basyelu bafweti kwela kaka mukhetu mosi amana batwadisaka bukheti bana ba bawu yi nzu ya bawu meni.
13 Mukuma basyelu babana básalakya bukheti kisalu bábazatisa yi kikumbwala kya lukwikilu kina kyenina mwena Kidisitu Yesu.

Kitsweki kya mbuta

14 Yikusonikini mukanda wawu yi kivuvu ni ka thama ku, yikwísa kutala.
15 Kaasi honi yizyeta, wazáya khi bikalulu wakadiki byawu mu nzu ya Nzambi, yina yenina Dibundu dya Nzambi wa moyu, yina yenina kunzi amana disi zyamisa mambu ma kyedika.
16 Eeh, bulungi lwazayabwa, diswekamu ditadidini mambu ma kinzambi dyenina dya mbuta:
Kidisitu,
kisa monika mu lutu lwa kimutu,
wádimonikisa mutu wa masonga muna nzila ya Kitembu Kyatoma[b],
amana banzyo bámumona.
Batu báyadingisa musamu wa Kidisitu ha kati dya babana bakondi kala Bayuta,
bámukwikila kwena batu ba tsi,
bámutombula mu khembu ya ku zilu.

4

Malongi ma luvunu

1 Kinga Kitembu kazonzibwa wengele: muna matangwa ma tsuka, batu bahika batótisalwa lukwikilu ndangu benda dihana ku bitembu byabina byisi hukumuna yi ku malongi ma bitembu bya mbi,

h **2:14 2:14** Kuyandika 2:7,21-22; 3:1-6. a **3:7 3:7** Tit 1:6-9. b **3:16 3:16** Lom 1:4.

2 muna mutindu wa kavungalosi ka
babana bisi longa mambu ma bukamvi,
katsatsa ka bawu meni kenina ka zina
ku kisengu kina kisi bema yi mbawu ya
kabengi.
3 Batu babana bisi longa ni batu bak-
welaku amana bisi bwisa ni badyaku
bima byabi kásala Nzambi, kinga Nzambi
kásadilabya ndangu, babana benina bak-
wikidi, bazayi phi kyedika, badyakabya
mu kuvutulaka matondu.
4 Kinga bima byosu kásala Nzambi
byenina bya bukhetia, amana kweku
ata kima kimosi bafwani kulosa, yukani
badyabya mu kuvutulaka matondu
kwena Nzambi.
5 Kikuma byosu byenina byasambuka
muna ndinga ya Nzambi yi muna lombilu.

Musadi wa bukheti wa Yesu Kidisitu

6 Ho wabalongaka baphangi bakidis-
itu malongi mamana, wakála musadi wa
bukheti wa Kidisitu Yesu; wuna wisi
longuka ndinga za lukwikilu yi malongi
ma bukheti mamana wisi bonga kedi
mboti-mboti.
7 Kaasi wutambwasakaku phandi
za phamba, mameni ma bambuta ba
bakhetu mana matadidiku lukwikilu.
Dihanaka theti mu mambu ma kinzambi.
8 Mukuma tsaka za lutu zenina bukheti
mu mambu makonda mupfunu, kaasi
mambu ma kinzambi menina mupfunu
mu mambu moosu: menina yi bilangi bya
luzingu, kikuma kya luzingu lwa buth-
wena yi bilumbu bya ku thwala.
9 Ndinga yayi yenina ya kyedika amana
yafwana mu kutambwasa kwena boosu:
10 Kikuma, ho tubati diyangisa yi kun-
wanaka, mudyambu thwisi sya kivuvu
kyetu mwena Nzambi wa moyu, wuna
wenina Muhuludi wa batu boosu, batheti
bakwikidi.
11 Tala mamana yikusendini mu kulon-
gaka.
12 Ka mutu ku kalewula kingunza
kyaku; kaasi ngeyi kala mbandu kwena
bakwikidi, muna ndinga, muna khadidi,
muna zola, muna lukwikilu yi muna
kasemi.
13 Yikuna yikwisila, dihanaka mu kutan-
gaka Masonuku ha mesu ma batub, mu
kuhanaka kikesa yi mu kulongaka.
14 Wulewulaku kabu dina wátambula
mu nzila ya khenda dina wenina dyawu,
dina wábonga muna nzila ya mbikutulu,
tangwa bákusya moku kwena kibuka kya
bambuta.
15 Simbidila mambu mama, dihana
mu kisalu kyaki ndangu babana babati
kuyuka bamóna ni kosu kima wubati sala,
ku thwala kibati kwenda.
16 Dikengaka ngeyi meni yi muna ma-
longi maku; sikila mwamuna. Mukuma
ha wasadiki bwabuna, wadíhulula ngeyi-
meni hakimosi yi babana bisi kuyuka.

5

Mambu ma kusala kwena bakwetu

1 Wukayaku mununu mu khabu, kaasi
muheka kikesa hanga mbedi ni tata
wakua. Basyamisa bangunza hanga
baphangi,
2 binunu bya bakhetu hanga bamama,
bandumba hanga baphangi ba bakhetu, yi
kusema kwosu.
3 Basadisa mboti-mboti bafwidi ba muk-
wandi.
4 Ho mufwidi kakala yi bana kondilo
yi batekulu, bulungi mboti bayandika ku-
songila bifu bya kinzambi muna kati kya
nzu ya bawu amana babasadisaka binunu
bya bawu; mukuma bwabuna kisi tamb-
wasa Nzambi.
5 Mufwidi wa mukwandi, yandi wuna
wásala yandi hika, wasya kivuvu kyandi
mwena Nzambi; kisi kwamina phipha
yi mwini muna bizitu byandi yi muna
bisambu.
6 Kaasi mufwidi yandu wisi zingila
mu tsambu, wafwa kedi mbatanana kisi
monika ni moya kenina.
7 Tala mambu mama yikutumini mu
kubasonikina, ndangu bakala konda
kikalu.
8 Amana ho mutu wisiku sadisa biwutu
byandi, theti-theti babana benina mu nzu
yandi, wutunilwa lukwikilu, wa mbi lawu
kuluta wuna wukondi kala mukwikidi.

a **4:4 4:4** Kuy 1:31. b **4:13 4:13** Kutanga kwaku kwa Masonuku ku mesu ma batu kwákala hanga kutanga kuna bakala sadila mu nzu ya kimvuka Bayuta. a **5:1 5:1** Lev 19:32.

9 Mufwidi, ku thwala ya kumusonikisa
mu ndonga ya bafwidi, bulungi kakala yi
mvula kuluta makumi sambanu, kakala
phi mukhetu bákwela kwena yakala mosi;
10 kakala phi yi kimbangi kya mihangu
mya bukheti: mutindu wuna kakala tsat-
sila mboti-mboti bana bandi, kakala yam-
bila batu ku nzu, kakala sukwala bita-
mbi bya batu ba Nzambi[b], kikuma kya
bwabuna kakala yakidila batu babana
bákala mu phasi yi mutindu wuna kakala
dihanina mu kosu mihangu mya bukheti.

11 Kikuma kya bafwidi baba beku kedi
bambuta, lubasonikisaku ku mukanda;
kikuma ha bayuka hika tsambu ya kuk-
wela, badihanaku kwena Kidisitu
12 amana dyakala ni babafundisa
kikuma kya buna babebisini mutindu wa
theti wa kudihana kwena Kidisitu.
13 Dikwawu phi, bwosu benina bamolu,
basanda benda kangala mu nzu za lawu,
bwosu batsúkinaku lwesi mu kukala
bamolu, bazonziki lawu amana bakotiki
kosu dyambu, bazonzaka ata mambu
mana mafwaniku mu kuzonza.
14 Kikuma kya bwabuna, yizóla ni
bangunza ba bafwidi bakwelaka, babuta
bana, bakala batwadisi ba bukheti muna
nzu za bawu; ndangu bamuheka nana
nzila mbeni ya kwenda tuhuna musamu.
15 Mukuma kwenina yi bafwidi bahika
baba batoti kedi mu kulanda Satana.
16 Ho mukwikidi mosi wa mukhetu
kakala yi biwutu byandi bya bafwidi,
kabasadisaka amana Dibundu dibongaku
kiyeka, ndangu Dibundu kalenga sadisa
lwesi baba benina kyedika bafwidi.

17 Kwena bambuta ba Dibundu bana
bisi twadisa bukheti, bulungi babahekaka
luzitu[d] mbala zodi, kuluta lawu babana
bisi dihana lawu mu Ndinga ya Nzambi yi
mu kulonga.
18 Kikuma Masonuku mazonzini: «Wa-
mukasaku munwa ngombi tangwa kabati
nika ngenza», amana: «Bulungi musadi
kabonga lufutu lwandi[e].»
19 Wutambwasaku mutu mosi kisa
funda mbuta, akolu ni bakala bambangi
bodi kondilo batatu.
20 Batu baba basadi masumu, bakaya
ku thwala ya batu boosu, ndangu batu
bahika bayukaka bweya.
21 Yikusikidikisi ku thwala ya Nzambi,
ku thwala ya Kidisitu Yesu yi ku thwala
ya banzyo babana básolama, mu kusadila
mikuku myami buna bufwani konda ku-
sola mbunzu za batu.
22 Wutsutsaku mu kusya mutu moku.
Kalaku mu kithwadi yi mutu wuna wu-
sadi masumu; kala wa kasemi ngeyi-meni.
23 Wunwakaku lwesi mamba; sadilaka
phi koma ka vinu, kikuma kya mukati yi
buna wisi kuyangisa.
24 Masumu ma batu bahika mazayakani
wengele amana misi tekidila mu pfun-
dusu; kwena batu bahika misi landa ku
manima.
25 Mutindu mosi, mihangu mya bukheti
myisi zayakana: ata myami mya mbi,
mina tubatiku mona buthwena, myalen-
daku swamana.

6

1 Batu baba benina mu kizitu kya ki-
hika bulungi mboti babazitisaka bapfumu
ba bawu, ndangu balewasaku zina dya
Nzambi yi malongi mama balonga.
2 Ho bawu bakala yi bapfumu ba bak-
wikidi, bafwaniku ni babakondaka luzitu
mu mvunga ni benina baphangi ba bawu.
Kaasi bafweti basadila kuluta, kikuma
benina bakwikidi yi biwutu bya bawu bya
kutya bisi sadila.

Malongi ma mbi yi bimvwama bya kyedika

Tala mambu mama wufweti longa yi
kutuma.
3 Ho mutu kamwangaka malongi
mahika konda kulandaka malongi ma
kyedika ma Pfumu wetu Yesu Kidisitu yi
malongi mana ma kinzambi,
4 kenina mutu wabasa yi lulendu, kaza-
yiku kima; kimbefu kyandi kya ku-
nanama yi ngyuma zitadidi mihowu.
Kwakuna kwisi butuka kiphala, matendu,
kutukwana, kubongilaka bakwenu ma-
banza ma mbi,

b **5:10 5:10** Luk 7:44. d **5:17 5:17** Masonuku mahika mazimbudi ni lufutu. e **5:18 5:18** Klg 25:4 yi 1Ko 9:9; Mth 10:10; Luk 10:7.

5 kutendana kwa konda tsuka kwa batu
babana benina yi mayedi mazangana,
makonda kyedika, bawu bisi dila mu
mvunga za kinzambi.
6 Kinga, kinzambi kyenina yi muluta wa
lawu, ho wasangwalaka mu kina wenina
kyawu.
7 Kikuma, thwisaku yi kima mu tsi,
amana twalendaku nata phi keti kima.
8 Muna bwabuna, ho twakala yi madya
yi miledi, byabina byatúfwana kwetu.
9 Kaasi batu babana bisi sanda bakituka
bamvwama bisi bwa mu kimeka, mu mu-
tambu yi mu tsatu za lawu za buzoba yi
za phasi, zisi banata mu kuzangana yi mu
lufwa.
10 Mukuma zola dya mbongu dyenina
kisina kya mbi zoosu, amana batu bahika
bádihana mwamuna, báditotisa kyana
yi lukwikilu amana bádinyokuna bawu
meni.

Ndongisila za tsuka

11 Kaasi ngeyi, mutu wa Nzambi,
hangakaku mambu ma buna. Sandaka
masonga, kinzambi, lukwikilu, zola, sipha
dya mbundu, lembami.
12 Nwana muzingu wa bukheti wa
lukwikilu, simbidila moya wa mvula
yi mvula, wuna bákutedila yi kikuma
kya bwabuna wátambwasila dyambu ku
thwala ya bambangi balawu.
13 Yikuhekini muswa ku thwala ya
Nzambi, wuna wisi hulula moya kwena
bihangwa byosu yi ku thwala ya Yesu
Kidisitu, wuna wáhana kimbangi mu ku-
tambwasa dyambu ku thwala ya Phosi
Philatu,
14 mu kusimbidilaka mikuku konda
kifu, konda kikalu, tii yikuna kakwisa
monikina Pfumu wetu Yesu Kidisitu.
15 Kumonika kwakuna kwa Pfumu wetu
kwasalama muna tangwa dina kasila
Nzambi wa kyesi yi Pfumu lwesi, Kyamvu
wa bakyamvu yi Pfumu wa bapfumu[a].
16 Yandi wuna lwesi wisiku fwa, mwena
yandi mwenina yi mwini wumosi bisiku
tala; keti mutu khaniku kamonawa
amana kalendawoku mona; kwena Yandi,
lukumu yi ngolu zilutini za mvula yi
mvula! Abwabuna!
17 Senda kwena baba benina yi
bimvwama mu tsi yayi ni bakalaku
yi lulendu amana basyaku kivuvu mu
bimvwama byakonda kwatakani[b]; kaasi
kivuvu kya bawu kyakala mwena Nzambi
wuna wisi tuheka byosu bya lawu,
ndangu byatuhekaka kyesi.
18 Basenda ni basalaka mambu mam-
boti, bakalaka bamvwama muna mi-
hangu mya bukheti, bakalaka yi kyesi kya
kukabila batu bahika.
19 Balumbikaka bwabuna kimvwama
kya bukheti yi kya ngolu kikuma kya
tangwa dina dyakwísa[d], ndangu babonga
moya wa kyedika.
20 Muzitu Thimoti, batika bukheti kima
kina bákuheka. Wunanamakaku mu
phandi za phamba yi za masafu yi phaka
za luvunu, zina bisi mona hangambedi ni
mazaya.
21 Kikuma, batu bahika, bwosu bázola
mu kulanda mazaya meni mamana,
bátotisa nzila ya bawu ya lukwikilu.
Khenda zakala kwena benu!

a **6:15 6:15** Klg 10:17; Mkg 136:3. b **6:17 6:17** Luk 12:20. d **6:19 6:19** Mth 6.20.

Mukanda wa zodi kwena Thimoti
2THIMOTI
Khotidi ya mukanda

Mukanda wa zodi kwena Thimoti wenina yi kukebisa kwa tsuka kwa thumwa Pholu. Pholu mu boloku kenina (2:9), balawu bamutini (1:15; 4:10-16), wuzayibwa ni ka thama ku, kafwa (4:6). Kabati hana mboti ya tsuka kwena Thimoti, musindikidi wandi wa kisalu, wuna kisi zola hanga mwana wa kubuta.

Mukanda wubati bambukisa luzingu lwa Pholu: kisalu kyandi hanga thumwa, malongi mandi, minyanga myandi kikuma kya Musamu wa Bukheti. Mubindudi kabati hana milongi kwena Thimoti. Kikesa kabati muheka theti mu kubonga ndambu ya phasi zandi mu kisalu kikuma kya Kidisitu (2:1-13). Kunima, kabati mulomba ni kalonga bukheti ndinga ya Nzambi (2:14-4:15). Kikuma kya bwabuna, Thimoti kafweti bwisa ngyuma za mihowu, kabafwila kunda babana bisi sala bifu, kalanda ndyatidi ya Pholu. Amana, ku thwala ya mambu moosu, kakala mutu basila mbundu muna mana bámulonga kwena Pholu yi balongi bahika.

Bambangi ba theti ba Yesu tangwa bisi tota, babana bisi hingana mu kulanda mihangu mya bawu ku manima, mbandu ya babana báteki bisi landa. Kikuma kya bwabuna, benina yi muswa wa kulunda buna bufwani musamu wuna bayuka kwena balongi ba bawu. Bulungi phi ni batangaka Masonuku Matoma. Muna tangwa dina másonama Masonuku Matoma, mikanda mya Bulunda bwa khulu myádikadila kedi yi ndambu ya mikanda myahika mya Bulunda bwa pha. Mikanda meni mina myosu «myenina yi mupfunu kikuma kya kulongila kyedika, kikuma kya kukwikisa, kikuma kya kusongisa bifu yi kikuma kya kuyidika ku luzingu lwa masonga» (3:16).

Mboti

1 Meni Pholu, thumwa wa Kidisitu
Yesu muna luzolu lwa Nzambi, wuna
wápheka kiyeka kya kusamuna moya
wuna bátusila kilangi mwena Kidisitu
Yesu.
2 Kwena Thimotia, mwana wama wa-
tondama: Khenda, kheni yi ngemba
kwena Nzambi, Tata, yi kwena Kidisitu
Yesu, Pfumu wetu!

Kuvutula matondu kwena Nzambi

3 Mvutudi matondu lawu kwena
Nzambi wuna yisi sambila yi katsatsa
ka kasemi, bwosu bákala bakhaka bama.
Amana phipha, mwini yisiku lembwa mu
kulusyaka mu bisambu.
4 Ngyubukini matsangab maku, tsambu
ya lawu phi yenina yawu ni yikumona
tswatsu, ndangu yibasa mu kyesi.
5 Ngyubukini phi lukwikilu lwa ma-
songa luna wenina lwawu; hanga luna
kákala lwawu khaka waku wa mukhetu
Loyisi, yi luna lwa ngudi waku Winisi,
yenina yi kikumbwala ni wenina lwawu
phi ngeyi.
6 Kikuma kya bwabuna, yikubambuk-
isini: tokamisa kabu dya Nzambi dina
wábonga ha yikusya moku.
7 Kikuma, Kitembu yandu katuhekini
Nzambi kisiku tunatina bweya; kaasi kisi
tuheka ngolu, zola yi kudikengila.
8 Wuyukaku tsoni mu kuta kimbangi
kya Pfumu wetu, keti kya meni, mutu
wandi wa boloku. Kaasi mona phasi
hakimosi yi meni kikuma kya Musamu wa
Bukheti, muna ngolu zoosu zina kátuheka
Nzambi.
9 Yandi Nzambi wátuhulula amana
wátutela mu mbila yatoma, ka kikuma
kya mihangu myetu ku, kaasi muna ku-
landa mabanza mandi mana kádiyidikila
kedi, mu khenda zina kátuheka mwena
Kidisitu Yesu tuka luyanduku lwa
matangwa mamana misiku hwa.
10 Khenda zazi katusongidiza buthwena
muna kudimonikisa kwa Muhuludi wetu,
Kidisitu Yesu. Yandi wuna wisa zilula
ngolu za lufwa amana wumonikisini

a **1:2 1:2** Mhb 16:1.
b **1:4 1:4** Pholu kabati yubuka kyadi kina kákala kyawu Thimoti tangwa kámusisa ku Efesu. (1Th 1:3.).

moya wa mvula yi mvula muna nzila ya Musamu wa Bukheti.
11 Kikuma kya Musamu meni wawu wa Bukheti, meni, bátsikununa yikala mbambala, thumwa yi mulongi[d].
12 Kikuma kya bwabuna yisi dikumbidila mu phasi zazi; yisibwoku yukila tsoni, mukuma nzayi mwena nani yísila lukwikilu lwama, amana yenina yi kikumbwala ni yanduna kenina yi hamu dya kukeba kina bápheka yi kuna kilumbu meni kyakina.
13 Simbidila, muna lukwikilu yi muna zola dina dyenina mwena Kidisitu Yesu, mbandu ya ndinga zina za bukheti wáyuka kwena meni.
14 Sweka ndinga zoosu za bukheti zina bákuheka mu nzila ya Kitembu Kyatoma wuna wisi zingila mwena betu.
15 Wuzayibwa ni batu boosu ba ku Aziya basala nzukula, mu kati dya batu babana benina Fizyedi yi Edimozyeni.
16 Pfumu káhana khenda zandi muna nzu ya Onezifodi, mukuma kisi pheka kikesa amana káyukaku tsoni za miyololu mya meni;
17 kaasi buna kisa ku Loma, wasya ngolu mu kwenda tsanda amana wámbona.
18 Yambula Pfumu kamusadisa kalenga bonga khenda kwena Nzambi muna kilumbu meni kyakina. Ngeyi meni wuzayi mboti bisalu byosu katsadidi ku Efesu.

2

Phumbulu wa kyedika wa Yesu Kidisitu

1 Kwena ngeyi, mwana wama, kala yi ngolu mu khenda zina zenina mwena Kidisitu Yesu.
2 Amana mamana wángyuka mu kulonga mu mesu ma bambangi balawu, wahanama kwena batu babana bisi sila mbundu, babana benina yi khwakasu ya kulonga phi batu bahika.
3 Nyokuka ngeyi phi, hanga phumbulu wakyedika wa Kidisitu Yesu.
4 Phumbulu wuna wubati yilama kenda ku mvita, kakwendaku sanda kasala mambu ma luzingu, ho kazola ni kamuzatisa pfumu wandi wuna wámukotisa mu kisalu.
5 Amana mutu wuna wisi sala tsaka za kutina thinu, wuna wisiku landa mikuku, kalendaku nunga ho kisiku sadila buna milombini mikuku[a].
6 Musadi wa bilanga wuna wisi dihana mu kisalu, kafweti kala watheti mu kubonga mbutu yandi.
7 Simbidila mambu mbati kuzimbwala: Pfumu kakuheka ngangu muna mambu moosu.
8 Mubambuka Yesu Kidisitu, mwana wátuka mu khuna ya Tavidi yandu wáfutumuka ku bafwa bwosu wisi longa Musamu wa Bukheti.
9 Kikuma kya Musamu wa Bukheti meni wawu mbati nyokukina amana batsini mu miyololu hanga mutu wa mbi. Kaasi Ndinga ya Nzambi bakasayoku keti koma!
10 Mukuma kya bwabuna yisi tambwasila phasi zoosu kikuma kya babana kásola Nzambi, ndangu bawu phi babonga luhulusu mwena Kidisitu Yesu, ha kimosi yi khembu ya mvula yi mvula.
11 Ndinga yayi yenina ya kyedika:

«Ho twáfwa hakimosi yi yandi, twazínga phi hakimosi yi yandi;
12 ho twakanga mbundu, twayála phi hakimosi yi yandi;
ho twamutuna, yandi phi katútuna;
13 ho thweku yi kwikama, yandi kasála wa kwikama,
mukuma kaditunaku yandi meni[b].»

Musadi wakwikama

14 Tala mana wabámbukisa boosu amana bakebisa ku thwala ya Nzambi kikuma kya mambu ma ngyuma zina zitadidi mihowu. Ngyuma zina zisiku sadisa keti koma, kaasi zisi bebisa batu bana bisiza yuka.
15 Sya ngolu balenga kutambwasa ku mesu ma Nzambi, hanga musadi wuna wisiku bengisa mesu mu kisalu kyandi amana walongaka, buna bufwani, ndinga ya kyedika.
16 Bwisa phandi za phamba zakonda kala mu kinzambi, mukuma babana bisi

d **1:11 1:11** 1Th 2:7. a **2:5 2:5** 1Ko 9:24-27. b **2:13 2:13** Lom 6:8; Mth 10:33 yi Luk 12:9; thl 23:19.

dihanamwa bisi yekuka lawu mu kinzambi.
17 Malongi ma bawu menina hanga phuta yavunda yisi wumuna misuni. Bwabuna benina Kimeni yi Fileti:
18 Bayekukini mu nzila ya kyedika amana baningisini lukwikilu lwa batu mu kusamuna ni lufutumuku lwásalama kedi.
19 Kinga mipfundila mya ngolu mina kasya Nzambi myazyama myenina: Ndinga zazi zanama mwamuna: «Pfumu wubazayi batu bandi», amana «kosu mutu wuna watela zina dya Pfumu kafweti bwisa mu kusala mbi.»
20 Muna kati dya nzu ya mbuta, mweku lwesi malonga ma wolu yi ma manzanza; ma mutuma yi ma phophu za miti phi menina. Mamana ma theti yimamana bisi yambila batu ba luzitu, mana mahika kikuma kya kusadilaka bilumbu byosu.
21 Ho mutu kadisemisaka muna mambu mamana yilusamwani, kakala nzungu zina bisi yambila batu ba luzitu, wa kutambika, mupfunu kwena pfumu wandi, kalenda sala kosu kisalu kya mboti.
22 Tinaka tsambu za mbi za kingunza, sandaka masonga, lukwikilu, zola, ngemba, hakimosi yi babana bisi mutela Pfumu yi mbundu ya kasemi.
23 Kaasi bwisaka phaka za phamba yi za buzoba, wazayaka ni zazina zisi buta ngyuma.
24 Kinga bweku bukheti musadi wa Pfumu kayumanaka, kaasi kazolaka batu boosu, kakala mutu walunga mu kulonga amana katambwasaka batu babana bisi mutanga mambu;
25 kafweti balongaka mu malembi batu babana bisi mutendisa, bwalenda kala ni Nzambi kabaheka tangwa dya kusoba mabanza ma bawu amana bazaya kyedika.
26 Balénda dibakisa amana balubuki mu mitambu mya kiphidi-mutu, wuna wábakwata ndangu basalaka luzolu lwa yandi.

3

Phasi za matangwa ma tsuka

1 Wazayabwa mboti: muna matangwa ma tsuka, bilumbu bya phasi byakála.
2 Mukuma, batu bakála yi bwimi, nzoluka ya mbongu, bakwa mitsiki yi bakwa lulendu; bamúsafula Nzambi, balémvukilaku bibuti bya bawu, bakálaku kabanzi amana bakálaku yi luzitu ku mambu matoma;
3 bakála yi mbundu ya zititi, konda kyadi, kukumbaka batu, bakonda kwatakani, bakwa kingolu-ngolu amana bambeni ba mamboti;
4 balámbula bakwawu, batu ba mbundu ya khufi amana lulendu lwabákitula baphofu; bazákama yi tsambu za lutu kuluta Nzambi;
5 bahúnikisa ni benina yi kinzambi, kaasi batúnaza ngolu za kinzambi meni kina. Bafila kunda batu ba mutindu wuna!
6 Mukuma, ha kati dya batu babana, bahika bisi kota mu nzu yi kuhunaka bakhetu, benina yi bizitu bya masumu, muna mitambu mya bawu; bakhetu babana benina yi tsambu za mambu ma mbi ma mutindu yi mutindu;
7 bisi sanda balongukaka kosu tangwa, kaasi bisiku lenda kuzaya kyedika.
8 Bwosu buna phi Yanesi yi Yambelesi bátendana yi Moyize, mutindu mosi phi batu baba babati tendana ku kyedika. Benina batu ba mayedi mazangana yi lukwikilu lwa phamba.
9 Kaasi bakwéndaku kyana kya lawu, mukuma batu boosu babátungulula buzoba bwa bawu, bwosu bwákala bwa Yanesi yi Yambelesi[a].

Ndongisila za tsuka

10 Kaasi ngeyi wulandiki mboti malongi mama, khadidi, mabanza ma kisalu, lukwikilu, sipha dya mbundu, zola, kikwamina,
11 minyanga yi phasi zazi yímona ku Atyosi, ku Kikonyumi, ku Disiti. Khi minyanga ndatiku! Kaasi muna moosu, Pfumu wákhutumuna.

a **3:9 3:9** Yanesi yi Yambelesi makala mazina mana bakala hana Bayuta kwena bakwa mikisi ba ku Ngiphiti. Kul 7:11. 22.

12 Amana batu boosu bisi sanda kuzingilaka mu kinzambi mwena Kidisitu Yesu banyokuka.
13 Kaasi batu ba mbi yi bakwa bikwaki balánda hika mu kusala mbi, bahúna batu bahika amana babáhuna bawu meni.
14 Kaasi kwena ngeyi, kwamina muna mambu mana wálonguka yi mana wákwikila yi mbundu yosu. Wuzayi kwena nani wálongukama[b].
15 Amana tuka kimwana kyaku, wuzayima Masonuku Matoma; malenda kuheka mudimu wuna wakúnata ku phulusu muna lukwikilu mwena Kidisitu Yesu.
16 Masonuku moosu masonama mu ngolu za Nzambi, amana menina mupfunu mu kulonga, kubwisa bifu, mu kusungika mbi, mu kulonga mu masonga,
17 ndangu mutu wa Nzambi kalenga kala wayilama buna bulungini amana kakala walunga mu kusala kosu kisalu kya bukheti.

4

1 Yikusikidikisi ku thwala ya Nzambi yi ku thwala ya Kidisitu Yesu, wuna wabáfundisa batu ba moyu yi bamvumbi, yikulombibwa muna zina dya kudimonikisa kwa Kidisitu yi Kipfumu kyandi:
2 samuna Ndinga ya Nzambi, ata muna tangwa dya bukheti keti dya kakalakanu; bakwikisa, bakaya ho loni baheka kikesa, wabalongaka yi sipha dya mbundu dyosu.
3 Mukuma, tangwa dibati kwisa batu bazólaku kuyuka malongi ma kyedika, kaasi balánda tsambu za lutu lwa bawu amana badíhana kwena balongi ba lawu babásamwana mana bisi zola kuyuka.
4 Bapháta matu ma bawu ndangu bayukaku kyedika, bahúkumuka ku bingana-ngana.
5 Kaasi ngeyi, dikenga mu mambu moosu, tambwasa munyanga, mwangisa Musamu wa Bukheti, lungisa buna bufwanini kisalu kyaku.
6 Kwena meni, beka zola ni bandambula kimenga amana tangwa dyama dya kusisa tsi dilungi.
7 Ndwaniki muzingu wa bukheti, thudini ku tsuka ya thinu, tsimbididilwa lukwikilu.
8 Amana buthwena, mukhonzi wa masonga bátswekilawa: Pfumu, zusi wa masonga, kaphékawa kilumbu meni kyakina, amana ka kwena meni ku lwesi, kaasi yi kwena babana boosu bisi zola kudimonikisa kwandi.

Milongi mya tsuka

9 Sya ngolu wisa ngwana tswatsu.
10 Kikuma Temasi wáthina, mudyambu dya lungongu lwa mambu ma buthwena ma tsi yayi; wendi ku Tesalonika; Khelesasi kakwénda ku Ngalatiya, amana Titi kakwénda ku Talamati[a].
11 Luka lwesi yenina yandi. Munata Malaku amana wisa yandi, mukuma mupfunu wa lawu yenina yandi kikuma kya kisalu.
12 Yimutumikini Tisiki ku Efesu.
13 Ha wakwísa, wandatina kazaka kana tsitsiki ku Tholowasi kwena Kadiphusu; amana wandatina phi mikanda, thetitheti mikanda mina báyidikila yi mikanda mya bambisi.
14 Lekizandi wuna wenina mbembu, mbi ya lawu káphanga; Pfumu kamuvutwala bwosu bwenina mihangu myandi[b].
15 Dikenga kwena yandi, ngeyi phi, mukuma kázolazoku keti koma ndinga zetu.
16 Tangwa yísamba mbala ya theti ha bápfunda, yímonaku mutu wátsadisa: batu boosu bándosila. Yambula Nzambi kabatangilamoku!
17 Kaasi Pfumu wángyakidila amana wápheka ngolu zilutini, ndangu, muna nzila ya meni, Musamu wa Buketi basamunawa buna bufwani amana baba bakondi kala Bayuta boosu bayukawa. Amana wáphulula ku munwa wa thambu.
18 Pfumu kaphúlula hika ku kosu kisalu kya mbi amana kakhótisa konda kifu muna Kipfumu kyandi kya mazilu. Khembu yakala kwena yandi mvula yi mvula! Abwabuna!

Mboti ya tsuka

b **3:14 3:14** 2Th 1:5; 2:2. a **4:10 4:10** Khl 4:14; Fdm 24; 2Ko 8:23; Ngl 2:3; Tit 1: 4. b **4:14 4:14** Mkg 62:13; Bin 24:12; Lom 2:6.

19 Muheka mboti Phisikila yi Akilasi, yi
nzu ya Onezifodi.
20 Elasiti wusadiki ku Khoditu, amana
yimusisikini Thofimi wabela kuna Mile.
21 Sya ngolu wisa buna khaniku kedi
disa tangwa dya kyosi kya ngolu.
Ebulusu, Phundesi, Dinusi, Koloti yi
baphangi boosu mboti bakuhekini.
22 Pfumu kakala yi kitembu kya ngeyi.
Khenda za Nzambi zakala yi benu!

Mukanda kwena Titi
Titi
Khotidi ya mukanda

Titi kákala mutu mosi wuna wakala musindikila Pholu mu kisalu. Kisalu kya mbuta kasala muna matangwa dina kámona Pholu phasi ku thwala ya bimvuka bya ku Khoditu. Tangwa dyadi babati musonikina mukanda, Titi ku zawala dya Kheleti kákala. Kwakuna kabati sadisa bakidisitu ndangu badisya mu ndonga.

Mubindundi kabati bambukisa kwena Titi mambu ma mupfunu ma batwadisi ba Dibundu (1:5-16). Kabati muheka malongi muna mana matadidini bikhunda ha kimosi yi batu bahika ba kimvuka: binunu, bandumba, basanda, bahika (2:1-15). Yesu Kidisitu wálambula luzingu lwandi, ndangu kakula batu ba tsi mu mbi yosu (2:14): luzingu lwa pha lwa bakidisitu kwakuna lwisi yekamina.

Muna tangwa dina myásonama mikanda mya Thimoti yi mukanda wa Titi, bakidisitu bábakisa ni Yesu kakwisaku vutuka kedi buthwena. Bulungi balonguka kikuma kya kuzingila muna tangwa dina benina mu luzingu.

Mboti

1 Pholu, musadi wa Nzambi, thumwa wa Yesu Kidisitu.

Yítambula kiyeka kya kunatisa ku lukwikilu babana kásola Nzambi yi kubazayikisa kyedika bwosu lwenina kyenina kinzambi kya bakidisitu,

2 ndangu babonga kivuvu kya luzingu lwa mvula yi mvula. Nzambi, bwosu kisiku huna, yandi wátusila luzingu meni lwaluna ku thwala ya matangwa moosu;

3 amana buna dyálungila tangwa dina kásila, wásongila Ndinga yandi muna musamu wawuna báhana kwena meni yi wawuna yisi longa muna muswa wa Nzambi, Muhuludi wetu.

4 Kwena Titi[a] mwana wama wa kyedika bwosu lwenina lukwikilu lwetu lwa mu kimvuka. Yambula Nzambi Tata yi Kidisitu Yesu Muhuludi wetu baluheka khenda yi ngemba.

Kituma kya Titi ku Kheleti

5 Kima yíkusisila ku Kheleti, ndangu wámeka kusya mu ndonga mambu mahika mana masadi mu kuyidika amana wasikununa bambuta muna kosu mbanza, bwosu buna yikulongikila menimeni.

6 Mbuta kafweti kala mutu wakonda kifu, yakala dya mukhetu mosi, wenina yi bana ba bakwikidi bana bakonda kedi funda mu mambu matadidini kisaka-saka keti kukonda kulemvuka.

7 Kikuma, bulungi ni mutwadisi kakala wakonda kifu, kikuma yandi báheka kiyeka kya mambu ma Nzambi, kaditsikisakaku, kakalaku mukwa khabu, kakalaku kinwa malafu, kakalaku lwasa, kasandakaku lufutu mu nzila za mbi.

8 Kaasi kakala mutu wisi yamba batu, wisi zola mamboti. Kakala mutu wa mabanza ma mboti, mutu wa masonga, watoma, mutu wa kukanga mbundu.

9 Kakala mutu wádihana ku Ndinga ya lukwikilu, kisiya sadila phi bwosu buna bálongilaya. Muna bwabuna kakadila yi hamu dya kuhana kikesa muna dilongi dya kyedika amana kalénda songila kifu kya bawu kwena babana babati mutendisa[b].

10 Kikuma, balawu benina, kuluta hana kati dya bakidisitu babana ba Bayuta, benina bakolami amana bisi zonza mambu makonda mupfunu yi kuhunaka bakwenu.

11 Bulungi kubakangisa munwa. Mukuma nzu za muthu bisi vwadingisa, mu kulongaka mambu mana mafwaniku mu kulonga, kikuma kya lufutu lwa mu nzila za mbi.

12 Mosi hana kati dya bawu, mbikudi, kázimbula: «Bakheleti benina kosu tangwa bahunya misamu, bambisi ba nganzi, babolu bana bisi zola lwesi kudya.»

a **1:4 1:4** 2Ko 8:23; Ngl 2:3; 2Th 4:10.

b **1:9 1:9** 1Th 3:2-7.

13 Kimbangi kyaki kyenina kya kyedika. Yihana ni baheka phi bikalu bya ngolu, ndangu bakala ba kasemi mu lukwikilu,
14 amana bayekaminaku hika ku mikhenda mya Bayuta yi ku mikuku mya batu mina misiku landa nzila ya kyedika.
15 Byosu byenina bya kasemi kikuma kya batu babana benina ba kasemi; kaasi heku kima kyenina kya kasemi kikuma kya babana básumuka amana bakonda lukwikilu: ngangu za bawu yi katsasa ka bawu byenina bya mvindu.
16 Bisi tambwasa ni bamuzayini Nzambi, kaasi bisi musuwangana muna mihangu mya bawu. Batu ba nzanzi[d], bisiku lemvuka amana bisiku lenda kuhanga keti kima kimosi kya bukheti.

2

Binunu, bangunza yi bahika

1 Kaasi kwena ngeyi, zonza lwesi mambu mana mafwanani yi malongi ma masonga.
2 Zimbula kwena binunu bya bayakala ni bakalaku batu ba kulutisaka kitesu, bawu benina batu ba kuzitisa, benina batu bana bazayini kudibatila mboti-mboti, benina ba kasemi muna lukwikilu, muna zola[a] yi muna kwikama.
3 Phila mosi phi yi kwena binunu bya bakhetu, bakala yi bikalulu bina bilungidini mu kikuma kya bakwikidi; bakalaku batu bisi kwenda mu kukumbaka bakwawu, bakalaku phi bahika ba malafu. Kaasi balongaka mambu ma mboti;
4 ndangu balongaka kwena bandumba ba bangudi mu kuzolaka bayakala ba bawu yi bana ba bawu,
5 bazayaka mu kuditanina mboti-mboti, bakala ba kasemi, badihana mu kusala bisalu bya mu nzu, bakala batu ba mboti, amana balemvukaka kwena bayakala ba bawu, ndangu Ndinga ya Nzambi balewulayoku.
6 Phila mosi phi kwena ngeyi, balongaka masanda ni bazaya kudilunda mboti-mboti
7 mu mambu moosu. Ngeyi meni wakalaka mbandu ya mihangu mya bukheti. Amana malongi maku makala ma kasemi yi mana mabati nata luzitu.
8 Ndinga zaku zakala za masonga, zina balendaku lewula kwena batu, ndangu mutendi kayuka tsoni, kikuma kamónaku dyambu dimosi dya mbi dina kazónza kikuma kya betu.
9 Balonga bahika ni bazitisaka bapfumu ba bawu mu mambu moosu, babasephidisaka, babalumunakaku ndinga za bapfumu ba bawu,
10 babayibakaku keti kima. Kaasi badisongilaka kosu tangwa ni benina batu ba kusila mbundu, kikuma kya kuhana lukumu ku malongi ma Nzambi, Muhuludi wetu.
11 Mukuma, Nzambi wásongila kedi khenda zandi hanga tho ya luhulusu lwa batu boosu.
12 Khenda meni zina zibati tulonga ni twabwisa khadidi ya mbi, twabwisa phi nzoluka za tsi yayi; amana muna tangwa dyadi, twakala batu babana bazayi kudilunda mboti-mboti, batu basungama, yi batu babana bisi zingila mu kinzambi.
13 Bwabuna bufwani kithamina kina tubati hingidila mamboti mana thwisi sila kivuvu, yi kumonika kwa khembu ya Nzambi wa mbuta yi Muhuludi Yesu Kidisitu.
14 Wádilambula yandi-meni kikuma kya betu, ndangu katukula ku mbi yosu amana katukitula kanda dya kasemi, dina dyenina kikuma kya yandi-meni, babana benina babasa yi tsambu ya lawu mu kusala mihangu mya bukheti.
15 Tala mana wufwani mu kulonga, kuhana kikesa kwena bana babati kuhinikina kondilo kubasongisa yi lawu dya hamu. Ka mutu ku kakulewula.

3

Bifu bya kikidisitu

1 Bayubulula bakwikidi ni bafweti bayukila batwadisi yi bapfumu ba luyalu, bafweti balemvukila, amana bakalaka bayilama mu kuhangaka moosu ma bukheti.

---

d **1:16 1:16** Mu mikanda mya hika bisi zonza: Batu ba mbi ya lawu.

a **2:2 2:2** Twalenda sadila phi "lungongu"

2 Balewulaku mutu, kaasi bakalaka batu
ba talala yi buweti, amana basongilaka
kosu tangwa lembami dya bawu kwena
batu boosu.
3 Mukuma, betu phi, twákala theti
hanga biyungu, bakolami, twakalaku mu
nzila. Twákala bahika ba byesi yi tsambu
za mutindu yi mutindu. Twakala zingila
mu bundwandwa yi nzoluka. Twakalaku
dihekisa luzitu, amana twakala dimenga
betu yi betu.
4 Kaasi tangwa kásongila Nzambi Muhu-
ludi wetu buweti bwandi yi lungongu
lwandi kikuma kya batu,
5 wátuhulula, heku ni kikuma kya
buna twáhanga mihangu mya masonga,
kaasi kikuma kya kheni yina kátuyukila.
Wátuhulula, wátuheka lubutuku lwa pha.
Amana muna nzila ya Kitembu Kyatoma,
wátuheka luzingu lwa pha.
6 Mukuma Nzambi wátufwebwala
Kitembu Kyatoma hana thandu ya betu,
muna nzila ya Yesu Kidisitu Muhuludi
wetu;
7 ndangu, muna khenda zandi, kisi
tukitula batu ba masonga ku mesu ma
Nzambi, amana wátuheka muswa wa
kubonga luzingu lwa mvula yi mvula luna
thwisi sila kivuvu.
8 Ndinga yina yenina ya kyedika.

Nzodi ni wazonzaya yi nziki-nziki,
ndangu babana bisi kwikila mwena
Nzambi badihana mu kuhangaka hika
lawu mihangu mya bukheti. Tala mana
menina mboti yi mupfunu kikuma kya
batu.
9 Kaasi tina matendu ma buzoba,
mambu mana matadidi ndonga ya bu-
tuka, ngyuma yi mathata mana matadidi
mitsiku: meku mupfunu amana ma
phamba.
10 Mutu wuna wisi kotisa ngyengu,
muyekula mu Dibundu, ku nima dya
kukebisa kwa theti yi kwa zodi.
11 Kikuma, wuzayi ni mutu wa mutindu
wawuna wuditotisi kedi, kabati landa
kusumuka; amana ndola kabati dizengila
yandi-meni.

12 Tangwa yikútumina Aditemasi ho
loni Tisiki, sanda phila ndangu wisila
kwena meni kuna Nikophodisi, mukuma
kwakuna nzengikini kunangina mu kuhi-
tisa tangwa dya kyosi kya lawu.
13 Hanga bwosu bulungi mu kusala
kikuma kya kubasadisila mulongi wa mit-
siku Zenasi yi Apholosi, mu kitambu
kya bawu, yidika ndangu bakondaku keti
kima.
14 Bulungi phi baphangi betu bak-
wikidi balonguka mu kusala mihangu
mya bukheti, ndangu balunga mu ku-
sadisa batu babana benina yi mupfunu
wa lusadisu. Amana banataku luzingu
lwa phamba.
15 Boosu babana benina hakimosi yi
meni mboti bakuhitikini. Baheka mboti
babana bisi tuzola mu lukwikilu.
Yambula khenda za Nzambi zakala
kwena benu boosu.

Ndongisila za tsuka

Mukanda kwena Fidimoni
Fidimoni
Khotidi ya mukanda

Fidimoni kẹnina nduku wa thumwa Pholu. Pholu kamusaṃwana Musamu wa Bukheti ku nima, wakituka mukidisitu. Mukyedika kenina mvwama. Kákala yi bahika. Onezimi, mosi wa bahika ba Fidimoni, wátina kwena pfumu wandi. Kámuwạna Pholu muna boloku mwa-muna kakala. Wákituka mukidisitu yandi phi. Pholu wámuvutula Onezimi kwena pfumu wandi yi mukanda hana moku. Abweti Fidimoni kamúyambila Onezimi?

Mukanda wa Pholu kwena Fidimoni wutadidini phi kimvuka kina kyisi khun-dakanina muna nzu yandi (nzila 2). Wu-bati zonzila dyambu dimosi ditadidini kimvuka kya muthu.

Muna tangwa meni dyadina, kimvwama kya bisi Loma kyákala mu kikhita kya bahika. Ndambu mosi ya batu ba mulambu wawuna benina bahika. Babati sala muna bisalu byosu amana luzingu lwa bawu lwosu ha moku ma bapfumu ba bawu. Kutina kwa muhika bisikwa hanina ndola mosi ya ngolu, mbala za hika mu lufwa.

Muna mukanda wandi, Pholu kabati lomba kwena Fidimoni mu kumutam-bula Onezimi hanga phangi watondama. Kikuma boosu, yi batu bana bakondi kala bahika yi bahika, benina baphangi mwena Kidisitu. Kaasi Pholu kabatiku hana muswa kwena Fidimoni. Wuzodini ni Fidimoni kabonga lukanu yandi meni mu mana kasála.

Bakidisitu ba theti báfwanaku kedi mu kubalumuna mutindu wa luzingu lwa bawu muna mbala mosi. Kaasi luk-wikilu mwena Yesu Kidisitu lubalumuni mutindu wa kuzingila muna mbala mosi. Ndinga ya lungongu yenina yi ndandu muna luzingu lwa kingenga yi luzingu lwa batu boosu.

1 Yandu meni Pholu, bákotisa mu boloku kikuma kya Kidisitu Yesu yi phangi Thi-moti.

Kwena ngeyi Fidimoni, watondama yi musindikidi wetu wa kisalu,
2 yi kwena Aphiya, phangi wetu wa mukhetu, kwena Adisiphi, musindikidi wetu wa mizingu, yi kwena Dibundu dina dyisi khundakana muna nzu yaku:
3 Yambula Nzambi Tata wetu yi Pfumu wetu Yesu Kidisitu baluheka khenda yi ngemba.

Lungongu yi lukwikilu lwa Fidimoni

4 Mbala zoosu zina yisi vutula matondu kwena Nzambi wama, yisi tumbula zina dyaku Fidimoni muna bisambu byama.
5 Mukuma yisi yuka khululuka ya lun-gongu lwaku kikuma kya bakwikidi boosu yi lukwikilu lwaku kwena Pfumu Yesu.
6 Yisi lomba kwena Nzambi ni lukwik-ilu luna wenina lwawu mu kithwadi yi betu, lwakala ngolu mwena ngeyi ndangu lwasongila mamboti mana tufwani mu kulungisa kikuma kya Kidisitu.
7 Kikuma, zola dyaku, phangi, dipheki kyesi kya lawu yi kikesa, mukuma wusyamisini mbundu ya bakwikidi.

Pholu wulombi lusadisu kikuma kya Onezimi

8 Yihana ni, mbatanana yenina yi muswa mu kithwadi yi Kidisitu mu kukusenda mana wulungini mu kuhanga,
9 kaasi nzodi yikulomba kima kimosi muna zina dya lungongu. Bwosu yekina, meni Pholu, kinunu, amana phi buthwena mu boloku yenina kikuma kya Kidisitu Yesu,
10 mbati kulomba lusadisu kikuma kya Mwana wama Onezimi. Yandi Kenina mwana wama wuna mbutidini muna boloku.
11 Theti, ká́kalaku mupfunu kwena ngeyi, kaasi buthwena bwabu, mupfunu katuyekina kwena ngeyi yi meni.
12 Buthwena, yikuvutwadi yandi, yandi wenina hanga ndambu ya meni meni.
13 Yizodi ni kakala bela-bela yi meni ndangu katsadisaka ha kifulu kya ngeyi, muna tangwa dyadi yenina mu boloku kikuma kya Musamu wa Bukheti.
14 Kaasi nzodikiku ni yihanga kima konda wapheka nzila, ndangu

wuhangaku mambu mu kingolu-ngolu kaasi yi mbundu ya bukheti.

15 Ngatu Onezimi káyekukila kwena ngeyi kikuma kya tangwa dya khunda, ndangu kakuvutwakila kyamakulu,

16 kakalaku hanga muhika wa ngeyi, kaasi wekina kuhita muhika: phangi mosi watondama. Mukuma kenina kwena meni, hanga phangi watondama, kakálabwa hika kwena ngeyi phi phangi watondama, hanga mutu, hanga phi phangi mwena Kidisitu.

17 Yuka ni wisi mbongila hanga nduku waku, mubonga yandi phi bwosu wisi mbongila meni.

18 Yuka ni mbi kákuhanga, kondi loni pfuka yaku kenina yawu, syabya mu mutwa wa meni.

19 Yi koku dya meni meni mbati sonikina mambu mama: Meni Pholu, yikúvutwalabya. Nzodiku yikuyubululabwa ni ngeyi pfuka ya meni wenina yawu, luzingu lwaku yáta.

20 Kyedika, Phangi wama, tsadisa bwabuna kikuma kya lungongu lwa Pfumu: ndembika mbundu mukuma ngeyi yi meni kima kimosi thwenina mwena Kidisitu.

21 Tsini mbundu ni muna tangwa dyadidi mbati kusonikina, wahánga kuhita hika buna yikulombini. Nzayi mboti ni wahángabwa hika kuluta.

22 Amana muna mbala mosi, yikulombi hika ni wangidikila mwanza, mukuma yenina yi kikwamina ni muna bisambu byenu nzila yakhángwakila ndangu yisa luvutwakila hika.

Mboti za tsuka

23 Ephafwasi, yandi wenina hakimosi yi meni mu boloku kikuma kya Kidisitu Yesu, mboti kakuhekini;

24 Malaku, Adisitadiki, Temasi yi Luka, basindikidi bama ba kisalu, bawu phi mboti bakuhekini.

25 Yambula khenda za Pfumu Yesu Kidisitu zakala yi kitembu kyenu!

Mukanda kwena bisi Hebelu

Hebelu

Khotidi

Mukanda kwena bisi Hebelu weku yi zina dya musoniki. Wubatiku songila phi keti nati bа́sonikinawa. Musoniki wa wawu kenina mwisi Ngeleki, kaasi tomizaya masonuku ma Bulunda bwa khulu. Kabati sonikina bakidisitu babana benina mu kisina kya Bayuta. Bakidisitu babana bakatudini kikesa. Batotisini tsambu yi kikumbwala kya theti. Bahika benina phi yi sunga dya kukatula lukwikilu. Musoniki wa mukanda zodi kayika malongi mana bа́tambula kikuma kya kubaheka kikesa.

Mwena Kidisitu mbambala wa Nzambi, bisi kotila batu mu kikhunda yi Nzambi (1:1-2:18). Kikuma Kidisitu kenina Mwana wa Nzambi, kenina kyedika bwosu buna kenina Nzambi (1:3). Wа́kituka kyedika mutu. Muna kufwa kwandi hanga mutu, wа́katula ngolu za kitembu kya mbi (2:14).

Kikuma kya Kidisitu, bakwikidi bafwani mu kubwesuka kwena Nzambi yi kikumbwala (3:1-5:10). Kikuma, Yesu Kidisitu wа́tula yi kwena Nzambi, amana Nzambi wа́mutumbika Mbuta-Nganga. Muna Bulunda bwa Khulu, mbuta-nganga kenina wuna wulungi mu kubwesuka belabela yi Nzambi, mu kukotaka mu kizika kyatoma hedila. Kisi tambika bimenga kikuma kya kubonga ndoluka ya masumu. Buthwena, Yesu Kidisitu yandi lwesi wenina Mbuta-Nganga. Mukanda kwena bisi Hebelu, wawu lwesi wisi tambwasa mamana, muna mikanda myosu mya bulunda bwa pha.

Musoniki wa mukanda kabati londulula mutindu wuna kenina Yesu Mbuta-Nganga wa bakwikidi (5:11-10:31). Kenina bwa muna mutindu wuna wuswaswani yi bambuta-nganga ba Bayuta.

Mukhenda wumosi wa Bulunda bwa khulu walenda tendula mamana. Mukanda wa Kuyandika 14:17-20 wubati zonzila kutundakana kwa Bulahami yi mutu mosi wa nzenza bisi tela Medikiseteki. Bwosu kenina Medikiseteki, Yesu phi kenina Mbuta-Nganga wuna wukondi kala mu butuka dya banganga-Nzambi. Bа́muyadikaku Nganga-Nzambi mu mutindu wuna bisi yadikila mu mikuku mya batu. Banganga-Nzambi lawu benina amana bisi fwa. Yesu Kidisitu kenina Mbuta-Nganga wa mvula yi mvula amana kisi zinga mvula yi mvula. Kа́kota ku zilu, kwakuna kisi zingila Nzambi. Kwakuna kabati tunatisa.

Muna Bulunda bwa theti, banganga-Nzambi bakala landulula bimenga konda kulembwa kikuma kya kubonga ndoluka ya masumu ya Nzambi. Bakala honda bibulu kikuma kya bwabuna. Kinga, Kidisitu kа́tambika lutu lwandi mbala mosi yi kyamakulu. Disongidila ni bakidisitu babati dyatila buthwena mu nzila ya pha. Fwaniku ni bavutuka ku manima.

Lukwikilu lwa bakhaka bisilwa hanina mbandu kwena bakwikidi. Mbandu meni yayina yisi baheka kikesa muna tangwa dya phasi yi muna bimeka bya buthwena bwabu (11:1-12:13). Tukidila khaphu ya 12:14, tsuka ya mukanda yibati zonzila mutindu fwani bakidisitu bazingila yi Nzambi, yi bakwenu, yi kuyidika kimvuka kimosi kya kyedika.

Nzambi mwena Mwana wandi kisi zonzila

1 Muna tangwa dya khulu, Nzambi
kakala zonza kwena batata betu mbala za
lawu amana mu mitundu mya lawu muna
nzila ya bambikudi,
2 kaasi buthwena, mu bilumbu byabi
bya tsuka, kа́tuzonzila mwena Mwana
wandi mosi wuna kа́sikununa swana
wa byosu, muna nzila ya yandi wuna
kа́hangila tsi.
3 Mwana meni wuna kenina mutsyen-
zya wa khembu ya Nzambi amana kenina
kifwani kya mukwandi kya buna kenina
Nzambi, amana ndinga ya yandi ya hamu
yisi zyamisa tsi. Ku manima ma kusemisa
batu ku masumu ma bawu, wа́zakala
kuna koku dya kitata dya kipfumu kya
Nzambi, muna bisoka bya mazilu.

Mwana wa Nzambi kenina mbuta kwena banzyo

4 Bwosu kákituka mbuta kwena banzyo
Nzambi wámuheka zina dihitini dina dya bawu.
5 Mu kyedika, keti kwena mosi wa banzyo Nzambi kázimbwala kedi:
«Ngeyi wenina Mwana wama,
tuka lelu dyadi, meni yikubutini.»
Amana khaniku kazimbula kwena wanzyo mosi:
«Tata yikála kikuma kya yandi
amana kakála Mwana kikuma kya meni.»
6 Kaasi mu tangwa káhitika Mwana wandi wa tsomi muna tsi, wuzimbudini:
«Banzyo ba Nzambi boosu bamufukamina.»
7 Kikuma kya banzyo, kázimbula:
«Nzambi, banzyo bandi, kisi bakitula bitembu
amana basadi bandi kisi bakitula mileku mya mbawu.»
8 Kaasi Nzambi kázimbula kikuma kya Mwana wandi: Wenina Nzambi,
«Kiti kyaku kya luyalu kyásikila mvula yi mvula.
Koka dya masonga maku dyenina koka dya luyalu lwaku.
9 Wisi zola masonga, amana wámenga mbi,
yi hakana Nzambi, Nzambi waku, kákusodila
mu kukusita mafuta ma thumbama,
amana wákusola kuhita bakwenu khunda.»
10 Kazimbula hika:
«Ngeyi, Pfumu, wátunga tsi muna luyandiku,
amana mazilu menina muhangu wa moku maku.
11 Byosu byabina byazíluka, kaasi ngeyi wenina.
Tsi yi zilu byakúlwakila hanga miledi mya khulu;
12 wavúngabya hanga muzaka wumosi,
amana byasóba hanga muledi wumosi phi.
Kaasi ngeyi wenina phila mosi kaka,
amana luzingu lwaku lweku yi tsuka.»
13 Amana Nzambi kázimbulaku kedi keti kwena mosi wa banzyo bandi:
«Awisa sikuka ku kitata kyama,
yi kuna yikítwala bambeni baku
kidyatilu kya bitambi byaku.»
14 Aketi banzyo benina bitembu, bana byenina mu kisalu kya Nzambi: Nzambi kisi batuma kikuma kya kusadisaka batu babana bakwisa vwa luhulusu.

2

Luhulusu lwa mbuta

1 Yi hakana betu tufweti simbidila buna bufwani ku musamu wuna twayuka, hanga twaditotisa nana nzila.
2 Kikuma, honi musamu wuna kázonza Nzambi mu nzila ya banzyo wawu wálungila, amana wosu wuna wazítisawoku kondi loni walémvukilawoku, kabonga ndola yina yilungini.
3 Amana abweti twalenda mu kuhenga ndola yina ho twalewula luhulusu lwa mbuta lwaluna? Yandi-meni Pfumu watekilalwa samuna. Amana phi, babana báyuka mu kuzonzila luhulusu meni lwenina kwena Pfumu bátukwikisalwa.
4 Nzambi wasikununa kimbangi kya bawu ni kya kyedika muna nzila ya bidimbu, muna bithondu, yi mu biphadi bya mutindu wosu, yi muna kabu dina kátyakila Kitembu Kyatoma kwena mosi-mosi wa bawu muna luzolu lwandi.

Wuna wisi natisa batu ku luhulusu

5 Kikuma, heku ni kwena banzyo káhana Nzambi, kiyeka kya tsi yina yakwísa yina tubati zonzila.
6 Kinga, mutu mosi kázimbula muna Masonuku:
«Nati kenina mutu ndangu ngeyi wamuyubukaka?
Nati kenina mwana wa mutu ndangu ngeyi wamukebaka?
7 Muna tangwa dya khunda, ngeyi wamusila mutu muna sina dya banzyo,
wámuvwatisa mu khembu yi luzitu,
8 wasya byosu muna sina dya bitambi byandi.»

Yuka ni Nzambi káhana kiyeka kya bima byosu kwena mutu, disongila, kásisaku kima kina kimutadiku. Kinga buthwena, tubatiku mona ni byosu mu kiyeka kya mutu byenina.

9 Kaasi tumoni ni Yesu bámukitula
koma, muna sina dya banzyo mu
tangwa dimosi bwabu, amana wávwata
mukhonzi wa khembu yi luzitu kikuma
kya lufwa luna kányokukina. Amana
muna buweti bwa Nzambi, kisa fwila
kikuma kya batu boosu.
10 Kikuma muna nzila ya yandi Nzambi
yi mwena yandi byosu byisi zingila,
kázola mu kunatisa ku khembu bana bal-
awu. Kahanga bwabuna mu kumukit-
ula Yesu mutu walungila muna nzila ya
minyanga myandi, yandi wenina kisina
kya luhulusu lwa bawu.
11 Mukuma, Yesu wisi semisa batu ku
masumu ma bawu amana babana ben-
ina ba kasemi boosu kwena Tata mosi
batukini. Yi hakana yandi keku yi tsoni
za kubatedila baleki bandi.
12 Tangwa kazimbudini Yesu:
«Yisámuna zina dyaku kwena baphangi
bama,
yikútsikisa hana kati dya kimvuka.»
13 Wuzimbudi phi:
«Yisya mbundu yama mwena Nzambi.»
Amana phi:
«Awu meni, meni yi bana babana
kaphekini Nzambi.»
14 Kikuma bana babana boosu benina
kima kimosi yi yandi muna menga yi mu
lutu, yandi phi luzingu lumosi kázinga yi
bawu. Yi hakana ni muna lufwa lwandi
watusuna kiphidi-mutu, wuna wakala
simbidila ngolu za lufwa,
15 amana wákula boosu babana meni
bákala bakwatama mu kihika kya bweya
bwa lufwa muna luzingu lwa bawu lwosu.
16 Kikuma, kyedika ka kwena banzyo ku
kisi kwisa mu kusadisa, kaasi ku butuka
dya Bulahami kisi kwisa sadisa.
17 Yi hakana kálunga mu kukituka
kitesu kimosi mu moosu kwena baphangi
bandi. Bwabuna ndangu kakituka mbuta-
nganga mosi wabasa yi buweti yi kuhwila
mwani muna kisalu kya Nzambi, kikuma
kya kulolula masumu ma batu.
18 Mukuma bwosu kányokuka yandi-
meni tangwa káhita mu kimeka, wu-
lungini mu kuyakidila babana benina mu
kimeka.

3

Yesu kenina mbuta kwena Moyize

1 Amana phi baphangi batu ba Nzambi,
bakwetu khunda ba mbila ya Nzambi,
talenu kwena Yesu, yandi thumwa wa
Nzambi amana Mbuta-Nganga wa lukwik-
ilu lwalu tubati samuna.
2 Kikuma, Yesu wáhwila mwani kwena
wuna wámusikununa bwosu kákalabwa
Moyize muna nzu yosu ya Nzambi[a].
3 Kaasi Yesu kenina yi khembu ya lawu
kuhita yayi ya Moyize hanga mutu wuna
wutungini nzu kenina yi lukumu lwa lawu
kuhita yawu-meni nzu.
4 Kosu nzu, mu kyedika, mu nzila
ya mutu yisi tungamina; amana, wuna
wátunga bima byosu, kenina Nzambi.
5 Amana Moyize wáhwila mwani muna
nzu ya Nzambi yosu hanga musadi,
kikuma kya kuta kimbangi kya mana
kakala zonza Nzambi.
6 Kaasi Kidisitu keninabwa hanga
Mwana wa kusikununa, mutwa wa nzu
ya Nzambi. Kinga nzu ya yandi yi betu,
ho twalema kikumbwala yi lulendu luna
thwisi sila kivuvu.

Kulembwa báswekila kanda dya Nzambi

7 Yi hakana ni, bwosu kazimbudibwa
Kitembu Kyatoma:
«Lelu, ho luyukini ndinga ya yandi,
8 luzitikaku mbundu, bwosu mu kilumbu
kina batu bámubalwakila Nzambi,
mu tangwa dya kimeka muna tseki ya
khatu;
9 Kwakuna bakhaka benu bátsokila muna
kimeka
kimosi mbata nana bámona mihangu
myama.
10 Muna mvula makumaya.
Yi hakana yíyukila khabu kikuma kya
batu ba tangwa meni dyadina,
amana nzimbudini: "Bisi ditotisa kosu
tangwa muna mbundu ya bawu,
bámonazoku nzila zama."
11 Yidya ndefi muna khabu zama:
Bakótamwoku muna tsi yina yíbayidikila
kikuma kya kulembwila[b]!»

a **3:2 3:2** Thl 12:7. b **3:11 3:11** Mkg 95:7-11

12 Kebenu baphangi, ka mutu ku hana
kati dya benu kakala yi mbundu yimosi ya
mbi, mbundu ya ngolu amana yamuyeku-
laka kwena Nzambi wa moya.
13 Kaasi disyamisakenu benu yi benu
kosu kilumbu buna fwanini mu kuzonzila
«lelu», ndangu keti mosi wa benu kahu-
nanaku ku disumu amana kakituka yi
mbundu ya tadi.
14 Kikuma, tukituki basindikidi ba Ki-
disitu, tufweti tomalunda kikumbwala yi
kuna tsuka bwosu kyákala ku luyandiku.
15 Bwosu mazimbudi Masonuku:
«Ho luyukini ndinga ya yandi lelu,
luzitikaku mbundu zenu bwosu mu
kilumbu kina batu bámubalwakila
Nzambid.»
16 Banati babana báyuka ndinga ya
Nzambi amana báhakuka kikuma kya
yandi? Ka bawu ku boosu babana
kálubula Moyize mu Ngiphiti?
17 Amana kwena banati kásidikila
Nzambi muna mvula makumaya? Ka
kikuma kya babana ku báhola masumu
amana bakala fwa muna tseki?
18 Amana kwena ba nati kadila Nzambi
ndefi yayi: «bakótamwoku muna tsi yina
yíbayidikila kikuma kya kulembwila», ka
babana ku bamana hakuka?
19 Amana tumonini buna bwa bukheti
ni, balendamwoku kukota kikuma kya
kukonda kwa bawu kwa lukwikilu.

4

1 Nzambi wátusisila kilangi kimosi kya
kukota muna kilembwadi. Tukebenu ni
hana kati dya benu, hakala nana yi mutu
wabánza ni mu tsukinina kenina.
2 Mukuma betu mutindu wumosi
yi kwena bakhaka betu twáyukawa
Musamu wa Bukheti. Kaasi, ndinga yina
báyuka bawu, yábasadisaku mukuma
bátambwasayoku yi lukwikilu.
3 Kaasi kwena betu twákwikilaya, tuko-
tini muna kilembwadi bwosu kázimbula
Nzambi:
«Yidya ndefi muna khabu zama:
Keti bwe, bakótakumwoku muna kilemb-
wadi kyama!»
Kinga, mihangu myandi myámanisa
kedi tukidila mu kuhangama kwa tsi.
4 Mukuma, kázimbula homa hamosi
kikuma kina kitadidini kilumbu kya
tsambwadi: «Amana Nzambi wálembwa
muna mihangu myandi myosu.»
5 Amana muna nzila yayi wuzimbudi
hika: «Keti bwe, bakótaku muna kilemb-
wadi kyama.»
6 Kikuma bwáyilama kwena batu
bahika mu kukota, amana babana báyuka
theti Musamu wa Bukheti, bákotamwoku
kikuma kya kukolama kwa bawu. Yi
bwabuna, phila yenina hika kikuma kya
batu ba hika mu kukotamwa.
7 Nzambi wusini kilumbu kya hika kina
katedi ni «lelu». Kázonzilakya hika kyak-
ina lawu, muna nzila ya Tavidi, muna
kitini kina tutangi kedi:
«Ho luyukini ndinga ya Nzambi lelu,
luzitikaku mbundu yenu».
8 Wadi ni Yoswa kabanatisaka mu
kilembwadi, wadi Nzambi ku manima
kakhaniku zonzila hika kilumbu kik-
wawu.
9 Disongidila ni, kilembwadi kimosi kya
sabata kisadini kikuma kya kanda dya
Nzambi.
10 Mukuma, wuna wukotini mu kilem-
bwadi kya Nzambi wulembwini ku mi-
hangu myandi bwosu kálembwa Nzambi
ku mihangu mya yandi meni.
11 Tusyenu tswatsu mu kukota mu
kilembwadi kyakina; ndangu mutu kab-
waku hanga bakhaka betu bábwisa mu
kulemvuka.
12 Mukuma ndinga ya Nzambi yenina
ya moya amana ya ngolu. Yisi tapha
hanga mbedi mosi ya phoku. Yisi kota yi
kuna byákhundakanina moya yi kitembu,
bikhosu yi miluku amana yihambudibya.
Yisi fundisa masunga yi mabanza ma
mbundu ya mutu.
13 Amana kweku kima kyáswamana ku
mesu ma yandi, kaasi kyosu kyenina ha
tseki amana kya kuyengika ku mesu ma
yanduna wuna, betu boosu, twámenikina
zimbu.

Yesu mbuta-nganga

14 Bwosu twenina yi mbuta-nganga
wuna wádimbuka mazilu, Yesu, Mwana

d **3:15 3:15** Mkg 95:7-8

wa Nzambi, tusimbidilenu ngolu ku lukwikilu luna thwisi samuna.
15 Mukuma mbuta-nganga yandu thwenina yandi kenina wuna wufwanini mu kunyokuka hakimosi yi betu muna malebakani metu: kábwa mu kimeka hanga betu muna bima byosu, kaasi konda kuhola disumu.
16 Yi hakana ni, tubwesukenu yi kikumbwala ku kiti kya kipfumu kya Nzambi yandu wabasa yi khenda; mu kunona kheni yi khenda, ndangu kalenga tuyakidila muna tangwa dya phasi.

5

1 Kaasi mbuta-nganga wosu, bisi musola hana kati dya batu, bamusikununi kikuma kya batu muna kisalu kya Nzambi; ndangu katambikaka milambu yi bimenga kikuma kya masumu.
2 Bufwani ni kakala yi mbakisilu kikuma kya babana bazayiku mambu yi babana bisi ditotisa. Mudyambu yandi meni wáhitila muna lebakani.
3 Amana kikuma kya lebakani dyadina, kafweti tambika bimenga kikuma kya masumu ma yandi meni yi kikuma kya masumu ma batu bahika.
4 Kinga ka mutu ku wufwani mu kudiheka lukumu yandi meni, ho bámutediku kwena Nzambi, bwosu kákalabwa Loni.
5 Phila mosi, Kidisitu ka yandi meni ku wádihe̱ka lukumu lwa kimbuta-nganga. Ka̱bongilalwa kwena Nzambi wuna wámuzimbwala:
«Wenina Mwana wama,
yandika lelu, meni yikubutini.»
6 Amana mwahika wuzimbudini:
«Wenina nganga Nzambi mu kimakulu
muna ndonga ya Medikiseteki.»
7 Muna bilumbu bya luzingu lwandi ha tsi, Yesu wátambika bisambu, kubokwadila yi matsanga kwena Nzambi wuna wakhana ṃuhulula ku lufwa. Amana Nzambi wamuyuka kikuma kya bulemvu bwandi.
8 Keti bweti kákala kwandi Mwana wa Nzambi, wálonguka mu kulemvuka muna nzila ya bina kányokwakina.
9 Amana bwosu buna, Nzambi kámukitula mutu walunga, wákituka kisina kya luhulusu lwa konda tsuka kikuma kya mutu wosu wuna wisi mulemvwakila.
10 Nzambi wámusikununa mbuta-nganga muna mutindu wa Medikiseteki.

Kihonza kya kulosila lukwikilu

11 Mambu lawu thwenina mawu mu kuzonza matadidini dyambu dyadi, kaasi phasi mu kulutendwala, mukuma lwekina yi makokwa mu kubakula.
12 Tukidila thama wadi lwakituka kedi balongi, kaasi bafweti lulonga hika bikuma bya theti bya luyandiku bya ndinga za Nzambi. Kyadi kwena benu, mukuma yi lelu dyadi, mu kuyema lwenina kaka hana lwáfwana mu kudya madya ma ngolu.
13 Wosu wuna wisi zoluka mu kunwa mayeni mwana wa khunda kwandi kenina, kafwaniku kutenda mu kikuma kitadidini masonga.
14 Kaasi madya ma ngolu menina kikuma kya bambuta, kikuma kya babana benina yi katsatsa ka kuswasikisa, muna luzingu lwa kosu kilumbu, mambu mana menina ma mboti yi mana menina ma mbi.

6

1 Yi hakana ni, tuzakukenu muna bikuma bya theti bya malongi matadidini Kidisitu. Tuvutukilaku hika malongi mana ma kisina hanga tsobuka ya mbundu ku mambu matadidini mihangu myafwa yi lukwikilu mwena Nzambi,
2 malongi matadidini mbotika yi kuthetika kwa moku, pfutumuka ya bafwa yi pfundusu ya kimakulu.
3 Amana bwabuna twahánga, ho Nzambi kazolabwa.
4 Kikuma batu babana bábayinika ku mwini wa Nzambi mbala yikwawu, bálekita ku kabu dya ku zilu, bátambula Kitembu Kyatoma hakimosi yi bakwawu,
5 Bálekita ndinga ya bukheti ya Nzambi yi ngolu zilutini za tsi yina yakwísa.
6 Babwini muna luzingu lwa bawu lwa khulu! Bwalendakanaku mu kubanata ku tsobuka ya pha ya mbundu. Mukuma, Mwana wa Nzambi babati vutula hika ha kitakani amana babati mulewula ha mesu ma batu.

7 Kikuma, yuka ni mvula kakotaka mu
mafu kosu tangwa, amana kamenisaka
miti mya mupfunu kwena babana baku-
nimya, disongidila ni mafu mamana,
Nzambi wásakumunama.
8 Kaasi ho mamenisa bivunza bya tsaku
yi kisoma, mákalaku mupfunu; amana
ka thama ku babundilama kwena Nzambi
amana tsuka tsuka kuyokama.
9 Yi hakana, keti bweti, tuzonzi
bwabuna kaasi baphangi bama baton-
dama, tusini mbundu ni kima kimosi kya
tsambu kibati luhingila, luhulusu.
10 Kikuma Nzambi keku kayengu.
Amana kazímbakanaku muhangu wenu,
keti lungongu luna lusongidini kikuma
kya zina dyandi, ha lwádikotisa mu ku-
sadila bakwikidi tuka thama yi buthwena
bwabu.
11 Kaasi tuzodi ni kosu mutu wa benu
kasongila tsambu meni zazina tii yi kuna
tsuka, ndangu kivuvu kyenu kyamonika
kyabasa.
12 Ndangu lukitukaku bamolu, kaasi
sokululenu babana bisi bonga kuvwa
kuna kásila Nzambi muna lukwikilu yi
kikwamina.

Kilangi kya Nzambi kyisiku lwesa

13 Tangwa kásila Nzambi kilangi kwena
Bulahami, bwosu kwákalaku zina dya
mutu wa mbuta mwena dina káfwana mu
kudila ndefi, yi hana kadila ndefi muna
zina dya yandi meni.
14 Wázimbula: «Kyedika, yikúsakumuna
buna bufwani amana yivúdisa butuka
dyaku.»
15 Yi haḳana ni Buḷahami mu kik-
wamina, wanona kina kasila Nzambi.
16 Kinga, batu ha bisi dya ndefi muna
zina dya mutu wuna wubahitini bawu mu
lukumu, amana ndefi yayina yisi tabula
tendu dyosu.
17 Muna phila yayina, Nzambi kázola
ni kasongila wengele kwena babana
bafwana mu kubonga mamboti ma
kilangi ni ndefi yandi yisiku katuka; yi
hakana kádila ndefi ku kilangi kyandi.
18 Yi hakana, muna mambu modi
mafwaniku mu kusoba, bwalendakanaku
kwena Nzambi mu kuhuna. Yi hakana ni,
thwenina yi kikesa kya lawu, betu baba
thwenina yi kiswaminu kimosi: kubonga
kivuvu kina bátusila.
19 Kivuvu kyakina kikuma kya betu
kyenina hanga kikokolu kya ngolu yi kya
mukwandi kya moya wetu. Kyisi lobuka
amana kihiti kibwiku kya kizika kyatoma
hedila.
20 Yi hakana meni káḳotila Yesu ku
thwala ya betu yi kikuma kya betu, mu
kuyata kanga ku mesu ma betu, wákituka
mbuta-nganga mu kimakulu muna kanga
dya Medikiseteki.

7

Medikiseteki, kyamvu yi nganga-Nzambi

1 Medikiseteki meni yandina kyamvu
wa tsi ya Salemi káḳala yi nganga-
Nzambi wa Nzambi Kahungu. Kenda mu
kuhukulula Bulahami, muna tangwa dina
káḳala mu kuvutwakisa, yandi Bulahami,
ku muzingu wuna káḅedisila bakyamvu
amana Medikiseteki wámusakumuna.
2 Bulahami kwena yandi káhana mu-
lambu wa kimosi kya kumi kya mu-
luta wuna káḅonga ku mvita. Kinga ho
twabindula zina dya Medikiseteki, theti-
theti, disongidila «kyamvu wa masonga»;
amana phi, kenina kyamvu wa tsi ya
Salemi, disongidila «kyamvu wa ngemba.»
3 Bamuzayidiku keti tata, keti ngudi, keti
kisina kya butuka; luzingu lwandi lweku
keti luyandiku keti tsuka. Kisi fwanakana
yi Mwana wa Nzambi, kenina nganga-
Nzambi wa mvula yi mvula.
4 Mutalenu buna kenina wa mbuta
mutu yandu, kwena yandi wuna káhana
keti khaka Bulahami kimosi kya kumi kya
muluta wuna káḅonga ku mvita!
5 Bwosu wenina muna mitsiku, bana ba
Lefi bawu benina mu tsadidi ya banganga-
Nzambi, benina yi muswa wa kulamb-
wasa kimosi kya kumi kya bima byosu
kwena kikanda kya Kiseledi, disongila
kwena baphangi ba bawu kibeni, kinga
bawu phi mu vumu dya Bulahami benina.
6 Medikiseteki yandi keku mu butuka
dya Lefi, kaasi wálambwasa kimosi kya
kumi kwena Bulahami, amana hika,

wámusakumuna wuna básila bilangi kwena Nzambi.
7 Kinga, kweku keti tendu, mbuta wisi sakumuna muleki.
8 Batekulu ba Lefi, babana bisi lambwasa kimosi kya kumi, benina batu bisi fwa, kaasi mu dyambu ditadidini Medikiseteki, Masonuku masongidi ni kenina mutu wuna wisi zinga.
9 Ndangu mu kuzimbula moosu, muna nzila ya Bulahami, keti Lefi wuna wisi lambwasa kimosi kya kumi, yandi phi wálambula kimosi kya kumi kwena Medikiseteki.
10 Mukuma keti bweti Lefi ká́kalaku kedi wabutuka, hana ká́kala muna menga ma khaka wandi Bulahami muna tangwa dina kisa mutundakana Medikiseteki.
11 Kinganga-Nzambi kya kilefi kyá́kala ha sina dya mitsiku mina ká́hana Nzambi kwena kanda dya Kiseledi. Kinga, wadi kinganga-Nzambi kya balefi kyanatisaka batu mu kutoma, wadi kukhaniku kala hika mupfunu wa kulubula ndonga yahika ya kinganga-Nzambi mu kanga dya Medikiseteki; kaasi ka mu kanga dya Loni ku.
12 Mukuma ho kinganga-Nzambi kisobukini, mitsiku phi mifweti sobuka.
13 Amana Pfumu wetu, wuna zitadidi ndinga zazi, kenina mu butuka dya hika, dyadina dyeku keti mutu mosi wá́hanga kedi kisalu kya mesa ma kimenga.
14 Mukuma wázayakana kedi, tukidila lubutuku, ni Pfumu wetu mu vumu dya Yuta kenina, hahana Moyize kakonda zonzila kima kitadidini kinganga-Nzambi.

Yesu, Nganga-Nzambi hanga Medikiseteki

15 Bwabuna bwekina wengele: nganga-Nzambi wuna wulubukini muna kanga dyadina wufwanini yi Medikiseteki.
16 Kakitukiku nganga-Nzambi mu nzila ya mutsiku wa butuka dya kimutu; kaasi mu nzila ya hamu dya luzingu lumosi luna lwakonda tsuka.
17 Mukuma, Masonuku mamutidini kimbangi:

«Wenina nganga-Nzambi kyamakulu
muna ndonga ya Medikiseteki.»

18 Bwabuna wá́kumwakina mukuku wa khulu, kikuma wá́kalaku walunga amana wá́kalaku mupfunu;
19 mukuma mutsiku wa Moyize, wánatisaku mu kutoma. Ndambu yi kwawu, kivuvu kimosi kya bukheti kyátuhanamina, amana kibinga kwena kivuvu kyakina, tufwanini mu kubandakana kwena Nzambi.
20 Amana, bwabuna bwá́hangamina muna nzila ya kudya kwa ndefi kwa Nzambi. Bahika bá́kituka banganga-Nzambi konda ndefi ya mutindu wuna.
21 Kaasi Yesu, yandi, ká́kituka Nganga-Nzambi mu nzila ya ndefi, kwena Nzambi wuna wámuzimbwala:

«Pfumu wádya ndefi,
kazósululaku hika:
"Wenina Nganga-Nzambi kyamakulu."»

22 Muna bwabuna, Yesu wá́kituka Nganga-Nzambi wuna wisi hana tsikiningi ya bulunda bwa bukheti kuluta.
23 Kuhita, banganga-Nzambi bádilandikisa mu thalu ya lawu, kikuma lufwa lwábakakidila mu kulanda kisalu kya bawu.
24 Kaasi Yesu bwosu kisi zinga mvula muna mvula amana kiyeka kyandi kya kinganga-Nzambi kyásikila kyamakulu.
25 Yi hakana phi kyenina kyafwana mu kuhululula kyamakulu babana bisi kokuluka kwena Nzambi mu nzila ya yandi, mukuma bilumbu byosu wa moya kenina muna kulombilaka Nzambi kikuma kya bawu.
26 Yesu kenina Nganga-Nzambi wa mbuta yandi wuna wáfwana kikuma kya betu. Kenina watoma, konda kifu, konda disumu; wa kuhambula yi basumuki amana Nzambi wámulumisa lawu kuhita mazilu.
27 Keku yi mupfunu wa kuyokaka kimenga theti kikuma kya masumu mandi yi kikuma kya mamana ma kanda hanga bambuta banganga bahika. Bwabuna ká́hangabwa mbala yimosi lwesi kikuma kya moosu, mu kuditambika yandi-meni hanga kimenga.
28 Mutsiku wa Moyize wisi sikununa bambuta banganga batu bana benina

yi lebakani. Kaasi ndefi ya Nzambi,
yina yázonzama ku manima ma mitsiku,
yámusikununa, hanga mbuta nganga kya-
makulu, Mwana wuna wenina watoma.

8

Yesu, Mbuta-Nganga wetu

1 Kinga tala dyambu dya mupfunu
wa lawu thwisi zimbula, thwenina yi
Mbuta-Nganga wa bwabuna, yandi wuna
wázakala muna mazilu kuna koku dya
kitata dya kiti kya kipfumu kya Nzambi.
2 Mu kisalu kenina kya kikumbu
kya Nzambi, disongidila ni sombolu
dya kyedika dina dyátungamina kwena
Pfumu amana ka kwena mutu ku.
3 Mukuma mbuta-nganga wosu bisi
musikununa kikuma kya kutambika mak-
abu yi bimenga; yi hakana meni mupfunu
wenina ni mbuta-nganga wa betu yandi
phi kavwa kima kimosi mu kutambika.
4 Kinga wadi kakalaka ha tsi,
kakhanaku kukala phi keti nganga-
Nzambi, kikuma kwenina yi bahika bisi
tambika kedi makabu bwosu bwenina
muna mitsiku mya Moyize.
5 Kinga, banganga-Nzambi babana
bisi sala kisalu muna kikumbu meni
kina, bisikya sala mu kifwani yi kininga
kya kikumbu kya ku zilu. Mamana
mafwananini yi mutindu wuna kázonza
Nzambi kwena Moyize tangwa ka-
zola katunga sombolu dya lukutakanu:
«Wasímbulula mu kusya ti kisalu kyaku
kyafwanana yi mbandu yina yíkusongila
ha mongu.»
6 Kaasi buthwena, Nzambi wámuheka
Yesu kisalu kya mbuta kuhita, yandi wen-
ina mukhundingisi wa bulunda bumosi
bwa mbuta, bwátungamina ha bilangi bya
mbuta bya bukheti.
7 Wadi bulunda bwa theti bwákalaka
konda kifu, kwakhanaku kala yi mupfunu
wa kuhingisa bwahika bwa zodi.
8 Kaasi byenina bikalu kabati songisa
Nzambi kwena kanda dyandi, tangwa ka-
bati zimbula:
«Bilumbu byisini, kazimbudini Pfumu,
bina yita bulunda bumosi bwa pha
yi kanda dya Kiseledi yi kanda dya Yuta.
9 Bwakálaku hanga bulunda buna yita yi
batata ba bawu
kilumbu kina yíbasimba ku koku kikuma
kya kubalubula ku tsi ya Ngiphiti.
Kikuma bawu-meni bákwaminaku muna
bulunda bwama bwabuna,
meni phi yisiku diyangisa hika kikuma
kya bawu, kazimbudini Pfumu.
10 Kinga tala bulunda buna yíta yi kanda
dya Kiseledi
ku manima ma bilumbu byabina, kazim-
budini Pfumu:
Yisya mitsiku myama muna ngangu za
bawu,
yisónikamya muna mbundu ya bawu,:
Nzambi wa bawu yikadiki
amana bawu bakadiki kanda dyama.
11 Ka mutu ku wakála yi mupfunu wa
kulonga kwena mukwenu kondi
loni keti kwena phangi wandi,
kámuzimbwala: muzaya Pfumu!
Mukuma boosu banzáya,
yandikila mwana wa khunda yi kuna
mutu wa mbuta hana kati dya
bawu.
12 Mukuma, yibáfwila khenda kikuma kya
mitsoki mya bawu
amana yiyúbukamoku hika masumu ma
bawu keti koma.»
13 Mu kuzonzila bulunda bwa pha,
Nzambi wákitulabwa buna bwa khulu mu
bulunda bwa theti; kinga, kina kyekina
kya khulu amana kinunini kyekina mu
kutota.

9

Mikhayilu mya bulunda bwa theti

1 Bulunda bwa theti bwákala yi mikuku
mitadidi bisambu yi kikumbu kyandi kya
ha tsi.
2 Kikuma, sombolu dya theti dyatek-
ila tungama. Muna ndambu ya theti
ya mukati, bisi tela kizika kyahedila,
mwákala yi muzanga wa mwinda, mesa
yi mapha ma kutambika kwena Nzambi.
3 Ku manima ma kibwiku, kwákala
yi ndambu yikwawu ya sombolu, yina
bakala tela ni Kizika Kyatoma lawu.

4 Kwákala yi mesa ma pfwabidi ma kutunga mu wolu yi mukunzu wa bulunda wátungama wosu mu wolu. Muna mukunzu wamuna mwákala yi bangwa dya wolu dina dyakala sweka maana, koka dya Loni dina dyábufula bifulu yi bitini bya matadi bya bulunda. Mwákala hika yi bitini bya matadi bina bánamika ndinga za bulunda.

5 Hana thandu ya mukunzu hákala yi banzyo bana bisi tela ni syedibe babana bakala songila khembu ya Nzambi. Bakala yalumuna mahela ma bawu hana thandu ya munoku wa mukunzu wa bulunda. Kaasi buthwena kadyaku tangwa dya kutongutuna byosu byabina.

6 Byabina byosu ho ni biyilamini, banganga-Nzambi bisi kota kosu kilumbu muna kitini kya theti kya sombolu kikuma kya kulungisa kisalu kya bisambu bya bawu.

7 Kaasi muna kyakina kya zodi, mbutanganga lwesi wisimwa kota, mbala mosi muna mvula. Homa hana, kisiha kotila kikuma kya kutambika menga ma kibulu kikuma kya mitsoki mya yandi meni yi kikuma kya mitsoki mya kanda.

8 Kitembu Kyatoma kasongidini bwabuna ni nzila ya kizika kyatoma lawu yáfwanaku kedi mu kukanguka bwosu buna dibati zinga sombolu dya theti.

9 Kyakina kyenina kingana kikuma kya tangwa dyadi. Kisi tendula ni makabu yi bimenga bya bibulu bina bisi lambula kwena Nzambi bilungiku mu kusemisa katsatsa ka wosu wuna wisibya sadila.

10 Byabina byenina bizila bitadidini lwesi bima bya kudya, bya kunwa yi mambu mahika matadidini kudisemisa. Yakala tsadidi ya kimutu tii yi kuna tangwa dina kásobisila Nzambi mambu.

11 Kaasi Kidisitu kísa hanga Mbuta-Nganga wa bima byabi bidiyenina kedi. Wádimbuka sombolu dya mbuta mbuta yi dyalungila, dina dyakonda tungamina kwena batu, disongila ni dyeku dya tsi yayi yáhangama.

12 Kidisitu kákota mbala mosi lwesi muna kizika kyatoma lawu, kalambulaku menga ma bakhombu yi ma bana ba bangombi; menga ma yandi meni lwesi kálambula yi bwabuna kátusumba kyamakulu ku masumu metu.

13 Kikuma ho ni menga ma bakhombu yi ma miluma mya bangombi yi mbombi ya ngombi wa kibuti, mana bisi mwanginina hana thandu ya batu babana básumuka, mabatomisaka yi mu kubasemisaka lutu,

14 abweti menga ma Kidisitu máhitilaku mu ngolu? Muna nzila ya Kitembu wa mvula yi mvula, Kidisitu yandi wákala konda kifu, wáditambika yandi meni kwena Nzambi hanga kimenga kyakonda kifu. Menga mandi masémisa katsatsa ketu ka mihangu mina myisi natisa ku lufwa, ndangu twalenga fukamina Nzambi wa moya.

15 Yi hakana, Kidisitu kenina mukhundingisi wa bulunda bwa pha, ndangu babana kátela Nzambi balenga bonga kuvwa kwa mvula yi mvula kuna kásila Nzambi. Disongidila ni batu meni babana benina balunga mu kubonga kuvwa meni kuna; kikuma lufwa lwa mutu mosi lwáyakidila mu luhulusu lwa mitsoki mya batu mina myáhangama muna bulunda bwa theti.

16 Mukuma hakana básisa ndinga, bulungi ni lufwa lwa yanduna wásisaya lwazayakana.

17 Kikuma, ndinga ya mutu wafwa yisiku kwatakana bwosu kenina mu luzingu mukwa yawu wuna wázonzaya; yisi kwatakana ku manima ma lufwa ma yanduna lwesi.

18 Yi hakana ni bulunda bwa theti bwawu meni bwákalaku kedi bwa kusikununa konda menga.

19 Tangwa kásamuna Moyize kwena kanda dyosu kosu mukuku bwosu wenina muna mitsiku, wábonga menga ma bana ba bangombi yi ma bana ba bakhombu yi mamba. Wásophulabya hana mukanda wa mitsiku yi kikanda kyosu kuna sophu dya muhandi wa yizophi yi koma ka muphungu wa kabengi.

20 Kázimbula: «Mama menina menga ma bulunda buna káta Nzambi kikuma kya benu.»

21 Kunima, wásophula hika sombolu yi
menga yi bilekwa byosu bya kisalu bitadi-
dini bisambu.
22 Kinga, bwosu milombini mitsiku,
kima kyosu bisikya semisa yi menga,
amana ndoluka ya masumu yisi hanam-
ina kaka yuka ni menga matyakanini.

Kimenga kya Kidisitu kyisi kumuna ma-
sumu

23 Bifwani bya bima bya ku zilu
byálomba ni basemisabya muna mutindu
meni wawuna; amana bina byenina ku
zilu, byawu meni, byisi lomba bimenga
bya phwena.
24 Mukuma Kidisitu kákotaku mu
kikumbu kyatungama ku moku ma
batu, kifwani kya kikumbu kya kyedika.
Wákota muna kati dya zilu, kwakuna
kenina buthwena watelama kuna mesu
ma Nzambi kikuma kya betu.
25 Heku ni kikuma kya kuditambika
yandi meni kosu tangwa bwosu kisi kota
mbuta-nganga muna kikumbu ku man-
ima ma kosu mvula yi menga mana meku
ma yandi meni.
26 Wadi kabwaku, wadi kakhana
nyokuka mbala za lawu tukidila ku
luyandiku lwa tsi. Kaasi buthwena,
thwenina ku tsuka ya tangwa, kálubuka
mbala ya yimosi lwesi mu kukumuna
disumu muna nzila ya kimenga kina
kaditambiki yandi meni.
27 Amana bwosu bwátangamina kwena
batu mu kufwa mbala yimosi lwesi, ku
manima hanana yakwisa pfundusu ya
Nzambi,
28 yi bwabuna phi, Kidisitu káditambikila
mu kimenga mbala ya yimosi, ndangu
kakumuna masumu ma lawu dya batu.
Kamónika hika mu mbala ya zodi, ka mu
kikuma ku hika kya kutala mambu ma
masumu, kaasi kikuma kya babana bisi
muhingila kikuma kya kubonga luhulusu.

10

1 Mitsiku mya Moyize myenina lwesi
kifwani kya bima bina byakwísa; kaasi
myeku kininga kya mukwandi kya
mambu meni mamana. Yi hakana
milungiku mu kutomisa batu babana
bisi bwesuka kwena Nzambi mu nzila
ya bimenga meni byabina bisi landulula
kosu mvula.
2 Wadi ni babana bisi sambila Nzambi
yi kutambikaka bima bya mutindu wuna
basemaka muna mbala yimosi lwesi ku
mitsoki mya bawu, wadi bisiku kala yi
katsasa ka disumu.
3 Kinga, muna bimenga meni byabina,
batu bisi yubuka masumu ma bawu
mvula muna mvula.
4 Mukuma bwalendakanaku ku menga
ma miluma mya bangombi yi ma miluma
mya bakhombu mu kukatula masumu.
5 Yi hakana ni Kidisitu, mu kukota muna
tsi, kázimbula:
«Keti kimenga, keti mulambu, wázolabyoku.
Kinga wángidika lutu.
6 Keti kimenga kya kuyoka kya muthu,
keti bimenga kikuma kya ndoluka ya ma-
sumu;
byosu, wázolabyoku.
7 Yihanga nzimbudini: "Awu meni,
mukuma, kikuma kya meni
básonikina muna mukanda wa
kuvunga:
yisini, oh Nzambi mu kuhanga luzolu
lwaku.»
8 Wuzimbudi theti: «Wázolaku keti ki-
menga kya kuyoka kya muthu, keti mil-
ambu mya kuyoka, keti bibulu bya kuyoka
ha mutalaka, keti bimenga bya ndoluka ya
masumu, keti kimosi wásephilaku kyawu
muna byosu.» Kinga makabu mamana
moosu bisima tambika bwosu buna myen-
ina mitsiku.
9 Hanga wukosikidi: «Awu meni, yisini
mu kuhanga luzolu lwaku.» Muna
bwabuna, Kidisitu wákumuna mutindu
wa theti wa kubwesuka kwena Nzambi
amana wahingisiwa ku mutindu wuna wa
zodi.
10 Muna luzolu lwaluna, mwamuna
twátomina betu muna nzila ya kimenga
kya lutu lwandi luna kátambika mu
mbala mosi.
11 Kaasi nganga-Nzambi wosu kosu
kilumbu kisi telama kikuma kya kusala
kisalu kyandi; kisi tambika kosu tangwa
bimenga byabina, bina bifwaniku mu
kukatula masumu.

12 Kaasi Kidisitu, yandi, kátambika ki-
menga kimosi lwesi kikuma kya masumu,
amana kuna koku dya kitata dya Nzambi,
kisi zakadila mvula muna mvula.
13 Buthwena, kwakuna kabati hingidila
ni Nzambi kabakitula bambeni bandi
kidyatilu kya yandi.
14 Amana, muna mulambu wumosi
lwesi, mwamuna kábalungisila, mvula
muna mvula, batu babana kátomisa.
15 Bwabuna Kitembu Kyatoma phi ka-
bati tutila kimbangi. Mukuma, kazimbudi
theti:
16 «Talenu bulunda buna yita yi bawu
ku manima ma bilumbu byabina, kazim-
budini Pfumu:
Yisónika mitsiku myama muna mbundu
ya bawu,
yinámikamya muna kitembu kya bawu.»
17 Amana wukosikidini: «Yisúngulaku
hika masumu ma bawu yi mitsoki mya
bawu.»
18 Kinga, ho masumu maloluki kedi,
kweku hika yi bimenga kikuma kya ma-
sumu.

Tubwesukenu kwena Nzambi

19 Bwabuna, baphangi, thwekina yi
muswa wa kukotila muna kizika kya-
hedila lawu, muna nzila ya menga ma
Yesu.
20 Yesu wátuyafwadila nzila ya pha yi
ya moya; yandi meni wátekila lutila mwa-
muna: muna nzila ya kibwiku kina kya
mu nzu ya Nzambi ya Bayuta, disongila
muna nzila ya lutu lwa yandi meni.
21 Amana thwenina yi Mbuta-Nganga
mosi wuna básikununa mbuta wa nzu ya
Nzambi.
22 Disongidila ni tubwesukenu kwena
Nzambi yi mbundu ya kyedika yi luk-
wikilu luna lwa mukwandi, mbundu ya
kasemi ku byosu byisi hana katsatsa ka
mbi yi lutu lwa kuyebisa yi mamba ma
kukenza.
23 Tusimbidilenu ngolu kivuvu kyetu
kina thwisi samuna, mukuma Nzambi kisi
hwila mwani ku bilangi byandi.
24 Tukalenu yi kitsungila betu yi betu
kikuma kya kudihekaka kikesa ku zola yi
mihangu mya bukheti.
25 Tutinaku mabundu metu bwosu
báyikanabwa batu bahika, kaasi tudi-
hekakenu kikesa betu yi betu, bwosu
tubati mona kilumbu kya Pfumu kibwe-
sukini.
26 Mukuma ho thwisi hola masumu mu
luzolu ku manima ma kubonga nzayilu ya
kyedika, kweku hika kimenga kikuma kya
masumu.
27 Kaasi henina yi pfundusu ya Nzambi
yi ngolu za mbawu yina yayóka band-
wandwa.
28 Wosu wuna wakúlula mitsiku mya
Moyize kafwa konda kumuyukila kheni,
mu kimbangi kya batu boodi kondi lo
batatu.
29 Khi mutindu wa ndola kabónga
yanduna walewula Mwana wa Nzambi?
Wuna wasáwula menga ma bulunda,
muna mamana bámutomisina? Yi
wuna watúkwana Kitembu wa khenda?
Banzenu khi lawu dya lombu kakúkula!
30 Mukuma, tuzayi ni yanduna wuna
wázimbula: «Meni yivútula mbela, meni
yisi futa kwena mutu wosu bwosu byen-
ina bisalu byandi.» Amana kázimbula
hika: «Pfumu kafúndisa kanda dyandi.»
31 Keba, wakúluka, ho ni wabwa mu
moku ma Nzambi wa moya!
32 Yubukenuti bilumbu bya theti bina,
ku manima ma kubonga mwini wa
Nzambi: lwázyandama muzingu wuna
wa mbuta yi wa phasi.
33 Matangwa mahika, lwákwatuka tsoni
ku ngusi yi minyanga ha mesu ma
batu boosu. Matangwa mahika, bakala
luwaphama kwena batu bahika babana
bátekila mona phasi meni zina.
34 Lwákota mu boloku hanga lutamb-
wasini yi kyesi kya kulubotula bima,
kikuma luzayi ni lwenina yi kuvwa kwa
bukheti kuna kwa mvula yi mvula.
35 Kaasi lutotisaku kikumbwala kyenu:
kina kyenina yi lufutu lumosi lwa mbuta.
36 Kaasi lwenina yi mupfunu wa kik-
wamina, ndangu ku nima dya kulungisa
luzolu lwa Nzambi, lwabonga kina kásila.
37 Mukuma, bwásonama:
«Muna tangwa dya khunda, dya khunda
hika,

amana yandi wuna wulungini mu kukwisa, kakwísa;
amana kazingidilaku.
38 Kinga, Nzambi kazimbudini, mutu wa masonga ku mesu ma meni,
mu lukwikilu kazíngila,
kaasi ho kavutuka ku manima, yikálaku yi tsambu ya yandi.»
39 Betu, thweku batu babana bisi vutuka ku manima balenga ditotisa. Betu thwenina batu ba lukwikilu kikuma kya kuhulula moya myetu.

11

Lukwikilu

1 Kinga lukwikilu, lwenina kikumbwala mu kubonga kedi kina bisi sila kivuvu, kyenina kusya mbundu muna bima bina byisiku monika hangambedi ni hana byenina.
2 Kikuma kya lukwikilu Nzambi kábatambwasila bambuta bakhulu.
3 Muna nzila ya lukwikilu, tubati kwikila ni tsi yáhangamina ku ndinga ya Nzambi, mu phila ni tsi yayi yisi monika kisina kya yawu ka byabi ku thwisi mona.
4 Muna nzila ya lukwikilu, Abelu kátambikila mukhayilu wa lukumu lwa lawu kwena Nzambi, kuhita wuna wa Khayina. Muna nzila ya lukwikilu, Nzambi wámutila kimbangi ni mutu wa masonga kákala, kikuma yandi meni Nzambi wátambwasa makabu mandi. Muna nzila ya lukwikilu, Abelu kisi zonza hika mbata nana kenina wafwa.
5 Muna nzila ya lukwikilu, Noki bámunata kwena Nzambi konda kafwa. Keti mutu kámumonaku, kikuma Nzambi wámunata kwena yandi meni. Masonuku mazimbudi ni ku thwala ya kumutombula, bámutila kimbangi ni Nzambi kásephidisa.
6 Kinga, konda lukwikilu, ka mutu ku wasephidisa Nzambi. Kikuma, wuna wisi khundakana kwena Nzambi kafweti kwikila ni Nzambi kenina amana kisi bafuta babana bisi musanda.
7 Muna nzila ya lukwikilu, káyukila Nowa, ngwisi za Nzambi kikuma kya mambu mamana máfwana mu kusalama kaasi khaniku kedi masalama. Kálewulazoku ngwisi zazina amana wátunga nzasa ndangu kahulwasila nzu yandi. Muna bwabuna kázengila mukanu wa batu ba tsi amana wámutambwasa hanga mutu mosi wa masonga Nzambi wámutambwasa kikuma kya lukwikilu lwandi.
8 Mu nzila ya lukwikilu, Bulahami kálemvwakila ku mbila ya Nzambi: wátambwasa mu kukwenda ku tsi yina kakhana muheka Nzambi. Mbatanana kákonda zaya kuna kakala kwenda.
9 Muna nzila ya lukwikilu, kázingila hanga munzenza mosi muna tsi yayina kámusila Nzambi kilangi. Kakala nangina muna masombolu, yi Yizaki yi Yakobi bawu bátambula kilangi kimosi kya Nzambi.
10 Mukuma Bulahami kakala hingila mbanza yina yenina yi mipfundila mya ngolu, yayina káyidika, kátunga phi yandi meni Nzambi.
11 Muna nzila ya lukwikilu Sala, yandi phi mbatanana bukhobu bwandi yi kinunu kyandi, kábongila hamu dya kubuta bana. Kikuma wásya mbundu ni kilangi kina kásila Nzambi kyakhana lungila.
12 Yi hakana ni kwena mutu mosi lwesi, wákala mununu bela-bela yi kufwa, kwábutukila lawu dya mabutuka hanga bathetimbwa muna zilu yi tsekengi kuna kabeta ka yanga dya mbuta, balendaku mu kutanga.
13 Batu babana boosu muna lukwikilu bámana fwila. Konda kubonga bima bina kásila Nzambi, kaasi bámonabya amana báhekabya mboti muna kyana. Bátambwasa hana mesu ma boosu ni banzenza bákala yi bakangadi ba nzila hana tsi.
14 Mukuma babana bisi zonza bwabuna basongidini wengele ni tsi babati sanda.
15 Wadi ni bakalaka yi dibanza dya kuyananaka tsi yina bálubuka, wadi bakhana mona phila ya kuvutwakilaya.
16 Amana mu masonga, tsi mosi yihitina kitoku bakala sanda, disongila tsi ya ku zilu. Yi hakana ni Nzambi keku yi tsoni

za ku mutela Nzambi wa bawu; kikuma, tsi mosi kábayidikila.

17 Muna nzila ya lukwikilu, Bulahami kátambikila Yizaki mu kimenga tangwa kámusya Nzambi mu kimeka. Mwana wandi mosi kwandi kakhana tambika, mbatanana kákala yi kilangi kya Nzambi

18 wuna wámuzimbwala: «Muna nzila ya Yizaki, mwamuna wavwila butuka dyaku dina yíkusila.»

19 Bulahami kakala banza ni Nzambi kákala yi hamu dya kufutumuna mvumbi, yi hakana kámuvutwala yandi Mwana hanga mbedi ni kidimbu kya lufutumuku kákala.

20 Muna nzila ya lukwikilu, mwamuna Yizaki kásakwamina Yakobi yi Kizawu kikuma kya mambu ma bawu mana mákwisa.

21 Muna nzila ya lukwikilu, Yakobi mu tangwa dya kufwa, kásakwamina kosu mwana wa Yozefu, amana wázyaminina kuna tsongi ya koka dyandi mu kufukamina Nzambi.

22 Muna nzila ya lukwikilu, Yozefu, ha kátula mu kufwa, kásamwana ni bana ba Kiseledi balúbuka ku Ngiphiti amana wáhana muswa mu mana matadidini bifufwa byandi.

23 Muna nzila ya lukwikilu, mwamuna Moyize mu lubutuku lwandi, bámuswekila ngonda tatu kwena bibuti byandi. Mukuma bámona ni mwana wa kitoku kakála, amana báyukaku keti bweya mu kukolama ku mukuku wa kyamvu.

24 Muna nzila ya lukwikilu, mwamuna Moyize, tangwa kákituka mbuta, kábusila ni bamutelakaku mwana wa mwana mukhetu wa Fwalawo.

25 Wátambwasa mu kunyokuka yi kanda dya Nzambi kuluta mu kukala mu tsambu za tangwa dimosi za disumu.

26 Kámona ni kulewuka hanga Masiya kuhiti kimvwama kya mbuta kya Ngiphiti, mukuma mesu mandi mákala ma kutadisa kuna lufutu luna lwakwisa.

27 Muna nzila ya lukwikilu, Moyize wákatuka ku Ngiphiti konda kuyuka bweya bwa khabu za kyamvu; wázyama ngolu, hanga mbedi ni kakala mumona Nzambi wuna wisiku monika.

28 Muna nzila ya lukwikilu, mwamuna Moyize kátila mukinzi wa Phaki yi kusophula kwa menga muna mwelu mya nzu, ndangu wanzyo wa lufwa kahondaku bana ba batsomi ba bisi Kiseledi.

29 Muna nzila ya lukwikilu, mwamuna bana ba Kiseledi bálabwakila yanga dya mbuta dya Kabengi hanga mu mafu mamosi máyumuka; kaasi Bisi Ngiphiti ha bámeka mu kulabuka bwabuna meni, mamba mábazyondisa.

30 Muna nzila ya lukwikilu, mwamuna bibaka bya Yediko byáwulumukina, amana bana ba Kiseledi bázyetabya bilumbu tsambwadi.

31 Muna nzila ya lukwikilu, mwamuna Lahabi, ndumba-leta, káfwilaku yi bambeni ba Nzambi, kikuma kya buna kábayamba bukheti ba mbambala ba Kiseledi.

32 Biki hika yizónza? Tangwa dyakhónda mu kuzonzila Zeteyo, Balaki, Samisoni, Zefite, Tavidi, Samwela, yi bambikudi.

33 Kibinga, muna nzila ya lukwikilu, bánungina bipfumu, báhangila masonga amana bábongila bilangi bina kásila Nzambi. Bákasa munwa mya bathambu,

34 bázima mbawu za ngolu, báhuluka ku lufwa lwa mbedi ya phoku. Maladi mábazokisa amana ku nima ngolu zábavutwakila; muna tangwa dya mvita, kikesa kyábavutwakila amana bákukwasa bibuka bya basuta ba banzenza.

35 Muna nzila ya lukwikilu, mwamuna bakhetu bámonina bamvumbi ba bawu mu kufutumuka amana bávutwakila luzingu.

Batu bahika bábanyokuna mu kuthaba; kaasi bábwisa mu kubasula, ndangu balenga bonga kutokama kwa bukheti kwa ku lufwa.

36 Batu bahika bákala baseya, bakwawu bákala bazyatula mafimbu, bakwawu

hika mu miyololu amana bábatimbula mu boloku.
37 Bahika bábahondila ku matadi,
bahika kubabukununa ho lo kubahondila
ku mbedi ya phoku.
Amana bakwawu hika bakala kwenda homa hamosi yi hakwawu.
Bakwawu bakala vwata mikanda mya mikoku kondi lo mya bakhombu hanga miledi.
Bakwawu bákala bahwa-dya-hwa.
Bakwawu bakala banyokuna yi kubamonisaka minyanga.
38 Bámonika ku mesu ma batu hangambedi ni bakalaku balunga mu kuzingila mu tsi yayi.
Bakala ngata muna tseki za khatu yi muna myongu, muna bitadi yi mabulu bakala zingila.
39 Nzambi wábatambwasa boosu kikuma kya lukwikilu lwa bawu;
mbatanana bábongabyoku bina kásila Nzambi.
40 Kikuma, Nzambi káyidikila kima kimosi kya mbuta kikuma kya betu.
Yi hakana ni byakhanaku lungila kedi konda betu.

12

Nzambi Tata wetu

1 Kikuma kya betu, bátuzyeta kwena mulumba-lumba wa bambangi.
Tulosenu kizitu kyosu kya masumu kina kyisi kakidikisa wenzi wetu,
amana tutsyakulenu yi kuna tsuka za thinu zazi batusidini.
2 Mesu metu ma kutadisa kwena Yesu,
yandi wenina kisina yi tsuka ya lukwikilu lwetu.
Wátambwasa mu kufwa hana kitakani,
konda kutala mutindu wa tsoni za lufwa meni lwaluna,
kikuma kákala mona mutindu wa kyesi kina kyátangamina kikuma kya yandi.
Amana buthwena kuna koku dya kitata dya kiti kya Nzambi kisi zakadila.
3 Banzenu kwena wuna wákwamina ku matendu ma basumuki;
ndangu lukatulaku kikesa.
4 Mukuma, muna muzingu wenu wutadidini disumu,
khaniku kedi lunwana tii yi kuna lufwa.
5 Luzimbakanaku ndongisila zina káluheka Nzambi hanga kwena bana:

«Mwana wama, wulewulaku tsungika ya Pfumu,
amana wukatulaku kikesa mu tangwa kabati kukaya.
6 Mukuma Pfumu kisi sungika wuna kisi zola,
kisi beta wosu wuna kisi mona hanga mwana wandi.»

7 Tambwasakenu tsungika ya Nzambi,
kikuma kisibwa hanga bwosu tata kwena mwana wandi.
Khi mwana yandina bisiku beta kwena tata wandi?
8 Ho ni Nzambi kisiku lubeta hanga bana bandi,
zonza ni lweku bana bandi ba kubuta, lwenina bana ba makangu.
9 Mukuma thwenina yi batata mu kimutu:
bisi tusungika amana twakala balemvukila.
Yi hakana twafweti lemvukilaka Tata wetu wa ku zilu, kikuma kya kubonga luzingu kwena yandi.
10 Kaasi batata betu bakala tusungikaka kikuma kya koma ka bilumbu,
bwosu buna bámoninabwa bukheti.
Kaasi Nzambi kisi tusungika kikuma kya bukheti bwetu,
ndangu kalenga tuheka kutoma kwandi.
11 Ha batusungikini, muna tangwa meni dyadina,
dyisiku kala dyambu dya kyesi kaasi dya kyadi.
Kaasi tsuka tsuka, babana babongini milongi myamina myisi banatina ngemba yi luzingu lwa masonga.

Milongi yi kulwengisa

12 Yi hakana ni thutenu moku mamana mazokini,
amana zyamisenu makungulu menu mamana mabati tekita!
13 Yidikenu nzila zasungama kikuma kya bitambi byenu,
ndangu batu babana bisi tinguna badibunda-bundaku mu bikhosu, kaasi bakola.
14 Sandakenu lwakalaka mu ngemba yi mutu wosu yi mu kudisemisaka;
mukuma, konda bwabuna, ka mutu ku wamóna Pfumu.
15 Kebenu ni ka mutu ku kakonda mu kubonga khenda za Nzambi amana ka musodi wumosi ku wa khadi wamena,
hanga wadikila nana batu ba lawu.
16 Kebenu mu kusya ni hakalaku yi bita-mbongi hana kati dya benu,
zitisenu bima byahedila;
luhangabwoku hanga buna káhanga Kizawu,
kikuma kya ndya yimosi,
wásumbisa kimbuta kyandi kya butuka.

17 Mukuma, luzayibwa ni ku manima,
tangwa kázola mu kubonga lusakumunu
lwa tata wandi, bámulosila. Kámonaku
keti phila ya kusobila mambu, mbatanana
nyengi dyandi yi matsanga mandi.
18 Benu tangwa lwábwesuka kwena
Nzambi, lwábwesukaku ku mongu wu-
mosi bafwanini mu kusimba, wuna
wakala lema mbawu; lwábwesukaku keti
ku mudima, keti ku phipha, keti ku pfunzi,
19 keti muhungu wa phungi, keti khololu
ya ndinga. Bisi Kiseledi ha báyukaya
ndinga meni yayina, bábusa mu kuyuka
keti ndinga yimosi hana thandu.
20 Mukuma, bálendaku mu kusipha
mulongi meni wawuna: «Yanduna
wasímba mongu, keti abweti kenina
mbisi, bamúhonda mu kumutimbwala
kwa matadi.»
21 Bwákala bweya bwa lawu mu ku-
mona dyambu meni dyadina kázimbula
Moyize: «Mbundu yimvumukini yi tsula!»
22 Kaasi benu lwábwesuka ku mongu
wa Siyoni yi ku mbanza ya Nzambi wa
Moya, Yelusalemi dya ku zilu, mafunda
yi mafunda ma banzyo bandi kwakuna
benina mu mukinzi.
23 Amana kuna dingumba dya bana
batsomi ba Nzambi lwákokuluka, babana
básonama mazina ma bawu muna
mazilu. Benu lwakokuluka kwena
Nzambi zusi wa batu boosu, amana
lwákokuluka ku bitembu bya batu ba-
sungama babana bákituka batu balunga.
24 Kwena Yesu hika lwákokuluka benu,
yandi wenina mukhundingisi wa bulunda
bwa pha buna kata Nzambi yi betu,
amana menga mandi mana mátekuka
misi zonza buna bufwani kuhita menga
ma Abelu.
25 Kebenu! Lubusaku mu kuyuka yan-
duna wisi luzonzisa. Bawu bábusa mu
kuyuka wuna wakala baheka ndongisila
ha tsi, báhengaku ku ndola ya Nzambi.
Twaléndaku mu kuhengaya ho ni betu
twámufila kunda yanduna wisi zonza
kwena betu muna mazilu.
26 Ndinga yina katekila zonza Nzambi
yátekitisa mafu; kaasi buthwena
Nzambi wutusidi hika kilangi kyakina:
«Yitékitisaya hika, ka tsi ku lwesi, kaasi
yi zilu phi.»
27 Mihowu myami «mbala yayi hika»
mibati songila ni bima bina byáhangama
byaníngana amana byazíluka, ndangu
byananga lwesi bima bina byisiku
ningana.
28 Tukalenu kabanzi, kikuma tubongi
luyalu lumosi luna lwisiku ningana. Tu-
songilenu kabanzi meni kakana mu ku-
sadilaka Nzambi muna mutindu wuna
wisi muhekila tsambu, mu luzitu yi
kubanga.
29 Mukuma, Nzambi wetu kenina
mbawu yina yisi vukula.

13

Dingumba dya mukwandi

1 Yambulenu kiphangi kyazinga hana
kati dya benu.
2 Luzimbakanakaku mu kuyambaka ba-
bana bisi kwisa ku nzu zenu. Mukuma,
henina yi bamosi báhangilabwa kinga
báyamba banzyo konda kuzayakabwa.
3 Sungulakenu batu ba boloku, hangam-
beni ni mu boloku lwenina yi bawu.
Sungulakenu batu babana bisi nyokuna,
hangambedi ni hakimosi lubati nyokuna
bawu.
4 Mutu wosu kazitisalwa longu amana
basumunayoku thangi ya longu. Nzambi
kafúndisa bita-mbongi yi bakwa kisanda.
5 Ndyatidi yenu yikalaku yi nzoluka
ya mbongu; sephilakenu ku bina lwen-
ina byawu, mukuma Nzambi kázimbula
bwabu: «Yikúsisaku, yikúlosilaku keti
bweti.»
6 Amana ba kabasi yi kikumbwala twal-
enda mu kuzimbula:
«Pfumu kenina lusadisu kikuma kya meni,
amana yiyúkaku bweya,
Biki kaphánga mutu kwena meni?»
7 Sungulakenu bambuta ba dibundu
benu babana bisi lulonga ndinga ya
Nzambi. Simbululenu bikalulu bya bawu
buna bámanisina luzingu amana soku-
lulenu lukwikilu lwa bawu.
8 Yesu Kidisitu kenina mutindu wumosi,
mukolu, lelu yi mvula muna mvula.

9 Lulandakaku malongi moosu ma lu-
vunu: mana mafwananiku yi lukwik-
ilu lwa betu. Bulungi ni mbundu zenu
zazyaminaka mu khenda za Nzambi,
kaasi ka kikuma kya bizila bya madya
ku; bwásadisaku keti babana bisi dyatila
muna bwabuna.
10 Betu thwenina yi mesa ma kimenga,
amana banganga-Nzambi ba bayuta beku
yi muswa wa kudya bina bitukini ku mesa
meni mamana. Mukuma, bawu, mu som-
bolu bisi sambila bisambu.
11 Mwamuna, mbuta-nganga kisi nata
menga ma bambisi muna kizika kya-
hedila lawu kikuma kya kukatula disumu,
amana misuni mya bambisi meni babana
ku phenza ya mbanza bisimya yokila.
12 Yi hakana Yesu, yandi phi, káfwila ku
phenza ya mbanza, kikuma kya kusemisa
batu ku masumu ma bawu yi menga ma
yandi meni kibeni.
13 Amana tulubukenu twenda tun-
dakana yi yandi kuna phenza ya mbanza,
amana twazíta ngusi zazina kitesu kimosi
yi yandi.
14 Mukuma, ha tsi haha, thweku keti
mbanza yimosi yina yisi zinga mvula
muna mvula, kaasi mbanza yimosi tubati
sanda yina yakwisa kala ka thama ku.
15 Muna nzila ya Yesu, tulambulenu
konda kulembwa kwena Nzambi lukumu
lwetu hanga kimenga, disongidila mu-
lambu wuna wisi lubuka muna malebu
wisi kumisa zina dyandi.
16 Luzimbakanakaku mu kuhangaka
mambu ma bukheti amana disadisakenu
muna kiphangi, mukuma byabina yi bi-
menga byisi musephidisa Nzambi.
17 Lemvukenu kwena bayadi benu
amana bayukilakenu. Kikuma bawu
bisi tadikina moya myenu kosu tangwa,
zayenu ni yi bawu bisi luhanina meni
kwena Nzambi. Hangakenu mu kusya
ni balungisa kiyeka kya bawu mu kyesi
konda nyengi, kondi loni bwabuna
bwalúkadilaku keti muluta.
18 Sambilakenu kikuma kya betu.
Kikuma tusini mbundu mu kukala yi
katsatsa ka bukheti, mukuma thwisi zola
ni twazingilaka bukheti muna mambu
moosu.
19 Amana hika, yilubokwadidi mu ku-
lombila ndangu Nzambi kakhángwala
nzila mu kuvutuka yi tswatsu kwena
benu.

Lombilu

20 Yambula Nzambi wa ngemba, wuna
wátokamisa ha kati dya bafwa, kalema
wa mbuta wa mikoku, Pfumu wetu Yesu;
muna nzila ya menga ma bulunda bwa
mvula yi mvula,
21 kalulonga mu kuhanga mambu ma-
mana menina ma bukheti mu kuhanga lu-
zolu lwandi. Katuhangila buna bumuyen-
ina bwa bukheti muna nzila ya Yesu Ki-
disitu, khembu yakala kwena yandi muna
mvula yi mvula! Abwabuna.

Kumanisa yi mboti

22 Mbati lusyamisa, baphangi: tamb-
wasenu ndinga ya kikesa yayi yi sipha dya
mbundu. Kikuma mu khufi yilusonikini.
23 Zayenu ni phangi wetu Thimoti wu-
lubukikini mu boloku. Ho ni katula mwa
tswatsu, nzila yimosi yikwendayandi mu
kulumona.
24 Bahekenu mboti basadi benu boosu yi
bakwikidi boosu. Baphangi ba ku tsi yina
bisi tela ni Kitadi mboti baluhekini.
25 Yambula khenda za Nzambi zakala yi
benu boosu!

Mukanda wa Zyaki
Zyaki
Khotidi ya mukanda

Mukanda wa Zyaki wenina hanga meni. Wenina dilongi yi kuhana kikesa kikuma kya Mabundu mana mákanguka muma mwosu mu tsi. Musoniki kabati sonikina kwena bimvuka bya bakidisitu babana benina mu kisina kya Bayuta. Bawu bisi zinga ha kimosi yi khadidi ya bisi Ngeleki yina yisi luma muna kipfumu kya mbuta kya bisi Loma.

Mukanda wa Zyaki wubati songila nduka kwena bakidisitu, disongidila ni mutindu wumosi wa kudyatisila luzingu lwa bawu mu kithwadi yi lukwikilu lwa bawu. Bakwikidi babati lomba nduka meni zazina kwena Nzambi, amana Nzambi wubahekiza (1:2-8; 3:13-18). Muna bwabuna, balendaku zyandama ku mambu moosu mana misi zanga luzingu lwa mutu: phasi za luzingu (1:2-4), tsambu za kukala mvwama (1:9-11; 5:1-6), nzala ya kuhanga mbi (1:2-18; 4:1-9), lulendu (4:13-16). Mukanda wubati zimbula hika ni kukwikila mwena Nzambi kwisi natisa mu kuhanga kima bwosu lusongidini lukwikilu. Tufwaniku ni twazingila mu kikhunda kya bukheti yi Nzambi amana konda twamonikisabwa muna mihangu myandi (2:14-26). Kubonga kwa lukanu kwenina kutambwasa mu kukala mutwadisi wa ngeyi meni mu kukonda kuzyandama ku thwala ya mbi. Kwenina phi kukala mutwadisi wa bakwenu: kusadisa babana benina yi mupfunu wa kima, kukonda kufundisa bakwenu keti kuditombula ku thwala ya bawu, kutalulula ndinga zaku (3:1-12). Musoniki wa mukanda kabati sonikina batu babana bakondi kala bamvwama (2:6), kaasi kimvwama kibati babenda amana benina yi nzala ya kuvwakya. Mukanda wubati balomba ni balewulaku baphutu kikuma kya kiphutu kya bawu (2:1-13). Mukanda wuzimbudi hika bwabu: kimvwama kyenina kya mbi kikuma kya mutindu wuna bisikya sadila bamvwama (5:1-6).

Kudisadisa bakwenu yi bakwenu, kusambila bakwenu yi bakwenu, kunata babana bisi ditotisa mu kyana yi kyedika: mamana mambu wubati lomba mukanda kwena bakidisitu kuna tsuka ya wawu.

Mboti

1 Meni Zyaki, musadi wa Nzambi yi wa
Pfumu Yesu Kidisitu. Mboti zama kwena
makanda kumi yi modi mamwangana
muna tsi yamuthu.

Kuzyama muna tangwa dya phasi za lukwikilu

2 Baphangi bama, ha lutundakanini
phasi za mutindu wosu kikuma kya lukwikilu, kalenu mu kyesi kya lawu.
3 Mukuma, luzayibwa ni yuka lukwikilu
lwenu lwakala lwazyama muna tangwa
dya phasi, lwisi lumbula kikwamina.
4 Kinga bulungini ni kikwamina kyenu
kyazyama yi kuna tsuka, ndangu lwakala
bakodidila, bafwana muna mambu
moosu amana bakonda kifu.
5 Amana ho mosi wa benu kakonda
nduka, kalombaza kwena Nzambi. Yandi
kamúhekaza; mukuma Nzambi kisi hana
yi kyesi kwena boosu konda mulandu,
amana zamúhanamina.
6 Kaasi bulungini kalombaza yi lukwikilu, konda kuketyanisa; mukuma
mutu wuna wisi ketyanisa wufwanani yi
mahuwa ma yanga dya mbuta mamana
kisi hulumuna pfunzi amana wuhungudima ku kabeta kahika.
7 Mutu yanduna kadifwataku ni kima
kabónga kitukini kwena Pfumu.
8 Kenina mutu mosi wa mbundu zodi
amana keku yi kwatakani muna mambu
mana kisi hanga.

Kiphutu yi kimvwama

9 Amana Phangi wuna wa luzingu
lwa mu sina kaditsikisila muna bina
kamutombwala Nzambi.
10 Amana mvwama kaditsikisila muna
bina kamukulwamina Nzambi. Mukuma
mvwama kaluta hanga kifulu kya khangu.
11 Ha kalúbuka tangwa, mwini wandi
balabala wayúmwasa khangu; kifulu
kyandi kibwini amana phisi yandi yihwini. Bwabuna katóta mvwama hana kati
dya bisalu byandi.

Bimeka yi phukumunu

12 Kyesi kwena mutu wuna wisi zita
mu kimeka; mukuma ku manima ma
kusongila kuzyama kwandi mu kimenga,
kabónga mukhonzi wa luzingu luna kásila
kwena babana bisi muzola.
13 Ka mutu ku ho ni kahukumukini,
kazimbula: «Nzambi yandina wuphuku-
munini.» Mukuma Nzambi fwaniku ba-
muhukumuna, amana yandi-meni phi
kisiku bwisa mutu mu phukumunu.
14 Kaasi, kosu mutu, yandi meni wisi
dibwisa mu phukumunu muna tsambu
zandi za mbi, zisi mulundika amana zisi
mukwatisa ha mutambu;
15 ku manima, tsambu ya mbi yosu yisi
kodidila amana yibuti disumu; amana
disumu ha dikodidini dyosu, dibuti lufwa.
16 Ludizimbikisaku, baphangi bama ba-
tondama:
17 mambu moosu ma bukheti yi kabu
dyosu dina dyalungila, byisi tuyisila
tukidila ku zilu. Byabina, kwena Nzambi
byisi tuka, yandi wuna wenina Tata wa
mwini, yandi wuna kisiku soba hanga
buna kyisi soba kivula ku matangwa.
18 Kikuma, Nzambi muna luzolu lwa
yandi meni kátubutila muna nzila ya
Ndinga ya masonga, ndangu twakala
muna ndonga ya theti ya bihangwa
byandi byosu.

Kuhinikina yi kubonga lukanu

19 Zayenu, baphangi bama batondama:
kosu mutu kakala tswatsu mu kuhinikina,
kaasi malembi mu kuzonza, malembi phi
mu kuyuka khabu.
20 Mukuma mutu wuna wenina mu
khabu kahángaku mambu ma masonga
ku mesu ma Nzambi.
21 Yi hakana, losenu mvindu yosu yi
khu yosu yina yihitakani. Tambwasenu,
yi kudikulumuna, ndinga yina kakunini
Nzambi muna mbundu zenu wufwanini
mu kuluhulula.
22 Kitukenu basadi ba ndinga buna
bufwanini, kaasi lukalaku bahinikini
lwesi mu kudihunaka benu benu.
23 Mukuma mutu wuna wisi hinikina
ndinga konda kusadilaya wufwananini
hanga mutu wuna wubati simbulula, ku
kiphelu, mbunzu yandi yina kábutwakila.
24 Ku manima ma kudisimbulula, wendi
kwandi amana muna mbala mosi, wuzim-
bakani buna kakadini.
25 Kaasi wuna wisi yekamina ku mit-
siku myalungila, myamina myisi ku-
tumuna, kisi hwila mwani mu kudi-
hanaka kuna mitsiku meni myamina;
kisi hinikina ndinga, kisiku zimbakanaya
amana kisi hanga bwabuna bulombini
mutsiku. Mutu yanduna kyesi kakála
kyawu muna mambu mamana kisi hanga.
26 Ho mutu wisi dibanzila muna
mbundu ni musambidi kenina amana
kazayiku kusimbulula lulaka lwandi,
kaasi kisi dihuna yandi-meni: bisambu
byandi bya khatu.
27 Bisambu byenina bya kasemi amana
byakonda mvindu ku mesu ma Nzambi,
Tata, byabina byisi kinda bana ba batsona
yi bafwidi muna kiwayi kya bawu, yi mu
kudikenga konda kifu ku bima bya tsi.

2

Luzingu lwakonda kayengu

1 Baphangi bama, benu lwákwikila
mwena Pfumu wetu Yesu Kidisitu, yandi
wabasa yi khembu, luhangilakaku batu
kayengu.
2 Mu mbandu: ho mwisa kota mutu
mosi muna dingumba dyenu, wavwata
ndamba yimosi ya wolu muna mulembu
yi miledi misi kedyamina; amana mwisa
kota phi muwayi mosi mu masengi;
3 ho luhungwadini mesu kwena yan-
duna wuvwatikini miledi myisi kedyam-
ina amana lumuzimbwadini: «Ngeyi
sikuka haka, homa ha lukumu!» Kaasi
lwisi zimbula kwena muwayi: «Ngeyi,
kala kwaku wa mutendendi, kondi loni
sikuka kwaku haha, hana tsi, ha malu ma
meni.»
4 Yuka ni bwabuna dyenina, lwisi swa-
sisa mambu ha kati dya benu amana
lukituki bazusi ba mabanza ma mbi.
5 Hinikinenu, baphangi bama ba-
tondama: Nzambi wásola bawayi ku
mesu ma batu ba tsi ndangu bakituka
bamvwama muna lukwikilu yi baswana
ba mambu ma Kipfumu kyakina kásila
kwena babana bisi tonda.

6 Kaasi benu, lwisi lewula muwayi!
Kinga bamvwama bisi lutusuna amana
balubulumuni ku mesu ma bazusi, kab-
waku?
7 Aketi yi bawu bisi lewula zina dya
bukheti dina lwisi sungamina.

8 Ho mu kyedika, lwisi lungisa mutsiku
wa Kipfumu, bwosu buna mazimbudi Ma-
sonuku: «Wazóla khunda waku hanga
ngeyi-meni, bukheti lwisi hanga.»
9 Kaasi ho lwasongilaka kayengu, luhodi
disumu amana mutsiku wulufundisini
hanga bakuludi ba mutsiku.
10 Mukuma mutu wuna wisi landa mit-
siku myosu kaasi ho kadikhukula ku
dyambu dimosi lwesi, wekina mukuludi
wa mitsiku myosu.
11 Mukuma, Nzambi kázimbula:
«Wukalaku muta mbongi», kázimbula phi:
«Wuhondaku mutu.» Amana ho weku
kwaku muta mbongi kaasi ho wuhondi
mutu, hana wekina mukuludi wa mitsiku.
12 Zonzakenu amana zingakenu hanga
batu babana bátangama mu kufundisama
bwosu bwenina muna mutsiku wuna wisi
kutumuna.
13 Mukuma, mu kilumbu kya pfundusu,
Nzambi kakálaku yi kheni kikuma kya ba-
bana báyukilaku bakwawu kheni. Kaasi
kheni yisi nunga ku pfundusu.

Lukwikilu yi mihangu

14 Baphangi bama, khi mupfunu kwena
mutu mu kuzimbula: «Yenina yi lukwik-
ilu», ho kasongidilwoku mu mihangu?
Kyedika lukwikilu lwaluna lwalenda mu
kumuhulula?
15 Ho phangi mosi wa yakala kondi loni
phangi wa mukhetu wukondi muledi wa
kuvwata keti madya ma kosu kilumbu;
16 amana ho mosi hana kati dya benu
kabazimbwala: «Alwendenu mu ngemba,
lungwalenu amana dyenu lwayukuta!»
Konda kubaheka bina bibafwani kikuma
kya lutu, khi wawu si mupfunu?
17 Kitesu kimosi phi yi lukwikilu: ho lu-
monikiku muna mihangu, lwenina kwal-
wawu lwafwa lwosu.
18 Kaasi, ho mutu kazimbula: «Ngeyi
wenina yi lukwikilu, meni yenina yi mi-
hangu. Tsongileti lukwikilu lwaku konda
mihangu! Amana meni yimú́songila luk-
wikilu lwama muna mihangu.»
19 Wisi kwikila ni Nzambi mosi lwesi
kenina? Nunga kwaku. Bitembu bya mbi
byisi kwikilabwa phi amana byisi tekita yi
bweya.
20 Ngata! Amana wuzodini wazaya, ni
lukwikilu lukondini mihangu lweku mup-
funu?
21 Bulahami tata wetu, abweti
bámutambwasila hanga mutu wa ma-
songa: ka kikuma kya mihangu myandi
ku, ha kátambika mwana wandi Yizaki
hana mesa ma kimenga?
22 Wumoni ni lukwikilu lwakala monika
muna mihangu myandi: amana muna
nzila ya mihangu myamina lukwikilu
lwandi lwálungila lwosu.
23 Amana yi bwabuna málungidila
mana mazimbudi Masonuku: «Bula-
hami kákwikila mwena Nzambi, amana
Nzambi wámununguisa hanga mutu wa
masonga.» Ku manima bámutela ni
nduku wa Nzambi.
24 Lumonibwa ni, mutu mu nzila ya
mihangu, kisi tangamina hanga mutu wa
masonga kwena Nzambi; heku ni kikuma
kya lukwikilu lwesi.
25 Phila mosi phi kikuma kya Lahabi
ndumba-leta: muna nzila ya mihangu
Nzambi kámutambwasila hanga mutu
wa masonga. Mukuma wáyamba bam-
bambala ba kanda dya Kiseledi amana
wábatinisina mu nzila yimosi ya hika.
26 Kikuma, phila mosi, konda lwanda
lwa moya, lutu lwenina lwafwa, phila
mosi phi, konda mihangu, lukwikilu lwen-
ina lwafwa.

3

Tsadidi ya lulaka

1 Baphangi bama, ludikitulaku benu
boosu balongi, mukuma zayenubwoku ni
batú́fundisa buna bwenina kuhita batu
bahika.
2 Thwisi dikhukula lawu betu boosu
mu mitindu mya lawu, ho mutu
wudikhukudiku mu lulaka, kenina mutu
mosi walunga, wafwana mu kuzita lutu
lwandi lwosu.

3 Amana ho tubati kasa munwa mya
baphunda kikuma kya kutulemvwakila,
tubati natisa phi lutu lwa bawu lwosu.
4 Talenu phi masuwa: musyetebengi
nana menina, pfunzi nana ya ngolu, ku
phaka-phaka ya khunda bisima yendisila,
misi kwenda kuna dyenina sunga dya
muyendisi.
5 Phila mosi, bwosu lwenina lulaka
ndambu yimosi ya khunda ya lutu, kaasi
mambu ma mbuta lwisi hanga.
Talenu kukeya kwa mbawu, kaasi yisi
yoka musitu wumosi wa mbuta.
6 Kinga, lulaka lwenina mutindu wu-
mosi yi mbawu. Lwenina tsi ya mambu
ma mbi, ndambu yimosi ya lutu lwetu,
lwisi zanga lutu lwosu. Lulaka lwisi yoka
luzingu lwetu, tukidila ku lubutuku tii
yi kuna lufwa; mbawu meni yayina ku
bilungi yisi tuka.
7 Mutu kalenda mu kulemvula mutindu
wosu wa bambisi, ba musitu, banuni,
bambisi babana bisi landanda yi bambisi
ba mu mamba.
8 Kaasi keti mutu heku walenda mu
kulemvula lulaka: lwisiku lembwa kosu
tangwa yi mambu mambi, lwabasa yi
ndikila yina yisi honda.
9 Thwisilwa sadila lulaka kikuma kya
kukumisina Pfumu, Tata wetu; amana phi
yi lulaka meni, lwaluna thwisi singila batu
babana benina mu kifwani kya Nzambi.
10 Muna munwa wumosi mwisi lubuka
lusakumunu yi masingu. Baphangi,
bufwaniku bwabuna bwakala.
11 Kweku tho yimosi yifwanini kulubula
mamba ma tuluu yi mamba ma khadi
muna mudidi wumosi.
12 Baphangi, kweku keti miti wa fiki
wumosi wufwanini mu kuha bibundu bya
Olive, kweku keti vinu dimosi difwanini
mu kuha bibundu bya fiki. Kitesu ki-
mosi, tho yimosi yalubulaku mamba ma
mungwa yi mana ma tulu.

Nduka zina zisi tuka ku zilu

13 Nati wenina nduka yi ngangu hana
kati kya benu? Kasongilabwa muna
kikalulu kyandi kya bukheti, muna mi-
hangu, muna kudikulumuna yi muna
nduka.
14 Kaasi ho lwakala muna mbundu zenu
yi kiphala kimosi kya mbi, yi kitembu kya
kudimonikisa; luditombulaku ni nduka
lwenina, luhunaku ni bukamvi bwenu
bwenina kyedika!
15 Nduka za bwabuna zisiku tuka ku
zilu; kaasi nduka za ha tsi, za kimutu
amana za kiphidi-mutu.
16 Kikuma hakana henina kiphala yi
kitembu kya kudimonikisa, henina phi
yi mvwalangani yi mihangu mya mbi
myosu.
17 Kaasi nduka za ku zilu zisi kala
theti za kasemi, kunima zisi nata ngemba,
zisi kala talala amana zisi khundikisa, za
kabasi mu kiwayi yi mu mihangu mya
bukheti; zeku kayengu yi kavungalosi.
18 Kibundu kya masonga muna ngemba
bisikya kunina kwena babana bisi hanga
mihangu mya ngemba.

4

Kinduku kya batu ba ha tsi

1 Ku biki kwisi tuka ngyuma yi mvita
hana kati kya benu? Aketi kuna tsambu
zenu zazina zisi nwana muna mbundu
yenu.
2 Lwisi neka kaasi lwisiku bonga; lwen-
ina bahondi amana lwabasa yi kiphala,
yi hakana lwisiku bongila; ludikotisi mu
ngyuma yi mu mvita. Lweku yi bina lwisi
zoluka, kikuma lwisibyoku lomba kwena
Nzambi.
3 Ho lwisi lomba, lwisiku bonga, kikuma
sunga dyenu dya mbi; lwisi lomba lwesi
kikuma kya kusephidisa tsambu zenu za
mbi.
4 Bita-mbongi! Luzayiku ni kukala yi
zola dya mambu ma tsi, kukituka mbeni
wa Nzambi? Yanduna wuzodini mu
kukala nduku wa tsi wudikitudi mbeni wa
Nzambi.
5 Kondi loni, zayenu ni Masonuku ma-
zonzidiku mu phamba: «Nzambi kisi sang-
wala yi tsambu ya lawu mu Kitembu
wuna kasya mwena betu.»
6 Kaasi khenda zina kisi tuheka za lawu
hika zenina, mukuma Masonuku maz-
imbudini: «Nzambi kisi kakidila bakwa
lulendu, kaasi kisi hana khenda kwena
batu badikulumuna.»
7 Lemvukilenu Nzambi; kaasi muzyan-
daminenu kiphidi-mutu amana kalútina
kyana.

8 Kokulukenu kwena Nzambi amana
yandi kakókuluka kwena benu. Benu
basumuki, semisenu moku menu; amana
benu batu ba keti-keti, semisenu mbundu
zenu!
9 Bakisenu buwayi bwenu, syenu
khondu, dilenu amana kolulukenu; kiseyu
kyenu kyakituka mu kitsanga, amana
kyesi kyenu mu kiwayi.
10 Dikulumunenu ku mesu ma Pfumu
amana kalútombula.

Wufundisaku mukwenu

11 Baphangi, lukumbakaku bakwenu.
Yanduna wisi zonzila mukwawu phangi
mu mbi, wukituki zusi wandi amana
wukituki phi zusi wa mitsiku. Muna
bwabuna, wudikitudi zusi wa mitsiku
hana bulungini mu kusadilamya.
12 Kinga, Nzambi lwesi wisi hana mit-
siku, yandi phi wisimya fundisa; yandi
wuna fwanini mu kuhulula yi kutotisa.
Amana ngeyi nati wenina mu kufundis-
aka mukwenu?

Kukonda kukala yi kimvunya

13 Ngyukenu benu lwisi zimbula: «Lelu
kondi loni mbąsi twakwénda ku mbanza
yimosi, twanangakwa kwakuna mvula
mosi, twata kikhita amana twavwa
mbongu.»
14 Benu batu luzayiku mambu ma
kilumbu kya mbasi luzingu lwenu keti
abweti lwakála! Kikuma, lwenina hanga
mbuki yina yisi lubuka kikuma kya koma
ka tangwa kumanima yitotini!
15 Bulungini ni lwazimbulaka: «Ho
Pfumu kazolabwa, twazínga amana
twahánga kyaki kondi loni kina.»
16 Kaasi mu kuzonza kwa bukheti, lwisi
ditsikisila muna ndinga zenu za bukamvi.
Lulendu lwosu lwa mutindu wawuna
lwenina lwa mbi.
17 Ho mutu wuzayi kuhanga mambu ma
bukheti, amana kahangimoku; wuhodi
masumu.

5

Ngwisi kwena bamvwama

1 Kwena benu bamvwama, ngyukenu
buthwena! Dilenu amana kolulukenu
kikuma kya biwayi byabina byaluyisila
hana thandu ya benu!
2 Kimvwama kyenu kivundini amana
miledi myenu mimani yatuka kwena
bathaka.
3 Wolu dyenu yi mbongu zenu zihangi
mboku, mboku ya byawu yakála kim-
bangi kikuma kya benu; Yavúkula misuni
myenu hanga mbawu. Lulumbikiki bima
bya thalu ku tsuka ya tangwa!
4 Taleti lubwisi mu kufuta lufutu lwa
basadi babana bakatula mbongu muna bi-
langa byenu. Nyengi dya bawu yi kiwolu
kya bawu biyukalakani tii yi muna matu
ma Nzambi, Pfumu mukwa ngolu zoosu.
5 Muna luzingu lwenu lwa ha tsi,
lwázingila muna muzandu yi muna
tsambu. Lwakala disa bukheti lutu lwenu,
luyukutini hanga bibulu bina bisi disa
kikuma kya kilumbu kya kubahonda.
6 Lwázengila ndola amana lwáhondisa
mutu wa masonga; kázyandamaku.

Sipha dya mbundu yi bisambu

7 Baphangi disongidila, siphenu
mbundu tii yi kuna ngisa ya Pfumu.
Talenu mukuni wa kilanga, kisi sipha
mbundu mu kuhingila tii yi kuna
kanonina bibundu bya bukheti byabina
byalúbuka mu mafu: yandika bina bya
ndendi yi kuna bina byakódidila.
8 Siphenu mbundu, benu phi,
zyamisenu mbundu zenu, mukuma ngisa
ya Pfumu yibwesukini.
9 Lunyengalakanakaku kikuma kya bak-
wenu, baphangi, ndangu Nzambi kalu-
fundisaku. Talenu yandi zusi, awuna
muna mwelu watelama!
10 Muna mambu matadidini munyanga
yi sipha dya mbundu, baphangi, bongenu
mbandu ya bambikudi bázonzila mu zina
dya Pfumu.
11 Talenu, tusamunini kyesi kwena batu
babana bákwamina. Lwayukini buna bisi
zonzila kikwamina kya Yobi, amana luza-
yini bina kámuheka Pfumu kuna tsuka.
Mukuma, Pfumu wa kabasi mu khenda yi
mukwa buweti.
12 Theti, baphangi bama, ludyaku ndefi:
keti muna zilu, keti muna mafu, keti
muna mutindu wahika. Ni «Eeh» dyenu
dyakala eeh, amana «loni» dyenu dyakala

loni, ndangu lubwaku mu pfundusu ya Nzambi.
13 Mosi hana kati dya benu wenina mu munyanga? Kasambila. Mutu wenina mu kyesi? Kayimbila mikunga mya lukumu.
14 Mutu wenina wabela hana kati dya benu? Katela bambuta ba Dibundu; amaṇa bawu bamúsita masi ku manima basambila kikuma kya yandi muna zina dya Pfumu.
15 Amana kisambu kya lukwikilu kyahúlula mbefu: Pfumu kamútelamisa, amaṇa ho masumu kahodikini Nzambi kamulolulama.
16 Fungunakenu masumu menu benu yi benu amana lwadisyaka mu bisambu benu yi benu, ndangu lwalenga kola mu bimbefu byenu. Kisambu kya mutu mosi wa masonga kyenina yi hamu dya lawu.
17 Diya kákala mutu mosi wafwanana mu lutu hanga betu; muna kisambu, wásambila yi hamu mu kusya ni mvula kanokaku, amana kwánokaku mvula mu mafu muna mvula tatu yi ngonda sambanu.
18 Amana phi wisa lombila hika mbala yikwawu; hanga zilu dyánokisa mvula amana mafu málumbula mbutu yandi.
19 Baphangi, honi mutu mosi hana kati dya benu wudizimbikisi nzila, wekina kyana yi masonga, amana phangi mosi wa hika wuna wulendini mu kumuvutula,
20 zayenu ni yanduna wavútula musumuki mosi muna nzila yayina kádizimbikisila, kahúlula moya wa mutu yanduna ku lufwa amana mutu yanduna kahuludini kabónga ndoluka ya masumu mana mahitini kitesu.

Mukanda wa theti wa Yowani
1Yowani
Khotidi ya mukanda

Mikanda mitatu mya Bulunda bwa Pha mizayakani hanga mikanda mya Yowani. Wa theti muna mikanda mitatu meni myamina wubatiku songila keti zina dya musoniki. Musoniki wa mukanda wa zodi yi wuna wa tatu kabati monika hanga «mbuta». Kabatiwa sonikina mutwadisi mosi wa Dibundu, wuna bisi zitisa kwena batu.

Mukanda wa theti wubatiku songila keti nati kabati sonikina. Mukanda wa zodi, kwena «Mukhetu wuna kasola Nzambi yi kwena bana bandi», kabatiwa sonikina, disongidila ni kwena kimvuka kya bakidisitu yi kwena batu bandi. Mukanda wa tatu kabatiwa sonikina mukidisitu wuna bisi tela ni Kayusi. Yandu yandu kenina mukwa dingumba dimosi dina dyenina yi mambu hana kati dya bakidisitu. Mikanda mitatu meni myami bahitikamya kwena mangumba mana matomi zaya musamu wa bukheti kasonika Yowani.

Tangwa lawu dyahita tuka buna basamwana musamu wa Yesu Kidisitu mu mbala ya theti. Bakidisitu babana babati tanga musamu wa bukheti wa Yowani babatiku tambwasa mutindu wa kubakisila musamu wandi. Batu bahika balubuka mu mangumba ma bawu. Bahika babati kotisa mvwalangani hakati dya bimvuka. Babatiku kwikila ni Kidisitu kalenda kwisila mu kimutu. Amana beku yi mupfunu wa Yesu: lufwa yi lufutumuku lwandi byeku mupfunu kikuma kya bawu. Babati zimbula: «Thweku yi masumu», «Tumuzayini Nzambi», «Mu mwini thwenina kaasi luzingu lwa bawu lubati songila mambu mahika». Kaasi luzingu lwa bawu lubati songila mambu mahika.

Musoniki wa mikanda mya Yowani kabati lomba kwena bakidisitu ni balandaku malongi ma mbi mana matadidini Yesu yi Nzambi. Bana ba Nzambi bisi kwikila ni Yesu Kidisitu wisa kyedika mu kimutu. Babana bisi bindika mambu mandi benina batendi ba Kidisitu. Bakwikidi bafweti kala kwikama ku musamu wuna bayuka tuka ku luyandiku. Musamu meni wuna wubatibwa tambwasa: kuzola Nzambi yi Yesu, kwenina kuzola bakwenu. Bulungi ni ndyatidi ya bakidisitu yafwanakana yi mambu mamana bisi kwikila.

Ndinga ya luzingu

1 Mamana makala tuka ku luyandiku,
mamana twayuka, mamana twamona yi mesu metu,
mamana twatala, amana moku metu masimbini;
yi yawu Ndinga yisi hana luzingu[a].
2 Mukuma luzingu meni luna lwamonika,
thwisilwa tila kimbangi amana tulusamwanilwa luzingu lwa mvula yi mvula,
luna lwakala kwena Tata amana lwisa monika kwena betu[b]
3 mamana twamona yi mamana twayuka,
tulusamwanima benu phi ndangu lwakala phi mu kithwadi yi betu.
Kinga kithwadi kyetu kyenina yi Tata amana hakimosi yi Mwana wandi, Yesu Kidisitu.
4 Amana, betu, tusonikima, ndangu kyesi kyetu kyakala kyalungila.

Nzambi kenina mwini

5 Musamu wuna twayuka kwena yandi amana tulusamwani:
Nzambi kenina mwini, amana mwena yandi mwisiku kala keti mudima.
6 Ho twazonza ni twenina mu kithwadi yi yandi,
kuna yi kudyatilaka muna mudima,
bingumba thwenina amana tusadiku mana menina kyedika.
7 Kaasi yuka ni tubati dyatila mu mwini bwosu kenina yandi meni mu mwini,
hana mu kithwadi thwenina betu yi betu,
amana menga ma Yesu, Mwana wandi, mabati tusemisa muna masumu moosu.
8 Yuka twazonza ni tweku yi masumu,
tutoti betu betu, amana kyedika kyeninamwoku mwena betu.
9 Kaasi yuka ni twafunguna masumu metu,
yandi kenina masonga amana

a **1:1 1:1** Kufwanikisa yi nzila ya 2:13; Ywn 1:1.
b **1:2 1:2** Kufwanikisa yi Ywn 1:14.
d **1:9 1:9** Kufwanikisa yi Mkg 32:1-5.

walunga: katúlolula masumu amana katúsemisa mu kukonda kwa masonga[d].
10 Yuka twazonza ni tuhodiku masumu,
tumukwati kingumba, amana ndinga
yandi yeninamwoku mwena betu.

2

Kidisitu wisi tuyakidila

1 Bana bama, mbati lusonikina
bwabuna ndangu lusumukaku. Kaasi
yuka ni mutu wusumukini, thwenina
yi Nganzi mosi ku mbela ya Tata, Yesu
Kidisitu, yandi wenina mukwa masonga.
2 Yandi meni wisa ditambika hanga ki-
menga kikuma kya ndoluka ya masumu
metu[a]; ka masumu ma betu lwesi ku,
kaasi yi masumu ma tsi yosu.
3 Muna mutindu meni wawuna thwisi
muzayila; yuka ni twalundaka mikuku
myandi.
4 Yuka mutu kazimbulaka: «Yimuza-
yini», kaasi kisiku lunda mikuku myandi,
kingumba kenina, amana mwena yandi
mwakonda kyedika.
5 Kaasi wuna wisi lunda Ndinga yandi,
mu kyedika, lungongu lwa Nzambi lwen-
ina mwena yandi. Muna bwabuna, twal-
enda zayila ni mwena yandi thwenina.
6 Wuna wisi zonza ni mwena yandi
kisi nangina, kafweti dyatila bwosu buna
ká́dyatila yandi.

Mukuku wa pha

7 Baphangi batondama, heku ni
mukuku wa pha yilusonikini, kaasi
mukuku wa khulu, wawuna lwátambula
tuka mu luyandiku; mukuku meni
wawuna wa khulu, wenina ndinga yina
lwatekila yuka[b].
8 Kinga, mukuku wa pha mbati lu-
sonikina; kyedika kina kyenina mwena
Yandi, kyenina phi mwena benu. Kikuma,
phipha yibati kwenda amana mwini wa
kyedika wutwi kedi.
9 Wuna wisi zimbula ni mu mwini ken-
ina kuna yi kumengaka phangi wandi,
yanduna, mu phipha kenina.
10 Wuna wisi tonda phangi wandi, mu
mwini kisi nangina, amana mwena yandi,
mwakonda kisinza kya kubwila.
11 Kaasi wuna wisi menga phangi
wandi, yanduna, mu phipha kenina; mu
phipha kisi dyatila amana kazayikwoku
kuna kisi kwenda kikuma phipha yamu-
fidinga mesu.
12 Mbati lusonikina, bana bama kikuma
masumu menu maloluki kikuma kya zina
dya Yandi.
13 Mbati lusonikina batata, kikuma
lumuzayini wuna wisi kala tuka ku
luyandiku. Mbati lusonikina, ban-
dumba yi masanda, kikuma lwámununga
kiphidi-mutu.
14 Yilusonikini, bana bama, kikuma lu-
muzayini Tata. Yilusonikinini, batata,
kikuma lumuzayini Wuna wisi kala tuka
ku luyandiku. Yilusonikinini bangunza,
kikuma lwenina yi ngolu, ndinga ya
Nzambi yisi zingila mwena benu amana
benu lwámununga kiphidi-mutu.
15 Luzolaku tsi, keti bima bina byenina
mu tsi. Yuka ni mutu wisi zola tsi, lun-
gongu lwa Tata lweninamwoku mwena
yandi;
16 mukuma, kyosu kina kyenina mu tsi:
nzoluka ya lutu, nzoluka ya mesu amana
bwabuna nzoluka ya kulumbika bima bya
ha tsi. Byabina byosu byisiku tuka kwena
Tata, kaasi bima bya ha tsi.
17 Kinga tsi yibati hita, yi nzoluka yandi
phi; kaasi wuna wisi hanga luzolu lwa
Nzambi kisi zinga mu kimakulu.

Mutendi wa Kidisitu

18 Bana bama, dyekina tangwa dya
tsuka; lwáyuka kuzonzila ni mutendi wa
Kidisitu kabati kwisa, amana henina yi
lawu dya batendi ba Kidisitu: bwabuna
tuzayidi ni dyadi tangwa dya tsuka[d].
19 Kwena betu bálubwakila, kaasi
bákalaku ba betu; mukuma, wadi ni
bákala ba betu, wadi bakhana zingila
hakimosi yi betu; kaasi muna bwabuna,
bubati monika ni ka mosi ku wa bawu
wenina wa betu.

a **2:2 2:2** ...masumu metu: kufwanikisa yi Lom 3:25-26. Kufwanikisa yi Mth 24:5,23-24; Mlk 13:21-22.

b **2:7 2:7** Tala muna Ywn 13:34.

d **2:18 2:18**

20 Benu bátomika kwena Kitembu Kyatoma, benu boosu luzayi.
21 Yuka ni mbati lusonikina, heku ni kikuma luzayiku kyedika, kaasi kikuma luzayikya, kikuma phi kya buna ni ka bukamvi bumosi ku butukini ku kyedika.
22 Amana nati wenina kingumba? Yuka ni ka wuna ku wisi suwangana ni Yesu kenina Kidisitu. Yandi wuna mutendi wa Kidisitu: yandi kisi suwangana, muna mbala mosi, yi Tata yi Mwana.
23 Wosu wuna wamusuwangana Mwana, yandi keku phi yi Tata; wuna wisi tambwasa Mwana kenina phi yi Tata[e].
24 Kwena benu, yambula mana lwáyuka tuka ku luyandiku mazingila mwena benu. Yuka ni mana lwáyuka tuka ku luyandiku mananginaka mwena benu, lwanángina, benu phi, mwena Mwana yi mwena Tata.
25 Amana kilangi kátusila yandi, kyenina kya luzingu lwa mvula yi mvula.
26 Yilusonikinini bwabuna, kikuma kya mana matadidini batu bana bisi lutotisa.
27 Kwena benu batomika kwena Kitembu Kyatoma, lweku yi mupfunu ni mutu kalulonga; kaasi bwosu buna Kitembu Kyatoma kálulongila muna mambu moosu, kyedika kálulonga, kálulonga bukamvi. Yi hakana ni hangenu mana kálulonga: nanginakenu hakimosi mwena Yandi.
28 Amana buthwena bwabu, bana bama, nanginakenu hakimosi mwena Kidisitu, ndangu twakala babasa yi kikumbwala tangwa kakwisa monika amana tukwatukaku tsoni ku thwala ya yandi mu kilumbu kya kukwisa kwandi.
29 Yuka lwazaya ni mukwa masonga kenina, zayenu ni wosu wuna wenina yi masonga mwena Nzambi kábutukila.

3

Bana ba Nzambi

1 Tala mutindu wa kuzola kuna kátuzola Tata! Lungongu lwandi lwenina muna mutindu wuna bisi tutedila betu bana ba Nzambi. Hahana tsi yikondi tuzayila: Tsi yámuzayaku Nzambi[a].
2 Banduku bama, buthwena, thwekina bana ba Nzambi, amana buna twakwisa kala khaniku kedi buzayakana; kaasi tuzayi ni kosu tangwa dina kakwisa dimonikisa, twafwánakana yi yandi, kikuma twamúmona bwosu buna kenina.
3 Wosu wuna wasya kivuvu kya mutindu wuna mwena yandi-meni, wudisemisini, bwosu buna kenina yandi-meni wa kasemi.
4 Wosu wuna wisi sumuka, mutsiku kisi tendisa, mukuma disumu dyenina kutendisa mutsiku.
5 Luzayibwa ni Yesu Kidisitu kísila kikuma kya kukatula masumu amana mwena yandi, mwakonda disumu.
6 Yi hakana ni, wosu wuna wanangina mwena yandi kisiku sumuka. Wosu wuna wusumukini, kisi songila ni kámumonaku, kámuzayaku phi.
7 Bana bama, ka mutu ku kalutotisa! Wuna wisi hanga mambu ma masonga kenina yandi meni mukwa masonga, bwosu buna kenina yandi meni Kidisitu mukwa masonga.
8 Wuna wisi landa mu kuhola disumu kenina wa kiphidi-mutu, mukuma kiphidi-mutu wásumuka tuka ku luyandiku. Mwana wa Nzambi kísila lwesi kikuma kya kuzanga mihangu mya kiphidi-mutu.
9 Wosu wuna wábutuka mwena Nzambi wáyambula mu kuhola disumu, mukuma mbutu ya Nzambi yenina mwena yandi; bwosu buna Nzambi kenina Tata wandi, kafwaniku hika ni kasumuka.
10 Tala mana misi baswaswanisa bana ba Nzambi yi bana ba kiphidi-mutu: wosu wuna wisiku hanga mambu ma masonga, kondilo kisiku zola phangi wandi, keku wa Nzambi.

Kudizola benu yi benu

11 Kikuma, tala musamu wuna lwáyuka tuka ku luyandiku: tudizolenu betu yi betu[b].
12 Tukalaku hanga Kayina: kákala wa kiphidi-mutu amana wáhonda myaki wandi. Amana biki kámuhondila? Kikuma mihangu mya Kayina mbi

e **2:23 2:23** Kufwanikisa yi Mth 11:27; Ywn 5:23; 15:23. muna Ywn 13:34.

a **3:1 3:1** Kufwanikisa yi Ywn 1:12. b **3:11 3:11** Tala

myákala, kinga mina mya myaki wandi mya masonga myákala[d].

13 Luyitukaku, baphangi, yuka ni batu ba tsi yayi balumenga[e].

14 Betu tuzayi ni twáhitila tuka ku lufwa yi kuna luzingu; kikuma thwisi bazola baphangi. Wuna wisiku zola, mu lufwa kisi nangina[f].

15 Wosu wuna wayúkila phangi wandi kikudi-kudi, yandi kenina mukwa khengu. Kinga luzayibwa ni heku keti mukwa khengu mosi wenina yi kifulu kya kunangina muna luzingu lwa mvula yi mvula mwena yandi-meni.

16 Tala buna thwisi zayila lungongu: Yesu Kidisitu wálambula luzingu lwandi kikuma kya betu. Betu phi, tufweti lambula luzingu lwetu kikuma kya baphangi betu.

17 Yuka ni mutu wenina yi kuvwa kwa ha tsi kamona phangi wandi wuna wenina yi mupfunu wa kima kaasi wumukasidi mbundu, abweti lungongu lwa Nzambi fwani lwanangina mwena yandi[h]?

18 Bana bama, tuzodilaku lwesi ha lebu yi lengu ndinga kaasi mu mihangu yi kyedika.

Kikumbwala ku thwala ya Nzambi

19 Tala buna twazáyila ni ku kyedika thwisi yekamina. Bwabuna mbundu yetu yalenda diyuka ni yalunga yenina ku thwala ya Nzambi.

20 Kikuma, ata mbundu yetu yituhekini kibela, tuzayini ni Nzambi wa mbuta kenina kuhita mbundu yetu amana yandi wuzayini moosu.

21 Amana banduku bama, yuka ni mbundu yetu yituhekiku kibela, twalenda kala babasa yi kikumbwala ku thwala ya Nzambi.

22 Thwisi tambula kwena yandi byosu bina thwisi lomba, kikuma thwisi lemvuka ku mikuku myandi amana thwisi hanga mana misi musephidisa yandi.

23 Tala mukuku wandi: bulungi twakwikila muna khumbu ya Mwana wandi Yesu Kidisitu amana phi twazolana betu betu, bwosu buna wenina mukuku wandi[i].

24 Wuna wisi lunda mikuku mya Yandi kisi nangina mu kithwadi yi Nzambi amana yandi Nzambi muna kenina mwena yandi. Tala buna thwisi zayila ni Nzambi muna kenina mwena betu: muna lusadisu lwa Kitembu wuna katuheka

4

Kitembu kya Nzambi yi kitembu kya Mutendi

1 Baphangi batondama, lukwikilakaku mwena kosu kitembu; kaasi simbululakenu bitembu mu zayila yuka ni byenina bya Nzambi, mukuma bambikudi ba bukamvi lawu bamwangani mu tsi.[a]

2 Tala buna lwazayila yuka ni Kitembu kya Nzambi wuna: kitembu kyosu kina kyatámbwasa ni Yesu Kidisitu kisa mu kimutu kyakina kyenina kya Nzambi.

3 Kaasi wosu wuna wubwisini mu kutambwasa Yesu bwosu buna kenina, yandi keku wa Nzambi, kaasi kenina kitembu kya Mutendi wa Kidisitu: lwáyuka ni wuna wáfwana mu kukwisa amana buthwena wekina kedi muna tsi.

4 Kaasi benu, bana bama, Nzambi wuluvwini amana phi lwábanunga bambikudi ba bukamvi; mukuma Wuna wenina mwena benu kenina wa mbuta kuhita wuna wenina mwena babana bavwini kwena tsi.

5 Batu meni babana, tsi yibavwini. Yihakana ni nzonzidi ya bawu yenina ya mutindu wa batu ba tsi amana tsi yisi bayukila.

6 Kaasi betu, Nzambi wutuvwini. Mutu wuna wumuzayini Nzambi kisi tuyukila; wuna kondi kala wa Nzambi kisiku tuyukila. Bwabuna twalenda zayila Kitembu wa kyedika yi kitembu kina kyisi totisa.

Nzambi kenina lungongu

7 Banduku bama batondama, tudizolenu betu yi betu, mukuma lungongu

---

d **3:12 3:12** Tala muna Kuy 4:1-8. -kákala wa kiphidi-mutu: kondilo, kwena kiphidi-mutu kakala yekamina.

e **3:13 3:13** Kufwanikisa yi Luk 6:22; Ywn 15:18-19; 17:14.

f **3:14 3:14** Kufwanikisa yi Ywn 5:24.

h **3:17 3:17** Kufwanikisa yi Klg 15:7-8.

i **3:23 3:23** Tala muna Ywn 13:34; 15:12,17.

a **4:1 4:1** Kufwanikisa yi Klg 13:2-6.

kwena Nzambi lwisi tuka. Wosu wuna wisi zola mukwenu, mwena Nzambi kábutukila amana phi wumuzayi Nzambi.
8 Wuna wisiku zola kábutukilaku mwena Nzambi, mukuma Nzambi kenina lungongu.
9 Tala Nzambi buna kásongila lungongu lwandi kikuma kya betu: Yandi wátuma Mwana wandi mosi muna tsi, mu twavwila luzingu lwa mwana Yandi[b].
10 Amana lungongu meni lwaluna lwenina bwabu: heku ni betu twámuzola Nzambi, kaasi yandi wátuzola; wátuma Mwana wandi wuna wádilambula hanga kimenga kikuma kya ndoluka ya masumu metu[d].
11 Banduku bama, yuka ni bwabuna kátuzodila Nzambi, tufweti dizola phi betu yi betu.
12 Heku mutu wámumona kedi Nzambi. Yuka ni twadizolaka betu yi betu, Nzambi kenina mwena betu, amana lungongu lwandi lwisi lungidila mwena betu[e].
13 Muna bwabuna, tuzayi ni mwena yandi thwisi nangina, hanga yandi mwena betu: yandi wátuheka Kitembu wandi.
14 Amana betu, twámona amana tubati ta kimbangi ni Tata kámuhitika Mwana wandi hanga Muhuludi wa tsi[f].
15 Wuna wisi tambwasa ni Yesu kenina Mwana wa Nzambi, Nzambi kisi nangina mwena yandi, bwosu yandi mwena Nzambi.
16 Amana betu, tuzayilwa lungongu luna kenina lwawu Nzambi kikuma kya betu, amana thwisi kwikila ni Nzambi kisi tuzola.
Nzambi kenina lungongu; wuna wisi nangina mu lungongu, mwena Nzambi kisi nangina, amana Nzambi kisi nangina mwena yandi.
17 Yuka ni lungongu lwakala lwalungila mwena betu, hahana nana twakádila babasa yi kikumbwala muna kilumbu kya pfundusu; bwosu buna kenina Yandi, bwabuna thwenina betu phi mu tsi yayi.
18 Muna lungongu mwisiku kala yi bweya; lungongu lwa mukwandi lwisi katula bweya. Bweya bwádikasa yi kuhingila kwa ndola amana wuna wenina yi bweya keku walungila muna lungongu.
19 Kwena betu, thwisi zola, kikuma yandi wátekila tuzola mutu wa theti.
20 Yuka ni mutu kazonzaka: «Nzambi yisi muzola» amana kamengaka phangi wandi, kenina kingumba. Kikuma, yuka ni kisiku muzola phangi wandi yandi kisi mona, kalendaku muzola phi Nzambi wuna kisiku mona.
21 Amana tala mukuku kátuheka: wuna wisi zola Nzambi kafweti zola phi phangi wandi[h].

5

Kinunga kyetu ha thandu ya tsi

1 Wosu wuna wukwíkidini ni Yesu kenina Kidisitu wuna wábutuka mwena Nzambi, amana wosu wuna wisi buta, kisi muzola phi wuna wubutukini mwena Nzambi.
2 Muna mambu meni mamana, tuzayi ni thwisi bazola bana ba Nzambi: tangwa thwisi muzola Nzambi amana thwisi sadila bwosu buna myenina mikuku myandi.
3 Mukuma lungongu lwa Nzambi, lwenina ni twalunda mikuku myandi. Amana mikuku myandi myeku phasi[a],
4 kikuma kyosu kina kyábutukila mwena Nzambi kyenina yi kinunga mu mambu matadidini tsi; amana kinunga kina kyánunga tsi, kyenina lukwikilu lwetu.
5 Nati wánunga tsi? Yuka ni ka wuna ku lwesi wisi kwikila ni Yesu kenina Mwana wa Nzambi.

Kimbangi kina báta kikuma kya Yesu Kidisitu

6 Yandi, Yesu Kidisitu, wisila muna mamba yi menga; heku ni mu mamba lwesi, kaasi yi mamba yi menga; amana Kitembu wisi ta kimbangi, kikuma Kitembu kenina kyedika.
7 Mukuma bambangi batatu benina[b]:

b **4:9 4:9** Kufwanikisa yi Ywn 3:16. d **4:10 4:10** Tala muna 2:2. e **4:12 4:12** Kufwanikisa yi Ywn 1:18.
f **4:14 4:14** Kufwanikisa yi Ywn 3:17; 4:42. h **4:21 4:21** Kufwanikisa yi Mth 22:36-40; Mlk 12:28-31; Luk 10:25-28.
a **5:3 5:3** Kufwanikisa yi Ywn 14:15. b **5:7 5:7** Kufwanikisa yi Klg 19:15.

8 Kitembu, mamba yi menga, amana
bawu boosu benina yi kimbangi kimosi.
9 Yuka ni twatambwasaka kimbangi kya
batu, kimbangi kya Nzambi kihitini mu
kutoka; mukuma kimbangi kya Nzambi
kyenina ni kata kimbangi kikuma kya
Mwana wandi.
10 Wuna wisi sya lukwikilu lwandi
mwena Mwana wa Nzambi kenina yi
kimbangi muna mbundu ya yandi meni;
wuna wisiku kwikila, kingumba kisi muk-
itula Nzambi, kikuma kya buna kakondi
kwikila mu kimbangi kina kata Nzambi
kikuma kya Mwana wandi.
11 Kimbangi meni kina kyenina bwabu:
Nzambi wátuheka luzingu lwa mvula yi
mvula amana luzingu meni luna, lwenina
mwena Mwana wandi.
12 Wuna wenina yi Mwana, luzingu ken-
ina lwawu; kaasi wuna wukondi kala yi
Mwana wa Nzambi wukondi luzingu[d].

Luzingu lwa mvula yi mvula

13 Yilusonikinini mambu mana ndangu
lwazaya ni luzingu lwa mvula yi mvula
lwenina lwawu benu babana lwisi kwikila
mu zina dya Mwana wa Nzambi.
14 Kikumbwala kina thwenina kyawu
ku thwala ya yandi kyenina ni yuka
twalomba kyosu kina mu luzolu lwa
yandi, kisi tuyukila.
15 Amana yuka thwisi kumbwala ni kisi
tuyukila, muna moosu mana twálomba
kedi, tuzayi phi ni tutambudima kedi.
16 Yuka ni mutu wumoni ni phangi
wandi, disumu kahodini dina dyisiku nata
ku lufwa, bulungini kasambila amana
Nzambi kahána luzingu kwena phangi
meni wuna. Mambu mama matadidini
batu babana bisi hola masumu mana
misiku nata ku lufwa. Kaasi henina yi
disumu dimosi dyisi nata ku lufwa, amana
heku ni kikuma kya disumu dya mutindu
wuna ndobidi mu kusambila.
17 Kukonda kwa masonga kwosu kwen-
ina disumu amana henina yi disumu di-
mosi dina dyisiku nata ku lufwa.
18 Tuzayi ni wosu wuna wábutukila
mwena Nzambi kisiku hola disumu;
mukuma Mwana wa Nzambi kisi mutala
amana kiphidi-mutu kamuhangaku kima.
19 Tuzayibwa ni bana ba Nzambi thwen-
ina amana ni tsi ya muthu yenina mu
luyalu lwa kiphidi-mutu.
20 Kaasi tuzayi phi ni Mwana wa Nzambi
wisa amana wátuheka ngangu zina zisi
tusadisa mu kuzayila Wuna wenina wa
kyedika. Thwisi nangina ha kimosi kwena
Wuna wenina wa kyedika mwena Mwana
wandi Yesu Kidisitu. Yandi Nzambi wa
kyedika, yandi luzingu lwa mvula yi
mvula.
21 Bana bama, dikengenu ku nzambi za
biteki!

[d] **5:12 5:12** Kufwanikisa yi Ywn 3:36.

Mukanda wa zodi wa Yowani 2Yowani

Mboti

1 Meni mbuta wa dibundu, kwena Ngudi
wuna wásolama yi kwena bana bandi
bana yisi zola muna kyedika kyosu. Ka
meni ku lwesi yisi luzola, kaasi boosu phi
babana bazayini kyedika,
2 kikuma, mwena betu kyedika kyisi
nangina amana kyazíngila mwena betu
mvula yi mvula.
3 Yambula Nzambi Tata yi Yesu Kidisitu,
Mwana wa Tata, batuheka khenda, kyadi
yi ngemba muna kyedika yi lungongu.

Kyedika yi lungongu

4 Yenina yi kyesi mu kumona bana baku
babana bisi dyatila mu kyedika, bwosu
buna wenina mukuku wuna twátambula
kwena Tata.
5 Amana buthwena, Ngudi watondama,
yikulombini bwabu: tudizolenu betu yi
betu. Heku ni mukuku wa pha wawuna
mbati kusonikina; wawuna twátambula
tuka ku luyandiku[a].
6 Amana lungongu lulombini kuzingila
bwosu myenina mikuku meni mina.
Wawuna mukuku wuna wulufwani mu
kudyatila, bwosu buna lwáyukilabwa
tuka ku luyandiku.
7 Kikuma, bakwa bukamvi lawu
bamwangani mu tsi; bisi bwisa mu
kutambwasa ni Yesu Kidisitu wisa mu
kimutu. Mwamuna bwisi lubukila
bukamvi bwa bawu, Mutendi wa Kidisitu.
8 Dikengenu benu benu, ndangu
lutotisaku kibundu kya kisalu kyetu,
kaasi lwatambula lufutu lwenu buna
bufwanini.
9 Wosu wuna wakonda nangina muna
malongi ma Kidisitu, kaasi kabati hitikisa,
keku mu kithwadi yi Nzambi. Wuna wisi
nangina muna malongi mamana kenina
mu kithwadi yi Tata yi Mwana.
10 Ho mutu kisa kwena benu amana
kalunatiniku malongi mama, lumutamb-
wasaku kuna nzu yenu amana bwisenu
phi mu kumuheka mboti;
11 mukuma wuna wamúheka mboti
kakítuka kima kimosi yi mihangu myandi
mya mbi.

Ndongisila za tsuka

12 Mbatanana yenina yi mambu ma
lawu ma kulusonikina, nzodikiku ni yi-
hangilabwa ku kisyati yi kazasa[b]. Yen-
ina yi kivuvu kya kukwisa kwakuna
mu kimwesa mutu, ndangu kyesi kyetu
kyakala kyalungila.
13 Bana ba phangi waku wa Mukhetu,
wuna phi wásolama, mboti bakuhekini.

---

a **1:5 1:5** Tala muna Ywn 13:34; 15:12, 17.

b **1:12 1:12** kazasa: mamba mana bakala sonikina mikanda.

Mukanda wa tatu wa Yowani 3Yowani

Mboti

1 Meni, Mbuta wa dibundu, kwena muzitu Kayusi[a] wuna yisi zola yi kyedika kyosu.
2 Muzitu, kilomba kyama kyenina ni moosu makala kitoku kikuma kya ngeyi amana wakala phi yi lutu lwa kitoku bwosu bwenina muna moya waku.
3 Kikuma baphangi batudiki amana batiki kimbangi kitadidini kyedika kina kyenina mwena ngeyi yi mutindu wuna wisi dyatila ngeyi mu kyedika. Kyesi kya lawu ngyukikini.
4 Heku kima kifwani kyapheka kyesi kya lawu, ho ka kuyuka ku ni bana bama babati dyatila buna dyenina kyedika.

Kwikama dya Kayusi

5 Muzitu watondama, muna moosu mana wisi hanga kikuma kya baphangi keti kikuma kya banzenza, bwabuna bwisi songila lukwikilu lwaku.
6 Bakutidini kimbangi kya lungongu lwaku ku thwala ya Dibundu. Yihakana ni basadisa mu kulanda kitambu kya bawu buna bufwani muna mutindu wa Nzambi.
7 Kikuma, babwi mu nzila kikuma kya kisalu kya zina dya Kidisitu, konda kutambwasa kima ku moku ma batu ba hika.
8 Disongidila ni tufweti basadisa batu ba mutindu wuna, ndangu twasala ha kimosi mu kumwangisa kwa kyedika.

Tyotefi yi Temetidiyosi

9 Kisyati kya khufi yisonikini kwena Dibundu; kaasi Thyotefi, yandi wisi zola mu kutwadisaka byosu, kisiku simbidila keti dyambu dimosi muna mamana yisi zimbula.
10 Yi hakana, tangwa yikwísa, yítungulula mbi yina babati hanga, yandi wuna wubati huna mambu yi kuzonzaka mambu ma mbi kikuma kya betu. Kaasi ka moosu ku: kisiku zola ni kayambaka baphangi, yi bana bazodi mu kubatambula, yandi kabati bakakidila mu kubanwanisaka yi kubalubulaka mu Dibundu.
11 Muzitu wama, sokululaku mambu ma mbi kaasi mana menina ma bukheti. Wuna wisi hanga mambu ma mboti kenina wa Nzambi; wuna wisi hanga mambu ma mbi kamuzayiku Nzambi.
12 Boosu babati ta kimbangi kya Temetidiyosi. Kyawu-meni kyedika kibati ta kimbangi kikuma kya yandi. Betu phi, kimbangi kya bukheti tubati ta kikuma kya yandi amana wuzayibwa ni kimbangi kyetu kyenina kya kyedika.

Mboti za tsuka

13 Yilenda kala yi mambu ma lawu mana pfwani yikusonikina kaasi yilendamoku sonika ku kisyati yi kazasa.
14 Tsini kivuvu ni ka thama ku yikúmona amana twamenasana ha muñwa munwa.
15 Yambula ngemba yakala ha kimosi yi ngeyi.

Banduku baku mboti bakuhekini. Hana mboti kwena banduku, kosu mutu muna zina dyandi.

---

a **1:1 1:1** Kayusi: tala muna Mhb 19:29; Lom 16:23; 1Ko 1:14.